

GERARDI L. B. VAN SWIETEN

Ordinis sancti Regis Stephani Commendatoris, Augustiss. Imperator. & Imperatric. a Consiliis Archiat. Com., Bibliothecae Augustae Praefecti, Inclyt. Facult. Medic. Vienn. Praesidis perpetui, nec non Academiae Reg. Scient. & Chirurg. Paris., Academiae Scient. Petropolit., Academ. Natur. Curios., Institut. Bonon., Collegii Medici Regii Edinburg., Societ. Scient. Harlem, Botanic. Florent., Germanic., Ienens., Degli Agiati di Rovered., Academ. Botanic. Cortoniens., Honorarii Academ. Scient. Senens. Membri

COMMENTARIA

IN

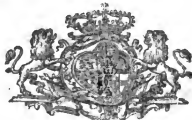
HERMANNI BOERHAAVE APHORISMOS

DE

COGNOSCENDIS, ET CURANDIS MORBIS.

TOMI QUINTI PARS ALTERA.

TAURINI
EX TYPOGRAPHIA REGIA.
MDCCLXXIII.

INDEX CAPITUM
HUIUS TOMI PARTIS II.

REIMPRIMATUR.

F. Ioannes Dominicus Pifelli Ord. Praedic. S. T. M. Vicarius Generalis s. Officii Taurini.

V. Pratus Medic. Colleg. P. & R.

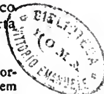
V. Se ne permette la riflampa.

Galli per S. E. il sig. Conte Caissotti di s. Vittoria Gran Cancelliere.

L U E S V E N E R E A.

Post annum 1493 in regno Neapolitano, mox Gallico exercitu, dein per totam Europam lues venerea orta

ille morbus varia obtinuit nomina olim, dum unusquisque mor-
rum mirabatur, addebat nomen gentis, a qua illum originem
bat, & hinc plerumque finitimam, vel commercio mixtam na-
abat; uti demonstrat solita sibi eruditione (*a*) *celeberrimus Astruc*,
simum opus de hoc morbo scripsit, quod legi & relegi non sine
lumento. Obtinuit tandem unanimi fere consensu, *ne odia genti-
s iurgiis increbrescerent*, *novum* luis venereae *nomen confingere
contumeliosum*, *& ad significandum morbum*, *qui venere contrabi-
e idoneum*. Primus fere fuit *Fernelius*, qui huius nominis usum
uem postea reliqui secuti sunt.
t tamen adhuc satis frequenter nomen *Siphylis* ad designandam
ream. Dum enim *Hieronymus Fracastorius* cum multis aliis medicis
bi causam deduceret *a caeli & siderum constitutionibus*, *quae & raro
& magna quum accidunt*, *possint efficere* (*b*), hinc in suavissimo carmi-
luem veneream descripsit, fingit *Siphylum* regis *Alcithoi* greges
m, & illorum numero ac pulcritudine superbum insultasse Soli:

— — — Mihi mille nivit candore iuvencae,
Mille mihi pascuntur oves, vix est tibi taurus
Unus, vix aries caelo (si vera feruntur)
Unus, & armenti custos canis arida tanti (*c*).

concludit, non amplius Soli litandum esse, sed uni *Alcithoo* regi, qui

— — — Divum exhibito gavisus honore,
Non ullum tellure coli, se vindice, numen
Imperat, esse nihil terra se maius in ipsa,
Caelo habitare deos, nec eorum hoc esse, quod infra est:

Ve-

(*a*) De morb. vener. tom. I pag. 5, 6. (*b*) Aphrodisiac. Pag. 202 A.
(*c*) Ibidem pag. 197 B.

Verum impiam hanc ſuperbiam illico a tergo gravis poena ſecuta eſt. Nam

Viderat haec, qui cuncta videt, qui ſingula luſtrat,
Sol pater, atque animo ſecum indignatus, iniquos
Intorſit radios, & lumine fulſit acerbo.
Aſpectu, quo terra parens, correptaque ponti
Aequora, quo tactus viro ſubcanduit aër.
Protinus illuvies terris ignota profanis
Exoritur; primus, regi qui ſanguine fuſo
Inſtituit divina, ſacraſque in montibus aras,
Syphilus, oſtendis turpes per corpus achores.
Inſomnes primus noctes, convulſaque membra,
Senſit, & a primo contraxit nomina morbus:
Siphylidemque ab eo labem dixere coloni.

Qui a maligno ſiderum aſpectu turpis morbi ortum & cauſam deducere conabantur, vix poterant aliter opinari, quam quod lues venerea olim caput extuliſſet, remotis nempe temporibus, dum idem illorum concurſus, & ſitus, quem iam culpabant, adfuerat; atque idem morbus denuo evanuiſſet, dum mutata ſiderum poſitione abſfuerat cauſa, quae morbum natum conſervaverat. De genere morborum, qui oriuntur ceſſant, redeunt, *Fracaſtorius* ſtatuit eſſe luem veneream:

Quam tamen (aeternum quoniam dilabitur aevum)
Non ſemel in terris viſam, ſed ſaepe fuiſſe,
Ducendum eſt: quamquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit: quoniam longaeva vetuſtas
Cuncta ſitu involvens & res & nomina delet:
Nec monumenta patrum ſeri videre nepotes (*d*).

Sed certe lues venerea per ducentos ſeptuaginta annos perſtat, licet ſiderum aſpectus tot annorum ſpatio ſaepius mutatus fuerit, quod minime favet huic opinioni.

Multum diſputatum fuit ab ipſa morbi origine, an lues novus morbus foret, an vero antiquis medicis iam cognitus & deſcriptus. Magna animi contentione haec quaeſtio fuit agitata, & a magni nominis medicis.

Certum eſt, partes genitales in utroque ſexu morbis variis obnoxias ſemper fuiſſe; ſed inde non conſtat, haec mala, quae veteres obſervaverant, a luis contagio fuiſſe orta. Ab effreni libidine partes has inflammari, excoriari, ulcerari potuiſſe quiſque facile credet; a retentis in ſinu muliebri humoribus va-

(*d*) Aphrodiſiac. pag. 184.

calidioribus regionibus, a similibus inter praeputium & iversa mala nasci potuisse dubium non est. Verum haec a fuerunt. Singularium quorundam symptomatum, quae venerea observatis aliquam affinitatem habere videntur, fuisse apud veteres medicos, nemo negabit. Verum illam, & symptomatum catervam, quibus teter hicce morbus illos quis invenire potuit, nec inveniet.

de morbi novitate fuerunt medici, qui luem viderunt circa quinti, ut ad malignos siderum aspectus, insolitas inunminis iram, insolitum hoc scortatorum flagellum referrent. is remediis nullo modo cederet malum, plures omnino eraverunt adeo, ut recusaverint miseris aegris suppetias hanc provinciam sponte reliquerint.

dissima mala, *scabiem feram*, *lepram*, *elephantiasin* &c. vel escripta legerant, his malis coeperunt comparare novum morbant Arabum & Graecorum medicorum verba, scholasticis arpro seculi more acriter de his disputabant, ut plus viderent, qui candide ignorantiam fatebantur, & novum morbum huncubare gravem affirmabant.

rem, si post eruditissimi *Astruc* solidissimos labores, qui rem sit (*e*), & secundis curis plurimum elucidavit, amplius huic morarer. Merentur & legi illa, quae apud *Freindium* habentur venereae origine & progressu.

m fere tempus, quo morbus hicce coepit, ex America noviter *istopborus Columbus* rediit; uti testatur filius eius *Ferdinandus*, qui n magna fide descripsit, & aliquot itinerum comes fuit. Usus aun hac descriptione patris literis & adnotationibus, a quibus ne latum guem recessit. Addidit his tantum illa, quae propriis vidit oculis (*g*). e tractatus, ex quo haec excerpsi, legi meretur, scriptus ab erumedico, qui anonymus latere voluit, adeoque nominari non debet. autem itinera in Americam suscepit. Omnium primo discessit ex portertia vel quarta augusti die, anno 1492, rediit inde 13 martii 1493. m iter aggressus est 25 septembris 1493, & rediit ex America in am octavo die iunii 1496. Tertia vice abiit 30 maii 1498, & rediit embris 1500. Quartum & ultimum iter fuit a 9 maii 1502 ad ininni 1505, quando in Hispaniam reversus est (*b*). am ergo tempus inventionis novi orbis satis coincideret cum illo, quo lues a coepit in Europa, mirum non est, si novum morbum ex novo orbe m esse crederetur ab omnibus fere, qui non erant huius opinionis, morhunc novum non esse, sed ab antiquis iam cognitum. Egre-

De morb. vener. lib. I toto. (*f*) Histor. of. physic. part. 2 pag. 336 ad pag. 186. (*g*) A differtation on the origin of the venereal disease pag. 10, 11. (*b*) Ibid. pag. 11.

Egregius autem ille auctor duplici argumentorum specie utitur, ut probet, luem veneream non esse delatam ex America in Europam. Prima species continet argumenta negativa; auctorum nempe, qui de primo *Christophori Columbi* itinere scripserunt, silentia de lue venerea. Secunda species continet illa, quibus probare nititur, luem veneream praeexstitisse in Europa ante Columbi reditum ex primo itinere Americano.

Omnes agnoscunt, argumenta negativa semper minoris roboris esse in lite quadam dirimenda. Plurimae enim causae, quae posteros latent, esse potuerunt illius silentii; imprimis apud tales auctores, qui de morbis ex instituto nec scripserunt, nec scribere debuerunt. Verum insuper ex ipsa historia rite considerata patere videtur evidens ratio, quare in primo Columbi ex America reditu nulla mentio luis venereae facta fuerit.

Notum est ex modo dictis, *Columbum* septem menses impendisse in primo itinere, ut adiret Hispaniolam dictam in America insulam, ibi moram faceret, novi orbis divitias rimaretur, & inde rediret. An credibile videtur, quod de indagandis morbis Americanis sollicitus fuerit, quem tot aliae obruebant curae? An non magis probabile, Columbum ignorasse morbum omnino, & ideo reducem ex primo itinere de illo nihil referre potuisse?

Urgetur (*i*) & illud argumentum, quod *Columbus*, dum rediret, coactus fuerit ob aquae penuriam Ulyssiponam appellere. A Rege *Ioanne secundo* comiter accipiebatur, qui & Americanos homines, quos secum duxerat, veste scarlatina donabat. Unde concludere voluit auctor, Lusitanos infici debuisse lue, si classiarii Hispani, vel Americani itineratores hoc morbo laborassent. Verum quarta martii navis appulerat, & decima tertia eiusdem mensis inde in Hispaniam navigavit. Non videtur tempore novem dierum frequens occasio fuisse Americanis luem propagandi in Lusitania, nec & classiariis, aquae congerendae, vasis mundandis, navis custodiae, aliisque nauticis laboribus occupatis. Et procul dubio *Columbus* hospites Americanos, quos Lusitaniae regi praesentavit, elegit sanos, ne in itinere reliquis molestiam crearent, si fuissent infirmi aut morbosi.

Accedit, quod navarchae, dum necessitatis causa ad portum quemdam appellunt, non dare soleant licentiam classiariis, ut evagentur absque necessitate; praecipue, si post brevem moram coeptum iter prosequi debeant. Nimis enim noverunt, hoc hominum genus, nisi perpetua & severa coërceatur disciplina, in quaevis crimina pronum ruere, & stationes suas deserere. Cui periculo ipsam Lusitaniae Metropolin exponere magnae fuisset imprudentiae.

Videntur hae rationes sufficere ad demonstrandum, quare Lusitania tunc temporis lue venerea non fuerit infecta: simul etiam apparet ratio silentii auctorum, qui de primo itinere *Columbi* scripserunt. Postquam autem *Columbus* in Hispaniam appulit, tunc classiarii successive ad suos redierunt, ut fieri solet, & si quidam ex his lue infecti fuerint, propagari tunc debuit malum; licet omnes eius sequelae non statim cognitae fuerint; quum non semper ci-

(*i*) A dissertation on the origin of the venereal disease pag. 13, 14.

o gressu, lues haec corpus depascatur, & initio novi
ignorare debuerint.
em hoc tempore nova in Americam expeditio omnium
hæret: eodem enim anno 1493 septembris 25 die Ar-
cum septendecim navibus in Americam navigavit, &
citer iter absolvit.
rimi itineris comites sex mensium spatio plures iam in-
cundum iter *Columbus* aggrederetur; adeoque luis fo-
t proserpere, licet initio novi morbi nondum constaret
o. Quum autem longiorem moram fecerit in America,
, *Columbus* (rediit enim in Hispaniam 8 iunii 1496),
vallo luis totum decursum videre potuerunt Hispani, &
symptomata; saltem magis obvia, cognoscere.
sse patet ex ipsis verbis *Oviedo*, quae ab eruditissimo au-
k). Dicit enim, quod viderit unum ex comitibus *Columbi*,
, 1496 ex America redierat, cui nomen erat *Moses Peter*
essime se habebat, & perpetuo querebatur. Addit, se cre-
ribus illis torqueretur, quos solent pati lue venerea labo-
videret in eius corpore ulcera, nec bubones. Noverat ergo
reditus *Columbi* ex secundo itinere luem, & eius signa; vi-
luem iam adultam, quam comitari solent illi dolores; unde
, ante secundum reditum *Columbi* ex America luem in Hi-
sse: loquitur enim de morbo sibi iam cognito, & quem suspi-
n homine, in quo nullum signum luis externum videbat. Dein
l): Subito postea anno 1496 morbus ille & aulicos invasit;
nfimam plebem aggrederetur tantum, & pro certo habebatur,
agae veneri originem debere &c.. Haec est ratio, cur *Oviedo*
mbi reditu nullam mentionem fecerit morbi, quem nondum
ensim pullulavit illo tempore, quo *Columbus* secunda vice de-
rica, & qui anno 1496, dum redibat, iam affligebat plurimos.
nter illos, qui cum *Columbo* ex America eodem anno redierant,
affectos, concludere potuit iure, quod lues venerea ex Ame-
pam deducta fuerat, quum antea incognitum esset malum.
ter ille morbus veneris usu tam cito propagandus anno 1493
coeperit, non mirum videbitur, anno 1495 in Italia & Gallia
observatum fuisse.
ecies argumentorum continet illa, quae docent, luem veneream
in Europa ante primum reditum *Christophori Columbi* ex America.
s auctor insistit, ut hoc probat, unitis testimoniis *Baptistae Fulgo-*
tris *Torellae* (*m*), qui voluerunt, luem veneream iam cognitam
uropa initio anni 1493, quum *Columbus* ex America in Europam re-
die-

tatio de origi ne of the venereal disease pag. 29 & in nota.
l. pag. 31
(*m*) Ibid. pag. 17.

dierit 4 martii 1493. Verum binorum horum auctorum testimonia minus conveniunt. *Fulgosa* (*n*) enim dicit sequentia: *Quae pestis* (*ita enim visa est*), *primo ex Hispania in Italiam allata, ad Hispanos ex Aethiopia, brevi totum orbem terrarum comprehendit*. Verum Gaspar *Torrella* dixit, luem coepisse in Francia 1493, sicque per viam contagionis pervenisse in Hispaniam, ad insulas (Siciliam) in Italiam, & finaliter serpendo totam Europam peragrasse, imo, si fas est dicere, totum orbem (*o*). Praeterea notandum videtur, quod *Torrella*, dum scribebat tractatum de pudendagra, qui Romae 1497 prodiit, se nominet episcopum *s. Iustae*, simulque referat, agi tunc annum decimum, quum circa ecclesiastica occupatus arti medicae minime vacare potuit. Neque videtur semper veritatis adeo religiosus cultor fuisse, quum foedissime adulctur Caesarem Borgiam, hominem sceleratissimum, in epistola nuncupatoria alterius tractatus, quem *de dolore in pudendagra* edidit circa annum 1500, & qui dialogum inter *vulgum* & *medicum* continet; in quo de lue venerea agitur (*p*), & de eius origine leguntur sequentia: *Gallis manu forti Italiam ingredientibus, & maxime regno Parthenopaeo occupato, & ibi commorantibus hunc morbum detectum fuisse. Idcirco ab Italis morbum Gallicum cognominatum esse, imaginantibus, ipsum Gallis connaturalem esse: in Gallia vero, quia in reversione Regis Caroli cum suis in Galliam, hic morbus apparere coepit, credentes Gallos eum ex Neapoli apportasse, hanc ob causam morbum Neapolitanum vocavisse* (*q*).

Quum ergo bini illi auctores non dixerint eadem, neque *Torrella* sibi ipsi constet circa luis venereae originem, horum auctorum testimonia non videntur tantum robur habere, quantum illis eruditissimus auctor tribuit (*r*); quod & ipse sensisse videtur, dum alio in loco (*s*), *Fulgosae* & *Torrellae* opinionem quasi in medio relinquens (*vvaving that opinion*), contentus est demonstrasse, quod lues venerea cognita fuerit in Italia & Gallia circa initium anni 1495, vel saltem quam tardissime mense iunio eiusdem anni. Quomodo autem hoc fieri potuerit, ante dictum fuit.

Ex his tamen argumentis credit eruditissimus auctor (*t*), nihil certius esse, quam quod lues venerea sit morbus epidemicus in Europa natus, & in Americam per homines Europaeos delatus. Causam illius epidemicae constitutionis statuit magnas inundationes in variis orbis habitati locis, sequente insolita aëris temperie. Certum est, a talibus causis pessimos morbos produci; sed & aeque certum est, ab iisdem nunquam luem veneream productam fuisse antea. Pessimas febres ab his causis nasci, innumera observata docent in hominibus, qui talia loca inhabitant, ubi limus ab inundationibus relictus aestivis postea caloribus putrescit; de qua re in *capitulo de morbis epidemicis* fusius egi. Sed nulla observatione constat, a tali causa nostris temporibus luem veneream unquam

quam

(*n*) A dissertation on the origin of the veneral disease lib. I cap. IV in fine pag. 29.
(*o*) Astruc de morbis vener. tom. 2 pag. 569. (*p*) Ibid. pag. 571.
(*q*) Ibid. pag. 572. (*r*) A dissertation on the origin of the vener. disease pag. 17. (*s*) Ibid. pag. 9. (*t*) Ibid. pag. 75.

n video, cur ergo luis prima origo inde deduci possit.
n merito egregius auctor inter perspicacissimos epide-
bservatores laudat, non credidit, luem veneream esse
n Europa natum, sed ex dissita regione ad nos allatum.
endemium contagiosum debere destrui, dum ex ca-
nem transfertur. Numquid idem argumentum retorqueri
ntentiam, qua statuitur, luem, in Europa epidemicum
delatam in regionem calidissimam, postea ibi latissime
eterea notum est, boreales Europae partes a lue vene-
liberas. Mirabatur hoc *Fracastorius* (v): *Constat, aut*
ere eodem, & in Hispania, & Gallia, & Italia, & Ger-
Scythia, visam fuisse: adde, quod praedixisse illam astro-
is, non parvum indicium est, aliud ipsi subesse principium,
gionem. Vix enim concipere poterat, quomodo tam cito
et serpere malum, si a solo contagio nasceretur: simul firmi-
eros corripi hoc malo, licet nullum praecesserit contagium.
entem paragraphum patebit, multiplici modo contagium
corpori sano, ita ut morbus sequatur. Et admodum pro-
initio, dum novus ille morbus invadebat, non satis ca-
ontagio, donec suo damno discerent, cautelam adhibendam
quis cum infectis conversetur. Accedebat, quum non tantum
d & turpe foret malum, multos illud celasse; unde &
runt.

m est, morbos epidemicos non perstare longa annorum se-
aliis epidemicis sequentibus excipiuntur, silere, & evane-
post aliquot annos quandoque rediturous. In *variolis*, *morbil-*
ritannica, *dysenteria* &c. hoc manifeste patet.
venerea ab hoc epidemicorum more abludit penitus; nam a
, quo innotuit, constanter mansit, nunquam se subduxit, sem-
famis fuit, & quamvis in symptomatibus aliqua mutatio ob-
qua re postea) iam ultra ducentos & septuaginta annos lues
vit, & magnus manet infectorum numerus. An unquam hoc
epidemico observatum? Ceterum in similibus inquirendis me-
e quandoque nec mirum est, nec aegris nocebit. Libere dixi,
: aliter sentientibus eamdem libertatem lubens relinquo.

Quae generatione, lactatione, contrectatione, saliva,
sudore, liquido genitali, exhalatione, contagio est.

morbum hunc ab infecto in alium derivari nimis notum est; nec
t etiam ab illis, qui affirmant, luem veneream non esse per con-
ta-

II responf. pag. 111.
1.

(v) Lib. II de morbis contag. Aphrodisiac.

tagium delatam in Europam, sed aliorum morborum epidemicorum more apud nos prodiisse, & lue infectos Europaeos contagio eumdem morbum communicasse Americae incolis.

Quum tamen lues venerea, scortatorum flagellum merito dictum, impura venere propagetur imprimis, quandoque nimis securi fuerunt homines, acsi nunquam quis infici posset, qui caste viveret. Observatum enim fuit, pluribus aliis modis tetrum hunc morbum communicari posse.

Generatione. Mirum non videtur, si a lue infectis parentibus nati infantes eodem morbo inquinati in lucem edantur. Quum enim, uti postea patebit, miasma venereum humoribus circulantibus mixtum per totum corpus deferri possit, antequam ad certas corporis partes denuo deponatur, foetus in utero materno vivens ab infecta matre inquinatos humores recipiet perpetuo; adeoque fieri poterit, ut morbosum fomitem iam gerat in corpore, antequam nascatur. *Labat* (*x*) quidem testatur, infantes Americanos lue infectos esse, vix non eodem, quo nascuntur, tempore; licet parentes, imo & nutrices, forent sanissimae, vel saltem, uti prudenter addit, viderentur tales. Sed non videtur hoc testimonium magni momenti esse; quum eodem loco affirmet, Batavos in coloniis suis Americanis statim lue infectos fuisse, antequam ullum commercium cum mulieribus indigenis habuissent; postea vero, ubi paludes exsiccaverant, & stagnantes aquas in motum deduxerant, vixisse magis sanos; praecipue postquam silvas densissimas eradicatis arboribus reddidissent ventis perflabiles. Notum autem est, primos colonos Batavos, antequam hoc perficere potuerant, pessimis febribus, aliisque morbis a lue omnino diversis afflictos fuisse; quos videtur cum lue venerea confudisse.

Infici posse infantem in utero matris, quae lue laborat, videtur admodum esse verosimile. *Imo compertum est, ab infecta matre partus edi squalidos, semiputres, ulcerosos, vere syphiliticos* (*y*). Iure autem dubitatur, an a parentum alterutro infecto possit embryoni virus venereum infundi ita, ut tota pueritia sileat absque noxa, dein adulta aetate excitetur, & absque novo contagio veram luem veneream producat. Hoc vix videtur credibile, quum virus venereum lactatione, vel alio modo teneris infantibus communicatum cito & miserrime depascatur partes, quas occupavit; uti satis numerosis observationibus constitit. Adeo versatus in huius morbi diagnosi *Astruc* (*z*) affirmat, se nunquam observasse, *luem veneream vere sic dictam & pathognomonicis signis conspicuam, iure quasi haereditario, in infantes transmissam.* Ut famae aegrotantium consulatur, & pax inter coniuges servetur, videntur medici prudenti consilio hanc causam, tamquam probabilem saltem, in medio reliquisse. Sufficit enim medico, luem praesentem cognoscere, & cognitam curare; licet contagii communicati modum non adeo exacte noverit.

Notandum tamen videtur, foetum, qui sanus in utero materno vixerat, posse nasci lue venerea infectum. Si enim ulcera venerea in pudendis mulie-

(*x*) Nouveaux voyages aux Isles d'Amerique tom. II pag. 120. (*y*) Astruc de morb. vener. lib. II cap. I pag. 121. (*z*) Ibidem.

ns diu haeserit, capite v. g. inclavato, vel alio cor-
praeternaturali prodeunte, alluitur tabo venereo con-
ices inficere poterit; uti certa observata docuerunt.
in tali casu non silebit ad pubertatem usque; sed brevi
anifestabit teter morbus. Hoc autem imprimis metuen-
s diu in ultimis partus angustiis haeserit: ubi enim ci-
quum post nativitatem infantes illico calida ablui soleant,
um, a quo obstetrix inficitur. *Antonius Gallus* (*a*), ce-
s medicus, qui anno 1540 tractatum scripsit *de ligno*
o, testatur, se *obstetricem novisse, quae dum mulieris in-*
peret, hoc morbo correpta fuit, nulla tamen foetui noxa
ticis enim manus diutius in foeda ulcerosaque vagina ma-
quentius immitti, ante partum, in ipso partu, & post par-
n placentam &c.. Ideo monet idem auctor (*b*), ad con-
im *aliquam moram esse oportet, ut corpora hanc maculam*
non carerent periculi suspicione, qui illorum tractant ulcera.
vix ab interiore nascitur alteratione; sed externa origo est.
i satis infectio fit papillas sugendo uti observatio sequens
er quaedam solita sugendo evacuare puerperarum mammas,
habebat in ore; quod celabat, ne quotidiani lucri iacturam
lures, & quidem melioris sortis matronas infecit pessime.
s *Barry*, qui opportunitatem habuit videndi plurimas ex in-
batur celerem malignae luis progressum, quem sic describit.
leviter inflammabantur; dein sequebatur excoriatio plorans
; in circuitu loci excoriati sparsim emergebant pustulae ru-
gradatim per pectus dispergebantur, & nisi medela adhibe-
producebant. Paullo post inficiebantur pudenda cum pruritu
equebantur cancri in his partibus, qui parum liquidi plorabant;
im temporis spatium pustulae spargebantur per totum corpus.
lues sic suscepta trium mensium spatio decursum suum absolve-
ab uxoribus inficiebantur, & cancros habebant, a quibus virus
to dispergebatur, ita ut sequerentur ulcera oris interni, & pu-
e per corporis habitum.
aec, quae tot malorum causa fuit, dum examinabatur, inventum
n ulcus in radice linguae, & larga recens cicatrix in parte in-
inferioris. Negabat quidem pertinaciter, ulcus unquam adfuisse
catricis; sed postea veritatem fassa dixit, se dissimulasse foedum
metum infamiae, & lucri iacturam.
im potuit sollicito examine cognoscere medicus, in hac muliere
ptio cutanea adfuit, nec videbatur virus venereum unquam limites
tni excessisse.

Quae-

hrodisiac. pag. 463. (*b*) Ibidem.

(*c*) Medic. essays and observat.
1. III. num. XXI pag. 323 & seq.

Quaedam matronae, quarum ubera duxerat, nullum damnum inde sensefunt; sed causa huius felicitatis inveniebatur, quod hoc contigerit, postquam largum illud labii inferioris ulcus consolidatum iam fuerat.

Infantes, qui infectarum matrum lac hauserant, inficiebantur pariter, & maxima pars illorum periit. Adeo autem celer erat luis per lactationem susceptae decursus, ut salivatione obicem tanto malo ponere debuerit medicus illico, etiam in talibus, quae leviter tantum infectae videbantur.

Vidi ipsum miserum puellum lue correptum, qua inter tres septimanas periit, dum sanissimae nutrici substituebatur alia, cuius palatum osseum foedo ulcere venereo excesum fuit totum. Sero vocatus, nullam adhibere medelam potui. Integrum oppidum infectum fuisse legitur, dum plures mulieres misericordia motae ubera dederant binis infantibus expositititiis, qui lue erant infecti (*).

Contrectatione. Si obstetrix infecta fuerit, uti modo dictum, dum puerperae lue venerea laboranti solitam opem tulerat, mirum non est, idem periculum manere illos, qui venereo tabo manantia loca attrectare audent.

Saliva. Quae omnium maxime periculosa est, si lascivientes iuvenes calida figant basia mulieribus, quae ulcera venerea in ore interno habent: quum autem post haec praeludia plerumque & coitus sequi soleat, raro determinari poterit, an solis osculis, linguisque micantibus (ut se exprimunt veneris nepotuli) sequens lues adscribi debeat. Si castae matronae per suctionem infectae fuerint, dum papillae in tabo ulceris venerei labium inferius excedentis macerabantur, facile intelligitur, idem metuendum esse in lingua, & labiis, quae densa cute non teguntur, si virus venereum cum saliva his partibus applicetur. An virus hoc facile se unit salivae? Sic crediderunt quidam, dum videbant, per salivationem virus de corpore expelli.

Sudore. Omnes noverunt, curam per sudores, praecipue post usum largum decocti ligni Guaiaci, sanasse saepius luem veneream; de qua re postea dicendum erit. In tali casu difflatur virus de corpore per totam cutis superficiem. Unde dormire in eodem lecto cum infectis, imprimis si sudent valide, periculosum videtur. Facile enim potest vaporosus sudor exhalans de infecti corpore resorberi saltem pro parte vasis bibulis cutaneis sani hominis, in eodem lecto, & sub iisdem stragulis cubantis. Simili modo crediderunt quidam & lintea, & stragula, & vestes sic maculari posse, si lue infectus his usus fuerit, ut postea ab iisdem virus communicari possit corpori sano. Talis luis propagatio vocatur illa, quae per *fomitem* spargitur (*d*), & metuebatur contagium, si quis eodem poculo cum infecto biberat, vel iisdem mantilibus os, & labia extersefat. Plures enarrat casus in eodem loco celebris auctor, qui ex probatis auctoribus collecti talis infectionis possibilitatem arguunt.

Quum autem omnia haec ex infectorum narrationibus habeantur, iusta suspicio est plurima ex his astu, & fallacia conficta fuisse, ut celarentur flagitia: probabile enim est, adultos, & adultas, qui tales morbi causas adferunt, meliori

(*) Tercellon de pudendor. morb. cap. IV, pag. 205.

(*d*) Astruc de morbis venereis lib. II, cap. I, pag. 122.

n acquisivisse. Quum tamen de veneno variolarum con-
fomite morbum variolosum excitare, & propagare possit,
ebris auctor sequentia: *In summa nollem equidem eam*
citer negare — — Verum enim vero vellem multo minus
dum pro comperto admittere, quum experimentis, quae
sint, nondum liqueat.

timonium magni ponderis videtur, quum testetur, se
luem veneream posse contrahi ex vestimentis, sudore,
nfectis; nec vulgare huius rei exemplum adducit (*e*).
ndecim annorum interfuit bacchanalibus, & indecora li-
adolescentibus veste permutaverunt. Non multo post
imentis usa, circa pudenda dolorem, & pruritum perce-
sunt pustulae, & ulcera maligna; ob verecundiam celavit
ore victa nec incedere amplius potens matri indicaverit.
invenit pudenda, partem colli vesicae, & uteri ad in-
sque foetidissimo ulcere exesa, sphincteres vesicae, & in-
; unde incontinentia alvi, & urinae. Aderant simul dolo-
oris continua ardens &c., sicque intra paucos dies decessit.
que miserrima haec cum iuramento negavit constanter, se
cium cum viro habuisse. Inquisitione autem facta adolescens,
vestes misera haec puella induerat, lue venerea gravissime
s est.

itiones docere videntur, phlebotomi aciem potuisse infici, sic ut
ntaneo quasi attactu lues infunderetur corpori sano. Plures ta-
es habentur apud celeberrimum *Astruc* (*f*). Imprimis autem
illa, quae apud *Schenckium* (*g*) habentur de lue nova Moraviae,
Gallicum vocabant. Anno enim 1577 mense decembri hye-
, & quidem undecima mensis die omnes, qui Laconicum ingressi,
cum scarificatione sibi applicari curaverant, correpti fuerunt mor-
on omnia foedae luis symptomata habebat. Nec emerserunt statim
s symptomata; quibusdam per octiduum occultabatur malum,
s septimanas, quibusdam per mensem delituit. Insuetus torpor, ani-
vultus tristis, oculi torvi &c. praecedebant morbum emersurum.
curbitularum turgescentia invasit ardor summus, quem foedi abscessus
cera putrida &c.. Mirum erat & hoc, quod non omnia cucurbitarum
foedum ulcus degenerarunt, sed unum tantum, aut ad summum
na muliere, cui quindecim cucurbitulae fuerant applicatae, tres in ul-
runt. Habitum corporis foedabant pustulae, scabies foeda, ulcera
, quae manabant pingui liquore, mucore lento, qui non pus, sed sa-
rret luridam. Progressu morbi in capite calli concreverunt; quibus
el discissis melleum quoddam resinosum, & tenax (ceu ex coniferis
ar-

servat. centur. I, pag. 75. (*f*) De morb. vener. tom. II, lib. VII, pag.
, 913. (*g*) Observat. medic. rarior. lib. VI, pag. 816, & seq.

arboribus laticem exstillare videmus lentum & viscidum), marcescentis pituitae argumentum exsudabat. Dolores nocturni acerbissimi sequebantur, imprimis circa spinam tibiae &c. Quum plures miserrime sic affligerentur, constitit, nullos sic affectos fuisse praeter illos, quibus cucurbitae in balneo cum scarificatione fuissent adhibitae; & omnes similibus torquebantur malis.

Magistratus omni cum cura inquisivit in mali originem; nec in balnei magistro quid culpae inveniri potuit: suspicio tunc venit in balnei ministrum, cui ob manus agilitatem & promtitudinem delegata erat scarificationis provincia; qui non tam, quod causae minus fideret, quam terriculamentis & poenis perculsus, fugi sibi consuluit, nec postea usquam comparuit. Hinc de causa nil certi constitit. Describuntur dein plures historiae aegrorum, qui haec mala passi fuerunt, ex quibus evidenter patet, vulgaria remedia nihil profuisse, sed tetrum morbum cessisse tantum illis remediis, quae ad luem veneream curandam adhiberi solent.

Alterum exemplum morbi venerei *per fomitem* communicati legitur apud *Botallum* (*b*), de homine, qui communibus poculis utens cum viro, qui acriter lue venerea divexabatur, infectus fuit. Nec leves videntur esse rationes, ob quas *Botallus* credidit, hoc verum esse. Vir ille probatae fidei erat, nec habebat ullam rationem, quare tam ob nixe tegeret aliam, si adfuisset, morbi causam. Praeterea hominem, a quo infectum se dicebat, optime noverat *Botallus*, quum per sedecim menses lue venerea cum saevissimis doloribus laborasset: *Ossi quoque narium non levis impendebat caries, & fauces semper aliqua flamma sollicitabat*. Curam eius gesserat ipse *Botallus* cum fratre suo. Alter autem, qui communi poculo infectus erat, in nulla corporis parte, primis duobus mensibus quid mali passus fuit, *excepta labii inferioris ora, quae a demisso infecto cratere paulo post pruritu quodam levi, mox ulcere coepit efflorescere, nulla tamen de hoc morbo suspicione suscepta*. Verum, uti postea patebit, pars corporis, cui virus venereum applicatur, solet saepe affici omnium primo, & ex ulcere ibi nato lues se dispergit per totum corpus, atque ad varia loca denuo deponitur.

Liquido genitali. Haec via luem communicandi omnium frequentissima & certissima est; de qua re post luem cognitam nemo unquam dubitavit.

Exhalatione. An illi humores, qui undique ex corporis superficie hominis lue venerea laborantis exhalant, absque contactu, in distans possint propagare morbum merito dubitatur. Non novi ullo experimento constare, hominem sanum unquam hac via infectum fuisse: quum ergo a ducentis & septuaginta annis, quibus lues durat, nunquam hoc contigerit, vix videtur verosimile hoc fieri posse.

Praeterea videtur contagium venereum, uti postea dicetur, pinguibus & mucosis humoribus irretiri, hinc non ita mobile esse, postquam his unitum est, ac fuisset solum. Verum quidem est, dum per argentum vivum, vel & decoctum guaiaci solvuntur humores, expediri miasma venereum ab his vinculis, quibus in-

(*b*) Aphrodisiac. pag. 867.

difflari de corpore, ficque per atmofphaeram am-
e, dum in aëre calido aegri contineri folent, plures me-
l mali, nec diu cum talibus aegris morabantur, fed
an unquam contigerit, miniftrantes in nofocomiis, ubi
conclavi decumbunt, infectos fuiffe, dum per plures
ali aëre verfantur quotidie; fed, quantum novi, illud

ıa parte contrahitur, primo fe manifeftare folet.

atuit, plerumque, vel faltem faepius contagii effectum fe
corporis parte, cui applicatum fuit. Sic a fuctione contracta
circa mammas, fi infans infecerit nutricem, & contra in la-
interno, ac faucibus ulcera venerea nafcuntur, fi nutrix
In illo homine, de quo ad praecedentem paragraphum dictum
ni poculo utens cum homine peffima lue infecto morbum
te interiori labii inferioris primum luis veftigium apparuit.
npura venere in partibus genitalibus toties puftulas, brevi in
rantes apparere; unde nifi rite curentur, lues toto fuo ftipa-
itur. An autem luis miafma non poffet ftatim recipi venis
, quibus applicatur, ficque humoribus circulantibus mifceri,
partem illorum in fuam naturam convertere, & poftea ad varia
deponi. An femper requiritur, ut locum, per quem ingreditur,
male afficiat, inflammet, erodat, exulceret, ficque venenatum
faciat, in quo, tamquam in nido latens, humores affluentes in
convertat, quorum pars reforpta a venis totam dein humorum
contagio inquinet. Non videtur faltem univerfaliter haec neceffi-
fe; imo e contra fatis probabile videtur, miafma venereum fervi-
venere actuofum redditum poffe communicari corpori abfque
fenfibili partium genitalium, per quas lues contrahitur.
& optimos auctores, qui de lue venerea fcripferunt, hoc con-
Sic *Fracaftorius* (*i*) monet, non ftatim luem fe manifeftare, fed
ore delitefcere, interdum quidem per menfem, interdum per duos,
n per quatuor menfes. Aderant tamen figna quaedam conceptae labis:
affitudo, pallor. Tandem, *quod in maiori parte aderat*, *ulcufcula
circa pudenda oriebantur*. Ubi notandum eft, quod non dixerit, in
in maiori parte. Praeterea
aegris adfuiffe haec ulcufcula, fed tantum in maiori parte. Praeterea
it, an illa pudendorum ulcufcula ftatim a fufcepto venereo miafmate
, an poftea fuccefferint. Saltem non obtinent primum locum in enu-
e fymptomatum, quae fufceptum contagium fequebantur, & quae ade-
am in illis, qui his ulcufculis pudendorum carebant.

Nam

hrodifiac. pag. 199.

Nam in utroque casu miseris prorumpebant per cutem pustulae, satis magnam in molem crescentes, quae intra paucos dies in ulcera pessima phagaedenica mutabantur: haec autem non a contagio luis topice applicato, sed ab eodem a sanguine, in quo latebat secreto, & ad varia corporis loca deposito ortum ducebant; certissime saltem in illis, quibus nulla fuerant in pudendis ulcuscula.

His sane similia leguntur apud *Bernardum Tomitanum* (*k*). Monet enim, signa manifesta luis venereae per duos, tres, etiam quatuor menses nondum apparere: *Nam ille* (*morbus*) *videbatur delitescere, & de futuris aliorum calamitatibus, & suppliciis meditari.* Signa autem latentis mali recenset haec: *Corporis inertia, segnities praeter laborem, gravitas membrorum, lassitudines spontaneae, lentor, & tarditas actionum, somnolentia fere assidua, macies corporis, virium sublatio, perturbatio animi, moeror, diffidentia, metus, pallor faciei, sub oculis nigror, vultus novitas, manuum, & plantarum calor, & alia plurima.* Dein addit, in plurimis suborta videbatur caries, pudendis enata, quae ulcuscula afferebat erodentia &c.; unde iterum concludi potest, aliquos saltem miasma venereum suscepisse, licet in pudendis nihil appareret mali.

Apud *Dan. Turner* (*l*) habetur casus, qui idem confirmat. Homo, qui tempore vitae militaris se non adeo caste vixisse fatebatur ultro, honesta missione obtenta, duxerat uxorem, quam castam, sanam, modestam certo noverat, & cum illa liberos procreaverat. Per decennium in matrimonio caste vixerat, & licet coelibatus tempore cum pluribus mulieribus rem habuisset, nunquam tamen vel gonorrhoea, vel alio quocumque malo laboraverat. Quandoque levem in dorso glandis excoriationem senserat post coitum; sed haec, vel sponte, vel inunctione unguenti pomati, aut sebi candelarum sanabatur brevi.

Notum autem est, praecipuum signum diagnosticum ulcusculorum venereorum esse, quod vulgatis remediis pertinaciter resistant. Unde apparet, nihil venerei partibus genitalibus adhaesisse.

Saepius tamen laborabat post aliquot annos angina, quae venae sectioni, catharticis, & vesicatoriis cedebat. Quum autem recrudesceret idem malum, & quidem maiori cum molestia, consuluit egregium medicum *Turner*, qui invenit utramque tonsillam inflammatam, & unam ex illis ulcerosam: sed praeterea detexit in palato fornicato foramen, quod apicem specilli admittebat, & per quod aeger observaverat quandoque fumum tabaci e naribus exivisse. Quum nullum os tangeretur specillo immisso, partem ossis, quod fornicem palati format, exesam esse patebat satis: caro autem illud foramen ambiens fungosa erat. *Suffimigio cinnabaris* usus fuit *Turner*; unde excitata salivatio sustulit malum quidem, sed mansit foramen in palato fornicato, quod digiti apicem facile capiebat: per septem annos sanus vixit post hanc curationem, & dein maligna febre correptus periit.

Haec, & aliquot casus, quos ipse vidi, faciunt, ut non audeam pro generali axiomate practico statuere *celeberrimi Astruc* assertum; nempe, *virus nunquam*

(*k*) Aphrodisiac. pag. 1051, 1052. & seq.

(*l*) Siphylis. histor. XVI, pag. 297.

rs, qua admittitur, primum affecta fuerit (*m*). Omni-
bertimo huic viro, dum monet sequentia: *De lue ve-*
cales praeluserint, ex levioribus quidem signis indicandum
efferint, neganti opinioni adhaerescendum, vel ad summum,
dit, iudicium caute cohibendum, dum signa pathognomonica
o certiora rem in apertissima luce collocent. Proinde *facile*
veritate ulterius inquiratur. Neque enim obfuit unquam,
l de iis, quae evidentissima videbantur quaestionem mo-

lla, quae *celeberrimus auctor* (*n*) de aliis venenis adfert,
e. Pus variolarum, dum in vulnusculis applicatur, haec loca
x exulcerare, dum venenum agere incipit. Verum hoc est.
que insitionis artificio variolis corripitur homo, quis deter-
i contagio primo adhaesit, antequam corpus totum turba-
phobia instat, vulnera morsu canis rabidi inflicta inflammari,
es, si iam consolidata fuerint vulnera, attolli, fidelis obser-
d & constat aeque salivam canis rabidi dirum hunc mor-
absque ullo vulnere inflicto, uti in *capitulo de rabie canina*

virus venereum nondum lentis humoribus irretitum, vel si
xibus quacumque de causa liberum, adeo minutum esse, &
giens, ut venire possit in massam humorum circumductorum,
r totum corpus moveri.
fomite haerente in sanguine talia mala possint oriri, qualia ab
terna oriebantur in partibus corporis. Crescit hoc virus motu
si postea deponatur ad partem quamdam corporis, idem facit,
externe applicatum. Unde posset quis habere luis contagium in
malo apparente in corporis superficie; & tamen postea illud con-
humoribus, quos sibi assimilavit, deponi posset ad quaedam loca
effectus malos producere. Contingit autem aliquando, virus re-
ulcere venereo glandis, & quidem non adeo magno ad dissita loca
oni, & illa inflammare, ac exulcerare. Vidi post paucos quan-
fauces a lue exulcerari, licet parvum tale ulcusculum dedisset uni-
contagii venerei ab impura venere suscepti. Nec lascivis osculis
adscribi posse videtur, quum eodem tempore universa fere cutis foe-
, & pustulis deturpetur, deposito malo ad partes diversas corporis,
fomite dissitas. Si ergo ulcere venereo parvo resorptum virus
m corpus inficere, an non poterit idem contingere, dum cum foe-
volutatur impudens iuventus, ut nempe luis miasma misceatur hu-
licet nullibi in corpore aliquid mali appareat? Postea, ubi de bubo-
o agetur, patebit quandoque illum nasci, licet nec gonorrhoea,
venereum praecesserit, adeoque a resorpto contagio tantum.
Me-

(*n*) Ibid. pag. 96.

morb. vener. lib. II, cap. 3, pag. 94, 95.

Merito cogitarunt medici, an signis quibusdam detegi possit praesentia miasmatis venerei in corpore, antequam ad quemdam corporis locum fuerit depositum, & sensibili effectu se manifestet.

Si attente consideremus illa, quae de *Brunno Gallico*, de quo ad praecedentem paragraphum dictum fuit, leguntur, videtur a suscepto luis contagio sanitas laesa fuisse (*o*). Dicitur enim, quod non emerserint statim signa labis receptae, sed in quibusdam per mensis spatium siluerit malum. *Interim insueta quadam ignavia, seu torpore gravati, pigri, segnes, inertes ad consueta munia obeunda, animo quoque abiecto, tristes vultu, quum nec mens, neque manus, & pedes officium facerent, veluti umbrae, non homines passim oberrantes conspiciebantur. Nativus faciei color in pallidum, vigor ipse oculorum in torvum, circulo fusco, sicut mulieribus menstruatis deformem, subito immutatus; frons exporrectior in caperatam, & nubilam degeneraverat.* Si iam haec conferantur cum illis, quae ex *Bernardino Tomitano* paullo ante memoravi, apparet, mire similia haec signa esse inter se, quibus uterque auctor usus fuit, dum latentem adhuc in suo quasi seminio luem descripserunt. Verum *Tomitanus* anno 1576 fere septuagenarius (*p*) decessit Patavii pestilentia sublatus, hinc de *Brunno Gallico* nihil inaudire potuit, & ullo modo credibile apparet, *Iordanum Brunum*, qui coram vidit morbum, ex *Tomitano* latentis luis signa descripsisse.

Verum notandum imprimis est, quod post haec signa praegressa manifestis se prodiderit indiciis morbus. Virus enim venereum deponebatur ab humoribus iam separatum ad quaedam corporis loca. *Vestigia cucurbitularum turgescentia extemplo ardor invasit immensus, & immedicabilis, quem foedi abscessus, & ulcera excepere putrida sanie, taboque fluentia &c.* Forte credi posset, cultellum, quo scarificationes factae fuerant, infectum reliquisse miasma in locis scarificatis, quod ibi silens per tempus actuosum postea fieri coepit, & pessima haec ulcera produxit. Sed tunc in omnibus locis scarificatis foeda haec ulcera prodiissent. At historia morbi aliud docet; ibi (*q*) enim leguntur sequentia: *Admiratione dignum initio, quod e tot affixis cucurbitis, quum alii decem plus minus, tres quoque tantum nonnulli apponi iussissent, una dumtaxat, aut ad summum duae (soerui Laurentiae sartoris e quindecim tres), ex iis omnibus in foedam transiverint vomicam.* Unde manifeste apparet, luis miasma non inhaesisse fixum in locis sacrificatis, sed humoribus mistum turbasse sanitatem miris modis, & dein ad haec loca depositum foedo ulcere devastasse illa; *ita ut caro, cucurbitae ambitu circumsepta, corrosa, putrescens, tetrum, ut e telephiis, ac phagaedenicis ulceribus foetorem invexerit.*

Ex hactenus dictis patet, luem veneream plerumque se manifestare in illa parte, qua contrahitur, sed non semper tamen.

§. 1443

(*o*) Schenck. observat. med. rarior. lib. VI, pag. 816, & seq. (*p*) Astruc de morb. vener. tom. II, pag. 766. (*q*) Schenck. in loco modo citato.

a non infecto, vel non infecta, eodem hoc
bo; unquam orta deprehensa est.

iem, & per contagium late dispergi, ex antedictis fa-
ar de hac re ullum dubium posse moveri. Verum antea
, ubi de contagio in morbis agebatur, constitit, con-
cessario duos homines, unum, a quo exit contagium,
n se recipit, & inde simili morbo ac prior aegrotat.
autem hinc rem animo versemus, non possumus negare,
lium, qui morbo contagioso, lue venerea v. g., labora-
conceperit absque contagio per alium hominem ipsi com-
enim manifestam contradictionem, quod qui primus quo-
vit, illo infectus fuerit per alium hominem. Quum ergo
avit morbo, illo fuerit affectus absque contagio, cur non
&c. a similibus causis, quae in primo morbum produ-
odo potuerunt affici.
phis modo citatis probatum fuit, morbos posse nasci in
a causis manifestis, quarum causarum illi morbi effectus
per eosdem hos morbos sic mutari corpus hominis aegri,
n iisdem morbis inficiat alios homines, qui non expositi
is manifestis, a quibus in primo aegro morbi producti fuerant.
mel natum hoc contagium, necesse non est, ut eaedem causae
es, quae morbum in primo aegro produxerant; sed idem
iam exercere perget in alios communicando contagium;
re potest, liber manebit a morbo. Pluribus observationibus
fuit in locis citatis.
itur, quare quidam morbi certis regionibus endemii sint, &
es tantum per contagium deriventur, quo semel deleto non
rbus, nisi talis contigerit causarum concursus, qui illum in
:, qui hoc morbo laboravit, produxerat. Hoc tamen forte
in quibusdam regionibus nunquam.
tem observationem novi, qua demonstrari posset, luem vene-
opa ortam fuisse absque contagio.
quum primus, qui lue venerea correptus fuit, morbum absque
ntraxerit, debuit posse nasci ab una vel pluribus causis simul
ua teter morbus. In talium causarum indagatione satis solliciti
dici, qui novum hunc morbum cum cura exploraverunt, & uti
fieri plerumque solet, in diversas abiverunt sententias.
ictum est, certis siderum adspectibus, inundationibus, & variis
luis venereae primam originem adscriptam fuisse. Verum tunc
itum fuit, tales causas, ante luem cognitam in Europa, saepius
uti etiam postquam lues increbruit, similia contigisse, nec ullis
observatis, quod lues inde frequentior vel peior reddita fuerit.
simum morbum, *elephantiasim* nempe, in luem veneream degene-
rasse,

rasse, crediderunt multi (r) non tantum, sed & primam eius originem tribuerunt nobili scorto, cuius noctem elephantiacus quidam ex equestri ordine miles quinquaginta aureis emerat; quumque frequens iuventus ad hoc scortum accurreret, intra paucos dies plus quam quadringentos infectos fuisse, a quibus dein late disseminatum fuit malum (s). Verum, uti optime notat *celeberrimus Astruc* (t), per integros quadraginta tres annos *Felix Platerus* elephantiacis inspiciendis vacavit; quorum proinde plurimos observandi occasionem habuit; adeoque morbum bene cognovit; sed tamen elephantiasin diversum statuit morbum a lue venerea, cuius signa & symptomata non indiligenter recensuit; quod ipsius tempore cognitu necessarium erat, dum credebatur lues in distans contagium spargere posse; & ideo hac correptos a sanis separandos esse iubebat magistratus, & pro pauperibus peculiaria nosodochia destinabat, ubi curarentur.

Quum autem per coitum omnium frequentissime morbus propagetur, multi crediderunt, scortatorum illud flagellum ab effroeni libidine originem primam duxisse. In Europa saltem non videtur haec causa assignari posse; neque latuisset per tot secula lues, si inde sumsisset originem. Perditissimos fuisse antiquorum mores, fide historica satis constat; nec tamen luis vestigia in historia antiqua invenimus, nec apud poëtas, qui acerrime hominum mores perstrinxerunt, neque pepercerunt seculi sui vitiis. Quam vivis coloribus descripsissent *Iuvenalis*, *Horatius*, *Martialis* &c., miseras luis venereae victimas, si veneris nepotulos vidissent mutilos, naso truncos, exeos, tabo putrido diffluentes. Unde videtur concludi posse, illam causarum congeriem, a qua lues venerea sine contagio praegresso nasci potuit, in Europa nondum observatam fuisse.

In fervidissimis autem regionibus, ubi mulierum menstrua acerrima observantur, ubi cuivis obvio stupratori patent omnes, ubi virilis sexus effroeni libidinis oestro in venerem ruit, terram luem primum ortum habuisse, non videtur omnino improbabile. Probabilis saltem coniecturae instar hoc proponit *Astruc* (u). *Quum ergo in omnibus terrae locis, ubi lues venerea antiquitus endemia fuisse videtur, eumdem aëris fervorem cum pari incolarum impudicitia coniunctum fuisse, manifestum sit, haud inanis inde locus est colligendi, morbum natura eumdem, quo regiones longissime dissitae, & inter quas nulla fuit commercii communio, simili modo infestabantur, a simili causarum earumdem concursu, in quo tantum convenirent, generatum olim fuisse, & generari etiamnum, si indigenae iisdem moribus vivant.*

Voluerunt alii, a nationum commistione luem veneream ortam fuisse, quae olim in plures morbos divisa a medicis, in unum quasi coaluerit in castris ad Neapolim. Verum optime notat *celeberrimus Morgagni* (v) sequentia: *Quasi vero iis in castris maior fuisset nationum commistio, quam Romae quondam, quum unum*

(r) Aphrodisiac. pag. 1 & alibi saepius. (s) Ibid. 903. (t) de morb. vener. tom. II, pag. 878. (u) Lib. I cap. XII pag. 93. (v) De sedibus & causis morborum per anat. indagatis tom. II pag. 379.

ateret Cattis, Germanis, Dacis, Cilicibus, Cappadocibus,
). *Una tum Romae deerat natio Americana, quacum aut per alios saltem babuissent, in castris illis non deerant; horum collectio, sed lues, in Europam venerit, intelligatur.*
nequeat, Americanos malo victu saepe uti, tamen nec ereae origo potest; uti pluribus demonstrat *celeberrimus* n Europa, dum in urbibus obsessis, vel & alias ob cau- a premit miseros, pessimi quidem excitantur morbi, sed t lues venerea. Unde merito concludi potest, luem non onte, sed propagari per contagium (z); quod praecipue coitum, oscula, mammas. Quamvis enim celebris auctor *rasavolus* non neget, contagium venereum posse aliis mo- ndo cum infectis in eodem lecto, bibendo ex iisdem po- imicari, tamen statuit, *addendum esse, ad hoc usque tempus ieque cognitum, quod quispiam nisi per coitum, vel osculum, c morbum receperit.*

ırs infecta (1442.) diverso quidem tempore, pro va- rietate loci infecti, materiae contagiosae, gradu ca- ıs, temperiei diversitate, pruritu, calore, leni inflam- tula subalba, squamosa, erodente, mucosa, insanabili ediis cognoscitur primo.

venerea grave adeo malum sit, & mora reddatur peius, hinc ; opera debet adhiberi, ut cognoscatur quantocyus. Ad §. 1442 t, luem primo se manifestare solere in illa parte, qua contrahi- simul dictum, quandoque miasma venereum humorum massae ique eo, quod in parte, per quam contractum fuerat, sui ve- inquat; contagium autem illud, nisi bona fortuna diffletur de cor- d aliquando fieri videtur), evanescatque penitus, mutat partem umorum, cum quibus per vasa fluit in suam naturam, noxiumque in homine antea sano natum per metastasin ad varia corporis onitur, & haerere incipit ibidem, sicque varia mala producit. paragrapho nunc agendum est de illis mutationibus morbosis, quae diversis corporis apparent, dum contagium iis adhaeret, sive primo ediato contactu alterius hominis infecti, sive per depositionem con- : materiae antea humoribus admistae, & per metastasim nunc ad hanc corporis partem delatae.
varietate loci infecti, manifesta observatur diversitas. Loca enim plu- orporis tenaci coriacea cute teguntur; quaedam autem his carent. Sic ratum fuit, obstetrices, dum tabo venereo madentes partes genitales diu at-

Martial. lib. VII epigr. 29.
(z) Aphrodis. pag. 674.

(y) Lib. I. cap. XII tom. I pag. 90 & seq.

attrectare debebant, affectas fuisse lue; ubi efficacissimae malignitatis contagium duram cutim penetrare debuit, ut corpus inficeret, vel & in ipsa cute ulcus excitare difficilis admodum curationis: idem toties observatur in dorso penis, dum ab impuro coitu cutis foedo ulcere eroditur. Ubi autem loca corporis alluit foedus tabus, quae cutim non habent, ceteris paribus facilius penetrat virus, neque semper formidolosa adeo mala sequuntur. Sic notum est cutim faciei circa nares, & labia desinere, solam epidermidem illa tegere, uti & totum os internum. Idem obtinet in papillis genitalium muliebrium parte interiori, glande virili, & interna praeputii superficie; quae videntur citius & facilius infici posse etiam a leviori contagio, dum partes cute tectae melius defenduntur. Sic ab omnibus observatum fuit, minus frequenter infici Iudaeos, si reliqua paria fuerint, cum resecto praeputio nuda glans penis, vestibus perpetuo affricta, callosior redditur: simul etiam in his intra praeputium & glandem nihil colligi potest, vel moram facere, ideoque peius reddi & acrius. Ob hanc enim rationem videtur in non recutitis praeputii froenulum toties erodi ulcere venereo, quum illud inferiori penis glandis parti adhaereat, sicque intra praeputium collapso pene connivens, collecta materies virulenta post impurum coitum hunc locum alluat diutius.

Materiae contagiosae. Diversos malignitatis gradus in contagiosa materia luis observari tota morbi historia docet. Patebit postea dari gonorrhoeas venereas satis adhuc benignas, in quibus materia e pene stillans ex albo flavescit, & levem tantum in urethra ardorem excitat: in aliis prodit materies profunde flava, vel & ex flavo viridescens, urethram erodens, & intolerabilem dolorem excitans, dum urina emittitur. Imo quandoque adeo acre est susceptum virus, ut vasa erodat, & urinam reddat sanguinolentam. Et in pessima gonorrhoea, si bona adhibetur medela, videmus pessimam & acerrimam materiam contagiosam gradatim emendari, donec cum insigni omnium symptomatum levamine albicans, aut leviter tantum flavescens prodeat minuta simul quantitate, tandemque cesset omnino materiae effluxus.

Facile autem intelligitur tanto peius infici debere mulierem, quo acriore gonorrhoea affligitur homo, cum quo venerem exercet. Idem verum est, si confirmata iam lue totum corpus, non autem una vel altera parte tantum infectum fuerit. Legi merentur illa, quae de varietate contagii apud *celeberrimum Astruc* (*a*) habentur.

Gradu caloris excitantis. Quum in calidissimis regionibus lues orta fuisse videatur olim sine contagio, saltem in primo homine, qui lue laboravit, uti praecedente paragrapho dictum fuit, merito videtur statui posse, maiori calore miasmatis venerei activitatem augeri. Unde in Africae fervida regione tantam quandoque stragem hunc morbum edere observatum fuit. Sic & observatur infantum & puerorum corpora citius depascere foedum hunc morbum: sunt autem ceteris paribus horum corpora calidiora, quam adultorum. Dum turpia prostibula a formosis iuvenibus incitantur ad fervidissimam venerem, peior me-

(*a*) Lib. II cap. III pag. 94 & seq.

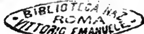
si lue venerea infecta fuerint. Constanter observatur, indulgeant, vino aromatibus, liquoribus spirituosis m omnium sentire augmentum. Doluerunt toties me- ine curationis per argentum vivum, aut decocta im- oria artis praecepta spernere, & gulae ac crapulae se morbi recidivae se exponere, dum, minuta quidem in- orbi, sed nondum penitus expulsa de corpore, excitant em illius, quod adhuc superest, mali, & sic se ipsos, piter fallunt.

st, uti postea in cura luis venereae dicetur, tales egros ersari, dum argento vivo, vel decoctis sanatio tentatur. est, ut soluti per vim horum remediorum humores, una nereo, quod illis adhaerebat, exeant de corpore sive per per sudores: huic autem scopo conducit, si tales aegri calidiori, toto illo tempore, quo morbosa ex corpore ex- ue molli diaeta sustinentur vires, & restituuntur perdita. liud est, actuosam magis reddere contagii vim per calorem, llud expellere, solutis prius humoribus, per calorem pruden- ide etiam in calidis regionibus, si idonea adhibetur methodus, ter succedit luis venereae sanatio.

versitate. Ex precedentibus sequitur, calidae temperiei homi- nementiusque a luis contagio affici; in frigidis, leucophlegma- rimis in obesis ac pinguibus hominibus miasma venereum ir- viscidis, humoribus, atque ex illis difficilius extricari. De qua huc agendum erit.

calore, leni inflammatione, pustula &c. Inquirendum iam sollicite, om appareat in parte, per quam contagium luis venereae contra- phice haec omnia descripta sunt (*b*); ubi nempe pars illa, quam primo obsedit, oculis patet: *Ibi enim macula rubella observatur lae nasciturae, aut morbilli, stigma, vel morsum pulicis ferme refert. ger pruritum levem, calorem molestum, vix dolorem sentit. Elevatur ee, squamulamque cuticulae attollens bullulam elevat, quae si latice te- cido distenditur, rupta dein facile sanari, absque ulteriori malo solet.* nim pellicula, contagiosa particula una cum lympha, cui permista t, effluit, nec aliquod mali vestigium relinquit, quum tenuis illa ca- t, effluit, nec aliquod mali vestigium relinquit, quum tenuis illa ca- potuisset.

nacitate, per quam contagium irretiri & fixari in loco potuisset. *ties vero macula modo descripta in tuberculum assurgit repletum materia da flavescente, spissa instar cremoris lactis recentis vix cohaerente, sed eiusdem cremoris defluente quasi; quando, intercepta digitis, horum a vicem abductione lenta remittitur; quae exsiccata ex viridi flavescens in- siit cum linteis, quibus inhaeret; tunc semper sinistri magis ominis erit m, suspectum prudenti medico, neque adeo facile sanabile. Cancrum suo idio-*

(*b*) In praefatione aphrodisiaci.

idiotismo chirurgi iam vocare solent (*c*); quia vulgatis remediis non cedit, vicina loca depascit sensim, & si crusta tegi videatur, atque exsiccari quasi plures omni dote prioribus similes renascuntur.

Tali sub forma apparere solet primum luis venereae vestigium in parte corporis, quam infecit; dum nempe contagium loco adhaesit. Si enim contagium illud calore magno aëris, temperamenti, fervidissima venere valde actuosum redditum fuerit & mobile, quandoque non manet affixum externis corporis tegumentis, sed venis bibulis resorptum, miscetur humoribus, & partem illorum in suam indolem convertit; per metastasim deinde haec materies morbosa ad exteriorem corporis habitum deducitur, & similes pustulas producit, uti antea ad §. 1442 dictum fuit.

Quandoque observatur, quod & ipse aliquoties vidi, miasma venereum in sanguinem iam receptum, & dein ad cutim depositum produxisse maculas vix elevatas coloris ex rubro fusci, quae squamosae fiebant, & post plures squamas successive deciduas in ulcus venereum mutabantur, quod copiosum tabum ex flavo viridescentem quotidie eructabat.

Unde simul apparet, maius adesse periculum, si virus venereum non affecta parte, quam primo tetigit, sanguinem ingrediatur statim. Licet enim materies morbosa postea denuo a sanguine separetur, & ad alia loca deponatur, tamen inde patet augmentum materiae morbosae, & non est in potestate medici dirigere talem metastasin ad illa loca, ubi minori cum discrimine possit deponi, & facilius curari. Tristes enim casus docuerunt, non tantum externas, sed & internas corporis partes pessime affectas fuisse; uti sequenti paragrapho dicetur.

Non immerito ergo *Astruc* (*d*) statuit, *virus venereum partibus, quascumque afficit, ruborem, calorem, tensionem, dolorem, uno verbo phlogosim, vel inflammationem adferre*. Lenta tamen haec est inflammatio, & periodum suam tardo gradu percurrit: non enim subita adeo sequitur suppuratio, ut in aliis morbis inflammatoriis, nec reliqui inflammationis exitus, sed simul adest acrimonia, quae partes corporis, quas occupat, ne ossibus quidem exceptis, lenta exesione consumit, & destruit.

Quamvis autem signa, quae occurrunt in loco, quem lues occupat, ad amussim descripta fuerint, caute tamen in hac diagnosi procedendum. Licet enim medicus iustam suspicionem habeat foedi morbi, prudentia exigit, ut non temere illum denunciet, nisi fateatur aeger, se incurrisse luis acquirendae periculum. Multi enim solent hoc pertinacissime negare; imo contumeliis & opprobriis onerant medicum, qui talia vel suspicari ausus fuit. Simul & famae aegrotantium, & familiarum paci consulendum esse semper, nemo dubitat.

§. 1445.

(*c*) In praefatione aphrodisiaci.

(*d*) Lib. II cap. II pag. 89 & seq.

:rescendo, vicina primo, & plerumque externa
:it similibus pustulis ulcerosis, dehinc interna,
latum, linguam, fauces, nasum, cerebrum, pul-
nem, uterum &c.

ereum cum reliquis morbis contagiosis hoc commune ha-
humano si receptum fuerit etiam sanissimo, humores sa-
n suam naturam, sicque copia augeri. Constitit antea, ubi
ır, minimam contagii moleculam, omnes sensus fugientem,
ressam, & humoribus permistam illos sic mutare, ut intra
corpus scateat pure varioloso, cuius vel minima guttula eum-
citare valeat in homine sano. Unde patet, quantum crescere,
ossit morbi huius contagium. In rabie canina, scabie, peste
et. Quum ergo lues venerea per contagium propagetur, *di-*
s in sanos seminium, sive miasma quoddam morbificum, quod
imo paucissima, quantitate, & inconspicuis viis, sano corpori in-
copia, viribus, efficacia, simul invalescens, totam humorum massam
ue inficere valeat, atque perfundare (e). Quum ergo minutissima
s fit in lue venerea, aeque ac in aliis morbis similibus, ex sua
e satis foret, & a levioribus etiam causis per aëra difflari posset,
: in distans; uti de contagio varioloso v. g. certo liquet. Sed ve-
s non constat partibus tenuibus, levibus, volatilibus, penetrabilibus,
as spargi possint, quae in distans avolent, quae strictissimos poros ce-
vadant, sed crassis, ponderosis, fixis, quae communicari non possint,
exaltentur, nisi partes obiectae rarae sint & permeabiles, nisi contactus
immediatus & satis diuturnus (f). Lento quidem gradu malum ve-
torepere solet; nec semper tamen: quandoque enim infectio nata to-
o se statim manifestat, & satis brevi temporis intervallo per totum cor-
ergitur. *Gasparus Torrella* (g), qui scripsit sub finem seculi decimi
adeoque paucis annis post luem veneream cognitam in Europa, ca-
arrat iuvenis viginti quatuor annorum, *qui rem habuit cum muliere be-*
udendagram; quare eadem die ipse fuit eodem morbo infectus. Quae infectio
apparere in virga; ut solet ad plurimum aliis evenire: nam sequenti die
uit ulcus in virga, cum quadam duritie longa, tendente versus inguina, ad
m radii, cum sorditie, & virulentia. Post sex dies, ulcere semicurato,
tus fuit ab intensissimis doloribus capitis, colli, spatularum, brachiorum,
rum, & costarum, & praesertim in eorum musculis, cum maximis vigiliis,
uibus molestabatur non nisi in nocte post primum somnum. Elapsis postea
em diebus, apparuerunt multae pustulae in capite, facie, & collo &c.
Illa historia probat, contagium venereum satis brevi tempore per corpus
spersum fuisse, & molesta produxisse symptomata.
Quum ergo minuta admodum sit contagii moles, cito videtur difflari debere
de

(e) Astruc. ibidem. (f) Ibidem pag. 90. (g) Aphrodisiac. pag. 545.

de corpore, vel per venas receptum circulantibus humoribus misceri, sicque totum corpus inficere. Verum observata plura docent, miasma venereum diutius haerere posse in loco quodam, antequam totum corpus inficiatur: hoc autem vix concipi potest, nisi illud miasma, tenaciori humore obvolutum, parti affectae adhaereret.

Haec est ratio, quare celebres medici statuerint, contagium illud, omnes sensus fugiens inhaerere humori tenaciori, qui ipsi pro vehiculo inservit. Tantam enim hic subtilitatem agnovit *Fernelius* (*h*), ut non modo levis admodum, sed & *fere corporis expers sit*: Hinc, nisi aliis iungeretur, in corpus nostrum agere non posset. *Qui enim possit corpori nostro vim inferre virtus incorporea?* Unde postea addit sequentia (*i*): *Quamquam enim pituitosa videatur materia, veneni tamen maleficio perfusa, acrimoniae particeps est.* Similiter sensit *Fracastorius* (k) de lue scribens:

Porro homine e toto, quod in ipso sanguine crassum
Et sordens lentore foret, foedissima primum
Corripuit, sese pascens uligine pingui.

Et paullo post (*l*), ubi de pustulis venereis corpus deturpantibus agit:

Pustula summae
Glandis ad effigiem, & pituita marcida pingui,
Tempore quae multo non post adaperta dehiscens,
Mucosa multum sanie taboque fluebat.

Contagii illius subtilitatem comparat effluviis odoratis *Helmontius* (*m*), quae a philosophis solent adduci, ut probetur summa corporum divisibilitas, quae omnem fere imaginationem superat. Notum enim est, asam foetidam, moschum &c. per amplum conclave odorem spargere longo tempore absque sensibili iactura ponderis. Sic autem habet: *Est nimirum lues non quidem morbus constans materia ex qua: sed fermentum duntaxat venenosum, solidis vel liquidis nostri partibus, odoris instar, affixum.*

Haec dum considerabat *celeberrimus Boërhaavius* (*n*), credidit, *hoc mali genus semper sedere in illo humore pingui corporis humani, qui naturaliter in bene sanis replet illam partem, quam adiposum panniculum veteres, hodierni cellulosam membranam, vocant.*

Constat enim cellulis minimis, & numerosissimis, quarum compages vasculis subtilissimis perreptatur. Cellulae hae omnes in se mutuo patent, & exigua vi mirifice dilatari possunt; unde in emphysemate inflatae aëre turgent immaniter, in leucophlegmatia & hydrope anasarca replentur aqua & tument. E con-

(*h*) De luis vener. curat. cap. XII pag. 223.
(*i*) Ibidem pag. 124.
(*k*) Siphylis. aphrodisiac. pag. 186 D.
(*l*) Ibidem pag. 187 B.
(*m*) Tumulus pestis pag. 847 col. I.
(*n*) In praefatione aphrodisiaci.

asmo penitus depletae hae cellulae sic collabuntur, ut
iquant.

iaxime, membranam hanc cellulosam ubique cuti sub-
ulis incumbere non tantum, sed illas ambire undique,
interpositione musculos a se mutuo separare, ut liber-
lorum motus, neque ullus impediat vicinum. Pariter &
s eadem haec membrana cellulosa ambit undique, ut
acillime possint. Sed & eadem haec cellulosa supra pe-
ad ossa, & ad iuncturas supra ligamenta sese expan-
olvit; ipsa tandem in viscera sub meningibus, membra-
ingente, peritonaei expansu, se insinuat (*o*). Per musculos
c tunica sic distribuitur, ut inter distinctas musculares par-
naior componitur, se insinuet ubique, omnes tegat, invol-
ur, ut illae musculares partes, quae maiorem musculum
nmodissima facilitate, distincto tamen motu inter se moveri
autem illa tunica cellulosa ad periostea usque pertingat, me-
ateries, a periostei vasis advecta, intra cava ossis confecta,
stei partim revecta, ad haec vasa perveniat, intelligitur fa-
ium huius membranae effectu inter omnes corporis, vel re-
se invicem partes (*p*).

mittere necessarium duxit *celeberrimus* Boerhaevius, ut intellige-
eius de lue venerea sententia: sedem enim huius morbi praeci-
t in membrana hac cellulosa; dum nempe contagiosa labes, per
ermidis ingressa, trans cutis vascula usque ad cellulas membranae
rvenerit, ibidemque se occurrenti pingui permiscuerit, tunc oleum
virulentia sua inquinat, rursumque lentore illius oleosi retinetur,
e. Unde pingue in hac membrana collectum nidum quasi dat,
ilum contagio venereo. Membrana haec adiposa vocari solet in
oris locis, ubi crassis & vastae molis musculis insternitur; ut in na-
g.; ibi enim crassi adipis copiam continet. Ubi vero tenerrima est,
uae molis, ut in palpebris, fronte &c., tunc solet dici cellulosa sim-
, & loco crassi adipis, mucosum subpinguem humorem in suis cel-
ontinet, qui pariter aptus est irretiendo luis contagio.
antum usum habeat haec doctrina ad intelligendos luis venereae effectus
antum, verum etiam ad curationem tetri mali, patebit ex sequentibus.
ere conatur *eruditissimus Astruc* (*q*) hanc opinionem, quae ipsi videtur
gnare *contra notam veneni*, *seu seminii venerei*, *indolem*, *facultatem in-
ndi & progrediendi rationem*. Pluribus argumentis hoc stabilire conatur;
videtur inutile, haec breviter considerare.
primo statuit, plerumque observari gonorrhoeam, bubonem, porros, &
trucas, tamquam prima morbi invadentis indicia, quorum nullum in adiposa
embrana insidet. Sed pace tanti viri, cuius memoriam veneror, liceat no-
re, quod non attente satis legerit pulcerrimam illam praefationem, qua or-
na-

(*o*) In praefatione aphrodisiaci. lib. IX tom. II pag. 1071.

(*p*) Ibidem.

(*q*) De lue venerea

navit *Boërhaevius* collectionem auctorum, qui de lue venerea scripserunt, vigesimo octavo huius seculi anno editam Lugduni Batavorum. Huius editionis curam habui, ut prodiret emaculatior; quia optimo praeceptori, cui omnia debebam, gratum fore noveram. Videtur autem *celeberrimus Astruc* non attendisse ad illam diversitatem tunicae adiposae & cellulosae, quae disertis verbis in hac praefatione legitur (r). *In illis autem locis, ubi musculi minimi, minusque agentes, membrana haec adeo pauco pingui instruitur, ut ibi adiposam negent omnes fere, cellulosam tantum admittat Ruyschius. Ita in capite, palpebris, facie, scroto aiunt abesse, sed falso; adest quippe, at tanto parcior ibi, quam ad nates, quantum elevator palpebrae superioris, vel corrugator frontis minor est glutaeis.* Auctoris enim haec est opinio, luis venereae contagium irretiri, & fixari, imprimis in pingui adipe, quod cellulas adiposae membranae replet; in illis nempe locis, ubi crassa pinguedo musculis insternitur; in aliis vero partibus, ubi pinguedo deest, vel parca admodum invenitur, adest in his cellulis subpinguis mucosus humor, qui omnia lubricat, suaque viscositate luis virus pariter solet irretire, & in loco retinere; sicque illud retentum mora humores affluentes sibi assimilat; & quum omnes illae cellulae in se invicem pateant, haecque tunica latissime extendatur per interiora & exteriora corporis, poterit auctum mole & malignitate virus propagari per totum corpus, & in variis locis tristissima producere mala; uti fieri in lue venerea inveterata fideles observationes evincunt.

Notum autem est, cryptas mucosas urethrae viscidum talem eructare humorem, qui ab urinae acrimonia defendit urethrae canalem, & aptissimus est inviscando contagio venereo. Ex his evidens est, gonorrhoeam nullo modo enervare *Boërhaevii* sententiam, sed potius illam stabilire: patebit hoc ulterius, quando de gonorrhoea dicetur in sequentibus.

Ob eamdem causam adeo frequenter occurrunt in tonsillis, uvula, palato, naribus internis, sinubus earumdem foedissima ulcera; quia nempe omnia illa loca muco copiosissimo satis viscido madent perpetuo. Idem & de panis, sive bubonibus verum est. Licet enim per venas lymphaticas resorptum virus venire possit ad glandulas inguinales, tamen & ipsae in tunica cellulosa sive adiposa locantur. Praeterea docet anatome, glandulas componi arteriis, venis, nervis, & praeterea adesse substantiam quamdam particularem, quae vasa illa ordinat, & varias illarum complicationes, varium nexum, & decursum servat: Simul totus ille apparatus communi involucro membranaceo tegitur. Unde videntur glandulae inguinales non carere tunica cellulosa in ipsa sua substantia. Quod imprimis probatur ex illis, quae ad §. 374 de inflammatione, & §. 1225 de hydrope anasarca dicta sunt; nempe, membranam illam cellulosam per totum corpus dispergi, vasa fere omnia in tali substantia cellulosa decurrere, imo & ipsam viscerum substantiam pro parte constituere. De bubonibus autem postea suo loco dicetur.

Quid

(r) Quum paginae nullis notatae sint numeris, non potest exacte indicari locus.

errucis venereis ſentiendum ſit, *Boërhaevius* (s)
a enim notaverat, glandem penis conſtare ex pro-
corpore, ſupra fines binorum corporum ſpongioſo-
dit ſequentia: *Altera pars, quae ad glandem conſti-
gioſo urethrae concurrit, eſt numeroſa congeries papilla-
ium, quae a corona glandis uſque ad urethrae orificium
ei fabricae ſpongioſae incumbit, atque exteriorem ita glan-
extremi hic nervi, voluptatis & doloris inſtrumenta pro-
andis membrana extima coërciti, ſibi mutuo incumbentes,
ans, ſi deglubitur hoc extremo involucro, liberis, ſolutis,
pillis hirta tota, & villoſa apparet. Omnes rurſum hae
ana celluloſa diſtinctae ſunt a ſe mutuo. Quid ſi ergo, te-
im membranam externam glandis hanc ipſam excederit, en
. Sed vah quantus tunc dolor! Utique intolerabilis: neque
nerea vix aliud atrocius excrucians. Si tum celluloſa fabrica
ibo venereo, ſolutae papillae excreſcunt, faciuntque verrucas
um ſymptoma; imprimis horreſcens circa coronam glandis;
dem papillae. Spectavi, & exhorrui terribile hoc malum,
. glandem deformans, praeputii fere motum omnem impedie-*
r, difficultas haec, a *celeberrimo Aſtruc* contra ſententiam
propoſita, ſatis facile ſolvitur.

gumentum *Aſtruc* deſumit a ſitu & figura ulcuſculorum vene-
ſtatuit haerere *in vaſculis ſebaceis, quibus in viris balanus, balani
tium, & frenum; in mulieribus vero cadurda, vulva, pterygia,
aginae oſtium conſita ſunt* (t). Neque illud tantum adfirmat de
, quae ulcuſculis venereis maxime infeſtantur, ſed ſtatuit, *idem
e intelligi de puſtulis venereis, quarum ſedes eſt in ſebaceis vaſculis,
per cutem ſparſis* (u). Tales lacunas in cute reperiri anatome
uarum cavum per arterias ſecretus humor oleoſus, dein per emiſſa-
a exit, cutim inungit, mollem flexilemque ſervat; & idem ille hu-
exire impeditur quacumque de cauſa, mora inſpiſſatur, folliculum,
netur, diſtendit, tumores creat, qui aliquando in magnam molem
nt. Liquor in has lacunas ſecretus, oleoſus pinguis eſt. Si enim
nini poſt ſomnum linteo albo puro facies perfricetur, praecipue circa
i, pinguis macula invenitur in linteo. Negari nequit, lacunas illas ſe-
continere humorem, qui irretire poſſet facile contagium luis venereae;
e inde puſtulae venereae in facie toties oriuntur. Verum inde non po-
tui, ut *celeberrimus Aſtruc* vult, quod ulcuſcula illa tantum in integu-
ſedem habeant, non vero penetrent in ſuppoſitam tunicam adipoſam, aut
loſam. Maxime autem mirabar, dum legebam ſequentia, per quae evi-
er hoc aſſertum probari credebat, nempe: *ex orbiculari ulcuſculorum forma,* quae

(s) In praefatione aphrodiſiaci. pag. 1073.

(t) Aſtruc de lue venerea lib. IX tom. II

(u) Ibidem.

quae cum vasculorum figura apprime congruit, *ac tandem ex cicatrice nulla post curata ulcera superstite*, *vel tenuissima tantum*, *& ferme inconspicua*; *quod proinde*, *cutaneum integumentum superficiarie ad summum*, *funditus vero minime*, *erosum fuisse demonstrat*. Deinde addit, quod idem obtineat in ulcusculis venereis, per reliquum corporis cutim sparsis. Ad omnes certe provocare audeo, qui ulcera venerea viderunt, & tractaverunt, an non viderint turpes cicatrices. De hac re dicetur sequenti paragrapho, ubi ulcera venerea ad amussim describentur.

Tertium argumentum, quod adfert *Astruc* (v), sic incipit: *Neque suam indolem deponit virus venereum, dum veterascit*. Videtur perperam intellexisse verba *Boërhaavii* (x). Postquam enim descripserat tristem casum nobilis iuvenis, cuius totum dorsum latis ulceribus lues venerea depasta fuerat; *unde sanatione perfecta*, *mira deturpati corporis apparebat facies*; subiungit sequentia: *Ex hoc casu didici singulare huius morbi ingenium*; *vidi ex eo luem*, *ut in principio sui exortus in Europa se manifestaverat*, *atque a primis auctoribus in hoc libro describitur*; *conspexi rationem*, *qua variolas Hispanicas vocaverant primo oriundum in Europa morbum*; *sed simul intellexi*, *quam ingens sit discrimen inter malum hoc*, *quod tum apparebat*, *& illud*, *quod nunc pervulgatum Europaeos affligit*. Videtur enim credere, quod *Boërhaavius* putaverit, virus venereum indolem suam deponere, dum corpore humano receptum inveterascit. Certus sum, illum nunquam sic cogitasse, dum probe noverat, tetrum hoc malum, ubi corpus humanum infecit, vires acquirere eundo. Hoc autem indicare voluit, in ipso luis venereae ingressu in Europam morbum saeviorem fuisse, nostris temporibus mitiorem observari, quaedam nunc occurrere in lue, quae antea non aderant &c.. Sed hoc confirmat multis argumentis *Astruc* ipse, uti patebit manifeste ex illis, quae postea dicentur. Statuit autem celeberrimus auctor sequentia (y): *Contaminato quidem sanguine*, *humores*, *qui a sanguine scaturiunt*, *contaminari necessum est*, *non promiscue tamen*, *& indiscriminatim*, *sed ordine certo*. Ordinem autem, secundum quem luem veneream plerumque progredi solet, vocat scalam affinitatum, quam in hoc loco summatim tantum recenset, sed alibi (z) latius describit. Ubi statuit: *Perpetuum est in siphyliticis semen*, *& seminales humores contaminari*; *quacumque via*, *non genitalium modo concumbendo*, *sed etiam mammarum lactando*, *oris sugendo*, *vel basiando*, *cutis cubando &c.*, *contagium conceptum fuerit*. Ex illis autem, quae ad §. 1442 allegata sunt, patet satis, luem veneream corpus exedere posse, licet nullum vitium in genitalibus se manifestet.

Interim & hoc verum est, quod non adeo firmiter confidat *celeberrimus Astruc* huic scalae affinitatum, acsi omni exceptione maior foret, neque possent symptoma luis venereae a proposita norma vel tantulum unquam declinare. *Quantumvis enim natura*, *si sibi permittatur*, *& omnia parta sint*, *pro-*

(v) Astruc de lue venerea lib. IX tom. II pag. 1073.

(x) In praefatione aphrodisiaci.

(y) Astruc de lue ven. tom. II lib. IX pag. 1073.

(z) Lib. IV cap. II pag. 298 in prima edit.

te videatur, *docuit tamen experientia multa fae-*
em varie pervertant & interturbent (*a*). Dein
unc ordinem penitus turbare possunt.
t huic affinitatum scalae, quae seriem successivam
determinat; sed, ne longus sim, illud solum con-
udit (*b*). Statuit celebris auctor seminium vene-
x ideo cerumen aurium, bilemque serius contagii
; quia oppositam acrimoniam, alcalinam nempe
ecario assumuntur: nam acrimoniae species, quae in
nullis experimentis demonstrata est, quantum novi;
liter alcalina non est. Vidi dolens aliquoties imme-
ecutam fuisse, dum foeda lues auditus organum de-
n observare potui cerumen aurium a naturali indole
secutae surditatis ratio deduci posset. Longe promtior
quam a lue laedi possit auditus organum. Membrana
s investit, per tubas Eustachianas producitur, illarumque
llit. Ponit autem (*c*) *Astruc* in ordine tertio humorum
ficiendorum mucum, qui a paristhmiis, tonsillis, uvula
lcera venerea occupant haec loca, facile hoc malum per
in cavum tympani prorepere potest, quum illarum extre-
pe tonsillam utramque, pone velum pendulum palatinum,
. Nunquam mihi contigit observare surditatem a lue vene-
adessent ulcera faucium venerea, vel saltem signa manifesta
ni, & cicatrices ulcerum iam sanatorum. Unde credo, ra-
lum incipere a meatu auditorio, & collecto ibi cerumine.
nsione humorum diversorum nullam pinguedinis, aut membranae
tionem fecit celeberrimus auctor; sed, in secunda editione (*d*),
apitulando, eamdem scalam affinitatis recensuit, omisit numerum
i in priori editione aderat, & continebat cerumen aurium, ac bi-
ddit sequentia: *Sed in iis omnibus constat experimento, nec adiposam*
, *nec ullas membranae illius lacinias, affici, laedi, pessumdari, ne-*
dipofam pinguedinem, qua turgent illius cellulae, ullo modo vitiari.
m subiungit alia, quae priora mitigant. Non negat enim, labem
huic membranae aliquoties inferri, si ulcera mali moris cutim de-
rint &c.; *Si virus venereum cum adiposa pinguedine sponte misceatur;*
us virulentiae inaccessam esse, nequaquam puto.
utem citatur locus tomi primi secundae editionis, in quo nihil de hac re
ur. Tandem concludit: *Sed haec nondum quotidiana sint, inter insolentia*
imptomata referenda sunt, in siphyliticis, si unquam, certe tarde & raro
; unde videtur egregie refelli opinio de sede morbi in adiposa membrana.
: in numero mox sequenti (*e*) fatetur, luem veneream posse in adiposa mem-

(*a*) Astruc de lue venerea lib. IV cap. II pag. 300. (*b*) Ibid. pag. 299.
(*c*) Ibid. pag. 298. (*d*) Tom. II pag. 1074. (*e*) Ibidem.

membrana aliquando facere suppurationem; quod peculiaris adiposae membranae conditio locum det mali incrementis opportuniorem. *Nempe mollis est, & laxi contextus, tenuissimis, at praeteneris cellulis tota constat, perpetuo turget congesto succo adiposo, qui tardissime circulatur, ac in loco eodem haeret diutissime*. Fatetur adipe affecto labem celeriter longe, lateque dispergi, & hoc fieri musculis suppositis, ac cute incumbente manentibus integris. Quam mira opinionum diversitas in eadem pagina!

Videtur autem *Astruc* vim argumentorum *Boërhaevii* percepisse satis; sed quum non convenirent scalae affinitatum, quam statuerat, conatus fuit illa eludere, & tandem *opinionem de sede luis venereae in adiposa membrana cuiuscumque pretii esse videatur, si non perfecte expressam, saltem non obscure olim adumbratam fuisse* statuit (f). Hoc autem inde conatur probare, quod ante annum 1570 nonnulli non adiposum panniculum, ut *Boërhaevio* visum est, *sed carnosum panniculum in universo corpore diffusum, illudque tegentem constituerent, a quo perniciosae huius luis scaturiginem emanare crederent*. Vastam celeberrimi *Astruc* eruditionem semper miratus fui; nec minor tamen *saporeâm* vel non lectum fuisse a *Boërhaevio*, vel si legerit non citatum. Anatomes enim gnarus erat, adeoque probe noverat *panniculum carnosum* in quadrupedibus quidem inveniri, sed non in homine: unde certe alia sedes luis esse debebat; hinc facile poterant refutari qui sic sentiebant.

Postea, ubi de curatione luis agendum erit, patebit, quantum usum habeat emaciatio corporis per diaetam, salivationem, sudores &c. Soluto enim vix non omni pingui corporis, & expulso virus venereum a nexu iam liberum difflatur de corpore, & redit sanitas. Unde opinio *Boërhavii* multum confirmari videtur.

Contagium luis dum partem quamdam occupat, nisi statim efficax medela adhibeatur, crescendo vicina occupat, & licet in initio plerumque se manifestet in externis per illa signa, quae praecedenti paragrapho dicta fuerunt, tamen semper metus est, ne gliscendo quasi citius, vel serius ad interna perveniat, sicque pessima, & saepe insanabilia mala producat, dum illa occupat.

Labia, gingivas, palatum, linguam, fauces, nasum. Omnes hae partes crassa cute carent, mucosa membrana teguntur, cui sola epidermis incumbit, numerosas nerveas papillas ex membrana mucosa prodeuntes defendens.

Si in lenta, mucosa, pingui, in mille plicas, rugas, sinus convoluta membrana virus venereum se manifestaverit, nimis notum est, quam difficulter illud inde extricari possit; quum haec membrana aëri nudo semper sit exposita. Unde statim efficax medela adhibenda erit. Sed membrana haec tegit ossa palati, nasi, vomeris, ethmoides, spongiosa, unguis; os planum, orbitae ossa; investit sinus maxillares, apophyses tenues ossis sphenoidis, eius cryptas sub ephippio, sinusque cavos in osse frontis (g), si iam haec membrana ulcere ve-

(f) Astruc de lue venerea tom. II, pag. 1075.

(g) In praefat. aphrodisiaci.

...itum corrumpitur necessario, quum tenue, & la-
...servari potest, sed caries illud occupans procedit
...ssiculum hoc vicinis committitur, totumque cor-
...im corruptas per partes excidet. Periosteo enim
...riuntur, putrescunt, tabescunt carie.
... nasus subsidet, & elegans antea vultus redditur
...affectis turpiter complanatur nasus, cartilaginibus
...na nasi turpiter patent perpetuo, & foedissimo aspe-
...em miseri emungere amplius non possunt. Si velum
...in totum, vel pro parte exesum, si uvula destructa
...cibi, & potus, dum degluciuntur, per nares redeunt,
...la per totam vitam manet, & omnibus obviis testatur,
...oravit miser. Vidi membranam posticam pharyngis
...xesam, ut nuda vertebrarum corpora, sed miserrime
...aterent.

...eiusmodi casibus bona medela reliquum corpus a lue li-
...ilis tota vita manebit deformitas. Optime hinc Boërhaavius
...praeter id, quod artis potestas habet, promittere non vult,
...are, quando foedum, putrem, rancidum, ichorem naribus
...det, aut ulcera lardo similia, faucium posteriora, velum pen-
...membranam crassam palati depasci cernit. Sed, omnia bona
...negligens nihil, varia tentans, semper interim de exitu sollici-
...prudens stentores securus ridebit, dum interim miserescit aegri.
...lcera faucium rite distingui, ne quandoque confundantur cum
...nalis. Antea, ubi de *angina* dictum fuit, monui post levem fe-
...am, aliquot horis evanidam, dolere fauces, & in hoc, illove oris
...pparere maculam albam, quae & quandoque flavescit; cuius mar-
...dmodum, & acriter dolent. Si negligantur hae maculae, profer-
... putridus ore exit, & eroduntur quandoque satis profunde par-
In scorbuticis saepe occurrunt, uti & in iunioribus, nec diffi-
...ntur, si in tempore adhibeatur medela. Distinguuntur tamen facile
...ubro dolente, & quod remediis facile cedant, ita ut satis cito depu-
...s; contrarium autem in malis venereis obtinet; uti praecedenti pa-
...dictum fuit. Color ille *lardaceus*, qui in ulceribus venereis faucium
...nterni adest, satis certam diagnosin dabunt medico, qui vel semel
...a attentis oculis lustravit. Fallopius (i), haec ulcera venerea, quae
...tice vocat, describens dicit: *Color est in medio albus; circumquaque*
...arnis porcinae salitae color; hic non potest explicari; non enim est ruber,
...us, non pallidus; sed secate per transversum pernam, talis est color pu-
...m sine cortice, & tales apparent sub palato &c. Ulcera illa venerea his
...magis in latum serpunt, quam in profundum, hinc successive depascunt
...a, & teterrima sequuntur mala. In cadavere senis decrepiti, a lue ve-
no-

(i) In praefat. aphrodisiac.

(i [illegible] Aphrod. pag. 824.

nerea plurimos iam annos male mulctati, ita ut vix intelligi posset, dum loqueretur, invenit *celeberrimus Morgagni* (*k*) sequentia: *Uvula, cuius pars deerat, linguae posterior suprema superficies; & annexa olim per ligamenta epiglottis cartilago, ita erant cicatricosae, ut nihil magis. Itaque ea cartilago inaequaliter contracta in triangularem propemodum verticem desinebat, multo caninae similior, quam humanae. Quin vitium in laryngem reliquam, & huic proximum arteriae asperae truncum se propagabat, eratque arytaenoidum altera quasi luxata, non compari paralella: intra illam autem arteriam inaequales magnique quasi prominebant lacerti &c.*. Non miramur hinc, loquelam difficilem, ingratissimam permanere post ulcera faucium. Si autem tetrum malum per asperam arteriam prorepat, quandoque asthma immedicabile sequitur; quod si supervenerit, monet *Fallopius* (*l*), morbum esse incurabilem: *Non crucietis aegrum asthmaticum, quia non sanabitis*. Celebris in arte sua *Petit* (*m*) vidit erosam a lue venerea asperam arteriam, & feliciter curavit, postquam annulus cartilagineus a reliquis partibus sanis separatus ad longitudinem quatuor, aut quinque linearum excidisset relicto foramine, quod apicem digiti capere poterat.

Facile patet luem veneream, dum laryngem, & asperam arteriam occupat, declivi quasi via ad pulmonem venire posse. Vidi ipse in lue inveterata tumentem costam veram, obsessam gummi venereo, quod brevi in foedum ulcus degenerabat, & pone costam affectam iam cariosam prorepens, interna thoracis infecit lethali cum eventu. *Bennetus* (*n*) toties laudatus *in capitulo de phthisi* dixit: *Bis morbi Indici virus in thoracis capacitatem refluum animadverti, conquiescente signorum flagellantium caterva, quibus lues stipata venit, immaniter vero saeviente phthisi; unde anhelitus, foetor nequissimus, & pulmonum fere totalis devastatio per putredinem. Quod ex aperto utriusque patuit cadavere*. Sed & in gonorrhoea non virulenta, & in fluore muliebri detentis aliquoties observavit, *quum tussis acriter premens, & spirabilium suffarctus supervenerint, simul ac materia tralatitia consistentiam extrusioni aptam adepta fuerat, tussisque aliquantisper sedata desiisse profluvium* (*o*). Certe saepius inveteratae lui succedit immedicabilis phthisis, quae quandoque & imputari potest salivationi repetitae, vel imprudentius adhibitae, imprimis in corporibus tenerioris fabricae, quae ex idiosyncrasia in haemoptoën, indeque sequentem phthisin, prona sint. Videantur de his illa, quae dicta fuerunt ad num. 1 §. 1198. Quum autem ex propria sua indole phthisis sit morbus curatu difficillimus, patet, quam parum spei supersit, dum lues venerea cum hoc morbo concurrit. Notavit etiam *Antonius Musa Brasavolus* (*p*) vel leve vulnusculum, quod alioqui viginti quatuor horarum spatio consolidatum fuisset, vix per quadraginta dies sanari potuisse in illis, qui luem veneream perpessi fuerunt. Imo pro axiomate ponit sequentia: Quotquot *ab hoc affectu male tractati fue-*

(*k*) De sedibus, & causis morb. &c. tom. II, pag. 198. (*l*) Aphrodisiac. pag. 781, 782. (*m*) Academ. royale de chirurg. tom. I, pag. 348 &c. (*n*) Tabid. theatr. pag. 35. (*o*) Ibidem. (*p*) Aphrodisiac. pag. 7[illegible]

adepti sint, *quemcumque inciderint in morbum*,
umque sit specie vehementior in talibus efficitur,
et morbo Gallico affectus.
ca, licet quasvis fere partes corporis occupet ali-
en superiora invadit: docent hoc pustulae faciei cre-
faucium, narium, &c. Quum autem erosis mem-
harum partium ossa inficiuntur, malum propagatur
a; unde & inclusum his encephalum pessime afficitur,
sequuntur. Saepe observantur cerebri laesiones in lue
levissima vertigine ad lethalem apoplexiam usque;
caecitatem, surditatem &c.. Vidi in lue venerea in-
icetur §. 1454, tunc media ossa occupare solet, praeci-
unt oriri tumores gummosi, & exostoses in calvariae
, quae premendo cerebrum omnes eius functiones tur-
rupta diploë tabum putridissimum stillat quandoque, erosa
li totum os bregmatis dextrum sic consumtum fuisse cum
. Merito hinc adeo suspecti habentur in lue venerea per-
ores, quos dum *Botallus* (q) observabat in homine, qui iam
t ob acerrimos circa sinciput, & tempora cruciatus insomnes
oluit per cauteria aliquot exitum parare malo, quod ossa ro-
dare nolebat aeger, ut hoc tentaretur. Coeperunt oculi vi-
um culices quasi circumvolitantes perciperet, & telas araneae:
batur perfecta caecitas. Territus aeger concessit, ut causticum
retur, ubi magis urgebat dolor, sed noluit ferre, ut apertus
s, qui crusta decidua sponte cicatrisabatur. Post quadraginta
erit: *Inventum fuit cranium in conterminis coronalis, ac sagittalis*
sphacelatum, putidumque coronati regii latitudine; statimque cra-
rto abundans ichor putrilaginosus, instar aquae fuligine fumarii,
rsae, profluxit tum per ossis aperturam, tum per aures, & nares,
ue putridae recta ad os affectum, verum adhuc integrae erant; quae
acile rumpebantur; corruptum & cerebrum, & nervi optici; cetera
a integre habebant.
. Notum est olim hepati sanguificationis munus adscriptum fuisse,
m praeter venam portae, ingens venae cavae ascendentis truncus per
cor tenderet, & venae viscerum chylopoieticorum concurrerent simul
n portarum, credebatur vulgo chylum per venas gastricas, & meserai-
epar rapi, vique huius visceris mutari in sanguinem, totius corporis usi-
iturum; postquam vero sanguinis circulatio demonstrata fuit, & exactius
ae fuerunt viae, per quas chylus in sanguinem venit, hepar exauctora-
uit, imo illi, tamquam mortuo, & sepulto, *Bartholinus* epitaphium scri-
Mirum hinc non est, quod medici qui lue in Europa apparente morbi,
int, adtribuerint hepati laeso per contagium venereum symptomata quae

) Aphrodisiac. pag. 884.
Tom. V. Pars II. C

quae in reliquo corpore apparebant. Hinc apud illos auctores *de solutione continui* in hepate, de varia *intemperie* huius visceris, secundum quatuor temperamenta definita, longae, nec minus tediosae dissertationes habentur. Curatio autem tetri mali tentabatur imprimis per varia apozemata, syruposque alterantes, ut his praeparata, & mobilis reddita materia dein facile evacuari posset per vomitum, alvum, sudores &c. Operosi simul admodum erant in congerendis formulis compositis remediorum, quae alia debebant esse in sanguineis, quam in pituitosis, in biliosis, quam in atrabilariis. Quidam etiam combinabant haec temperamenta inter se, & inde novam medendi methodum deducebant, sicque compilabant ingentem formularum farraginem ad nauseam usque; uti manifeste patebit omnibus, qui collectionem illam auctorum, qui de lue venerea ante annum 1567 scripserunt, perleget, cuius sub *aphrodisiaci* titulo iam saepius mentio facta fuit.

Quidam ex his morbum variae hepatis intemperiei adscripserunt, & illorum plerique luem veneream pro antiquo iam morbo habuerunt. Alii novum contagium agnoverunt quidem, sed ab illo hepar statim affici voluerunt, & deinde ex hepate ad reliquas partes corporis propagari malum, quod varios ederet effectus pro diversa intemperie illius visceris.

Quum ergo omnes hepar accusarent, placuit *Fallopio* (*r*) indagare veritatem huius asserti in cadaveribus; & quum *Manardus*, utque credebatur, ex illo *Montanus* statuissent adesse solutionem continui in hepate lue venerea laborantium, contrarium demonstravit: *At hoc falsum est, quoniam in hepate, non tumoris, non ulceris, non vulneris adest vestigium. Ego volui per anatomen hoc experiri, & secui in uno anno plusquam quinquaginta homines, & nunquam inveni solutionem continui in hepate.* Quum autem *Fallopius* fuerit in anatome versatissimus, uti eius *anatomicae observationes* docent, fidem in his omnino meretur. Deinde in sequentibus capitulis explodit illam sententiam de frigida, calida &c. intemperie hepatis, quatenus luis venereae causa foret. Observationemque recenset (*s*) iuvenis unico cum meretrice coitu infecti. *Nihil apparuit in pudendo. Sequenti die statim coepit erumpere bubo, & postea tota barba, supercilia, & capilli evanuerunt; laboravitque doloribus intensissimis. Cur ergo hic potuit infici ita valide, ut sequenti mane hepar materiem ad pubem remiserit?* Sed licet hepar non possit culpari, ac si in hoc viscere nasceretur virus venereum, vel a suscepto contagio omnium primo afficeretur, tamen negari nequit hepar aeque ac alias partes internas a lue laesum inventum fuisse. *Marcus Aurelius Severinus* (*t*) in nosocomio refertissimo decumbentibus lue venerea plura cadavera secuit, & *complures offendit, quibus exulcerati tum oesophagus, tum trachea, quibus item pustulosus pulmo, pustulosumque iecur, apostemodes vero prostatae sunt animadversi &c.*

In cadavere mulieris *celeberrimus* Baader (*u*) vidit *totam exteriorem hepatis* su-

(*r*) Aphrodisiac. pag. 771.

(*s*) Ibidem pag. 777.

(*t*) Astruc de lue venerea tom. II, pag. 921.

(*u*) Observat. medic. incisionibus cadav. anatom. illustrat. pag. 181.

papulis sese tuberculis plenam, quae omni nota cha-
erant, quae in facie, manubus &c. hominum lue
dentur. Discissa haec tubercula intus eamdem ma-
n gummi venereis, & steatomatibus alias cernimus.
leguntur (v) apud celeberrimum Morgagnum, qui
, & renes cum suis appendicibus saepius aliquanto
, qui lue hac diu, & graviter laboraverunt, quam ex
inc facile existimes. Addit, quod non meminerit un-
invenisse in lue venerea laborantibus, nec tamen ne-
labem inventam fuisse in corporibus hoc morbo af-
e vir erat probe conscius, hanc luem, ut sub cuiuscum-
m delitescere, ita quodcumque viscus vitiare posse. Dein-
s auctoribus observationes, quae docent uterum non tan-
iam totam exulcerata fuisse a lue Gallica. Unde nul-
nterna corporis aeque ac externa ab hoc morbo affici.
virus in ipso ossium meditullio corrumpit medullam,
ta producit: de qua re postea ad §. 1452, & sequentes.

ab Antonio Musa Brasavolo (x) a lue venerea ungues ce-
xisse, dentes excidisse, visum periisse oculis destructis; ne-
bant morbo iam inveterato, sed notat ab his morbum
sse. Sic testatur dentium casum aliquoties praecessisse,
ccessisse pilorum defluvio. Idem de oculorum iactura affirmat.
net dentium casum ut plurimum sequi pilorum defluvium, quan-
impliciter, & illas primas enarratas affectiones, quae in pene sunt,
ites autem decidebant absque ulla macula, non corrosi, neque
putridi. Notum est post salivationem, imprimis si valida fue-
ndoque excidere; nec mirum hoc est, quum tunc gingivae mul-
ntur: hic autem nulla salivationis mentio fit. Bernardinus Tomi-
mutationibus in decursu morbi venerei observatis scribens circa
circiter a luis initio annum notat, frequentissimum fuisse his ae-
, & capillorum defluvium; dein addit: Vidit aetas proxima acta in
dentifluvium; parcius nunc id videmus: ac multo saepius cadere fu-
apillos, & barbam experimur.

omnibus constat, quam late pateat diri morbi imperium in cor-
nano, quum nulla fere pars sit, cui parcat tetra lues; quantae ca-
, quam enormes dolores, quanta deformitas, oriantur in corpore
lcherrimo, dum inveterata lues omnia membra peredit lento tabo
n ipso iuventutis flore (a).

De fedibus, & causis morbor. &c. tom. II pag. 369. (x) Aphrodisiac.
pag. 619. Ibidem pag. 727. (z) Ibidem pag. 1053. (a) Fra-
cast. ibidem pag. 187.

Iam nimium fidentem animis, nec tanta timentem,
Invasit miserum labes, qua saevior usquam
Nulla fuit, nulla unquam aliis spectabitur annis.
Paullatim ver id nitidum; flos ille iuventae,
Disperiit, vis illa animi; tum squallida tabes
Artus (horrendum) miseros obduxit, & alte
Grandia turgabant foedis abscessibus ossa.
Ulcera (proh divum pietatem) informia pulcros
Pascebant oculos, & diae lucis amorem;
Pascebantque acri corrosos vulnere nares,

Nullum credo potentius esse effroenis libidinis antidotum, quam si quis miserrimas illas vulgivagae veneris victimas in nosocomiis ad huius morbi curam institutis collectas contempletur attentius. Vel ipse hortorum custos fastum, & proterviam deponeret, certus sum.

§. 1446 Quae stillant saniem mucosam, lentam, subviridem, carnem erodentem in latum magis, quam profundum, proserpendo.

Maximae utilitatis est in arte rite distinguere ulcera venerea ab aliis malis; ut nempe debita cura adhiberi possit; quum venerea mala usitatis remediis (vide §. 1444) non obediant. Praecedenti paragrapho dictum fuit, contagium venereum in tunica cellulosa, vel pinguedine adiposa, vel muco lento subpingui, irretiri, & sic partibus corporis variis adhaerere, illas erodere, vi contagiosa, prolifera omnia corrumpere, dum quaelibet particula infecta novae infectionis causa evadit.

Quum autem soleat attactu solo gigni primo morbus, hinc & affici plerumque tabo suo illam partem corporis in principio, quam contingit. Dictum vero fuit differre hunc morbum, pro ut pars prima affecta tegitur cute, vel hac carens sola obvolvitur cuticula. Quid contingat, si loca sola cuticula tecta occupet malum, dictum fuit. Hac paragrapho enumerantur illa signa, quibus cognoscitur ulcus venereum, quod loca corporis cute tecta depascitur. Quum autem *celeberrimus Boërhaevius* (b) exactissime haec descripserit, ipsis fere eius verbis utar.

Notat primo, quod si loca cute tecta primo laesa fuerint a contagio venereo, tunc nascatur ibi ulcus pessimi moris difficulter sanabile; & tunc plerumque toti corpori ab hoc contagio metuendum erit; quoniam videtur efficacissimae malignitatis venenum, quod solidam cutim penetret. Solet tunc locus affectus assurgere in tuberculum repletum materie subalbida, flavescente, spissa instar cremoris lactis recentis, vix cohaerente, sed instar eiusdem cremoris

(b) In praefat. aphrodisiac.

intercepta digitis, horum a se invicem abductio-
exsiccata ex viridi flavescens indurescit cum lin-
c detersa assiduo manat iterum, nec sistitur, nec
sanis facit: e contra pars vicina trahens, eamdemque
his novam semper suppeditat materiam; unde hoc-
.cera, quae semper in adiposa membrana haerent,
rde corrumpunt, musculos suppositos, denudatos, in-
timo nitentes ostendunt.

s, si ad cellulas membranae adiposae pervenerit, ibi-
gui permiscuerit se, tunc oleum hoc tenax virulentia
ie oleoso hoc lentore retinetur, fovetur, atque calore,
magisque inceditur, cutim, & cuticulam superpositas
erimque sub his circumfusas cellulas oleosas contami-
latior plaga in panniculo adiposo corrupta reperitur,
superposita perdita, & exesa est.
ulcere exiens adeo diversa est ab ea, quae in aliis ab-
occurrit, ut morbi peritus illam extemplo distinguat ab
e, lympha carcinomatum. Eadem enim haec materia in
t instar sevi semifusi, lentore vix cohaeret, colore est fin-
lutescente, viridescente; vix acris sentitur ardore, dolore,
n hanc membranam putrefacit absque ingentis doloris sensu.
ulcerum in locis cute tectis nunquam elata, vel retorrida,
plana, quasi polita, & pallida saepe quasi fluctuant, dum non
antur supposito panniculo adiposo, qui latius exedi solet,
cumbens.

it ulcus tale sanari, tunc semper cutis foedo spectaculo mu-
positis accrescit; cavitas manet profunda saepe in locis, ubi co-
do cuti substernitur; uti v: g: in natibus fit; immobilitas mu-
x hinc partis rigiditas superest ob musculos cicatrici, & vicinae
os; color lividus in rubellum vergens semper foedat cicatricem,
tensa, arida, vix perspirans, & prae forti tensione splendens
apparet.

tali ulcere, nisi efficax medela contagium deleverit, continenter in
ina simile priori malum oritur eamdem semitam decurrens, similia
elinquens mala. Quando pluribus in locis vel simul, vel successive
a haec ulcera corpus depascuntur, foedis cicatricibus deturpatur cor-
otius forma, & turpis morbi turpia vestigia perpetuo manent.
dictis patet, in latum haec ulcera proserpere potius, quam in profun-
& solam tantum pinguem tunicam depasci; quinimo nec cuti nocere, nisi
nus, consumtis vasis cuti suppositis subducto pabulo, haec ipsa perit.
ilia ulcera quandoque occurrunt post bubones apertos, quae egregius chi-
us Goulard (c) optime descripsit, & notavit haec ulcera non esse profun-
da,

) Sur les malad. veneriennes pag. 107.

C 3

da, sed sordida, & materiam, quae exit vix rodentem, sed mucosam esse. Simul monet, in his ulceribus primum cicatricis vestigium in medio ulceris fundo apparere sub forma pelliculae tenuis, & rubrae, quae se extendit ex centro versus omnem ambitum; quum in iis ulceribus, quae non a lue, sed ab aliis causis orta fuerunt, cicatrix ab ambitu incipiens versus centrum pergat. Color ille ruber videtur inde oriri, quod destructa omni tunica cellulosa musculorum suppositorum color per tenuem hanc pelliculam transluceat. Difficultatem autem ab ambitu ulceris venerei cicatrix incipere potest, quia, ut ante dictum fuit, solet tale ulcus in latum serpere, & sub cute adhuc integra, vel saltem nondum erosa, vicinam membranam celluosam consumere.

Sequitur iam utilis indagatio illorum malorum, quae a luis venereae contagio nasci observantur in diversis corporis locis, & pro varietate partis affectae singulares morbos producunt, licet ab eadem causa pendeant. Quum autem impuro coitu lues venerea contrahatur frequentissime, idcirco in partibus genitalibus primae noxae frequenter occurrunt.

§. 1447 Hinc in veretro externo cancri; in interno gonorrhoea; in vagina fluor dictus albus.

Quum penis virilis in coitu impuro exponatur quam maxime contagio venereo, mirum non est, frequenter hoc membrum, affici etiam in ipso morbi initio. Antea ad §. 1442 dictum fuit, quod tales pustulae vel a topica applicatione contagii nascantur satis cito, vel ab eodem contagio resorpto per venas, sanguini misto, & postea dein per metastasin ad has, illasve partes deposito; & tunc tardius haec ulcuscula prodire solent. Ad §. 1441, ubi agebatur de lue venerea per lactationem communicata, constitit prima signa mali in papillis, & harum vicinia prodiisse. Postea infecta fuerunt pudenda cum pruritu vehementi, quem sequebantur pudendorum ulcuscula, a quibus mariti inficiebantur, sicque tetrum propagabatur malum.

In illis locis, quibus luis contagium adhaeret statim, vel ad quae per metastasin deposita fuit, oritur macula, in ipso initio plana, stigma variolae nasciturae, vel morsum pulicis fere referens; adest levis pruritus; vix dolet, elevatur paulo post haec macula in papulam eminentem; sub qua forma descripsit nascentia haec ulcuscula venerea *celeberrimus Astruc* (*d*) sequentibus: *Initio levis extuberat papula miliaris, vel miliarem parum superans, rubra, acuminata, calens, pruriens, cuius apex sensim complanatur, & albescit, ac tandem levi apertura dehiscit, unde ichoris quidpiam eiicitur. Continuata dein labrorum erosione ulcus crescit, dilatatur, excavatur; callis cingitur magis, vel minus duris, densatisque, pure crasso, viscido, tenace scatet, & similia ulcuscula in vicinis partibus plerumque excitat.* Haec ulcuscula *cancri* solent dici, quum vulgaribus remediis non cedant, callosa labia habeant saepe, contumacia sint, & fundus eorum tegatur copia muci albicantis, vel livescentis (*e*). Aliquoties vidi fun-

(*d*) De morbis vener. lib. III, cap. 7, pag. 241.

(*e*) Ibidem pag. 248.

m ex flavo viridescere. Forte si parum sanguinis
...istum fuerit, lividus ille color nascitur. Sic facile
...la ab excoriatione, & aliis levioribus harum par-
vel sponte, vel solitis remediis sanentur facile.
...gnoscere, an haec ulcuscula contagio recenti post
...beantur, an vero a lue dudum iam latente in corpore
...fu. gravior curatio requireretur; quum in recenti malo
solis haerens hactenus per eadem haec loca iterum educi
reliqui corporis. Verum est, sinceram aegrorum con-
...n tollere posse; sed, uti optime monet *Astruc* (f), sae-
..., dum malunt lui dudum latenti morbum adscribere,
Mulieribus viduis satis familiare est, ut in defunctum ma-
...ant culpam; viri iam aetate maturi, ut & qui castitatem
delicta potius fatentur. Probabilem tamen coniecturam
... ex sequentibus: *Si ulcuscula in viris froenum, in feminis*
...mes, nymphas, aut clitoridem occupent; si multa, maligna,
...stadia percurrant cum celeritate, probabile est recenti con-
...isse, quum ea, quae a latente lue dependent, praeputii froe-
..., & vaginae carunculas non affectent prae reliquis partibus,
benigna plerumque sint, ac tarde ut plurimum iudicentur. Sed,
paragrapho monitum fuit, multum differunt inter se ulcera
loca cute tecta, vel hac orbata occupant. Idem in pene virili
...lcera haec frequenter occupant glandem, glandisque coronam,
...la producunt, quam in aliis locis: sic v: g: eroso tenuissimo
...od glandem, & internam praeputii superficiem tegit, papillae ner-
...ic numerosae dissiliunt, & in verrucas degenerant. Longe alius
..., si tale ulcusculum froenulum praeputii obsideat, ut toties fit,
... externa cute penem ambiente haereat. Ulcuscula eadem, dum
...raeputii superficiem erodunt, miros tumores, inflatos, pelluci-
...nt saepe; unde *phymosis*, *paraphymosis* sequitur & penis inflamma-
...catio, gangraena, de quibus §. 1449 dicetur.
...is fateatur *celeberrimus Astruc* (h), omnes genitalium partes communi
...exponi tempore concubitus impuri, tamen monet singulis non inferri
...abem; quod quam verissimum est, & evidenter ex antedictis patet.
...autem ulcuscula illa, sive cancros venereos unquam insidere externae
...iei praeputii, aut reliquae cuti, qua penis vestitur; ita & asserit in-
...s haec ulcuscula occupare quidem vaginae, aut vulvae interiora, sed ex-
...a nunquam. Interim oculatus testis fui saepius, & externam penis cutim,
...dendi muliebris exteriora cancris venereis occupata fuisse. Nec dubito,
... omnes, qui morbis venereis curandis operam dederunt, idem observave-
... Verum, dum *Astruc* operose inquirebat in causam, quare exteriora penis, &

(f) De morbis vener. lib. III, cap. 7, pag. 243.

(g) Ibidem.

(h) Ibidem.

& pudendorum muliebrium, nunquam obsiderentur cancris venereis, credidit, illam deduci posse a peculiari structura illarum partium (*i*), voluitque in viris internam praeputii, totamque balani superficiem, praesertim freni latera, & coronae glandis peripheriam, *densissime consterni vasculis numerosis, minutissimis, vix semilinea profundis, parallelis, cylindricis, cavis, infima parte caecis, altera extrorsum dehiscentibus tenui osculo, quae a circumfluo sanguine humorem album, sebaceum, virosum secernunt, secretumque stillatim evomunt; unde partium laevitas, sensus, mollities, lubricitas iugiter foventur; sed unde, si lotura parcatur, sordes brevi cumulantur subalbidae, oleosae, foetidi, & gravioris odoris.* Similem omnino structuram statuit adesse in mulieribus in facie interna vulvae, & caruncularum omnium, quae in vulvam prominent. Has cryptulas humorem illum virosum sebaceum colligentes, & collectum eructantes, voluit esse cancrorum venereorum veram, & propriam sedem. Hoc argumentum imprimis urget, quia anatome tales cryptulas in his locis adesse docet, & ex antedictis satis constitit contagium venereum pinguibus, lentis, mucosis humoribus facile irretiri, sicque certis locis affigi quasi, quae deinde lenta erosione destruuntur.

Sed has cryptulas his genitalium locis iam designatis non esse proprias anatomici docuerunt quam evidentissime. *Abrahamus Kaau* (*k*) in natibus, & dorso infantes cryptas tales notabiles invenit, alioque loco (*l*), qui peculiariter his describendis destinatur, monet sequentia: *Est praeterea & aliud exsudationis genus ab interioribus extrorsum, quod aeque obtinet eo in loco, quo cuticula pergit supra papillas, ac ubi cutim investit; quod scilicet fit ope folliculorum, qui ubique in cute haerent, nisi in interiore parte manuum, pedum, & in digitis.* Quum glandularum nomini infensior esset *celeberrimus Ruyschius*, nec horum folliculorum smegmaticorum in cute praesentiam negare posset candidus ille anatomicus, maluit illas vocare *cryptas Boërhaevianas*; quod nomen illis satis communiter tribui solet hoc tempore. Exactissima harum cryptularum descriptio in loco citato legi poterit. Hoc tamen notari meretur, quod *celeberrimus Astruc* voluerit has cryptas cylindricas esse; e contra *celeberrimus Boërhaevius* invenerit esse *receptacula quaedam parva, subrotunda, cava, collo angustato conniventia, quae, osculo aperto, nec quod facile humorem intus in folliculo contentum eructat, in epidermide patent, atque ibidem poros cutis formant satis conspicuos.* Harum cryptarum cutanearum figura non inepte refert tormentum bellicum missile, quod *handgranaat* dici solet.

Notatur autem, quod folliculi illi, sive cryptae (*m*) eructent lubricum humorem, qui cutim inungit, *& quidem ad illas partes imprimis, quae aëri externo, vel motui maxime sunt expositae, vel pilis ornatae.* Quum ergo pubescant pudenda in utroque sexu, natium commissura, & femorum interna pars, adeoque tali smegmate indigeant quam maxime ad cavendum attritum, mirum non est, co-

(*i*) De morbis vener. lib. III, cap. 7, pag. 244. (*k*) Perspir. dict. Hippoc. cap. V, pag. 44. (*l*) Ibidem cap. XI, pag. 103, & seq. (*m*) Ibidem pag. 106.

. his locis folliculos inveniri. Quod nisi fieret, paterentur homines; uti experiuntur illi, qui diu- smegma ex his folliculis exprimunt. hae partes numerosos smegmaticos tales folliculos cum impurum contagio venereo alluantur, patet s, sive ulcuscula venerea nasci posse; dum simul uius rei veritatem.

Nomen hoc Latine verti posset *genitale profluvium*; lem antiquis temporibus, sed longe diversum a go- qua hic agitur. Sic, ubi de immunditie legali in sa- tur sequentia: *Vir, qui patitur fluxum seminis, immun- abitur huic vitio subiacere, quum per singula momenta usque concreverit foedus humor.* Canalis urethrae, uti mucosis madet humoribus; prostrata glandula suis emissa- unde si quacumque de causa secretio, & excretio ta- ur, per urethrae cavum sensim protruderetur lentus talis extremo urethrae, internaeque praeputii superficiei, & quod foedum quidem est, sed nullo modo contagiosum. quod in gonorrhoea venerea egrediens liquidum non ad- cat penis summitati; sed foedo stillicidio lintea macu- lam linguis etiam nomen habet *druiper*, *tripper*, &c. hoea venerea innotuit, apud medicos in usu fuit, ut le- ensita mala gonorrhoeam vocarent quidem, sed simplicem, contagiosa distingueretur. Simplex talis gonorrhoea ob- *nassueta potatione cerevisiae, equitatione nimia, immoderato purae, clystere calidius admisso* (o). Vidi similia orta diureticorum usu, cantharidum applicatione, etiam ex- omnia haec vel sponte cessant, vel brevi curantur; quod enerea affirmari nequit ullo modo.

rarum literarum loco Luis venereae antiquitatem demonstrari nt, urgebant hunc seminis fluxum debuisse contagiosum fuisse, paratus mundationis praescriberetur, & tantae cautelae. Sed lie per attactum lecti, sedendove, ubi lue affectus sederit, con- m sano corpori communicari. Immunditia legalis nil cum con- ue commune habet. In eodem enim loco (p) legaliter im- ir, *de quo egreditur semen coitus*, & mulier menstruans; quam et, imo & lectum eius ...c, pariter immundus erat. Praeterea simplici, & praecipue in illis, quibus semen profluit invitis, absque ullo voluptatis sensu debilitantur, & enervantur toti; gonorrhoea venerea molestantur frequentibus penis erectionibus; curatio retardatur; uti postea dicetur. Cer-

(o) Astruc. de morb. vener. lib. III, cap. 1, pag. 162.

(p) Levit. cap. XV, v. 2, 3. cap. XV, v. 16, 29.

Certum est gonorrhoeam veneream non adfuisse primo tempore, dum lues venerea in Europa grassari coepit; unde & primi auctores, qui scripserunt de lue, nullam mentionem gonorrhoeae fecerunt. *Antonius Musa Brasavolus* (*q*) tractatum de morbo Gallico scripsit anno 1551, ubi habet sequentia: *A viginti annis citra aliae quaedam species ortum habuere, quae an declinantem morbum sequantur, an aliquo modo immutatum sit genus, ambigendum esset.* Quinque autem modos mutatae luis describit. Pilorum defluvium, dentium lapsum, unguium casum, oculorum amissionem, & tandem gonorrhoeam. *Nam Gallicus affectus ex gonorrhoea incipit, & postea pilorum depluvium sequitur, quandoque incipit a gonorrhoea, & in gonorrhoeam finit. Nam nihil aliud illam sequitur, quam quod ipsa perseverat; neque facile evinci potest, sed necessarium est, si sedari debeat, generosis uti praesidiis, de quibus postea verba faciemus.*

Imprimis in hoc auctore notari meretur, quod iam dubitaverit, an non declinantem iam a prima ferocia luem secuta fuerit gonorrhoea, simulque notaverit, contagium venereum a gonorrhoea incipere, & per hanc finiri, expulsa nempe per hunc fluxum morbi materie. Observamus nostro tempore in infectis gonorrhoeam tantum (quae, si rite curetur, corpus reliquum a lue liberat), nec ullum ex his malis sequi, quae virus venereum per totum corpus dispersum comitari solent. Unde non sine ratione creditur, per gonorrhoeam bona arte tractatam liberari infectos omnino a contagio venereo. De qua re adhuc agendum erit, dum de curatione luis dicetur. Ubi autem gonorrhoea negligitur, vel perversa methodo tractatur, vel dum perdita libidine aegri repetitis vicibus idem contrahunt ex impuro concubitu malum, lues venerea sequitur. Secundum hunc auctorem gonorrhoea circa aunum 1531 primo apparuit, & videtur tempore *Bernardi Tomitani* (*r*) iam adeo frequens fuisse, ut dixerit: *Quotusquisque est, qui lue Gallica inficiatur auspicio gonorrhoeae? Profecto qui hoc tempore laboret citra hoc seminis profluvium, vix unus aut alter exstat.* Ille auctor lauream medicam consecutus est anno 1531. Verosimile est, quod artem exercuerit, saltem usque ad annum 1538, quando logicam coepit docere in ordinem professorum cooptatus, & perrexerit in hoc munere usque ad annum 1563, quando professorio muneri valedixit, ut se totum curandis aegris manciparet. Neque videtur illo tempore, quo docebat, cessasse ab artis medicae exercitio. Nam in proëmio, quod praefixit libris duobus de morbo Gallico, ab ipso exaratis, dicit (*t*): *Quum differendi rationem & magistram invito animo posius, quam infeliciter tractaverim, nihil tamen aut naturae meae rationi magis consentaneum, aut dignitati meae opportunius fore arbitrabar, quam quod mihi dabatur otii post ipsam explicandi rationem in medicae artis exercitatione consumere.* Unde etiam, postquam professoris munus abdicaverat, otium nactus, *medicae suae exercitationis aliquod specimen praebere voluit* &c.. *Ac primum illud, quod mihi* (inquit) *ob oculos versabatur, fuit de lue Gallica pertractatio.* Dum haec omnia considerantur, videtur mentio gonorrhoeae facta incidere in illud tempus circiter, quod *Brasavolus* statuerat.

Ve-

(*q*) Aphrodis. pag. 659. (*r*) Ibidem pag. 1053. (*s*) Astruc. de lue venerea tom. II, pag. 765, & seq. (*t*) Aphrodisiac. pag. 1015.

capite primo libri secundi (*u*) habeat sequentia: *ad nostram aetatem, quae morbi centesimum annum* ... *etur &c.* Quod non respondet chronologiae ... *Tomitanus* decessit Patavii anno 1576, fere se... s (*v*), adeoque non erat inter viros, dum secu... cit. Imo tota huius medici historia docet, quod ... rbo Gallico scripserit non diu post annum 1563. ... in notis numericis subrepsisse; a qua suspicione ce... e parum abesse fatetur.

...anus, prima contagionis semina exstare in praesentia hu... , & gonorrhoeam. Notandum *cariei* vocabulo hic ...ium, quam praecedunt dolores saevi osteocopi, qui hoc a gonorrhoea incipere solebat, longe rariores erant; sed ... ulcuscula exedentia pudendorum; uti ipse auctor (*y*) di... *Fallopii* testimonium utcumque magis dubium videtur ad ...rrhoeae venereae epocham (*z*). Credidit quidem celeber... ractatum de morbo Gallico scriptum esse anno 1560, aut ...i dicat, nondum quindecim annos elapsos esse, a quo obser... Gallica, tunc illa ephoca incideret in annum 1545). Ve...) notat, de natali, & emortuali die *Fallopii* discrepare inter se ...ominis; praeterea monet *Fallopium* nihil edidisse praeter *ob... ...natomicas*; reliqua omnia, quae eius nomen in fronte gerunt ... ab eius discipulis edita, prout unusquisque ex ore magistri, ...ed docentis potuerit excerpere, atque ingenio suo disponere, ...reddere. Unde licet anno 1560, vel 1561 scriptus fuisset ille ... tamen inde constaret, quo anno *Fallopius* haec protulisset ...lis suis, quae ad epocham gonorrhoeae pertinent.

...n rimandis auctoribus *Astruc* (*c*), qui de lue venerea scripserunt, auctorem quemdam *Iacobum a Bethencourt*, qui librum de lue ...arisiis 1527 descriptionem gonorrhoeae, quae ipsi omnium prima ... quae ita sonat. *Consuluit me quidam iuvenis, cuius mentula sesqui... ...etuo saniosum, ac virulentum vomebat succum; quod venereo contraxerat ... Usus fuerat frustra multorum medicorum, ac chirurgorum consilio &c. ...ntula dolorose arrigeretur, de ulcere suspicatus sum; consului, caveret ab ...ui; tum ne phlegmone proritaretur, tum quod, si seminariis ulcus la... ...asis in mentulae utroque latere dispensatis, tales inutiles penitus essent.... ...entis desiccatoriis convaluit.* Auctor scripsit triginta annis, postquam Europa apparuit; adeoque secundum eius testimonium citius appa... gonorrhoea venerea, quam scripserunt modo citati auctores. ...um autem adeo conspicuum, adeo molestum sit hoc malum, non potuisset la-

Aphrodisiac. pag. 1053.
(*w*) Astruc. de lue vener. tom. II, pag. 766.
(*y*) Aphrodisiac. pag. 1052.
(*z*) Ibidem.
(*z*) Ibidem pag. 780.
(*a*) De lue venerea lib. I, cap. XIII tom. I, pag. 637.
(*b*) Tom. II. pag. 746, 747, ibidem.
(*c*) Ibidem pag. 99, & seq.

latere primos auctores, qui de lue scripserunt, & de gonorrhoea nullam fecerunt mentionem. Unde videtur concludi posse, lui iam cognitae successisse gonorrhoeam, quamvis exacte non possit determinari tempus, quo primum observata fuit; quod forte in diversis regionibus varium erat.

Sequitur iam, ut de gonorrhoea dicatur, & de variis locis, quae occupat; quae maiorem minoremve curationis difficultatem simul demonstrant perito medico. Quum in omni gonorrhoea penis affectus sit, ad meliorem intellectum illorum, quae dicenda sunt, quaedam de eius fabrica mirabili videntur praemittenda esse. Penis constat binis corporibus, cavernosis dictis, qui sunt bini tubi ligamentosi flexiles, sibi invicem lateraliter accumbentes secundum maximam suae longitudinis partem; non sunt aperti tubi hi, sed in extrema sua parte clausi, obtuse conici, apices subrotundos habent; altera illorum extrema, quae & radices corporum cavernosorum penis dicuntur, a se mutuo recedunt, mole minuuntur, & in apices binos desinunt, qui affiguntur marginibus ossis ischii, & ossis pubis; ad se invicem accedunt circa symphysin ossium pubis, & sibi mutuo uniuntur. Membrana constituens hos tubos cylindricos elastica est, ligamentosa. Cavum horum tuborum repletur substantia cellulosa, valde firma, quae videtur continuatio esse ipsarum membranarum involventium: omnes cellulae inter se communicant, semper sanguine plus minusve plenae; quae cellulis lienis comparari possunt.

Ubi duo hi tubi, substantia cellulosa illa pleni, se mutuo tangunt lateraliter, fibrae transversae unius fibris transversis alterius uniuntur, sicque formatur sepimentum quoddam, in quo fibrae hinc inde a se mutuo recedunt, & parvos hiatus faciunt, per quos communicatio inter bina corpora cavernosa obtinetur; ita ut, flatu adacto in unum horum, mox turgeat alterum. Sepimentum illud valde extenuatur circa extrema obtusa; quae & capita corporum spongiosorum penis vocari solent. Dum bini hi tubi cylindrici sibi mutuo lateraliter accumbunt, superius & inferius manet spatium liberum: in hoc spatio inferiore, quod superiore maius est, secundum totam longitudinem corporum cavernosorum penis sibi mutuo accumbentium, locatur *urethra*; quae una cum modo descriptis corporibus binis spongiosis penem constituit, & praecipua est gonorrhoeae sedes; adeoque bene cognosci debet, ut ille morbus rite intelligi possit (*d*).

Urethra, partem inferiorem penis occupans, locatur in sulco, quem relinquunt bina corpora cavernosa penis sibi mutuo accumbentia, & fortiter illis adhaeret, secundum totam longitudinem sulci, per quem urethra decurrit. Quamvis autem urethra duplici membrana constet, & inter has binas membranas substantia cellulosa locetur, qualis in corporibus cavernosis penis obtinet, tamen differt ab illis, quod mole minor sit, & canalem faciat apertum ad vesicam usque, per quem urina, & semen exeunt, quum corpora cavernosa penis tubos quidem referant, sed caecos, per quos nihil transit, & qui in apice obtuso clausi sint utrique.

Unde penis virilis praeter integumenta communia constat tribus corporibus,

(*d*) Winsslow exposit. anatom. pag. 365. & seq.

entur; binis corporibus cavernosis penis, quae
i, quod pariter cavernosum est quidem, sed
nquam pulcrius penis illa fabrica demonstrari
is corporibus cavernosis binis maioribus, & cor-
xficcetur totus penis: rigidae enim post exsic-
labuntur amplius, sed distentae manent, licet in
ccato aër libere exeat. *Celeberrimus Ruyschius* (e)
do mirabilem penis humani fabricam demonstra-
pressit; ubi in taleolis penis inflati & exsiccati dis-
nter, quomodo urethra in inferiore penis parte de-
avernosis penis sibi mutuo accumbentibus. Probat
rum anatomicorum testimoniis, qui ante illum scri-
penis, urethrae, & glandis fabricam ignoraverint.
quae hodie cavernosa penis communiter dicuntur, vo-
a.

cruore omni exhausto implere vasa penis per mate-
tam; sed repletis sic cellulis penis nihil distincti videre
sanguine e pene expresso, & aqua, siphonis beneficio,
t, vinculo iniecto arctissime ligavit, dein exsiccavit. Sed,
glandis penis fabrica, notandum est, urethram, postquam
mitates, sive capita, corporum cavernosorum penis una
cavernoso formare glandem penis. Corpus enim illud ca-
ae binis eius membranis interpositum inter finem prostatae,
corporum cavernosorum crassissimum, dein toto decursu
nteriora penis iterum crassescens, extrorsum flectitur, & re-
hrae apertum in glande; dein constituit superficiem exterio-
m glandis, terminatam in eminenti eius fimbria circa nexum
). Unde glans penis est quasi producta urethrae substantia re-
xa, & capita corporum cavernosorum penis tegens illis insi-
ranaque externam superficiem glandis tegens est continuatio
, quae internam superficiem urethrae investit; sub qua pergens
corpus urethrae substantiam similem per glandem ipsam prolon-
simul cum his retroflexa urethrae membrana externa tegit ca-
orum cavernosorum penis, sicque pariter impedit, ne ulla commu-
x inter bina corpora cavernosa penis, & corpus cavernosum urethrae.
atur hoc *Ruyschius* (g), dum inflatis corporibus cavernosis penis,
at in structuram glandis. *Ea enim inflatione intumuit & induruit qui-
terior glandis pars, flaccida tamen mansit glandis pars exterior.*
: mirum hoc erat: inflatis enim corporibus cavernosis penis sentiebat
turgentia horum capita, quibus glans non inflata insidebat, flaccida
no; unde credidit interiora glandis turgere tantum. Hanc rem pulcre
ressit (h), dum penem solis corporibus cavernosis inflatis delineavit, di-
scissa

) Observat. anatom. chirurg. num. 100 Pag. 93 & seq.
med. §. 654. (f) Herm. Boerh. instit.
(g) In loco modo citato pag. 95. (h) Ibidem fig. 75.

scissa glande, & secundum longitudinem, & transversim, sed nullo modo turgente. At, dum inflabat *Ruyschius* (*i*) solum corpus cavernosum urethrae, intumuit pars glandis exterior, neutiquam vero interior, quae flaccida mansit. Postea inflavit & bina corpora cavernosa penis, tuncque illo exsiccato, & dissecto curavit delineari pulcherrimas illas figuras, quae penis structuram tam nitide demonstrant; inter quas binae sunt (*k*), quae ostendunt, quomodo corpus spongiosum urethrae una cum binis membranis urethrae, quibus coërcetur, retrorsum flexum glandem constituat, & corporibus cavernosis penis insideat. Simul intervallum, quod est interpositum inter apicem corporis cavernosi penis & impositam glandem, crassiori linea distinxit, quam est in margine externo dissectae glandis: in hoc enim intervallo membrana cingens corpus cavernosum penis contigua est, & concrescit membranae externae urethrae; unde maior crassities. Ex his intelligitur, quare *Ruyschius* (*l*) dixerit: *Reperi penis glandem nil aliud esse, quam veram continuationem tam corporis nerveo spongiosi maioris & crassioris, maximam penis partem constituentis, quam minoris & tenuioris urethrae, maximam & praesertim inferiorem eius partem ambientis sine ulla substantiae mutatione.* Ex figuris autem eius manifeste apparet glandem penis proprie loquendo esse continuationem corporis cavernosi urethrae retroflexi, & penitus separatam esse a cavernosa penis substantia. Simul patet *Graafium* (*m*) errasse, dum statuit spongiosam urethrae partem, sensim glandi appropinquantem, magis & magis attenuari, graciliorem reddi, tandemque in glande obliterari; contrarium enim verum. Nam corpus cavernosum urethrae in glandis extremo maximum, & crassissimum est, totamque partem glandis exteriorem conficit. (*n*).

Figura glandis similis est cono, qui in apicem subrotundum finitur: convexitas eius inferior plana est; basis autem oblique posita, cuius circumferentia parum excedit corpora cavernosa penis, quibus insidet. Canalis urethrae recta pergit, non per mediam glandem, sed per partem eius inferiorem, quae magis plana est, & finitur orificio oblongo, quod fissuram refert, atque angustius est ipso urethrae cavo, quod quasi connivet, dum in illud orificium terminatur (*o*).

Non tamdiu immorarer descriptioni harum partium, nisi crederem omnino necessarium hoc esse ad intelligendam gonorrhoeam, & plura mala, quae illam comitantur, vel sequuntur; praecipue si illa vel neglecta fuerit, vel mala arte ab imperitis tractata. Superest ergo, ut considerentur ea, quae urethrae in toto suo decursu a vesica, cui quasi continuatur, ad ultimum orificium eius in glande penis apponuntur, & dein illa, quae in cavo huius canalis occurrunt notanda ad gonorrhoeae cognitionem, & curationem inservientia.

Urethra, ubi a collo vesicae incipit, est simplex canalis membranaceus, & nondum acquisivit corpus cavernosum: sustinetur ille canalis hoc in loco massa quadam albicante, crassa, mediocriter firma, quae castaneam nucem figura sua re-

(*i*) In loco modo citato pag. 75. (*k*) Ibidem fig. 81, 82. (*l*) Ibidem pag. 95. (*m*) Ibid. pag. 96. (*n*) Ibidem fig. 81, 82. (*o*) Winslow exposit. anatom. pag. 567 & seq.

ac urethrae bulbum (de quo ſtatim). Maſſae
fuit, plurali nempe numero; quia apparet
ɹer ſulcum medium decurrentem a baſi huius
ad apicem, qui urethrae bulbum ſpectat: in
c urethrae pars, & quaſi deprimitur; valide
proſtatarum maſſae.
ɹd digiti tranſverſi ac medii circiter diſtantiam
occurrit ſubſtantia quaedam ſpongioſa, ſimilis
, ſed tenuior tamen, quae deinde urethram cir-
to ſuo decurſu comitatur. Spongioſa illa ſubſtan-
ɹlem urethrae, ſed prius format corpus oblongum,
itur.

:thrae plura occurrunt notanda: in illa enim parte ure-
ſubſtantiae immergitur, adeſt eminentia ovalis craſ-
tenuior verſus anteriora, & in apicem deſinens. Vo-
aruncula, *caput gallinaginis*, *veru montanum*; & pertuſa
ore binis plerumque foraminulis, quandoque unico, ra-
t orificia ductuum, per quos veſiculae ſeminales excer-
n urethrae. Praeterea eodem loco, utrimque ad latus
iem carunculae, adſunt quatuor, quinque, ſex foraminula,
lunae diſpoſita, quae ſunt ductus excretorii *proſtatarum*;
hrae effundunt ſecretum ab his glandulis humorem (*p*).
rna urethrae, tenuis admodum & vaſculoſa pertuſa eſt
ɔus oblongis, maioribus, minoribus, imprimis circa glan-
: foramina continuantur in canales excretorios glandularum,
cavernoſo urethrae locantur: canales, vel ductus excretorii
rum decurrunt ſecundum membranam internam urethrae per
vernoſam, & dein oblique penetrant in cavum urethrae, quod
e blando mucoſo obliniunt; atque ita ſenſilem admodum hanc
ab urinae acrimonia defendunt, illamque lubricam, & flexilem,
um autem oblique in urethram aperiantur hi ductus, hinc illorum
lunarem figuram habent (*q*). *Celeberrimus Morgagni* (*r*) has
n diſſecta urethra exhibuit. Adſunt autem inter illas, quaedam
igniores: prope initium corporis ſpongioſi urethrae inveniuntur
s, quae & ductus excretorios ſatis longos habeat; magnitudinem
gulae habent nuclei ceraſorum, oblongae & complantae figurae.
rocedendo verſus anteriora, tertia prioribus ſimilis invenitur. Has
s *Couuperianas* dixerunt ab inſignis anatomici *Couuperi* nomine, qui
texit, & deſcripſit (*s*), illaſque comparavit magnitudini fabae Gal-
compreſſae & ovalis figurae illas eſſe, dixit, coloris flaveſcentis, uti
tae: utrimque adiacent urethrae ſupra eius bulbum, & ductus excre-
torii

Winslow expoſit. anatom. pag. 567 & ſeq. (*q*) Ibidem pag. 569.
(*r*) Adverſar. anatom. I tab. IV fig. 4. (*s*) Drake anthropol. lib. I cap. XVIII
pag. 115.

torii illarum per dimidii pollicis spatium decurrunt supra convexam superficiem membranae internae urethrae, dein tenuiores fiunt, & oblique penetrant in eius cavum binis distinctis orificiis, in illo loco, ubi sub ossibus pubis in perinaeo urethra inflectitur; tertia talis glandula in vicinia locatur, minor mole prioribus, prope anum, & binis orificiis patens in cavum urethrae ad trium linearum distantiam a prioribus. Ut haec glandula appareat, debet discindi corpus cavernosum urethrae ad membranam internam urethrae usque, secundum longitudinem (*t*). In loco citato adsunt figurae, quae harum glandularum descriptionem elucidant.

His prius consideratis, facilius intelligentur illa, quae contingere observantur in gonorrhoea, & quae varia sunt, prout in variis locis penis virus venereum haeret, ac erodendo ulcus excitat. Si ponatur glandem penis tali ulcusculo venereo post impurum concubitum affici (*u*); constat glans, uti dictum fuit, producto spongioso urethrae corpore usque ad finem huius emissarii, ubi, supra fines binorum corporum spongiosorum penis retroflexum, ad coronam glandis terminatum, huius eminentem limbum facit; componitur ergo glans eadem structura, qua corpus urethrae; unde sanguine arterioso in cellulis effuso, perque venas redire impedito impleri, & ad crepaturam usque distendi potest; quod in actu venereo iamiam ad effectum spectante tantum contingit: hinc eo tempore valide inflammatur. Semine autem emisso, glans primo flaccescit; hocque momento temporis, valde bibula, facile rapit in cellulas suas iam inanitas, quod penetrabile applicatur ferventi illius superficiei. Quum enim cellulae corporis cavernosi urethrae sanguine per arterias effuso, & per venas redire impedito turgeant quam maxime illo tempore, quod proxime seminis eiaculationem praecedit, hac peracta, mox redit sanguis effusus per venas iam liberas, & absorbentium venularum oscula facile tradunt vacuis iam venis sanguineis, quidquid in se receperant. Peculiaris venarum in pene structura facilem & promtam resorptionem suadet. Demonstravit enim primus inter anatomicos *Ruyschius* (*v*), quod *venae per penem distributae, si non omnes, saltem tot, quot unquam offendit, sint poris magnis & visibilibus foraminibus pertusae cribri instar, &c. Eiusmodi venarum perforatio in causa est, quod sanguis per penem redux citissime possit a pene regredi fere momento flaccescente.* Immediatum autem inter cellulas penis & venas commercium esse patet inde, quod inflatis corporibus cavernosis penis, simul quoque inflentur venae per dorsum eius repentes, ut plurimum (*x*); & talem figuram inflati & exsiccati penis exhibuit; qua methodo potuit illa venarum foramina videre. Rapidum satis sanguinis motum esse per penem demonstravit *Ruyschius* (*y*) alio in loco; vocabatur enim ad hominem, cui ulcus inter glandem & praeputium eroserat arteriolam sequente valida haemorrhagia, quae miserum fere exsanguem reddiderat, nec variis stipticis remediis compesci potuerat. *Ruyschius* glandem praeputio texit,

(*t*) Drake anthropol. lib. I cap. XVIII pag. 137, 138.
(*u*) Aphrodisiac. in praefat.
(*v*) Observat. anat. chirurg. num. 100 pag. 97.
(*x*) Ibidem pag. 96 & fig. 75.
(*y*) Observat. 42. Ibidem pag. 41.

is ftrinxit, ficque aegrum ab hoc periculo

, quare in initio luis venereae tam promte
icorum dierum fpatio totum corpus inficiebar.
nereum mobile admodum videtur fuiffe, & fa-
res annos coepit quafi mitefcere, & qua par-
teftare folebat (vide §. 1442), tuncque gonor-
tractetur a lue venerea univerfali corpus prae-
in curatione dicetur. Figitur enim tunc conta-
applicatur, & tunc non adeo cito per reliquum
ultiplicat.

impuro omnium maxime contagio exponatur,
ns hac parte contagium fiat. Cur tam crebro fun-
geat materie ulcerofa, quae praecedenti paragrapho
glans hanc fudet. Cur ulcera nata in fpongiofa hac
m hanc compagem, & in tabum venereum con-
fiderari, decidere a reliquo veretro faepe ceterum
Denique & palam eft a capite penis, ope corporis
inuatum commercium haberi ufque fub collo vefi-
dem fit unumque continuatum cellulofum corpus; &
um harum inungatur femper unctuofo pingui humore,
nfilis facile fit, vel inde iterum liquet, quare fufceptum
nta femet luxurie alat, fuftineat (z). Porro ex his
rtis, cui in toto hoc tractu adhaeret contagium, di-
la, & quaedam ex his facilius, alia difficillime curari
agendum.

concubitu, ut contaminans materies reforpta meati-
dis arrectae oeftro venereo dilatatis primo momento,
, fe infinuet cellulis corporis fpongiofi glandis, quod
as membranas urethrae ufque ad collum veficae. Facit
bricae commercium, ut facile propagetur toto hoc tractu
ali contagium. Ubi vero admiffum ad tenerrimam hic
branulam, extemplo creat ibi ulcufculum, quod colligit
ante dictum fuit. Ulcerofa haec nata foeditas in loco
nae fubpingui fcrobiculum capacem format femper; in
nulatur, retinetur, lente inde exit, at ubertim exprimitur.
in fungofa glandis fabrica fiftitur, atque per fuperficiem eius
aria paravit, tum fpurciffimus mador hac parte tranffudat,
putium corrumpit, tabefacit quandoque, & fiderat. Haec
etuio gonorrhoeae venereae virulentae *prima fpecies* (a).
oedo madore minus craffo, quam in ceteris huius nominis
genito intra glandem & praeputium, vel materia per glandem preffam

in praefatione. (a) Ibidem.

pressam extrinsecus transsudante. Ceterum ablato contagio non difficilis huius gonorrhoeae sanatio. Quandoque rubra macula in glandis superficie apparet (omnium primum suscepti contagii signum), quae aliquando evanescit brevi, & sequitur postea excretio materiae gonorrhaicae per ipsam glandis substantiam; quandoque stigma illud morbosum in ulcusculum degenerat prius, & ex hoc ad fungosam glandis substantiam pergit infectio. Ubi tale ulcusculum vel in praeputii interna parte, vel in glande haeret, fundit similem materiam, & satis copiosam quidem, qualis est illa, quae pressa glande exit, quando cellulosa illius fabrica fuit infecta.

Quum autem gonorrhoeae materies per ipsam urethram exstillare soleat frequentius, ita ut seminis fluxum vocaverint plures, dum crederent materiam hanc esse genitalem humorem, sed corruptum per contagium luis venereae; hinc, ubi per glandis substantiam prodibat illa materia, & nihil ex urethra, vocaverunt quidem gonorrhoeam; sed *spuriam*, ut nempe ab aliis speciebus distingueretur. Legitur (*b*) celebrem facultatis Monspeliensis medicum *Masson* in tribus aegris vidisse peculiarem gonorrhoeae speciem, in qua tabus venereus ex glandulis coronam glandis cingentibus emanabat, & qui morbus solitis ad alias gonorrhoeas remediis curabatur: additur celeberrimum *Barbeyrac*, & alios medicos Monspelienses eumdem observasse morbum antea. Quumque celeberrimus *Littre* tales glandulas (*c*) descripserit in hoc loco, novum argumentum pro harum glandularum exsistentia desumtum fuit. Eamdem sententiam tuetur celeberrimus *Astruc* (*d*) de morbi nomine, & loco, ubi de gonorrhoea spuria, sive de venereo stillicidio e balano agit.

Illas glandulas adesse demonstratum est, quae virosi odoris smegma effundunt, quod originem dat sordibus inter praeputium & glandem colligendis. Quum autem, uti antea dictum fuit, venereum virus soleat irretiri facile mucosis, lentis, & subpinguibus humoribus, quales hae glandulae fundunt, satis probabile videtur has glandulas saepius infici: verum & aptissimae videntur, ut contagium susceptum figant, & inde nascantur ulcuscula venerea, quibus totam coronam glandis obsitam vidi aliquoties. An autem gonorrhoea spuria dicta, his glandulis affectis originem debeat semper, non videtur pro certo statui posse. *Sydenhamus* (*e*) testatur sequentia; *ipse scilicet vidi, virulentam huiusmodi materiam per substantiam glandis porosam exsudare, non per urethram eiectam, nulloque ulcere vel glandem occupante, vel praeputium.* Plurimos sic affectos se vidisse testatur & *Vercellonus* (*f*), qui *albam saniem plorabant per substantiam glandis porosam, etiam citra ullum ulcus.* Memini probe me vidisse aliquoties pressa glande in talibus aegris exivisse per totam glandis substantiam guttulas tabi venerei, licet nihil mali detegere potuerim nec in praeputio, nec in limbo coronae glandis, ubi illae glandulae ponuntur.

Altera

(*b*) Academ. des scienc. 1729 hist. pag. 16. (*c*) Ibid. l'an 1700 hist. pag. 39 & seq.
(*d*) De morbis vener. lib. III cap. III pag. 190.
(*e*) Epistola secunda responsoria pag. 414.
(*f*) De pudendor. morbis cap. III pag. 86.

g) observatur, quando virus venereum per-
etrat usque in fabricam cellulosam urethrae
idem format, quod meatus in urethrae ductum
materiam hac via effundit, assiduo quidem
primis, ubi veretrum hac parte premitur, pressu
cto. Si prematur mane post somnum lotio non-
is distantiam a penis apice, a retro antrorsum,
dae exprimitur. Unde patet illam non haesisse
eam derivatam fuisse ex cavernoso urethrae cor-
specie nil talis materiae ultra ex toto pene,
andem usque prodibit. Unde concluditur hunc

n initio gonorrhoea, quotidie occurrens, ingentem
nerei gignens, diu satis durans, praecipue in laxis
eries libere excernitur, licet diu, raro luem gene-
rvans. Verum id praecipue incommodi habet, quod
nembranae ambagibus diu haerens, diuturna stillici-
a pariat; praecipue si neglectum, vel male tracta-
malum; tunc enim poterit virus propagari per
poris cavernosi urethrae ad eius bulbum usque.
imprimis circa finem urethrae, quae circa glandem di-
ovalis speciem, quae & navicularis dicitur (b).
cavernosum urethrae, uti ante dictum fuit, retro-
molem constituat, in inferiori parte urethra ibi tenuior
& quandoque in hoc loco eroditur foraminulum, quod
no aliquando tota vita manet.
rethrae canalem per totam suam longitudinem pertundi
minoribus; his etiam satis facile communicari luis conta-
gonorrhoea sequitur. Solet hoc malum fieri ab acrimo-
ri veneni venerei ab ardenti & repetito impuro concu-
gonorrhoeis praegressis, a veneris usu, dum gonorrhoea
e magno aëris, saltatione, equitatione imprimis; quibus
r venereum redditur actuosum magis, & noxium.
nolestum sensum in pene, ac si coarctaretur urethra: maior
e, sed lentiori stillicidio ob urethram eo magis coarctatam,
culi affecti sunt: a loco posteriori penis premendo glandem
otest materia; quod non contigit, ubi in superiori parte
glandem haeret mali sedes: albus humor exit, qui exsiccatus
ea reddit rigida: si peioris indolis fuerit malum, viridescit,
arcosus, saniosus, sanguinolentus humor effluat; designat enim
cavernosam urethrae excesam esse; unde difficultas curae prae-
autem hoc imprimis contingere illis, qui tentigine venerea
entius, dum gonorrhoea laborant. Pari etiam ordine color
lisiae, in praetitione. materiae

(b) Winslow exposit. anatom. pag. 169

materiae exstillantis mutatur, dum idonea medela adhibita morbus in melius tendit; amurcosa & sanguinolenta sanies viridescere incipit, dein flavescere; postea albescit, & copia minuitur.

Observatum fuit saepius, eo peiorem esse gonorrhoeam, quo tardius prodeat post concubitum cum infecta muliere. Sentitur tunc molesta quasi strictura in pene, quae dum urina excernitur, non excitat dolorem quidem, sed tamen alicuius obstaculi sensum facit. Vidi secundo vel tertio die post infectionem, gonorrhoeam iam adfuisse, in aliis quandoque tantum decimo quarto, imo & serius.

Causa materialis gonorrhoeae videtur esse humor naturaliter a lacunis urethrae exiens, & urethrae internam superficiem obliniens, & lubricans. Ille humor in sanitate paucus est, cui dum intricatur luis contagium, augetur copia secretionis, & simul conciliatur rodens acrimonia. Si aucta secretione per stimulum contagii eluatur virus, antequam locum, cui adhaeret, erodere possit, sanatur absque ulceratione malum; si virus acrius, vel copiosius fuerit, aut diutius latuerit in loco, antequam prodierit gonorrhoea, erosio, & exulceratio metuenda sunt.

Optime notat (*i*) *Sharp*, posse talem fluxum a sola irritatione secretionem humoris naturalis augente produci absque ulcere. Sic a stimulo purgante ingens copia humorum in intestinis secernitur, & per alvum expellitur; a fumo tabaci, talis abundantia salivae exspuitur, ut quandoque totum corpus in marasmum incidat. Fluor albus in feminis magnam affinitatem habet cum materia purulenta, & tamen larga copia exit, licet nullum ulcus detegatur. In viris longe maior copia materiae gonorrhaicae exit; quam a paucis ulcusculis urethrae superficiem internam obsidentibus exspectari posse videatur. Ulterius hoc probatur in gonorrhoea muliebri: fluxus enim in his quandoque est admodum copiosus; & tamen sollicita investigatione nullum exulcerationis vestigium in vagina detegitur; quod tamen fieri deberet, si fluxus ille foret pus ulcerosum.

In viris interiora urethrae oculis vix patent; verum in cadaveribus illorum, qui gonorrhoea laborantes aliis morbis correpti perierunt, quandoque inventa fuerunt signa inflammationis, mucosae lacunae turgidae, & emissaria oscula ulcerata. Magna etiam copia colligitur quandoque materia in his partibus. Sic invenit *Morando Morando* (*k*) in iuvene viginti annorum, qui ex lenta febre perierat, ante mortem totus marasmo exsiccatus, tumorem subnigricantem circa caput gallinaginis, ex quo collegit novem drachmas similis materiae. Dumque probare nititur adversus illos, qui aliter sentiebant, non esse semen, quod in gonorrhoea ex urethra stillat, testatur, quod pauculum illius fluxus immiserit urethrae canis cum hoc effectu, ut de pene huius animalis perpetuo stillaret flavescens sanies ad mortem usque: periit autem rabie canis ille.

Celebertimus *Morgagni* (*l*), qui plures urethras viriles dissecuit, quam forte ullus

(*i*) Sharp critical inquiry of the present state of Surgery pag. 133 & seq.
(*k*) Prima decade di lettere familiari pag. 108, 109, 110.
(*l*) De sedibus & causis morbor. per anat. detectis tom. II pag. 194 & seq.

[illegible] *nihil usquam ulcerum, erosionis, ruboris, nec quidpiam aliud, quod ad praesentem gonorrhoeam attineret, si madorem excipias, quam soleat, maiorem a media urethra ad glandem usque pertinentem. Ad gonorrhoeam autem illam veterem, diuturnamque spectare haec credidit; primum ab eo ferme loco, unde mador incipiebat, exstantem oblongam albidam lineam ulteriora versus oblique tendentem &c.:* Huic madori urethrae quandoque se iungit rubedo, quam absuisse in hoc homine mirum non est; quum perierit haemorrhagia. Vestigia autem ab antecedente erosione relicta se saepe vidisse in urethra candidissimus auctor (n) fatetur; lacunarum mucosarum nempe abolitionem, cicatrices in urethra eiusdem coarctationem, in ipsa lacunarum sede luxuriantis carnis excrescentiam. Imo in alio cadavere (o), *tractus erat transversorum digitorum trium, aut eo amplius; quo proclive erat intelligere, urethram olim fuisse ulceratam. Per eam enim faciem, in qua illi erant canaliculi, tres quatuorve exstabant in transversum ductae, albidae, & quasi tendineae chordulae, vel potius instetae non valde prominentes, nec usquam se ab interna membrana urethrae seiungentes.*

Unde videtur lis illa, quae inter auctores, qui de his morbis scripserunt, obtinet, facile componi posse. Quidam enim voluerunt in gonorrhoea, nunquam adesse ulcus, sed maiorem tantum obtinere secretionem, & excretionem muci naturalis, quo urethrae superficies interna obducitur. Alii materiam ex pene effluentem dixerunt esse purulentam, & inde concluserunt ulcus venereum adesse in omni gonorrhoea; praecipue, quum viderent a luis contagio suscepto in aliis corporis locis ulcera exedentia nasci. Cadaverum sectiones demonstraverunt post gonorrhoeas apparuisse quandoque ulcerum relicta vestigia, quandoque non.

Certe homo sanus, aestivo tempore, raro nares emungit, licet membrana interna narium folliculis mucosis scateat: si autem coryza laborare incipit, ingens copia liquidi ex naribus depluit; ita ut continuo nares emungere cogatur Ubi vero maturescere, ut dici solet, coryza incipit, crassior humor de naribus prodit, qui circa morbi finem puri cocto simillimus evadit, licet nullum omnino ulcus in cavis narium adfuerit. Similis materia per sputa excernitur ubi interna pulmonis superficies eodem modo afficitur ac nares a coryza

&c.

(m) De sedibus & causis morbor. per anat. detectis tom. II pag. 196.
(n) Ibidem pag. 197.
(o) Ibidem pag. 198.

& tunc catarrhus adesse dicitur, qui molestissimam tussim inducit, quae mitigatur simulac sputa cocta puriformia prodeunt, & sequitur perfecta sanitas, absque ullo pulmonalis ulceris vestigio.

Unde celebris auctor (*) statuit hunc humorem esse eumdem; *qui in gonorrhoea rheuma verum suppeditat, in quo virulenta veneni materies haeret: unde & tunc dolor maximus in loco, ubi glans desinit; quo vero plures horum folliculorum inficiuntur, eo peior hic morbus, & contra; quumque infecto liquore, communicare inter se demonstraverit* Cocburnius, *facile proserpit ex uno in alium malum.*

Sic etiam intelligitur ratio, quare minus frequenter contagium luis venereae per totum corpus dispersum fuerit, postquam gonorrhoea se manifestare coepit: dum nempe haerens in urethra virus, copia maiori muci secreti inviscatum abluitur, & de corpore expellitur: tuncque adest tumefactio, & dilatatio, potius horum folliculorum, & vasorum vicinorum, quam erosio. Unde *celeberrimus Morgagni* invenit in cadaveribus, uti modo dictum fuit rubedinem in membrana urethrae, & madorem maiorem. Hinc & intelligitur ratio, quare *Botallus* (*p*) dixerit: *qui venerei morbi principia parvi faciunt, iuvantur mirum in modum seminis effluvio diuturno: nam paullatim, quod putidum erat conceptum, effluit cum caetero, quod nondum corruptum, sed incolume labitur.*

Quoties vero usque ad glandulas urethrae, *Couperianas* dictas, virus intravit, hasque obsedit per emissaria harum in cavum meatus urinarii se exonerat materies, & tunc *tertia gonorrhoeae species* adesse dicitur.

Glandulae illae *Couperianae*, uti ad eamdem hanc paragraphum descriptae sunt, utrimque adiacent urethrae supra eius bulbum, & ductus excretorii illarum per dimidium pollicem decurrunt iuxta convexam superficiem membranae urethrae, dein oblique penetrant in eius cavum illo loco, ubi sub ossibus pubis in perinaeo urethra flectitur.

Si virus venereum has glandulas invaserit, & in his sedem fixerit, inde vix extricari poterit; sed haerens, ipsaque mora assiduo peior facta, ingentes ibidem erodet sinus; cavos, fistulosos, plurimo hoc pure assidue manantes, difficillimae detersionis, hinc & sanationis. Hoc imprimis metuendum est, si quacumque de causa impediatur materiae in glandulis collectae exitus in cavum urethrae: tunc enim ulcera quandoque pessima generantur ad latera urethrae, & vicina inquinantur; unde aliquando & subcutanea penis posterioris pinguia, vel cellulosa occupantur, pessimaque mala fiunt (*q*).

Saepius hoc malum originem ducit a prima & secunda specie gonorrhoeae praegressis; imprimis si repetitis vicibus iam talibus morbis laboraverit aeger: rarius occurrit absque his, & celeberrimus *Littre* (*r*), qui magnum numerum cadaverum gonorrhoea laborantium dissecuit, tantum semel invenit has glandulas *Couperianas* affectas solas. In loco autem, ubi emissaria harum glandularum hiant

(*) Abrah Kaau perspirat. pag. 124.
(*p*) Aphrodisiac. pag. 872. (*q*) Ibidem in praefatione.
(*r*) Acad. des scienc. l'an 1711 mem. pag. 267 &c.

rubedo, quatuor lineas larga, magis tendens
m partem. Fere in medio huius rubedinis ul-
m lineam sua diametro aequans, quod magnam
it, uti & parvam portionem urethrae vicinae.
ificio rubra, dura, & tumida inveniebatur;
affecta erat.
gonorrhoeae tumore, & dolore in medio peri-
m usque extenditur. Nec multum materiae per
rrhoeae; quandoque vix ardorem urinae sentiunt;
dsit in vicinia ductuum excretoriorum. Contingit
actu reddendae urinae copia materiae saniosae,
e prodeat, uti etiam quando tumor in perinaeo
nempe materia in his glandulis collecta haeret,
ebet ob situm declivem harum glandularum.
n huius gonorrhoeae dat *celeberrimus Littre* (s),
difficultate curari posse, imo longe facilius, quam
, quod mirum videri posset. Sed haec admiratio
, quod egregius ille vir triplicem tantum gonor-
, glandulas nempe has *Cowperianas*, prostatas, &
. Nullam enim mentionem fecit binarum priorum
, de quibus iam dictum fuit. Accedit, quod vix
c speciem gonorrhoeae, quam semel tantum in cada-
occasione reminiscebatur, quod olim talem aegrum cu-
retur simul, quod tunc temporis nondum satis nove-
nas, hincque non adhibuerit omnem attentionem, qua
orbus talis ipsi occurreret. Quod si contigisset, non
s ille vir sententiam mutasset de cura facili huius go-
men hoc verum est, quod infectio harum glandularum
, quam si idem malum prostatas, aut vesiculas semina-
ibus tribus locis ille tantum egisse videtur.
aucto tumore harum glandularum, & vicinarum partium
llarum ductus excretorios, ut vel nihil omnino, vel parcam
riae in cavum urethrae transmittant; tunc auctores vocave-
orrhoeam virulentam siccam, sive dysuriam veneream siccam
ris ille auctor statuit, vehementiores gonorrhoeas virulentas
dere, vel suppressas sequi. Binas autem tali mali causas
n prostatarum aut vesicularum seminalium nempe; & phlo-
iaceam urethrae. Priorem causam adesse docent tumor, calor,
erinaei. Nulla tamen hic mentio fit glandularum *Cowperiana-*
ectarum; quod mirum videtur; quum alio in loco (x) diserte
ia: *experientia compertum est gonorrhoeam* quidem, quae in
vesiculis

(s) ... scienc. l'an 1711 mem. pag. 271.
... pag. 261. (u) Ibidem pag. 267.
... de morbis vener. lib. III cap. III pag. 185.
(x) Ibidem cap. IV pag. ...

vesiculis seminalibus tantum, aut prostatis sedem habuerit, rarius in abscessum degenerare; sive quod maior firmiorque illarum moles dilacerationi, sine qua suppuratio nulla fit, magis resistat; sive quod multa, lata, brevia, emissaria, quae ex illis partibus in urethram aperiuntur, liberiorem viam haerenti & corrupto semini praebeant, unde minori efficacia concludentes cellulas debet erodere. Contra vero gonorrhoeam, in qua glandulae Cowperianae *affectae sunt, in abscessum frequentius abire ratione contraria; sive quod minor & mollior illarum moles facilius corrumpatur, sive quod semen inibi collectum (cum longo, obliquo, angusto ductu in urethram effundatur) diutius in ipsis resistet, atque adeo ipsarum contextum promtius pessundet.*

Unde videtur colligi posse, quod glandulae *Cowperianae* miasmate venereo infectae gonorrhoeam siccam dictam producant. Quum autem, his male affectis, mucus ab his secretus vel non excernatur in urethram, vel parcius solito, cum dolore urina excernitur, qui maior erit, si urethrae vicina pars inflammetur, ut saepius observatur, & ichor ex his ductibus harum glandularum exstillans in rodentem acrimoniam degeneret, quae aliquando tanta est, ut has glandulas vix non integre destruat. Sic in cadavere hominis frequentes gonorrhoeas passi, quarum ultima ultra annum duraverat, *Morando* (y) invenit, de his glandulis tantum superesse bina inaequalia & minutissima fragmenta, quae callosam contractissimam pellem referebant. *Celeberrimus Morgagni* (z) in cadavere iuvenis invenit dextrum ductum glandularum *Cowperianarum* aequo tenuiorem, sinistrum vero crassiorem subflavo mucoso humore distentum: emissarium autem ductum invenit perangustum, & ob exitus difficultatem turgidum, uti & totam huius lateris glandulam tumentem, quae in dextro latere gracilis & strigosa apparebat.

Sequitur *quarta gonorrhoeae species* (a), dum virulentus tabus usque ad *prostatas* productus has tabefacit, inque abundantissimum pus virulentum resolvit. Id mali ex durantibus diu, aut imprimis repetitis saepe gonorrhoeis oritur. Cognoscitur tumoribus in perinaeo, propinquioribus ano, quam dum glandulae *Cowperianae* inficiuntur; uti & interceptionibus saepe pessimis urinae reiectu copioso purulentae subputridae materiae; insanabili fere suppuratione ad partes; saepenumero ulcere maligno, nec sanabili in perinaeo nato; aliquando ulceribus pessimis, circumquaque ad loca prostatarum prodeuntibus, & vicina depascentibus foedissimo spectaculo. Sed imprimis in hoc casu subito, & sine manifesta causa lotium intercipitur; unde dirissimi, sed inanes ad exonerandam vesicam tenesmi, neque catheteri inducendo via datur, donec ita excruciatis diu subito purulenti quid urethra dimittitur; nec ita diu post simile malum infestat denuo. Quandoque & vidi contigisse, ut urethra circa regionem prostatae rupta, vel erosa urinam demiserit in tunicam cellulosam perinaei, scroti, & vicinarum partium; quae mora acrior facta in variis locis cutim erodebat; perque foramina omnia haec urina exprimebatur, dum vesicam exo-

(y) Prima decade di lettere familiari pag. 109.
(z) De sed. & causis morbor. per anat. detect. tom. II pag. 198.
(a) Aphrodisiac. in praefatione.

...a tantum urinae copia per urethrae extremum ...taculum vidi in iuvene, cui terebinthinae in... ...ul adstringentibus iniectionibus, in penem va... ...iam gonorrhoeae, qua per decem menses labe... ...itissimus agyrta. Quando ille urinam excernere ...oraminula undique depluens conspurcabat omnia plus largiri posset, plura furatus fuit, & horum ...itam finivit. Honestae familiae precibus con... ...nferretur in theatrum anatomicum, sed sepelire... ...: in cadavere lustrare tetri talis morbi effectus. ...umque observatio confirmat prostatam in gonor... ...vel inveteratis, pessime quandoque affici. Quamvis ...ae difficultas evidenter appareat, contigit tamen in ... *miram cicatricum ex ulceribus antiquis inveteratis,* ...*icuam fuisse* (*c*); ex quibus apparet & hanc gonor... ...s licet non sine magna difficultate. Videtur *Sydenha-*...is in initio gonorrhoeae non affici, sed serius. *Tan-* ...*rans glandulas prostatas efferato ulcere soles depascere,* ...*n eorum cadaveribus, quos hic morbus e medio sustulit.* ...*burn* (*e*) tuetur, & multis argumentis probat, quod ...ulae seminales, primum hospitium gonorrhoeae prae... ...r vicinas undique partes vis contagii aliquando se spar... ...sque seminales in processu gonorroheae vitiari tandem ...tur (*f*). Haec autem alibi (*g*) latius deducit.

...abominatissima gonorrhoeae species est, quae infectione ...vasculorum seminalium inter exeuntes meatus prostata... ...x venenum suum per hos ductus, usque in vesiculas se... ..., illarumque liquidum & vasa contaminans, profluvium ...issimum creat; dum loca interim sinuosa, atque laby... ...exulcerat. Si iam consideretur prostatas incumbere recto ...iosa undique pinguedine cingitur, intelligitur totum illum ...im, qui vesiculas spermaticas, vesicam urinariam, intesti... ...naeum ambit, atque interiacet, exulceratum, putrefactum, ...losos ad scrotum, perinaeum, anum producere, ita ut per ...: fistulas, omnes hae partes consumantur, nec balneis, fo... ...us, emplastris, unguentis, cataplasmatibus, incifionibus, dila... ...d proficiatur, quin tandem & urina ipsa de his ulceribus

...tates *celeberrimus Boërhaavius* ipse vidit dolens; similium & ego ...tus testis fui; quae saepius repetitas, diu inveteratas, imprimis ... mala

(*c*) ... caus. morb. per mar. der certis tom. II pag. 199. & seq. ...g. 200. (*d*) Epist. II responsoria pag. 24. ...nta gonorrhoea pag. 24. (*f*) Ibidem pag. 13, 24. ...ag. 30 — 35. (*g*) Aphrodisiac. in Praefatione.

mala arte tractatas gonorrhoeas sequebantur. Horrui toties, dum perditi & temerarii iuvenes cum triobolaribus scortis effroeni libidini indulgentes gonorrhoeam ridebant, leve tanquam malum, & vix morbi nomine dignum. Vidi talem, qui omni pudore deposito, rerum gestarum epochas determinabat ordine numerario gonorrhoearum, quas toleraverat; pessime invehebatur in illos, qui de memoriae fidelitate dubium movere audebant, dum peierabat, hoc illudve contigisse tertiae, quartae &c. gonorrhoeae tempore. Miser ille dilapidatis omnibus, genitalibus, femoribus, clunibus, horrendum in modum exesis, sub dio repositus, dum nemo illum domo recipere voluit ob intolerabilem foetorem periit quam miserrime.

Celeberrimus Morgagni (*i*), licet non dubitet, prostata glandula infecta, contagium venire posse usque ad vesiculas seminales, tamen directe non vidit illas affectas fuisse in cadaveribus gonorrhoea laborantium, quae dissecuit, sed indicium huius rei se observasse credidit in cadavere iuvenis 25 annorum, qui vetustam virulentam gonorrhoeam cum altera recentiori commutaverat, sex mensibus antequam morte violenta periret: deprehendit enim vesiculas seminales strigosas, atque exsuccas; quum illa aetate turgidae, & succo plenae soleant inveniri. Simul optime monet, si alicui longa & dira gonorrhoea laboranti, per somniorum venereorum ludibria expellatur semen sanguinolentum foetidum, sordibus ac pure inquinatum, non inde pro certo statuendum esse vesiculas seminales infectas esse: *potuerunt enim aliquando purulentae & foetidae sordes, & cruoris aliquid a transeunte sano alioquin semine abripi, atque averri ex ulceribus; quae urethram, prostatam glandulam, & seminalem carunculam occuparent. Ab his enim ultimis ipsis ulceribus non semper necesse est vitium cum vesiculis communicari, tametsi non difficile communicari posse diximus.*

Talis est gonorrhoea virilis, quae prout in diversis locis sedem fixerit malum, varias molestias parit incautis, & quandoque tristissima mala, & curatu difficillima; uti patuit ex praedictis. Quin imo licet feliciter evaserint, & de corpore expulsum fuerit omne contagium venereum, quandoque tamen sic mutata manet partium fabrica post gonorrhoeam virulentam, praecipue si frequentius repetita fuerit, ut generationis opus turbatum, vel & impeditum maneat toto vitae tempore. Singularem talem casum descripsit *De La Peyronie*, cui ars chirurgica tantum debet (*k*). Homo triginta annorum, cuius uxor quatuor annorum spatio ter pepererat, inficiebatur gonorrhea, quam varia coactus suscipere itinera admodum negligebat, & quae a pluribus agyrtis, biennii spatio tractata fuit absque ullo omnino successu. Praecipua symptomata morbi erant suppressiones & ardores urinae, fluxus copiosus, nunc viridis, nunc flavus, ac saepissime sanguinolentus. Ab equitatione fluxus supprimebatur; unde multum intumuit dexter testiculus. Bona medela adhibita sanabatur quatuor mensium spatio ab hoc malo, & vivebat cum uxore, ante adeo fertili per biennium, ut solitus fuerat; neque haec concipiebat, tamen sollicitus de hac re consuluit *De La*

Peyronie

(*i*) De sed. & caus. morbor. per anat. detect. tom. II pag. 201.
(*k*) Mem. de l'acad. Royale de chirurg. tom. I pag. 425, & suiv.

:e non expelli femen cum impetu, sed reti-
exire fpumofum, maiorique copia, fi compri-
cuius canalis liber erat ab omni impedimento:
. Ceterum faniffimus erat. Poft quinque vel fex
Diffecta in cadavere urethra apparuit cicatrix
, quae veficam refpicit; haec corrugando locum
tionem orificiorum femen eiaculantium, ut non
ed verfus dextram partem colli veficae tenderet.
res, iniectio tentata fuit per vafa deferentia in
bus repletis, liquor iniectus propulfus per vafa
in latus dextrum colli veficae; dum in ftatu fano,
ebuiffet propelli, & libere exire.
:rtilitatis impedimentum vix cognofci potuiffe, nifi
vita cognitum fuiffet, quomodo potuiffet curari?
eodem modo memorata docent poft gonorrhoeas te-
dimenta, quae liberam feminis iaculationem reddunt

pereft fymptoma, quod in gonorrhoea obfervatum fuit,
attentionem, ophtalmia nempe venerea, quae nifi cito
nmedicabilem inducit caecitatem. *Ermdrelius* (l) tefta-
obveniffe ophtalmiam, quae venerea dici poteft. Dum
venere gonorrhoeam paffi balfamicis, & adftringenti-
tuntur; fuppreffa gonorrhoea fubita metaftafis fit ad ocu-
fimul per totum oculi bulbum inflammatione acerrima, ex-
ndam circa corneam tranfparentem format, quae nifi cito
chirurgicam auferatur, fubito in fuppurationem properat,
rneam perforando, turbatis iam atque infectis intra humo-
fionem totalem viam parat. *Solet tunc prius quidem per vulnu-
nateria gonorrhoeae prorfus familis excerni.* Monet autem, nihil
*nae fectiones, nihil purgationes, nihil mercurialium & panacea-
arum ufum intertium; nifi enim carnofa illa, ac ferinae indolis
auferatur primis, ftatim atque apparet, diebus, perforatio fequitur
norumque effufio fine ulla vifum recuperandi fpe.* Nemo hoc mi-
qui confiderat quanta damna, & quales erofiones faciat miafma
in duriffimis etiam corporis partibus: quanto magis enim metuen-
pro tenero vifus organo, dum per metaftafin materiae morbofae
dictatur, gonorrhoeae materiam retentam, & reforptam ad alia
rporis deponi quandoque, vel inde patet, quod toties lues univer-
er corpus univerfum difperfa oriatur a mala gonorrhoeae curatio-
quandoque & ad peculiaria corporis loca reforptum virus deponitur
, antequam per totum corpus difpergatur: fic ab iniectionibus ad-
entibus, ad curandam gonorrhoeam adhibitis, toties bubones fequun-
, & tefticulorum indurationes, de quibus poftea dicetur, quae partes

l) Warfaria phyfice illuftrat. cap. VI. pag. 193.

quidem viciniores sunt loco, qui primo affectus fuit. Verum observavit *Storchius* (*m*), *gonorrhoea per adstringentia suppressa exulceratum fuisse umbilicum, & eamdem ibi prodiisse materiem, quae antea per urethram exstillaverat.*

Talem ad oculos metastasin confirmant observata *celeberrimi Astruc* (*n*), qui testatur, *se observatione compertum habere ophtalmiam gonorrhaicam in summo etiam incremento, dicto citius remissam fuisse, vel evanuisse derepente, redintegrato gonorrhoeae fluxu, vel erumpente bubone venereo in inguinum alterutro.* Monet autem hanc metastasin a genitalibus ad oculos in illis contingere, *quibus oculi natura molles sunt, aut infirmi, aut quibus ictu, aut affrictu, aut festucae elapsu fortuito male habent.*

Interim videtur non improbabile ophtalmiam veneream quandoque nasci, non per metastasin, sed a contagio immediate oculis applicato. Notum est omnibus, qui hos morbos curandos habuerunt, quod gonorrhoea laborantes saepius de die soleant ex pene exprimere collectam in urethra materiam, ut eius dotes, colorem nempe, spissitudinem, copiam explorent, & sic de curatione iudicent; nec abstinent ab hoc examine, licet moniti, frequentes has penis expressiones noxias esse, dum irritatur locus affectus. Imprimis hoc in illis obtinet, qui ab aliis audiverunt, vel saepius gonorrhoeam passi propriis experimentis didicerunt morbum mitescere, dum materia effluens spissior fit, & alba; unde inter pollicem & indicem materiem ex pene exprimunt leviter; dein digitis lente diductis variam eius cohaesionem sollicite examinant, & postea minus solliciti sunt, ut digitos levent, & abstergant. Si ergo oculos digitis fricant illi, vel nares fodicent, periculum & ozaenae venereae, & talis ophtalmiae incurrunt, uti facile patet.

Quod solo attactu materiae gonorrhaicae oculi inflammari possint, rara, sed certa observatione probatur (*o*). Adolescens quidam dudum consueverat singulo mane oculos abstergere urina calente, ut oculorum firmaret aciem. Post contractam gonorrhoeam virulentam ab hac oculorum lotione non abstinuit, nihil mali sibi inde metuens. Cito sequebatur ophtalmia gravis, & venerea, cum acri involuntario lacrymarum fluxu, & lippitudine. Verum haec mala iisdem remediis tandem perfecte curata fuerunt, quibus ipsa gonorrhoea.

Merito notat *Astruc*, talem ophtalmiam ab externe applicato contagio, dum interim gonorrhoea pergit, minus gravem esse, quam si suppressa gonorrohea, virus impetuosius, & maiori copia irruat in oculos.

Quum autem tunica adnata, & coniunctiva dicitur, licet tenuis esse videatur, cellulis innumeris, certissimis, discretis, inter se perviis constet, illae inflammatae, infarctae, tumidae, undique ambiunt corneam pellucidam, quae tumore tali in omni ambitu cincta apparet, acsi profunde in fossa quadam haereret, dum eminens ambitus rubram carnem quasi refert, satis foedo spectaculo;

(*m*) Anno medico secundo pag. 221.
(*n*) De morbis vener. lib. III capit. III edit. 2 tom. I pag. 291.
(*o*) Ibidem pag. 295. & in prima edit. pag. 192.

rum interna superficies bulbo oculi contigua
e fit, quum adnata tunica & palpebrarum in-

o externe applicato, vel a benignioris gonor-
duxerit, levior erit, & poterit vulgatis reme-
contra a virulenta valde gonorrhoea subito sup-
natum, coecitatis imminet periculum. Viderat
adolescentes ex tali ophtalmia oculorum alterutro
orum curantium industria. Nec fidendum est mer-
enim magna dosi adhibeatur, & subito praeceps
caoiam anticipat; citius enim oculus perit, quam
erit.

lmiae pendet imprimis ex cognitione causae, fluentis
ppressione. Illum enim tumorem adnatae tunicae, ita
si infossa haereret, vidi aliquoties in ophtalmiis, de qui-
, quod nullo modo gonorrhoeam suppressam pro causa
ecipue in eo imprimis versatur, ut per balnea, fomen-
s remediis parata perpetuo peni & vicinis applicata
qui cessaverat; dum eodem tempore oculis applicantur
fomenta; quale v. g. est *acetum lithargyrii* centupla aquae
simul adhibeantur animo se illa, quae ad curam inflamma-
ata sunt. Quum enim contagium venereum acre, & ro-
inflammationis effectus (§. 388) metuenda sunt.

primis est, quod tunica adnata, sive membrana coniunctiva
ta textura cellulari adhaereat tunicae albugineae suppositae,
e tendinum musculorum oculi nascitur, & quod in his cellu-
flammatorius haereat, dum vasa tenerrima, & cellulae sanguine
, liquidiori parte orbato (vide §. 382, 2) replentur. Tunica
tenuis est, & una cum translucente tunica albuginea supposita
um *oculi* dictum, adnata tota vasculosa est, sic tamen, ut maxi-
pars contineat tantum humores sanguine rubro *tenuiores*; unde &
s tota apparet candida. Vasa haec facile dilatantur, & tunc cras-
admittunt fluida. Si sanus homo fricet *oculos*, mox rubet adna-
fit, si arenula, vini, aceti guttula, intra *bulbum oculi* & palpe-
erint: validissima enim vi palpebrae tunc *stringuntur*, & sanguinem
in vasa illa facile cedentia premunt; unde totum album oculi ru-
te perfunditur. Verum ipsa haec adnata adeo vasculosa tegit &
lam corneam, a qua apice scalpelli separari potest, & in hoc loco
dhuc longe tenuioribus constat, quae una cum liquidis contentis lu-
radios transmittere possint. Si ergo a valida inflammatione vasa adna-
ubi corneam tegit, infarciantur humoribus crassioribus, actum est de
ciditate corneae, quae vel per totum, vel pro parte obscuratur. Sic

p) De morbis vener. lib. III cap. III, p. g. 293.

Sic nascuntur in cornea maculae albae, opacae post validas oculorum inflammationes toleratas, & tunc saepe apparet vas arteriosum rubrum, oculis etiam non armatis facile conspiciundum, quod ex tunica adnata, ubi albugineam tegit, tendit ad limbum corneae, illam suprascandit, & in centrum talis maculae terminatur. Nemo morbos oculorum attente tractavit, quin haec viderit saepius: iniectiones anatomicae colorata materia factae idem confirmaverunt quam manifestissime. Dum hoc considerabant ocularii chirurgi, vas tale arteriosum rubrum, quod ad talem maculam directe tendebat, disciderunt, antequam corneae limbum supergrederetur; sic enim cavere conabantur, ne per illud vas crassiores humores ad corneae maculam venire possent. In uno alterove tali vase turgente forte hoc tentari posset exercitata & suspensa manu; sed macula opaca corneae manet, vase quamvis disciffo. Hoc & fatetur *Astruc* (q), dicens: *porro tamen, quantacumque sit operationis virtus, & efficacia, potest illa quidem praesenti noxae mederi, & imminenti occurrere, at vero nequaquam potest iam contractam tollere, vel corrigere.* Unde ocyus hoc tentandum suadet, tamquam unica, quae superest medendi via. Voluit *scilicet circularem tumentis coniunctivae ambitum ex toto exscindere, & exstirpare, ne qua compressionis causa superesset, unde oculus male haberet* (r). Modum, quo talis operatio tentari deberet, describit, ut nempe totus circularis ambitus adnatae proxime ad sclerotiden summis forficibus attondatur. Quin imo si interior palpebrarum facies simili tumore occupetur, *summis forcipibus pariter detondenda est, & deglubenda*. Sed quam sensilis, quam irritabilis sit interna palpebrarum superficies, nimis totum est; & si considerentur illa, quae in generali vulnerum historia (§. 158 n. 5) dicta sunt, quod nempe labia vulneris incipiant postea calere, dolere, tumere, retorqueri, simul comitante febricula & calore, quae molestiae tunc tantum incipiunt minui quando pus factum est, credo, facile patet periculosae inflammationis augmentum metuendum esse a tali sectione, quae fit in parte inflammata & forfice, qui semper inter secandum plus minusve contundit vulneris labia. Nec parvum potest dici tale vulnus, quod toti circumferentiae corneae aequale est, & adhuc longe maius erit, si interna palpebrarum superficies simili modo rescindatur. Quid fiet de ipsa cornea, vel saltem de extima eius lamella, quae adnatae tunicae continuatio est, ut dictum fuit, si resectis in omni ambitu vasis, influxu humorum vitalium subito privatur integre? Hae sunt rationes, cur nunquam hanc operationem suaserim. Semel praesens fui, dum circularis talis resectio adnatae tentabatur ad curandam diuturnam ophtalmiam: quidam admirabantur dexteritatem artificis; ego dolui pessimum eventum. Nulla tamen aderat gonorrhoea, cuius suppressioni tribui potuisset origo; adeoque levior erat causa mali.

In vagina fluor dictus albus. Simili morbo ac est gonorrhoea virilis inficiuntur ab impuro concubitu feminae, & pariter foedo stillicidio venereo labo-

(q) De morbis vener. lib. III cap. III pag. 293.
(r) Ibidem pag. 294.

ium structuram in symptomatibus diversitas oc-
ninis penem undique ambit, fricatur, agitatur,
ae tabum excipit, qui postea lente relabitur; hinc
em frequenter infici, & foedari postea ulceribus
glandulae sebaceae (s) dictae adsint in alis nym-
a labiis pudendi muliebris, ac circa orificium mea-
plurimae cryptae, sive lacunae, uti & in vagina,
humore madet, adsunt in omnibus hisce partibus
mucosus humor, cui virus venereum intricari pote-
aliis corporis locis mala producere.

a viro infecto proiectus cum semine in coitu tangit
orem, ubi os uteri prominulum in se excipit. Haec
glabra est, nulla hic ruga; ideo hic loci rara est in-
uperficiem, & quia liquidum immissum in vaginam
Ad tertiam circiter longitudinis vaginae partem ab illo
miorbiculares eminentiae membranae internae vaginae,
naiores numerosiores occurrunt descendendo, donec va-
ctior iam, & quasi connivens in sinum muliebrem. In his
papillae nervosae, voluptatis instrumenta; adsunt & folli-

nit in vagina a concubitu impuro produci ulcera, tres qua
ransversos longa, in inferiori parte lata, in superiori arcta,
ulnera per fissuram quasi facta; talium ulcerum decursus per-
ad vaginae rugas: haec ulcera emittunt materiam saniosam,
ne rodentem, & citissime inficientem viros, qui cum talibus
ncubunt.

malum in vagina haeret, imprimis si mitius fuerit, solet saepe
o haberi, qui quum satis frequenter occurrat, quandoque tales
quidem suspicantur se infectas esse; imprimis si antea albo fluore,
o laboraverint.

autem gonorrhoea muliebris a fluore albo distingui posse cogni-
ae praegressae, suspecti nempe concubitus; quam causam tamen
te ... gere solent. Praeterea fluor albus a levi initio per menses,
ann... s augetur sensim, & tarde tantum redditur acrior, flavus quan-
iride ... ecena tandem; gonorrhoea subito oritur, increscit continuo, &
vesti... gia auget mali; color, qui initio albicat, quandoque in flavum,
dem ... ansit satis cito, erosisque vasis, effluit tibus sanguinolentus;
, ac ... doloris sensum in vagina percipiunt. Sed & fluor albus, si iam
... f... uerit, maiorem copiam dat materiae effluentis, quam in go-
oea obs... ervatur (t).

ater etiam, si in vagina haereat causa mali mulieres gonorrhoea correptas
e esse libe... as ab urinae difficultate, quae gonorrhoeam virilem comitatur.
Unde

(s) Perspira... dicta Hippoc. ... ap. XIII pag. 424, Morgan. adverf. anat. I tab. 3.
(t) Astruc. ... malad. des fem... om. II pag. 118 & seq.

Unde statuitur gonorrhoeam in feminis toleratu faciliorem esse, ceteris paribus, quam in viris (*u*).

Haec gonorrhoea muliebris ab infecto solius vaginae cavo pendens posset vocari, distinctionis causa, *prima species*.

Urethrae orificium in feminis sub clitoride in nympharum intervallo ponitur, referens tuberculum, rugosum utcumque, & pertusum pluribus emissariolis, ex quibus viscidus, sive mucilaginosus humor exprimi potest. Ab impuro concubitu lacunae illae mucosae inficiuntur vel solae, vel simul cum ipsa vagina. *Graafius* (*v*) hunc locum solum pro sede muliebris gonorrhoeae habuit, & ideo ad distinguendam hanc a fluore albo voluit genitalia esse inspicienda: *siquidem meatus urinarii exitum circumsistentes partes* (*in quibus lacunarum exitus terminantur*) *mucosa quadam materie obsessas, ac interdum exulceratas reperies.* Et in cadavere mulieris hoc vitio infectae vidit: *utero eiusque vagina innoxiis, corpus glandosum, sive prostatas urethrae circumpositas, solum male affectas fuisse.* Cognoscitur adesse haec muliebris gonorrhoeae species, dum tuberculum illud glandulosum, in cuius medio urethrae orificium ponitur, tumet, dolet, & tabum venereum plorat sive sponte, sive dum premitur. Musculus, quem *Santorini* (*x*) descripsit, & depressorem urethrae nominavit, irritatus tentigine afficitur, & prominere facit totum hoc glandulosum corpus; unde difficultas urinae reddendae; nec tamen semper ardorem sentiunt, dum urina transfluit, sed tunc tantum, quando locus affectus exulceratus ab urina expressa irritatur: sentiunt autem molestam satis rigiditatem, ac tensionem, dum urina emittitur, & conqueruntur, acsi aliquid excideret de vulva, vel saltem exitum moliretur. Quum vero haec pars cum vicina cellulosa communicet, metus est, ne virus propagetur ad montem veneris dictum, qui membranam adiposam crassiorem habet aptissimam sedem retinendo contagium, & turpia ulcera in hoc loco nata propagando. Metus pariter est, ne urethra a vicino ulcere corporis glandosi erodatur; tuncque sequitur fastidiosissimus urinae ad loca exteriora, & superiora vulvae effluxus.

Hoc malum vocari posset *secunda species* gonorrhoeae muliebris.

Urethra muliebris a vesica, seu cervice eius orta, vix transverso pollice longior, curvo incessu, paullo in superiora converso, extrorsum fertur, & infra clitoridem hiat. Canalis est spongiosus urethrae virili similis, sed multo brevior; decurrit inter truncum clitoridis, ac vaginam suppositam, & utrisque adhaeret; in interna superficie inveniuntur similia emissariola, ex quibus viscosus humor exprimitur; unde si urethra a contagio venereo inficiatur, fiet *tertia species* gonorrhoeae muliebris, quae similia pariet mala ac in historia gonorrhoeae virilis recensita sunt. Materies effluit similis, stranguria molesta est, & metus, ne, erosa urethra, in vaginam depluat urina.

In labiis, sinus muliebris, utrimque ad latera, ad partem infimam fere sub sphincte-

(*u*) Astruc de morb. vener. lib. III cap. I pag. 167.
(*v*) De mulierum organis cap. IX pag. 140, 141.
(*x*) Observat. anatom. cap. XI pag. 208.

gna glandula, pisum maius aequans: unaquaeque
missarium habet, ex quo copia liquidi viscosi ex-
i venerei tempore exire creditur. *Celeberrimus*
glandularum orificia delineavit, & unam talem
ais partibus figura expressit. *Santorini* (z) unam
aginae extrinsecus adstant, *Gasparo Bartholino* pro-
vit. Patulis illarum orificiolis miasma venereum re-
let hoc malum incipere cum pruritu molestissimo,
, & dolor: augetur copia effluentis humoris, tabum
mor talis quandoque unicus, aliquando bini, & in
istincti a bubonibus, cum quibus quandoque confun-
dicta fuerunt in gonorrhoea virili de glandulis *Cowpe-*
nda sunt. Nisi enim extrorsum possit adduci talis
cuetur per emissariola in vaginam tabus venereus,
s oriuntur ulcera sinuosa pessima; vagina & vicinum
a eroduntur; ita ut feces alvinae per vaginam exeant:
quod quandoque impudentissima prostibula sibi invi-
in nosocomiis, dum illarum cura habetur.
rrhoeae muliebris *species* vocari posset.
orrhoeis locus affectus in vagina frequentissimus est; in
s orificii ambitu idem malum observatur, ut dictum fuit;
d coitus tempore gonorrhoea laborans vir in sinum mu-
sponte descendat versus inferiorem vaginae partem, ubi
glandularum modo descriptarum, videntur & illae infectio-
expositae.
cet gonorrhoea, & uterum, tubas Fallopianas, ovaria inficiat,
Possibile quidem videtur lue per totum corpus dispersa,
i deinde: sed non constat, quantum novi gonorrhoeam ad ute-
crasse, & ibi excitasse simile malum. Verum tamen est, cele-
s invenisse in cervice uteri *quasdam vesiculas, varia magnitudine,*
rotundas, aut ovales internam prope totam cervicis faciem conser-
continentes (a). Delineatae habentur in utero discisso (b). Va-
um vesicularum voluerunt diversi auctores: quidam dixerunt
s alii pro ovis muliebribus habuerunt; alii statuerunt harum
ci viscidum humorem, quo obturatur os uteri *gravidi*. Celeberri-
gni semper ex his vesiculis lentum mucum exprimere potuit copio-
r. autem in praecedentibus dictum fuerit saepius mucosa, viscida,
ntor e suo aptissima esse, ut miasma venereum irretiant, & ad lo-
idam corporis figant, videtur hic frequenter in cervice nempe uteri,
ingere debere. *Santorini* (c), qui has vesiculas descripsit accurate, & de-

(z) Observat. anatom. cap. XI, §. 9, pag. 213.
(a) Morgagni advers. anat. I, pag. 44.
(b) Ibi- ... tab. III, fig. I. L. L.
(c) Observat. anatom. ...
... Tom. I, tab. ..., & litera H.
... seq. ... Tom. V, Pars II.

delineavit (*d*), negavit *hydatides esse, neque novas feminei seminis scatebras, aut novum muliebri cervici datum ovarium*; dein addit sequentia: *Ne vero id praeteream, quod a clariss. Morgagno harum partium, ut & ceterarum scrutatori accuratissimo adnotatum fuit, vix unquam quidquam vitii in iisdem me deprehendisse, licet putidissima scorta ceteris alioqui partibus corrupta dissecuissem.* Leguntur quidem apud celeberrimum *Morgagni* (*e*) observationes de tubis uteri a lue venerea exulceratis, dubium tamen videtur manere, an gonorrhoea hucusque propagata fuerit, an vero ex infecta prius humorum massa per metastasin virus ad haec loca fuerit depositum.

Gonorrhoeam toleratu faciliorem esse in mulieribus, quam in viris, si reliqua paria fuerint, satis patet. Nam in illis potest adesse hoc malum, licet urethra nullum patiatur damnum; dum nempe fomes mali in loculis vaginalibus haeret: hinc vel nulla adest dysuria, vel longe levior, quam in viris, licet etiam muliebris urethra affecta fuerit. Longe enim est brevior, & minus incurvatur. Praeterea ob easdem rationes molestis gonorrhoeae sequelis, phymosi, paraphymosi, urethrae cicatricibus, carunculis &c. minus obnoxiae sunt mulieres (*f*).

Difficilius tamen in illis curantur haec mala; quia facile negligunt levia stillicidia, quae post male curatam gonorrhoeam supersunt; eo quod pluribus mulieribus familiare sit vulvam, & vaginam madescere perpetuo: quum autem vix doleant tunc, omnem medelam spernunt. Viri e contra longe dociliores sunt, & semper peiora metuunt, quamdiu vel minimum quid insoliti de pene exit. Celebris auctor (*g*), ubi prognosin luis venereae describit, in haec verba erumpit: *Cetero quod gonorrhoeam muliebrem: hanc iam dudum immedicabilem statuimus.* In laxis illis, & semper fere quid humidi plorantibus partibus, aliquod leve stillicidium diu superesse poterit, licet totum virus venereum iam fuerit edomitum. Verum illud stillicidium album erit, & mucosum, nec inficiens amplius. De hac re postea adhuc dicendum erit ad §. 1459, ubi de gonorrhoeae curatione agetur.

§. 1448 Tum glandulae inguinales tumentes utroque in sexu, bubones venerei, communicato per lymphatica resorbentia contagio.

Inguina *βουβῶνες* dicuntur, & glandularum tumores in inguinibus eodem nomine designantur (vide §. 416). Aliarum glandularum tumores per reliquum corpus dispersi, similiter bubones vocati sunt. Usu tamen obtinuit postea, ut tumores sub axillis nati & in inguinibus hoc nomine insignirentur. Frequenter observantur in lue venerea, & quum inguina olim haberentur pro hepatis emunctorio, ex

(*d*) Observar. anatom. tab. III, fig. 3, lit. B. &c. tom. II, pag. 369.
(*e*) De sedibus, & caussis morbor. I, pag 167.
(*f*) Astruc. de morbis vener. lib. III, cap. IV, pag. 227.
(*g*) Vercellonus de pudendor. morb., & lue venet. cap.

rgumentum, primam in lue infectionem hepar
:eris ad varia corporis loca depelli, de qua re
1445 dicta sunt. Unde *Fallopius* (*h*) dixit: *He-
:missionem ad propria emunctoria. Si materia crassa
:enuis ad colem; aliquando ad dextrum, aliquando
utrumque latus, aliquando in media pube.* Ego *tres
naximas vires expultrices, & materiae infectae co-*

mque inguem bubones occupare solent; pubem ra-
:igit bubonem in pube videre, & credo plures esse,
int. Ceterum *Fallopii* observationem in dubium vo-
Aliquando contingit bubones acquirere magnam mo-
nguine talis adsit, expansa talium tumorum massa, posset
intermediam pubem occupare. Monet ipse *Fallopius*
*a talis intumuerit, ita magnus fit tumor, ut excedat ma-
s solidi.*

:at sequentia (*k*): *Natura huius tumoris est, ut statim inci-
qui duum est generum: aliquando colligitur materia circa glan-
stiente glandulas, vel replente cavitatem inguinum; aliquando
landulae intumescit.* Certum est glandulas inguinales laxa
sa involvi & tegi, quae multum distendi se patitur in
Unde videtur maior moles bubonis metuenda esse, si miasma
embranam cellulosam infecerit simul, quam si in sola glandula
iam bubonis speciem valde turbare medicos monet, *quod num-
l maturationem.* E contra *illius, qui est extra glandes, primum
itas; secundum celeris mutatio; tertio cognoscimus ad tactum
membranis, & non esse aliquod corpus circumscriptum, quod*
:ile apparet tumoris parvitatem potius exspectandam esse a
ca, quam a tumente membrana adiposa.

Bubones sedulo consideravi saepius. Aegri incipiunt conqueri de
ne in inguine; quandoque de obtuso dolore; tunc tangere potui
haerentes glandulas parum tantum auctas, distinctas adhuc inter
dum longitudinem inguis dispositas: cito satis augentur mole, &
iaf... coëunt massam; quae postea in tumorem saepe satis magnum
... nc non solae glandulae videntur hunc tumorem constituere, sed
... esse membrana cellulosa. Videtur praeterea hoc confirmari
... cticis. Magni bubones per argenti vivi efficaciam incipiunt
... in omni ambitu, & quandoque satis cito. Verum, dum pro-
iam disparuerunt, superest quasi nucleus durus, renitens, qui
... dit, & quandoque in schirrum transit indomabilem.
... illa, quae antea ad §. 1337 dicta sunt, ubi de suppuratione mam-
agebatur, & pariter de diversitate curationis, pro ut vel in parte cellu-
lari:

Aphrodisiaco
... pag. 810.

(*i*) Ibidem.

(*k*) Ibidem.

lari mammarum, vel in parte glandulari, vel in utraque simul inflammatio non resolvenda adest.

Bubo aut statim apparet, antequam aliud malum in corpore cernatur, aut postquam ulcuscula penis chirurgorum curiositate nimis propere sanata sunt, aut postquam gonorrhoea intempestive suppressa est (*l*). Demonstrat *celeberrimus Alexander Monro* (*m*) multis in corporis locis vasa lymphatica valvulosa osculis suis fluida sorbere; simul notat plerasque glandulas conglobatas insignes, saltem quosdam ramos harum venarum in se recipere. Non mirum ergo videbitur, dum fervida venere cum foedis scortis volutantur iuvenes miasma venereum haec vasa resorbentia ingredi, & ad glandulas conglobatas una cum lympha venosa deduci, illasque inficere. Idem metuendum erit, si virus in pene ulcus fuerit, vel in urethra gonorrhoeam produxerit, nec satis attenditur, ut perpetuis lotionibus, fluxuve copioso eluatur ex his locis contagiosum virus, quod resorptum circa glandulas has haerebit facile, illasque in tumorem attollet. Probabile videtur admodum infici illas glandulas prae reliquis, quae loco primum affecto sunt viciniores, sic ab infectis pudendis per concubitum bubones fiunt; in nutricibus, quae lue venerea infectos infantes lactant, sicque inficiuntur, inter prima contagionis signa saepe se manifestant tumores subaxillares. In infantibus, quibus ab infectis nutricibus communicatur contagium, saepe primo invaduntur colli glandulae conglobatae.

Ulterius hoc confirmatur ex illis, quae in variolarum insitione contingere observantur. Leve vulnusculum brachio infligitur, cui applicatur filum pure varioloso imbutum. Sequuntur saepe tumores sub axillis; unde periti concludunt non frustra institutam fuisse insitionem: signum enim est venenum variolarum resorptum esse. Quum autem nunc soleat in unico tantum brachio, non in ambobus, ut olim, insitio fieri, glandulae subaxillares eiusdem lateris solent intumescere tantum (*n*).

Unde patet bubonem in inguine dare signum recepti in venas contagii, quod si totum figitur in hoc tumore, a lue liber potest esse hactenus aeger. Verum hoc incertum omnino est. Poterit enim pars mali tantum hic haerere, & reliquum massae humorum mistum totum corpus inficere. Intelligimus hinc, quare bubones a peritis semper suspecti habeantur. Unde & *Sydenhamus* (*o*), postquam de gonorrhoea egerat, subiungit sequentia: *At vero quoties morbi diuturnitate, & in dictis partibus mora contagium sursum fertur, & sensim sanguini labem imprimit, aut materia virulenta, indebito adstringentium usu in corpore retenta est, putrescunt humores, vera lues exoritur, in qua tumores, sive bubones saepe in inguine comparentes, primum eius gradum constituunt.* Contingit, & ipse hoc vidi aliquoties in aegris, ut post impurum concubitum cito, & absque ullo alio malo apparente in ulla corporis parte bubones prodeant; nec leve hoc malum est: designat enim, luis contagium mo-

(*l*) Alexand. Traian. Petron. de morbo Gallico lib. VII cap. V, aphrodis. pag. 1325.
(*m*) De venis lymphat. valvul. pag. 46, & seq.
(*n*) Ibidem pag. 48.
(*o*) Epistol. respons. II, pag. 416.

am non haesisse partibus, quibus immediate ap-
ceptum ulterius penetrasse; hinc, nisi bona me-
orpore, metus est, ne totum corpus contamine-
st concubitum cum scorto, non tantum bubones in
usti emersisse, sed & totam cutim variis foedatam
pius, dum cancri venerei (cariem vocaverunt olim
pserunt) repellentibus, & exsiccantibus subito,
de *Fallopius* (*p*) severe monet: *Si fuerit caries vere
d maligna, vel malignissima, fugite valide, & pure
tur bubones.* Bubones recentem infectionem sequi so-
reos in genitalibus mala tractatos methodo, vel gonor-
didit his *celeberrimus Astruc* (*q*) aliam causam; si *de-
n proxime praegressum sponte contingunt, & signum lat-
gnomicum constituunt.* Verum quidem est, quod vene-
us circulantibus mistum deponi postea possit ad varia
ue nihil repugnat, quod & hoc modo bubones excitari
ur hoc raro contingere; saltem non memini, me unquam
ui non deberet originem recenti coitui, aut cancris, vel
curatis. Notum etiam est, talibus aegris solenne esse,
iuventutis confiteri, quam ob similes errores matura iam
erubescere.

ubo venereus ab aliis inguinum tumoribus sequentibus can-
mpuro, vel saltem suspecto concubitu ; cancris venereis go-
dentibus.

tio bubonis tangatur inguen, in profundo plures glandulae
tumentes percipiuntur, quae magis auctae in unam massam
tur, & constituunt tumorem latiorem in basi, in fastigio ple-
acuminatum. Color cutis non mutatus apparet a naturali ;
it, dum bubo inflammatur, & in suppurationem tendit.

a inguinali bubo non confunditur facile, nisi ab imperitis: oblon-
ab initio, inaequalis superficiei, & latae basi innititur; in hernia
perficies laevis est, & ad figuram sphericam proxime accedens; di-
enti cedit facile, nisi fuerit incarcerata, & tunc gravia adsunt
febres, vomitus, passio iliaca &c.; quae bubonem nunquam
Si incarcerata non fuerit hernia, tactui cedit, pressione tumor
tus, & borborygmi in abdomine obmurmurant; quae omnia in
obtinent. Imo si in bubone iam suppurato, vel adhuc suppu-
percipiatur mollities, vel obscura fluctuatione animadvertitur
bubone latens, id omne paucum est, & profundum, medium
tumorem occupat (*r*). Ubi autem hernia iam in scrotum de-
rit, nullam omnino cum bubone similitudinem habet.

Diu-

(*p*) De morb. Gallic. cap. LXXXI, aphrodis. pag. 842.
(*q*) Lib. III, cap. V, pag. 418.
(*r*) [illegible] Ibidem pag. 223.

Diu quandoque immutatus bubo perstat, postquam totam suam magnitudinem adeptus est, & pro varia eius mutatione diversum nomen acquirit. Si dolere, calere, rubere incipiat, dicitur *phlegmonodes*; si suppuratio sequatur, *puodes* dici posset; si totus indurescat, & diu talis maneat, *scirrhodes* nominatur; & sic porro.

Inde etiam patet diversa prognosis pro varia tumoris conditione. Suppuratio non adeo hic metuitur, sed laudatur potius, si per totum tumorem aequabilis obtineat. Scirrhus metuitur prae reliquis, quum pessima mala inde sequi possint. De quibus omnibus postea ad §. 1461 agendum erit.

§. 1449. Et in viris membri inflammatio ingens, brevi in gangraenam soluta.

Penis, uti dictum fuit, tempore impuri concubitus omnium maxime exponitur contagii periculo; hinc toties omnium primo inficitur. Verum in illo loco, ubi miasma venereum adhaerere incipit, oritur macula pruriens, calens cum leni inflammatione (vide §. 1444), a qua, si exasperetur quacumque de causa, ob sensilitatem partis affectae, pessima sequi possunt mala. Tentigo venerea, qua membrum affectum tumet, & erigitur, saepe validioris inflammationis causa est. Ob hanc causam, uti postea in curatione dicetur, iuvenibus hoc malo affectis imperatur victus tenuis mollis; vini, & liquidorum spirituosorum usus interdicitur. Monentur, ne colloquiis, librorum lectione, tabularum lascivarum conspectu occasionem praebeant erectioni penis, & venereis in somno ludibriis, quibus nihil nocentius. Si malum iam adultius sit, & ulcus venereum erodat has partes, quantum rupturae vasorum periculum adest! Observatur quandoque in pessima gonorrhoea urethram graviter inflammari, vel & ulceribus exedi; unde non potest absque dolore acerbo distrahi, dum penis erigitur; nec potest tamen peni in erectionem nitenti coëxtendi; unde rigens penis deorsum flectitur, & incurvatur, quasi chorda subtensa; tuncque *gonorrhoea chordata* dicitur (s). Quandoque, sed raro, & in gravissima gonorrhoea tantum contingit, ut ligamentum penis, quo commissurae ossium pubis nectitur, imo alterutrum ex corporibus cavernosis, quae penem constituunt, inflammentur; tunc necesse est & penem cum dolore distendi, & distentum vel sursum flecti, vel ad alterutrum latus oblique declinare. Quandoque contingit miseris, licet omni cura veneris illecebras vitent, tamen erigi penem somni tempore; praecipue, si dorso diutius incumbant; & quandoque seminis eiaculationem sequi cum acerbissimi doloris sensu. Quanta tunc vis infertur peni inflammato, & in hoc illudve latus distorto! Quantum periculum vasorum rupturae! En rarum exemplum.

Iuveni rigidus penis vehementer inflexus fuerat. Post ibi loci tumor nasci, crescereque; cute super eum, ut super corpus penis reliquum, mobili. Quum incesset

(s) Ibidem lib. III cap. I pag. 161, & lib. IV cap. XI pag. 400.

ilis maturiori apostemati, mollia unguenta appo-
aturaretur, quod credebatur, apostema: ex quo
, hac curatione ruptum iri, tumor, quod dissuase-
a. Mox sanguis erumpere, praetereaque nihil:
primi primum non posset, deinde aegre repressus
post paucos dies mortuo, incido membrum, sedem
Invenio corpus nervosum maius alterum dilatatum
nte sanguine; quemadmodum in aneurismate arteriae.
membrum, tumor minor, molliorque; quum erigebat

ationis ad gangraenam transitus in pene inflammato
ducitur ex illis, quae in capitulis de inflammatione,
nt. Periculum in his malis augetur, si acrioribus
fuerint miseri, qualia turpes agyrtae, stolidaeque
udere solent; balsama sulphuris dicta, ol. stillat: te-

cute penis & praeputii haerere tenerrimam tunicam
ale affecta si fuerit, in tumorem ingentem attollitur,
uffocare posset. Ab attritu rudiori penis, ab acri quo-
r praeputium & penis glandem sic irritantur hae par-
es inde productos viderim; imprimis in talibus, quibus
ultra glandem prominet, dum simul eius orificium corru-
gis; uti in iunioribus pueris observatur: inflata tenera haec
andoque ultra glandem prominet, illam totam occultat,
urinae impedit, cuius pars inter praeputium & glandem
nora acrior facta, has partes magis irritat; sicque omnia
Tumor ille fere pellucidus est, vario modo intortus, digiti
utcumque; vocatur phymosis. Ubi vero praeputium, pone-
um, simili tumore afficitur, tunc solet dici paraphymosis, &
pariter fere pellucido, penem cingit circa coronam glan-
a tumorem hunc annularem prominet tota nuda: in phymosi
tium retroduci nequit, nec adduci in paraphymosi.
Tumores, licet nil venerei mali subsit, nec difficulter curantur.
) iuvenem, decimum quintum aetatis annum agentem, impollu-
e nescium, quum in imperforatam diu valida latera exercuisset,
c inflationem maximam, & lucidam, quam Lutetiae crystallinam
m insano penis dolore. Immisit per praeputii hiatum cicutae so-
eviter tritum; sedabatur brevi dolor, & repetito huius usu, tu-
di cussus est. Postea, remedii huius effectum saepius expertus, il-
tiis babuit. A laboriosa & difficili venere cum pura muliere
res nasci, monet & celeberrimus Astruc (v); sed simul affirmat,
ulo immunes esse, & facile discuti, modo evitetur causa. In

acade 85. b, annotat. ad pag. 27. (u) Observat. medic. num. VII pag. 259.
(v) De morb. vener. lib. III cap. 8

E 4

In pueris iunioribus praecipue, si praeputium angustam habuerit aperturam, urina quandoque colligitur inter praeputium & glandem; unde phymosis sequitur cum magno tali tumore pellucido; qui quandoque liberum urinae exitum impedit plurimum. Si per orificium praeputii siphunculo iniiciatur aqua pura tepida, ut abluatur glandis & praeputii interna superficies, ita ut nihil acris urinosi hic maneat, caussa irritante ablata, tumor ille cito satis subsidere solet; praecipue si *acetum lithargyrii* ducentis partibus aquae *florum sambuci* dilutum applicetur perpetuo, instar fomenti: iniectiones autem aquae tepidae aliquoties de die repeti debent; sed leni vi, & suspensa manu; tunc enim facile hoc toleratur, etiam in tenellis, quum absque ullo dolore fiat.

Vidi in octenni puero validam phymosin natam fuisse, dum aestivi caloris impatiens, inter dormiendum corpus inferius nudaverat: culicum punctūrae in femoribus, & cruribus, plura stigmata manifesta reliquerant, & unicum tale observabatur in praeputio: hunc locum puer, pruritus impatiens, valide fricaverat; unde post tres horas tumens valide phymosis sequebatur; quae tamen eadem hac methodo feliciter curabatur.

A similibus caussis nata phymosis, vel paraphymosis molestiam quidem parant, & adstantibus magnum saepe incutiunt metum; sed tamen feliciter, imo facile curari solent. Ubi vero a malo venereo ortum habent, longe maius periculum faciunt, nec adeo facile curantur. Plerumque enim a latentibus ulceribus praeputii & glandis ortum ducunt, quae immaniter tumente praeputio occultantur, nec chirurgi manum admittunt: de horum curatione ad §. 1463 dicetur. Mala omnia augentur, dum tumens praeputium exitum tabi ulcerosi liberum impedit; unde non tantum a resorpto tabo lues metuenda est; sed & ulcera ipsa, mora acriori reddito hoc tabo, perpetuo magis & magis serpunt, saepe miserrime erodent, & maiorem acquirunt malignitatem; ita ut vicina saepe misserrime erodantur, antequam detumescat praeputium, & liber concilietur exitus virulentae materiae; unde omnia in peius ruunt, & gonorrhoea, si simul adsit, augetur perpetuo, copia, & virulentia. Quare *Sydenhamus* (*x*) dixit: *Quod si aegri glans praeputio undequaque contegatur, atque eiusdem ora prae inflammatione usque adeo tumida, dura, ac callosa reddatur, ut nullo modo queas reduci; laterem lavat quisquis gonorrhoeam remediis purgantibus, etiam fortissimis, & quotidie ad nauseam repetitis, aggreditur; nisi eodem tempore id agatur, ut pars ita affecta ad statum sibi naturalem redeat, sublatis duritie & tumore, unde gonorrhoeae novus utique fomes ministratur.* Mollissima autem remedia ad hunc scopum laudat, quum certum sit ab acrioribus haec mala exasperari, & inflammationem adeo hic metuendam augeri. Unde vel simplici aqua, vel decocto emollientissimo eluendus est tabus, qui inter praeputium & glandem collectus haeret; & cura valida antiphlogistica opus erit, uti postea ad §. 1460 dicetur.

Quamdiu tumor, phymosin aut paraphymosin faciens, albus, pellucidus, digito cedens, & fere indolens est, minus periculosum est malum; sed, si validae inflammationis signa se manifestent, acer dolor urgeat, & valida adsit

(*x*) Epist. respons. II pag. 424.

ax adhibeatur medela, gangraenae metus est.
inflammato praeputio glans undique compressa
s, si & glans pariter inflammetur. In paraphymosi
constringet totum penis ambitum pone glandis co-
fluxus & effluxus humorum vitalium; unde gan-
; & postea glans siderata decidet; sicque turpiter
ita.

ionibus calidioribus non infrequens est; uti etiam
itia contemnunt aegri, & genio indulgent strenue.
malum metuendum est, si intra praeputium & glan-
sculo iter suscipiatur, & veloci cursu perficiatur,
idi tristem talem casum, ubi imprudens iuvenis me-
corripiebatur, dumque miser tanto magis festinaret,
ium perveniret, ubi commode curari posset, gangrae-
medium penem fere destruxerat: a perito medico vita
, sed tota pars gangraenosa cecidit.

testes tumidi, dolentes, saepe in ulcerationem abeun-
, inflammatorio tumore ad vesiculas seminales orto.

quandoque solent testes intumescere; *testes venerei* solent
ores. Incipit testis in uno vel altero latere mole augeri,
er per totam substantiam, veluti a centro suae gravitatis
extendatur: Sentiunt aegri tensionem quamdam ingratam in
ntullio testis, acsi extrorsum urgeretur interior eius substantia:
ncipit testis, simul indurescit; sed non duritie scirrhosa; nam
prementi utcumque cedit: raro subito tumor augetur; sed
in notabilem saepe molem. Dolor non est adeo magnus; im-
tio; sed ingratus distensionis sensus; dein mole aucta testis gra-
strahit partes, a quibus pendet; & si decubitu in lecto, vel
orio testis tumens sustineatur, dolor ille a *distractione* per
natus cessat, vel saltem levatur plurimum. *Saepius* epidydi-
ere solet, ubi malum levius est, & tumor *lente increscit*; po-
e testis substantia tumere incipit. Quandoque *uterque* testis tumet;
d n uno latere tumor maior est, quam in *altero*: *quum* autem tu-
esta m augetur, aequabilis sit, videtur testis *substantia* augeri mole
a ac n materiam; quumque eodem hoc tempore *in vasis* humores
vehentibus, & post secretionem factam revehentibus, nulla di-
pere ipiatur, videtur tumor testis potius nasci ab impedimento eva-
humoris, qui telluum fabrica a *sanguine* secretus in vesiculis semi-
s colligi, & servari debet.
as semin omne, quod in testibus *secernitur*, per vas deferens tandem ad ve-
les deducatur conclusetunt celebres medici, vesiculas seminales af-

affectas esse, si testes tumere inciperent. Sic *Astruc* (y) statuit: *Si testes sine causa, vel saltem levi de causa* (loquitur de sede gonorrhoeae investiganda), *in morbi societatem veniunt*, tunc prostatas, & vesiculas seminales, a gonorrhoea infectas esse. *Coniicitur autem vesicula alterutra tantum affici, si alteruter tantum testis caleat, doleat, tumeat; utraque, si uterque.*

Antea ad §. 1447 dictum fuit, ipsas vesiculas seminales affici a miasmate venereo, & tunc pessimam gonorrhoeam adesse, quae difficillime curabilis sit, & quam tristissima mala sequantur. Verum hic agitur, an testium tumor certum signum det, contagium venereum ad vesiculas seminales usque pertigisse. Sufficit ad tumorem testis, si liber transitus seminis, in teste elaborati, per vas deferens impeditus fuerit: hinc videtur testis tumere posse, licet contagium venereum nondum ad seminales vesiculas pervenerit.

Mira enim hic observatur fabrica (z). Vas deferens, epidydimidi continuatum, una cum vasis spermaticis, pone illa locatum, ascendit per vaginalem tunicam, & ubi pervenit ad laminam membranosam peritonaei, quae tegit initium vaginae spermaticae, ab his vasis secedit retrorsum arcus forma per cellulosam fabricam peritonaei decurrens ad posteriorem partem vesicae, cui fortiter adhaeret; uti etiam lamellae peritonaei, qua tegitur; transit porro inter ureteris extremum & vesicam; ibi occurrit canali deferenti alterius lateris pone vesicam; & simul descendunt usque ad collum vesicae. Cavum vasorum deferentium cylindricum est, & dilatatur, ubi pone vesicam decurrunt; postea, circa extrema sua, demum angustiora fiunt, & inter vicina extrema vesicularum seminalium locantur ita, ut liquor, allatus per vas deferens, sensim se insinuet in vesiculam seminalem eiusdem lateris; nec tamen ille, qui in vesicula seminali continetur, regurgitare possit in vas deferens; quod, flatu in vas deferens unius lateris immisso, probatur. Postea bini canaliculi, quorum singuli componuntur ex extremis vasis deferentis & vesiculae seminalis eiusdem lateris, se subducunt inter basin prostatarum & canalem urethrae, cuius substantiam oblique penetrant, & terminantur in caruncula, quae caput gallinaginis dicitur.

Quidquid ergo in toto hoc decursu vasis deferentis impedire potest liberum transitum liquidi in testibus secreti, potest esse causa tumoris testium. Vidi hoc in iuvene, qui gonorrhoea laborabat satis miti; quumque potus tenuis, lenis, copiosus, ipsi suaderetur, & vernum tempus adesset, ingentem seri lactis copiam potaverat. Dum quodam die (studiis enim alacriter operam dabat) per bihorium interesset exercitiis academicis, imprudenter urinam retinuit, quam postea dimittere non potuit, quantumcumque etiam niteretur. Subitus tumor, & dolor testis dextri sequebatur. Quumque peritus chirurgus iamiam catheterem introducturus esset, magna vi urina prorupit; & statim dolor tumorque testis evanuit. Non poterat ille tumor contagio venereo, ad testem delato, aut vesiculis seminalibus infectis, adscribi: nam

(y) De morb. vener. lib. III cap. I pag. 164. pag. 563 & 568.

(z) Winslow exposit. anatom.

& per bonam curationem adhibitam iam mul-
e fluxus erat suppressus, sed libere prodibat.
osimile, vas deferens a vesica immaniter distenta
m, hac causa ablata, totum malum cessavit brevi.
xitum vesiculae seminalis in hoc casu pariter com-
ligendo & servando genitali humori dicatae sunt,
plures menses manent plenae absque ulla noxa.
m non semper sequatur, videtur inde fieri, quod
firma habeat latera, subcartilaginea quasi, unde
collabuntur, sed cavum circulare manet.
tis causam recenset *celeberrimus Astruc* (a); suppres-
tum gonorrhoeae fluxum; virusque venereum, qua-
psam testis substantiam delatum. Prior causa a gonor-
, & illam saepe comitatur: solet haec calorem ac
tare, & velocius tunc tumor increscit; verum etiam
ur, & plerumque sine ulla duritie superstite; si nem-
ito redierit, antequam maior noxa in teste orta sit.
talis tumor, in suppurationem saepe abit, & rupto ab-
ulcus degenerat, difficulter curabile. Altera causa erat,
ipsam testis substantiam penetraverit, absque comitan-
praegressa gonorrhoea; testis a tali causa tumens minus
ut chronicum magis fiat malum; sed difficilius curabile,
iem in teste relinquens, quae quandoque in scirrhum de-
in & hydrocele, & alia adhuc peiora mala sequuntur.
est, in lue inveterata praecipue virus venereum, per to-
rsum, ad testes deponi posse: nec improbabile videtur, post
nis gonorrhoeas toleratas, miasma illud morbosum testibus
se, quum locis affectis satis sint vicini. Interim in illis casi-
ados habui, semper aderat gonorrhoea; & binis vicibus,
mox insequebatur acris, & copioso fluxu insignis, gonor-
ninutione tumoris in teste subita ac notabili. E contra, go-
as si subito cessaret, vel insigniter minueretur, observavi, me-
testis tumorem; omnium maxime, si signa docerent, sedem
ostatas haerere; quod semper suspicandum credo, ubi ultimo
nda urina, per penem exprimitur copia materiae gonorrhaicae.
aegrum curandum, qui recenti quidem, sed virulenta admo-
bat gonorrhoea; cui & corpora cavernosa penis intumescere
ost novem dies, adhibitis animose optimis remediis, emendata
erunt omnia mala, fluxus antea viridescens in album colorem
stranguria molestissima plurimum emendata, penis tumor subse-
um. Pertaesus severae diaetae, quum omnia in vado esse cre
it insalutato hospite, ut libere genio indulgere posset. Post quin-
redit; suppressus erat omnis fluxus; sed testis dexter intumuerat,
sum-

morb. s vener. lib. [illegible] IV pag. 194

summo cum dolore: suo damno prudentior, morigerum se fore per omnes deos iurabat: sequenti die coepit redire fluxus; qui in dies augebatur; minuebatur dolor & tumor testis, & mensis spatio integre curatus fuit.

Ab adstringentium remediorum usu imprimis, si in penem talia remedia iniicerentur, testes intumuisse vidi aliquoties: omnium frequentissime, ab imprudenti usu *balsami copaybae*, *terebinthinae*, *eiusque olei stillatii*, *balsami sulphuris &c.*

Homo triginta duorum annorum siccae & calidae temperiei, ex vicina urbe ad me advolavit, ostendens testem dextrum, tumentem, & acriter dolentem. Fassus est, quod ante quinque septimanas virulenta gonorrhoea, una cum ulcere venereo penis laboraverat: ex consilio barbitonsoris sumserat copiam *balsami sulphuris terebinthinati*; quod uti notum est, ex sulphuris floribus & oleo terebinthinae aethereo componitur; simul aderat fervidissimus aëris calor. Quum se cessante fere fluxu sanatum crederet, rediit ad antiquos mores, & coitu dum utebatur, iam imminente seminis eiaculatione, sensit subito dolorem acerrimum, qui versus testem dextrum vergebat; paullo post sanguinolentam minxit urinam, & testis dexter dolens intumuit; quae mala sequenti die adhuc augebantur: post biduum gonorrhoea rediit, licet parca tantum copia, & testis coepit detumescere: sed sequenti die dolor tumorque testis augebantur denuo: urina dabat copiosum sedimentum; testis tumentis durities minuebatur; & pergebat gonorrhoea fluere, aucta sensim copia: dolor adeo lenis iam erat, ut lenem testis frictionem, quam propriis digitis tentabat aeger, absque molestia ferre posset. Fluxus gonorrhoeae erat albus cum levi tantum stranguria. Decima sexta die post coeptum testis dextri tumorem, in inguine sinistro bubo tangebatur; qui tamen brevi post disparuit integre; & adhibitis bonis remediis, de quibus postea ad §. 1462 dicetur, integre convaluit.

Ex his apparet testis tumorem saepius nasci a suppressa gonorrhoea; praecipue, si circa prostatas malum sedem fixerit; sicque, a *tumentibus his*, & vicinis, liber transitus per orificium vasis deferentis impeditur. Unde, dum redit gonorrhoea, detumescentibus his partibus tumor & dolor *testis* affecti minuuntur brevi; quod non fieret, si causa mali in *ipsa testis* substantia haereret. Confirmatur inde, quod testium tumores *venerei* tunc imprimis in historia luis occurrant, postquam gonorrhoea coepit.

Quam periculosus usus sit *balsami sulphuris terebinthinati*, & similium in gonorrhoeis curandis, patet ex miro illo casu, quem ad §. 432 tom. I pag. 768 recensui. In hoc homine nulla omnino suspicio aderat luis praegressae, aut praesentis; nec unquam gonorrhoeam passus fuerat; levem patiebatur stranguriam sine ulla causa cognita natam. Olim simile malum cessisse usui balsami sulphuris reminiscebatur; unde denuo illud sumsit, & quidem repetitis vicibus; irrito non tantum, sed & infortunatissimo cum successu. Ingens enim secuta fuit inflammatio genitalium in gangraenam terminata; a qua vix evasit, & binis in locis urethrae pars per gangraenam consumta cecidit; unde postea tota vita urinam per hiatum in perinaeo relictum dimisit. Remedia haec;

acri

, in vias urinarias agunt, uti notum est; in
uatriduum ab assumto hoc sulphuris balsamo,
ingratum, simulque copiam crassi mucosi se-
eri ab acrioribus diureticis assumtis; & quan-
am applicationem emplastri vesicatorii ex can-
ngurta molestissima aderat, sequente valido do-
aeo.
optimae temperiei homine tanta mala fuerint se-
nedii usum, quanto plus metuendum erit, si per
talibus talia propinentur?

unculae, stranguriae, erosio urethrae, prosta-
, colli vesicae, vasorum seminalium; similia

1447 de gonorrhoea in utroque sexu dicta fuerunt,
c recensitorum facile colligi poterit. Stranguria enim
ae internam superficiem oblinientis, ab eiusdem inflam-
ulcerosa facile intelligitur. Dictum tunc simul fuit,
a gonorrhoeae specie, prostatas, vesicae collum, vasa
omnia exedi. Superest tantum, ut dicatur de *caruncula*,
alo, de cuius indole, & curatione nondum unanimis
m sententia. Pro carne luxuriante plures habuerunt ca-
nhamus (*b*) describens mala, quae gonorrhoeam sequun-
r., sic habet: *Nonnunquam etiam, erosa atque excoriata ure-*
oris fluxu natura, in carne nova vice iam deperditae iusto
quamdam & spongiosam substituit, quae mole quotidie aucta,
a, caruncularum excrescentiis ita meatum urinarium infercit,
on detur exitus; quae quidem carunculae nihilo minus ex ul-
tis ichorem quemdam evomunt, & tum medico crucem figunt in-
um aegro magis ipsa morte timendum malum. Facile patet a
rianto angustari cavum urethrae, & impediri liberum urinae
verem ischuriam, sive integram suppressionem urinae sequi
ascitur tale malum, nec tamen integre replet urethrae cana-
on exit pleno rivo, ut in sanis solet, sed tenui filo, aliquando
to, dum in quodam urethrae loco carunculae tali fungosae
a, vi vesicae se contrahentis, & valido nixu aegri propulsa.
eri malum, urina guttatim prodit, & fere tota ab hoc obsta-
supprimitur. Miseri tunc aëre copioso inspirato & retento
n desperabundi, conantur urinam exprimere maximo molimine,
mum medentibus spectaculum exhibent. Interim omnia haec
a demonstrant tantum impediri liberum urinae exitum ab obsta-
culo

ol. II
responsor. pag. 4. 5.

culo anguftante canalem urethrae; five illud haereat in ipſo cavo, five extra illud; dum tumor v. g. vicinus urethram premendo eius cavum minuit, vel integre delet. A proſtatis tumentibus toties urinae difficultas, & tandem totalis ſuppreſſio obſervata fuit, licet in urethrae canali nullum inveniretur obſtaculum. Sic in milite quinquaginta annorum tumor ſentiebatur in perinaeo, qui variis licet tentaretur remediis, adeo increvit, ut ovi gallinacei magnitudinem aequaret: urethram ille tumor ſic comprimebat, ut poſt dyſuriam, & ſtranguriam lethalis iſchuria ſequeretur. Catheter in veſicam deduci non poterat, nec chirurgus pertundere tumorem, aut alia arte veſicam exonerare tentabat; unde aeger mille cruciatus paſſus periit. In cadavere patuit proſtatas in abſceſſum converſas magnum partim pure, partim ſanguine plenum feciſſe hunc tumorem (c).

Ars certe potuiſſet ſuccurrere huic miſero. Verum, ſi durus tumor in eadem parte naſcatur, qui nec reſolvi, nec ſuppurari poteſt, aut manu chirurgi tolli, tunc vix ulla ſpes ſupereſt. Sic circa virgae radicem ſupra ſphincterem veſicae inventus fuit tumor carnoſus molem minoris ovi gallinacei aequans durus: dum medius diſcindebatur tumor, plenus inveniebatur materia alba, gypſea. Proſtatae, & veſiculae ſeminales admodum induratae erant. Teſtatur *Petit* (d), quod ter invenerit proſtatas tumentes ſic compreſſiſſe collum veſicae, ut totalis urinae ſuppreſſio ſequeretur. Simul notat, quod in duodecim cadaveribus a ſuppreſſione urinae mortuorum, quae diſſecuerat, nullas carunculas invenerit. Breviter tantum, & quaſi per tranſennam hoc notat; ſed admodum veroſimile videtur, quod ante ſectionem carunculas urethrae cauſam iſchuriae dediſſe, fuerit ſuſpicatus; vel ſaltem, quod inquirere voluerit, an tam frequenter adſint carunculae, ac quidam ſtatuebant.

Quum autem, uti antea ad §. 1447. pluribus dictum fuit, canalis urethrae cingatur corpore cavernoſo, ſimilis naturae ac ſunt corpora cavernoſa penis, & contagium venereum in has partes penetrare, tumoremque producere aliquando per obſervata conſtet, imprimis in corporibus cavernoſis penis; hinc egregii in arte viri cogitare coeperunt, an non & corpus cavernoſum urethrae a ſimili cauſa ſic intumeſcere poſſet, ut canalis cavitas minueretur inſigniter, vel & deleretur integre: inde etiam intelligi poſſe credebant, quare poſt mortem urethrae cavum appareret liberum, licet vitae tempore anguſtatum, imo penitus deletum fuiſſet. Non enim videbatur illis abſonum, quod tales tumores poſt mortem cito ſubſiderent. Egregius chirurgus *Sharp* (e) hanc opinionem, ut meram *hypotheſim* proponit, & fatetur ſe ab hac opinione non alienum fuiſſe, quum certum ſit, in quibuſdam caſibus paucis horis poſt mortem urethrae canalem penitus liberum inventum fuiſſe, qui vitae tempore impeditus apparuerat. Confirmari haec credit, quod mucoſa membrana narium quandoque ſic tumeat, ut patula narium foramina integre obturentur. Fatetur tamen hanc impediti exitus urinae cauſam nondum adeo evidentes de-

(c) Baader obſervat. medic. pag. 156.

(d) Academ. des ſcienc. l'an 1718 hiſt. pag. 40.

(e) Critical enquiry, &c. pag. 166.

ri possit pro- maxime communi; ut quidam vo-
lictum fuit, in parte penis inferiori locetur, talis
i difficulter posse videtur. Celebris *Antonius Be-*
m laude chirurgiam docuit, & exercuit in no-
t ad *S. Mariam novam* dicitur, dum de causa
uentius incusari solet, notat in Hetruria plurimos
, carunculae, sive tuberculo circa collum vesicae
i esse tribuendam, quae cessat, si tale tuberculum
tunc a suppuratione, & rupti abscessus purulenta
urinae excernendae restitui: unde methodum me-
dirigebant omnes. Fatetur *Benevoli*, quod haec opi-
; quum non adeo difficulter potuerit catheterem in
retentam urinam educeret; quod ipsi videbatur vix
ostaculum impediret egressum urinae ex vesica.
veribus hac ischuria mortuorum inquirere in causam
: dignissimus vir, quod omnia cadavera, imprimis in
praeerat, mortuorum ex hoc malo inciderit; nunquam
mbram *talis* tuberculi circa collum vesicae, nec in vi-
em his cadaveribus constanter vidit internam superfi-
asi, & *omnino* spoliatam muco naturali, quo detendi-
n urinae: quandoque etiam invenit in loco illo vesicae,
aliquam excoriationem maiorem minoremve, prout
erat, vel *non:* ita ut post diuturnam urinae suppressio-
vesicae plus excoriata, imo quandoque nigricans in-
in plurimis ex his cadaveribus vidit prostatam non pa-
tamen invenit suppuratam, aut alio modo inquinatam.
us inclinat egregius ille vir hanc ischuriam non nasci
sequelam excoriationis internae membranae vesicae,
he exit per catheterem una cum urina non esse pus,
internam superficiem vesicae, cui aliquando sanguis
sis vesicae vasis venire potest. Quum autem in ca-
a tenesmo internam superficiem intestini recti exco-
edidit perpetuum & irritum tenesmum reddendae uri-
li vesicae excoriatione nasci. Unde etiam post ani te-
r eadem molestia in reddenda urina, quae quandoque
turbida, viscosa, & sanguinolenta, ut in puello sic
um in vesica latere suspicarentur (g): exitus tamen
cuit.
sic intelligi, quare dysuria, sive difficultas urinae fiat,
ur, cur a tali excoriatione ischuria fieret, sive totalis uri-
difficultatem auctor sentit, & illam diluere conatur (h) va-

... c. II pag. 42 & seq.

(g) Ibidem pag. 44.

vario modo; sed non videtur facile allatis ibi argumentis sententiam suam probare posse. Ex casibus enim practicis, quos allegat, videtur potius concludi posse excoriationem vesicae effectum esse ischuriae praegressae, quam causam. Dum enim vesica in totali suppressione urinae distenditur immaniter, & mora, urina fit acrior, mirum non est vesicam inflammari, suppurari, excoriari posse, secedente interiori membrana. Aliquot tales vidi casus, plures in historia medica habentur, qui modo dicta confirmant. Quum auctor ipse affirmet, quod in maxima parte cadaverum talium invenerit prostatam non leviter tumentem, posset verosimilius huic obstaculo ischuria tribui. Ex dictis saltem hoc patet, non adesse toties carunculam in urethra, quoties creditur. Observavit enim *Morgagni* (*i*) in cadavere asthmatici, signa, quod urethra olim exulcerata fuerat: *Aderant tres quatuorve chordulae albae, tendineae, in transversum ductae, non valde prominentes, nec usquam se ab interna urethrae membrana seiungentes. Erat intra has chordulas interstitium; tum medio ferme inter primam & ultimam loco urethra se tanto spatio, quantum duo circiter occupassent transversi digiti, coarctabat, ut ibi dimidio propemodum, quam supra, aut infra esset angustior.* Quum autem & chordulae in urethrae cavo prominerent eodem loco, specillum non poterat transire, nec a glande sursum, nec per urethram discissam, ubi prostata desinit deorsum: nullius tamen excrescentiae carnosae meminit, quae certe tanti anatomici oculos non fugisset, si adfuisset.

Haec causa dysuriae, & ischuriae a sola strictura urethrae pendens videtur satis frequens esse; imo celebris chirurgus (*k*) credidit, esse omnium frequentissimam, & obtinere quandoque in parvo loco tantum urethrae, aliquando ad notabilem longitudinem; frequenter in tribus quatuorve locis diversis; & talem constrictionem sufficere producendis omnibus illis malis, quae carnosis excrescentiis urethrae tribui solent.

Contractilitatem nimiam in membranosis corporis partibus quandoque difficiles morbos producere certum est. *Sharp* (*l*) quater viderat intestinum rectum adeo contractum circa anum, ut in uno ex his aegris cavum intestini non excederet diametrum calami scriptorii; cicatrices vulnerum & ulcerum sanatorum relinquunt saepe talem constrictionem per aliquot septimanas, & menses; hinc mirum non videtur, tales urethrae stricturas frequenter occurrere post gonorrhoeas, praecipue saepius repetitas. Hoc autem mirum videtur, quod quandoque multis annis post sanatam gonorrhoeam recurrat tale malum. Incipiunt cum molestia urinam reddere, quae sensim augetur, urina tenui filo exit; quandoque & bifurcato rivulo prodit; nisi bona medela adhibeatur cito, sequitur totalis urinae suppressio; omnium maxime, si compotationibus & pergraecationibus indulserint impensius. Notum est, quantopere omnia turgeant in corpore, dum venae hesterno inflantur iaccho: forte leve in urethra impedimentum, quod absque noxa ferri potuisset, canalem obturat, dum vicinis vasis subito turgentibus, irritatur contractilitas urethrae, sicque angustatur canalis amplitudo. No-

(*i*) De sedibus & causis morbor. tom. II pag. 197, 198. (*k*) Sharp critical enquiry &c. pag. 143 &c. (*l*) Ibidem pag. 144.

molestiae, si crassiori candelula, aut
minuantur ... dolor enim ac stranguria leniun-
hra contra ... sunt aegri. Mirabatur *Sharp* (m),
continere ... dolorem. Verum observaverat in
ati minuere ... A ganglio sub ligamento car-
idem contingere fieri), adeo ut illorum apices
ligiti (ut solet ... dolore, qui minuebatur eadem
ur cum magno & idonea ligatura in hoc situ reti-
antur digiti, ... fieri debere non simul & semel
extensionem ... ne urethrae successive crassiores
tiam in dilatatione ... rectum extensi fuerant, cessabat
digiti penitus in sponte iterum contrahi inciperent.
ac sibi relicti. ... sentiant tales aegri ab urethrae dila-
adeo levamen. ... tam brevi tempore in ure-
possit, suppuratione m in canali potuisset con-
er quam latens obstaculum ... aut stylo distenden-
ui, & simul educta candelula, illud tribuendum esse sustenta-
uria, patet levamen ... nituntur.
validam contractionem quidam crediderunt carun-
ibus *similibus* observatis tot aliae causae cognitae sint,
n canali *urethrae*, quum ... his carunculis tribui solent.
mala producere, quae his morbis curandis *Daran* (n),
ae collegit celebris in ... solas carunculas adesse in
(o) raro contingere, ... re stricturam urethrae, cicatri-
cumque comites habere ... si urethrae (quae certe ad ex-
s. *corporis* spongiosi ... quod & carunculas viderit
nent), tamen fatetur, ... caput non superarent; unde
ae molis, ut aciculae ... rae, nisi & aliae causae simul
posse canalem urethrae ... carunculas neglectas fuisse ab
minutae adeo molis ... causas, quum longe maioris
rimabantur ischuriae ... inventuros, & ideo caruncula-
hosas exspectarent se ... videtur, quod fungosa illa cor-
sse: verosimile quoque ... mole. Observatum fuit, uti
ipsa multum minuantur ... calculi vesicae agebatur, vesicae
m fuit, ubi de signis ... carnosis excrescentiis diversae molis;
bsideri quandoque ... tiae, a collo vesicae produci
tinuatione quasi substantiae ... urethrae similia contingerent.
videtur, si in canali ... etiam parvas, multum mole-
excrescentias tales ... orificium meatus urinarii,
thra virginis, occupantes ... qui non cessavit, prius
cerbissimo dolore excruciantes; ... aliquot urethras dissecuerit, in
essent. Addit, quod ... qui-

(m) ... inquiry &c. pag. 145.
(n) Observat. chirurg. sur les maladies de ...
(o) Critical inquiry &c. pag. 160, 161. ... pag. 30 &c.

quibus manifeste carunculae deprehendebantur: sed simul alia impedimenta invenit in quibusdam: in uno invenit filamentum transversim positum in canali urethrae prope veru montanum, quod impediverat omnino transitum catheteris in vesicam; unde lethalis reddebatur ischuria. In alio vidit plura talia filamenta, uno suo extremo accreta urethrae membranae, dum alterum libere fluctuabat: unicum tamen ex his, novem lineas longum, utroque suo extremo adhaerens urethrae; decursus eius erat paralellus ad axim canalis. In tertio praeter contractionem urethrae occurrebat parva excrescentia, quae referebat unam ex valvulis tricuspidalibus cordis.

In viventibus carunculae illae oculis videri nequeunt, nisi prope orificium urethrae haeserint. Contigit mihi bis videre talem carunculam. Iuvenis viginti duorum annorum laboraverat gonorrhoea, a qua iam curatus fuerat, ita ut nulla amplius morbi vestigia superessent. Post aliquot septimanas consilium petiit, ostendens mihi excrescentiam fungosam parvam ad lineae circiter distantiam ab orificio urethrae, quod leniter dilatans vidi adhaerere membranae internae urethrae, & ex illa quasi enasci: erat autem concolor parti, cui adhaerebat. Tetigi lapide infernali carunculam suspensa manu, quae illico sine ulla doloris molestia subsedit nigricans tota; postea, escharula hac decidua quum nondum integre deleta esset, secunda vice tetigi infernali lapide, sicque totam abstuli. Verum, ut caverem, ne tacta caustico hoc caruncula oppositum urethrae latus statim tangeret, per aliquot minuta orificium urethrae dilatatum retinui, & partem caustico tactam fovi spongiola madida aqua tepida, in qua dilueram paucas guttulas olei tartari per deliquium. Notum est lapidem infernalem in instanti fungosam carnem destruere; hinc levis, & momentaneus attractus sufficit: oleum vero tartari, per deliquium aqua multa dilutum, adeo mite redditur, ut nullo modo irritare valeat, dum simul concentratissimum nitri acidum (quod argento purissimo unitum constituit lapidem infernalem) ad se rapit; quo facto solum argentum manet, a quo nihil metuendum est.

Post aliquot menses idem ille iuvenis denuo gonorrhoeam ex impuro concubitu contraxit; qua feliciter sanata nova caruncula in eodem loco enata fuit, & eadem methodo curata: territus ille postea caste vixit, & ab omni malo mansit immunis.

Quandoque contingit canalem urethrae, praecipue circa eius orificium, obsideri verrucis venereis; quae a carunculis distinguuntur, quod duriores sint, & magis callosae. An profundius tales verrucae in urethra haereant, non liquet; certe si adessent, simile possent urinae impedimentum facere, ac carunculae, & forte maius, quum quandoque in glande, & interna praeputii parte, natae tales verrucae in magnam satis molem excrescant. Alia occasione ad §. 1372 tom. IV pag. 737 notavi in iuvene gonorrhoea virulenta laborante, post validum purgans mercuriale, quod ex *turbith minerali*, *scammoneo*, *resina ialappae* constabat, non tantum gonorrhoeam fuisse emendatam, sed & plurimas verrucas venereas urethrae orificium obsidentes coepisse corrugari, ac flaccescere, & post paucos dies cecidisse. In tali casu multum boni sperarem, fateor, a simili remedio dato. Credo, me vi-

tas naccidas pelliculas cum urina, quae refere-
ugatas, dum brevi decident; quum tamen semel
pro certo nollem affirmare.
is dysuriam & ischuriam post gonorrhoeam
centiis carnosis, sed & plures alias causas ea-

Verum videmus olim plures medicos ac chirur-
e cogitasse, & ad has delendas omnem curatio-
uum autem carnem fungosam in vulneribus & ul-
bus reprimi non infeliciter nossent, imo & eroden-
catis consumi posse, hinc & cogitaverunt de simi-
rae applicandis, neque semper satis solliciti fuerunt,
es munirent contra erodentium actionem. Sic *Pa-*
linder plumbeus urethrae immittatur, cuius extre-
m scabrum sit, & asperum instar limae rotundae;
carunculam, & dein agitari, ut sic abradantur,
crescentiae carnosae. Satis rudíter hoc faciendum vo-
notabilis haemorrhagia; quam laudat ad deplenda
t & instrumentum scindens, quod tuto deduci posset
culam usque; tuncque iubet penem debere premi
ndentem, ut sic tollatur caruncula. Dedit quoque me-
& rodentes pulveres deducendi ad carunculam ex *sa-*
imo & *viride aeris*, *auripigmentum*, *vitriolum Romanum*
ae cautelam adhibuit, ut sola haec caro fungosa tan-
tibus, & reliqua superficies urethrae immunis maneret.
hanc methodum imitati sunt. Sic legitur (q), quod
homine, cuius urethra fere tota malignis callosisque
t, *immiserit in illam specillum incurvatum argenteum,*
ris usum, cuius ope, quamvis non sine ingenti dolore,
tium, ut illico urinam quodammodo reddiderit miser. Unde to-
is has callositates consumere; sed incassum. Unde to-
hem excepta glande incidit, corrodente remedio to-
m consumsit, dein urethram parvis acubus argenteis
bii leporini fieri solet: immittebat autem simul tenuem
rationis tempore, ut liber urinae exitus conciliaretur.
s homo ille impudenter iactabat postea, se propter no-
es, Italis meretricibus gratiorem fuisse, quam antea.
itur hanc curam, quae totius urethrae dissectionem requi-
lam, quae erodentibus per urethram integram ad locum
ssis tentatur. Nunquam tutus esse poterit rodentium
dirigere possint. Dum similia tentantur ab imprudentissi-
dacia stupidissimam ignorantiam aequat, quanta sunt me-
tuen-

(q) Ambroise Paré livre XIX chap. XXVII pag. 458.
(r) de Wiel observat. rar. part. 2 observat. 40 pag. 410.

tuenda mala! Miserrime tales aegros sic periisse vidit insignis chirurgus (*r*), qui floruit circa finem elapsi seculi; imo & quandoque periisse viginti quatuor horarum spatio, postquam candelula rodenti remedio obducta in urethram dimissa fuerat. Sed, quum ille auctor crederet, nunquam in urethrae cavo caruncula inveniri, unicam spem talis ischuriae sanandae posuit in dilatatione successiva urethrae per candelulas sensim crassiores immissas, & diu gestatas, dum simul his malis obnoxii sobriam vitam degerent: observatur enim frequenter haec mala recrudescere, dum comessationibus, & pergraecationibus indulgent incauti.

Prudentiores chirurgi, licet de consumenda excrescentia carnea in urethra cogitarent, mitioribus remediis, & maiori cautela adhibitis rem aggressi sunt. Candela cerea crassiori explorabant urethram, donec tangeretur obstaculum, quod liberum transitum per urethram impediebat; mensurabant longitudinem, quae urethram ingrediebatur; sicque exacte determinabant locum, ubi haerebat malum. Si plura talia aderant obstacula, sic poterat distingui, an primo sublato iam profundius in urethram demergi posset candelula.

Quum aurem cera, ex qua candelulae illae parantur, antequam calore corporis mollescat, satis quandoque fragilis sit, & urethra per penis partem inferiorem decurrens aëri exponetur ambienti, contigit aliquando ceram frangi integro manente ellychnio; unde in hoc loco angulum faciebat candelula, & vix sine laesione educi poterat: ob hanc causam tela vetustissima, & tenuissima obvolvi candelam curaverunt chirurgi iam seculo decimo sexto (*s*). Hodie, uti notum est, vix candelis cereis utuntur, sed turundas ex linteo convoluto, & sparadrapi in modum emplastica medicata materia imbuto adhibent; quae frangi nequeunt, sed semper integrae educi possunt.

Extremum talis candelae inungebant eiusmodi remedio, a cuius applicatione sperabant leni erosione, vel & suppuratione consumi posse obstaculum, quod liberum urinae transitum impediebat; dum simul conabantur hoc efficere, ut remedium tale exedens non irritaret reliquam urethrae superficiem internam. Alii tubum argenteum cavum per urethram protrudebant ad obstaculum usque; & dein per hunc tubum deducebant candelulam minorem, vel turundam in apice erodente remedio imbutam. Tale unguentum describitur (*t*), quod acria erodentia non habet; sed potius exsiccantia; *cerussam*, *tutiam*, *lithargyrium*, *antimonii pollinem &c.*; addito etiam *opio*, ut sensibilitas loci affecti minueretur. Haec, & his similia sufficere possent, si luxurians caro fungosa dicta tale obstaculum constitueret tantum. Sic pergebatur *per 15, 18, aut 20 dies iuxta mali magnitudinem, & prout carnositas videbatur aperiri, ac in pus resolvi*. Nunquam enim tutius poterit obtineri talis curatio, quam per blandam suppurationem. *Quum autem videbis urinam libere & facile reddi, pauco pure turbatam, tunc oportebit primum unguentum griseum* (quod nempe cerussam, tutiam &c. continet) *a candela tollere; sed illines candelam totam secundo unguento* (quod ex unguento

(*r*) Saviard nouveau recueil d'observat. chirurg. num. 74 pag. 325 &c.
(*s*) Astruc de morbis vener. tom. II pag. 817. (*t*) Ibidem.

iasis camphorato, & pomato fine fpeciebus, *decem dies, quousque pus non amplius effluat ater mictendum percipiatur, quo tempore absti-*

relictum fuiffe campum verfatis in arte viris, idam hanc moleftiffimam ifchuriam, quae toties r, & frequenter redit in multis, qui fe integre eros credebant.

in votis habebant, quam invenire methodum, us poffent deleri haec urethrae obftacula, abfque s, & peffimis fymptomatibus, quae imprudentes it, faepe non fine vitae periculo. Efficax requi- fimul: abfque omni dolore, & moleftia curam nt; debebat tamen evitari, ne tanta haec effent, flammatio. Quum autem toties fufpicio adfit in gium, mirum non eft, argentum vivum, & varia fuiffe, ut illud deleretur non tantum internis re- licatione fimilium ad ipfum locum affectum in ure-

Petronius, qui ante bina fecula de lue venerea recipitatum rubrum ad carunculas urethrae confu- t vulgare illud officinarum, quod ex argento vivo ccitatem decoctis paratur, fine periculo vix adhi- ratum nitri acidum in fe contineat, hinc valide ro- recipitatum, quod abfque ullis acribus additis, ex tel argento miftis diu digefto paratur. Dein addit: *quibusdam accipio) ex folo ipfo argento vivo abfque poffe, id profecto & omnibus anteponi debet, & mi- t. Neque nos deterreat, quod iidem dicant, id egere ut, puta, decem pluriumque menfium, & fumma tum enim, qu minus paretur, impedire quidem poteft; gis quam alia profit, non poteft.* Interim & laboriofa ialia, licet minus acria fint illis, quae per additos nficiuntur, tamen non carent omni acrimonia; uti 5 num. 4 monui.

le iactabant feliciffimos effe in curandis his malis, ce- Sic *Trincavellii*, & *Alexandri Maffariae* teftimoniis um, natione Gallus, qui Venetiis tamquam peritiffimus lis his inclaruit, & poft illum eius filius. Candelulas quarum apices oblinieba t medicamento quodam ero- nte, & ad cicatricem deducente, remedio utebatur. Dux obtinuit, qui illud avo *Francifci Roncalli* me- cavit. Conftabat una parte *unguenti cerussae camphorati,* &

tom. II pag. 817.

(v) Aphrodifiac. pag.

& binis partibus *unguenti de tutia Vigenis*, quibus simul mistis addebatur *praecipitati rubri* subtilissime triti talis copia, quae sufficiebat ad massam rubro colore tingendam (x). Certe prudentius fuisset limitare accurato pondere quantitatem praecipitati rubri, quam colore massae, cuius intensitas variare admodum potest.

Henricus IV Franciae & Navarrae rex per octo annos stranguria, & dysuria laborasse legitur (y), quae antiquioris gonorrhoeae pedissequa erat; & simili methodo intra quinque hebdomadas sanatus fuisse dicitur. Pulverem, cuius praeparatio secreta mansit, butyro recenti mistum ope cannulae, super urethrae carunculam levi & suspensa manu deponebat vesperi *Loyseau*, qui medici & chirurgi regii munere fungebatur; sequenti mane blandis remediis eluebat urethram: sic perrexit, donec consumta foret caruncula, & postea cicatricem facientibus remediis utebatur &c. Licet autem medicus ille natu grandis, & emeritus foret, orbatusque filio, quem suorum arcanorum heredem destinaverat, tamen in occulto reliquit remedia, quibus utebatur. *Usque adeo magnam vim consuetudo obtinet in plerisque, ut ea, quibus assuevisse olim fructuosum fuit, pergant agere, etiam dum sibi nullus inde fructus futurus est* (z).

Alii adhibuerunt alia remedia ad carunculas urethrae sanandas; plerumque admiscebant mercurium vivum, vel crudum, vel leniora praeparata mercurialia, praecipitatum album, mercurium dulcem &c. Omnes laudaverunt sua remedia, & felicissimos inde effectus se vidisse testati sunt. Plerique sollicite texerunt arcana sua, ne revelata vilescerent forte, & lucrum, quod inde sperabant, minueretur. Singula haec anxie rimari nimis longum foret, nec forte taediosum laborem compensaret utilitas. Sufficiet speciminis instar quaedam dicere de candelulis, quibus usus fuit *Iacobus Daran*, qui in exercitu & nosocomiis Caesareis olim stipendia meruit; postea chirurgi regis Galliae honorificum munus adeptus caruncularum urethrae curationi operam praecipue impendit, & tractatum edidit (a) de nova methodo curandi haec mala. Attente legi hunc tractatum, & inde collegi sequentia.

Turundae, sive candelulae sic dictae ex basi latiori in apicem desinunt, flexiles sunt, vel saltem calore ipsius urethrae sic mollescunt, ut debitam flexilitatem acquirant, & commode ab aegris gestari possint.

Effectus est suppurationem excitare in urethra, & per hanc fundere, ac consumere carnes fungosas, excrescentias, verrucas; sed absque erosione: simul sub harum usu prodit fluxus materiae gonorrhaicae, flavae, viridescentis; sicque gonorrhoeam, quam suppressam statuit dedisse originem his malis, redintegrat, & quasi recentem reddit: hoc imprimis inde probat, quod aegri in illo curationis stadio, si coëant cum femina, illam inficiant.

Turundae istae dicuntur habere mirabilem hunc effectum, ut non agant in partes sanas urethrae, sed tantum in illa eius loca, in quibus haerent obstacula, ure-

(x) Astruc de morbis venereis tom. II lib. VI pag. 761. (y) Ibidem lib. VII pag. 897. (z) Ibidem pag. 898. (a) Observat. chirurg. sur les maladies de l'urethre &c.

ae sic suppuratione producta consumunt. Unde
nis introductae nihil faciunt, quum careant vi
ullum dolorem excitant, licet adeo promta fit
quatuor horis post harum applicationem pus

scirrhosas indurationes solvi posse testatur: hoc
en inde patet, quod scirrhosam duritiem bul-
se non potuisse curare fateatur auctor.

aescribitur curae tempore; pauca, vel nulla re-
tur; sed tota curatio a topico hoc remedio ex-
affectum tangere possit. Ubi tamen curatio ultra
ar, tunc specifico ad virus venereum delendum
auctor.

ulas triginta dierum spatio absolvitur, quandoque
vo menses, imo & diutius in casibus difficilioribus.
curatione candelulae variae efficaciae pro diversitate
ndum erat. Quamvis autem nullum dolorem excitari
fatetur tamen auctor, quod quandoque immiserit in
dynas, quae dolorem lenirent a prioribus productum.
t in initio curae candelula profunde in urethram de-
currit obstaculo in urethrae principio haerenti; quo per
m ablato profundius demergitur, donec novo obstaculo
methodo removetur, donec tota urethrae longitudo peni-
purulenti prodeat amplius, aut candelulae post satis lon-
adhaerere observetur. Sic enim certitudo integrae cura-
que recidivae metu. Quum autem statuat auctor vim
locum, ubi haeret obstaculum impediens urinae exi-
superficiem sanam urethrae, hinc putat, se distinguere
ula longitudinem & latitudinem loci affecti; ex pure
delulae in illo loco, qui obstaculo morboso contiguus
s quidem in arte viri fuerunt potius in hac opinione,
ulam sic irritari sensilem superficiem internam urethrae,
ci naturalis, quo cavum urethrae in sanis oblinitur; adeo-
od candelis diutius in urethra relictis adhaeret, non esse
sed pro muco naturali copiosius secreto. Hanc difficul-
equenti argumento affirmat nempe candelulam intro-
sani hominis, qui nunquam gonorrhoea laboravit, & ibi
ctam, dum educitur, prodire omnino puram: si dein ea-
mitatur, & adhuc hominis, qui gonorrhoea laborat,
educatur, & adhuc citius, crassam materiam in super-
contingere debuisset aeque in homine sano, si illud cras-
rens foret mucus naturalis, per irritationem candelulae
maiori copia secretus. Praeterea notat totum candelulae
tegi hoc muco, non vero solam illius partem, quae
male affecto; quod constanter fieri audacter affirmat.

 Egre-

Egregius in arte chirurgica *Samuel Sharp* (*b*) solito suo candore fatetur, haec argumenta *Daran* magni esse ponderis; suspicatur tamen haec experimenta non satis frequenter repetita fuisse in hominibus sanis, qui nunquam gonorrhoea laboraverant; quod probari videtur ex ipsis verbis *Daran* (*c*), qui dicit, se hanc veritatem probasse experimento, quod se repetiturum promittit toties, quoties desideratur: addit postea sibi videri parum utile illud experimentum; quum asserti veritas satis pateat ex eo, quod materia purulenta tantum adhaereat candelulae in illo loco, qui obstaculum in urethra tetigit.

Ut hoc dubium elucidaret ulterius *Sharp* (*d*), persuasit adolescentibus, variae aetatis a duodecimo ad vigesimum annum usque, ut paterentur sibi in urethram introduci candelulam; quae, dum postea educebatur, semper aliquam copiam materiae habebat adhaerentem, maiori quantitate in quibusdam, minori in aliis. Certus autem erat, *Sharp* nullum ex illis, in quibus hoc experimentum tentabatur, unquam laborasse gonorrhoea. Vario tempore has candelulas in urethra reliquit, sex nempe quinque, quatuor, vel & tribus horis. Non describit quidem auctor, ex quibus remediis fuerint compositae candelulae, quibus utebatur: simpliciter enim vocat *candelulas mercuriales*. Verum concipere non poterat, tam brevi temporis spatio ab his in urethra sana pus produci potuisse; unde concludebat materiam candelulis adhaerentem non fuisse pus ulcerosum, sed mucum naturalem, per candelulae irritationem copiosius secretum. Quum autem opponi posset, candelulas *Daran* esse longe maioris efficaciae, nec producere novum pus intra paucas horas, sed latens in ulcere tecto pus educere, dein locum ulcerosum depurare, & sanare depuratum, postquam omne miasma venereum per hanc suppurationem, fluxumque excitatum, ablutum penitus fuerit; ut hanc difficultatem elucidaret *Sharp*, candelulam, quam certus erat methodo *Daran* compositam fuisse, & quam fortuito acquisiverat, urethrae sanae immisit; omnino similis sequebatur effectus, ac in prioribus experimentis, dum propriis suis utebatur candelulis.

Quum autem *Daran* per totam Europam fere dispergeret emissarios, qui in maioribus urbibus candelulas eius distribuerent, non difficile erat illas comparare. Unde merito concludi potest non demonstrari ulceris praesentiam in urethra, si post applicationem candelulae, aliquid effluat ex urethra; quum & in sanissimis idem contingat.

Magnum certe beneficium praestitit generi humano optimus *Sharp*, haec experimenta tentando in sanis, & ab omni suspicione venerei contagii liberis. Notum nimis est, plurimos, qui in iuventute furtivae veneri indulserunt, perpetuo metu cruciari, ne forte insciis lateat alicubi in corpore contagii venerei fomes, qui post seros annos in nervum erumpere possit. Fovent hunc metum lucripetae homines, & facile persuadent miseris, ut vel ipsam sa-

(*b*) Critical inquiry into the persent state of surgery pag. 134 & seq. (*c*) Observat. chirurg. sur les malad. de l'urethre &c. Discours prelimin. pag. 35, 36. (*d*) In loco modo citato pag. 140.

E ... quādem luis vestigium adsit, tantum
minimum ... quam rumor increbuerat. his can-
ntur. Postq... gonorrhoeae sequelas, sed applica-
o pessimas ... posse, an lateat in membro vi-
horas decegi ... recrudescere possit, non pauci fue-
qui postea ... ab omni metu forent liberi. Ab-
buerunt, ut ... am suam immissam urethrae ho-
(e) candelulam ... dum postea educitur, omni-
o temporis spatio, dum postea educitur, omni-
dem acutissimo oculo vel minimum peregrinae
ntis distingui possit. *Sans que l'oeil le plus fin*
se liqueur etrangere s'y soit attachée. Quanto ter-
olim gonorrhoeam passus hoc experimentum ten-
elulae eductae superficie mucosam striam inveniet?
praecipue, si non in toto candelulae ambitu, sed
talem mucosam materiam adhaerentem invenerit.
quae ante ad §. 1447 de urethrae fabrica dicta
contingere posse; quum in cavum urethrae hient
excretoriorum maiora, quae post gonorrhoeam
osa, maiorem muci copiam illinunt candelulae im-
em tangunt. De hac re adhuc quaedam dicentur
orrhoeae curatione agetur. sed videtur nimis praecociter
ran egisse mala fide; sed videtur nimis praecociter
exit de pene post candelulas applicatas esse mate-
contagium venereum certo haereat. Unde monet,
candelarum fluxus redit, ut abstineant ab uxori-
Notum est post gonorrhoeam bona etiam me-
omnibus molestis symptomatibus, superesse hoc in-
imprimis post bonum somnum aliquid ex pene ef-
ressione exeat sub forma muci subpellucidi. Hoc
& post excessus in cibo, ac potu, imprimis auge-
incutit aegris, ne lateat aliquid virulenti. Observa-
sic affectos cohabitasse cum uxoribus, nec illas in-
se vidisse tales casus, ubi ingens copia huius fluxus
affectione sequente. Notandum etiam videtur, quod
usus fuerit, dum designat mucosum illum fluxum,
uentem, quem praecedenti pagina *Gleet* dixerat. Sed
onuerat, quod suppurationis nomine uteretur ad de-
uem candelula in urethra haerens excitaverat.
ac sententia virus venereum latere in ulcere urethrae;
rethrae ipso; qui locus ulcerosus, in fungosam substan-
atione candelularum consumeretur, sicque per suppura-
virus venereum, & cum pure exire. Quandoque etiam la-

literam c. (e) Critical enquiry &c, pag. 142, 143.

latere credebat miasma venereum in substantia cellulari, sive fungosa urethrae dicta, ibi manere iners, & quasi dormire, donec a pergraecationibus, vel aliis causis fortuitis redderetur actuosum, locum, ubi haerebat, undequaque distenderet, sicque canalem urethrae arctaret primo, dein obturaret integre, & totalem ischuriam produceret. Candelulis autem suis hanc tribuebat potentiam, quod ulcus tale clausum aperirent, detergerent, & omni contagio venereo deleto perfecte consolidarent. In hac suppositione non poterat non timere contagium, si maritus cohabitaret cum uxore illo tempore, dum, tectum antea ulcus, nunc apertum candelularum usu, funderet contagiosum pus, & virus venereum, antea silens ac iners, nunc redderetur actuosum.

Confirmat *Daran* multis observationibus suam opinionem, quae in tractatu eius de morbis urethrae legi poterunt. Inter illas imprimis notabilis est, quam egregius chirurgus de proprio morbo scripsit, a quo usu candelularum se curatum fuisse testatur (*h*). Laboraverat ille in iuventute gonorrhoea, quae solitis auxiliis curata erat integre, ita ut sanus viveret postea per viginti annos; & quum toto hoc temporis intervallo nunquam se exposuisset periculo contrahendae luis venereae, ab omni malo se immunem credebat. Mirabatur hinc, dum sentiret urinam tenuiori filo exire, & difficulter, cum dolore. Sed, quum chirurgi cohortis primarii munus gereret in exercitu, equitationem evitare non poterat; a qua difficultas urinae augebatur multum: uti autem exercitum in Italiam tendentem sequi debuit, defuit tempus, ut idoneis remediis malo succurrere potuerit. Inevitabiles muneris, quod gerebat, labores, & aëris in montibus Sabaudiae inclementia, quam tolerare debebat, adeo exasperaverunt malum, ut stranguria quotidie increseceret una cum excretione muci viscidi, quem magno cum dolore exprimere cogebatur. Successit dein ischuria, vix non lethalis; unde munus chirurgi campestris abdicare debuit, ut propriis melius succurrere posset malis. Monspelium se deferri curavit, & medicorum celebrium ope insigne adeo levamen obtinuit, ut refectis viribus de castris denuo sequendis cogitaret non tantum, sed & ad hybernas stationes excurreret, ut prodesse posset illis, qui ipsius opem anxie implorabant. Dum iam in procinctu staret, ut ad castra pergeret, sensit parvum tumorem in perinaeo, qui cito augebatur mole, ita ut pugnum aequaret; quo dissecto inventum fuit foramen in urethra; ne autem in fistulam degeneraret malum, scalpello dilatavit ipse aeger incisionem prius factam hoc cum successu, ut sanata fistula post binos menses nondum finitos castra sequi potuerit. Sed brevi post ischuria secuta fuit per quatuor dies durans; a qua se evadere posse desperabat aeger. Evasit tamen; sed mucum viscidum magna copia excernere, & ingenti quidem cum molestia, debuit. Omni spe sanationis deposita ad suos rediit, & saevos dolores per sex menses passus coepit candelulis uti felici adeo successu, ut testetur, se per mensem, & ultra frui integerrima sanitate, dum hanc morbi sui historiam scribebat.

Non videtur ex hac historia sequi contagium venereum latuisse per viginti an-

(*h*) Daran sur les maladies de l'urethre pag. 96 & sequentibus.

ntervallo nulla praesentiae suae indicia dedisse.
edum luis miasma diu haerere posse, & diffi-
rum videtur. Quum lente ibi moveantur hu-
oleum det aptum nidum contagio retento. Sed
ae praesentiae indicia non obscura praebet do-
rruptela, &c. de quibus postea adhuc dicendum
ile in pene, eius corporibus cavernosis, aut ure-
er tot annos virus venereum latere posse peni-
n loco, ubi haeret, vel in reliquo corpore in-
rigitur, turget sanguine effuso in cellulas corpo-
x ipsum corpus cavernosum urethrae ante semi-
sanguine impletur. Post eiaculationem omnis ille
at penem, per venas redit in humorum massam,
rgitur; unde brevi flaccescit virile membrum. An
vivum, calidum, agitatum, alluentem fomitem in-
resorptum non inficere corpus? An non miasma
venerei excitatum rosisset, inflammasset loculum
probabilis causa determinari posset, quae veneno
oti veternum excuteret, ut illud iam oblitum no-
tot & tanta mala?
esse stranguriae, & ischuriae causae; unde nulla ne-
ad fomitem venenatum, relictum a gonorrhoea ante
redo ex illis, quae ad §. 1440 dicta sunt, satis con-
on cognovisse luem veneream, & tamen apud Hip-
symptomata, quae hodie haberentur pro signis dia-
thrae post gonorrhoeam natae. In *Coacis praenotio-*
gna vesicae inflammatae dederat, & monuerat pe-
, qui a septem annis usque ad decimum quin um
vereturque urina purulenta, h bet sequentia: *Quibus*
sicam, quod dysuriam inducit, quocumque situ d cumbant,
ius autem solutio fit pure erumpente. Vocem illam
rporis aegri intelligendam esse docet textus imme-
i de calculosis agit, ubi monet illos, si tali in situ
meatum urinarium non dilabatur, facilius mingere.
dictum fuit, miseros illos tentare varium corpo-
atur, a vesicae orificio removeant; imo & quandoque
m a retrolabatur, & liber urinae exitus fiat. In hoc
lculus vocabulum occurrit; quod igitur manifeste de
aecum intelligendum est.
intelligendum cognovisse hanc dysuriae, & ischuriae causam;
ratem quidem circa vesicam in vicinia eius: nam paullo ante
de

Coac. tom. VIII pag. 879.

de vefica inflammata & fuppurata egerat. Sed & certam diagnofin dedit, qua diftingui poffunt moleftiae per tale tuberculum natae a cruciatibus calculoforum. An non videtur *Hippocrates* hic loqui de illa parte urethrae, quam ambit proftata, & quae veficae vicina eft? Talis tumor in glandulofa hac parte natus, dum mole augetur, comprimendo poterit minuere, & tandem delere urethrae cavum, ita ut dyfuriam praegreffam fequatur perfecta ifchuria; dum fimul manifeftus tumor tangitur in perinaeo, qui aliquando extrorfum rumpitur. Tunc autem mali origo in vicinia quidem veficae, fed extra cavum urethrae haeret.

Neque tantum extra cavum urethrae, in vicinia veficae, tale obftaculum nafci, quod urinae liberum exitum impediret, obfervavit *Hippocrates*; fed & in ipfo cavo urethrae tuberculum nafci alio loco (*k*) monuit. *Quibus in urethra tuberculum nafcitur eo fuppurato, & rupto, folutio*. Quum autem folutionis vocabulum faepius adhibeatur pro benigna refolutione inflammationis, abfque fuppuratione fequente (vide §. 386), difputat *Galenus* (*l*) in commentariis ad hunc textum, an praeter fuppurationem tuberculi, & rupturam fuppurati, nulla alia folutionis via fupereffet, licet frequentiffime tale tuberculum urethrae in abfceffum iret. Concludit tandem veriffimum effe, a fola fuppuratione, & puris exitu curam exfpectandam effe. Unde patet per *folutionem* hic non intelligi blandam refolutionem inflammationis, fed tantum ablationem obftaculi, quod liberum urinae tranfitum per urethram impediebat. Acris enim urina lente per urethram tranfit, & cum magno nixu exprimitur, dum cavum urethrae nondum integre obturatum eft; ubi vero dyfuria iam abivit in ifchuriam, perpetuus adeft tenefmus, & omnibus viribus urinam exprimere conantur; unde perpetuo irritatur tuberculum inflammatum; adeoque nulla blandae refolutionis fpes fupereft: validis iisdem nixibus abfceffus urethram obturans citius rumpitur.

Alio *Hippocratis* textu (*m*) confirmantur illa, quae de *folutionis* vera fignificatione dicta funt. Sic enim habet: *Quibus in urethra tubercula procreantur, iis fuppuratis, & ruptis dolor folvitur*. Conftat ergo talia mala veteribus defcripta fuiffe, qui luem veneream non noverant; & hodie tamen communiter contagio venereo latenti adfcribi folent. *Celfus* (*n*), qui plures *Hippocratis* textus latiniffimo fermone reddidit, dum de his malis fcribit, habet fequentia maxime notanda: *Quibus in fiftula urinae minuti abfceffus, quos φύματα Graeci vocant, effe coeperunt, iis ubi pus ea parte profluxit, fanitas redditur. Ex quibus quum pleraque ex fe proveniunt, fcire licet inter ea, quae ars adhibet, naturam plurimum poffe*. Quum ergo a caufis non venereis talia mala oriri poffe certum fit, non videtur evidens ratio adfuiffe, cur ifchuria attribuatur gonorrhoeae ante viginti annos perfecte fanatae, ut caufae. Verum quidem eft, *Celfum* hic loqui de minutis abfceffibus, & in chirurgo illo, cuius hiftoria modo defcripta fuit, tumor in peri-

(k) Aphor. fect. IV num. 82 Charter. tom. IX pag. 191.
(l) Ibidem.
(m) Aphorifm. fect. VII num. 57 Charter. tom. IX pag. 323.
(n) De medicina lib. II cap. VIII pag. 70.

verum in urethra tantam tumoris ex-
uabat: perinaeo quidem. *Celsus* (*o*) autem
astia, in fistula urinae minutos vocabat, posse
quos in corporis, ubi spatium datur. Sic enim
is locis *furunculo simile, sed rotundius &
tuberculum ovi dimidii magnitudinem raro
Nam furunculus latius patere consuevit; sed inflamma-
ma etiam*
unt.
c fieri in hoc chirurgo a diuturna equitatione
per integros viginti annos iam sanata? Certe
bas ob perpetuam equitationem in venerem
d & tandem penitus steriles, & effeminatos,
ia obeant, & loquantur ut mulieres. Tuncque,
ignaviam agnoscunt, & cum mulieribus victi-
t. Notat *Hippocrates* hac affectione tentari opu-
, minime autem infimos, sed generosissimos, qui
onem acquisiverunt. *Pauperes minus affligit hoc*
Dein subiungit sequentia: *Quin & in reliquis bo-
bet modum. Ubi enim plurimum, & creberrime,
mi cedmatis, ischiadibus, & podagris corripiuntur,
pessime se habent.*
odi posse, diuturnam, & frequentem equitationem
virorum partibus, & in illis varia mala producere,
ndum succussus, & pressionem non interruptam fere
insidentis; uti alia occasione in commentariis ad §.

tur vocabulum κέδματα non semper significare lon-
primis iuxta coxendicem defluxiones, sed & diutur-
partes genitales occupat (*q*). Quum autem *Hippo-
citato*, dum recenset mala metuenda a nimia equita-
dagrae adnumeret *cedmata*, & impotentiam ad vene-
videtur, quod per hoc vocabulum potius designave-
quam articulorum. Ex dictis constat manifeste dy-
non semper a malo venereo originem ducere, sed
sis: imo, licet olim gonorrhoea quis laboraverit, &
persit impedimentum in urethra, non semper concludi
reat morbosum virus in hac parte, quod nisi extri-
nunquam sperari queat integra sanatio. Post gonor-
hra contrahi potest a duris, rugosis ulcerum sanato-
menta transversim in urethra posita liberam urinae
runt aliquando, & resistentiam non superabilem pro-
du-

(*o*) Lib. XXVIII num. 9 pag.
Charter. tom. VI pag. 225.

(*p*) In libro de aëre,
(*q*) Vide Foësii Oecon.

duxerunt catheteri inducendo. Omnia haec mala tristes reliquiae venerei contagii esse possunt; licet illud integre expulsum fuerit de corpore. Num quid ulcera venerea in cute externa, foedas, & contractas cicatrices relinquunt, dum integre sanata sunt, nec in vicinis locis repullulant amplius? Has interim cicatrices, quibus quaevis remedia applicari possunt quam liberrime, se sanare posse nemo facile promittet. Cogitetur iam urethram in gonorrhoea ulcerosam redditam similiter affici posse. Dum autem urethrae cavum angustatur a vicinis tumoribus, licet nullum adsit in ipsa urethra malum, uti saepe fit, ubi prostatae tument a quacumque demum causa, tunc tanta debet esse in candelulis, quae in urethra haerent, efficacia, ut illarum vis medicata per ductus excretorios prostatarum se insinuet, & solvat obstacula; sicque liberum humorum circuitum per illarum substantiam obstructam restituat.

Talia vero mala solent pro carunculis haberi, & simili modo tractari. Exemplum habetur in epistola *Theodorici de Mayerne*, Iacobi primi magnae Britanniae regis Archiatri, quam scripsit *Hildano* (r), de nobili viro, qui post gonorrhoeam in urethra carunculam habere credebatur, cuius extensio circa caput gallinaginis finiebatur; quod & tumidum invenit. Quum autem urinam magno conamine emittere cogeretur aeger, & stillatim tantum, conclusit *Mayerne* hoc obstaculum sensim per cathaeretica exstirpandum esse; quod & prudenter tentavit, interposito subinde mollissimorum remediorum usu, ut irritationem ab erodente remedio natam sopiret. Probe enim noverat *carunculae curationem plus cunctando, quam festinando promoveri*. Tantum autem profecisse se hac methodo monet, *ut pateat regia seminis & urinae via, atque amplo, continuo, recto filo reddatur lotium*.

Urethrae canalis ergo erat liber quidem, sed remansit ulcus oblongum, respectu partis satis magnum, quod non potuit ad cicatricem deducere; quum aeger ob publica negotia ex Anglia redire deberet; unde reliquum, quod in cura perficiendum erat, *Hildano* commisit; & dein addit: *Ut facias exeretici nostri periculum, eiusdem tantillum mitto, quod tamen sit ad quatuor ingentes carunculas penetrandas, & exaequandas satis; si tardius opus perfecerit, animum non despondeas. Tuto, & iucundo operari satius, quam cito, & cum periculo. Vanus nunquam erit medicamenti effectus; quem tamen accelerabis pro libitu mercurii praecipitati rubri additione*.

Verum ex alia epistola *Hildani* (s), in qua de eodem aegro agitur, patet malum nullo modo eo usque emendatum fuisse, ut sola cicatrisatio ulceris in urethra superesset, ut credebat *Mayerne*: nam in Helvetiam redux nobilis aeger de ardore urinae, & de eius retentione adhuc conquerebatur; quae mala, emulsis, enematibus, candelulis adhibitis satis facile levabantur quidem, sed in sinistra parte perinaei coepit sentire dolorem punctorium, non quidem adeo acutum, continuum tamen. Quum autem in diaeta errores com-

(r) Epist. centur. num. 100 Hildani opera omn. pag. 1032.

(s) Oper. omn. centur. V observ. 64 pag. 454.

ıodum excessisset, foetorem insignem in urina
e materia quaedam viscida, spermati ranarum
Venae sectione, emulsis &c., leniebatur ma-
ım saccharo potato multum videbatur emun-
induciae; accessit febris continua, ardentissima
ımatorius, ovum anserinum aequans in perinaeo,
·o, tumore & duritie scroti, ac penis; aderant
ssima symptomata, quae instantem mortem nun-
us. Tandem in medio perinaei rumpebatur ab-
abilis, & plus quam cadaverosi foetoris, totum
; & ingens ulcus remansit; quod tandem *Hildani*
& integre consolidatum fuit absque fistula re-
sphinctere vesicae, ita ut urinam continere po-
mali vigore.
ır sequentia, quae *Hildanus* (t) affirmat: *Ulcus*
versus vesicam tendebat, profundum erat, & ad
longo tempore male affectas existimo, tendebat.
n & ischuriam faciens in urethrae cavo haereat,
remedia topica ad locum affectum deduci; quae
ali varia esse debent; sed & simul cavendum est,
applicata remedia, ut tantum applicentur loco af-
ıt sanam urethrae partem. Sic per tubum argenteum
ssum ad obstaculum usque quidam deduxerunt talia
, vel consumere possunt carnem fungosam, sicque
conciliare. Patet illa erodentia debere eligi talia,
ne vicinae parti sanae noceant, & periculosam in-
. Simul apparet necessitas, ut in arte periti diversa
varia conditione obstaculi, quod removendum est.
llendam verrucam venereamsaepe satis callosam,
, quae mollis & fungosa est, cavum urethrae obstruat.
eo conveniunt, acriora rodentia non adhibenda esse;
uisse constat; ut in praecedentibus dictum. Pariter
illa methodus, qua aspero corpore limae fere instar
ndebatur. Vidi optimos chirurgos, ubi credebant,
ischuriae causam esse, foramina oblonga, quae utrim-
emum apicem catheteris, replevisse molli recenti bu-
a ingrederetur haec foramina, & laceraretur, dum ca-
protruditur ad vesicam exonerandam; dum enim in ve-
alore loci statim funditur butyrum, & urina libere effluit.
churiae haeret extra cavum urethrae, an tunc sanari po-
ulis medicatis in cavo urethrae haerentibus, vix videtur.
Ipse

(t) ... V observ. 64 pag. 456.

Ipſe *Daran* candide fatetur (*u*) candelulas ſuas non agere, niſi in partes, quas immediate tangere poſſunt; adeoque nec in proſtatas, nec veſiculas ſeminales, nec veſicam ipſam. Dat ſimul ſequentia ſigna diagnoſtica, quae docent locum, ubi malum haeret. Si pus praecedat urinam, ulcus haeret in cavo urethrae, & urina propellit pus, quod in urethrae canali collectum haerebat. Si vero urinam expulſam pus ſequatur, illo nixu, quo in ſanis ultimae urinae guttae exprimuntur, tunc pus non fuit in canali urethrae; ſed ex proſtata, quae ultimo illo nixu reddendae urinae comprimitur, in urethrae canalem derivatur. Simul & obtuſus dolor percipitur, ſi prematur perinaeum in illo loco, ubi proſtata locatur. In tali malo minus ſperat ab effectu remedii ſui, licet credat illud agere poſſe in ductus excretorios illarum partium, quae in canalem urethrae eructant ſuos humores, imo ſaepe easdem has partes ſic in integrum reſtitui. Ubi autem ulcus proſtatarum antiquius iam eſt, aut maligrioris doloris, ita ut illarum ſubſtantiam deſtruxerit, tunc candelulis curari non poſſe ſtatuit.

Sola enim tunc ſpes eſt, ut via fiat quantocyus per exteriora pertuſo loco affecto in perinaeo; quod niſi factum fuerit, exeduntur omnia vicina, & horrenda mala ſequuntur; uti patet ex caſu modo enarrato. Triſtiſſima talium malorum ſpecimina a neglectis aut male tractatis gonorrhoeis orta aliquoties vidi.

Varia adhibita fuerunt remedia ad liberandam urethram ab his obſtaculis, quae a pleriſque habebantur pro fungoſa ſubſtantia ex ſuperficie interna urethrae excreſcente; hinc applicata fuerunt talia, quae in externis corporis partibus ad ſimiles excreſcentias carnoſas tollendas laudabantur: prudentiores tantum adhibuerunt talia, quae ſenſilem hanc partem laedere non poſſent; vel ſi quandoque acriora tentabant, omnem poſſibilem cautelam adhibuerunt, ut haec tantum in carunculam agere poſſent, non in locum vicinum ſanum. Quum autem multi fuerint in ea opinione, haec mala ſemper ſupponere latens miaſma venereum in loco affecto, mercurialia erodentia praetulerunt reliquis; ſed plerumque mitiora tantum; v. g. *mercurium praecipitatum album*, *mercurium dulcem*, &c.: horum omnium vis adhuc pro lubitu infringi poterat, ſi copia minueretur, vel pinguibus emplaſticis admiſtis ſic obvolverentur, ut mitius agerent.

Alii maluerunt curam crudo argento vivo tentare; quum illud nullum dolorem excitet; imprimis, ſi in vapores per ignem reſolutum agat. Sic *Chevalier* (*v*) teſtatur ſe aliquot curaſſe vapore mercurii, ope infundibuli in urethram deducto; & hanc curandi methodum candelulis praefert, quae ſemper plus minuſve moleſtiae faciunt.

Egregius chirurgus *Sharp* (*x*) praetulit mercurium crudum reliquis praeparatis mercurialibus; iuſſit autem illum ſubactum prius, & exſtinctum per *balſamum ſulphuris* intime permiſceri emplaſtro *diachylo*; cui addebat pauculum de *pice Burgundica*; ut augeretur emplaſtri tenacitas: addidit & partem *antimo-*

(*u*) Sur les malad. de l'urethre diſc. praelim. pag. 185. ſur les maladies de s. Domingue &c. pag. 91. pag. 174 & ſeq.

(*v*) Lettres a M. de Jean

(*x*) Critical inquiry &c.

gati; non adeo, ut augeret vires remedii, sed andelulis inde parandis consistentia firmior, & ɔ horum ingredientium erat sequens: *Diachyli* e *Burgundica partes quatuor*, *argenti vivi par*-*rtem unam*. Simul exacte describit, quomodo ısceri debeant; uti & methodum candelulas in-e omnes cautelas, quae in usu, & applicatione ıri debent.

dictum fuit, a constrictione urethrae sola simile im-possit, plures tentaverunt dilatare urethram specillis llorum crassitiem, ut gradatim haec distensio fie-ossibus balaenae &c.; dum metuebant, ne specilla entur; quod facile fieri poterit, si tenuiora fuerint, gantur argento vivo, antequam in urethram dimit-:um est; ut non tantum distendendo urethram, sed Notum est, plumbum facile penetrari ab argento ıre. Sic talia specilla plumbea friabilia redduntur, llorum eductio tentatur. Fragmentum tale relictum ection eeduci poterit. Memorabilis talis casus legi-n celebris chirurgus *Le Dran* scripsit auctoribus dia-pars specilli plumbei fracti in vesicam delapsa fuerat, um dimidio, ponderis sex drachmarum. Medicos & ısuluerat plurimis in locis, qui unanimiter statuebant, ri posse; ad quam subeundam exhortabantur, simulac ›eret. Antea, ubi de *calculo* agebatur, pluribus pro-›dcumque insolubile in vesica haerens posse dare ba-eria calculosa semper praesens in urina etiam sanissima immensae molis; unde sequebatur non cunctandum. sensit *Le Dran*, & suscepit plumbum in vesica relictum ac argentum vivum; tentavit varia experimenta, etiam sicque vidit posse in fluorem redigi plumbum haerens laesione. Quod plus est, in hominis vesicam plumbi c in aegri domo decumbenti huic homini plumbum in-ic, ut diffueret. Quo experimento securus aeger curam *ran* octidui spatio perfecit; per iniectiones in vesicam um fluxile, ut exire potuerit; & dein illud in solidam gro tradidit. Scripsit hanc epistolam octiduo post curam auctor solvens illud remedium, quo curam hanc perfe-› legenti nascitur, statim argentum vivum adhibitum fuisse, iceretur. Confirmatur autem ex eo, quod auctor affir-non agere in calculum vesicae, sed magni usus esse posse in-

c. pag. 149.

II.

(z) Journal des sçavans, mars 1750.

in solvendis globis plumbeis, qui chirurgi dexteritate educi non potuerint; verum consolidato vulnere in quadam parte corporis relicti fuerint, & aliquando molestiam pariunt.

Circa idem tempus literas accepi ab eruditissimo medico *R. Sanches*, qui Parisiis literato in otio honoratam vitam transigit; postquam deposito munere Archiatri, quod apud Russorum imperatricem magna cum laude gessit, musis, & amicis redditus est. In illis literis testatur, quod Londino acceperit, egregium *Sharp*, cuius toties mentionem feci, detexisse unciam argenti vivi cum dimidia drachma bismuthi in amalgama redactum, & vesicae iniectum solvisse plumbum in eius cavo haerens.

Apparet ex omnibus his ingenti remediorum varietate obstacula haec in urethra nata fuisse tentata, & quidem vario cum eventu. Nec finis facile in his erit, dum unusquisque sua prae reliquis extollit. Iudicium autem de his formari nequit, nisi describantur medicamenta. Hoc candide fecit *Sharp*, uti dictum fuit, & a fide dignis viris audivi, simili cum successu has candelulas adhibitas fuisse, ac illas, quas sollicite texit *Daran*, & quas divinare conatus fuit anonymus auctor Anglus (*a*), qui inter ingredientia numerat soleas calceorum combustas, aliaque plura. Fides sit penes auctorem.

Celebris chirurgus *Goulard* (*b*) usus fuit *extracto saturni*, ut vocat; quod est solutio lithargyrii saturatissima in aceto vini. Huius liquoris unciam dimidiam miscet librae cerae solutae leni igne, dein huic miscelae linteum intingit, & postea inde candelulas format. Si his non cedant obstacula duriora, auget quantitatem extracti saturni, donec optatus sequatur successus. Pluribus observatis confirmat utilitatem huius remedii.

§. 1452. Hinc fertur in membra, cum dolore nocturno medios artus occupante, ut & flexurarum rigiditate.

Ex illis, quae in praecedentibus dicta sunt, patet luis miasma quandoque ipso infectionis momento in sanguinem resorberi, & circulantibus humoribus mistum, per omnes corporis partes moveri, posteaque ad diversa loca deponi, hinc & pro diversitate loci, ad quem deponitur varia mala producere.

Frequentius vero illud miasma solet in genitalibus partibus, pinguibus, aut mucosis humoribus inviscatum, sedem figere, & quum illud venenum potestatem habeat sanissimi etiam corporis humores ad locum affectum affluentes sibi assimilandi; ita ut contagiosi fiant similiter, patet, quare ex parvo ulcusculo venereo totum corpus successu temporis possit infici: quod in malo hoc inveterato fieri observatur; uti pluribus ad §. 1445 demonstratum fuit.

Illa mala, quae in superficie externa corporis a lue fieri solent §. 1444, 1445,

(*a*) Theor. and practice of chirurgical pharmacy London 1761, 8, pag. 224, & seq. (*b*) Remarques, & observat. pratiq. sur les malad. vener. &c. pag. 317, & seq.

unt, & descripta, simulque patuit, in ipsis difficillimos morbos quandoque produci. Se- de morbis partium genitalium, a lue ortis, fa-

de illis malis, quae observantur, dum terra & tendines, membranas, ligamenta, ossa ipsa rata contingere toties solet.
tunicam cellulosam latissime per totum corpus, omnibus musculis interponi non tantum, sed & im muscularium fasciculos interferi, imo & fin- tem luis venenum pinguibus, & mucosis intuer- ad ossa ipsa, & ossium meditullia, unde triftufi- ia sequentibus apparebit.
fium solent adultam luem comitari, recentem ra- postea ad §. 1467 dicetur, pro signis confirmatae lam curam requirit. Illo vero tempore, quando increbuit, etiam in morbi initio his doloribus ex- legitur apud *Gasparum Torellam* (c), qui anno 1497 venerea scripsit, de *Nicolao minore Valentino*, in- eadem die, qua rem habebat cum muliere puden- fectus fuerit. *Infectio coepit apparere in virga, uti venire: nam sequenti die apparuit ulcus in virga, cum ndente versus inguina ad modum radii cum sorditie, dies, ulcere semicurato, correptus fuit intensissimis do- atularum, brachiorum, tibiarum, & costarum; & prae- is, cum maximis vigiliis, a quibus molestabatur non nisi mnum.* Post decem dies apparuerunt multae pustulae collo; nec malum ab eruptione pustularum levari vide- , & pustulae manebant, nec augebantur, nec minue- um spatio. Accesserunt & nodositates in membris. norum (d), triginta diebus ab infectione virgae subito m, totum corpus infectum fuit maculis latis rubris sine *nque diebus fuit correptus, doloribus intensis capitis, colli, e vero coeperunt cortices ad modum furfuris emittere. Po- nt dolores per totum corpus, infestantes eum in nocte, &* aegro (e) morbus coeperat a doloribus, tandem post tota die laborioso exercitio, in nocte, hora, qua mole- s, a capite usque ad pedes correptus fuit pustulis grossis, cum dolorum levamine.
symptomatum congerie luis miasma humoribus mistum a afficere, nec adeo cito in parte quadam figi, sed vagari per

§. 545, 546.

(d) Ibidem pag. 547. (e) Ibidem pag. 550.

per diversas partes, quarum functiones laedit, & locum mutare. Saepius occurrit hodie, maculis, pustulisque in cute subito apparentibus, levamen dolorum sequi; & contra. Verum, ubi semel in ossibus ipsis fixum haeret, tunc dolores non tolluntur per materiae metastasin ad alia loca; sed pertinaciter haerent. Hoc autem a primis morbi incunabulis ad haec tempora usque constanter obtinuit, ut molestissimi illi dolores noctu ingravescant, interdiu vero minuantur insigniter, imo quandoque & integre cessent.

Graphice luis progressum descripsit *Sydenhamus* (*f*), & dolores illos vagos a fixis distinxit. *Dolores tum caput, tum artus in articulorum interstitiis, humeros scilicet, brachia, & talos crudeliter laniant, nullo ordine invadentes, & per intervalla, licet noctu aegrum lectuli calore perfusum rarissime destituant, nec nisi sub auroram libenter evanescant.* Sed simul notat, si crustulis porrigine, varis, cutis deturpetur in leprae fere modum, tunc levari dolores; ita ut, quanto magis cutis foedatur, tanto minus aegri discrucientur. At levamen hoc dolorum durabile non est. *Nam universa symptomata pedetentim incrudescunt, dolor prae reliquis, qui tandem eo usque exacerbatur, ut se nequeat miser in lecto continere, sed protinus exsiliens, huc illuc in cubiculo cursitet, irrequietus ferme, donec illucescat.* Fixum enim tunc in ossibus haeret malum, quae in dura tubera, & nodos attolluntur, cariosa fiunt, & deis ulcera phagaedenica pessima in parte affecta producunt &c.

§. 1453. **U**nde in cartilaginibus nasi maxime, & palato erosio.

Notum est, ossium articulatorum extrema tam excipientia, quam excepta cartilagine incrustari, mucosis, pinguibus humoribus illiniri, unde conciliatur articulis facilis mobilitas. Illud smegma articulare aptum nidum dare poterit miasmati venereo, & pessima mala producere. In cadaveribus hunc morbum passorum tales ossium degenerationes circa articulationes observatae fuerunt aliquoties; quas & ipse vidi.

Omnium maxime tales cartilaginum erosiones a lue occurrunt in naso, & palato; quae postea insanabiles deformitates relinquunt. Accedit, quod luis venenum difficilius ex his locis extricari queat; uti omnibus in cura huius morbi versatis notum est.

Sed de his malis antea ad §. 1445 dictum fuit.

§. 1454. **M**ox media ossa occupans caries producit; praecipue in cranio.

Quando in ossibus cranii mediis, vel in media parte crassissima ossium maiorum, quae artus constituunt, oriuntur dolores enormes, acsi compages tabulata ho-

(*f*) Epist. II, responsor. pag. 416.

ilitura esset, atque hi post occasum solis inchoati
donec media nocte intolerabiles evaserint, coëge-
rum deserere, versus auroram sponte quiescen-
in pinguedine ossium ipsa iam haerere (g).
cranii medullae officio fungatur, hinc toties te-
urrunt. Observatur enim in lue venerea caput
quas corporis partes, dum luis miasma, quam-
ptum, per universam humorum massam disper-
partes depositum illas lenta tabe peredit.
) signa, quibus dolores arthritici a venereis distin-
vi, parvoque tempore exoritur, idque ex defluxione,
cubuit. Dolores vero luis venereae sensim procedunt,
emento, quod pars male affecta paullatim congessit.
culo, aut circa hunc consistit, fixaque est. Dolores
medios artus obsident; in quibus & plerumque tophi
n fronte, & capite, in clavibus, in medio humeri
, & in parte priori tibiae; nonnunquam & in aliis

ibus venereis obtinet, quod non augeantur ad at-
alida pressione partium dolentium, aliquid levaminis
arthritis tactum rudiorem imprimis minime ferat.
n est, antequam ossa in tophos duros eleventur: illi
nt.

superpositae partes in apostemata assurgunt pes-

iam difficulter curentur mala, quae ab osse prius affecto
laesione externa os affectum fuerit, post vulnera sup-
quidem cura procedit; sed succedit tamen; quum per
illes, quarum unio pariter soluta est, via facile pateat cor-
rerum dum post nocturnos illos dolores superpositae
na ulcera degenerant, merito metuitur ossium meditullia
antequam partes molles afficerentur. *Visum fuit ossa iam*
rie, licet incumbentes partes molles adhuc forent integrae;
oris frangeretur in homine, dum tibialia exueret. Si ossa
eam intolerabilem diu toleratam *sic sensim erodantur,*
tinent mala! Videantur illa, quae antea ad §. 1445 dicta
ni tales casus enumerantur. Legi certe merentur illa, quae
) de lue venerea habet, in operibus eius, quae anno 1503
in-

praefatione.

(h) Ibidem pag. 614. (i) Ibidem

incoepit colligere, & anno 1513 edidit. Quum autem summi pontificis *Iulii secundi* chirurgus fuerit, vidit procul dubio luem, dum primo in Europa apparuit. Incipiebat morbus a pustulis genitalium in utroque sexu, quae deinde per totum corpus dispergebantur. *Interdum cum dictis pustulis, vel saltem post earum ortum inde ad mensem cum dimidio, vel circa, patiens laborabat doloribus clamosis interdum circa frontem, interdum in spatulis, & humeris, & brachiis, & aliquando in tibiis, coxis, & anchis. A quibus doloribus aliquando multum post tempus, videlicet post annum, & ultra, quaedam oriebantur scirrhositates, ad instar ossium, a quibus aegrotantes clamosis doloribus vexabantur, praecipue tempore noctis, & sedabantur in die &c.* Dolorum autem illorum finis semper fuit os corrumpere; prout in spina ventosa accidit. *Transacto vero anno cum dimidio, vel circa, quaedam tuberositates exiturales materie grossa, & phlegmaticae plenae, ad modum non parvae castaneae, albi coloris, substantiae durae ad instar chordae, aut nervi semiputrefacti generabantur, quarum maturatio a natura tantum, absque auxilio alicuius medelae, plerumque faciliter efficiebatur. Qua de re post earum crepaturam, seu apertionem omne genus ulcerum videbatur &c.*

Deinde varias ulcerum malorum species enumerando latius hanc rem deducit, & probat, omne dolorum genus, omnes cutis foeditates, omnes ulcerum diversitates in hoc morbo concurrere, additque: *Ultimo loco vidimus, febriculam oriri, quae tot praenominatis malis hominem quasi ad bellicam, aut ad ultimam eius diem conducebat.*

§. 1456. Quin & in tophos duros elevat, dolentes obscure, sensim acutius, tumque & superposita corrumpentes.

Lues venerea, uti patuit, ossa inficit saepius, imo & vera carie destruit; quandoque lentius in ossa agit, & illa in duros tumores elevat sensim, qui satis diu perstant, antequam caries sequatur: rudius etiam attacti, vix dolent, vel obscure tantum, & dolor ille lente augeri solet, accedente nempe, vel & aucta ossis tumentis corruptione, a qua deinde impositae partes molles corrumpuntur, sequentibus omnibus malis, quae paragrapho praecedenti enumerata sunt.

Solent tamen hos tophos praecedere dolores illi osteocopi, nocte exacerbati, molestissimi. Tumores illi, ad media ossium loca nati, molles quandoque, & lenti sunt, & tenaces utcumque prementi digito cedunt, & *gummi*, vel *gummata* vocantur; quia gummi, ex arborum cortice stillans, concretum iam, & aëre exsiccatum, nondum tamen omnino induratum, & fragile, satis apte referunt. Si durioris consistentiae fuerint, & prementi digito vix cedant amplius, dicuntur *tophi*; ubi vero induruerunt ossei penitus, tunc solent vocari *exostoses*, si tota ossis substantia tumeat in hoc loco, vel & *hyperostoses*, si tumor talis durus ossi quasi insideat tantum. Vidit talem tophum mediam tibiam obsidentem *Ten Rhyne* (*k*), in nauta triginta quinque annorum, qui lue infectus mo-

(*k*) Differt. de arthrit. part. 2, pag. 64.

lolores creaebat ...
liuque aëris iniuriis expositum saepe tolerare
uticos labores strenue perageret, loro aspero,
upit. Chirurgus discidit locum; & cauterio,
rafo. malum destruere conabatur ingenti cum
entius dein locum lustrans invenit foramen par-
vix admittebat: exscidit trepano laminam osseam;
ossis tibiae usque, viditque medullam in fungo-
se admodum sensilem: tentabat dein similem me-
fracturis adhiberi solet, & instituta cura luis ve-

iat, tophos tales affecto prius osse elevari, &
nis esse.

uibusdam haerent quandoque, ubi summas molestias
notabile vidi. Vir triginta trium annorum, dum in
iro concubitu cum muliere Inda gonorrhoeam habuit,
no *copaibae*, aliisque calidissimis remediis curare ten-
osis, tumor varicosus circa testes, &, postquam per
gonorrhoea manserat, coepit minui; sed mox natus
nguine, quem inciderunt scalpello in Indiis, & cu-
rhagades, sive fissurae cutis in manibus, ac pedi-
x, dum post quadriennium a prima infectione in pa-
empore coeperunt rhagades minui sensim, quo ma-
quaret, brevi sanatae, dum ad suos rediit. Dira ta-
uis vestigia tam in faucibus, quam in diversis cor-
a mala, quibus affligebatur, tophus magnus, integu-
mutans haerebat sub musculo temporali sinistro; si-
t latebat sub temporali dextro; unde miser os didu-
solis iusculis vitam sustinebat; donec tot, & tantis
ops, tandemque periit.

facile constat de signis, quibus morbus hicce co-
scitur.

nus dicta sunt, ni fallor, *habentur signa*, quae luem
corpore docent; uti & *illi effectus*, qui a diversis
c morbo affectis pendent. *Simul conatus* fui sollicite no-
m, quid metuendum sit. *Pro vario enim* corporis habi-
sitate contagii, prout recentius *fuerit* malum, vel iam
tuerit, prout has illasve *corporis* partes occupaverit,
t, diversa sequentur mala, cura facilior *erit*, aut difficilior.
luis diagnosi, & prognosi actum *fuerit*, sequitur, ut de
quae viderim in hoc morbo tractando, quae tuta, & vera
in

noverim, laudabo illos, per quos profecerim, indicabo rationes, quae me permoverunt, ut quaedam praeferrem aliis. Paratissimum me sentio, ut meliora sequar, simulac mihi innotuerint: donec haec fortuna mihi contigerit, utar meis.

§. 1458. Gonorrhoea curatur balneo, fotu, iniectione, purgatione mercuriali saepe repetita, emulsionibus, balsamicis, abstinentia ab omni cibo, potuque lauto, & ad venerem stimulante, victu contra, potuque tenui.

Generalis indicatio in curandis malis a luis contagio suscepto ortis consistit imprimis in eo, ut contagiosum miasma removeatur quantocyus de loco, cui haeret, & expellatur de corpore, ne ulterius noceat parti, quam occupat, nec propagetur ad vicina non tantum, verum etiam ad loca admodum remota.

Varios effectus a lue metuendos esse pro diversitate loci affecti, & materiae contagiosae pro maiori, vel minori calore excitante, uti & pro diversa temperie corporis infecti, pluribus ad §. 1444 dictum fuit.

Solet autem miasma venereum in loco, cui adhaeret, se manifestare leni inflammatione, pustula subalba, squammosa, rodente, mucosa, quae vulgatis remediis pertinaciter resistit, & postea stillat foedam saniem, mucosam, lentam, subviridem, rodentem, tuncque in latum magis, quam in profundum proserpit malum.

Si in veretro externo infectus locus haeserit, vocatur *cancer* ob difficultatem curationis. Si interiora obsederit, citius, vel serius ex urethra depluit similis sanies; & tunc vocatur *gonorrhoea*; quae in plures species distingui solet pro diversitate loci, quem in toto decursu urethrae occupat, & partium adiacentium, aut humores suos eructantium in cavum canalem urethrae, quae luis contagio infectae sunt. Ut haec mala exacte cognosci possint, requiritur absolute anatomica cognitio harum partium, ex qua intelligi possint diversa, & taediosissima mala, quae gonorrhoeam veneream comitantur quandoque, aut sequuntur. De his omnibus dictum fuit §. 1447, & sequentibus. Sequitur ut de cura gonorrhoeae agatur.

Balneo, fotu. Praecipua cura consistit in eo, ut expurgetur miasma inficiens, & concilietur liber, facilisque exitus materiae effluenti. Hinc prudentes medici conantur per balnea, & fomenta hoc obtinere, ut perpetuo madescant, & tepescant partes, sicque susceptum virus foras alliciatur, ut effluat totum cum pure facto.

Materiam balneo, & fomento dant emollientes herbae, & farinae, additis simul lenibus antisepticis. Talis formula in *materia medica* ad hunc numerum habetur ex emollientibus *malvae* foliis, & antisepticis, *ruta*, *scordio*, *alliaria* compositum; cui & saponis Veneti pauculum, & parum spiritus vini additur. Ad lubitum poterit emollientium copia augeri, uti & antisepticorum, prout remedium magis, minusve detergens desideratur: ex similibus & cataplasmata, qui-

:ur, parari poterunt; quibus solet pauculum *oxi*
s cita harum pulticularum exsiccatio. Quam ma-
er praeputium, & glandem colligatur sanies, &
, infectio, glandis, & interni praeputii erosio,
tuenda sunt. Sollicita hinc fiat ablutio, & dein
bvolvatur cataplasmate emolliente, materiam ex-
e. leniter antiseptico. Haec ablutio, & mundatio
:bent.

.tis esse talibus, qui munera publica gerunt, aut sui
ndationibus saepius de die vacare possint, absque eo
ıtis mali; quod, ut non innotescat, anxie desiderant.
:s. interdiu veretrum immergerent vasculo aquae, &
ıtitate pleno, in quibus pauculum saponis Veneti dis-
gat, nec irritet tamen sensiles has partes. Reducto
ıi applicetur post emundationem factam molle *em-*
meliloti, aut his similia. Quamvis autem balneis,
s primae partes debeantur, tamen & urgente ne-
:o adhiberi poterunt (*i*)
postribula magnam impunitatis spem ponunt in ab-
m post absolutum opus facta.
& frequens ablutio, & mundatio imprimis utilia sunt,
onorrhoeae specie (vide §. 1447), ubi sanies pressa
iam quasi exsudat, & sub praeputio colligitur; uti
oeae sedes non distat multum ab orificio urethrae.
s distat magis, fomenta haec, & balnea non directe
ectum; licet prosint abluendo gonorrhoeae saniem,
, & inter praeputium, & glandem colligitur. Hinc
ui his morbis curandis operam dabant, insigniter pro-
uae sub forma balnei, fomenti, cataplasmatis prode-
iicerentur saepius in urethram; ut ex loco affecto sic
molesti lenirentur dolores, & *stranguria* emendaretur.
nes totam urethrae longitudinem abluere, ac mundare pos-
conditione mali varia adhiberi *remedia* sperabant, se
folis iniectionibus. Ta-
m, tamquam malum topicum *folis iniectionibus*. Ta-
s medici (*k*), qui *aquam calcis vivae*, *saccharum saturni*,
oßum *guaiaci* &c. iniicienda voluit in urethram, & per
noeae curam promittebat. Longe me abesse ab hac me-
n periculosam credo, dum talia remedia constringendo
duxum sistendo fallacem sanationis spem faciunt tantum,
nem. Nec sensilis adeo urethra fert acria impune; sed
que dolores patitur; corrugatur tota, donec occalescat, re-
pe-

fa.

(*k*) Morando Morando prima decade di lettere &c.

petito similium usu; unde postea difficillima mala sequuntur, praeter illa, quae a retento miasmate venereo sunt metuenda.

Prudentiores medici mollibus tantum, & leniter detergentibus iniectionibus usi fuerunt, ut mundaretur locus affectus in urethrae canali; qualis formula in *materia medica* ad hunc numerum habetur. Si ingens ardor in urethra percipitur, ex *seminibus cydoniorum*, in aqua rosarum infusis, paratur tenuis mucilago, quae tepide iniecta prodest demulcendo, & inviscando rodens acre.

Sed & hoc notandum est circa iniectiones in curatione gonorrhoeae adhibendas. Eo difficilior cura praevidetur, quo locus affectus in urethra magis distat ab eius extremo, & versus prostatas ac vesicam tendit. Per iniectiones autem retropellitur sanies gonorrhoeae, in canali urethrae collecta, & contagium remotioribus locis applicatur, quod periculosum est. Verum quidem est, quod urethra per inferiorem partem penis decurrens facile comprimi possit, sicque impediri, ne liquor iniectus versus posteriora veniat; tumque tota urethrae pars inter locum digitis pressum, & urethrae aperturam tuto eluatur, & mundetur. Ast si minima hic negligentia in eligendo compressionis loco, vel si quacumque de causa non integre comprimatur urethra, pars iniecti liquoris superabit illud obstaculum, & virosam saniem propellet ulterius.

Antea ad §. 1447, ubi penis fabrica mirabilis describitur, notatum fuit, membranam internam urethrae pertundi copiosis foraminulis oblongis, sive poris maioribus, minoribus, quos dant canales excretorii glandularum, quae in corpore cavernoso urethrae locantur: canales illi iuxta membranam internam urethrae per eiusdem corpus cavernosum decurrunt, & dein oblique penetrant in urethrae cavum, quod secreto humore blando obliniunt, & contra acrimoniam urinae muniunt. Canalium horum orificia obliquo ductu in urethram hiant, & ideo semilunarem figuram habent. Licet ergo iniectiones non protruderent saniem versus posteriora, dum digitis comprimitur urethra; possunt tamen urgere virus in has lacunas, & sic in corpus cavernosum urethrae propagare malum.

Si omnia haec considerentur, videtur tutissima esse, & facillima illa depuratio, quae fit per urinam ipsam, qua tota longitudo urethrae abluendo depuratur; haec valida satis vi eiicitur, dum vesica contracta agit post superatam sphincteris resistentiam. Directio autem iactus urinae talis est, ut averrat saniem in urethra haerentem, sed nullo modo illam urgeat in canales illos, qui per urethrae cavum distribuuntur, & quorum aliqui satis patulis orificiis hiant.

Verum quidem est, quod urina etiam sana acrimoniam habeat, quae molesta fit locis illis excoriatis, & ulcerosis; ast in artis potestate est, urinam adeo tenuem, & blandam reddere, ut nullo modo urethram irritare possit. Ideo iniungitur aegris, ut plus potent, quam sitis requirit. Aqua pura, infusa lenia aquosa, decocta ex herbis emollientibus parata, glycirrhizae infusum, lactis serum, hydrolaga, emulsa, cerevisia tenuis, & mollis simul, &c., amplam potui communi materiam praebere poterunt; ex quibus eligantur illa, quae aegri palato magis arrident.

Quum

anus longior conducant in hoc morbo, & urina
semper acrior fiat, simul accumulabitur in cavo
somni longioris tempore; at damna inde metuen-
si aeger libras duas tenuis potus sumat, antequam
post tres, vel quatuor horas sponte evigilabit,
acto largum haustum potus mollis hauriat, & ob-
tenuis manebit, & nullo modo acris reddetur,
urethra mundabitur a collecta sanie; atque ita
ultum molesta stranguria, quae gonorrhoeam toties
nodo omnis utilitas, quae ab iniectionibus sperari
ie metu ullius damni.
molles sunt, & leniter tantum abstergunt, parum
, quid cogitandum, dum acriora remedia ab agyrtis
loque venereis ulcusculis in loco cute tecto solent
§. 1463 dicetur. Si liquida fuerint haec remedia,
nam urethrae superficiem pessime afficiunt, & summos
arum autem a solis topicis remediis exspectari possit,
incommodum exspectandum a candelulis cereis, quae
habent admista; de qua re videantur illa, quae ad
, licet molli cera constent, nisi perita manu introdu-
levia producere poterunt. Homo pertaesus diuturni
nsilium accepit in urethram dimittere candelulam ce-
& satis tenuem; quum facile succederet haec intro-
etravit; ita ut notabilis pars talis candelulae in vesi-
emollita loci calore flexilior reddita nodum fecit.
educere candelulam, transitum impediebat nodus; vi
uente valida haemorrhagia, penis, & scroti tumore
entia. Periti chirurgi ope tamen evasit ex hoc discri-
n leve erat (*).
li saepe repetita. Methodum curandi gonorrhoeas per
epe repetita plurimi celebres medici adhibuerunt cum
daverunt tamquam unicam. Sic *Antonius Musa Bra-*
eum plures alii censuerunt. Quum autem argenti vivi
erea curanda adeo celebris esset, ideo purgatio mercu-
ri a multis. Interim certum est, alia purgantia suffe-
ellandum hoc malum. Sic *Sydenhamus* (m), dum de
cit: *Curationis omnis cardo in remediis catharticis verti-*
sque usu comperimus, quorum auxilio vel educitur humor
tur diversio saccorum corporis naturalium, qui aliter hosti in
Fatetur simul, quod quaevis cathartica saepe, & diu exhi-
sanare possint: elegit tamen validiora, quae bilem, maxi-
me

de chirurg. tom.
nsor, II, pag. 4 ... III, pag. 610. (l) Aphrodisiac. pag. 684.

me vero quae ichorem serosum, fortiter e sanguine expurgant, & subducunt.

Antea pluribus probatum fuit contagium luis venereae intricari lentis, & pinguibus corporis humoribus, illisque uniri. Proderunt ergo illa remedia, quae omne lentum, ac pingue solvunt, & solutum educunt de corpore. Spes magna est susceptum miasma, quod illis unitum fuerat, hoc nexu liberum exire posse de corpore. Validorum enim purgantium usu repetito obesus homo emaciari poterit integre. Antea ad §. 761, ubi de purgantium usu in cura febrium intermittentium agebatur, monitum fuit a purgante medicamento bonos humores corrumpi, dein corruptos excerni: quod *Helmontius*, uti ibidem dicitur, dum a scabie curabatur, suo damno expertus est; repetito purgantium usu emaciabatur adeo, ut tremerent genua, vox rauca fieret, & omnes labascerent vires. Unde conclusit, quod vividam corporis substantiam liquassent purgantia, & in putrilaginem resolvissent. Talem virtutem habent imprimis illa purgantia, quae a medicis *hydragoga* vocari solent. Testatur *Sydenhamus* (*n*), quod *sola ialappae radice pauperibus aliquoties subvenerit, quorum tenuitati, & rebus angustis domi consulendum erat*.

In *materia medica* ad hunc numerum habentur tres formulae remediorum purgantium, quarum binae priores largam satis mercurii dulcis dosin continent; quod tamen non absolute, aut semper requiri videtur. Ipse *celeberrimus Boërhaavius* (*o*) mercurialia praeparata non laudavit ad gonorrhoeam sanandam, sed *ialappam, hermodactylos, scammoneum, seram imprimis. Haec crebro usurpata potestatem habent dissolvendi sanguinem in aquam, hanc depellendi deorsum, & evacuandi per intestina; haec agunt valide semper, & in urinae vasa, vesicam, urethram. Hinc & laudatissimus horum usus in locis huic malo nativis, Africa, & America; quin & probatissimus quoque apud optimos fere nostrorum in arte magistrorum*. Eamdem methodum laudavit, ubi in uno loco externo recens labes unice haeret, & ulcusculum producit; deinde addidit: *Nunquam probabo temerarios ausus illorum, qui consulenti super hoc malo iuventuti illico suadent usum argenti vivi; quod semper corpori nocet; nec necessarium saepe habetur* (*p*). Diserte autem monet *Sydenhamus* (*q*) vel ipsam salivationem mercurialem non sanare gonorrhoeam, dum luem tollit, quae comitem gonorrhoeam habet. Unde statuit sequentia: *Quoties lues & gonorrhoea una stabulantur, vel ante salivationem, vel ea iam peracta, gonorrhoeae curatio tentanda est; quod & tutius fit, me iudice, & facilius etiam post finitam salivationem, quum, luem habens comitem, gonorrhoea aegrius domatur, quae vero a praegressa salivatione quadantenus subacta fuit, minori negotio expugnari soleat*. Idem affirmat *Boërhaavius* (*r*), nisi quod in illa specie gonorrhoeae, quae in glandulis *Cowperianis* nidulatur, curanda dixerit: *Quare etiam subinde hic recurrendum erit ad gravissima remedia ptialismi. Quamvis*

(*n*) Epist. responsor. II, pag. 419. (*o*) In praefatione ad aphrodisiacum. (*p*) Ibidem. (*q*) Epist. II respons. pag. 432. (*r*) In praefatione aphrodisiaci.

nunquam carentur, tamen posterior haec species, ...lulans, in qua vasa arteriosa, & cordis impetus ...mercurii vim longe promtius excipit. Notan... urethram haerere, licet illarum emissaria in ...r miasma susceptum sic erodantur, ut in sinus ...molestissima degenerent; unde & luis universa... ...uod praecavendum salivatio tentari solebat. ...er confirmant, remedia mercurialia, quae luem ...solent, parum, imo nihil prodesse in curandis ...bres chirurgi Angli, qui militum venereis mor... ...curam habuerunt in castris, in gonorrhoea cu...n corrosivum in spiritu frumenti solutum (de quo ...endum erit) luem sanasse quidem, etiam satis con...em gonorrhoeam virulentam, quae, si nullis aliis ...remediis mercurialibus sanari poterit (s).

...posuit *Sydenhamus* (t) in usu decoctorum, quae ...aiaco &c. praeparantur, & a multis, ut specifica ...nedia laudantur. Ab his enim *universum aegri cor...ffecta, iam pridem nimis incalescentia, ulterius adhuc ...m etiam gonorrhoea, quae paullo ante evanuerat, quod ...uo in conspectum prodiit.*

...onorrhoeae curam inchoandam suadet *celeberrimus* ...illam pro morbo inflammatorio, omnesque inflam...endos esse, imo & blandam resolutionem hic obtineri ..., nec fere unquam, nisi in levioribus gonorrhoeis ...tis sanguinis missionibus, & exactae diaetae acquie...alum; si leve fuerit, tanta sanguinis iactura non indi...lientibus abluitur facile leve contagium, nondum per...affecta; imo, ut sincere dicam, *nullam sanguinis mis*...solutionem enim, uti §. 386 *dictum* fuit, requiritur ...s, quae nunqum sperari poterit *in loco*, cui adhaeret ...on tantum cutim, sed & *solida ossa corrumpere*, & ero... spes curationis in eo *consistit, ut exeat* per fluxum ...arissime praeterea contingit, *aegros medelam* quaerere, ...ex pene extstillet; adeoque de cura per resolutionem ...ur, nec operae pretium *erit in omni* gonorrhoea san...im si ardor, erethismus *cum gravissima* dysuria adsint, ...t (v), *haud segnius, parcinsve venam esse tundendam*, ...*monia, vel dysenteria*. Verum solo decocto *radicum al*...ta potato magna copia, & *fomentis* mollissimis appli... ca-

...nd. inquirys vol. II, pag. 83.
...168. (u) Lib. III, cap. I, §. IV, & (v) Epistola responso... pag. 105, & seq.

catis, graves tales molestias saepius lenire, & superare potui, quae minuebantur statim ac fluxus largiori copia prodire inciperet. Plus enim hic exspectandum est ab acris irritantis obvolutione per mollissima remedia, & laxatione viarum, ut tuto exire possit, quam si tota curatio ad sanandam inflammationem dirigatur. Lues enim venerea non adeo in inflammationem prona est ex sua indole, uti apparet, si contagii effectos in loco oculis conspicuo considerentur: prima enim signa sunt *pruritus*, *calor*, *lenis inflammatio*; quam brevi sequitur *pustula subalba*, *squamosa*, *erodens*, de quibus videantur illa, quae ad §. 1444 habentur. Contigit quidem aliquando membrum inflari virile in calidis iuvenibus lauta diaeta, & vino copioso utentibus, dum aestivis sub caloribus immodica venere abutuntur, & se totos exhauriunt: ut & aliquando recens nuptis, dum optatis amplexibus fruituri vi adhibita viam novis gaudiis parant, quod similem membri inflationem cum rubore, & dolore patiantur. Idem malum toties experiuntur illi, qui ad curam gonorrhoeae acribus diureticis, balsamis nativis, vel & artificialibus copiose utuntur. In similibus casibus subita sanguinis missio locum habet, uti §. 1460 dicetur. Hoc tantum monere volui gonorrhoeam veneream non indigere sanguinis missione ad curationem, neque illam inchoandam esse semper a venae sectione sub spe felicioris, & citioris sanationis.

Sydenhamus (*x*), qui, ut notum est, in morbis inflammatoriis curandis abundanti sanguinis missione utebatur, in cura gonorrhoeae, praecipue in initio, illam nullo modo admisit, quum non speraret inde benignam morbi incipientis solutionem. Sic enim habet: *In temperamento admodum sanguineo, & affectu pertinaciori post mensem catharsi datum, aut circiter, ut plurimum sanguinis unc.* VIII, *vel* IX *e brachio dextro detrahendas suadeo. Ut maturius celebretur venae sectio, auctor non sum, ne hac προφάσει contagium penitius inseratur.*

Purgantia per alvum praecipue conducunt ad gonorrhoeae curam, & saepius repetenda laudantur. In aegris, quibus facile alvus movetur, *decoctum tamarindorum cum foliis senae* suffecit saepius, si quotidie potaretur, donec symptomata, ardor nempe urinae, stranguria, stricturae sensus in urethra leniantur, materiae effluentis copia minuatur, & color in melius mutetur. In initio enim rubellum quandoque colorem fluxus habet, vel & profunde viridem; dein flavescentem: augeri tunc solet spissitudo, & succedit postea albus color. Maiori tunc intervallo dantur cathartica, ne largis, & diuturnis deiectionibus vires exhauriantur, nimisque tabescat corpus. Illis, qui duriori stimulo indigent ad catharsin, validiora propinantur remedia. Ita *Sydenhamus* (*y*), qui fatetur, se pauperes sola radice *ialappae* curasse, dabat communiter calidiora purgantia, quae *aloën*, *colocynthidem*, *resinam ialappae* continebant, & addito *opobalsamo* in massam redigebantur; cuius grana quadraginta exhibebat omni mane hora quarta, vel quinta per dies 12, 14, vel etiam plurea, *donec urinae ardor*, & *materiae seminiformis color flavus admodum immi-*

(*x*) Epist. respons. II pag. 422. (*y*) Ibidem pag. 414.

rtica alternis diebus adhuc per duas septimanas; bis in septimana sumantur pilulae, donec bu- prorsus evanescat; quod ut plurimum nonnisi post

dam esse rationem aetatis, virium, ac tempe- gantia, & adeo frequenter repetuntur. Obesa t, macilenta, & exsucca minime, in quibus le- frequenter debent repeti. Diebus a catharsi li- am copiam bibere debent tales, & molli victu rte curabuntur; sed longe tutius. Summo certe urgationes quoque, ut interdum necessariae sunt, sic im adseruni. Assuescit enim non ali corpus, & ob

, praesertim acriora, dum intestinum rectum fre- onendi irritant, & vix non excoriant, vicinum col- int, & stranguriam excitent, vel augeant illam, quae Optime notavit celebris in hoc morbo curando n in usu purgantium minuta fuerat fluoris quantitas, & geretur in horum usu ulterius, non emendetur amplius cedat dysuria, & priapismus, & materiae effluentis quan- nt. Unde cogebatur lenioribus postea curam absolve- ingebat in hominibus sicci, calidi, biliosi tempera- e, phlegmaticae temperiei homines has evacuationes nt. Quantum noceant penis erectiones in gonorrhoea r; & simulac post frequentiorem validorum catharti- s oritur, leniora, & maiori intervallo data conducent

imprudentes iuvenes, dum turpe malum celare vole- onem anxie desiderabant, drasticis usos fuisse purgantibus lies. Novi contigisse, ut erosa intestinorum tunica unus pente per anum sanguine, subito defecerit. Alios vidi lidos languisse per menses, antequam vires aliquantum it. Quot sunt metuenda mala, dum vix sanati se novis repetitis gonorrhoeis pessime mulctantur, & vel proprio rum consilio similem curationem repetunt. Emerita enim, libidinis prostibula se turpi experientia iactant esse ver- orbo curando -

lenioribus purgantibus, & tamen satis evacuantibus gonor- at, contingit tamen aliquando curationem tardius proce- difficilius purgantur: tunc aucta dosi, & in forma liquida edit Sydenhamus (b), quae ex tamarindis, foliis senae, rheo, man-

II, pag. 51,
420.

(a) Turner, Siphylis, pag. 70.

(b) Epist. II

manna, syrupo ex spina cervina &c. parabantur. Quibus si non succederet cura, pro dosi dedit drachmam mediam *pilularum ex duobus* cum granis viginti mercurii dulcis, & quidem bis in septimana. Constant illae *pilulae ex duobus* aequali copia *colocynthidis*, & *scammonei*; unde merito drasticum remedium dicitur. Praecipuam autem spem in hoc posuisse videtur, *si turbith minerale ad gr.* viij, *tantum* bis, vel ter *daretur* (idque interposito *debito temporis spatio*, *ne forte oboriatur ptyalismus*); *quod quidem remedium in eradicanda difficiliori gonorrhoea facile primas fert*. Eamdem methodum laudavit *Turner* (*c*), si gonorrhoea admodum virulenta foret, simulque adessent cancri venerei in genitalibus.

Ex omnibus dictis patet, versatissimos in curandis his malis viros praecipuam curae spem posuisse in repetito catharticorum usu; mitiora dedisse primum; quibus si non emendaretur malum, validiora, imo & drastica adhibuisse; pracipue in repetitis, vel admodum virulentis gonorrhoeis, quales solent esse illae, quae longiori tempore post suspectum concubitum se manifestant tantum. Simul patuit, non semper necesse esse, ut adhibeantur remedia mercurialia, nec salivationi obedire gonorrhoeam.

Purgandi haec methodus multis displicere solet, & taedium non leve facere, de quo *celeberrimus* Boërhaevius habet sequentia (*d*): *Neque crediderim temere excultam usque methodum huic propositae praeripuisse: novi quippe alias pleasque tentavi, cum hac comparavi. Fateor, incommoda est aulicis in celebritate versantibus, vel munera publica gerentibus; sed tuta saepe ardua sunt, & molesta. Novi promissa agyrtarum, se curaturos vel in regali natantes luxu, equitantes, omnia voluptatum genera exercentes. Sed mihi & haec conanti, haud licuit esse tam beato. Quin & dolui saepe, dum sic tractatos illustres viros vidi per annos vitam agere reliquiis veteris mali obnoxiam*.

Laudabatur a quibusdam aquarum mineralium potatio ad gonorrhoeam, vel saltem leves eius reliquias exstirpandas, imo iam in receptum morem hoc abivisse, indignabatur *Sydenhamus* (*e*): statuit enim solam catharsim hic instar omnium esse, & severe inculcavit, ut aegri sibi temperarent ab aquis mineralibus; certo namque sibi constare, ait, ab his *morbi reliquias e corpore eliminandas, vi adstringente, & plus satis sanativa, arctius constringi, & quasi clavo figi trabali; unde, quod saepius observavit, scroti tumores enascebantur, quoties in morbi principio, vel statu, peioraque adhuc symptomata, ut carunculae, si quando sub exitu eius potarentur*. Videtur de aquis martialibus hoc intellexisse optimus vir. Dantur enim aquae minerales, quae vel parum omnino, vel nihil de martiali principio continent, & quae potatae per alvum purgant satis. An non hae possent conducere sub finem morbi, quum non debilitent purgando, & circa finem curae leniora tantum cathartica soleant dari? *Celeberrimus Hofmannus* (*f*) Selteranarum potum laudat ob vim mucum viscidum inciden-

(*c*) Siphylis pag. 71.

(*d*) Aphrodisiac. in praefatione.

(*e*) Epist. II responf. pag. 423.

(*f*) Med. rat. system. tom. IV, part. 2, sect. 2, cap. 7. pag. 420.

m in gonorrhoea inveterata. Et in morbis vesicae
is, per aliquot exempla mirabilem thermarum Ca-
nictionem in membrum crebriorem deprehendissem,
fructum de meliori commendare. Thermae autem
ant satis.

a, qua per dies quindecim iuvenis rusticus labo-
a phymosi, dysuria summa, doloribus peracutis,
ibus referta erat corona balani, admodum etiam
us Baregianis, intus extusque adhibitis, perfecte

it aegri temperies, debilitas, repetitis gonorrhoeae
exhaustum corpus, nimia venere deletus vigor impe-
repetita purgantia cura tentari possit, tunc medici
ere debent. Laborabat homo iam a quatuor annis
ires omnes amiserat, noctes agebat insomnes ob fe-
uae omni vespere increscebat. Omnia tentata fuerunt
es imminebat. Facile patet, in corpore exhausto tabe-
mplius tentari evacuationes. Datum fuit extractum ci-
insusum florum sambuci cum lacte paratum, & intra
emendatum fuit, auctae sunt vires, appetitus & somnus
ense his solis miserrimus aeger convaluit robustus, &

o potu communi possunt haec potari ad lubitum, quum
m acrimoniam leniant, urinam diluant, & minus acrem
res angusta domi est, his substituuntur lactis serum, de-
addita quarta parte lactis, aut his similia. Dantur &
a medicata ex seminibus quatuor frigidis maioribus & mi-
emulso colato miscetur nitrum, syrupus diacod. &c., qualis
ria medica ad hunc numerum habetur. Solebant haec dari
am purgantia assumta operationem suam peregerant.
Dum in urinae transitu haeret malum, & cum urina solet fae-
r, hinc balsamica remedia fuerunt data a pluribus, quae &
laudantur, & vulneribus ulceribusque curandis adhiberi solent.
a, pura, fragrantia, qualia sunt balsamum de Mecca, Peruvia-
& nigrum, Tolutanum, de copayba, terebinthina &c., magnam fa-
ndis gonorrhoeis habuerunt. Laudaverunt & chemici olea stil-
lsamis nativis parata, qualia sunt oleum terebenthinae de balsa-
&c., quae quidem admodum penetrabilia sunt, sed semper acrio-
liora ipsis balsamis, ex quibus parantur; adeoque nonnisi prudenti
e poterunt. Nunquam frequentius testes intumescunt, quam post
nilium usum, praesertim, si absque catharticis sumtis in morbi
m exhibeantur; uti rudibus agyrtis in more est.

etim. novi medic. conspect. ... lit. diet. pag. 175 in notis.
non. Storck libell. 2 de cicut. ... cap. III pag. 250.
m. V. pars II.

Vi-

Videmus tamen optimos medicos purgantibus remediis datis coepisse curationem gonorrhoeae, & emendato iam malo dedisse balsama nativa. Sydenhamus (*i*) quidem ficcioribus purgantibus addebat aliquot guttulas opobalsami, ut ex his massa ductilis fieret, unde formarentur pilulae. Sed prius iam aliquoties purgaverat aegros, antequam omni nocte daret xxv guttulas opobalsami facchari frustulo exceptas (*k*). Eamdem methodum secutus fuit *Terner* (*l*) celebris in his morbis curandis medicus: prius enim rite, & sufficienter purgato aegro, & in melius mutato colore fluoris, curam absolvebat, dando unciam balsami copaybae in pastam albam redacti, addito faccharo albo, vel cum conserva fructuum cynosbati in electuarii formam redigebat: utriusque formulae quantitatem nucis moschatae dabat mane, & vesperi. Quandoque purgantia leniora admiscebat huic balsamo, & quidem optimo cum effectu. Sic & in *materia medica* ad hunc numerum praescribitur massa, quae constat ex uncia terebinthinae, & uncia media rhei barbari, addito pulvere glycirrhizae, donec fiat massa, unde formentur pilulae granorum quatuor, quarum unam capiat aeger omni hora. Ubi notandum imprimis hoc est balsama illa dari limitata dosi, ne nimis calefaciant, & irritent. *Turner* (*m*) praefert balsamum copaybae, quia minori constat pretio, quam opobalsamum; & quia non conciliat urinae adeo illum odorem violarum martiarum, ac quidem terebinthina; unde saepe tota familia intelligit, de qualis morbi cura agatur, quod minime conducit.

Hac cum limitatione balsama illa nativa dari tuto possunt, ubi iam per usum purgantium emendatus est morbus; calidioribus illis artificialibus, quae a sulphure nomen habent, abstinui semper: nimis enim inflammant, imprimis si oleis essentialibus acribus parentur, *ut balsamus sulphuris terebinthinatus, anisatus, iuniperatus, succinatus &c.* Imo & inter usum balsamorum nativorum copia mollium decoctorum commendari solet, ut urina lenis maneat, ne irritetur locus affectus, quem alluit.

Haec considerans non potui intelligere rationem, quare celeberrimi medici laudaverint acerrima diuretica in curatione gonorrhoeae, imo ipsas *cantharides*. Legitur (*n*) medicum quemdam Lugduni Batavorum *gonorrhoeam virulentam solis cantharidibus feliciter curasse, quas vino rhenano macerabat infusionem alio liquore temperatam propinans; sed quum initio non sine summo cruciatu & exulceratione vesicae curam absolveret, miscuit tandem cum oleo amygdalarum dulcium, syrupo* Fernelii, *succo tapsi barbati, & intra triduum beneficio copiosae urinae malum suaviter sustulit.* Scripserat hoc ad avunculum suum *Thomam Bartholinum* Lugduni Batavorum degens *Matthias Iacobus Matthiades* nepos, cui post mensem respondit *Bartholinus* sequentia (*o*): *infusum cantharidum alibi quoque in historiis laudavi, gonorrhoeae virulentae, & ischuriae remedium; cuius felicem successum non semel ipse sum expertus. Notandum vero,* ne

(*i*) Epist. II responsor. pag. 419. (*k*) Ibidem pag. 421.
(*l*) Siphylis pag. 73. (*m*) Ibidem.
(*n*) Thom. Barthol. epist. med. centur. IV, pag. 289.
(*o*) Ibidem pag. 292.

as esse sumendas. Ubi vesicis exulceranda cutis, benignior facultas latet, quae servanda sunt in inaturo. Legitimo modo missum infusum, nunquam, uciatum, vel exulcerationem vesicae provocavit, ut is opus fuerit. Magni in arte nominis auctor *ce*t & tincturae cantharidum usum in hoc morbo; am gonorrhoeae virulentae, sed ad superandum n stillicidium, quod post gonorrhoeas quandoque sueum de corpore expulsum fuerit; de qua re sea erit. Iubebat infundi cantharidum drachmas duas us vini rectificati: addebatur *rheum*, *gummi guaia*iculum *coccbinellae*. Colatum hoc infusum prudenti iane & hora decubitus, dilutum haustulo aquae teta ad quinquaginta usque (quantum scilicet fine erri poterat). Facile patet, reliqua medicamenta, c compositione addunt; refracta adeo dosi, vix praestare posse; adeoque totum huius remedii effemistis pendere.

lestissimam stranguriam producere, utinam sanguino1, & imprimis eius collum inflammare ex historia ecipue si per os assumta fuerint haec insecta. Similes, ab externa applicatione observati fuerunt aliquansta, satis citam mortem fecerunt. Sexagenarius homo priis diffidens viribus, ut languentem excitaret veneam daturum se statuerat, sumsit cantharidum pulverirevi post sensit dolorem in hypogastrio, & summam sequenti mane medicus vocatus invenit miserum frigiscido sudore madentem; pulsu vix perceptibili; extreis, lividis; abdomine tumente, tenso; post paucas hore peritonaeum ex rubro livescebat in hypogastrio; veistenta coloris profunde rubri in fundo, & imprimis erficie tota livida gangraenosa (q).

am excitari acribus diureticis, omnium maxime canthaomabilis satyriasis ad mortem usque perstans, inde nata omnibus in confesso est, nil magis obesse curationi gonerem. Unde prudentes medici omni modo cavent, ne enuem diaetam imperant aegris, ab omnibus potibus spiiubent; pauculum carnis albae coctae concedunt tantum, dum monent. Alexander Traianus Petronius (s) severe *sale*, a *salsis*, a *motu nimio*, *ab aromatibus*, *denique ab omnibus*

ept. medic. pa[illegible] 256.
ar. anatom. pag [illegible] 205.
n observat. med[illegible]
lico lib. VII [illegible] c. chirurg. cap. XXXIV pag. 141.
ca[illegible] IV, aphrodisiac. pag. 1322, 1323.

omnibus calefacientibus, & mordicantibus, & ab omni veneris non solum usu, sed etiam imaginatione &c. Et profecto potissima diuturnitatis causa haec ipsa est, quae quoad persistit, purges corpus, temperes, optima victus ratione regas, nihil proficis. Unde profuit quibusdam locum mutare, ut fieret *eius oblivio, quod coitum irritabat: sic etiam alii, quia in exsilium missi,* alii quia in carcerem detrusi, *aut graviori animi cogitatione affecti sunt, ab antiquissima gonorrhoea se vindicaverunt. Ita ut mirum non sit, si viris, vel postquam illa cepit nunquam coëuntibus, diuturna tamen illa contingat.*

Hinc evidens est, quam noxius sit cantharidum usus in gonorrhoea curanda, quum vel unica penis erectio curam adeo retardare possit, ut celeberrimus Boërhaevius (t) monuerit sequentia: *Vidi hinc saepe vanos fuisse hoc in morbo vel probatissimos sanandi modos, si quacumque demum de causa, quae hercle multiplex hic nimis, homo arrigit, imo sanatas iam iam gonorrhoeas, unico incitatae libidinis impetu, recruduisse actutum, novamque denuo sanationem de integro exegisse. Quidquid ergo prurientem imaginem titillat,* in cibo, *condimento, potu, medicamento, vel per conversationem cum amabili sexu, tabularum adspectum, sermones, lectionem, cane peius & angue fugiendum. Aquae potus, vel seri lactis, cerealia, boraei fructus conducunt.*

Omnia valida exercitia corporis vitanda sunt: malum enim augent cursus, digladiatio, saltatio pendulas partes genitales quassant, agitant: omnium maxime nocet equitatio, imprimis si velox, & diuturna fuerit. Nunquam tristiorem casum me vidisse memini, quam in nobili iuvene, qui a publico prostibulo nocte infectus, mane iter auspicatus est; dumque post quatuor dies gonorrhoea se manifestaret, noctu diuque pernici vectus equo festinavit, ut ad suos redux curari posset.

§. 1459. **Persistendum in curatione, donec nihil amplius insoliti ex pene exstillet, vel in urina se manifestet.**

Molesta satis est gonorrhoeae cura, quia, ut dictum fuit, repetitam catharsin requirit; hinc operae pretium quam maxime est novisse curationis limites, quando tuto aeger sibi relinqui possit absque recidivae periculo. Quum tutissimam viam sequi hic medici soleant, plerumque curam parum protrahere solent, saltem quoad exactam vivendi normam. Saepe etiam aegri vix se integre curatos credunt, & novas malunt subire molestias, quam de salute integra vel minimum dubitare.

Quamdiu aliquid notabile ex pene exstillat, gonorrhoea merito adhuc perstare creditur; licet fluxus dotes emendatae fuerint, difficultas urinae & ardor imminuta multum. Unde *Sydenhamus* (u) sollicite monuit, non confidendum esse curae, quando *eiusmodi ichor, qui ardore urinae & flavo materiae exstillantis colore disparentibus, mane praesertim, in summitate colis digitis com-*

(t) Ibidem in prefatione.
(u) Epist. II. respons. pag. 419.

In initio gonorrhoeae fluxus a levi copia increſcit quotidie; ardor urinae, & ſtranguria admodum moleſta ſunt, ichor effluens viridis, aliquando cum ſtriis ſanguineis intermiſtis, tenuis, quandoque flavus color viridi interſpergitur; aliquando flavum viridi intime miſcetur, & ochroleucum dictum colorem producit; quandoque & flavo colore tincta materia fluit, quae ſenſim, magis magiſque emendato malo, in albedinem vergit; ſimul tunc minuitur materiae copia, ſpiſſitudo augetur. Notavit celebris auctor (v) in quibuſdam colorem flavum materiae effluentis manere ad finem uſque, ſequente tamen integra curatione. Solet autem malignitas gonorrhoeae ſequi horum colorum ordinem ſucceſſivum, ut plurimum; ut peſſima habeatur viridis cum ſanguine admiſto mitiſſima albicans, &, dum idonea medela adhibetur, emendationis gradus recenſitis coloribus reſpondent. Unicum hoc excipitur, ut monitum fuit, colorem flavum quandoque ad finem uſque manere; quod aliquoties obſervavi.

Antea ad §. 1447, ubi de gonorrhoea dictum, patuit per ductus excretorios in cavum urethrae excerni humorem mucoſum, blandum, qui cavum internum urethrae oblinit, & ab acrimonia urinae tranſeuntis defendit. Ille humor naturalis eſt, parcaque copia exit per patulum extremae urethrae orificium in ſaniſſimis quoque hominibus, & leves quandoque maculas in induſio facit, licet nulla etiam ſuſpicio toleratae olim gonorrhoeae adfuerit unquam.

Quavis occaſione data, ubi certiſſimus eram de integerrima puritate corporis maſculini, in hanc rem inquirere conatus ſum, & talia ſtigmata maculoſa in linteis inveni. Pariter ante patuit, hunc humorem naturalem infici a miaſmate venereo poſt impurum concubitum recepto, augeri eius ſecretionem, exulcerari aliquando, & erodi hos ductus excretorios; unde expulſo iam de corpore omni contagio, poterit liquor naturalis omni infectione purus exire, & quidem maiori copia, quam ante morbum ſolebat. Ab eadem cauſa in urina obſervantur filamenta, flocculi, anguillulae quaſi, omnium frequentiſſime in illis, qui repetitas gonorrhoeas tolerarunt. In talibus hominibus poſt bonum ſomnum, ſi leniter prematur penis, exit aliquid mucoſi ſubpellucidi fere inſtar albuminis ovi, Angli medici *Gleet* vocare ſolent, quod nihil inficientis in ſe habet, & quandoque per plures annos durare ſolet, hoc unico mole-

(v) Turner Syphilis pag. 71.

molestum, quod mali cuiusdam latentis adhuc, nec satis ex corpore expulsi, tristem & perpetuam miseris suspicionem faciat.

Nec facile est hunc metum tollere illis, qui iuvenilibus annis vixerunt imprudentius. Novi, qui decies repetita salivatione in tabem immedicabilem incidit, dum latens metueret malum. Fovent turpes agyrtae hos scrupulos, & scelesti lucri causa argentum vivum larga copia exhibent miseris ad exstirpandum scilicet radicitus malum, cuius nequidem adest vestigium. Quivis agyrta novum iactat arcanum; aliam argenti vivi administrandi methodum habet, nemini mortalium cognitam; mercurium, ubicumque latet in corpore, extricare & expellere novit de corpore; aliasque plures similes ineptias venditat, quibus creduli aegri fidem facile adhibent, & miserrime decipiuntur.

Si ergo orificia ductuum, mucosum humorem in urethram eructantium, dilatata manserint, post gonorrhoeam sanatam, vel erosa hiaverint, perget effluxus perpetuus viscidi talis liquidi, maiori minorive quantitate absque ullo latentis contagii venerei metu. Imo talis effluxus poterit esse immedicabilis.

Opportunitatem habuit *James Drake* (x) videndi hanc rem in cadavere proprii famuli, qui per aliquot annos pertinacem talem fluxum materiae viscidae toleraverat, dein peripneumonia mortuus. Inveniebatur caruncula, quae in ductu excretorio glandulae *Couvperianae* sinistrae locari solet, ulcere olim erosa fuisse, ita ut binorum ductuum orificia in unum abiverint: figuram addidit, quam ipse *Couvperus* delineavit. Sequi hinc debuit perpetuus fere effluxus viscidae materiae, quae ab his glandulis paratur (*gleet* vocant); quod idem contingere debebit necessario omnibus, quibus simile infortunium accidit; sive in his glandulis *Couvperianis* dictis, quae conspicuam satis molem habent; sive in aliis ductibus excretoriis minoribus, per urethrae cavum dispersis.

Inde etiam intelligitur diversitas copiae illius fluxus; prout nempe maiores vel minores tales ductus, maiori minorive numero, simili modo affecti fuerint.

Quidam crediderunt, semen esse, quod sic perpetuo stillicidio efflueret; unde tabem dorsalem, & summam debilitatem, metuebant; sed mucosus humor est a semine omnino diversus.

Solet ille fluxus, licet absit venereum contagium, tamen incommodus esse, quod plerisque latentis adhuc alicuius mali metum faciat perpetuum; imprimis autem illis, qui frequentius gonorrhoeam virulentam passi sunt; unde anxie quaerunt remedia, ut ab hoc metu liberentur saltem, dum fluxus ille siccatur. Ex dictis patet, non semper curari posse; interim quaedam laudari solent, quae saltem nocere nunquam poterunt, & quandoque aliquantum prosunt, dum simul cavent, ne tales aegri ad periculosa remedia confugiant, & ab agyrtis decipiantur.

Primum, quod suadere soleo, est, ut a perpetua fere genitalium contrectatione

(x) Anthopolog. nov. tom. I pag. 140.

tione ca[...]eant: solent enim curiose inquirere, an augeatur, vel minuatur, vel colorem mutet; penem premunt experturi, an quid exprimere possint; sicque secretionem & excretionem illius mucosi augent potius. Ma[...]em in adstringentibus ponunt: laxitatem enim harum partium mor[...]ccusare solent. Si innocua imprimis interno usu adhibenda petunt, [...]oterunt concedi. Corallos rubros, cancrorum lapides, succinum, ma[...] conservam rosarum rubrarum, & alia his similia quidam auctores [...]e laudaverunt; in quibus adhibendis faciles nos esse oportet. In illis [...] quae topice sunt applicanda urethrae, magna cautela opus est. Si enim [...] ectiones validiora adstringentia applicentur, alumen, vitriolum, saccharum Saturni, constrictiones urethrae, calli, dysuriae, ischuriae toties sequuntur, quae postea difficillime curabiles sunt. [...]ures casus collegit Turner (y), qui docent, tali fluxu, licet satis [...]oso, sed viscido, instar albuminis ovi, laborantes, matrimonium ini[...], nec infecisse uxores, & sanas generasse proles. Simul patuit inte[...]m curam difficulter successisse. Varia quidem tentavit. Spadanorum, [...] his similium, fontium usus, uti & balsami copaybae usus moderatus [...]ofuerunt prae reliquis.

§. 1460. Inflatio membri virilis tollitur cataplasmate anodyno, discutiente, emolliente, fotu simili, venae sectione larga, & dictis (§. 1458).

Antea ad §. 1447 de mirabili structura penis dictum, & quomodo in tantam molem possit erigi, dein iterum flaccessere; turgentibus nempe corporibus cavernosis penis solius, vel & corpore cavernoso, quod urethram ambit, glandisque penis externam substantiam constituit; uti tunc pluribus dictum fuit. Ad §. 1449 patuit, quomodo saeva inflammatio penem occupare queat; unde mira membri deformatio, & distortio in hoc illudve latus, incurvatio sursum, aut deorsum, dysuria, dolor acerbus sequi possunt, & alia gravissima mala.

Si sic affectus penis caleat, doleat, nullo modo cunctandum est; sed cito valida cura antiphlogistica adhibenda, vel brevi gangraena sequetur, quam curatu difficilem esse, antea ad §. 432 monitum fuit. Unde statim larga sanguinis missio instituenda est; repetenda si opus fuerit; ut cita fiat penis subsidentia. In praecipiti casu turgentem admodum venam, quae per dorsum penis decurrit, pertudi lanceola; dum simul & ex brachio sanguis mittebatur. Simul dabam decoctum purgans ex *tamarindis*, *foliis senae*, *agarico*, *sale polychresto* &c. omni hora ad uncias duas; donec alvus copiose solveretur, fere ad animi deliquium usque, sicque tumens penis subsidere inciperet: sustinui per artificialem diarrhoeam eodem remedio, sed minori copia dato, aliquot dies; coepit fluxus materiae viridis gonorrhaicae ex pene stillare, & quidem

(y) Syphilis pag. 445 & seq.

molestum, quod mali cuiusdam latentis adhuc, nec satis ex corpore expulsi, tristem & perpetuam miseris suspicionem faciat.

Nec facile est hunc metum tollere illis, qui iuvenilibus annis vixerunt imprudentius. Novi, qui decies repetita salivatione in tabem immedicabilem incidit, dum latens metueret malum. Fovent turpes agyrtae hos scrupulos, & scelesti lucri causa argentum vivum larga copia exhibent miseris ad exstirpandum scilicet radicitus malum, cuius nequidem adest vestigium. Quivis agyrta novum iactat arcanum; aliam argenti vivi administrandi methodum habet, nemini mortalium cognitam; mercurium, ubicumque latet in corpore, extricare & expellere novit de corpore; aliasque plures similes ineptias venditat, quibus creduli aegri fidem facile adhibent, & misertime decipiuntur.

Si ergo orificia ductuum, mucosum humorem in urethram eructantium, dilatata manserint, post gonorrhoeam sanatam, vel erosa hiaverint, perget effluxus perpetuus viscidi talis liquidi, maiori minorive quantitate absque ullo latentis contagii venerei metu. Imo talis effluxus poterit esse immedicabilis.

Opportunitatem habuit *James Drake* (x) videndi hanc rem in cadavere proprii famuli, qui per aliquot annos pertinacem talem fluxum materiae viscidae toleraverat, dein peripneumonia mortuus. Inveniebatur caruncula, quae in ductu excretorio glandulae *Couvperianae* sinistrae locari solet, ulcere olim erosa fuisse, ita ut binorum ductuum orificia in unum abiverint: figuram addidit, quam ipse *Couvperus* delineavit. Sequi hinc debuit perpetuus fere effluxus viscidae materiae, quae ab his glandulis paratur (*gleet* vocant); quod idem infortunium contingere debebit necessario omnibus, quibus simile accidit; sive in his glandulis *Couvperianis* dictis, quae conspicuam satis molem habent; sive in aliis ductibus excretoriis minoribus, per urethrae cavum dispersis.

Inde etiam intelligitur diversitas copiae illius fluxus; prout nempe maiores vel minores tales ductus, maiori minorive numero, simili modo affecti fuerint.

Quidam crediderunt, semen esse, quod sic perpetuo stillicidio efflueret; unde tabem dorsalem, & summam debilitatem, metuebant; sed humor est a semine omnino diversus.

Solet ille fluxus, licet absit venereum contagium, tamen incommodus esse, quod plerisque latentis adhuc alicuius mali metum faciat perpetuum; imprimis autem illis, qui frequentius gonorrhoeam virulentam passi sunt; unde anxie quaerunt remedia, ut ab hoc metu liberentur saltem, dum fluxus ille siccatur. Ex dictis patet, non semper curari posse; interim quaedam laudari solent, quae saltem nocere nunquam poterunt, & quandoque aliquantum prosunt, dum simul cavent, ne tales aegri ad periculosa remedia confugiant, & ab agyrtis decipiantur.

Primum, quod suadere soleo, est, ut a perpetua fere genitalium contrectatione

(x) Anthopolog. nov. tom. I pag. 140.

tione ca[illegible]

fluxus, [illegible]cant: solent enim curiose inquirere, an augeatur, vel minuatur possint; [illegible]el colorem mutet; penem premunt experturi, an quid exprimere gnam s[illegible] sicque secretionem & excretionem illius mucosi augent potius. Ma- bosam [illegible]em in adstringentibus ponunt: laxitatem enim harum partium mor- facile [illegible]ccusare solent. Si innocua imprimis interno usu adhibenda petunt, sitiben[illegible]oterunt concedi. impen[illegible] *conservam rosarum rubrarum*, *Corallos rubros*, *cancrorum lapides*, *succinum*, *ma-* vero, [illegible]e laudaverunt; in quibus adhibendis faciles nos esse oportet. per i[illegible] quae topice sunt applicanda urethrae, magna cautela opus est. In illis *rum* [illegible]ectiones validiora adstringentia applicentur, *alumen*, *vitriolum*, *saccha-* tur, [illegible] *Saturni*, constrictiones urethrae, calli, dysuriae, ischuriae toties sequun- p[illegible] quae postea difficillime curabiles sunt. cop[illegible]ures casus collegit *Turner* (y), qui docent, tali fluxu, licet satis vi[illegible]oso, sed viscido, instar albuminis ovi, laborantes, matrimonium ini- gr[illegible], nec infecisse uxores, & sanas generasse proles. Simul patuit inte- &[illegible]m curam difficulter successisse. Varia quidem tentavit. Spadanorum, his similium, fontium usus, uti & balsami copaybae usus moderatus p[illegible]osuerunt prae reliquis.

§. 1460. Inflatio membri virilis tollitur cataplasmate anodyno, discutiente, emolliente, fotu simili, venae sectione larga, & dictis (§. 1458).

Antea ad §. 1447 de mirabili structura penis dictum, & quomodo in tantam molem possit erigi, dein iterum flaccessere; turgentibus nempe corporibus cavernosis penis solius, vel & corpore cavernoso, quod urethram ambit, glandisque penis externam substantiam constituit; uti tunc pluribus dictum fuit. Ad §. 1449 patuit, quomodo saeva inflammatio penem occupare queat; unde mira membri deformatio, & distortio in hoc illudve latus, incurvatio sursum, aut deorsum, dysuria, dolor acerbus sequi possunt, & alia gravissima mala.

Si sic affectus penis caleat, doleat, nullo modo cunctandum est; sed cito valida cura antiphlogistica adhibenda, vel brevi gangraena sequetur, quam curatu difficilem esse, antea ad §. 432 monitum fuit. Unde statim larga sanguinis missio instituenda est; repetenda si opus fuerit; ut cita fiat penis subsidentia. In praecipiti casu turgentem admodum venam, quae per dorsum penis decurrit, pertudi lanceola; dum simul & ex brachio sanguis mittebatur. Simul dabam decoctum purgans ex *tamarindis*, *foliis senae*, *agarico*, *sale polychresto &c.* omni hora ad uncias duas; donec alvus copiose solveretur, fere ad animi deliquium usque. Sic que tumens penis subsidere inciperet: artificialem diarrhoeam eodem remedio, sed minori copia dato, sustinui per aliquot dies; coepit fluxus materiae viridis gonorrhaicae ex pene stillare, & quidem

(y) Syphilis pag. 445 & seq.

quidem copia magna; sicque ab imminenti siderationis periculo, & penis mutilatione evasit aeger. Mollissimis fomentis, additis & antisepticis tegebatur penis, & vicina; de nocte ex similibus cataplasma paratum applicabatur perpetuo (formula in *materia medica* ad hunc numerum habetur), quod ex lacte ebutyrato acido paratum omni putredini resistebat efficaciter. Addebatur & aliquid de spiritu vini, vel alio liquido aromatico spirituoso, ne nimis flaccescerent partes affectae ab assidua fomentatione. Spirituosa enim nocerent, nisi admodum diluerentur; unde huic cataplasmati vix trigesima pars *spiritus vini theriacalis* admiscebatur. Vidi iuveni, cui imprudens & ignarus barbitonsor incipientem scilicet gonorrhoeam curaturus applicuerat spiritum vini larga copia, penem intumuisse horrendo modo; dum alter prudentior vocatus curationem antiphlogisticam adhiberet animose, ex pene sanguis ad libram & ultra prorupit; unde tumor subsedit, & sequenti die foedus fluxus amurcosus sanguinolentus prodiit; a quo malo tamen integre curatus fuit trium mensium spatio.

Praeputium pendulum, & laxum nullis fibris muscularibus praeditum constat cute tenui, & cuticula; adest & membrana cellulosa tenuis, admodum dilatabilis, quae nunquam pinguedinem colligit, nisi in castratis: textura tota vasculosa, & nervosa est. Miri tumores in membrana cellulosa praeputii fiunt pellucidi inflati quasi, qui glandem totam tegunt, & ultra illam prominent, tuncque talis tumor *phymosis* dicitur, quando tumens praeputium reduci nequit, nec glans detegi; ubi vero praeputium, pone glandem retractum, simili tumore pellucido inflatum tumet, annulo turgente penem cingit circa coronam glandis, quae tota nuda prominet ultra hunc annulum, tunc praeputium adduci nequit, ut glandem tegat; vocatur tunc *paraphymosis*, de quibus antea ad §. 1449 pluribus dictum fuit. In hoc casu dicitur penis inflari, licet tumor non in corporibus eius cavernosis, nec in corpore cavernoso urethrae, sed tantum in praeputio haereat. Talis tumor saepe adest absque ulla inflammatione, adeoque non semper curam antiphlogisticam requirit. Verum quidem est, tales tumores, dum multum augentur, premendo glandem inflammare posse; imprimis in paraphymosi liberum exitum urinae, & fluxus gonorrhoeae impedire; praecipue in phymosi; sicque plura, & pessima producere mala, quae oculis non patent, quum nec glans nudari possit, nec interior superficies tumentis, & miro modo intorti praeputii conspici; unde semper metus adest. Hoc tamen notandum videtur, si nec calor, nec alia inflammationem comitantia signa deprehendantur in parte affecta, tales tumores non indicare validam curam antiphlogisticam.

Simul patet homines circumcisos, vel recutitos, quibus praeputium pone coronam glandis perpetuo retroductum haeret, phymosin nunquam pati, & raro paraphymosin.

Phymosis saepe fit, dum ulcus venereum penis glandem, vel internam superficiem praeputii erodit, & quandoque tantus tumor nascitur, & praeputium tumens adeo intorquetur, ut urinae liberum impediat exitum, dum simul

tabus

praeputium & glandem retinetur, mora acrior redditur, ..uas alluit, profunde exedit; unde pessima mala metuenda ..us parari possit tabo retento. Omnium optimum est, siphun- ..anu inter tumens praeputium & glandem introducto aquam frequentius de die, sed egelidam; sicque omnem eluere sor- ..rgentia enim, etiam leniora, adeo augent dolorem, ut ferri ..ollissimis simul fomentis, & cataplasmatibus perpetuo obvolvitur ..omnis caveatur inflammatio. Hoc si obtineatur, aliquid plus de ..additur, ne tenera hic cellulosa contabescat a perpetuis fomenta- .., & in tabum gangraenosum diffluat, dum incipit collabi. ..omnia haec artis molimina tentabam in nobili iuvene pessima tali ..osi laborante, in ipsa cute penis prodierunt plus quam quinquaginta ul- ..ala, quae ingentem puris venerei copiam fundebant, dum maior adhuc ..itas similis materiae ex spatio inter praeputium & glandem medio pro- ..r: gravitas mali mutilationis metum incusserat; quum tamen integrae ..s essent, & ingens periculum reddidisset morigerum aegrum, ex tanto ..crimine evasit incolumis.

Praecipitur quidem ab auctoribus, si urina parce, & cum dolore exeat, vel pro parte sub praeputium regurgiget, ut cannula plumbea, vel argentea tenuis urethrae intrudatur (eo scopo, ut urina facilius exeat), & sic ..rmetur funiculis cannula, ut in loco maneat; aliquoties tamen removenda, ut urethrae status exploretur, & sordes, quae adhaerescunt, eluantur (z). Sed, qui hos morbos frequentius viderunt, probe norunt, adeo tumere in valida phymosi praeputium, & tam miro modo intortum esse, ut cannulam urethrae immittere vix possibile sit, antequam partes affectae detumescere coeperint, & simul hoc tentari non posse absque doloris augmento omniumque malorum exacerbatione. Purgantibus antiphlogisticis largas evacuationes tentavi praemissa venae sectione, etiam repetita, si valida inflammatio hoc posceret; sicque obtinui, ut tumores illi subsiderent, urinae rediret libertas, & ulceribus detergendis, sordibusque eluendis commoda daretur occasio; solis tamen lenioribus usus fui tantum metuens, ne acrioribus adhibitis recrudesceret malum. Prudentius consilium est (a), ut aeger si morbus urgentior fuerit, in lecto decumbat, situ corporis supino, & quietus otiose iaceat, tum ut remedia commodius possint admoveri & contineri; tum potissimum, ut coles ad ventrem deligari possit, quod in omni curatione eius necessarium est, Celso (b) monente, qui hos morbos vidit, & descripsit, sed non ortos a contagio venereo, de quibus hic agitur. *Si ex inflammatione coles intumuit, reducique summa cutis, aut rursus induci nequit, multa calida aqua fovendus est ... locus est &c., isque homo continere se, & abstinere a cibo debet, & potione aquae tantum a siti vindicari.* Sic molli aquae fomento, & tenuissimo victu praemisso iubet, vi quoque experiundum, *an cutis sequatur. Eaque si non parebit, leviter summa scalpello concidenda erit.*

(z) Astruc de morb. vener. lib. III, cap. VIII, pag. 261. (a) Ibidem pag. 260.
(b) Lib VI, cap. XVIII, pag. 393.

erit. Nam, quum sanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.

Licet autem phymosis, & paraphymosis, uti ante dictum fuit, absque contagio venereo nascatur frequenter in innocuis infantibus, & pueris, tamen & saepe ulcerationem comitem habet, sive a retenta urina inter arctius praeputium & glandem, sive a laesione externa per frictionem, contusionem &c. *Celsus* (c) enim dein addit sequentia: *si autem hoc modo victa erit, sive nunquam repugnaverit, ulcera vel in cutis ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole reperientur.* Dein varia ad haec ulcera sananda recenset remedia.

Si idoneis adhibitis remediis non cedat inflammatio, & a tumente praeputio compressio ac suffocatio glandis suppositae metuenda sit, forfice, vel scalpello findi praeputium ad alterutrum, vel utrumque glandis latus iusserunt auctores (*d*), ut solvatur haec strictura. Celeberrimus *Astruc* rem hanc levioris momenti habet; hinc vel forfice, vel scalpello pro cuiusvis arbitrio tentari posse voluit. Scalpellum tamen videtur forfici praeferendum, qui inter scindendum semper plus minusve contundit. Locum autem inflammatum, & adeo sensilem discindere summum dolorem excitat, nec statim evanidum post sectionem factam; imo merito metuendum est, ne inflammatio augeatur immaniter, quod factum novi. Cum periculo enim, & sine profectu discindi locum inflammatum, alibi ad §. 405 demonstratum fuit. Sincere fateor, me nunquam consuluisse praeputii fissuram, dum valido tumore inflammatorio occupabatur, imo impedivisse, dum potui. Animose adhibita cura antiphlogistica semper obtinere potui, ut subsideret tumor, & cura succederet. Ubi autem praeputium tumet valde, & non inflammatum est, vel leviter tantum, *acetum lithargyrii*, ducentis aquae partibus dilutum, fomenti instar cum successu adhibui. Si talis casus contingeret, ut a tumoris mole suffocatio, vel urinae suppressio metuenda forent, tunc profundae incisioni praeferenda esset *Celsi* methodus, de qua statim dictum fuit, qui summa tantum concidi voluit, ut sanie profluente attenuetur locus.

Celeberrimus *Alexander Monro* (*e*) collegit curationes quasdam medicas, quae praeter exspectationem contigerunt, & inter illos habetur sequens.

Homo sanus mediae aetatis contusionem extremi penis passus fuerat: praeputii pars, quae froenum glandis constituit, in largum crystallinum tumorem surgebat. Topice applicabantur fomenta aromatica, & suffumigia; purgantia dabantur absque tumoris decremento. Setaceum tenue traducebatur per tumorem hoc scopo, ut via pararetur liquido aquoso distendenti, & blanda conciliaretur suppuratio. Eventus spem conceptam fefellit. Acutus enim dolor, & violenta inflammatio sequebantur, ita ut setaceum educi debuerit, & applicari cataplasma emolliens & lacte & pane paratum. Sequenti die tumor multum erat imminutus; altero die integre disparuit, nec redivit amplius.

Si

(c) Lib. VI cap. XVIII pag. 393. (d) Astruc de morb. ven. lib. III cap. VIII pag. 263.
(e) Medic. Essays and. observat. vol. V part. 2. n. 47 pag. 494.

...mentis praeputii per setaceum facta acutum produxe-
...dam inflammationem, videntur adhuc peiora metuenda
...one similis tumoris.
...git, ut tumores penis inflammatorii copiosis sanguinis
Pro parte resolverentur tantum, & durum quid scirrho-
...primis autem hoc contingit, si, defervescente iam malo,
partium harum proprie, & per fomenta ac cataplasmata
...tuo applicata auctae, prospicere volentes, spirituosa libera-
Praeputium corii instar crassum, & rigidius, tota vita man-
dens homo, absque medici consilio spiritu vini camphorato
praeputium. Ubi recens adhuc malum est, emendari pote-
...uandoque integre superari, si nocte foveatur sex partibus vini
... parte aceti, addendo singulis libris talis fomenti drachmam
...ici. Mane post lenem frictionem tegatur pars *emplastro de mu-*
...*el meliloti*. Casus tales non sunt oppido rari. Celebris De La Pey-
... observavit tales indurationes in corporibus cavernosis penis,
...bant efficaciae argenti vivi, sed, deleto omni contagio venereo,
...bant feliciter fontibus Baregianis, externo imprimis usu adhibi-
...iu (la douche); harum aquarum defectum lixivium cinerum ligni
...lere creditur (f).

Bubo venereus tollitur; dissipando per emplastra singula-
ria; suppurando, si haec non prosunt; & aperta de-
...io.

...ea ad §. 1448 de bubone venereo dictum fuit, & data fuerunt signa,
...s possit distingui ab aliis tumoribus, qui occupant inguina, & quando-
in aliis morbis occurrunt.

...Observatur aliquando, bubones resolventibus remediis cedere haud diffi-
...er, frequentius tamen haerent diu, satis lente in suppurationem vergunt,
...de maturantur, & in ulcera satis difficilis curae degenerant, quae non
...ve taedium parant. Aliquando in scirrhum indurantur, ad optima etiam
...media rebellem.

Dissipatio bubonis, si obtineri queat, a pluribus desideratur; quum autem
contagium venereum in bubone adsit, hinc & multi metuerunt certam luem
veneream, si, dissipando tumorem, contagium sanguini admisceretur.
Antonius Musa Brasavolus (g), qui in lue curanda magnum olim habuit
nomen, ambigit, *numquid immaturus aperiri debeat eiusmodi abscessus, an ulti-*
ma concoctio sit exspectanda? ego semper immaturum potius incidi voluerim, non
tamen penitus immaturum; ne ob dolorem inflammatio excoriatur: imo, si inciso
etiam fieret, antequam pus adesset, conveniret. Nam malum non est, ut aliquis
adsit

(f) Mem. l'Acad. de chirurg. tom. I. pag. 428 &c.
(g) Aphrodisiac. pag. 684.

adsit dolor, ob quem materia ad locum trahatur, & decurrat; postea apertum serveiur, quantum fieri poterit ulcus. Plures deinde in eadem opinione fuerunt non tantum, sed duros, inflammatos bubones discinderunt, cum summo aegri cruciatu, secundum totam tumoris longitudinem, ut quantocyus viam pararent, per quam exire posset contagium susceptum. *Brassavolus* tamen caveri iussit, ne penitus immaturus bubo incideretur; licet noluerit, ultimam concoctionem duri tumoris exspectandam esse.

Ubi de cura inflammationis, quae in glandulosis carnibus nascitur, agit Galenus (*b*), citam talium tumorum aperturam damnat. *Quum si pus aliquod notabile in suppurante parte sit contentum, non expedit (quod nonnulli faciunt) protinus incidere, imo discussionem moliri medicamentis ad id valentibus, quorum usus ex affectu sit coniectatus. Quum enim phlegmones quidquam in parte restat, acria medicamenta potius irritant, quam discutiunt. Quum vero, quod ex phlegmone relinquitur, scirrhosum effectum videtur, fidenter iam valentibus medicamentis uteris.* Iubet mane & vesperi sollicite inspiciendum esse locum affectum, ut pro re nata imponantur mollientia, si locus tumentior aut rubicundior fit, aut magis doleat, & contra adhibeantur validiora, *si scirrhosiores phlegmonae sint. Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum discutere posse, secare, quod sic abscessit, eo potissimum loco oportet, quo est editissimum; quippe tenuissimam etiam illic invenies cutim.*

Novi quidem, qui aliam opinionem tuentur, urgere posse, quod Galenus luem veneream non cognoverit; adeoque illa de curandis bubonibus monita nullam in tractandis bubonibus venereis auctoritatem habeant, quum in hoc casu imprimis requiratur, ut susceptum contagium, in bubone fixum haerens, quantocyus expellatur de corpore, & ob hanc causam locus quantocyus incidendus sit. Verum illud inficiens haeret in parte dura bubonis, aeque ac in illa, quae iam incipit maturescere, aut & in pauco pure, quod iam factum est, & quod diutius relictum, solvisset sensim durum illud ambiens, ac in pus mutasset. Quando autem cito discinduntur bubones, aër accedens maturationem reddit difficiliorem, & dura haec longe diutius haerent, neque raro in scirrhum degenerant.

Acrius in illos, qui crudos bubones incidunt, invehitur *Fallopius* (*i*); maturos vero incidi iubet per totam longitudinem secundum inguinis ductum: *laudat tamen magis causticum; quia per illud auferimus quantitatem corii, & fit latius ulcus, nec remanent cavernae*; sinus nempe, & fistulae curatu quam maxime difficiles. Ob eandem rationem noluit bubonem iam maturum manere clausum, donec sponte aperiantur integumenta a sanie erosa pluribus & parvis aperturis; unde pariter fistulae metuendae sunt. Similia & *Botallus* (*k*) consuluit.

Gravissima enim mala a bubonibus, & fistulis inde natis metuenda sunt, si

(*b*) Metod. med. lib. XIII cap. V Charter. tom. X pag. 298.
(*i*) De morbo Gallico cap. XCI. Aphrodis. pag. 821.
(*k*) Aphrodisiac. pag. 873, 74.

ant, ita ut integre discindi nequeant. Pus enim quan-
m fit, & gangraenam facit versus abdomen prorepen-
arteria cruralis a tali pure erosa subito lethalem hae-
Binos milites sic periisse testatur celebris *Goulard* (*l*).
rimi viri *Boërhaave*, *Astruc*, & alii plures incipientes
entaverint, &, ni hoc succederet, ad suppurationem de-
duros, inflammatos bubones disciderint nunquam, tan-
stigia sequens, propriis observatis illorum curandi metho-
ossum.

ones nec mole nimis magnos dissipare tentavi emplastris
gummi, ferulacea dicta, *galbanum*, *ammoniacum*, *sagape-*
lia continent; quorum plura in officinis prostant, quae ab
l simul iunctis nomen obtinuerunt, & vires insignes. Ad
n laudatur *emplastrum de ranis* dictum in officinis; praeci-
argentum vivum additur, & quidem varia quantitate; unde
ranis vocatur cum mercurio duplicato, triplicato &c. Mo-
a est ab hoc emplastro non raro salivationem excitari, si
opia argenti vivi admista fuerit; quod, quum non semper re-
ite hic agendum est,

lerumque non resolvuntur facile, & ubi suppuratio requiritur,
l maturationem deducuntur; hinc videmus omnes fere adhibuisse
cuti fortiter adhaerent, sed & efficacem satis aromaticam, ac
vim habent; ob quam cum fructu aliis tumoribus pertinaci-
ntur: utramque virtutem possident gummi ferulacea, & pix su-
estat autem prius pilos inguinum resecare, ne magnam molestiam
um haec emplastra renovari debent. Binae talium emplastrorum
in *materia medica* ad hunc numerum describuntur; in quibus notan-
quod *flores sulphuris* larga copia addantur, & in uno *saccharum*
constituat :, totius massae circiter in altero, quod picem sutoriam
habet tantum :, totius fit idem saccharum plumbi, quod ut notum
aceti acido, & plumbo, eiusque calcibus conficitur.

stipticam repellentem in saccharo saturni adesse, communis erat opinio;
lim multi damnaverunt has formulas; sed *Goulard* (*m*) magno cum
su adhibuit saturatissimam plumbi solutionem in aceto, quam *extractum*
i vocat ad curandos bubones venereos. Diluebat illud ducentis par-
aquae purae, & fomenti instar adhibebat (vocabat hanc miscelam
n vegeto-mineralem), vel in eodem coquebat micam panis ad cata-
na parabat; & ex *saturni extracto* ceratum. Talia applicabat buboni-
, & resolvebantur, licet magnae forent molis, & fluctuatio manifesta
geretur, transsudante puris copia per integrae manentis cutis poros, quae
totum

(*l*) Remarques & observat. prat. sur les malad. vener. § 71 pag. 106.
(*m*) Ibidem cap. III pag. 99, 111 &c.

notum apparatum humectabat quotidie (*n*). Idoneis testibus huius asserti veritatem firmat.

Si speratae resolutioni pertinacius resistat bubo, nec mole minuatur, imo potius augeatur, de suppuratione promovenda cogitandum est. Quaenam requirantur, ut maturatio in abscessum obtineatur, dictum fuit ad §. 403, ubi de hac re agebatur. Eliguntur autem ad bubonem maturandum, quae potenter emolliunt, & stimulo moderate calefaciente solvunt impacta. Ad hunc numerum in *materia medica* habetur formula cataplasmatis suppurantis, cui basin dant ficus molles maturae, in aqua concoquendae diu, donec in pulpam mutentur, cui additur mel, & *gummi galbani* solutum in vitello ovi prius, ut aequabilissime per totam cataplasmatis massam possit distribui. Optimum est, si talis puls nudae cuti imponatur, & tegatur dein vesica suilla discissa, cuius superficies cataplasmati contigua futura inungitur, & fricatur oleo amygdalino, ut mollescat. Sic impeditur, ne cataplasmatis humiditas, & galbani fragrantia a calore corporis dissipentur facile extrorsum; sed fit, ut perpetuo in bubonem agant. Ita longe citius obtinebitur maturatio, simulque cavebitur, ne indusium, & lecti lintea, tam facile conspurcentur. Mane, & vesperi renovatur tale cataplasma.

Facile patet ad normam huius cataplasmatis plura similia mutatis ingredientibus, posse componi, quae eamdem habent efficaciam. Ubi maturatus bubo est, sectione paratur via contento puri, ut liberrime possit effluere non tantum, sed & facilis detur occasio applicandi remedia varia fundo bubonis, qui saepe sordibus invenitur, & acriora etiam detergentia postulat, ut depurari, & dein sanari possit.

Haec est ratio, quare bubo emollitus secundum longitudinem totam discindatur potius, quam minori apertura pertundatur tantum. Hoc facto digitis in ambitu vicina loca inquiritur sedulo, an quid sinuosi, aut fistulosi ulceris occurrat, ut & haec discindantur, si tuto fieri possit, sicque sanatio acceleretur, quae alioquin in longum protrahitur.

Fortia depurantia, imo & erodentia prudenter applicari solent fundo ulceris, ut levis quandoque eschara nascatur, quae aucta suppuratione facile separatur, & fundum puriorem relinquit. Si quaedam loca iam pura sint, molli digestivo teguntur, dum reliquis, quae adhuc sordescunt, insperguntur acriora. Talis pulvis in *materia medica* ad hunc numerum describitur, qui ex unciis duabus foliorum *scordii* pulverisatis, drachmis duabus *vitrioli albi*, & *aloës* drachma componitur. Alii applicuerunt acriora adhuc ex praecipitatis mercurialibus. Celebris *Grasbuis* edidit dissertationem de generatione puris, quam Academia regia chirurgica coronavit; & huic eddidit notas, ubi (*o*) testatur sequentia: *bubones venereos difficulter suppurantes, escharotico applicato ex mercurio sublimato, brevissimo tempore in tabum purulentum liquescere docuit experientia.* Multa tamen hic prudentia opus, ut rite administrari possit illud remedium, etiam externo usu:

(*n*) Ibidem pag. 118, 119. (*o*) pag. 100.

usu. Horrendus casus legitur apud *Degnerum* (*p*) in dissertatione historiae dysenteriae Neomagensis annexa, ubi nobili matronae tumorem in femore gerenti suasit impudentissimus agyrta, ut emplastrum causticum applicare loco dolenti, quod, re postea examinata, mercurium sublimatum corrosivum larga copia inspersum habebat: in tertiam vicem usque simile emplastrum fuit applicatum suasu audacissimi huius nebulonis; unde miserrima aegra post cruciatus intolerabiles perpessos, orta salivatione immani, suffocata periit. Horrui, dum legebam apud *Fallopium* (*q*) de curatione bubonis scribentem, quod buboni iam aperto *aliquando inspergeret pulverem ex arsenico, & auripigmento.* Certe decoctum arsenici ad scabiem curandam ab [illegible] quibusdam laudatur simplici lotione adhibendum. Arsenici decocto qui[illegible]icula accepto bini milites laverunt loca corporis infecta scabie; quae tum [illegible]em hac lotione evanuit; *sed utriusque genitalia tanta inflammatio, atque in-* [illegible]*scentia invasit, ut adspectu horrendum esset, quibus coniuncti erant* [illegible]*biles dolores, vehemens febris, sitis, vigiliae; totusque locus affectus brevi* [illegible]*pore tantam contrahebat nigredinem gangraenosam, ut de perfecto sphacelo* [illegible]*n sollicitus essem* (*r*). Sollicita *Degneri* cura, separatio obtinebatur sphacelati, & paullatim restituebantur miseri. Interim partibus genitalibus non fuerat applicatum decoctum arsenici, sed aliis corporis locis scabiosis. Quid non metuendum foret, si discissi bubonis ulcerosae superficiei inspergeretur arsenici pulvis,

Saepius quidem apertus bubo tractari debet instar ulceris sordidi, ut depuratio obtineri possit, & dein cicatrisatio; sed tutis remediis hoc obtineri poterit, ne aegri salus, & medici fama in discrimen veniant.

Ceterum bubo, si perita manu tractetur, periculo fere caret, licet longa curatione non leve fastidium moveat quandoque. Si recenter a suspecto concubitu post ulcuscula venerea genitalium, post gonorrhoeam parcius fluentem, vel cessantem sine bonis signis bubo assurgat felicior, & brevior cura sperari potest. Aucto enim gonorrhoeae fluxu ulcusculis venereis multum tabi eructantibus toties incipientem bubonem subsedisse vidi absque lue sequente. Simul adhibentur illa, tam in victu, quam in catharticis, quae in gonorrhoeae cura ad §. 1458 laudata fuerunt.

Ubi autem bubo mala arte tentatus fuit, diu optimis etiam remediis adhibitis mansit immutatus, & mole magnus est, tunc curam luis poscit; uti ad §. 1467 dicetur, praecipue, si alia simul luis venereae confirmata signa adsint. Si in scirrhosam duritiem degeneret, salivationi mercuriali quandoque resistit pertinax. Modo nondum lapideam duritiem acquisiverit bubo, spem ponit *celeberrimus Astruc* (*s*), *aquarum thermalium super bubonem embrochen iterando, inguen morbosum stillicidio aquae fluentis supponendo, demum tumori* … *limum*,

(*p*) De dysenteria bilioso-contagiosa pag. 234 & seq.
(*q*) De morbo gallico cap. XCI, aphrodisiac. pag. 821.
(*r*) Degnerus de dysenteria bilioso-contagiosa pag. 214, 215.
(*s*) De morbis venereis lib. III cap. VI, pag. 236.

limum, qui in aquae fundo colligitur, apponendo quotidie, ut coagulata lympha sensim liquefiat, & tandem resolvatur &c.; cauto tamen opus est, ac si bubo inde rarescere, calefieri, dolere incipiat, thermarum usu statim abstineat, ne scirrbus in carcinoma degeneret. Baregianas thermas reliquis praefert, quarum defectum, uti alia occasione monui, celebres chirurgi Galli lixivio cinerum ligni novi suppleri posse censent. Probabile videtur & alias thermas non sine fructu tentari posse. Olim praxin exercens in locis, in quorum vicinia nullae erant thermae, arte illas imitari conatus sum, dum limaturae ferri, & sulphuri simul tritis, aquam affudi, quam ad altitudinem duodecim pedum delabi curavi in partes corporis affectas. Nec infeliciter cessit.

Alia occasione ad §. 1228 monui ex observatis *Ruyschii* (*t*), discisso bubone venereo, ante perfectam maturitatem vas lymphaticum dissectum fuisse, unde magna copia lymphae effluebat quotidie. Peritissimus ille anatomicus spleniis infra locum affectum impositis, & per fibulam arcte compressis compescuit lymphae per vasa ascendentia lymphatica motum, & curavit feliciter molestum illud stillicidium.

§. 1462. **Testis** tumidus fovendus similibus (1460.) : si urget, educendus sanguis ex brachio; emplastro quoque scroto applicato levandus; donec redierit in statum plane naturalem.

Antea ad §. 1450 de tumore testis in lue venerea, vel saltem a contagio venereo nato pluribus dictum fuit: patuit tunc, ad talem testis tumorem producendum non semper requiri, ut miasma venereum in ipsam testis substantiam usque penetraverit, sed sufficere, si liber exitus humoris, testium mirabili fabrica parati, a quacumque demum causa fuerit impeditus. Notatum fuit simul omnium frequentissime sequi testis tumorem a gonorrhoea suppressa, aut parcius solito fluente, uti etiam post usum imprudentem acrium calidorum diureticorum. Unde, & dum redit fluxus materiae gonorrhaicae, cavent aegri ab usu diureticorum irritantium; qualia sunt, balsama sulphuris, oleum terebinthinae aethereum &c.. Feliciter subsidere solet testis tumor breviter, & integre curari, si recenti malo debita adhibeatur medela; secus vero inflammatio, & omnes eius sequelae metuendae sunt.

Si ergo testis tumere incipiat, tumor augeatur cito, caleat ad tactum, cutis scroti tendatur & rubescat, febris adsit, illico larga sanguinis missione succurrendum erit, quae & repeti debet, donec symptomata minuantur multum. Purgans tunc datur antiphlogisticum satis actuosum, cuius formulae diversae in *materia medica* ad sectionem 396 num. 2 habentur, ubi de cura inflammationis agitur; scrotum fomentis mollissimis obvolvitur, in quibus additur ad singulas libras drachma salis ammoniaci, & una vel altera aceti uncia. *Sydenhamus* (*u*), licet etiam non adeo recens esset testis tumor, simili methodo uteba-

(*t*) Observat. anatom. chirurg. n. 41 pag. 40.
(*u*) Epist. II responsoria pag. 425.

Neque mihi religio est, quocumque huius mali tempore sanguinis unciae novem, vel decem e brachio isto detrahere, quod testiculo tumefacto respondet, si tumoris magnitudo, & vehementia doloris id mihi suadeant. Omni enim modo tentanda est resolutio testis tumidi, ut praecaveantur alii inflammationis exitus saepe hic periculosi, & semper curatu difficiles. Unde & fotus ex emollientibus paratos laudat *Sydenhamus*, additis *hyoscyami* foliis, quae acutos dolores, testium tumorem toties comitantes, topica applicatione leniunt feliciter. Cataplasma ex *oxycrato*, & *farina fabarum* applicabat tumori. catharticis & refrigerantibus remediis, ac tenuiori diaeta utebatur simul, ut morbum debellaret. Emulsis dilutis nitrosis copiose potatis praecavetur tentigo venerea hic metuenda.

Pondus tumidi testis distrahit funiculum spermaticum, sicque dolorem, satis molestum producit. Decubitus in lecto hinc requiritur: sic enim testis sustinetur, fomenta commode applicantur, & pro lubitu facile renovari poterunt. Ubi per haec tumor testis minuitur, tunc subligaculo suspensorio sustineri debet testis, ut aegri de lecto surgere possint tuto. Simul tunc scrotum tegitur molli *emplastro mucilaginum*, *diapompholygos* &c. (vide *materiam medicam* ad hunc numerum). Multi utuntur *emplastro de ranis cum mercurio* ad eumdem scopum, vel & unguento mercuriali tumentem testem fricant, dum post inflammationem iam multum imminutam scirrhosa induratio metuitur. Frictionem autem mercurialem tamdiu quandoque adhibent; donec sequatur lenis salivatio, quae profuit (v). Alii purgantibus mercurialibus validis usi fuerunt, praecipue *turbith minerali*; nec infeliciter, si nempe adhuc recens fuerit malum, & per sanguinis missionem, methodumque antiphlogisticam sublatus fuerit suppurationis metus.

Si gonorrhoeae suppressio testis tumorem praecesserit, subita resolutio speranda est, simulac redierit fluxus satis copiosus per urethram; qui ergo omni modo proliciendus est: de qua re ante ad §. 1458 dictum fuit.

Dum scirrhosa in teste durities post testis inflammationem manebat, externum & internum usum cicutae profuisse novi. A gonorrhoea subito per iniectionem adstringentem suppressa oriebatur viro quadraginta septem annorum in scroto tumor durus & scirrhosus pugno virili maior. Testiculi tamen ambo erant immunes, & sani. Per sesquiannum mansit ille tumor frustra tentatus emplastris, fomentis, remediis mercurialibus fortissimis, ipsa salivatione. Extractum cicutae datum fuit, aucta successive dosi; sed et vigesimo die integram extracti cicutae drachmam coeperit sumere aeger, nulla observabatur in tumore mutatio. Trigesimo die drachmam & dimidiam sumsit eiusdem remedii, & post triduum coepit tumor mollescere; post aliud triduum datum fuit purgans mercurio dulci mistum. Quadragesimo die aeger iam sumebat quotidie extracti cicutae drachmas duas, & minor minuebatur. In hac dosi perrexit in quintum mensem interponendo omni decimo quarto die lene purgans mercuriale; tunc tumor fuit penitus dissolutus.

(v) Hoffm. med. ration. & systemat. tom. IV part. V pag. 184.

dissolutus, & homo integre sanus. Potaverat autem curae tempore copiosum decoctum radicum bardanae (*).

§. 1463. **Pustulae, & cancri dicti mercurialibus erodendi ad vivum usque, tum sensim lenioribus sanantur iisdem.**

Quomodo cognosci haec, & ab aliis malis similibus distingui possint, antea pluribus ad §. 1444 dictum.

Facile intelligitur, in tractandis his malis magna cautela opus esse: constitit enim ex illis, quae ad §. 1445 dicta sunt, miasma venereum in cute externa haerens, quod pustulam, aut cancrum venereum produxit, posse ex loco affecto dispergi per totum corpus, & pessima mala facere.

Crediderunt quidam posse tolli totum malum, si simul & semel pustula talis suspecta, vel cancer dictus venereus, destrueretur integre; quod validis escharoticis remediis tentabatur, hac spe, ut ipsum miasma susceptum una cum integumentis corporis, quibus adhaeret, in escharam mortuam converteretur.

Succedebat talis cura olim in similibus malis, quae non a contagio venereo, sed ab aliis causis nata fuerant in genitalibus utriusque sexus. *Lanfranc*, celebris olim chirurgus, qui circa annum 1296 scripsit, ducentis circiter annis ante luem veneream in Europa cognitam (x) utebatur ad ulcera penis curanda collyrio, quod ab ipso nomen habet. Constabat illud remedium ex *libra vini albi, drachma viridis aeris, & drachmis duabus auripigmenti*; quod dabat acre satis remedium topicum. Alii auctores, qui similia mala in genitalibus a contagio venereo nata tractabant, tentaverunt simili modo exstinguere illud contagium in illo loco, ubi per pustulam, aut ulcusculum se manifestabat.

Sic *Ioannes de Vigo* (y) de cura luis venereae agens monet curam perfici administratione localium: *Imprimis veniendo ad originem morbi, videlicet ad pustulas, quae solent accidere in virga; dico, quod ex quo istae pustulae (ut superius dictum fuit) non eveniunt, nisi a causa primitiva sine aliqua temporis intermissione protinus medicamine acuto, malignitatem earum interficiente, sunt delendae, ut exinde earumdem malitia per totum corpus non extendatur.*

Verum nunquam absolute certi esse possumus, an contagium susceptum haereat in sola hac pustula, vel ulcusculo: potuit enim facile pars contagii, per venas bibulas resorpti, humorum massam iam infecisse, dum altera pars, in vasis, aut folliculis cutaneis irretita, topicum malum producit.

Ex hactenus dictis enim patuit miasma venereum saepius inficere totum sanguinem, licet nullibi vitium in cute appareat; & post aliquod tempus tantum maculas, pustulas in cute apparere, saepe cum magno levamine dolorum, quibus miseri torquentur, per metastasin deposito ad cutim malo. Li-

(*) Anton. Storck de cicuta tom. II pag. 169, 170.

(x) Le Clerc histoire de la medecine pag. 790.

(y) Aphrodisiac. pag. 452.

foret, ubi reliquum corpus adhuc illibatum est to-
rodenti remedio una cum parte integumentorum,
posse, nullo modo haec felicitas exspectari poterit,
:um humoribus corporis per vasa fluens, postea per
:positum pustulas & ulcera venerea produxit. Patuit
§. 1442 dicta sunt, quasdam pustulas, & cancros
licatione contagii nasci; alias a malo per metastasim
acque topicis nunquam tuto confidere licet.
etiam *Ioannes de Vigo* (z), dum modo citatis statim
*ecus faciendum esset, si praedictae pustulae ortum acce-
dent*; *quia (nisi facta universali purgatione) localia au-
gationem regulariter operando non essent applicanda*.
aepe infeliciter cessisse huic auctori erosio cancrorum
n usque per corrodentia: fatetur enim aliquando de-
sionem; *quia interdum hae pustulae sanabantur, & iterum
ebant cum malignitate carnis; unde operae pretium fuit
em renovare*.
tentatur, eschara fit in loco affecto, sub qua latet saepe
quod venis resorptum totum corpus inficit, & in plu-
manifestatur brevi. Memini hoc contigisse sanissimo
npurum coitum contraxerat ulcusculum venereum in cute
hirurgus lapide infernali tetigit locum affectum iactans
:urationem per destructionem topici mali. Verum longe
cura: post quatriduum enim tota facies foedis deturpaba-
brevi post & per reliquam corporis superficiem disperge-
loribus nocturnis artuum torquebatur: in faucibus dolorem
unde miser aeger pessima quaevis sibi metuens severam
a subivit, ut radicitus curaretur. Similia & *Vigo* (a) ha-
iem talium pustularum venerearum infortunia: fatetur enim,
methodo *malignitatem ulceris, & pustularum interficiendo
, vel pustulosum ad digestionem materiei benignae, & mundifi-
um purgatione multarum materierum perduxisset, tamen post
pustulae scabiosae, & ulcerosae, & interdum verrucosae per
urgebantur*. Unde balnea, linimenta, aliaque adhibere debuit,
*ndo huiuscemodi morbus obedientiam minime praestare solet. prae-
res auferendos, idcirco, quum antedicta curatione iste morbus
ibus, & pustulis removeri non possit, tunc ad ulteriora remedia ar-
est; praesertim ad unctiones, & cerota, in quibus ingreditur ar-
n*.
anibus patet magna cautela opus esse, dum tentatur exstinctio,
contagii venerei susc epti per erodentia topice applicata illi
oli totum contagium adhaerere creditur. *Botallus* (b) candide fa-

(z) ...iac. pag. 452. (a) Ibidem. (b) Aphrodisiac. pag. 870.

fatetur, quod iunior, & aliorum vestigia sequens acria erodentia adhibuerit; aetate vero maturior, & artis exercitio cautior factus mutavit sententiam. Didicit enim haec applicata *illis dumtaxat fuisse praesidio, qui recenter morbum contraxerant; sic ut totum, vel pene, quod infectum erat, illo exstingueretur: sed hos vel etiam sanat integre simplex aquae fotus, vel repetita (si aliqualis sit durities) praecipitati aspersio, in nullum discrimen aegrum inducentia.* In praecedentibus autem saepius monitum fuit omnium tutissime recentia mala venerea tolli, si per fomenta, & leniora rodentia, sic disponatur locus, ut miasma morbosum una cum pure exeat. *Ab administratione enim eorum, quae vehementer carnem subditam exstinguunt, ulcus siccum manet octo dierum spatio, quod tantum abest, ut prodesse possit, ut obsit potius non leviter. Nam, quantum fieri potest, colluvies a parte affecta e vestigio est eximenda; nec quia illud altius imprimitur, ob id plus iuvat: non enim omne infectum enecat; sic, quod reliquum est, occlusa per causticum illi via circumsitam ulceri carnem valentius inficit &c.*

Non incongruum erit quaedam hic addere de *Verrucis venereis*, quae saepe genitalia in utroque sexu obsident, & non leves molestias pariunt. Notum est, quandoque praeputii internam superficiem, & imprimis penis glandem totam, talibus verrucis hirtam reddi. Adest enim hic numerosa series papillarum sentientium nervosarum, quae a corona glandis usque ad urethrae orificium ordinatis stratis superficiei fabricae spongiosae incumbit, atque exteriorem ita glandis ambitum tegit, ut extremi hic nervi voluptatis & doloris instrumenta propria, sub tenerrima glandis membrana extima coërciti sibi mutuo incumbentes iaceant. Si ergo tenuissimam transgressum membranam externam glandis virus venereum hinc ipsam exederit, nudantur hae papillae (*c*), & quandoque intolerabilem dolorem excitant. Si nunc cellulosa tenuis fabrica consumitur tabo venereo, solutae ab hoc nexu papillae excrescunt, faciuntque verrucas vereneas, quae aliquando echini instar glandem deformant, & omnem fere praeputii motum impediunt. Similes verrucae in pudendis mulieribus, ac circa anum observantur.

Aliquando & in ipso urethrae canali tales verrucas venereas natas vidi, imprimis prope urethrae finem. In nymphis, & vagina muliebri hae verrucae pruritum vix tolerabilem quandoque faciunt, & scalptae in malignam indolem degenerant, magnaeque molis fiunt; tunc cristae ficus mariscae vocari solent. Vidit Botallus (*), *dum iunior adhuc esset, Hispanum glandem universam, atque praeputium magnis verrucis obsitam habentem, quae ad tantam molem pervenerant, ut totam glandem obtegerent, praeputium in summum extendentes cum maximo dolore; quem secare fuit necessum per longitudinem usque ad glandis radicem: sic enim omnia patebant, & dolor quievit; multae autem verrucae erant, quae parvi digiti magnitudinem excederent.* Vidit Henricus *ab Heers* (*d*) ab impuro concubitu natas in ima glande, interque illas unam, quae nucis iuglandis magnitudinem excedebat, & sexaginta quinque capitella, sive verrucas minores ostentabat. No-

(*c*) Aphrodisiac. in praefatione. medicar. libro unico pag. 84.

(*) Aphrodisiac. pag. 871.

(*d*) Observat.

Norunt medici, verrucas semper caute tractandas esse; praecipue, si lata basi cuti quasi inhaereant: ubi a tenui filo quasi pendulae haerent, ligatura, vel sectione tolluntur satis tuto. Ubi autem a miasmate venereo enascuntur, peiorem habent indolem, & quandoque difficillime eradicari possunt, repullulantque saepe maiori numero.

Crudeli quandoque cura tentatae sunt, dum maiores novacula vel forfice rescindebantur, & dein locus, ex quo enatae fuerant, tangebatur aqua forti, minores vero aqua forti tactae erodebantur. Tali methodo usus fuit *Botallus* (e). Findebat praeputium, ut omnes verrucae in conspectum venirent; & tunc illas vel secando, vel erodendo curabat. Simul tamen commendabat usum remediorum, quae domando, vel eradicando contagio venereo adhiberi solent.

Vidi aliquoties resectas tales verrucas venereas brevi post repullulasse & numerosiores, & peioris indolis. Vidi post salivationem toleratam nullo modo deletas fuisse, sed immaniter excrescentes totam texisse glandem penis: lapide infernali prudenter adhibito ceciderunt omnes, & integra rediit sanitas. Iuvenis post impurum concubitum plures habuit cancros in glande, & praeputio, qui satis profunde erodebant vicina, & magnum aegro incutiebant metum; unde statim ad salivationem confugit. Sanabantur satis cito cancri venerei; sed mox numerosae propullulabant in glande penis verrucae; quae postea satis tuto lapidis infernalis attactu sanatae sunt.

Hoc autem pluribus observationibus similibus didici, tutiorem longe esse escharoticorum usum, si vel purgantibus mercurialibus satis validis, vel aliis similibus enervata fuerit contagii venerei malignitas, vel integre deleta; & si prius emollientissimo decocto foveantur verrucae, antequam acriora applicentur post adhibita erodentia, ut cito cadant escharae. Postea vidi laetus, alios in morbis venereis curandis celebres viros eiusdem esse opinionis. Sic *William Fordiice* (f) recenset casum hominis, qui infeliciter curatus a gonorrhoea glandis coronam cancris venereis & verrucis obsitam habebat undique: Meraco decocto zarzaeparillae potato emendabantur cancri venerei quidem; sed non cedebant integre; donec sex uncias unguenti mercurialis per repetitas frictiones consumsisset. Supererant tamen post cancros sanatos verrucae, quas statim delevit communi caustico. Et ideo commendat huius remedii usum, ubi post deletum per medicamenta antivenerea contagium verrucae rebelles manent. Lapidis infernalis usus hoc commodi habet, quod loco determinato possit applicari, absque eo quod diffluat ad vicina, quae non debebant erodi; & simul cito, & fere sine dolore destruat partem, quam tangit: emolliens fomentum citam separationem promovet escharae mortuae; &, si quid supersit de verruca, novo attactu lapidis infernalis tollitur.

Interim magna semper cautela opus est, dum tales verrucae penis, & praeputii sectione, vel escharoticis, vel & ligaturis auferendae sunt. Si enim incipiant prurire, dolere, rubescere, vel livescere; quod longe peius est; si inflammen-

(e) In loco modo citato.

(f) Medical observat. and inquiries vol. 1. pag. 155.

mentur verrucae, imprimis maioris, margines, abstinui semper ab acribus, & solo emolliente decocto curavi foveri perpetuo, dum simul darem valida purgantia mercurialia; ubi imprimis profuit *turbith minerale*, uti alia occasione ad §. 1372, ubi de vermium expulsione agebatur, notavi. Sic intra paucos dies vidi cecidisse verrucas absque ligatura, vel erodentibus adhibitis.

Celeberrimus *Alexander Monro* (*g*) agens de curationibus fortunatis, quae quandoque praeter spem contingunt, recenset unum, alterumve casum felicis successus emollientium remediorum in genitalium morbis, qui alia methodo exasperabantur multum. Iuvenis extremo praeputii margini insidebat parva verruca, quam novacula resecuit. Non diu post praeputii interior superficies coepit obsideri plurimis excrescentiis pallido-rubris, angusto pedunculo praeditis, a quo pendebant. Dum reducebatur praeputium, in glande videbantur cristae maiores. Unguenta mercurialia, adstringentia, escharotica, & plura alia incassum tentata fuerant, imo & per sex septimanas salivationem passus erat absque ullo emolumento.

Tentavit celeberrimus *Monro* ligaturam in una tantum verruca circumducendo filum sericeum angustiori cervici. Dum nodus constringebatur, acutum dolorem percipiebat aeger, sed cito evanidum, & bidui spatio cecidit ligata verruca, locusque, quem occupaverat, apparuit laevis, & sanus. Iuniori chirurgo, qui huic ligaturae adfuerat, mandatum fuit, ut & reliquas simili tractaret modo. Sequenti die in alia verruca fuit tentata ligatura; verum, quum meticulosus esset chirurgus, & aeger minus obediens, ligaturae nodus non fuit satis constrictus, ut intercipi potuerit omne commercium inter vasa viva, & verrucam. Tota die aeger validum dolorem patiebatur, & sequenti die aderat fortis inflammatio, quae copiosam requirebat sanguinis missionem. Simul applicabantur loco affecto fomenta, & cataplasmata ex emollientibus parata; quibus intra biduum inflammatio minuebatur, & omnes illae excrescentiae insigniter minuebantur. Penitus autem sedata inflammatione, omnes verrucae fiebant rugosae, &, usu emollientium non interrupto per octiduum, omnes verrucae evanuerunt, ita ut nullum maneret vestigium, quo indicarentur loca, ex quibus emerserant. Inflammationi natae felicitatem curae tribuere voluit *celeberrimus Monro* potius quam applicationi emollientium. Sed ante iam *Boërhaavius* (*h*) emollientium usum omnibus inculcare conatus fuit: *Si imprudens rerum chirurgus nudatam tenui sua membranula superficiem vivam papillosam glandis acribus irritaverit, contigit saepe, ut totum penis corpus dirissimum in modum inflammaretur, turgeret, priapismo exquisitissimos dolores pariente laboraret. Unde & ad hoc mali genus emollientia, laxantia, humectantia, anodyna, extrorsum allicientia, securissima praesidia sunt, quae vel sero applicare cogeris, ubi turbas per rodentia excitatas compescere debebis. Lacte, & althaea praestiti hic, quae argentum vivum nequiverat. Unguento altheae, aut nutriso perfeci, quod Aegyptiaco, & mercurialibus negabatur.*

Postea

(*g*) Medical. essays and observat. vol. V, part. 2, pag. 495, 496.

(*h*) Aphrodisiac. in Praefatione.

facultatis Parisinae medicum (i) cum successu ad-
mati corrosivi in spiritu vini Gallici factam, quadrupla
utam; viginti autem grana sublimati corrosivi soluta
spiritus vini, adeoque, octo libris aquae additis, grana
i continebantur in singulis libris huius miscelae, quae
ione non potuit nocere verrucis venereis nimis irri-
abantur hoc remedio anus, & perinaeum; quae loca
his, quae pallidi coloris erant, ac mollioris consisten-
x illis crassitie aequabant minimi digiti apicem. Post
to patebat harum lotionum utilitas, post decem dies
paruerunt, sed non ceciderunt, maculae russi coloris su-
illis cutis locis, quae maioris molis verrucae occupave-
es illis, quae in reliqua corporis cute manebant post. sa-
ereas per totam corporis superficiem dispersas. Simul &
ebatur mercurius sublimatus corrosivus, tali nempe copia,
atio quinque partes grani de sublimato corrosivo ingereret.
iqua luis symptomata delerentur solo interno huius remedii
amen manebant pertinaciter, donec externa lotione eiusdem
pla copia aquae diluti, delerentur.
verrucarum venerearum curatio externae lotioni debeatur,
potest. Gerebat enim in labio dextro pudendi duas verrucas,
nunquam attigerat aegra, sollicita tantum de illis, quae in
ano aderant; quibus iam disparentibus, binae illae in labio pu-
erant pertinaciter. Dum monita lavaret illas eodem remedio,
erum spatio evanuerunt.

Semper autem utendum iisdem fere internis, ac (1458) praescripsi.

enim in loco infecto contagium, quod delere una cum parte,
ret, per acria erodentia tentatum fuit a multis, antequam infice-
corpus. Prudentiores per fomenta emollientissima laxabant locum
, dein per leniora irritantia conabantur suppurationem excitare in
ecto, ut sic miasma venereum expelleretur per eamdem viam, per
gressum fuerat. Sic, uti dictum fuit in gonorrhoeae curatione, co-
promovere effluxum per urethram, ut eliminetur contagium, dum eo-
empore omnis cura adhibetur, ut diffletur de corpore, vel iners red-
, si quid de contagio resorptum cum humoribus per vasa fluit, ne il-
d alia loca corporis depositum nova producat mala.
uomodo autem, & per quae remedia hic scopus obtineri possit, pluri-
dictum fuit ad §. 1458, dum de cura gonorrhoeae agebatur. §. 1465.

(i) M. Le Begue de Presle, memoire pour servir a l'histoire de l'usage interne du mercure sublimé corrosif pag. 115.

§. 1465. In mulieribus fluor venereus curatur iiſdem (1458).

Antea ad §. 1447 pluribus dictum fuit de gonorrhoea muliebri, & quomodo illa differat a gonorrhoea virili, uti etiam quomodo diſtingui poſſit fluor venereus a fluore albo mulierum. Simul tunc notatum fuit, quod gonorrhoea muliebris in diverſas ſpecies dividi poſſit; prout diverſa loca ſinus muliebris occupat; a qua re etiam maior, vel minor curationis difficultas ſequitur. Quum autem omnia, quae ad diagnoſin, & prognoſin ſpectant, ibi explicata fuerint, ſupereſt, ut de curatione dicatur.

Generalis indicatio eadem eſt, quae in cura gonorrhoeae virilis laudata fuit, ut nempe eluatur per hunc fluorem omne contagium, quod ab impuro concubitu ſuſceptum loca muliebria infecit. Hinc ab omnibus adſtringentibus remediis abſtinendum ſedulo, ſed potius augendus fluor, ut exeat una cum illo contagium, ne reſorptum inficiat reliquum totum corpus.

Omnia ergo, quae laudata fuerunt ad §. 1458, etiam in cura gonorrhoeae muliebris conducent. Notandum tamen eſt, feminas non ferre validas adeo purgationes, nec tam frequenter repetitas, ac quidem virilis ſexus tolerare poteſt, praecipue ſi laxo corpore praeditae fuerint, & ſyſtemate nervoſo facile irritabili. *Tamarindi*, *manna*, *follia ſenae*, *caſſia &c.* ſufficiunt in talibus, ut ſolvantur humores, ne haereat facile miaſma ſuſceptum. Purgantia mercurialia rarius adhibentur, & leniora tantum minori doſi ne nimiae turbae excitentur in mobilibus illis corporibus.

Monitum fuit in cura gonorrhoeae virilis, valida corporis exercitia nocere, imo quandoque malum reddere incurabile; in ſexu muliebri motus corporis non nocet; ſed potius prodeſt, quum faciliorem exitum fluoris venerei per vaginam promoveat. Structura partium genitalium in ſexu muliebri docet huius rei rationem.

§. 1466. Sed praecipue fotibus detergentibus validis, & mercurialibus.

In gonorrhoea virili malum in urethra haeret, ubi applicatio remediorum topica difficilior eſt, & minori copia tantum adhiberi poteſt per iniectiones, vel candelulas, ſimulque magna cautela opus eſt, ne irritetur interior pars urethrae a remediis applicatis, imprimis ſi acriora fuerint. Minus metuendum eſt in vagina muliebri, ſi haec ulceribus copiam fluoris venerei ſtillantibus ſcateat. Spongiae enim remediis detergentibus madidae applicari poterunt, & vagina ſatis facile haec fert, licet ſatis actuoſa ſint. Unde in *materia medica* ad hunc numerum tale decoctum detergens habetur, quo pudenda muliebria lavantur frequenter de die, ſi in alis externis pudendorum, & nymphis malum haeſerit; imo &, ſi altius locentur in vagina ulcera venerea, ſpongia hoc fomento plena irrigari poterunt, & abſtergi. Cum mercu-

or requiritur; imprimis si acriora fuerint, & for-
ous indigeant. Unde ad eumdem numerum formula
granis mercurii sublimati corrosivi constat, quae di-
s aquae stillatitiae rutae. His dein adduntur 64 partes
rodens vis sublimati corrosivi per hanc miscelam ob-
rri possit, & tamen satis depuret sordida ulcera. Ab
fluor venereus primo; dein gradatim decrescit, & pura
itur. Pro diverso ulcerum statu, & mutata indole fluoris
ve actuosa fomenta adhibentur. De qua re videantur illa,
gonorrhoeae virilis ad §. 1458 dicta sunt.

edia tunc imprimis locum habent, quando fluoris vene-
s, aut nymphis pudendi muliebris, aut in cavo vaginae
iam revocari debet, quod ad §. 1447 dictum fuerit, tunc
ciem gonorrhoeae muliebris, cui non semper comes urinae
n gonorrhoea virili adest.

nonitum fuit, quod urethrae orificium in feminis sub clito-
um intervallo ponatur, referens tuberculum rugosum, quod
olis pertusum est, ex quibus viscidus humor exprimi potest:
ubitu lacunae illae mucosae inficiuntur, quandoque vel solae,
ipsa vagina. Ubi illud tuberculum glandulosum, in cuius me-
rificium aperitur, tumet, dolet, & tabum venereum plorat,
ve dum premitur, tunc dicitur adesse *secunda species gonorrhoeae*
usculus a *Santorini* depressor urethrae vocatus tentigine affici-
inere facit hoc corpus glandulosum, unde difficultas urinae na-
int enim molestam rigiditatem, & tensionem, dum urina emit-
dunt aliquid excidere de vulva, vel saltem exitum moliri. Ubi
corpus glandulosum ulcere venereo depascitur, tunc ab urina
arens dolor excitatur.

patet, huic loco, si a contagio venereo affectus fuerit, non debere
remedia acriora illa, quae a vulvae cavo, & exterioribus partibus
nuliebris facile feruntur. Augerent enim haec stimulo suo tentiginem
; periculum foret, ne urethrae orificium comprimeretur a tumore
, sicque sequeretur periculosa urinae suppressio. Sola ergo mollis-
hoc casu requiruntur, ut extrorsum alliciatur inficiens materia, &
ur molesta partium tensio; decoctum ex foliis *malvae*, *altheae*, *ver-*
cum aqua, & lacte paratum; *serum lactis* cum seminibus *lini* contusis
cum; quibus addi possunt *folia papaveris hortensis*, aut *hyoscyami*, si
t dolor, & tensio valida adsit. Ex his fomenta, & cataplasmata pa-
applicentur perpetuo, donec tensae partes subsidere incipiant, tuncque
leniorum depurantium conducet, qualia sunt *mel*, *aloë*, & his similia.
ed & urethra muliebris affici poterit; quamvis videatur hoc rarius fieri;
que foret tertia species *gonorrhoeae muliebris*. Quum autem canalis ille simi-
structurae sit quam in viris, sed multo brevior; hinc omnia, quae de cura
norrhoeae virilis dicta fuerunt, hic pariter conducent. Si negligatur morbus,

bus, quandoque, erosa urethra, sequetur turpis urinae in vaginam effusio, quae aliquando incurabilis manet.

Praeterea, utrimque ad latera, ad partem infimam fere pudendi muliebris, ponitur magna glandula, pisum maius aequans fere. Singulae hae glandulae per emissarium satis conspicuum eructant humorem viscidum, satis copiosum. Videantur de his illa, quae ad §. 1447 dicta sunt. Quum autem illud, quod vir gonorrhoea laborans, coitus tempore, in sinum muliebrem eiaculatur, sponte descendat versus inferiorem vaginae partem, ubi harum glandularum emissaria hiant, patet ratio, quare satis facile a miasmate venereo possint infici; tuncque *quarta species gonorrhoeae muliebris* adesse dicitur.

Nisi infectae hae glandulae, & tumentes, virus contentum eructaverint per emissaria sua in vaginam libere, retinebitur materia, & totum corpus inficiet. Simul etiam in pessima ulcera degenerabit; per quae vicina omnia erodentur, non tantum vulva, sed & intestinum rectum, tuncque feces alvinae, foedo certe spectaculo per vulvam exeunt. Omnia enim, quae dicta fuerunt de *glandulis Cowperianis* similiter affectis in gonorrhoea virili, etiam hic locum habent, & similis requiritur curatio. Cataplasmata mollissima, additis *bulbis ceparum sub cineribus assatarum*, & *gummi ammoniaco*, cum vitello ovi optime subacto, applicantur perpetuo tumentibus his glandulis, ut versus exteriora determinetur virulenta materies, ne introrsum vergens, pessima producat mala.

§. 1467. Ubi vero pustulae ubique dispersae, dolores artuum, nocturni labores, bubones magni, torturae ossium, saepe tolerata gonorrhoea, docent adesse luem, salivatio mercurialis requiritur.

Hactenus consideravimus illa mala, quae a suscepto contagio venereo nascuntur in corpore; prout diversis corporis locis applicatum fuit, vel humoribus circulantibus mistum prius, dein ad has, illasve partes depositum, varios morbos produxit; hinc diversa his malis fuerunt data nomina, & singulorum diagnosis, prognosis, & curatio fuerunt descripta, in quibus omnibus magna occurrit diversitas, licet idem fuerit contagium, pro varietate partium corporis, ad quas delatum fuerit. Agendum nunc de methodo curandi, quae adhiberi debet dum *lues venerea* stricte, & proprie dicenda adest.

Optime certe *Fernelius* (*k*) de lue venerea monuit sequentia: *Quum ex dubiis signis de lue ambigitur, eius origo est altius investiganda, a qua parte initium habuerit. Etenim, quoniam, nonnisi attactu contrahi potest, necesse est, labes aliqua in ea primum parte comparuerit, per quam infertum est virus. Haec enim prima se profert in partibus obscoenis, si concubitu, in summa cute, si accubitu contracta est; in nutricum mammis, si inquinatus erat infans; in infantis ore, & faucibus, si nutrix infecta. Emergunt autem in obscoenis partibus* pu-

(*k*) Aphrodisiac. pag. 614.

virulenta gonorrhoea, inguinum bubones. Sed haec,
ndum sunt lues venerea, sed rudimentum, & velut
r.

tula venerea in corpore nata, vel in pudendis, non vo-
icet in illis miasma venereum adsit, quod totum cor-
c bubo in inguine natus non dicitur lues; licet in illo
haereat. Idem de reliquis hactenus enumeratis malis
riundis verum est, quae singula seorsim, tamquam topi-
ri solent, & curari. Verum, ubi plura simul concurrunt
tquam mitescere coeperint, imo integre cessaverint, re-
usta suspicio est, universam humorum massam infectam esse,
atio adhibenda est, ut eradicetur totum. Imprimis hoc re-
artuum nocte aucti miseros excrucient. Antea iam di-
e metuendum esse, si contagium venereum ad ossa usque pe-
enim illa exedentur lenta carie cum ingenti cruciatu, &
poterit in ossibus haerens contagium; unde toties morbi
ur, etiam post molestissimas, & diu protractas curationes.
ni in lue venerea curanda norunt talia contingere infortunia,
gri emergentes ex hoc morbo indulserint genio statim, ex-
otibus toleratis, & severa curatione corpus opimo victu imple-
cereri, & baccho indulgentes affatim, ut perditas scilicet vires
us. Magnum certe fastidium curantibus movet, dum veneris
x absoluta cura, oblita malorum, ad solitum, perditissimumque
; redeunt, & de novo infecti male se curatos clamant. Vi-
ninem eodem die, quo post severam salivationem toleratam
suo prorepserat, cum foedo prostibulo rem habuisse; unde vi-
gonorrhoea mulctatus rediit. Fassus tamen est crimen, quia
habuisset neganti.

pretium videtur, attentius considerare, quid tentaverint medici,
luem debellarent.

m fuit pluribus ad §. 1440, novum esse in Europa morbum, quem
medici obstupuerunt merito, quum nullum huic similem tractassent
nde plures fuerunt, qui declinabant omnino aegris lue affectis me-
facere; alii obiter tractabant tantum malum, dum nondum ulla
methodus cognita erat: hinc pertaesi molestiarum, & morbi indo-
ferocia territi aegros relinquebant suae sorti.

m tamen infectorum numerus cresceret, non poterant amplius negare
m miseris, & novum morbum talibus remediis sanare conabantur, quae in
morbis adhibere solebant. Apozematibus copiose potatis, syrupis com-
s ex farragine inepta plurium simplicium, quos syrupos vocabant magistra-
materiam morbosam conabantur solvere, & reddere mobilem; dein, pur-
ibus validioribus datis, expellere illud morbosum iam solutum tentabant.
o facto denuo redibant ad priora apozemata, & syrupos, quibus pariter
cedebant cathartica. Variis formulis, eidem tamen medendi methodo in-
sisten-

fiftentes, faftidium curae demulcere conabantur, & eafdem ad quatuor temperamentorum varietates artificiofe adaptabant. Sic faltem famae fuae confulere volebant, dum pertinax morbus non cedebat, ut poffent aegros convincere, quod omnia artis cognitae molimina adhibuiffent, nihilque intentatum reliquiffent, quod prodeffe poffet. Curationes autem fuas aufpicabantur plerumque a fanguinis miffione, poftquam per enemata, & leniora purgantia, quae eccoprotica dici folent, primas vias liberabant ab omnibus fordibus, ut facilior ingreffus foret reliquis, quae lui debellandae idonea credebantur. Paffim hoc videri poteft apud illos auctores, qui primis morbi nati temporibus fcripferunt, & ad naufeam ufque repetiverunt talia. Haec vocabatur curatio per alterantia, & purgantia. Hac methodo parum proficiente, de aliis cogitatum fuit, quae efficaciora credebantur,

Quum lues venerea in initio cutim defoedaret puftulis, ac ulceribus mali moris, & noviffent medici, qui in primi morbi temporibus vixerunt, unguenta mercurialia ad impetiginem, herpetem, fcabiem, aliafque cutis defoedationes cum fucceffu adhiberi, ex analogia luem tentaverunt curare iifdem unguentis ex argento vivo paratis. Notum eft, medicos Graecos profcripfiffe argenti vivi ufum, tamquam noxium, imo deleterium (*l*).

Arabes autem primi aufi fuerunt mercurium adhibere tum ad necanda infecta cutanea, tum ad fcabiem, herpetem, aliafque cutis defoedationes. Famofum erat olim *unguentum Saracenicum* dictum, quod continebat *ftaphydem agriam*, certum fatis infectis cutaneis venenum. Si enim haec femina contrita capillis infpergantur, pediculos necant. Quum autem unguentum illud nonam partem contineret circiter argenti vivi, debuit falivationem movere in plurimis, licet tantum femel in feptimana aeger fe ungeret hoc unguento.

Monet *celeberrimus Aftruc* (*m*), quod *Theodoricus* medicus celebris circa annum 1280, & *Guido de Cauliaco* anno 1363, hoc unguento *Saracenico* ufi fuerint in perniciem pediculorum, & falivationem inde natam viderint. Prior enim monuit: *Hoc linimentum educere fuperfluiditates per os, balneando* (*lavando*), *& per fubafcellas refudando*. Additque *Guido*: *Argentum vivum nocere membris principalibus, & dentibus, atque gingivis*. Bini illi auctores creduntur effe primi, qui falivationem obfervaverint ab applicatione externa argenti vivi excitatam. Notandum autem eft, binos hos auctores floruiffe diu, antequam lues venerea cognita erat.

Quum ergo argentum vivum a plurimis haberetur pro remedio periculofiffimo, & tamen viderent prodeffe eius ufum in hoc morbo, prudentiores coeperunt uti unguentis, quae parcam tantum continebant argenti vivi copiam, haecque fenfim aucta fuit. Optimum certe erat, & laudabile confilium in ufu remedii non fatis explorati pedetentim pergere, ut tuto experiri poffent novi remedii in morbo efficaciam.

Verum agyrtae rudes, qui toties in humano corio ludunt, & impune quidem ut

(*l*) Vide de his Aftruc de morbis venereis lib. II, cap. VII, pag. 118, & feq.
(*m*) Ibidem pag. 119.

...ti magnis laudibus exaltabant arcana sua remedia, ...ognita, quae magno labore, nec minoribus impensis ...ant; persuadebant facile credulo vulgo (nomen hoc ... sua arte delere posse illud noxium, quod in argento ...e non omnes, sicque luem veneream sua opera cito, ...e etiam inveteratissima foret. Dum temerarii illi homi... copiam argenti vivi magnam miscebant unguentis suis, ...rgiter, & diu, multis tanta fuit subito orta salivatio, fauces tumor, ut suffocarentur subito, vel, si illud nimia salivatione exhausti perirent. Pauci, qui virium ...nta mala vita superstite emerserant, *macilenti, luridi, ...lbutientes, ore obligato capistrati, post miserias diuturnas ...onvalescebant* (n).

...ecerunt; ut vix non omnes argenti vivi usum in lue ve... peius & angue vitarent, donec prudentes medici do... ...ge tentari posse hanc methodum, si debitis cum cautelis

..., qui optime de lue venerea scripsit, & in curando hoc ...acquisivit nomen, post tentata leniora remedia, si non suc... ...unguenta mercurialia, ac suffumigia adhibuit, & felici quidem *...qui non ...haec duo remediorum genera a quibusdam medicis, sed ab ...ene discurrunt, neque experimentis discursum confirmant, sed tamquam per... ...nimibus decepti remedia reprobant, accusantur, & tamquam praeter ...pantur, illi tamen nullum auxilium adferunt talibus, & in... ...s exhibita, & nihil proficientia, sicque aegros in deterius morbis non ...dere sinunt. Sed audiant, & sciant, quod in magnis confugere, si ...ortibus medicinis, ad fortiores, & ultimas medicinas ...ppocrati, oporteat* (o).

...et, quod argentum vivum pro efficacissimo quidem remedio habue... simul agnoverit, requiri prudentem cautelam in eius administratione ...m minor metus soleat esse, si externae corporis superficiei applicetur ..., hinc videtur praevaluisse usus applicandi argentum vivum cuti per ..., & emplastra mercurialia; dum simul sic & commode medela appli... ...rat topicis malis a lue venerea ortis, bubonibus, ulceribus, ossium ...is &c.. Idem obtinebat, dum cinnabaris ex argento vivo, corporis ...ublimando, unitis inter se, igni inspersa, in vapores resoluta, cubiculo ca... ...iem undique ambiebat. Solebant enim nudos aegros in cubiculo tali suf... ..., cistula lignea inclusos, sic, ut solum caput emineret, exponere quae ...o, cuius vapor & poterat determinari ad certam corporis partem, illud cinna... ...mum affecta credebatur. Varii modi, quibus suffimigium illud Petro... ...um adhiberi potest, descripti habentur apud *Alexandrum Traianum* monet, quod ... (p) in libro sexto de morbo Gallico. Pro dosi cinnabaris ...non

...) Ibidem pag. 121.
...pag. 1300, & seq.

(o) Aphrodisiac. pag. 90.

(p) Ibidem

non debeat in singulis suffumigiis excedere unciam, nec minor esse semiuncia. Simul notat, quosdam semel intra 24 horas suffumigium illud adhibere, quosdam bis, sed rarius; multos etiam longius intervallum interponere singulis fumigationibus. Sed longe tutiores inunctiones mercuriales credit, & tandem concludit: *Suffumigia, nisi morbo iam inveterato, & ferme iam desperata salute, viribus tamen constantibus, nunquam administrari debere.*

Certum enim est, incensa cinnabari, mercurium in minutissimas moleculas divisum, igne agitatum, undique applicari cuti calidae, & sudanti; facile igitur per vasa cutanea absorbentia recipi, & sanguini misceri; sicque subito effectus argenti vivi in corpore sequi; licet modica tantum quantitas cinnabaris adhibita fuerit.

Docet hoc sequens casus (q): Procerae admodum staturae femina sexaginta trium annorum integro quadriennio lue venerea laboravit. Pulsus intermittebat omni tertio, vel quarto ictu. Omnis fere generis excrescentiae venereae pudenda occupabant; ita ut sine dolore nec incedere posset, nec sedere. Cephalaea, aliique dolores nocturni adeo molesti aderant, ut frequenter penitus insomnes duceret noctes. Morbi diuturnitas, repetitae venae sectiones, valida remedia adhibita omnem torositatem corporis absumserant adeo, ut sceleto similis esset misera.

Quum desperatus videretur morbus, & aegra anxie opem quaereret, tentatum fuit, quid facerent suffumigia cinnabarina; sed prudenter tamen.

Mane hora nona cinnabaris artificialis grana triginta incendebantur, ita ut naribus & ore fumum reciperet aegra; quae hoc facile ferebat, & avide fumum cinnabaris inspirabat; unde levis tussis sequebatur. Bene tecto corpore sudare coepit, & exspuere; ita ut hora duodecima libra media sputorum iam prodiisset: aderat tussicula, & foetor incipientem salivationem comitari solitus totum replebat cubiculum. Pulsus erat plenior, & celerior, sed simul admodum irregularis, & intermittens: hora tertia pomeridiana tantus foetor cubiculi aderat, ac solet esse, dum tres, quatuorve libras intra nuchthemerum exspuunt salivantes. Coepit vis mercurii per alvum ruere, quam ter deposuit cum validis torminibus: pulsus celer erat, depressus, tremulus, intermittens. Datis statim decem guttis laudani liquidi, dilutis in iulapio cardiaco adstringente, in lectum deponebatur aegra, vestita adhuc, & stragulis tegebatur ad provocandos sudores; qui nona vespertina iam aderant largi una cum pulsu celeri, pleno, forti, vigesimo primo, aut vigesimo secundo ictu intermittente tantum. De nocte, postquam, vestibus depositis, frigidiori aëri se exposuerat, redierunt tormina, & alvi fluxus, quae omnia sedabantur repetito usu laudani liquidi, & redibat sudor.

Sequenti die omni decima, vel duodecima hora redibant tormina, anxietas, & pulsus intermissio: verum sedabantur statim, dato laudano liquido, & redibat sudor.

Ma-

(q) Medical. essays and observat. tom. IV, artic. VIII, pag. 41.

tebatur opiatum, & vigesies alvum deposuit cum
uae dato opiato cessabant, redeunte sudore.
git ut secundam: manebat foetor, salivationis mer-

ora septima sumsit purgans; hoc quum non movisset
am fuit stimulans, quod prioris vim augeret; sumsit
., licet iam ter alvum deposuisset; unde secuta fuit
alida, ut sexta vespertina morti proxima videretur.
omnia sedata fuerunt, & totam noctem pacatam trans-

& reliqua inveteratae luis symptomata ablata erant omni-
quod mirum videtur, septem milliaria Anglica pedestri
duo alia curru vecta in aëre humido, & frigido.
saepius rediit per sex septimanas. Postea sumsit pilulas ex
, & *calomela* superbibendo decoctum lignorum. Ab horum
.s sequebatur, dum calida tempestas aderat; sed omnia luis
nata evanuerant. Simulac frigida tempestas autumnali tem-
libat diarrhoea, quae tandem cessabat penitus mense februa-
:cimus post suffumigationem cinnabarinam administratam. Coe-
ra intumescere; datis duabus purgationibus emendabatur hoc
edivit denuo; quod neglexit, magis increvit tumor, conta-
s finem aprilis, decimi tertii mensis post fumigationem, periit.
hoc casu patet, pauca grana argenti vivi, in halitum tenuissimum
is, ore, & naribus inspirati, sudorem excitasse, ac salivationem sta-
em ita ut post tres horas iam totum cubiculum repleretur foe-
itis salivationis. Unde licet concludere, parvam etiam quantitatem
fficere ad sanandam confirmatam, & annosam luem. Adeoque de
ffumigii cinnabarini nullum dubium superest. An vero tutum sit,
do luem curare, alia quaestio est. In hac femina vis argenti vivi
tuebat statim, & hypercatharsin periculosam excitabat cum tor-
alidis, opio dato, & sudoribus copiosis, cessantem quidem, sed
n saepius, ac diu. Dum penitus cessabat tandem, hydropicus cru-
ior successit; contabuit totum corpus, & mors finem malorum fecit.
erea, dum cinnabaris comburitur, sulphuris vapor suffocans exit, qui
copia inspiratus subitam mortem facit, vel, si hoc periculum effu-
, immedicabile asthma relinquit, & saepius phthisi pulmonali originem
si iam consideretur, quod, uti paullo ante dictum fuit, non singulis
uncia media, nec plus quam uncia cinnabaris adhibeatur pro minus
nigationibus repetendis quotidie, quandoque & bis de die, facile intel-
ir, quantae strages contigerint olim, dum agyrtae, balneatores, emeri-
dudum in palaestra veneris anus, & quivis alii de fece plebis hanc
iculosam curam tentare sudebant.
Videtur satis constare, porens ius agere cinnabaris suffumigium, dum naribus
ore attrahitur, sed quot cum periculo suffocationis hoc fiet, praeci-
pue,

pue, si maior quantitas cinnabaris addita fuerit. *Antonius Musa Brasavolus* (r) monet sequentia: *Scitote nonnullos medicos istos suffumigasse, capite etiam a conopeo non exerto; quod periculosissimum est. Nam quempiam vidi, qui ex fumo caput petente in apoplexiam incidit, & statim mortuus in terram corruit. Idcirco laudo, & iubeo, ut exerto capite suffumigentur, imo papilio circa collum stringatur, tum ne fumus exeat, tum ne nares feriat.* Licet autem statuat hunc hominem apoplecticum periisse, longe verosimilius videtur, quod suffocatus subito fuerit. Nam inter apoplexiam, & mortem aliquod temporis spatium intercedit semper, nec posset morbus praesens distingui, nisi hoc esset.

Quamvis *Nicolaus Massa* (s) suffumigationes has maxime efficaces laudet in pessima lue, non dissimulat tamen gravissima mala, quae ab illis metuenda sunt; hinc medentes monet: *Quod iste modus non sit sine timore nocumenti membrorum principalium; immo saepe recidivant, & ad malas aegritudines complicatas cum ista deveniunt, quae sunt asthma, tussis, hydropisis, & marasmus: quare non est administrandus, nisi in inveteratis, & in virtute forti, cum aegritudine mala.* Adeo potentem resolvendi vim ab his suffumigiis observaverat, ut in duobus, qui saepius inunctiones mercuriales passi fuerant sine salivatione sequente, post suffumigia adhibita viderit non tantum omnia apostemata resolvi, sed etiam nervorum mollitiem, & paralysim secutam; quod tamen non magni faciebat, quum lue venerea sanata post aliquot menses etiam a paralysi restituti fuerint.

Monet autem optime sequentia: *Scias etiam, quod omnes virtutes unctionis possumus suffumigio attribuere, praemissa securitate, ut supra; & ratio est nota, quum basis sit virtus argenti vivi operans; quapropter dico, quod digerit, & praeparat ad omnia, sicut unctiones.*

Ex his, & pluribus aliis, quae sparsim apud auctores leguntur de suffumigiorum utilitate ad curandam luem veneream, patet evidenter, quod ab argento vivo, in minutissimas moleculas diviso, per ignem moto, forma vaporis per vasa cutanea recepto, tota haec efficacia derivetur: nisi enim his fumigationibus addantur talia, quae argentum vivum in se continent, nullus effectus in curanda lue observatur, licet aromata selectissima, resinae fragrantes, & plura alia adhibeantur. Voluerunt enim medici, qui ex argento vivo parata remedia in universum detestabantur, quaevis tentare potius, putantes, sudore per halitum calidum aromaticum ex nuda cute prorumpente, expelli foedum virus. Quidam & haec praemittebant suffimigiis cinnabarinis, mitiora tentantes prius, & innoxia, antequam efficaciora, & simul minus tuta posceret morbi venerei pertinacia.

Sic *Fallopius* (t) bina suffumigiorum genera descripsit, nempe suffumigia, parata *ex materia benigna*, quae nihil argenti vivi continebant, sed mera tantum aromata; & suffumigia *maligna*, ubi cinnabari artificiali addebatur sandaracha

(r) Aphrodisiac. pag. 687, 806, 808, 809.

(s) Ibidem pag. 100, 101.

(t) Ibidem pag.

tum suspecta certe merito remedia. Videtur enim e virus non possit destrui, nisi per aliud venenum. *zamus rem ad summam, sciatis, quod tota res consistat materia consimilis naturae cum eo, ut est arsenicum, tificialis, & praecipitatum; condiuntur ista cum aro- entur.* At quum omnes noverint, in argento vivo a qua luis venereae cura sperari potest, temerarium tis augere periculum, & exponere miseros pessimis plicationem, etiam externam, sequi solent.

uod *Fallopius* (u) nunquam malignis his suffitibus usus ctuagesimo secundo ponit sequentem titulum: *De modo m corpus materia valida, sed non venenosa.* Et dein ter enumerans illa, quae sequuntur illas suffumigatio- *in suffitibus symptomata quaedam, aliquando alvi solutio, alati, aliquando labefactatio omnium dentium, quae solent nunctione ex hydrargyro.* Verum omnia haec sunt effecta mercurialis: arsenici enim vapor longe alia producit iderentur illa, quae *celeberrimus Astruc* (v) ex variis ex- comiis institutis collegit, patebit evidenter suffumigio- n curanda lue venerea non posse praeferri ullo modo aliis argentum vivum tentatis; hinc hodie satis eviluit, & ra- si ab agyrtis. Subinde tamen adhuc cinnabaris suffumigium it topica determinatione fumus ille tangat quasdam partes; in inguine durum, qui suppurantibus remediis pertinaciter venerea narium periculosa. Vidi hoc aliquoties tentatum fuisse dentibus, refracta admodum dosi. Commendabatur, uti di- o curanda lue per cinnabaris suffumigia, ut in singulis dosibus ninus, quam uncia media cinnabaris, nec tamen dosis excede- unciam integram. Tale suffumigium adhibebatur quotidie; imo s de die. Prudentiores, qui hoc tentabant, grana quindecim bebant, & post triduum repetebant per biduum abstinentes ab gio. Decem grana pro dosi adhibebant tantum, ubi per os vel hi debebat vapor, ne noxam inde contraheret pulmo. Eamdem giis cinnabarinis sententiam dixit *Fracastorius*, qui tam bene luem mo carmine descripsit (x), dicens:

At vero & partim durum est medicamen, & acre:
Partim etiam fallax, quo faucibus angit in ipsis
Spiritus, eluctansque animam vix continet aegram.
Quo circa totum ad corpus nemo audeat uti,
Iudice me, certis fortasse erit utile membris,
Quae papulae informes chironiaque ulcera pascunt.

Ibidem pag. 807. in secunda editione. Tom. V. pars II.

(v) De morb. vener. lib. II cap. IX pag. 178 & seq.

(x) Aphrodisiac. pag. 191.

Quum

Quum tamen lues venerea se potissimum manifestaret malis cutaneis, pustulis, maculis, ulceribus, vidissentque medici insignem efficaciam argenti vivi in curandis cutis defoedationibus, mirum non est, quod novi morbi curam quaesiverint vix non omnes in usu mercurii, dum usitata morbos curandi methodus vix levaret morbum, curaret nunquam.

Verum, quia mercurius a veteribus medicis damnabatur, diversa in adhibitione eius fuit medentium sententia. Quum enim eius efficaciam viderent in domanda lue sive externe applicaretur, sive in corpus ingereretur, plurimi maluerunt externo eius usu aggredi hunc morbum. Revera satis similes effectus praestat mercurius, quacumque via sanguinem ingrediatur, & cum illo per vasa moveatur. Solvuntur humores, soluti exeunt de corpore viis diversis, emaciatur totum corpus, & nisi cum prudentia adhibeatur hoc remedium, quandoque miseri pereunt exhausti penitus.

Omnium maximus mercurii effectus est salivatio mercurialis dicta, quae aeque externam quam internam argenti vivi applicationem sequitur; uti omnibus notum est. Magna nempe copia salivae, foetidae, acris totum os internum saepe erodentis ore exit continuo fere fluxu. Simulac incipit salivatio, magna mutatio conspicitur in ulceribus venereis, quorum color, & pus in melius mutantur, dolores nocturni osteocopi minuuntur, pustulae foedaeque in cute maculae sensim disparent. Fingit *Fracastorius*, miserum iuvenem dira lue infectum supplicem, fudisse preces, & nympha duce, ac comite ad intima telluris viscera pervenisse, ibique vidisse *lacus, late undantes, liquidoque fluentes argento*. Deinde nympha aegrum:

Argenti ter fonte salubri
Perfundit, ter virgineis dat flumina palmis
Membra super, iuvenem toto ter corpore lustrat,
Mirantem exuvias turpes, & labe maligna
Exutos artus, pestemque sub amne relictam (y).

Dum laetabantur aegri malum adeo pertinax cedere salivationi, magno animo tolerabant eius molestias, quae certe non sunt leves.

Postquam autem ille iuvenis argenti vivi balneo sanatus e tenebris ad lumen optatum rediisset,

Accepit nova fama fidem, populosque per omnes
Prodiit haud fallax medicamen, coeptaque primum
Misceri argento fluitanti axungia porcae.

Porro varia enumerat, quae unguentis mercurialibus addi solent, & monet, totum corpus inungendum esse, exceptis capite & praecordiis; simul iubet, ut stragulis multis tegatur corpus ad sudorem eliciendum; dein addit:

Haec

(y) Aphrodisiac. pag. 193.

fatis est iteraffe diebus;
uidquid tulerit res ipsa, ferendum est.
i certa falsos stans limine in ipso
facta mali excrementa videbis
mundo fluitare per ora,
pedes tabi mirabere flumen,
a erodent ulcuscula . . . .

iffe, foetorem sputorum salivationis tempore pro ais miasma, humoresque per illud corruptos hac via Confirmabantur in ea opinione, quum viderent labia, uam ipsam exedi, & quandoque satis profunde, ab ae totum os internum alluit. Certum est quosdam e crederent, per salivam hanc educi de corpore omne s excitarent ingentem salivationem, non sine suffocatio- cotraherent eo usque, donec aegri exhausti deficerent. & numerosis experimentis probatum, saniffimos homines, vel minima luis suspicio fuit, dum interno vel externo r imprudenter argentum vivum, incidere in salivationem, m olidiffimam, aeque magna copia, ac illi, qui pessima curam tolerant. *Georgius Dordonus*, Placentinus medicus, impugnaret, & probaret, etiam in sanis salivationem sequi m argenti vivi attrectationem, monet, *sibi multoties in com- nedicamenta tantam humiditatem ab ore resudasse, ut sibi sum- t* (z).

quidam, acribus sialagogis salivae fluxum provocare, absque mercurialibus exhibitis, ut luem sanarent; nec unquam suc- equiritur argentum vivum ad luem sanandam; & salivatio eius s denotat certo vim medicatam argenti vivi in actum deduci; n sequitur per salivationem expelli de corpore tabum venereum; nim nequit quandoque lue venerea infectos fuisse sanatos, licet mercurii etiam repetitum nulla sequeretur salivatio. Securos et esse tales aegros celeberrimus *Astruc* (a), illisque gratulatur, *datum sit, rara satis felicitate, absque taedio & periculo salivatio- e adeo tutius commodiusque a venereo morbo convalescere*. Quum ales aegri metuere semper soleant, ne lateat adhuc in corpore sae- ontagium, sopitum quidem, sed non exterminatum penitus, hinc bo- bis confirmandos, & erigendos tales aegros voluit, *veritos; ne de- alivationis, curatio quoque defutura sit; acsi seminium morbosum profli- non possit, nisi ferat exterminatur*. Ut ergo omnem scrupulum adimat s, addit sequentia: *Sane, Quum morbus ille contrahatur absque ullo hu- more-*

Astruc de morbis veneris edit. secund. tom. II lib. VI pag. 784.
(a) De morbis veneris lib. IV cap. VIII §. x pag. 368.

nore conspicuo, qui intro subeat, nequaquam mirum videri debet, si perfectam urationem recipere possit, sine manifesta ullius humoris evacuatione. Adde porro defectum salivationis plerumque suppleri alvi fusione, diuresi, sudatione, vel saltem insensibili perspiratione; quae singulae evacuationes deficientis salivationis vicariae esse solent (*b*). Dum attenta mente lustrarem omnia, quae in ulceribus venereis contingerent, postquam argentum vivum adhibitum fuerat ad excitandam salivationem; vidi manifeste fundum horum ulcerum depurari, sordes separari, labia ulcerum sublividum, aut profunde purpureum colorem deponere, molestos dolores ossium, nocturno tempore saevientes, mitescere; antequam salivatio inciperet. Coepi tunc serio cogitare, quum omnia haec signa docerent argentum vivum iam agere efficaciter in morbum, an non possibile foret curare luem sine salivatione; modo continuaretur ille rerum status, quo mercurius agere incipit. Simul incidebat haec opinio, an non posset idem effectus obtineri, licet longe minor copia argenti vivi adhiberetur, quam est illa, quae requiritur ad salivationem excitandam. Vidimus ante illam argenti vivi copiam, quae in granis triginta cinnabaris adest, suffecisse ad salivationem excitandam, totumque corpus miris modis turbandum, dum halitus forma inspiraretur.

Difficultatem movebat, fateor, quod summi in arte viri statuerent actionem mirabilem mercurii pondere a summa illius divisibilitate, eiusque pondere. *Argentum vivum enim, quacumque via immissum sanguini vitali, quum sit sanguine ipso decies & ter ponderosius agetur vi cordis, & arteriarum contractione, tanto maiore impetu in compagem sanguinis, ut eam penitus destruat, globos rubros resolvat, serosas flavas imminuat sphaerulas, reliquasque etiam partes eiusdem in minutissimas frangat, & ita in laticem subtilem, putridum, vasis exeuntem convertat. Sed & notum est, elementa argenti vivi incredibiliter exigua agnosci, utique globis serosis sanguinis longe tenuiora; sane, dum poros cutis intacta virtute ingreditur, cognoscitur, quod elementis maioribus sanguinis longe sit penetrabilius. Dum vero in meatus densissimi corporum, auri, tam facile se insinuat, ipsa forte aqua magis, divisis in tenuitatem particulis constare, colligitur; licet, attractione ingenita suarum particularum, ad certum gradum tenacitatis se colligat. Tandem & maxime immutabile hoc ipsum fossile videmus, omniumque forte corporum cognitorum minime erodens, vel acre. Quibus sane cunctis rite expensis, apparet vera vis, qua ad expugnandum hoc malum solus efficax, sufficiens solus, mercurius habetur* (*c*).

Ingeniosa, simplex, ex proprietatibus argenti vivi certis & cognitis deducta haec explicatio placuit vix non omnibus; hinc ipsis celeberrimi Boërhaavii verbis illam describere malui, ne ullo modo sensus immutaretur. Sed liceat mihi proponere illas difficultates, quae fecerunt, ut crederem, argenti vivi efficaciam in corpore humano non posse explicari ex eius pondere, & divisibilitate, solis.

An-

(*b*) De morbis vener. lib. IV cap. VIII §. 1 pag 368.

(*c*) In praefatione aphrodisiaci.

hoc loco iam in memoriam revocare non erit inutile.

Pitcarnius statuit solam gravitatem argenti vivi sufficere, ut explicentur mirabiles eius effectus; imo audacter addidit aurum, in formam sanguini permiscendam redactum, habiturum vires ponderi proportionales, & omnia medicamenta tantum superaturum virtute, quantum pondere superaverit.

Sed an ex argenti vivi pondere poterit explicari, quare soluti eius vi humores per salivales ductus potius ruant, quam per alia corporis loca? Praeterea praeparata mercurialia officinarum, parva quantitate data, omnes edunt effectus, quos longe maior quantitas argenti vivi facere potest. Praecipitato rubro usus fuit agyrta, quod in pilulam formabat, & unica tali pilula data summopere turbabatur totum corpus, ac vehementissime exagitabatur; imo debiliori homini data talis pilula illum e vivis sustulit, eadem die ante prandium (*d*). An verosimile videtur argentum vivum excitare tantas turbas per excessum ponderis sui, dum a praecipitato albo, vel mercurio dulci, quae longe mitiora sunt, salivatio mercurialis excitatur? an potest in corpore humano argentum vivum inde extricari, ut nativa ipsi forma redeat, quum per artem non possit obtineri, nisi magna ignis vi, & additis illis, quae acidum argento vivo unitum trahunt potentissime, ut pauca tantum grana mercurii ad pristinam formam redeant, a quibus tantus effectus sperari nequit?

Dici quidem solet, quod mercurii moleculae sphaericae, spiculis salinis infixis horridae, pondere metallico, unito concentratissimo acido, plus dividant omnia concreta, quibus occurrunt, quam argentum vivum solum efficere possit. Sed, dum mercurius in spiritu nitri solutus, affusa muria salis marini praecipitatur, dein saepe aqua abluitur, pulvisculus in fundo vasis subsidens, fere insipidus, & blandus est; attamen viginti grana, imo & minor copia quandoque divisis dosibus data sufficiunt, ut salivatio excitetur.

Sed alia vis latet in argento vivo, quod adeo blandum, & molle videtur. Absque ullo enim alio addito, illud solo tritu mechanico in vase purissimo vitreo, dat pulverem mollem, nigrum, tenuissimum, saporis acris metallici, cupri saporem utcumque referentis. Sexaginta & una destillationibus purissimum redditum argentum vivum dedit maiorem copiam similis pulveris. Sed & argentum vivum in cucurbitis vitreis conicis, fundo plano instructis, phiala chemica inversa clausis, calori 180 graduum per plures menses expositum, dedit similem omni dote pulverem. Simplici destillatione in retorta vitrea purissima ex argento vivo nascebatur pulvis ruber splendens, valde friabilis, saporis acerrimi metallici, nauseosi, penetrabilis, vix ex ore delendi, corpus humanum diu ac valide turbans, & ad excretiones disponens. Tamen omnes illi pulveres, adeo acres, adeo turbantes totum corpus absque addita ulla alia re ex mercurio puro producuntur, vel suc-

cussu

(*d*) Aphrodisiac. pag. 715.

usu mechanico, vel digestione in tali calore, qui duplo maio[illegible] calore corporis sani. Et quod mirum est, pulveres illi in vitrea retorta destillati valido igne toti fere mutabantur in argentum vivum, manentibus tantum paucis granis fixioris materiae in fundo retortae.

An ergo argenti vivi efficacia a communibus omnium corporum proprietatibus pendet? An non potius singulari eius naturae per experimenta sola cognoscendae haec attribui debet? An ullo unquam experimento constitit aurum argento vivo ponderosius similes effectus produxisse in corpore ob maiorem nempe specificam gravitatem? Quis unquam vidit ab auro salivationem nasci? Dum aurum solutum in aqua regia per affusum salem tartari praecipitatur, saepiusque abluitur aqua calida, calx auri remanet, quae acquisivit vim talem, ut a calore paullo maiore cum ingenti fragore displodatur. Argentum vivum simili modo tractatum dat calcem, quae absque ulla displosione magnum calorem ferre potest, dum denuo in pristinam suam formam redit.

Praeterea notandum est metallica corpora vix agere posse in corpus humanum, nisi fuerint prius soluta in menstruis suis, & sic fluida reddita. Argentum vivum, quum ex sua natura fluidum sit, potest absque miscela vasa nostra ingredi, & humoribus circulantibus misceri; quumque malleabilitas ipsi desit, multi crediderunt improprie dici metallum, & voluerunt potius vocare aquam metallicam. Reliqua autem metalla, dum solvuntur in menstruis, producunt novum quid ex metallo & menstruo simul iunctis compositum, in quo deprehenduntur vires medicatae, quae nec in menstruo solvente, nec in metallo soluto praeexstiterunt; sed ex unione horum, natae sunt novae, quae nec praevideri potuerunt ex legibus communibus omnium corporum, nec per illas explicari.

Haec latius deducere non est huius loci. Legi meretur circa hanc rem *capitulum de menstruis chemicis* (e), in quo utilissima habentur, tam de menstruorum actione, quam de novis viribus medicatis, quae ex unione diversorum corporum inter se nascuntur.

Sufficit medico novisse, quid agat argentum vivum humano corpori applicatum, licet modum, quo agat, ignoraverit. Eandem difficultatem inveni in determinandis modis, quibus alia remedia agunt in corpus humanum. Plures legi auctores, qui de viribus medicamentorum scripserunt; plura, & optima quidem inde didici de remediorum usu, & applicatione varia; sed nunquam potui liquido intelligere, quare *opium* somnum faciat, quare *rhabarbarum* purget alvum. Sinceram propriae ignorantiae confessionem nemo bonus aegre feret.

His ergo in medio relictis considerari meretur, qua via, & qua methodo argentum vivum corpori humano tuto applicari possit, ut efficaciter luem veneream curet.

Notum est summos in arte viros diversam circa methodum curandi luem per argentum vivum habuisse sententiam. Quidam laudaverunt externam mercurii applicationem; alii ingerebant in corpus aegrorum crudum argentum vi-

(e) Herm. Boërh. chemiae tom. I.

ita arte praeparata remedia. Mirum non est mul-
ti vivi abhorruisse; nam a veteribus medicis da-
leleterium; uti antea §. 135, 4 dictum est. Damna-
ravitate erodens interiora. Plinius vocavit vomicam
im omnium venenum; unde & minii (cinnabaris),
i excoquitur, usum in medicina temerarium statuit.
nto vivo egit, fassus se non habere eius ullam ex-
nerimentis, si epotum fuerit, neque an id faciat,
uum autem recentiores medici Graeci Galenum vix
fuerint, hinc & ab illis argenti vivi usus in medici-
roscriptus est. Arabes laudaverunt externum eius usum
curandos.

ies venerea in Europa increbruit, argenti vivi usus ten-
i morbum insolito remedio aggrederentur medici. Ne-
tum, sed & interno adhibuerunt. Credit celeberrimus
im Petrum Andream Mathiolum interno usu mercurii
uram luis venereae tentasse. Ioannes de Vigo, & Nico-
it illud remedium eius efficaciam in curandis ulceribus
: pulvisculus inspergebatur. Sed pluribus in eodem loco remedii
n verosimile esse, quod solo usu externo huius praepara-
Mathiolus autem (g), postquam exacte descripsit acetosae, dein
i rubri, iubet illud ablui aqua plantaginis & grana quinque
, hyacinti lapillis, & cardiacis quibusdam conciliatoris, ut forma-
dabat cum viginti granis electuarii sumebantur; & Brevi
potia quinque, quae hora ante diluculum horas. & atrabi-
ntis aeger se in lecto continere per quinque etiam, confidebat viri-
gallici dolores hoc catapotio eludentur; pituita remedium ad
non alvi deiectione, evanescent. Adeo autem additis simul
visculi, ut & in aliis morbis gravissimis hoc quidem a famoso
, vel septem exhibuerit, & cum successu pilularum, dictae constabant ar-
ierunt mercurium crudum in forma ita pars farinae
emediis. Tales erant pilulae Barbarossae, praefecto; vigesima aequabant farinae
gerii, & rei maritimae apud Turcas debuit. For-
cum rhabarbaro, & diagridio: addebatur sumta vesperi
nbra grisea, & moschus; quae simul spirare dabatur autem pi-
dus; unde haec massa validam fragrantiam quotidie Tali harum pilu-
de cum succo limonum massa, de qua cicerem. eo, quod
m pilula, quae magnitudine aequabat Plures aliae in diu, donec
inerant quatuor grana argenti vivi (h). inter se tali-
mulae legi possunt (i), quae conveniunt tritum tam
: argentum vivum cum succo limonum

morbis vener. lib. II cap. VII pag. 126.
Astruc de morbis venereis lib. II cap. VII pag. 127.
a tom. II pag. 672, 673.
(h) Aphrodisiac. pag. 266.
(i) Idem lib. V.

aliter fuerit exstinctum, ut amplius internosci non possit. In variis his formu-
s diversa occurrunt purgantia; minor copia ambrae, & moschi; unica deest, quae nulla habet admista purgantia.

Monet alibi (*k*) *celeberrimus Astruc*, similes pilulas adhuc hodie pro panacea omnium vix non morborum circumferri, & laudari tamquam specificum arcanum ad curandam luem veneream sub titulo pilularum.

Belloste, qui hoc seculo vixit, magnam famam in arte chirurgica acquisivit, & imprimis edito suo tractatu, *le chirurgien d'hôpital*, saepius impresso postquam prima vice Parisiis prodierat 1695. Huic libello subiunxit alterum, qui anno 1724 prodiit Parisiis, sub titulo *suite du chirurgien d'hôpital &c.*, in cuius prima dissertatione totus versatur, ut commendet pilulas quasdam mercuriales, quas venales habebat; illarumque compositionem sollicite tegit; ut nempe meliorem redderet *inopem familiae suae conditionem, quam iniquitate temporum, fortunis omnibus eversam esse queritur, & quam sperat sustentatum iri pilulas suas venditando*. Eadem enim semper est arcanorum origo, & unicus scopus lucri spes. Non diffitetur tamen pilulas suas constare argento vivo crudo, additis simul catharticis, quae alvum blande movent: unde patet pilulas *Belloste* non differre virtute sua a pilulis *Barbarossae* dictis; saporem, odorem in similibus compositionibus mutare facile est; haec vel illa purgantia addere, sive drastica, sive leniora, copiam argenti vivi augere, minuere quisque potest pro lubitu. Unde ad arcana remedia excudenda quivis artis pharmaceuticae tyro sufficit; hinc vasta illorum seges facile intelligitur, quae in maioribus urbibus fere quotannis repullulat. Simulac advena venit, cui paphiis aetas lusibus apta videtur mox

Porrigitur turpi charta pudenda manu,

quae hyperbolicas vires huius illiusve arcani ad luem veneream curandam pomposis verbis exponit.

Quum autem agyrtae quandoque vanam creduli vulgi spem eluderent inertibus remediis; alii longe peiores temerario ausu dabant remedia mercurialia interna, efficacia quidem, sed periculosa simul, nisi cum magna cautela sub directione medici periti & prudentis administrarentur; unde multae contigerunt strages; hinc praeparata mercurialia, chemica arte confecta, horrorem incusserunt pluribus; & celebres in arte viri maluerunt externo mercurii usu luis venereae curationem aggredi; quum hanc methodum longe tutiorem crederent, illamque ideo miris laudibus extollerent.

Multis argumentis utitur *celeberrimus Astruc* (*l*), ut probet, praeparata ex argento vivo spiculis salium acidorum hispida nocere ventriculo, intestinis, visceribus, pulmoni, & reliquis partibus corporis mollibus, adeoque illorum usum nunquam plane innoxium esse. Sed quis unquam vidit in praepa-

(*k*) Ibidem lib. IX pag. 1091, 1092, 1093.

(*l*) De morbis venereis lib. II cap. IX pag. 147, 148.

ſpicula? Abſtinendum tamen ideo iuſſit a praeci-
mnibus; quum vomitiones & catharſes immodicas
vertant, imo ſaepe rodant.

in acidis ſolvitur, & affuſione aliorum ſalium
cum acidis contraxerat, inſtar pulveris ad fundum
qua ſaepius ablutus in officinis ſervatur. An ve-
raeparato mercuriali omnia illa ſpicula ſupereſſe, a
Dum cum acido, acri, oleo vitrioli argentum vi-
oquitur ad ſiccitatem uſque in fundo vaſis manet maſſa
do & mercurio conflata. Adeo autem debilis unio eſt
vo, ut affuſa aqua puriſſima, ſtatim illud cadat ad fun-
a pulveris flavi, quem *turbith minerale* vocant in offici-
icite ablutus, & in quibusdam locis ſpiritu vini accenſo
n liberatur ab omni acido adhaerente. Attamen ſatis ef-
in verrucis venereis curandis; uti antea ad §. 1463 dictum
icula illa eminentia ſalina undique eminentia ſuperſunt?
modo haec praeparata mercurialia, quatenus noxia, ſed &
nda eſſe, tamquam parum efficacia ad domandam luem,
funduntur in ſanguinem, adeoque debilem vim exercent in
n virus cum ſanguine confuſum. Simul notat, quod atomi
mercurialium, dum tandem in ſanguinis maſſam perveniunt,
cidis alte adactis confixi ſint, aegre, tarde, parce ad nativam
am redeant, adeoque parvam tantum efficaciam habere poſſint
am virus luis venereae. Pro certo autem ponit celeberrimus
quod tota mercurii vis ab ea forma dependeat, qua diviſibilis
as indefinite parvas, quarum ſingulae globoſam figuram affectant

me in praecedentibus evidenter demonſtraſſe, quod mirabilis
vi efficacia nullo modo pendeat a gravitate ſpecifica, & figura
quam in minimas moleculas diviſus mercurius ſemper retinet. Sola
tione, ſola digeſtione mercurius figuram ſphaericam amittit, &
in pulverem acris metallici ſaporis, qui in parva doſi corpus huma-
bat valide, & diu; idemque ille pulvis igni maiori expoſitus denuo
in argentum vivum, non acre, & quod eamdem, imo maiorem, flui-
n habet, quam antea.

ile aſſentior, quod praeparata mercurialia nunquam revivificentur in
re humano: hoc enim nunquam poſſibile eſſe credidi; quum conſtet per
& toties repetita experimenta, tam magnum calorem ad hanc rem re-
qui nunquam in corpore humano vivente adeſſe poſſit. Sed ideo concludi
it, eadem haec praeparata non habere efficaciam requiſitam ad debellan-
n luem veneream. Directis enim experimentis probari poteſt, per illorum
um obtineri poſſe illud, quod ab inunctione mercuriali exſpectari poteſt. Sa-

(a) De morbis venereis lib. II cap. IX pag. 146.

Salivatio post inunctiones mercuriales sequens speratur ab omnibus, qui externam applicationem argenti vivi laudant, internum mercurii crudi & praeparatorum mercurialium usum damnant. *Celeberrimus Astruc* (*n*) pro generali axiomate practico ponit sequentia: *Compertum est experientia mercurium exstirpandae lui venereae parem esse, quoties legitimum ptyalismum movet &c. Errant igitur, qui putant salivationem in curanda lue cane peius & angue vitandam esse, ideoque in eo toti sunt, ut parcissimas rarissimasque frictiones adhibeant. Sic enim operam ludunt suam, suosque deludunt aegrotantes. Nec multo levius peccant, qui motam, vel imminentem salivationem intempestivis coërcent purgationibus, vel reprimunt; atque adeo mercurium, dum optato instat operi, evocant, & amovent; sic enim id unum videntur agere, ut operose nihil agant.*

Prudenter monet egregius iste vir, salivationem illam post unguenta mercurialia adhibita natam prudenti moderamine indigere, ne subitanea, tumultuaria, immodica ingruat; quod nunquam periculo caret; *sed placida, moderata, remissa, facile tractabilis, quae orì inflammationem nullam, vel levem, quae ulcera pauca, & superficiaria inferat, quae unam, aut alteram, vel ad summum tres libras salivae intra viginti quatuor horas suggerat.*

Si nondum apparerent salivationis imminentis indicia, aut torperet salivatio iam nata, dum copiosiorem morbi symptomata poscere viderentur, frictiones vel augeri debebant numero, vel breviori intervallo repeti, vel maior copia argenti vivi misceri unguento, ut debita copia salivae prodiret.

Verum omnia haec requisita ad salivationem mercurialem excitandam, & moderandam, ubi iam nata est, certius obtineri poterunt, imo & tutius, dum a praeparatis mercurialibus interne sumtis excitatur salivatio, quam dum per frictiones mercuriales haec facta fuerit.

Nemo dubitat salivationem excitari posse per praeparata mercurialia interne sumta. Dum haec divisis dosibus exhibentur, facile patet, quod omnino in potestate medici sit illam citius, vel serius provocare, prout morbus requirit. Si exorbitet, abstinet statim; si segnius procedat, novam praeparati mercurialis dosin propinat; si debito cum moderamine procedat, illam sustinet; datis aliquot dosibus longiori temporis intervallo, ne salivatio minuatur nimium, vel citius cesset, quam requiritur.

Praeterea constat observatis numerosis in quibusdam corporibus mercurium cito, & vehementer agere; in aliis longe tardius, & remissius. Hinc prudens medicus facile pro re nata determinabit, quid agendum sit: semper enim novit, quam copiam mercurii in corpus ingesserit, quod nunquam per inunctiones mercuriales exacte determinare poterit. Novit quidem copiam argenti vivi, quae in unguento mercuriali est; novit pondus unguenti, quod in singulis frictionibus cuti applicabitur; sed ignorat semper, qua copia argentum vivum ingrediatur per vasa cutanea; linteamina imbuuntur, vel post primam frictionem unguento mercuriali, & tempore intercalari inter frictiones cutim calidam tangunt perpetuo, quum non soleant removeri toto cu-

(*n*) De morbis vener. lib. IV. cap. IX pag. 382.

cata, & subministranda pura, sicca, calida, postquam cutis inuncta [illegible] lixivio detersa, & nitida fuerit; sed hac lotione abstergetur minime illud, quod inter squamulas epidermidis de unguento haeret, vel saltem quam difficillime, & miseri non sine magno taedio ferunt sollicitas illas ablutiones, & linteorum renovationes illo tempore, dum severae salivationis graves molestias patiuntur.

Praeterea locus, in quo decumbit aeger, qui inunctionibus mercurialibus curatur, aërem continet atomis mercurialibus plenum, quem inspirat continuo, qui totam corporis superficiem alluit. Et ab hac causa poterit sustineri, quandoque & augeri salivatio, quam medicus imminutam vellet.

Notabile huius rei exemplum habetur apud *Hildanum* (*o*). Curabat virum iuvenem lue venerea gravissime laborantem, cuius uxor triginta circiter annorum ab eo pariter infecta fuerat. Licet hyems asperrima foret, non ausus fuit differre mariti curam, sed illum multoties inunxit mercuriali unguento; ob morbi iam inveterati magnitudinem suasit mulieri, ut marito suo adstaret, neque ex hypocausto discederet; ne ab iniuria aëris magis magisque laederetur, & morbus fieret contumacior. Hypocaustum angustum erat, & humile. *A solo vapore unguenti ita alterata, & ad salivationem inducta fuit mulier, ut fere eodem modo ipsi atque marito pituita ad os deflueret, exulceratio quin etiam oris superveniret &c. Tandem adeo aucta fuit salivatio, ut in proprium cubiculum a marito separatum collocanda fuerit. Haec una cum viro suo a dira ista lue plenissime convaluit, etsi inuncta non fuisset.*

Hinc intelligitur, quam male agatur cum aegris, qui plures simul in eodem conclavi tractantur per inunctiones mercuriales; quod toties in nosocomiis ad luem curandam destinatis locum habet, ubi inunctionum methodus praevaluit.

Imo salivationis periculum imminet etiam sanissimis hominibus, qui dum inserviunt miseris, noctes & dies in tali aëre haerere debent.

Iussit *celeberrimus Astruc* (*p*), ut frictiones fiant, non ab aegro ipso, sed a ministris potius, qui ad opus hoc habiliores, & alacriores sunt; nec voluit, ut manubus chirothecis munitis iatraliptae munere fungantur, sed nudis, ut calor maior frictioni accedat. Fatetur quidem talem ministrum venire in discrimen salivationis, si pluribus eodem die fricandis vacaverit; testatur tamen nullum periculum adesse, si uni tantum serviat, & finita frictione manus probe abluat. Sed nemo prudens hoc ministerium in se suscipiet; & quis possit promittere, quod nihil a salivatione metuendum habeat? Volis manuum imponitur unguentum mercuriale, & forti frictione adigitur in vasa cutanea aegri, in quo salivatio excitanda est; hinc aequaliter

(*o*) Observat. chirurg. cent. V observ. 98 pag. 495.

(*p*) Lib. 2 de morbis venereis cap. IX pag. 149.

iter ingredi poterit per vasa cutanea ministri, quae numerosa, & satis p
:ula sunt in volis manuum, nisi duris laboribus hae partes occalluerint.
Pluribus contingit, ut volae manuum perpetuo fere sudore madeant:
norbis, ubi blando sudore crisin salutarem futuram sperant medici, prin
eius vestigia in volis manuum percipi notum est. Haec ergo pars corpo
& exhalationi & resorptioni aptissima est. Unde plerumque obtinet, ut
beantur aegri, qui salivatione indigent, se ipsos perfricare, ne alter sar
in discrimen salivationis veniat; vel dum in nosocomiis plures simul a l
curantur eodem tempore, alter alterum unguento mercuriali perfricat (
praesente chirurgo, qui curam dirigit.

Sic saltem cavetur, ut nullus argenti vivi efficaciam experiatur, qui
indiget; quatenus nempe per frictiones applicatur. Verum, dum plures
randi in eodem loco decumbunt, semper metuendum est, ne atomi mer
riales per aërem dispersae corpus ingrediantur, inscio illo, ac invito,
curam suscipit. Dum salivatio iam adest talis, qualis sperabatur, pruder
omnes cessant quidem ab inunctionibus, vel saltem illas adhibent parc
manu, vel repetunt longiori intervallo, ut nempe sustineatur salivatio p
sens, non augeatur; attamen, quum in hoc casu pergat mercurius ingredi
pus, licet suspendantur inunctiones, patet facile, plura nasci posse infortu

Nec vanum hunc esse metum patet observatis (*r*). Mirabatur *cel.*
Goulard, illos, qui praeparabantur ad subeundas inunctiones mercuria
coepisse salivationem pati, dum ob penuriam loci, in eodem conclavi
rabantur cum illis, quibus mercurius iam inunctus fuerat. Fatetur aut
hoc *saepissime* contigisse. Casum recenset militis scorbutici (*s*), qui in
dem loco decumbere debuit, ubi cura luis venereae per inunctiones me
riales instituebatur in pluribus aegris. Misero intumescebat caput; saliv
copiosa valde secuta fuit, & ulcera oris interni, sequente gangraena,
periit, quum nulla arte eius progressus impediri posset. In arte chirur
adeo celebris *Petit*, dum de exostosibus venereis agit (*t*), commenda
num praeparatorum mercurialium, tamquam *inefficacem*, & *semper per*
sum. Nec tamen diffitetur, quod inunctionis mercurialis tempore non
determinari dosis argenti vivi requisita ad curam luis, secundum tem
mentorum diversitatem; quum in locis, ubi per inunctiones curandi de
bunt in nosocomiis, atmosphaera sit plena atomis mercurialibus; unde
debiles & delicati, praeter argentum vivum per inunctiones receptum
ticipant etiam de illo, qui per aëra volitat, sicque nimiam mercurii c
acquirunt, minime proportionalem viribus; adeoque post febres, conv
nes, capitis tumorem immanem pereunt (*u*). Quare suadet, ut hydr
rosin subeuntes aegri in separatis cubiculis locentur, vel saltem par
lorum numerus sit in vasto conclavi, & fenestrae subinde aperiant

(*q*) Goulard sur les malad. vener. pag. 12. (*r*) Ibidem pag. 55. (*s*) pag. 51. (*t*) Traité des maladies des os. tom. II pag. 496.
(*u*) Goulard sur les malad. vener. pag. 56.

onis tempore fenestras aperire, imprimis frigi-
on est; uti omnes noverunt.
aegri in separatis cubiculis habitarent, minuere-
m, sed non tolleretur integre. Notum est, partem
x cute aegrorum, qui inuncti sunt, vel qui mer-
ssumserunt; hinc tales aegri haerebunt in propria
rcurialibus gravida, & si in parvis cubiculis re-
ietur noxa. Singulos autem aegros inunctione mer-
nplo conclavi locare solos impossibile est in noso-

a, quod grave est, evitatur, si per mercurialia prae-
citetur salivatio. Certissimi sic esse possumus de quan-
corpori ingeritur; possunt haec praeparata dari divisa
llo modo ventriculum aut intestina laedant, nec vomi-
tionem producant; & tamen salivatio sequatur; possunt
efficacia tamen eligi; potest coepta iam salivatio susti-
geri, si opus videatur. Praeterea argentum vivum non
omnes homines: in quibusdam enim a parva copia mer-
symptomata, quae imminentem salivationem indicant;
or quantitas requiritur. Quod imprimis fieri solet frequen-
saepius argenti vivi efficacia opus habuerunt; uti passim
curam huius morbi descripserunt, observatum fuit. Unde
pus sit prudentia, & attentione ad curandam luem per
Verum, dum miseri tales aegri saepius evitant peritos in
foedi morbi pudorem, incidunt in agyrtas, qui illotis ma-
a tractant, & plurimos miserrime perdunt temerario ausu.
im vivum, quidcumque de blanda eius indole dicatur, no-
mano, si vel externe applicatum maiori copia corpus ingre-
tanissimum. Plures videntur fuisse in illa opinione, tunc feli-
rocedere, & certius, quando copiosas inunctiones tolerare
, antequam salivationis signa appareant: sperant enim a copia
imprimis luem debellari posse: imo pro axiomate Practico, cer-
rimentis comprobato statutum fuit, *tanto certius sanari luem*,
us argentum vivum in corpore haereat (v); omni cura cavendam
salivationem partim, quia per hanc viam elaberetur nimis cito
qui cum humoribus per vasa fluit; partim, quia inunctiones mer-
spendi debent salivationis tempore, vel saltem minori copia, &
ntervallo possunt applicari tantum; sicque aeger non posset satis
copiam argenti vivi in se recipere. Haec luem curandi ratio vo-
methodus per *exstinctionem*; quae a regis Galliae archiatro primario
a laudata fuit, in Universitate Monspeliensi 1718 habita publica
one innotuit, & postea a pluribus in usum deducta est. Cer-

(v) ... lard sur les malad. vener. pag. 20, 22.

Certum tamen est illos, qui in vapores solutum argentum vivum magna copia in corpus recipiunt, miserrimos reddi, omnes vires perdere, paralyticos fieri, tremulos, elumbes, ad omnia inhabiles vivere, & si mala haec iam inveterata fuerint, vix in sanitatem restitui posse. Familiares tales morbi occurrunt apud illos artifices, qui metallis deaurandis occupantur multum; uti & apud alios, qui argentum vivum, quocumque modo, diu & imprudenter tractant. Illi, qui ex mineris argentum vivum excoquunt, misere vivunt, & in vigore aetatis pereunt saepissime.

Unde concludi potest minime tutum esse: replere corpus argento vivo illud enim praeter enarrata mala ab humoribus, cum quibus fluit separatum ad varia corporis loca deponitur quandoque, & novas molestias creat. *Antonius Musa Brasavolus* (*x*) non semel in sepulcris argentum vivum in mortuorum capitibus reperit. Alium vidit, qui ter tantum in brachiis cruribusque inunctus fuerat, argentum vivum evomuisse. Similia apud *Bonetum* (*y*) legi poterunt. *Schenkius* (*z*) refert in cadavere meretriculae subito mortuae inventum fuisse argentum vivum in ventriculis cerebri satis magna copia. *Fallopius* (*a*) testatur, *se vidisse homines inunctos per triennium ante, & venientibus gummatibus in tibiis, detecto osse, vidisse ibi collectum argentum vivum. Hac ratione*, inquit, *ego non probo medicamentum: utor aliquando, quando non potui via regia assequi intentum*. Dum ossa a lue venerea cariosa ferro excidebat *Fernelius* (*b*), guttulas argenti vivi tremulas non raro invenit. Plura alia possent adferri testimonia; sed haec sufficere puto, ut probetur argentum vivum unctione corpus ingressum, per vasa cum humoribus motum, posse coire in maiorem molem, & ad varia corporis loca deponi; saepe non sine noxa, & periculo.

Celeberrimus vir *Targioni Tozzetti* (*c*) codicem manuscriptum vidit ab auctore incerto exaratum, qui medica & anatomica continet plura scitu dignissima, decimo sexto seculo scripta, ab anno nempe 1567 ad 1584. In hoc codice leguntur sequentia: *Qui laboraverunt venerea Lue, & illiti fuerunt, his, dum secatur corpus in anatome facienda, magna fit haemorrhagia, que accidit plerumque sectore: similiter illis viventibus aneurisma accidit: utrumque accidit, quoniam hi habent venarum membranas admodum tenues, & subtiles, enervatas longo, & forti litu. Hoc de magistro Carolo habui, qui id apprime in quam plurimis observavit; & verum esse comperi.*

Non crederem, fateor, vasorum tunicas debilitari per frictiones sic, ut ab hac causa nascerentur aneurismata; sed, quum argentum vivum tenuissime divisum in unguentis mercurialibus per vasa motum coire possit in maiorem molem, & sub nativa sua forma per vasa nostra moveri, ac dein in varias corporis partes deponi, non videtur inanis metus esse, ne fluidum illud metallicum, toties gravius sanguine, tota cordis sinistri vi in arcum aor-

(*x*) Aphrodisiac. pag. 694. (*y*) Sepulchret. tom. III pag. 452. (*z*) Observat. medic. lib. VI observ. XII pag. 811. (*a*) De morbo Gallico cap. LXXVI aphrodisiac. pag. 809 (*b*) Patholog. lib. VII cap. VII pag. (*c*) Prima raccolta di osservazioni mediche pag. 91.

:is pulsum tunicarum locum, in quem impingit,
m sanguis eadem vi cordis pulsus. Sed notum esse
rosis observatis constet, locum talem aortae, vel
a distensione brevi formare saccum aneurismati-
n mole, qui tandem ruptus mortem subito infert.
n in minutissimas moleculas divisum non facile
lobulos, quamdiu per arterias movetur, vasa nem-
quae celer, nec interruptus est humorum motus.
or motus interruptus per valvulas, & imprimis in
ios sanguis venosus magna copia, & minori impetu
: sinus venosi, auriculae & cava cordis, ibi coire
obulos, qui momento post vi cordis sinistri in curva-
it tanto maiori impetu, quanto pondus specificum ar-
gravitatem excedit; unde aneurismatis metus.
git primo, qui inter Christianos pilulis *Barbarossae* usus
*epente mortuus super pontem Avenionis, quum ipse ibi
praelia?* Nihil certe est periculosius aneurismate labo-
itus, & celer corporis motus. Verum tamen est, quod
Astruc (*d*), unicam harum pilularum vesperi aegris datam
uatuor grana mercurii crudi habebat, adeoque mortem
m pilularum usui adscribi non posse. Quum autem hae
nirabilem fecisse operationem, proculdubio vel maiori
ori tempore fuerunt adhibitae, sicque argenti vivi copia
esta fuit, quae tandem haec mala producere potuit.
quae de externa applicatione argenti vivi ad curandam luem
us dicta sunt, fecerunt, ut nunquam meo consilio adhibita
*ta est eius inconstantia, ut nunquam omnino exacte administrari
n nimio eius usu nocere times, parum proficis, quum eo, quod
cupis, saepe numero valde laedis; adeo difficile est eius vires
m ab eo, quod non est rectum, in illo discernere* (*e*). Praetuli
ratis mercurialibus, quae tuta noveram salivationem excitare,
us eram de quantitate mercurii, quam aegris ingerebam, nec
um habebam ab argento vivo diutius, quam par est, in cor-
e, & ad varias partes deposito.

Quae ut fiat, aliquor dichus prius impleatur aeger pi-
sana. salivationem mercu-
methodo usus fui semper ad excitandam methodo postea coeperim
cura luis venereae, donec alia curandi Ex-
a dicam in sequentibus.

Traian. P...

norbis venereis lib. II cap. VII pag. 127.
o Gallico lib. VI cap. IX aphrodisiac. pag. 1292.

Examinabam prius aegros, an vires forent satis firmae ad tolerandas s
livationis molestias; quae certe leves non sunt. Si exsucca, arida forent co
pora, si pulmo laesus videretur, haemoptoici fuissent antea, febricula co
tinua vesperi exacerbata laborarent, salivationis curam semper distuli, te
tans prius bono victu balneis, rusticatione emendare praesentem corpo
conditionem. Quidam ex his morarum pertaesi indulgentiorum consil
petiverunt; sed vix non omnes perierunt inter salivationis decursum: pau
qui supererant, miseram, & brevem vitam duxerunt. Plures tales ca
leguntur apud observatores (f). Nisi hac methodo crescant vires, & a
qua corpori torositas redierit, credo salivationem in tabidis & emacia
talibus corporibus tentari non posse absque periculo. Monendi sunt aeg
requiri ad hanc curam perficiendam otium liberrimum sex septimanarum

Integra septimana ante usum mercurii utantur victu molli, humectan
antiseptico, ex oryza, hordeo, avena, oleribus mollibus, lacti vel iusc
incoctis, pomis coctis, carne alba, pauca quantitate elixa potius, quam a
Potus sit aqua pura, addita tertia parte lactis recentis. Cerevisia mol
tenuis, non inebrians facile conceditur illis, qui huic potui assueverun
Vinum, spirituosa omnia, aromata pariter exsulare debent.

Quum enim per actionem mercurii humores solvantur, & magnum fo
rem salivatio producat, molli tali victu, & antiseptico munientur or
contra putredinis noxas, quantum fieri poterit.

Leni purgante eccoprotico, vel & clysmatibus evacuantur intestina
relicta stercora molestiam creent salivationis tempore; quando strictior a
esse solet. Quotidie in hac septimana balneum adhibetur, ut tota cutis
& nitida sit, quia salivationis tempore linteamina non mutabuntur.

Si plethoricum corpus fuerit, secatur vena; sin minus, haec omitt
Toto hoc octiduo impletur corpus decocto molli, penetrabili, ex radi
chinae, *sarzaeparillae*, *graminis* &c. Pro minus opulentis decoctum *ra*
bardanae, *altheae cum glycirrhiza* eumdem producet effectum. In m
medica ad hunc numerum formula talis decocti habetur.

His factis, induat aeger vestes, quas per sex septimanas non deponer
cupha lanea caput tegat & foveat; periculosum enim est salivationis t
re, si frigidior aër caput alluat.

Haec praeparatio sufficiet, antequam aeger salivationem subibit. Op
& diuturnas praeparationes ad ptyalismum per cathartica, digerenti
nea &c. damnavit *Sydenhamus* (g). Consideravit enim argentum vivu
quam *venenum*, quo opus est ad salivationem excitandam; quod facil
lerari poterit a corpore vegeto, & valente, quam per missiones sangui
tenuem diaetam debilitato. *Haud dubie satius esse duxerit aequus reru*
mator, nihil agere, quam ita satagendo nocere. Quid quod experientia
nullis evacuationibus, aut alio modo infirmatos salivationis impetum mi
lius sustinere, quam eos, quorum quasi ante praelium incisi sunt nervi.

(f) Turner Siphylis pag. 327.

(g) In epistola II respons. pag. 426.

r quolibet bihorio dosi apta mercurii dulcis.

iram subibit, versari perpetuo debebit in aëre ca-
primatur mercurius in thermometro Fahrenheitiano
secundus conglaciationis punctum indicat) infra se-
ascenderit mercurius usque ad septuagesimum gradum,
ctuagesimum trascendere vix unquam debet: pauci
gradum maiorem absque molestia, & anxietate ferre
as impediri solet. Quamvis enim calidior aëris tem-
ivationis tempore, attendendum tamen est ad facilem
tolerantiam, quae varia invenitur in diversis homi-

mercurius dari statim ac cessat menstrua evacuatio,
ssimum tempus non incidat in sequentem fluxus men-

elegi talia, quae satis commode feruntur a corpore,
ilvi fluxum provocant. A *praecipitato rubro*, & *tur-*
stinui semper, quia corpus valide turbare solent. Vidi
a fuisse, & in robustis hominibus citam, ac copiosam
m, sed saepe satis periculosam, quam ad debitum mo-
on adeo facile erat. Accedit, quod ab his assumtis
es alvi evacuationes sequantur saepius; quandoque non

praecipit. albo, vel *mercurio dulci*, ter sublimato. Novi
melam; qui est mercurius dulcis, septies sublimatus; uti
mercurialem, quae quindecies repetitis sublimationibus
do, me observasse operosas has praeparationes tuto qui-
, sed simul repetito toties hoc labore augeri pretium,
: uti malui talibus, quae efficaciora erant, quae in do-
situ exhibere poteram absque ullo periculo.
aulis usus fui.

cur. praecipit. albi gran. xxx.
chari alb. puriss. drach. i.
nul trita in mortario vitreo, in xxiv *partes aequales divisa.*
bibe.

ercur. dulc. ter sublimati gran. LXXXX,
sive drach. i ss.
acchari albi puriss. drach. ii.
simul trita in mortario vitreo, in xxiv *doses aequales divisa*. Da-
xhibe.

Dabam talem dosin, mane hora sexta, nona, duodecima; post meridiem hora sexta, & nona.

Ne autem vomitus sequeretur, aut ventris tormina, & alvi fluxus, post singulas doses sumebat aeger cochleare sequentis:

℞ *Aq. still. cort. citri unc.* iv.
Laudan. puri gr. ii.
Misce.

Haec quantitas sufficiebat pro robustis hominibus; pro iunioribus, vel debilioribus minuebam dosium numerum, vel praeparatorum mercurialium quantitatem in singulis dosibus. Nihil enim hic generaliter certum statui potest; sed determinari debet ab illo, qui curae salivationis praeest, & aegrum saepius invisit, ut mutationes post haec remedia assumta sedulo notet.

In multis primo die dedi tantum tres doses; si facile ferrent, augebam numerum dosium sequenti die.

In *materia medica* habentur grana novem *mercurii dulcis* pro dosi; sed quantum novi, nunquam celeberrimus *Boërhaevius* tantam copiam huius remedii pro unica dosi exhibuit; quod facile unusquisque credet, quum in textu legatur, omni bihorio dosin mercurii dulcis dandam esse. Verum additur vocabulum *apta*; unde patet, quod quantitatem mercurii dulcis reliquerit indeterminatam. Diaeta autem manet eadem, quae tempore praeparationis ad salivationem laudata fuit.

§. 1470. Simul ac anima foetere, gingivae dolere, dentes erigi, videtur attendendum, an pergere, consistere, vel inhibere deceat.

Oritur his aegris, post assumtum mercurium, citius, vel serius febricula; raro primo die, quandoque secundo, saepius tertio, aliquando & serius; calescunt, anxii fiunt, sitiunt, molestum sentiunt languorem, acsi totius corporis vires resolutae forent. Sequitur tunc halitus foetor insolitus, molestus aegro, nec minus adstantibus, salivationis brevi secuturae signum, & qui toto tempore salivationis manet. Qui versati sunt in his morbis curandis, de salivatione futura non dubitant, simulac cubiculum ingressi ingratum hunc cadaverosum foetorem percipiunt.

Gingivae tunc incipiunt dolere, dentes assurgunt, buccae rigescunt, ita ut difficilior fiat loquela, tument dein labia, totum caput inflatur, lingua tumens ad latera, ubi dentes tangit, ulcerosa quandoque profunde exeditur cum magno dolore, buccae internae profunde exulcerantur, quandoque & valida sequitur haemorragia, copiosus viscidae salivae effluxus succedit, nocte dieque admodum olidae.

Tot, & tantae calamitates comitantur salivationem mercurialem; unde pru-

na signa incipientis salivationis se manifestant, ma-
efficaciam mercurii, vel saltem dosin minuere, do-
impetuose procedere inceptam curam.
oc fieri poterit, dum interno usu mercurii tentatur
nunctionem argentum vivum sanguini miscetur, uti
ertus enim sum de quantitate mercurii, quam interne
certus esse possum de quantitate argenti vivi, quod
t, & quod quandoque subito agere incipit.
otest, an salivatio incepta subito augebitur, abstine-
losi; si lente, & moderate pergit, sustinetur, dato su-
pulvisculo mercuriali. Si vehementior ptyalismus se-
otius est; de qua re postea dicetur.
re, & mollis potus requiritur, quem componere solent
is, hordeo mundato, glycirrhiza, & colaturae additur
ri recentis. Plures aliae his similes ptisanae parari pote-
magis placet.

xspuitur ad lib. iii, vel iv, quolibet nucthemero;
fficit.

quantitatem liquidi, quod exspuitur, variam esse pro varia
o corporis robore. Plerumque, librae tres, vel quatuor
m si exspuantur, sufficere creditur; vidi aliquot, qui quin-
oras exspuebant sine magna virium iactura. Si quatuor librae, & eo
, triginta dierum spatio exibunt centum viginti librae. Quoti-
iutius salivatio protrahitur, vel maior copia exspuitur quoti-
corporis humores per hanc viam exire, & non tantum novo-
ministrantur, ingredi, manifeste patet inde, quod ut salivationem
i, & exhausti ab hac curatione resurgant, ita copiosus torositatem
maxima parte perdiderint. Nec potus mollis calido mox
est iacturam factam supplere, quum in loco excernere haerentes
que satis sudent, nec exiguam copiam urinae excernere soleant.
uod non raro salivationis tempore contingant alvi evacuationes,
oque debilitantes.
dicam, per salivationem, & per curam decoctorum, de qua postea
olvuntur humores luis veneno inquinati, soluti expelluntur de cor-
subministrantur nova, pura, in locum perditorum, sicque illibata
ite sanitas. Quum autem curae huius tempore plus pereat de cor-
am restituatur, patet requiri prudens moderamen, ut salubris ille
otineatur, nec succumbat aeger curae, postquam tanta passus est.
s iterum nova patet ratio, cur tam infeliciter cum miseris agatur,
yrtae, imo ipsa plebis fex talibus curis se committere audet.
s methodus fuit laudata ad longaevitatem, ut nempe fierent in senili
mutationes fere radicales humorum per resolvendam ... humorumque dein ex-
cre-

crettiones succedentes; ut sunt receptae curationes per virtutem argenti vivi, aut per decocta attenuantia, exsiccantia, sudorifera. Haec saepe disponunt corpus quam optime ad expulsum veterascentis, & instaurationem novae vitalis materiae (b). Optime tamen additur: *Unde prudens ars per has ad vitam longam ducit*. Pauci numerabuntur, credo, qui incertam longaevitatis spem redimere hoc pretio vellent.

§. 1472. Si minor, excitandus fluxus erit stimulo eodem.

Augetur numerus dosium, vel quantitas mercurii in singulis dosibus. Multum iuvare solet ad augendam salivationem, si caput, & collum pannis laneis tegantur. Non nimis tamen hic festinandum est; malui semper in eadem quantitate mercurii subsistere diutius, quam subito augere: quandoque enim sequitur ingens salivatio, praeter spem, quam moderari medicus poterit difficilius, postquam copiam mercurii ingessit.

§. 1473. Si maior, quam vires ferre queant, sistendus erit leni clysmate vel purgante, vel sudorifero.

Aliquando contingit, praecipue si mercurius imprudenti quantitate, aut nimis repetita dosi, datus est, vel per inunctiones plus argenti vivi corpus ingressum fuit, ac credebatur, quod incipiat mercurius simul, & semel quasi in nervum erumpere; tunc subito intumescunt caput, labia, lingua, totum os internum, &c, dum vasa harum partium satis pervia sunt, sequitur ingens, ac perpetuus ptyalismus, qui, si eodem pede pergeret, totum corpus brevi sic exhauriret, ut subito omnes caderent vires, instaret animi deliquium; imo mors metuenda foret. Monentur aegri semper, hisce praecavendis, ut liberaliter utantur potu §. 1470 laudato, ita ut eius copia superet ptyalismi quantitatem; nutrimentum datur tale, quod tenue est, sine molestia potest transire, satis nutriens, vix ullam viscerum actionem pro sua concoctione requirens, quale cremor hordei, avenae, oryzae cum iusculis carnis vitulinae, aut lacte paratus; hac spe, ut sustineri possint vires ad tolerandum validae salivationis impetum.

Si haec non sufficiant, minuendus est ptyalismus, determinatione facta ad alia loca, quantum fieri poterit. Qui internis remediis usi sunt, facile ab his abstinent tantum; qui unguentis mercurialibus rem tentarunt, illico detrahunt tibialia, femoralia, indusium, lecti linteamina, quae omnia ab illito mercurio sordent, totamque cutim sollicite depurant, ne pergat argentum vivum, his sordibus inhaerens corpus ingredi, & salivationem augere, quae iam nimia est.

Si-

b) H. Boërhaave instit. medic. §. 1062.

nartica, ut partem huius saburrae per alvum deturbent,
oribus aliquam parent requiem, quae diu, noctuque
one diffluunt, & hac ratione miseris omnem somnum

ic circumspectione opus est. Patebit enim ex illis, quae
aphum dicentur, minime optandum esse, ut vis mercurii
. Teneatur haec res leni clysmate purgante; qualis fora
dica ad hunc numerum legitur. Notum est, clysmata,
jae purgando per alvum agere debent, non vero simpli-
, componi ex quadrupla copia ingredientium, quae per
ut purgatio per alvum obtineatur. Quibus positis patet
:lysma *lene* dicatur.
ormula ad eumdem hunc numerum interne sumenda, quae
diagrydii (quod est *scammoneum* fumo sulphuris cicuratum,
m), & sex drachmas *syrupi rosarum solutivi cum sena* ha-
hil, adeoque lenem tantum vim purgantem continet.
ora cathartica suadere auderem, multo minus talia, a quibus
ffet. Celeberrimus *Astruc* (i) mitiora purgantia consuluit tan-
addidit: *Imo si grave periculum immineat, cum aqua benedi-*
u vino emetico ad unciam unam, & dimidiam. Si quis vel
ominem in media salivatione haerentem, ore interno toto ul-
buccis tumentibus, rigidis, lingua dolente, tumida, ad latera
e contineri potente amplius horrebit, certus sum, si cogitet,
orae minuta forte post diras anxietates miserum hunc vomi-
rripiendum. Non praetervidit hanc difficultatem celebris auctor,
m tamen, si ob praeclusum guttur a tonsillarum tumore vomitio dif-
deatur, praestaret, grana aliquot tartari stibiati solubilis, v. g.
quae libris duabus solvere, & partitis haustibus potanda praebere;
ta, adeoque vomitioni promovendae impar, deorsum ire perget stibi-
nullo fortior impetum sursum factura fuisset.
e tartarus emeticus dilutus, assumtus saepius solet nauseam, &
roducere, licet pro maxima parte per alvum agat. Notum est,
purgantia frequenter vomitum excitare, dum corpus turbare inci-
l vel unicus vomitus multum hic mali facere potest, si consideretur,
ere se habeant fauces, lingua, totum os internum salivationis tempore.
e sano, dum omnes illae partes integrae, flexiles, mobiles sunt, non
no molimine fit, dum contenta ventriculi cum impetu exploduntur.
metuendum erit, dum lingua, tonsillae, velumque palatinum tu-
igent, ne pars per vomitum expellendorum in tracheam delabatur
focationis periculo; nisi statim per validissimam tussim haec excuti pos-
Quam acerbus dolor aderit, dum omnes illae partes tensae, inflamma-
n [illegible] agitantur? Quantus metus haemorrhagiae, quae tempore sali-
va-

(i) De morbis vener. lib. IV, cap. VIII pag. 364, 365.

vationis infrequens non est, dum omnes illae partes semiexesae conquassantur vomitu, vel tussi. Unde, ni fallor, evidens est, vomitionem vitandam esse semper salivationis tempore.

Quum ergo multa cautela opus esset, ut salivatio nimia minueretur per alvi evacuationem, tentatum fuit, per sudorifera impetum, & copiam humorum avertere a capite, ac faucibus. Dum enim sudore universa cutis perfunditur, spes est, minus urgendas partes illas, quae salivam secernunt, & excernunt, atque hoc modo salivationem nimiam minui posse.

In *materia medica* ad hunc numerum commendantur *diascordii Sylvii* grana XXIV pro sudorifero. Quum haec compositio in Germaniae officinis pharmaceuticis non semper obvia sit, pauca de hac monere debeo.

Diascordium, a *scordio* herba dictum, quae praecipuum huius electuarii ingrediens est a *Hieronymo Fracastorio lib. 3 de morbis contagiosis cap. 7* describitur, & magnis encomiis extollitur in morbis contagiosis, ac praecipue in peste. Dabat nempe haustum, qui drachmam continebat illius electuarii, uncias duas succi *Iuiulae*, sive *trifolii acetosi*, unciam *succi citri*, & unciam *aceti*: addebat *specierum cordial. de gemmis* scrupulos duos. Omnes autem huius haustus medicati vires in peste curanda videtur imprimis tribuisse *electuario diascordii*; cuius tres quartae partes melle constant; unde grana quindecim reliquorum ingredientium simul sumtorum in hoc haustu aderant. Sedecim, ni fallor, ingredientia hoc electuarium constituebant; unde singulorum exigua portio in hoc haustu aderat, & ideo quidam efficaciam huius remedii maluerunt tribuere succidis potius, quam drachmae diascordii. Adest quidem & opium in hoc electuario, sed non magna copia. Attamen varia in diversis locis. In quibusdam pharmacopoeis drachma *diascordii* habet tertiam partem grani opii; in Viennensi tantum quartam partem. Haec compositio fere ubique in officinis pharmaceuticis inveniri solet, sed non exacte talis, qualem *Fracastorius* descripsit.

Franciscus de le Boë Sylvius (*k*) composuit aliud *diascordium* a priore diversum. Multa enim abstulit inde, & nova addidit; *radices angelicae*, *folia cardui benedicti*, *crocum*, *acaciam*, *radicem imperatoriae*, *nucem moschatam*. Maxima differentia in eo consistit, quod nullum omnino addiderit mel; quod in similibus compositionibus molem adeo auget, non vires remedii. Digeri enim iussit ingredientia omnia in vini spiritu, quem deinde leni igne per alembicum abstrahebat; manebat tunc in fundo vasis extractum, quod nec corrumpitur, nec situm contrahit, sicque dedit specimen, quomodo in officinis similia remedia componi possent, quae in parva mole egregias vires habent. Facile patet, augeri opii admisti proportionem ad reliqua ingredientia, dum nullum mel tali compositioni additur. Non potest exacte in *diascordio Sylvii* limitari proportio opii ad reliqua, quum haec variet, prout hoc extractum magis minusve spissum est. *Sylvius* ipse grana quindecim determinat pro dosi sufficienti, ut instar remedii sudoriferi agat. In *materia medica*, [illegible] dictum fuit

(*k*) Prax. medic. lib. I, cap. XLVIII.

ıatuor praescribuntur. Vidi ad triginta grana & ultra ıllo damno.

ıtrata vis, & penetrabilis croci efficacia commendant Pulcre proderit si post purgans datum in hoc casu operatione natas compescat, & sopiat, simulque nimiam tibus oris interni, unde ptyalismus augeri solet, mitiget, sudore excitato derivationem humorum aliorsum pro-

uit vis mercurii ad alvum, opus erit opiato, & diahoretico.

ti vivi, sive externe inuncti, sive interne sumti est solutio ris, & solutorum evacuatio per os, saliva olida copiosa exıdoque contingit, ut vis tota mercurii ad alvum ruat, quod ım est. In quibusdam salivatio ne quidem incipit, sed statim ıitur. Ut hoc caveatur post singulas doses praeparati merıs propinatur cochleare medicamenti opiati; uti ad §. 1469 &: repetitur saepius, si de ventris torminibus conqueratur aeger; ıam mercurii dosin unquam, nisi haec tormina prius sedata esninuebam quantitatem mercurii, & longioribus intervallis tanım, si observarem, intestina facile irritari.

n, antequam salivatio incipiat, os prius doleat, suspicabar, quod ens, inflammatoria, exulcerans, causa partibus oris interni applihaec loca alliciat putridorum humorum colluviem. Idem hinc videbatur a ventris torminibus, quae assumtum mercurium se- &, si totum os internum salivationis tempore exulceretur undi- a mala fient, si a simili confluxu humorum salivatio per intestina fiecerte vocari salivatio haec intestinalis, quia eumdem effectum praelidici in casu sequenti: Consilium petebat a me mulier 34 annorum , tenera, quae diuturnos in faucibus dolores perpessos voce rauca conr. Inveni in palato pendulo foramen erosum, quod digiti minimi apiebat. Postquam corpus hoc exsuccum per aliquot dies impleveocto avenae, addita tertia parte lactis, dolor faucium minuebatur, rius aridae apparebant humidae, & tentabam salivationem excitare, ercurio dulci; sed refracta dosi tantum. Molestus cum torminibus iderat alvi fluxus, & levis salivationis vestigium tantum apparebat, nebat lingua, nec labia, ita ut saepius de die ulcus palati lustrare ocuuerim. Opiatis compescebam alvi fluxum. Vidi manifeste margines madescere, fundi quasi, foraminis amplitudinem minui, recrescere per- & ad consolidationem tendere ulcus. Perrexi tamen caute in usu merdulcis, qui mihi videbatur agere. Subito post prorupit salivatio. Acvomitus, & dysenteria, quae opio compescui, salivationem, os fovendo.

do perpetuo sustinui, sicque perfecte curatam vidi, & per plures annos sana, ac vegeta vixit.

Simulac ergo observavi, vim mercurii versus alvum ruere, dedi opiata, & quidem repetitis vicibus, donec dolores abdominis, & fluxus alvi sisterentur. Talis formula in *materia medica* habetur, ubi omni quadrante horae medium granum opii adhibetur tamdiu, donec sedentur haec mala. In eumdem effectum commendatur *theriaca Andromachi* super alutam extensa, & emplastri instar abdomini applicata. Quum autem in diarrhoea curanda laudetur semper liberrima per cutim perspiratio (secundum effatum *Hippocratis* (*l*) *cutis raritas*, *alvi densitas*), hinc & sudorifera opiatis mista in hoc casu laudantur. Tale remedium in *materia medica* habetur compositum ex *diascordio Sylvii*, de quo praecedenti paragrapho dixi.

§. 1475. Ubi os, gingivae, fauces nimis tument, dolentve, utendum molli, blando, liquido, gargarismate, vel collutione, vel (1473).

Contingit quandoque, imprimis, si salivatio per inunctiones mercuriales tentata fuerit, praeter opinionem simul, & semel os, gingivas, fauces, linguam tumere immaniter, inflammari cum dolore acerrimo; ita ut a tumore subito partium non leve suffocationis discrimen adsit. Ubi mercurialibus interne datis salivatio producitur, raro hoc contingit; quia, simulac in gingivis levem modo pruritum sentiunt aegri, & dentes quasi elevari incipiunt, prudens medicus vel abstinet omnino a mercurii exhibitione, vel refracta tantum dosi dat, ut sustineat statum praesentem, post quem salivatio sequetur brevi. Dictum enim fuit ante, facilius longe ad iustum moderamen reduci posse efficaciam argenti vivi, dum interne adhibetur, quam dum externe inungitur.

Si in tali casu valida salivatio statim sequatur, solent plerumque tumentes subsidere partes, & periculum suffocationis a nimio tumore minuitur. Metuere tamen solent artis periti, dum a parca quantitate argenti vivi salivatio cito surgit: usus enim docuit, curam luis tunc minus certam esse, & mali symptomata redire saepius de novo. Idem observatum fuit post validam inflammationem partium oris interni una cum larga salivatione (*m*). Unde patet, quare omnes prudentes tentaverint semper, ita adhibere mercurium, ut salivatio sequeretur, sed moderata, uti ad §. 1471 dictum fuit, semper habita ratione aetatis, sexus, & virium. Dum autem aeger in his angustiis haeret, succurrendum illico est, quod fit, si totum os internum perpetuo foveatur emollientium herbarum decocto calido: tumentes enim, & inflammatae partes oris interni a motu ad gargarizationem requisito acerbissime dolerent, simulque me-

(*l*) Epidem VI. Charter. tom. IX, pag. 433.

(*m*) Medical essays and observat. tom. III, pag. 327.

: gargarismatis pars in asperam materiam delapsa aegrum
n aegro summas molestias pareret, si valida tussi ex tra-
mne, quod illapsum erat; valide nempe concussis inter
inflammatis, & dolentibus.
umerantur ad §. 1426 in *materia medica*: quarum deco-
vire poterit non tantum, sed & potari, & forma clysma-
laxant enim, aperiunt, emolliunt, ut nempe salivatio lar-

ur levamen, sanguis mittendus est, & tentandum, an hu-
ac copia versus alvum deduci possit; de qua re dictum
t subsideant partes superiores nimis tumidae. Metuendum
intestina male afficiantur ab acri, putrida hac colluvie, sed
asu minus malum eligendum esse nemo dubitat. Si itaque
, ut cathartica deglutiri nequeant, quadrupla horum dosis
i debet.
aec mala non adscribi debent medentibus, sed aegris ipsis.
ue habebam iuvenem artis medicae non ignarum. Dederam
nercurii praecipitati albi, iamque prima incipientis salivatio-
rebant: abstinere cupiebam, ut semper per aliquot horas sal-
ori mercurii exhibitione, ut viderem salivationis successum prius.
lit aeger, & me inscio ex pharmacopolio iussit adferri grana
th mineralis, quae statim deglutivit omnis morae pertaesus,
cupiens cito sanari, vel mori. Hoc facto aperuit cubiculi
igida, & humida tempestate hyemali, mortem minitatus custo-
rat, dum volebat impedire insanum facinus. Post trihorium vo-
s, ut succurrerem misero, vix non moribundo. Caput totum tu-
aniter, oculi turgidi, prominentes, sanguinei, lingua ex ore pro-
ens, livida, labia tumida, inversa, pariter livida, anxietas sum-
iam videram spectaculum magis horrendum. Advolans ex vicinia
sanguinem misit ad animi deliquium usque; curavi iniici clysma
orte; quod incredibilem copiam humorum eduxit, & subsiderunt
nentes brevi, ita ut libere respirare, & oblatum potum deglutire
sequenti die salivatio copiosa aderat; quae sequentibus pergebat
citer, donec sanaretur. Per aliquot menses tamen languit, antequam
ires recuperare potuerit.

6. Pergendum, donec omnia symptomata evanuerint, vul-
go per xxxvi dies.

artibus lue venerea affectis, quae oculis patent, evidenter observamus
i vivi efficaciam: pustulae enim elevatae subsident, exsiccantur, ca-
vel & quandoque suppurando tolluntur; ulcerum fundus sordidus depu-
, rubet; color vicinae cutis purpureus, lividus mutatur in colorem sen-
aturalem; dolores nocturni minuuntur, tophi, & gummata venerea mol-
le-

lescunt, ac minuuntur pariter, quandoque idem in exostosibus venereis observatur, praecipue si recens enatae fuerint: in annosis enim haec felicitas raro obtinet, & illae diutius persistunt; tenera ossa narium, & palati cadunt saepius; lamellae cranii a lue erosae separantur a reliquis adhuc sanis. Verum omnibus his tempus requiritur, ut cura absolvatur. Quandoque etiam dantur tales casus, ubi argenti vivi efficacia nequidem sufficit. *Argentum enim vivum sola vi vitae actum hoc malum sanat, motu expellit. Ideo & eius medicata potestas haud valet corrigere venereum tabum, quando ille figitur in locis, ad quae actio cordis, & arteriarum vix pertingit. Hinc cariem diploës cranii non sanat; sed in cellulas eius osseas consumto pingui vacuas iners effusus stagnat. Inde & ossium medullam inquinatam hoc malo vix repurgat. Gonorrhoeas in sola cellulosa penis fabrica haerentes, per quas vix ullus circumeuntium humorum impetus, nunquam sanat; licet luem simul dominantem perfecte eo tempore tollat. Ossicula tenerrima solis tenuibus tecta membranis servare nequit, ne excidant. Sed mala venerea, quae latitant in locis, per quae arteriae rubrae, flavae, serosae, pellucidae, ceteraeque, per quas liquida cum idonea velocitate ruunt, argentumque vivum in se admittere possunt, atque illud fortiter urgere vitali potestate, perfecte sanari queunt mercurii virtute. Quae profecto observata proderunt medico, ne diffidat in his, ne vanus sit in illis* (*n*). Unde evidenter patet, quo sensu intelligenda sit haec regula; *pergendum, donec omnia symptomata evanuerint*. Si enim aliqua maneant in locis, ad quae argenti vivi efficacia non pervenit, si ossa infecta, cariosa nondum separata fuerint a sanis, & sub hoc pretextu pergeret salivare aeger, succumberet certe, antequam sanaretur. Haec infortunia toties contigerunt, dum agyrtae arcanorum iactatores, mulierculae &c. salivationis curam tentare ausi sunt.

Quodnam ergo indicium habet medicus, ex quo cognoscit, cessandum esse a salivatione? Antea pluribus probatum fuit, venereum miasma lentis, mucosis, & imprimis pinguibus humoribus misceri facilius, illisque intricari tenaciori nexu. Per argenti vivi actionem solvuntur omnia pinguia corporis, attenuantur lenta viscosa omnia, & per varias vias exeunt de corpore una cum luis miasmate, quod illis adhaeret. Ubi ergo corpus aegri totum emaciatum est, ubi ulcera venerea depurata minuuntur, & sub bono iam pure consolidantur, vel saltem manifeste in consolidationem tendunt, tunc videtur salivatio fecisse omne illud, quod ab hac curatione exspectari potest, & ideo tunc prudentes medici illam sensim decrescere finunt, donec cesset. *Nec sane actioni mercurii in tractanda hac inveterata aegritudine fas esse, nisi prius, ne gutta quidem intacta, universos corporis humores, qui ullo modo pingues sunt, in aquam redegeris, expuleris de corpore, sicque simul immistum his tabum venereum ablueris quam perfectissime de corpore affecto. Aliter, si quid restitit, statim ac novi ex alimentis succi, qui semper tunc renascuntur, magis quam olim pingues, perfecte vasa repleverint, illico novus recrudescit morbus. Unde deducitur, rite non curari malum, nisi pallescat instar mortui aeger, nisi ema-* cie-

(*n*) Herm. Boërhaave in praefat. aphrodis.

alimentis inter curandum quam minime pinguibus nutriatur, iatur ipsa curatio, donec antiqui humores omnino de corpore : ideo uniuscuiusque est fortunato dirigere argentum vivum . o).

me potest salivationis limes, & simul patet ratio, quare soleant triginta sex dies pro salivationis decursu. Dictum fuit , si tres, vel quatuor librae exspuantur quovis nucthemero. onis igitur 144 librae exibunt de corpore, si quatuor librae, es librae, exspuantur quotidie. Verum quidem est, saliva- & dum ad finem vergit, non tantum exspui, sed in vigore & maior copia exspuitur. Si iam simul computentur illa, re per alvum, urinam, & imprimis per sudores exeunt de enim salivationis tempore degunt in aëre calido, probe tecto bit, veteres humores migrasse de corpore, & cum illis vene- cura fortunato cesserit; simulque patet necessitas subministrandi salivationis decursu victum liquidum, tenuem, minime pin- edine alienum. Decoctum hordei, avenae, oryzae, panis, ad- rte lactis, cremores ex iisdem cum iusculis carnis albae, omni e ablato, addito pauco succo arantiorum, fere sola usui ve- partes oris interni tumentes, dolentes exesae non ferant alia. copia, sed saepius repetita dantur, ut sustineantur vires.

Tum subinde leni dosi mercuriali utendum per alios XXXVI dies, ut levissimae sputationis maneat vesti-

ideri posset, quod post salivationem toleratam, & absolutam, adhuc ius mercurii per alios triginta sex dies, cum hoc licet moderamine, ntum dosis, & longiori intervallo exhibeatur. Scopus non est ivationem excitare, sed retinere corporis humores adeo solutos, superesset adhuc de miasmate venereo sive fluens cum humoribus, rens cuidam parti, illud inde potu copioso elui posset, sicque inte- o morbo liberari aeger. Simul toto hoc tempore a pinguibus, a omnibus spirituosis abstineat; cura quoque habenda est, ne subito hausta haec corpora repleantur nutrimentis etiam optimis. Latent osa in nutrimentis, quae macilentissima creduntur. Vacca potat aquam & pascitur solo gramine, quod succo aquoso minime pingui turget; en de die ex hoc animali sano emulgentur plures librae lactis, quod pinguis butyri largitur. Hinc metuunt lautiorem victum post salivatio- osolutam prudentes medici, & severam diaetam imperant aegris, qui si omnium harum molestiarum minus morigeri saepe inveniuntur; sed r suo periculo, dum simul medicis ingens taedium creant.

Vi-

dcrin. Boerhaave in Praefat. aphrodis.

Vidi aliquoties tales calamitates, & inter alios curandum habui iuvenem, qui ante sex septimanas cum muliere, quam lue infectam nosset, rem habuerat. Sequenti die cancrum venereum habebat in parte interiore praeputii; postea bubones oriebantur una cum intolerabili capitis dolore nocturno, qui cessabat erumpentibus maculis rubris, copiosis in fronte; dein coepit conqueri de dolore nasi; paulo post dolebant fauces. Pessima mala metuens suasi salivationem; undecim grana praecipitati albi divisis dosibus data suffecerunt ad salivationem excitandam, & sustinendam toto curae tempore.

Monueram sedulo, ut praescriptam ipsi diaetae normam servaret recidivae metu. Petulanter risit monentem, & monstravit lagenas vini Burgundici, quas hesterna coena evacuaverat cum amicis, residuumque pernionis, quem sapidissimum fuisse iactabat. Post sex septimanas turpes in fronte maculae redierunt; uti & faucium dolor, ac exulceratio. Decoctorum ex *radice bardanae*, *chinae*, *sarzaeparillae* copioso usu, interpositis subinde purgantibus hydragogis mercurialibus, una cum diaeta severa, haec luis recidiva curata fuit.

In alio casu simili secunda salivatione opus fuit, ut tollerentur omnia luis symptomata, quae rediverant ferociora, quam ante. Verum ille monita post secundam salivationem ad amussim servaverat, quem post duodecim annos ab ultima curatione salutavi sanum, formosa coniuge, & prole robusta, ac sana beatum.

Si enim antiqui mali post salivationem quid adhuc remanserit in corpore, silet morbus quidem, & fallaces dat inducias, quamdiu vis vitae magna non est, nec humores pingues sunt, sed postea turpiter recrudescunt omnia.

Certissima pariter sanatae luis fiducia est, si omnia ulcera cicatrice firma claudantur, & post largiorem vitam nihil de pristino malo repullulet.

Ex omnibus, quae hactenus de salivatione dicta sunt, patet, illam raro vitae periculum inducere, si peritus, & prudens sit, qui curam dirigit, facilisque aeger morem gerat praeceptis medici; imprimis si remediis mercurialibus interne datis salivatio excitetur; quorum efficaciam moderari, minuere, augere melius possumus. Neminem vidi mortuum a salivatione, cuius curam gessi; unicus fuit in summo discrimine, quod ipsius temeritati unice tribui debebat; uti ante patuit.

Omnes tamen medici facile dabunt, salivationis curam taediis, & molestiis gravissimis plenam esse. *Celeberrimus Boërhaavius* (*p*), qui salivationem commendabat tamquam efficax ad luem curandam remedium, monet, post salivationem finitam adhuc magnam reconvalescentis aegri curam habendam esse. *Nisi enim curatum iam hominem per mensem unum, alterumve a pinguibus arcueris pabulis, atque a putrescentibus facile cohibueris, dolebis frustra, te discruciasse miserum crudeli durissimi remedii tortura; quum fere semper aliquid haereat, unde sepultus resurgat morbus, novasque vires capiat.*

Dolores ingentes linguae erosae, quae aliquando profundis rimis finditur, hae-

(*p*) In praefatione aphrodisiac.

artibus oris interni erosis, quae saepius contingunt, ubi
t (*q*), & quandoque tanta copia, ut ferro candenti
leglutitio difficilis vix non impedita, sputi noctu diuque
non omnem somnum miseris impediens, dentium ante sa-
unde in flore aetatis turpiter edentuli ex morbo resur-
:s oris interni quandoque inter se concrescentes dum sa-
ea maxillas diducere nequeant, lingua lateraliter aliquando
cis internis accrescens, tot miseriis excruciati aegri curae
mortem optant, ut tantis calamitatibus eripiantur.

ı est, saevissima haec mala tunc imprimis contingere, quum
ıt imperiti; uti nimis saepe in curanda lue contingit; inte-
.t, salivationem esse molestissimum curandi genus. Consuli
auctores, qui methodum salivationem administrandi per to-
um descripserunt.

ıus, & magis miserabile spectaculum excogitari potest, quam
:omiis, ad curandam luem destinatis, numerosos aegros, in
ıplis locatos, media in salivatione versantes. Si quid incau-
n a libidinis illecebris tutam reddere posset, hoc certe foret

ı mirabitur, medicos semper optasse, ut luem veneream absque
vatione curare possent. *Iohannes Almenar* (*r*), Hispanus medicus,
rimus *Astruc* (*s*) non sine ratione inter antiquissimos scriptores
allico numerandum censet, unctionibus mercurialibus usus fuit qui-
livationem inde secuturam impedire conatus est. Sic autem habet:
ne saniei febres, & dolores fiunt magis, quam facta sanie, & ideo
singulare, eo tunc administrare solutivum, ut, antequam humor per
r, deorsum evacuetur; & sic nocumentum in ore evitatur, ut ego
ertus sum; aut si pustulas, aut plagas ulcerosas habuerit, ibi at-
ionantur, ut humor inde evacuetur, & ab ore divertatur. Hinc ap-
thodum sine salivatione curandi luem veneream iam primis tem-
ıorbi cogniti in Europa adhibitam fuisse; quam postea laudaverunt
i, *Amatus Lusitanus* dictus, *Leonardus Botallus* Astensis &c. Postea
hodus dicta fuit *Monspeliensium*. Unguenta mercurialia illinebant, vel
ıstris argentum vivum in se continentibus tegebant varia corporis lo-
i dederunt praeparata mercurialia varia interne. Simulac anima olere
ıat, & dentes quasi assurgere, dabant statim purgans, ut evitaretur in-
livatio; sicque conabantur per alvum educere illa, quae ceteroquin
fluxissent; pergebant in usu purgantium, donec os aegri non amplius
:, nec foeteret, nec caleret. Dein de novo applicabant argentum vi-
corpori, donec apparerent signa instantis salivationis; quam denuo prae-
abant datis purgantibus. Hac methodo procedebant, alternatim exci-
tan-

Turner Siphilis pag. 201.
vener, tom. II, edit. pag. 614.

(*r*) Aphrodisiac. pag. 368.

(*s*) De morbis

tando, & sufflaminando salivationem, donec luis symptomata evanescerent. Vocabatur a quibusdam methodus sanandi luem *per exstinctionem*; quia salivatio incipiens, datis purgantibus, quasi exstinguebatur.

Sed est & alia methodus sanandi luem per inunctiones sine salivatione excitata, & absque purgantibus datis ad salivationem impediendam. Celeberrimus *Chevalier* (*t*), se hac methodo in America usum fuisse, testatur, & salivationem damnat omnino, tamquam inutilem, imo noxiam; ideoque semper sollicite evitandam esse vult. Vocat hanc methodum *frictionem per exstinctionem*. Consistit in eo, ut parcior copia argenti vivi illinatur singulis vicibus, quam fieri solet, dum frictiones mercuriales adhibentur hac intentione, ut salivatio excitetur. Utilitatem talium frictionum inde deducit, quod sic maior quantitas argenti vivi corpus aegri ingrediatur, nihilque de illo exeat ex corpore per alvi fluxum, vel per salivationem. Monet enim, quotidie os internum aegrorum sollicite inspiciendum esse; si vel minima indicia salivationis instantis observentur, illico a frictione abstinendum iubet; & nisi prius omnia signa imminentis salivationis disparuerint omnino, frictionem non esse repetendam monet. Ut autem citius haec signa futurae salivationis evanescant, laudat decoctum plantaginis, in cuius singulis libris duodecim grana aluminis soluta fuerint; ut os hoc colluatur.

Praecipuam curae felicitatem deducit ab eo, quod hoc modo maior copia argenti vivi permisceatur humoribus humanis, & longiori tempore cum illis moveatur per vasa; unde sequitur omnium humorum maior solutio, quam ad curationem sufficere credit. Axioma enim practicum statuit sequens: *Redde sanguinem & lympham fluidiora, & destruxisti virus*.

Botallus teneros infantes, lue infectos, simili fere methodo tractabat (*u*). Quum enim ab illis difficulter sumantur remedia, *parcius igitur in iis agendum est, imo quam parcissime, levissimeque statim desinendo ab illitu, dum leviusculum quidquam ori apparere inceperit.* Verum quidem est, quod iubeat, alvum lubricam reddere, purgando nutrices, *polypodii* vel *senae folia* epulis incoquendo. At *Botallus* fatetur candide, se didicisse, illitionibus mercurialibus curare infantes, a muliere, quae sic proprium filium curaverat, nondum biennem, qui a foeda nutrice infectus, matrem subinde sugendo polluerat, quae nil mali suspicata, maritum infecerat inscia: *Botalli*, fratrisque eius, pariter medici, consilio, parentes illitionibus mercurialibus a lue curati sunt; infanti nihil applicatum fuit. Sed supererat forte quid de unguento mercuriali; quod mater clam servaverat, & medico ac marito insciis, clam illinivit filium. Quum paucos post dies, *Botallus* videret puerum, hilarem, sanum, in matris gremio ludentem, inquirebat, unde tanta contigisset mutatio; nec fassa est mater: maritus enim aderat, qui illam temerariae audaciae accusasset. Post aliquod tempus, dum solam inveniret *Botallus*, anxie perscrutatus est, quid puero, antea miserrimo, nunc sano contigisset. Mater sub silentii sigillo illi revelavit sequentia: *Artus, ait, ter illevi leviter,*

(*t*) Lettres à M. de Jean sur les maladies de s. Domingue &c. pag. 69 &c.
(*u*) Aphrodisiac. pag. 887, 888.

tis, gingivas ubi rubescere conspexi, ab illitionibus quievi; non multum, neque diu; cumque a coniuge omni industria us facti, culparet me criminis; verum, divino nutu, non i cessit, quam nobis ipsis; sic ut omnes firmiter domi va-

runt in hac opinione, luem veneream, antiquam nimi-n, non posse radicitus exstirpari, nisi per salivationem,

rue (*v*), salivationem, quam tamen laudat, & utilem exterminandum morbum absolute necessariam non esse, intra corpus debita quantitate mercurii constiterit. Unde *medentibus cynosurae instar esse, unde possint certius collige-ercurii copia admissa sit, tum quantam vim mercurius admis-uinem; atque adeo, unde sciant, remedii efficaciam pro nata inveteratione, tutius moderari.* Sed certe durum videtur gravissimis salivationis molestiis, ut medicus melius co-em mercurii in corpus admissam, eiusque actionem. Haec determinari poterunt. Si enim interne exhibetur, exactis-possum pondere quantitatem ingestam; de effectu iudicare omatum luis decremento observato. An autem per saliva-maxime naturalem viam, expellatur felicius foedum luis experimento constat. Fatetur *Astruc* (*x*), per alias vias ex-e monet, quod si salivatio desit, *opus sit, evacuationes alias i, quasi vicarias, natura quidem, per sudorem, vel urinam, arte ?, ut virus qua data porta possit effluere.* Praeterea certo no-tem & molestias salivationis non produci a lue, sed ab ar-tiam sola inunctione corpori applicato. Sanissimi homines, mercurialibus perfricant alios, toties molestissimam salivatio-unt; uti nimis notum est.

suspicari primo, salivationem non requiri ad luis venereae cu-em levissimam tantum. Adstipulabitur huic opinioni *celeberri-y*), qui sic temperandam voluit esse salivationem, ut pauca tan-ore ulcera, & lenis tantum salivatio. Imo tarda, & parca mer-tratione de industria salivationem declinandam voluit, aut si ap-reprimendam catharticis; in quibusdam saltem casibus, ubi sali-ursum non videretur absque vitae periculo sustinere posse aeger. at omnes, qui lui venereae curandae operam navarunt, non tam itum vivum posse coërceri, dum actuosum esse incipit; praeci-nctionum methodo adhibitum fuerit. Antea ad §. 1473. 1474 impune semper mercurii vim ad alvum ruere, quum iustus metus ris salivae, quae totum os internum exedit, copia, per intestina tran-

orb. vener. lib. io. XI cap. IX pag. 149. (*x*) Ibidem. (*y*) Ibidem

transiens, similia in his mala excitet. Praeterea, non omnes homines eodem modo afficiuntur ab argento vivo; dum parva quantitas in quibusdam validam salivationem excitat cito, & sustinet diu, quae in aliis nullum adhuc activitatis suae indicium dedisset; quod denuo novam difficultatem parit.

Attentus vidi aliquoties de die aegros, quos a lue curabam; contuli cum illis, quae olim observaveram; sicque credidi, me vidisse prima signa in ulceribus venereis, dum argentum vivum corpori ingestum incipiebat fieri actuosum, licet adhuc nullum signum incipientis salivationis observarem. Videbam enim ulcerum fundum humescere, fordes vacillare, vicinae cutis colorem emendari. Conabar tunc hunc statum praesentem conservare diutius, non urgendo salivationem repetitis mercurii dosibus, sed procrastinando potius; nulla tamen dabam purgantia: incipiebant dolores nocturni mitescere; bubones minuebantur mole.

Hoc successu incitatus coepi cogitare de alio remedio mercuriali, quod quidem magnae foret efficaciae, sed tamen posset dilui pro lubitu, adeoque vel in minutissima dosi tentari.

Quum autem explicatio virtutis argenti vivi per solum pondus, & divisibilitatem minus arrideret, aliamque efficaciam mercurio inesse crederem, uti pluribus ad §. 1467 deducere conatus fui, ideo magis incitabar ad quaedam hic tentanda.

Multa olim tentaveram in morbis difficilibus curandis circa solutiones metallorum: ab illis enim, fateor, multum sperabam. Vegetabilium & animalium partes vix non omnes citius vel serius subiguntur per vires vasorum & viscerum, ita ut nostris liquidis assimilentur omnino. Metalla manent immutata fere semper, donec de corpore expellantur: quamdiu manent in corpore, dotes suas retinent. Ferrum, v. g., communissimum & saluberrimum metallum, semper fere in animalibus & vegetabilibus invenitur, per corporis vasa cum liquidis nostris transit, nec tamen mutatur; hinc vel in ipso mellis exusti carbone reperitur, & in rubra sanguinis parte, & in calculo; uti alia occasione dictum fuit.

Verum ferrum, & alia metalla, tunc facillime feruntur a corpore, aguntque, efficaciter tamen, quando maxime diluta sunt, & ventriculum ac intestina nullo modo irritant, sed se subducunt absque ullis turbis excitatis, vel in intimos recessus corporis. Sic ferrum propinatur nobis, a natura, in acidulis ferratis dictis, solutum menstruo, forte nondum bene cognito, nec hactenus facile imitabili.

Quaedam alia in diversis metallis tentavi per propria menstrua in vitriolum conversis, deinde larga copia aquae dilutis. An non sic vere potabilia reddi possunt metalla?

Metallorum vitriola constant aqua diluente, acido solvente, & metallo soluto. Quamdiu haec tria intime permista manent, vitriolum est pellucidum, quod in quavis aquae copia dilui potest ad lubitum; & si vel in centenis aquae libris unicum granum vitrioli diluatur, in singula gutta totius massae haeret proportionalis particula metallica, uti chemicis experimentis ad oculum demonstra-

cando tollas aquam, perit tota vitrioli pelluciditas; si maiori n solvens exprimatur, rosum metallum superest non am- aqua, ochram vocant.

itur haec tria, aqua, acidum, metallum in vitriola, nascun- quae non fuerant in singulis, sed ex unione omnium na- im argenti ex se insipidi saporem amarissimum acquirit, & amella cuprea immittitur aquae purae, quae vigesimam par- genti in se habet solutam, redit totum argentum aeque insi- e: omnis enim amaror evanuit.

omnia animo volvebam, incidit in mentem, tentare vitriolum d dilutissimum. Argenti vivi insignem efficaciam in curanda mnes agnoscimus; sed spem hanc animo fovebam, forte effi- remedio mercuriali luem curari posse sine salivatione, quod votis erat.

quidem argentum vivum facile solvi in aqua forti, & spiritu regia, & spiritus salis marini solvit difficilius. Sed sciebam (z), vivi pars una cum duplo salis marini purissimi decrepitati teritur ex cucurbita vitrea igne satis forti per quinque vel sex horas ancque frigefacta frangitur cucurbita, deprehendi mercurium subli- solidum, siccum vera vitrioli forma: *Est enim verum vitriolum ivi solidum, siccum in aëre ipso satis constans* (a). *Basis huius vitrioli itum vivum purissimum; altera pars est spiritus salis marini omnium imus, qui ulla arte haberi potest hic forma solida existens.* Praeterea m vivum in spiritu nitri solutum, si imponitur retortae, & abstrahi- ritus nitri omnis ad siccitatem usque, urgendo in fine per duas tresve igne arenae maximo, tunc in fundo retortae invenitur argentum sub forma massae solidae coccineo fulgore splendentis; & vocatur ipitatum rubrum in officinis, quod insignem fixitatem acquisivit; dum ntra spiritus marini salis cum soluto argento vivo concrescit in massam ivolatilem, qui *mercurius sublimatus* dicitur, & quia omnes partes ani- ium, quas attingit, erodit quam citissime, & in escharam mortuam con- rtit, hinc appellatur corrosivus, & merito.

Non deterrebat me cognita huius remedii acrimonia: poteram enim illud qua solutum diluere pro lubitu, sicque haec tentamina vel a millesima par- grani incipere si vellem. Animum certe addebant illa, quae apud opti- num praeceptorum leguntur (b): *Sapor huius vitrioli terribilis, austerus. Gra- num unum aquae uncia dilutum dat remedium cosmeticum prudenter usur- pantibus. Venenum omnium infectorum cutaneorum simplici lotura. Si drachma talis misturae syrupo violaceo mitificata potatur bis, terve in die, mira prae- stat in multis morbis incurabilibus. At prudenter, a prudente medico! Absti- ne, si methodum nescis!*

Nec

(z) H. Boerhaave ... tom. II pag. 481. Processu 195.
(a) ibidem Processu 198. Pag. 477, 488. (b) Ibidem.

Nec ſtatim lui venereae curandae adhibui hoc remedium; primo a vigeſima grani unius parte in libra aquae purae diluta coepi; ſic dividendo hanc doſin, ut nycthemeri ſpatio abſumeretur tota a muliere quinquagenaria paupere, quae annoſum ulcus gerebat in crure dextro, quod volam manus amplitudine excedebat, foedamque ſaniem copioſam plorabat quotidie, & lancinante dolore moleſtum erat; nulla tamen omnino ſuſpicione labis venereae: ulcus curavi tegi *emplaſtro diapompholygos* in officinis dicto. Senſim auxi doſin, donec quartam partem grani ſumeret intra diem naturalem; ſed dum augebam ſublimati quantitatem, augebam & copiam aquae. Simulac obſervabam, ſordidum hoc ulcus mundari, ſaniem ſpiſſeſcere, & minus foetere, manſi in eadem doſi per plures dies: ubi advertebam ſtare malum, nec progredi curam: addidi denuo vigeſimam grani partem; ſicque tandem viginti quatuor horarum ſpatio medium granum binis ad minus aquae libris dilutum ſumſit. Bonum, & mollem victum ſubminiſtravi aegrae, vix non omnium indigae, & praeter infuſum florum ſambuci, quod ad lubitum potabat, addita tertia parte lactis, nullum purgans, nullum aliud remedium dedi, ut certus eſſem curam ſoli remedio dato adſcribendam eſſe. Poſt trimeſtre ſpatium ulcus ſanatum, & firma cicatrice clauſum vidi. Sanitas erat emendatior, quod & meliori victui, ac curis animi mordacibus ablatis tribui poteſt, quum ſanata potuerit poſtea honeſto opificio ſibi neceſſaria comparare.

Aliquot ſimilibus caſibus confirmatus in uſu huius remedii, coepi illud adhibere lui venereae curandae, & magnam inde ſpem concepi. Hoc tamen contingebat ſiniſtri in quibuſdam, quod moleſtam aſperitatem in faucibus perciperent, quandoque ſatis diu poſt deglutitum remedium. Quum metuerem inde aliquid damni, multum minuebam quantitatem remedii; ſed & decreſcebat efficacia ſimili proportione.

Vidi poſtea, quod a largiori doſi ſublimati corroſivi in aqua ſoluti, vomitus ortus fuerit primis binis doſibus, & deinde ſemper nauſea, ac aegritudo cum ſenſu ardoris a ventriculo ad fauces uſque, ſed abſque vomitu: ſequebantur porro tormina alvi evacuationem, & borborygmi. Sed notandum eſt, quod dum ſeptem grana mercurii ſublimati corroſivi ſoluta fuere in unciis octo aquae fontanae, & huius ſolutionis mane ac veſperi dabatur cochlear, ita ut totam hanc quantitatem octidui ſpatio ſumeret aegra, ſalivatio ſecuta fuerit, & brevi tempore felix curatio plurium, ac peſſimorum ulcerum (*o*).

Quum a minima doſi coeperim in mea aegra, & nunquam dederim plus quam medium granum intra nucthemerum, illudque longe maiori copia aquae diluerim, cura fuit lentior, ſed & nullo ſtipata incommodo.

Illo autem tempore, dum varia tentabam, ut poſſem dare aegris talem quantitatem ſublimati corroſivi, & ſic dilutam, ut nec ardorem ullum in faucibus, aut oeſophago faceret, nec ventriculum, vel inteſtina irritaret, & tamen cura-

(*o*) Medical obſervat. and inquiries tom. II pag. 229.

cer, literas accepi ab eruditissimo viro, quem magni semper Ribeira Sanchez, Russorum imperatricis tunc Archiatro, in , quod veteranus chirurgus daret mane ac vesperi in desperamalis venereis unciam sequentis remedii: ℞ *mercurii sublimati mam, spiritus fermentati ex hordeo, vel secale parati, semel recentum & viginti*. Augebat, vel minuebat dosin pro ratione quentium; sicque curabat hos morbos certissime absque ullo se- Additur *salivationem sequi pro ratione*.

ne delectabat huius remedii communicatio: discebam inde, quum nciis contineretur medium granum sublimati corrosivi, posse illius granum dari spatio diei naturalis absque noxa. Quum autem moris icis, accendere alcohol vini supra *turbith minerale*, & *praecipitaum*, ut haec mitiora sic reddita, tutius interno usui servire possent, simile quid fieri posse, dum sublimatus corrosivus digereretur, etur in tam larga copia spiritus frumenti rectificati. Adhibui hoc m; sed statim dabam superbibendam libram decocti *rad. altheae*, rius decocti emollientis, addendo aliquam glycirrhizae partem ob gratiam; quandoque tertia, vel quarta parte lactis addita. Aliquanplici decocto hordei, vel avenae addebam quartam partem lactis in similem. Hoc modo facile ferebant remedium aegri, & de nulla re bantur.

hibuerunt alii spiritum vini, loco spiritus frumenti, & quantum novi m cum effectu.

onstanter usus fui hoc remedio in hac proportione, quam *D. Sanchez* indicaverat; medii nempe grani sublimati corrosivi ad unciam spiritus; e miratus sum, quod invenerim apud eruditissimum medicum Parisim (*d*) in literis *Sanchez ad Gmelin* datis, laudari aliam proportionem, mpe, ut quatuor grana sublimati corrosivi solvantur in quadraginta octo ciis spiritus vini; sic duodecima tantum grani pars in singulis unciis haeretur. Dubitabam, an forte numeris in epistola scripta fuissent 24 grana, casu excidisset primus character, adeo error hic contigisset. Consului erratorum catalogum, & non inveni.

Notandum est, quod in literis *D. Sanchez* legeretur salivationem sequi huius remedii usum: dum septem grana mercurii sublimati corrosivi, in aqua fontana soluti absumebantur octidui spatio, quarta die iam aderat salivatio, ita ut tres quatuorve librae quotidie exspuerentur (*e*). Notatur quidem, quod os internum minus tumeret, nec halitus oris adeo foeteret, ac fieri solet, dum data *calomela* salivatio excitatur. Sed quum in votis haberem, luem curare absque salivatione, minorem remedii quantitatem exhibui, nempe cochlear, sive unciam mediam mane & vesperi, ut illam evitarem. Si in hominibus robustis, aut in lue venerea magis inveterata lentius procederet cura, mane

(*d*) Le Begue de Presle sur l'usage interne du sublimé corrosif pag. 33.
(*e*) Medical observat. and inquiries tom. II pag. 230.

mane & vesperi dabam drachmas sex, id est cochlear cum dimidio; si nec sic votis responderet eventus, dabam duo cochlearia mane, & totidem vesperi. In iuniori aetate minuebam remedii quantitatem.

Quum per plura experimenta iam certus essem de utilitate huius remedii, & facile praeviderem, plures forte elapsuros annos, antequam quintum commentariorum tomum absolverem, volui communicare pluribus huius remedii usum, ut citius innotesceret illius utilitas. Hinc medicis pluribus, & quidem in diversissimis regionibus, cum quibus mihi commercium literarium intercedebat, & illis, qui me de aliis morbis consulebant, indicavi simpliciter commentariis reservans deductionem rationum, quae me impulerunt, ut *sublimato corrosivo* uterer, cum honore laudaturus illos, per quos profeceram.

Haec est ratio, quare plures medici crediderint mihi deberi usum huius remedii, quum pauci antea ausi fuerint uti hoc remedio, quod pessimam fere ubique famam habebat.

Nosocomium ad s. Marcum vocatum a piis fundatoribus constitutum erat in Viennensi suburbio, ut pauperes lue venerea affecti curarentur.

Bis in anno haec cura instituebatur per salivationem satis validam; ut nempe radicitus curarentur. Miseri aegri magno numero collecti toto salivationis tempore supini decumbere non poterant; si enim in tale situ obdormire vel inciperent, mox peribant convulsi. Aliis haemoproë, vomitus, dysenteria accedebant non sine ingenti molestia, & periculo.

Iam a multo tempore utebantur in hoc nosocomio remedio quodam mercuriali, quod tegebatur sollicite; cuius administratio committebatur homini artis medicae omnino ignaro, qui arcano hoc superbiebat, quo mortuo obrinui tandem, ut miserorum cura susciperetur a medico: hoc munus per plures annos gessit egregius vir *Maximilianus Locher*, qui dum munus auspicaretur, horrendam hanc calamitatem detestatus me consuluit, certam & mitiorem foedi morbi medelam anxie desiderans. Suasi solutionem sublimati corrosivi in spiritu frumenti semel rectificato, ea proportione, & exhibendi methodo, uti dictum fuit. Primum periculum fecit 1 maii 1754 in centum viginti octo aegris, qui iam parati ad salivationem in lectulis decumbebant, sanatos mihi monstravit omnes absque ulla salivatione.

Exulavit postea semper ex hoc nosocomio salivationis methodus; & octo annorum spatio a 1754 ad 1762 usque curavit 4880 lue venerea laborantes eodem remedio, postea sic perrexit eodem tramite ad mortem usque, qua nobis ereptus fuit anno 1768 longiori vita dignissimus. Manet tamen sub digno eius successore eadem curandi norma (*f*).

Testatur autem sequentia: *nullus ex vi remedii mortuus, vel gravius, & periculosum symptoma expertus est*. Praeterea hoc inde nosocomio commodum contingit, ut non gravetur aegrotantium numero bis in anno, vere nempe & autumno, sed omni mense, omni die lue venerea affectis, quotidie adventantibus medela fieri possit.

Nisi

(*f*) Vide de his libellum Maximil. Locher observat. practic. circa luem veneream &c. a pag. 1 — 56.

viis, vel plethora adsit, nulla praeparatio requiri-
missio, aut purgans adhibetur.

umtum remedium retinentur aegri in hypocausto, datur ex iusculis, farinaceis, tenuioribus, carne num, pinguia, salita exsulant: conceditur levioris

decoctum hordei, vel avenae, vel aliud ex emollien- o lacte in aegris siccioris temperamenti: monentur, ut enim felicius cura succedit.

umto bis terve de die purgantur, restituuntur citissime.

ber subinde curae tempore purgans interposuit.

bservavit remedium agere per alvum; in aliis per urinam; orem.

unquam vidit salivationem ortam; & tantum in illis, qui lia mercurialia sumserant. Ad prima salivationis signa cessa- edii; copiam dabat decocti emollientis; sic solebat sponte; quo facto redibat ad remedii usum, in quo pergebatur, ot luis symptoma supereffet. Plurimi sanabantur spatio sex: in illis autem, in quibus malum profundas egerat radices, s mollioribus ulcera profunda produxerat, binis vel tribus men- rat.

it viros citius sanari, quam feminas; in quibus morbus se tar- estare solet, & hinc saepe difficilius medelam admittit. Praete- re menstruorum solent mulieres omne remediorum genus respue- idem multa satis pertinaciter; unde cura protrahebatur. Multis observationibus certus sum, menstruam evacuationem non turbari s remedii.

is sum non nocere usum etiam satis diuturnum huius remedii. nim nobili iuveni, cui post ophthalmiam pessime tractatam utraque, uti & utraque lens crystallina, opaca manserat per octodecim s mane & vesperi cochlear; cessabam tantum, si ophthalmia recru- ret; qua brevi sanata pergebam denuo; optatum habuit successum tio (g). Scripseram haec eruditissimo apud Londinenses medico, *Silve-*, tertio martii 1758; vidi eumdem hoc anno 1769 sanissimum. In ra- ata admodum lue diu usus fui saepius; nec ullam inveni noxam.

Quum multis lucrum minuendum videretur non leviter, si salvatio obsole- eret, insusurrabant omnibus, ingens facinus esse, dum homines in vitae discri- nen deducebantur dato veneno citius seriusve nocituro quam certissime. Cal- culum subducebant, & inveniebant triginta dierum spatio sumi ab aegris quindecim grana sublimati corrosivi; quae quantitas vel tribus sanis & robustis viris necandis sufficeret. Unde concludebant, decimam partem vitae destrui necessario temeraria hac medela. Mirum hoc argumentandi genus in quibusdam.

(g) Le Begue de Presle Sur l'usage interne du sublime corrosif pag. 11.

dam scriptis impressis legi; vidi & in disputationibus medicis publice ventilari. Tentatum quoque fuit negare factorum veritatem.

Trecenti milites ad nosocomium s. Marci fuerant missi, ut a lue venerea curarentur; sex ex illis repudiare voluit medicus *Locher*, tanquam incurabiles, quum saepius luem passi haberent vix non omnia ossa maiora corporis cariosa: sed precibus ac lacrymis desiderabant, ut ultimum hoc tentamen illis nôn negaretur; hinc cum reliquis admissi sunt.

Miseri illi vix levamen ullum senserunt; reliqui exiverunt sani.

Dabatur mihi brevi post rescriptum ex consilio Bellico, quo accusabatur nosocomii medicus, quod trecentos illos milites dimisisset ex nosocomio nullo modo curatos, imo longe peius se habentes, quam dum nosocomium ingressi fuerant.

Protocollum nosocomii statim mihi attulit medicus; inveni nomina militum, cohortes, legiones &c., diem introitus, & exitus ex nosocomio, omnia sollicite notata. Bona fortuna omnes milites, qui in nosocomio curam subiverant, aderant adhuc in praesidio Viennensi. Medicus iure urgebat severum rei examen; nec minus ego. Sub vario praetextu nectebantur morae, & interea calumniator abiit, excessit, erupit, evasit. Postea tranquille perrexit optimus *Locher* curare lue venerea affectos solito more.

Quibus displicebat haec methodus, semper plenam libertatem habuerunt alia uti pro lubitu. Aegri, qui credebant, se nunquam sanari tuto posse, nisi salivationis torturam subirent, inveniebant semper quosdam paratissimos, ut illorum voluntati morem gererent libentissime.

Gavisus sum, si quis convictus sequeretur illa, quae credebam meliora; sed semper sollicite cavi, ne quis coactus hoc faceret. Illos, qui turpis lucri causa manebant pertinaces, contemsi tantum, & suo reliqui fato. Agyrtas nocivam hominum fecem severe cohibui, vel expuli quantocyus, ne fallerent imprudentes, dum temerariis ausis impune grassantur in genus humanum. Hactenus non excessi quantitatem duarum unciarum, sive quatuor cochlearium de die in lue magis inveterata; frequentissime unicum cochlear mane & vesperi suffecit; lentius forte succedebat curatio; sed nec ullum incommodum ab aegris percipiebatur; poterantque sic tegere foedi mali curationem, si vellent, ut nulla oriretur de hac re suspicio; dum simul plurimi ex illis poterant vacare solitis laboribus, & aestivis praecipue mensibus libera aura frui. Aëre humido, frigido, & hyemali tempore, consului semper, ut domi se continerent, dum hoc remedio uterentur. Non pauci tamen fuerunt immorigeri; de quorum fortuna actum erat, si in suspicionem foedi morbi venissent; hinc, quavis tempestate anni, in publicum prodibant; ditiores curru vehebantur tecti pellicea veste, quam deponebant, calefacta conclavia ingressuri; publica frequentabant spectacula, in quibus moris est fere pellicea veste tegi; unde & hoc absque ulla suspicione facere poterant. Hoc modo plures curae tempore aulam, spectacula, amicos frequentasse novi sine noxa.

Tenuioris sortis homines hybernis mensibus in nosocomium recipiebantur; praesertim illi, qui sub dio labores suos peragere debebant, ut victum com-

liquis dabatur petentibus dosis remedii, & decocti a 24 horas sumerent.

:alido tempore licuit semper in apricum prodire, s, quosdam potuisse solitos militares labores peragere, :bantur ad luem curandam (*h*).

iiater *Pringle* commendavit hoc remedium chirurgis cacentarent in militibus lue venerea affectis (*i*), quod & am plures tales aegri aderant, & simul deerat opportunitas iberi solitam. Viginti tales casus describuntur, & mone-uisse similes. Ex triginta militibus hac methodo curatis cidivam passus est.

n fuit: *methodum hanc luem curandi praeferri debere saliva-:m curae, ob securitatem & lenitatem, ob corporis habitum post* Omnes enim norunt, quam debiles exhausti, & pessime mul-one resurgant quandoque miseri, ita ut postea nunquam pri-igorem recuperent; praecipue, si minus prudentem & peritum ectorem nacti fuerint.

i in Anglia, paucis alvum leniter solvi, & tantum in curae unquam enim pergebat haec alvi evacuatio ultra tertiam, vel n: agebat remedium per diuresin imprimis, & de nocte exci-:s. Pauci levem molestiam circa cardiam sentiebant a dosi ma-ue haec molestia crescebat in eadem proportione, dum agebatur dii. Nulla praemittebatur praeparatio, nullum purgans remedium, arent, symptoma aliquod inflammatorium adesset, aut phymosi t, vena secabatur; ceterum non. Bubones sanabantur feliciter llo apparatu chirurgico. Nec praeter lapidem infernalem ad ver-:nereas, sordida ulcera, fungosas excrescentias, aliis externis reme-is fuit.

ucae autem venereae, dum persistunt curae tempore, si laventur solu-ublimati, quae interne sumitur, diluta quadruplo aquae purae evane-; cuius rei notabile exemplum legitur (*k*). Femina 23 annorum deli-a quinto graviditatis mense totum corpus a capite ad pedes tectum bat scabie venerea, cum dolore, & tumore glandularum inguinalium. a fuit ipsi solutio sublimati corrosivi in spiritu vini, ita ut quinque octa-partes grani intra 24 horas sumeret; primis autem quatuor curae diebus tum mediam partem huius quantitatis sumserat. Post quindecim dies, fere tum hoc malum disparuit. Quaerebatur tamen, se multum incommodi o haemorrhoidibus pati: examine instituto patuit, non esse haemorrhoides, ed anum, & perinaeum obsita esse verrucis venereis subalbi coloris, mollis consistentiae, quarum quaedam minimi digiti apicem aequabant, quaedam in-spice tendere videbantur ad suppurationem. Sua-

(*i*) Ibidem pag. 66.
(*k*) Medic. observat. and inquiries tom. I pag. 365, tom. II pag. 73. &c.
( ) Le Begue de Presle sur l'usage interne du sublimé corrof. pag. 215.

Suasum fuit illi, ut pergeret in usu interno solutionis sublimati; simul lavaret verrucas eadem solutione quadruplo aquae diluta. Intra decem dies omnes verrucae disparuerunt, sed non ceciderunt: maiores reliquerunt maculas fuscas in cute. Quum nihil amplius mali sentiret, a remediis cessare cupiebat: fatebatur nihilominus, unum alterumve superesse tuberculum, & re examinata patuit, binas verrucas prioribus similes insidere pudendi labio dextro; fassaque est, quod illas nunquam lavasset. Monita, & his eamdem lotionem adhibuit; quae post paucos dies disparuerunt simili modo, ac priores.

Unde apparet, idem illud remedium externe applicatum prodesse; vidi tophos, nodos, exostoses sub interno usu solo diutius resistentes, omnino solvi, dum aquae dilutum quadruplo, idem remedium topice applicaretur. *Petrus Andreas Mathiolus* (*l*) dissolvebat uncias binas sublimati corrosivi in sex circiter aquarum stillatitiarum libris, hocque remedio *egelido omnes corporis compages lavabat, brachiaque cum tibiis a genu & a cubito donec dolores cum ceteris evanescerent.* Verum salivatio sequebatur. Addit enim: *diebus lotionis e cubiculo pedem male affectus non efferat, sed caveat omnia, perinde acsi inungeretur. Huic etiam quae praemisimus accidere solent; oris exulceratio scilicet, defectus animae, ventris deductio, somni difficultas.* Sed ex dictis patet, non requiri immanem hanc sublimati copiam, sed minimam sufficere, ut externo usu prosit.

Hactenus semper mansi in eadem proportione, medii nempe grani sublimati corrosivi ad unciam spiritus, sed vidi (*m*), prudenter, & *sensim* quantitatem sublimati auctam fuisse, donec sexdecim grana in quatuordecim unciis, sive viginti octo cochlearibus spiritus solverentur; quumque talis mixturae cochleare daretur mane & vesperi, plus quam granum sublimati dabatur quotidie: pulcre quidem successit hoc; sed, dum tentabatur ulterius augmentum, vomitus sequebatur; unde redeundum fuit ad priorem proportionem, sexdecim granorum nempe ad quatuordecim uncias spiritus. Notatur tamen, quod sic utentes hoc remedio salivabant, sed absque ullo incommodo.

Licet minime absonum videatur augere remedii efficaciam, semper vitavi, ne primae viae inde afficerentur, & cavi salivationem, quam si subrepere videbam, per aliquot dies abstinui a remedii usu, donec omnis metus ptyalismi cessaret. Malui in casu difficiliori augere quantitatem mixturae exhibendae, quam mutare proportionem sublimati ad spiritum, in quo solvitur: tunc enim vomitus secuturi minus periculum erit. In illis, quibus a maiori spiritus copia irritabantur fauces, poterit singula dosis dilui decocto emolliente, quod superbibendum est. Dum iunioribus dari debuit illud remedium, aqua diluendum curavi, grato quodam syrupo addito effeci, ut libentius sumerent, & quantitatem sublimati pro ratione aetatis, & virium minui, ita ut quandoque tantum octavam partem grani dederim nycthemeri spatio.

(*l*) Aphorisiac. pag. 257.
(*m*) Medic. observat. and. inquir. tom. I pag. 403, 404.

Quum

Audax certe, & anceps remedium: sed & [illegible] tur: sursum enim, ac deorsum evacuabat valide: *sputationem frequenter etiam per horam unam aut alteram excitat; sed aeger finita operatione, res suas prosequitur neglecta custodia.* Egregius *Turner* tentavit hanc methodum; sed brevi repudiavit (o); ubi aliae formulae audacissimae pariter habentur, & quas nemo prudens adhibebit unquam. Quantis periculis se exponunt miseri, dum arcanorum iactatoribus salutem committunt, qui immedicabiliter sanitatem destruunt, dum luem se curare iactant! Dolens vidi toties, dysenteriis diuturnis exhaustos defecisse, tandem plures haemoptysi, & sequente phthisi contabuisse post temerarias tales curas; quosdam superfuisse quidem diutius, at nunquam recuperasse vigorem sanitatis, sed semper languidos calamitosam vitam duxisse, donec in ipso virilis aetatis vigore deficerent.

Dum periculosa talia remedia guttatim dantur, longe difficilius determinari poterit quantitas: pro diversa enim proportione aperturae phialae ad collum eius maiores minoresve guttulae excidunt.

Licet autem solutio mercurii sublimati in spiritu copioso potuerit ferri refracta dosi, etiam in teneris infantibus, aliquando tamen, quamvis raro contigit, ut nec adulti hoc remedium ferre potuerint. Testatur se hoc observasse coniunctissimus mihi *Stork* archiater (p), qui tot a foedo hoc morbo liberavit in *nosocomio Pasmaniano* huius remedii usu, etiam post frustra tentatam salivationem.

Illi enim, qui pectus siccum habent, qui tussi vexantur, quorum systema nervosum admodum mobile est, qui haemorrhagiis subiecti sunt, citra detrimentum hoc remedium non ferunt, licet etiam copiam decoctorum mollium superbibant.

Fatetur quandoque contigisse, ut mala venerea huic remedio per plures menses adhibito non cederent. Solvit tunc grana XII mercurii dulcis in aqua, edulcoravit unciis binis syrupi, & quater de die unciam talis remedii dedit cum bono & celeri effectu. Aliis nec hoc remedium profuit; sed saturatum decoctum radicis bardanae, in cuius libris quatuor duo grana mercurii praecipitati rubri soluta fuerant, optime iuvit; & hoc remedio, pertinacissimos furunculos venereos, qui aliis remediis nequaquam cesserant, sanavit.

Sic bona fide dixi illa, quae de usu sublimati corrosivi in curanda lue venerea novi, nihil hic dissimulans. Scopus mihi fuit, evitare periculum & mo-

(n) Turner. siphylis on the vener. disease. pag. 99.
(o) Ibidem pag. 100, & seq.
(p) Ann. medic. 2. pag. 223, & seq.

molestias salivationis, & tam parca uti argenti vivi copia in cura luis, quam fieri poterat: metuebam enim semper a copia mercurii ingesti, quum indomabile corpus sit, & naturae humanae inimicum, uti antea pluribus probatum fuit.

Non mirabar multos suspectam habuisse facilitatem curationis, quae ante laboriosa adeo erat, & credidisse, quod nunquam possit sic eradicari morbus, nisi levior fuerit; hinc metuendam esse recidivam semper. Sed certe post salivationem etiam repetitam rediisse luem, nemo negabit. Fatetur hoc ipse celeberrimus *Astruc* (q); sed simul excusat rem: *Probe gnarus sum*, inquit, *hydrargyrosin sine praevia praeparatione dosi nimia, breviore temporis intervallo adhibitam, frustra saepius adhibitam fuisse: at vero pernego, virus ullum unquam esse, quod radicitus non exstirpetur, si mercurius praemissa debita praeparatione, parca manu, legitimis intervallis, tempore satis diuturno illinatur.* Ante enim dictum fuit, quod praecipuam curae felicitatem poneret in eo, ut maior copia mercurii corpus ingrederetur. Quod autem recidivam luis post salivationem omni cum cura institutam viderit, satis evincitur ex illis, quae mox subiungit: *cave tamen credas exstirpato semel seminio omnia iam in vado esse. Si nulla quidem partibus corporis solidis labes illata fuerit prius, res planissime confecta erit sine ullo recidivae periculo. Secus vero, si qua supersint solidarum partium vitia, ante inusta, utpote quae non raro eo usque latenter deducta sunt, vel partes adeo nobiles obsident, ut nullam iam curationem, sed palliationem tantum admittant; imo plerumque palliationem non satis diuturnam.* Certe, quum toties ossa a lue venerea inficiantur, & foeda carie erodantur, frequentes erunt satis casus, ubi solidis corporis partibus inhaeret contagium.

Longe aliter videtur antea sensisse celeberrimus *Astruc* (r), ubi argenti vivi vires extollens, & decocti guaiaci efficaciam deprimens scripsit sequentia: *quod si quae vasa in corpore toto impervia superesse possunt, quod quidem rarum est, sed quod tamen de vasis duriorum exostosium, gummatum, nodorum &c. interdum verum est; ea certe tantum, quae cum momento mercurii ineluctabilia sunt, vi nulla alia debiliore unquam in posterum reseranda sunt, & quae proinde pro vasis omnino obliteratis haberi debent, humorque iisdem impactus pro humore nunquam resolubili, & a quo nullum recidivae periculum futurum sit.* Bona fide fateor, me nunquam securum fuisse, si tale quid in ossibus superesse viderem post salivationem; nec vidi alios, qui luis curationi omnem operam navabant, integram sanationem promisisse in simili casu, sed semper recidiva suspicatos fuisse, & aliis remediis usos, ut hanc caverent (s). Celebris ol' in cura morbi venerei *Turner* (t) nullo modo dissimulat, post salivation' rite administratam copiosam per triginta dies, dum omnia mala penitus rata viderentur, repullulasse luem, ita ut novam salivationem posceret. F

cau'

(q) De morbis vener. edit. 2 tom. II pag. 995.
(r) De morbis vener. lib. II cap. IX in prima edit. pag. [illegible]
(s) Medic. essays tom. I pag. 57 tom. III pag. 328.
(t) On the venereal disease pag. 148.

..os, ne nimis absolutam morbi certo curati prognosin ... propriae periculo.

... sublimati corrosivi iam descripta & hoc emolumenti ... absque incommodo diutius protrahi; imo & repeti, si ...io latentis adhuc alicubi miasmatis venerei oriretur. Vidi ...ii mortem repetitae salivationi praetulerunt pertinaciter.

Neque ullum aliud remedium tum ad sanitatem requiritur.

...mpe, quod per argenti vivi actionem penitus de corpore ...it omne miasma venereum; tunc enim nihil superesset, quam ...st salivationem toleratam corpus blando, & bono nutrimento cautelis antea recensitis.

...tea ad §. 1476 monitum fuit, dari casus luis venereae, ubi ar... efficacia nequidem sufficit, quocumque etiam modo applicetur Qui solius mercurii efficaciae confidunt, & reliqua artis auxilia repetunt eius usum, donec aegri repetitis salivationibus exhausti vel incurabile malum pronunciant.

... pretium est expendere, quaenam in arte salutari supersint adhuc quibus succurri posset miseris.

...errimus Freind (u), dum de luis venereae prima origine agit, no...entia ex Leone, qui Africae historiam scripsit, non ita diu postquam ...c morbus ex America in Europam delatus fuit: *in Barbaria hoc mor...e venerea) infecti pereunt plerumque, & curantur raro. In Numidia, ...bia vix notus est morbus. Unde Barbari lue infecti in Numidiam, ...tarum regionem tendunt, & sola aëris temperie, dum morantur ibi, ...am recuperant salutem, & sani in patriam redeunt, nec medici auxi... nec medicamentis usi. Propriis oculis se plures sic sanatos vidisse affir...* In calido admodum aëre versatos fuisse hos homines certum est; nec ...mo victu illos usos fuisse, admodum credibile; dum simul & laboribus ...um sibi quaerere debebant. Puro, & campestri in aëre labores vali..., in pulcro de Siphylide carmine laudat Fracastorius (w), venationes, ...cursus, montium ascensus, imo & rusticanos duros labores commendat:

> *Vidi ego saepe malum, qui iam sudoribus omne*
> *Finisset, salvasque lucem hauisset in altis.*
> *Sed nec turpe puta, dextram summittere aratro,*
> *Et longum trahere incurvo sub vomere sulcum:*
> *Neve bidente solum, & duras proscindere glebas.*

E...

(u) Histor. of physi... vol. II ...
(w) Aphrodisiac. p. 189, ... 343.

Et valida aëriam quercum exturbare bipenni,
Atque imis altam eruere a radicibus ornum.

Dum autem valido labore sic corpus exercetur, sollicite monet, in victu omnia pinguia vitanda esse:

— — tibi pinguis anas, tibi crudior anser,
Vitetur, potiusque vigil capitolia servet.
Viteturque gravi coturnix tarda sagina.
Tu teneros lactes, tu pandae abdomina porcae,
Porcae heu terga fuge, & lumbis ne vescere aprinis.
Venatu quamvis toties confeceris apros.

Macilentam diaetam, & labores validos laudaverunt & alii probatissimi auctores, qui de cura luis venereae scripserunt. Sic *Gonsalvus Fernandes* (x), qui vixit, dum lues ex America in Europam devecta fuit, & postea ipse in Hispaniolam, ac Americae continentem missus est, ut fusionibus auri & argenti praeesset, quo nec locupletior, nec oculatior testis adhiberi potest, dum de ligno guaiacano agit, scribit sequentia: *Apud Indos haud est adeo saevum malum, nec tantum affert discrimen, sicut in Hispania, & frigidioribus climatibus; sed parvo negotio huius arboris ope incolae curantur: curatio multam inediam, & praeterea aquae potum, in qua lignum hoc decoctum fuerit, expostulat.* Et *absque inedia ipsa nihil prodesse, sed obesse consuevit.*

Per inediam non intelligit omnimodam a cibis abstinentiam, sed tenuem valde victus rationem: *A carnibus abstinet, & piscibus; sed passulis vescitur, & siccis eduliis; iisque paucis (quae scilicet ad sustentandum tantum corpus sufficiant), & aliquo panis assi (biscoctum vulgus vocat) frustulo.*

Validi laboris efficaciam in lue venerea curandam testatur *Antonius Musa Brasavolus* (y), dicens: *Denique sunt nonnulli, qui ex vehementissimo motu quotidie frequentato a Gallicis doloribus evasere; ut contigit Dono Batano campanario, qui saevissimis doloribus cruciabatur; sed chordas trahendo magnae campanae episcopii Ferrariensis ab eisdem doloribus evasit.* Audivi aliquoties a fide dignis, homines ad triremes damnatos, dum in mari mediterraneo quotidie duris fatigantur laboribus, & macilentissima tantum diaeta sustentantur, sanari a lue venerea absque ullis remediis adhibitis. Idem confirmat *Fallopius* (z), qui defendens virtutem medicatam ligni guaiaci in l curanda contra illos, qui affirmabant, decocta aliorum lignorum simil effectum praestitura, scribit: *Ego vidi aliquos curatos ligno fagi, qui con in triremes, atque instituta victus ratione tenuissima laborantes ex toto rantur. Sed iste non est usus medicus.* Nisi enim dura cogat necess vix invenientur aegri, qui calamitosam adeo vitam ducere velint, foedo morbo liberentur.

(x) Ibidem pag. 357.
(y) Ibidem pag. 686.
(z) Ibidem pag. 790.

m casum, qui me docuit, quid constans aegri animacilento, ac validorum laborum tolerantia effi :ea inveterata, & vix non desperata.

bat a me consilium, qui in calamitosissimo statu verationem mercurialem subiverat semper postea repulquae sanata credebatur. Ter tentata fuerat cura per c meliori successu. Gerebat in sterno, ac claviculis nilem unicum; cutis in variis locis maculis foeda erat, ossium patiebatur. Omnium rerum inops quum esset, volebat, aut curam eius gerere; universa familia de-Fatebatur se non semel cogitasse, ut violenta morte iaereret.

um erexi lenimen malorum promittens, dum integram n audebam in morbo adeo inveterato. Fidem dabat, se, & posse etiam durissima, modo aliqua sanationis spes satis robusta esset nativa corporis compages, & adesset ica veste indutum hominem elocavi agricolae, ut absque mercede famulum ageret solo victu contentus, & vili panem enim alebatur dauci, & pastinacae radicibus, foeribus, pomis, pyris, hordeo, avena in sola aqua coctis, is erat lactis ebutyrati serum acidulum, tenuissimum. Mensis pit hoc vitae genus, & duros ruris labores constantissime iensis octobris initium, quando me accessit sanus. Toto hoc bus, piscibus, ovis, lacte, butyro, caseo abstinuit severissim post aliquot annos in foecundo coniugio viventem, & e prole beatum.

: exemplum, quod docet, venereum contagium elui potuisse ris, quibus pertinaciter haerebat, & expelli de corpore per s laboribus in calido aëre excitatos, dum simul diaeta maciabatur, & copiosus liquidi solventis potus sudori aptum vehicut. Rari tamen sunt, qui possent rariores, qui vellent constanti curandi methodum tolerare.

argenti vivi efficacia in curanda lue deficit, ad usum decocti ugere solent medici, quod magnam famam obtinuit; praecipue, *lricus de Hutten*, eques Germanus, hoc remedio se curatum pus fuit (a), licet curam salivationis undecies absque successu topenitus inveteratus esset morbus. Scribit enim: *tanto periculo, discrimine cum hoc morbo nonum iam annum luctor, non segnius inlia, quibus obsisti morbo putabatur aggressus. Nam & balneis cu-& herbarum potu, ac potionibus, & erosione ulcerum. Ad quem usum r arsenicum, atramentum, calcbantum viride aëris, aut aqua, quae ibatur; tantata cum dolaris acerbitate, ut credi possent nimis vivendi cupidi.*

(a) ...hrosinc. pag. 81.

supidi, qui non mori maluerint, quam sic vitam proferre. Natus fuit, antequam lues venerea adhuc in Europa apparuerat, anno nempe 1488, & quum anno 1523 obierit, laboravit lue venerea, dum morbus primo innotuerat: quo tempore longe peius furebat malum, & rudicer ab imperitis tentabatu cura, nec minus infeliciter; uti ipse testatur, quod post inunctiones *vix tesimus quisque levabatur, recidivis ut plurimum aegris, quum vix paucos ad di duraret eius iuvamentum* (*b*). Quam misere autem foedis ulceribus, exost sibus, doloribus torqueretur, ipse describit (*c*); ita ut esset aspectu ac odo foedus, & omnibus gravis. A tot tantisque malis se omnino liberatum fui usu decocti guaiaci testatur; hinc illud adeo laudat, & commendat om bus; simulque normam illud parandi, eoque utendi cum cura describ quae apud auctorem legi merentur.

Scriptum tamen fuit *Huttenum* ex recidiva lue venerea miseram tem obiisse, & ante diem 35 vel 36 aetatis anno (*d*). Sed sane mir mirum videbitur hominem, undecies salivationem mercurialem passum vem annis cum lue venerea pessima conflictatum, profugum, exsulem, gum citius vitam finiisse. Nec certum est, illum ex recidiva luis pe quum liberius vivens novo malo causam dare potuerit; forte iam cautus; quum se metuendae luis certum remedium scire firmiter cre Si auctor, ut fertur, fuerit *Huttenus*, libelli, cui titulus *epistolae obsc virorum*, in quo barbaries illius temporis salse perstringitur, non a moribus multum laudari posse.

De methodo autem parandi, & exhibendi decoctum guaiaci dict antea ad §. 529 in capitulo de *morbis ossium*, & in *materia medica* dem hunc numerum formula talis decocti habetur. Indicatio est, totum replere decocto guaiaci. Hinc quater de die dantur unciae decocti guaiaci meracissimi; pro varia aetate, temperie, & viribu maior minorve copia exhibetur. Proderit semper potare, quanti ferre poterit; *utique in singulas vices ut nimirum uncias sorbeat octi res, tanto rectius* (*e*). Aeger loco calidissimo includendus est, ut te ad sudandum pronus fit.

Ab omni cibo, potuque abstinendum, in quo vel minimum p Unico, macilento, biscocto pane, uvisque passis, & nulla alia cocto. Plerumque solet ille potus parari ex residua scobe lig quae a decocto meracissimo superest: non enim unica decoctic ex hoc ligno vis tota medicata, & illud decoctum secundariu dum adhuc est; licet cum larga copia aquae coquatur, & pr muni servire poterit commode.

Dum medici coeperunt uti ligni guaiaci decocto, illud parc

(*b*) Ibidem. (*c*) Ibidem pag. 304.
(*d*) Astruc de lue vener. edit. 2 pag. 630.
(*e*) H. Boërhaave in praefat. aphrodisiaci.

inc caro vendebatur pretio. *Nicolaus Massa* (f) libram *undecim scutatis aureis* constitisse; hinc ibus parcerent, idem lignum saepius decoxisse otam vim medicatam exhausisse, antequam inutint. Efficacem tamen fuisse talem decoctorum poio per plurimos annos morbum Gallicum passus, bus plurimis, decocto potato unius librae huius liit; plus quam duodecies coctionem repetendo; quamoctum aliquem saporem & odorem retinebat primae um meracissima erat. *Huttenus* (g) testatur, quod ligni opus habuerit, quum alii octo, nonnulli decem um autem *Huttenus* ante *Antonium Massam* vixerit, tio guaiaci lignum redimere debuit. Saltem in praefade curatione morbi Gallici per lignum guaiacum conim pecuniae in curando hoc morbo elocaverit.

n levi pretio lignum guaiaci comparari possit, non serparando decocto meracissimo servivit, ut paretur de-, sive levius; sed adhibetur recens lignum minori quansufficit pro singulis libris decocti secundarii, quod poet.

semper in decoctis his parandis macerare guaiaci lignum in aqua, quae decoctioni serviet: tunc enim decoctum ives virtute medicata huius ligni.

iaci, meracum imprimis, satis acuti saporis est, ita ut fauandoque leviter exasperet, quod incommodum brevi tamen pore evanescit sponte. Caveri hoc, vel saltem insigniter miiquiritiae radix addatur decocto, tali quantitate, ut medium aiaci aequet. Additur autem liquiritiae radix, quae & γλύκυ cantum finita coctione, & infunditur decocto per dimidium one enim, praesertim longiore, dulcis liquiritiae sapor mutas gratus redditur.

ergo aliquot dierum decursu potata fuerunt larga copia a, tunc aegri *corpus plenum est hoc liquore ligni, cuius penetraia, & acuta balsamica virtus talis est, ut omnem fere pituitam que diluat, tenax attenuet, putridum a fracedine ulteriori condienet, cohibeat. Tum medicatus ille liquor fovit, maceravit malos restat dein, ut velocissime motus perque omnia vasa traiectus celema quaeque abluat, detergat, repurget, atque ita pinguia corporis corpore quam accuratissime eliminet, sicque continuata hac expurgaet* (i).

ius ille scopus obtinebitur, si vapori calido penetrabili spiritus vini exponatur nudum corpus aegri, ut excitentur sudores; per quos diffla-

Aphrodisiac. pag. 71. H. Boerhaave praefatio [illegible] Ibidem pag. 283. Aphrodisiaci. (h) Ibidem pag. 277 & 278.

similibus. Hoc fiebat duplici modo: vel enim in cistella lignea ad hunc usum facta sedebat aeger erectus, capite libero extra cistellam prominente, accenso sub craticula spiritu vini, ut eius vapor undique totum corpus allueret; solet tunc mox sequi profusus sudor, qui ubi per dimidium horae sic duravit, eductus ex cistella aeger in vicinum lectum, siccum, calefactum deponitur, ut adhuc sudare pergat per horulam; plus, minusve prout vires ferunt. Quum autem periculosum foret, si frigidiusculus aer allaberetur ad corpus aestuans, & sudoribus diffluens, multi praetulerunt si aegro nudo, & in lecto iacenti applicaretur spiritus vini accensi vapor per tubum longiorem sub stragula deductus; quod satis commode fieri potest. Sic enim translatio aegri sudantis ex cistella in lectum evitatur, & minus periculum animi deliquii est, dum in situ horizontali decumbit, quam si erectus sederet. Si quae ossis pars malo venereo infecta fuerit, pannis laneis, meraco decocto guaiaci madidis obvolvitur sudationis tempore, simulque spiritus vini accensi vapor per tubum sic dirigitur, ut in hanc partem agat imprimis, quae omnia in lecto iacente aegro commodius administrari poterunt. *Hac arte intima ossium, & reconditissima earum partium condita purgantur penitus; etiam quo mercurii virtus cum efficacia haud pertingebat. Etenim videre memini, iuvenem penitissime ad ossa usque infectum hac tractatum methodo, tanto impetu eiecisse sudores, ut in vigore operis subviridis a guaiaco sudor elevaret separaretque ulcerum escharas, vastas iam, & inferne labefactatas* (k).

Expressio sudoris, quae fit accensi spiritus vini ope, ultra dimidium horae vix debet protrahi. Exstincto iam spiritu, & remoto tubo deducente, pergit sudor in lecto; sed moderatio, quem per horulam aeger facile tolerare poterit; imprimis si unciae octo, vel decem iuris macilente vitulina cum pauca oryza cocti calide exhibeantur. Praestat, ut sudoris tempore adsit medicus, qui curam dirigit, ut ministrantium temeritatem praesens, & aegro succurrere possit illico, si animi deliquium, vel aliud quid improvisum contigerit. Dein corpus pannis laneis calidis detergitur, & postea surgat aeger. Vesperi sudatio repetitur eodem modo, iisdem cum cautelis; simul continuandum semper in potu decocti guaiaci, uti & dilutioris pro potu ordinario. Per quatuordecim dies de die, mane nempe & vesperi sudatio adhibetur; tum de quatuordecim diebus, semel in die, mane nempe sudet aeger: facto cura haec absoluta est, & sensim aucta ciborum non pia copia refocillandus est aeger; curae enim tempore praeter iura vitulinae macilente sudoris tempore stricta diaeta servatur. Massa (l) cura felici luis venereae celebris suo tempore consequentia: *Notandum est, quod infecti ultima infectione morbi sanantur, nisi fortissimis & ultimis remediis; ut est potus dicti tenuissimo victu; scilicet cum abstinentia a carnibus, & vino;*

(k) Ibidem.

(l) Aphrodisiac. pag. 71.

biscoctum panem ad uncias tres, & passularum un-
virtus toleret. Sed & *Massa* (m) dabat decoctum
uas enim libras ligni guaiaci in pulverem triti mi-
sexdecim libris; macerabat per unum, alterumve
ad consumtionem medietatis. Talis decocti calidi
ex ad uncias duodecim, & totidem vesperi; inter-
aegros bibere de decocto secundario, quantum poterant.
loco, medicum semper attendere debere ad aegri
es: *Sunt enim homines non tolerantes famem stomachi,*
tu; quare esto prudens, & istis dabis plus de pane, &
puta, uncias sex panis, & quatuor carnis. Videtur autem
bas, vitulinam, hoedinam, pullorum: quandoque & avi-
d semper parca copia tantum.
ius (n), qui in Germania medicinam exercuit, & docuit,
ris, qui decocto guaiaci utebantur ad curandam luem ve-
es. Panis enim bene fermentati, & cocti, modice saliti,
quinque, ad summum sex dedit, & pullum gallinaceum
. In coena non plus quam in prandio sumendum esse mo-
aput destuxionibus idoneum habet aeger, coena multo levior, &
dio. Notat autem, Germanos vehementius appetere, & me-
re; hinc pluri, ac copiosiori alimento indigere, adeoque libe-
guaiaci cibandos esse; ceteroquin, tenui exquisito illo victu,
s, accedentibus vigiliis, & immensis doloribus, vires mirifice
bus, in hecticas febres & marasmum incidere.
nim omnes mutationes subitae periculosae dicantur, & sint, hoc im-
um erit, si quis lautiori diaetae assuetus dudum subito ad tenuem
n victum transeat. Unde non sine ratione suadet *Huttenus*, ut per
a guaiaci curandis paullatim subtrahatur cibus, primo quarta pars eius,
mere consueverat; dein tertia, paulo post dimidium, *ut esurire discat;*
m detur aqua valde dilutum (o). Unde apparet, quam male agatur
egris, dum rudibus, & imperitis hominibus operosa haec cura committi-
quae nunquam tuto, nisi a perito, & prudenti medico administrari poterit.
varia enim aegrorum tolerantia sudorum copia determinanda est, an se-
vel bis de die sudor excitari debeat. An ciborum copia, quae aegro
editur, viribus sustinendis sufficiat. Plura alia huius curae tempore contin-
e possunt, quae praesens medici auxilium, & consilium desiderant; v. g.
animi deliquiis, in augendo, vel minuendo aestuarii calore &c. *Hutte-*
e (p) *noverat quemdam sic medentem, qui tres una die viros agricolas quum*
ara hypocaustum plus aequo aestuans conclusisset, ac illi, salutis, quam sic adeptu-
s se sperabant, studio, patientes, quam par erat consisterent, donec, defectis per
caloris vehementiam cordibus, [illegible]ori non sentirent, misere iugulavit. Bonum
ther-

(m) Aphrodisiac. pag. 63. (n) Ibidem pag. 599, 600. (o) Ibidem
pag. 284. 61, 64.
Tom. V pars [illegible] Ibidem [illegible] g. 281.

thermometrum in cubiculo aegri suspensum docebit facile medicum, imo & adstantes, si nimis exaestuet, vel deficiat calor loci.

Quum autem tam valida per sudores hic fiat evacuatio, & subita quidem, peritus medicus non tentabit hanc curationem in debilibus, & exsuccis corporibus. Male ad guaiaci decoctum confugiunt tales, qui repetitas salivationes passi exhausti sunt toti, & marasmo vix non confecti. Nisi enim adhuc illa adsit viscerum integritas, ut bono victu renutriri possint, & repleri vasa collapsa, sicque augeri exsucci corporis torositas aliquantum, deficient inter medios sudores.

Unde aliquoties per duos, tresve menses, & diutius salubri victu cogebar reficere tales aegros, antequam curam per decoctum guaiaci tentare auderem. Si non reficietur corpus post bonum victum diu administratum, alia potius tentanda consului, de quibus postea adhuc quaedam dicenda erunt. Interim certum est, in tali casu firmam curae spem non amplius superesse; quum per morbi inveterati virulentiam, saepiusque per imprudentes curationes, sic enervatum fuerit viscerum, & vasorum robur, sic minuta humorum copia, sic depravata illorum indoles, ut corpus non amplius ex ingestis optimis eupeptis cibis, & potibus possit conficere bonum chylum, & sanguinem talem, unde restituantur illa, quae perierunt. Solent tunc saepe miseri immedicabili phthisi consumi, vel lento marasmo tabescere.

Inde etiam intelligitur ratio, cur prudentes medici non provocent sudores per vaporem accensi spiritus vini, antequam per octiduum corpora aegrorum impleverint decocto guaiaci copiose potato, ita ut quandoque tumere incipiant. Penetrabilis enim ille vapor accensi spiritus vini, dum accensa pars inflammabilis corpus nudum undique alluit, tantam copiam sudoris elicit, ut, nisi prius copiosus humor in vasis fuerit, homines a subita tali vasorum depletione in animi deliquium inciderent, imo in mortis periculum.

Quum ergo & haec methodus non omni difficultate careat, & ob severam diaetam, sudoresque profusos minus arrideret plurimis, coeperunt cogitare medici, an non possent eluere miasma venereum de corpore commodiori methodo. Sic *celeberrimus Astruc* (q) refert, *Alexandrum Massariam* credidisse, posse decoctum guaiaci eadem ratione administrari, ac aquas thermales; nempe copiose illud bibendo ad decem, & plures libras per intervalla deambulando. Hanc methodum a nemine praeter *Manardum excogitatam* fuisse miratur. *Testatur autem, se non semel hoc modo ligni decoctum dedisse summa cum facilitate, & felicitate.*

Certum tamen est, *Antonium Massam* (r), qui circa idem tempus scripsit, similem methodum tentasse, & apud illum leguntur sequentia: *Quoniam non pauci sunt homines, qui inediam, vel cibi, & potus praescriptam abstinentiam minime ferre possunt, ideo ii non sunt in mediocri cibi quantitate detinendi, sed dentur illis carnes optimae, & vinum mediocre ista decoctione dilutum. Etenim plu-*

(q) De morbis venereis edit. 2, tom. II, pag. 844.

(r) Aphrodisiac. pag. 70, 71.

sola permistione decoctionis ligni Indici tam prima, quam ...ndio, & coena copiose, seu liberaliter, comedentes etiam ...exeuntes ad propria munia. Sed qui hac via sanati sunt, ...sed per aliquos menses usi sunt hac regula. Notandum etiam ...tima infectione morbi Gallici non sanentur nisi ultimis, & &c.

...blectamento vidi in magno, & utilissimo opere celeberrimi ...aius eruditionem, perspicaciam, & immensos labores omnes ..., & sera stupebit posteritas, ex cuius operibus tot, & tanta ...gratus agnosco, methodum hanc decoctum guaiaci bibendi, ...ae instar. Celeberrimo Valsalvae in mentem venerat, ad curam ...hoc decocto uti, non aliter, ac thermalibus aquis uti solemus. ... *duas tresve libras, animadvertendo, an facile & per vesicam, ...ina, aut cutim, ut aliquando, redderetur. Nam si non facile, aut ...as exiret vias, desistebat. Sin facile, & tantum per urinae vias pro... die pondus, & sic magis magisque in dies augebat; donec perveniret ...decem. Sic multum, citoque proficiebat, ut aliquando intra tres ...ves dies vetusta ulcera sanari, gummata deprimi conspexerit.* Ipse eadem se usum methodo testatur cum felici successu, ita ut persana...it mulierem, quae iam per biennium ulcera venerea gerebat magnum altero genu, tria, vel quatuor in palato, parva quidem, sed per ...men alimenta gravi incommodo ex ore in nares transirent. In viro, ...ae hypogastrium, & femora late, ac sede exulcerata erant, eiusdem ...i similem successum observavit. Unde probat, errasse illos, qui pro...eterem aquarum thermalium magna copia potatarum excretionem per ...m. finxerant quasdam vias, per quas illae minime cum sanguine cir...luctae in vesicam descenderent. Nisi enim guaiaci decoctum in sangui...r eceptum, & cum illo per vasa motum omnes partes corporis adiisset, ...is Potuissent ulcera venerea in diversis adeo, & a se mutuo dissitis cor...is locis tam cito, & feliciter percurari.

...ar Facile intelligitur, decoctum illud guaiaci, dum thermalium aquarum in...ur ad decem libras potatur, non posse esse meracum adeo, ac illud, quod ...es ...tioni luis per sudores validos inservit; quod adeo saturatum est, ut fau...ni... irriter multum, imo quandoque leviter inflammet; imprimis in curae ...o: postea enim aegri assuescunt, & illud facilius tolerant. Caveri potest ...men, si sub finem coctionis addatur liquiritiae radix; ut alibi dixi: uti...iam, si aegri ante, & post assumtionem meraci decocti ficum manducent, ...ius molli succo obductae fauces longe minus exasperantur.

Duplici ergo modo adhiberi poterit decoctum guaiaci: vel enim hoc de...cocto impletum corpus, valido sudore, calore loci, & vapore spiritus vini ac...censi expresso, una cum severa, & macilenta diaeta exhauritur, orbatum omni

(a) De sedibus, & causis morborum [...] per anatomen indagatis tom. II, pag. 370, 371.

omni pingui. Totum enim huius curae *artificium consistit in eo, ut rursum omnia pinguia resolvantur, corpusque ita emacietur, nihil ut olei retineat; unde hanc exsiccationis curam vocant* (*t*); tuncque spes est, una cum pingui, cui inhaeret, expelli de corpore luis venenum. Alter modus est, si decoctum guaiaci magis dilutum potetur magna copia, instar aquarum thermalium hac spe, ut transeat per urinam, sicque eluat ex corpore contagium lui Quum iam huius methodi vestigia manifesta inveniantur apud auctores, q circa initia luis venereae in Europa de cura huius morbi scripserunt, testimoniis omni exceptione maioribus, summorum virorum *Valsalvae*, *Morgagni*, confirmetur utilitas huius methodi, operae pretium videtur, ut ab aliis tentetur. Longe enim minus molesta est, quam cura exsiccatio quae & severam adeo diaetam, vix non omnibus displicentem, simul re rit; neque inde procul dubio corpus adeo debilitabitur.

Ad praecedentem paragraphum dictum fuit, post usum decocti guaiac curam luis de die augeri urinae copiam, de nocte sequi sudores, quibu & alvum aliquoties solvi; unde videtur variis viis miasma venereum el corpore. *Valsalva* tamen abstitit ab usu decocti guaiaci more therm aquarum dati, nisi per solas urinae vias ageret. Forte levis sudor, vel p evacuationes per alvum non adeo nocerent, si simul maxima decocti g potati pars per urinam evacuaretur. Verum haec tantum coniectura quum adeo celer, adeo salubris effectus hanc methodum coronaverit, diuresi insistendum esse potius, dum haec methodus tentatur. Dedit *celeberrimus Boërhaave* (*u*) circa usum argenti vivi, & decocti gu curanda lue venerea sequens monitum: *Quum ad summa haecce n plurimum ptyalismus, & haec decoctorum methodus soleat adhiberi, se servanti constitit, ptyalismo feliciter sudoris expulsionem succedere; sed guaiaci liquore humores corporis penitissime prius dissoluti fuerant, ut curationem desideratur, cum salivatio postea mercurio excitanda praesi boni quid praestitit; quin imo vel maxima datus copia, aut per frit pori applicatus, nihil quidquam salivationis extuavit. Credidi inde illud aliquoties videram, argentum vivum in attenuatos penitus hu fere agere, sed sine offensa dilabi, atque iterum exire, vix turbato*

Sed & radicis zarzaeparillae decoctum adhibitum fuit ad luem curandam; imo a quibusdam miris encomiis depraedicatum; ita ut cocto praeferendum esse voluerint. Multi tamen iudicaverunt non remedium; sed haud tantam inde exspectarunt efficaciam. *Nard Recchi* (*v*) statuit esse *smilacem asperam*, iam a *Dioscoride* desc de dixit: *De forma eius nihil dicam, quoniam illam affabre descr des*. Quatuor zarzaeparillae species recensuit, & figuris expre que credidit, *smilacis asperae* radiculas iisdem viribus pollere, q canis his plantis tot laudibus extollebantur. *Mos est hominum it,*

(*t*) Aphrodisiac. in praefatione. (*u*) Aphrodisiac. in praefat
(*v*) Rerum medicar. novae Hispaniae thesaur. lib. VIII, pag. 288. &

d se masii, *quod longius decoctum in maximo habea-* radicis vim sudoriferam; per quam dolores articu- partium sedantur, rebellesque, & insanabiles profli- haec planta prope stipitem radicem satis crassam, & imae radiculae tenuiores, sarmentosae, non crassiores rgunt undique, & sub terra horizontaliter prorepunt. iculum convolutas vendunt officinis mercatores, & his ei tantum. Vidi tamen aliquoties crassam illam radicem, e istae radiculae emergunt; quam ideo quidam *matrem* ant. Verum illa non utuntur officinae; sed inter rariora ium plerumque tenuiores radiculae adferantur tantum, or- urae, quae in magnam longitudinem evolvi possunt. e externae fuscum colorem habent, intus albae, & facillime cundum totam suam longitudinem; quod pharmacopoei facere m illas in minores particulas discindant pro decoctis parandis: melius intimam harum radicularum substantiam penetrare, & medicatam inde elicere poterit. epius *zarzaeparillae* radices; saporem inveni lentum, farinosum; is decoctum valde meracum, in quo inveni saporem fatuum, fa- enissime quasi subsalsum. Radiculam hanc semper inveni inodo- abat hoc pracipue: quum *Nicolaus Massa* (x), qui inter auctores, e venerea scripserunt, merito magnum nomen habet, scripserit se- Si *quis masticando, & in ore detinendo, eius gustum scire voluerit,* m *amaritudinem cum aliquali stipticitate sentiet, & qualitatem gustum* tem *cognoscet; & ideo sileant, qui eam insipidam ex omni parte, &* tam *esse dicunt. Experientia enim, & sensus contra eos pugnant.* Fate- idem zarzamparillam inodoram esse; quum siccata radix ad nos adfe- s sed affirmat, decoctum eius spirare odorem, qui potius ingratus est, a suavis; ita ut sit quodammodo graveolens. icet autem laudet decoctum zarzaeparillae in curanda lue venerea, fa- ar nihilominus non posse comparari eius efficaciam cum viribus decocti iaci, *verum esse medicinam securitatis, & sine discrimine dari posse.* Vi- enim debiliores habet: *Siquidem, qui cum hac medicina sanantur, facile causa, & non multum post tempus in eamdem aegritudinem reversuntur* (y). *Vesalius*, qui zarzamparillam (Hispani Spartam parillam, idest, humilem norum vocant), ex Indiis missam, sedulo examinavit, & perfectissime de- cripsit, in *epistola de radice chinae* (z) testatur sequentia: *Stipites hos, aut armenta non minus quam ibi nam dicas esse insipida, imo magis omni manife- sta qualitate, quae in eiusmodi medicamentis merito desideratur, quam chinam,* destituta. In schedula autem radicibus zarzaeparillae annexa legebatur, praemissa purgatione, unciam zarzaeparillae mensuris duabus aquae incoquen- dam, & decocti huius cyathum mane, ac ante coenam calide bibendum esse:

(x) Aphrodisiac. pag. [illegible]

(y) Ibidem pag. 8[illegible]

(z) Ibidem pag. 594.

esse: pro potu communi in prandio, & coena idem decoctum dabatur, ... lo ciborum usu interdicto; simul hoc decocto utentibus libere in publicum prodire licebat. Ulceribus, & membris dolentibus applicabantur lintea eodem hoc decocto madida. Propinabatur hoc modo decoctum zarzaeparillae per viginti quatuor dies, & dein dato remedio purgante cura finiebatur.

Non videtur *Vesalius* magnam fidem adhibuisse zarzaeparillae viribus: fatetur enim, quod nullum eius periculum faciendum duxerit; *quandoquidem cui ab amicis divini auxilii vice haec sarmenta missa sunt, guaiaci decoctiam videretur restitutus, & neglectis sarmentis illis eorum portiones quasdam assumere, ac amicis, ut Indicas has imposturas expendant, transmittere, aliisque medicis proponere mihi liceat.*

Eodem fere tempore cum *Vesalio* vixit *Gabriel Fallopius*, cuius tractatus de morbo Gallico habemus, sed posthumum, & ab eius discipulis editum, qui plus virtutis medicatae in zarzaparilla agnovisse videtur, quam ex describit, & fatetur se credidisse, quod sit radix *ebuli*; donec Hispanus ducem Florentinum integram attulit plantam; tuncque vidit radicem *lacis asperae* esse zarzamparillam; quod experimentis probatum fuit: ... enim in *monte sancti Iuliani Pisis* videret crescentem smilacem asperam fodiendas eius radices curavit; quibus *semper usus fuit loco sarsaepa... & per biennium illud, quo ibi fuit, semper felici cum successu plurimos Gallica liberavit* (*a*). Notat tamen, ex Hispania delatam zarzamp... habere radices maiores, crassiores, carnosiores; smilacem asperam b... habere capillamenta; quod credit fieri, quia in saxoso solo crescens nutrimenti accipit planta. *In reliquis idem est sapor, idem cortex, ea... dulla, & facultas, imo vivacior in nostra* smilace aspera scilicet.

De viribus autem zarzaeparillae talia habet, quae vix inter se comp... videntur: *Fido salsae magis, quam ligno* (*guaiaco*); *imbecillior est ... habet tamen & ipsa nobiles vires, quibus superat guaiacum, & est ... post superatum morbum Gallicum restent ulcera, aut rhagades circa se... plo citius sanat haec quam lignum Indicum*. Videtur hinc in zarza... fuisse spem, quando per efficaciora remedia luis contagium debell... eo usque, ut tantum leves reliquiae mali suspectae semper superess... quod & recentioribus observatis confirmari videtur. Tamen *Fal...* tertia saltem effectum praestet. Sic autem habet: *Quum erg... adsunt ulcera, ad hoc medicamentum confugio, tamquam ad certissi... tissimum auxilium, &, si non facit prima diaeta, facit saltem ... tertia. Praestans est guaiacum, tamen ego utor salsa in levibus. ... miscere haec duo simul*; quod etiam in sequenti capitulo describ... ditque *guaiacum*, primo, quia leviter offendit ventriculum zarz... coctum, & aliquando solvit ventrem; secunda ratio erat, ...

(*a*) Aphrodisiac. pag. 804.

(*b*) Ibidem pag. 805.

...que sumebat & lignum, & salsam.
...ndi guaiacum decocto zarzaeparillae adhuc his tempo-
...nosocomio Florentino, arcispedale degl' incurabili dicto,
...ae, addita parca copia ligni guaiaci, lue venerea af-
...r. Fallopius ex aequali copia guaiaci, & zarzaeparil-
...bat. Verum in hoc nosocomio, teste celeberrimo Targio-
...onsumuntur quotannis sexcentae quinquaginta librae zar-
... tantum librae ligni guaiaci. Mallet egregius ille vir,
...aci adderetur decoctis, per quae luis venereae cura tentatur
..., saltem in usum illorum, qui gravius hoc morbo affliguntur.
...vit (d) moderatoribus huius nosocomii, utile futurum, si
...borantibus, praecipue illis, quibus ossa carie exesa forent,
...um solius ligni guaiaci cum omni regimine, & cautelis ante
...acile enim intelligebat, curam talium malorum a decocto zar-
...n facile exspectandam esse.

...ordyce (e) plures recenset casus lue venerea laborantium, qui
...itatem perceperunt ab usu decocti zarzaeparillae; imprimis ad
...olores nocturnos, osteocopos, vix tolerabiles a lue venerea or-
...ctum illud sequenti modo parabatur (f).
...zarzaeparillae unc. iii, decoque in libris sex aquae fluviatilis, vase
...t colaturam duarum librarum (civilium nempe, quae faciunt triginta
...ias). Monet, eligendam esse zarzamparillam, quae nec aetate vires
..., nec teredinibus exesa, nec humiditate, aut aqua marina (in iti-
...orrupta fuit. Aliquando addebat huic decocto aliquam copiam liqui-
...ad saporis gratiam. Hanc decocti quantitatem dabat intra spatium
...i quatuor horarum, binis, vel ternis haustibus sumendam calide, vel
...de, prout magis arridebat aegrorum palato. Omni biduo parabatur re-
... illud decoctum, & quidquid superstes manserat, in cellari frigido ser-
...atur. Diaeta parca commendabatur simul, & abstinentia ab usu vini.
Tentavit usum zarzaeparillae in pulvere, & decocto in iunioribus; sed
...n potuit sic radicitus exstirpare luem veneream; forte quia non prae-
...fferat argenti vivi usus, vel quia non satis diu zarzaparilla uti volebant.
Decocti huius usus optime profuit illis, qui macilenti, & ad phthisim dis-
...ositi erant a causa venerea: redibant enim vires, appetitus, torositas cor-
...poris, & color naturalis (g).

Tunc imprimis multum boni ab usu zarzaeparillae sperabat, ubi argentum
vivum, & usus decocti guaiaci non sanaverant luem integre (h).

Unde conclusit, argentum vivum in genere loquendo curare pleraque
mala venerea, zarzaparillam sanare forte illa, quae argento vivo resistunt;
adeo

(c) Prima raccolta di osservazioni mediche pag. 157. (d) Ibidem pag. 158.
(e) Medical observ. and inquiries tom. I, pag. 149. & seq. (f) Ibidem pag. 181.
(g) Ibidem pag. 169. (h) Ibidem pag. 171, 172.

N 4

adeoque probabile esse, quod combinatione binorum horum remediorum omnia mala venerea curari possint. Cuius rei exemplum in eodem volumine legitur (*i*).

Decocti zarzaeparillae efficaciam suis quoque observatis practicis confirmavit postea *Storckius* (*k*), & quandoque illud aliis, quae tentaverat, longe efficacius deprehendit; quod miro satis casu probat. Femina bubonibus venereis laborans petiit a balneatore auxilium, qui unguento applicato intra biduum tumores dispulit; sed mox adfuit ingens dolor in infimo ventre, qui versus vesperas, praegressa horripilatione, magna cum febre exacerbabatur, & copioso sudore finiebatur ille paroxysmus. Non anxia erat, sed mane aberat omnis dolor, & pulsus erat naturalis. Post meridiem redibant omnia m... & eodem quidem ordine. In nosocomium delata reticuit morbi caussa... sed quum remedia, nec ipse quidem cortex Peruvianus ullum levamen cerent, sponte morbi originem fassa est. Tentatum fuit decoctum tac... birdanae una cum mercurio dulci in aqua dissoluto; ita ut quater de... circiter granum assumeret. Intra biduum febris, & dolor erant mitiores... licet in horum usu per binas septimanas pergeret, maior in melius m... non observabatur. Tentatus fuit usus mercurii sublimati corrosivi; se... gens ardor in sterno, siccitas pectoris, sitis, capitisque dolores fece... ut ab illo abstinendum fuerit. Data fuerunt purgantia mercurialia cu... coctis emollientibus copiosis; sed absque fructu, & vires imminueban...

Tandem sumsit meracissimum decoctum zarzaeparillae, & quarto d... per urinam multa materies subfusca tenax prodiit, quinto die uri... tenuis; verum per vaginam acris, crassa, foetens, subfusca materia... lavit, dolores una cum febre multum remiserunt, & post binas sep... nil amplius ex vagina prodiit; febris doloresque penitus siluerunt, vi... tidie auctae sunt, & aegra tandem optimam recuperavit sanitatem... sultum ipsi fuit, ut eodem decocto, sed dilutiore uteretur adhuc... quot septimanas, ut, si quid morbosi forte adhuc lateret, penitus e...

Circa annum 1535 in Europam deferri coepit *chinae radix*; qu... batur tamquam incomparabile remedium ad luem veneream debellanda... longe minus stricta servaretur diaeta tempore toto, quo propina... coctum *radicis chinae*, concederetur & moderatus usus vini dilut... dictiores, quod etiam ad morbos articulares certissimum effereb... dium; quam ob caussam *imperatori Carolo quinto* hoc decoctum ... fuit. Sequenti parabatur modo: Uncia una in minutas taleolas d... quae unguis tenuitatem habebant, haec segmenta macerabantur... quantitate aquae per 24 horas; dein coquebantur in duodecim... ad consumtionem tertiae partis. Vas autem, in quo parabatur ho... debebat esse magnae capacitatis, ne quidquam prorumperet inter...

(*i*) Ibidem pag. 406.

(*k*) Ann. medic. secund. pag. 225, & seq.

alios usus. Quotidie debebat parari novum decoctum, taleolae radicis de-
iiutius acescit.
lum magnum calidum dabatur aegro, in lecto sub
oopertus tentabat sudorem elicere per duas horas: quo
icietur, eo plus accedet beneficii; dein bene absterso
vestibus probe muniebatur, & a vento cavebat. Interdiu
bibebat, modo tepidum illud foret: praestantius autem
potatur. Pullis, aut caponibus elixis, sed absque sale
que ad diem octavam domi manebat aeger; post hanc
estibus bene munito. Ab omni acido, & carnibus assis ab-
per 14 dies. Mellis usus laudabatur, ut alvi obstructio prae-
quocumque tamen forsan fumendum mediocriter est; constat enim,
ftii accedere a diaetae norma, quam ab aquae (decocti chinae)
Nec iure ullo, nec alio liquore utendum erat toto tempore
per 24 dies durabat. Integro hoc tempore veneris usus inter-

radicis chinae, quae decoctis his parandis fervierant, & exsicca-
ntur, sumebantur duarum unciarum quantitate, & eodem modo,
am duodecim libris aquae coquebantur ad consumtionem tertiae
oc decoctum post absolutam curam 24 dierum inserviebat aegro
communi per octo vel decem dies. Ulcera, si adessent, fovebantur
lecocto, dum aeger domi erat; si exiret, tegebantur aliis quibusdam;
reduci applicabatur denuo idem decoctum. Post decimum quartum
diem concedebatur modicum carnis assae. Radix chinae, quae in of-
sub hoc nomine prostat, crassa satis est, tuberosa, nodosa, lignosa;
na superficies laevis est, & fusci coloris; intus rosei fere coloris est;
rem, & odorem evidentem vix ullum habet. Toties illam gustavi, &
quam aliter invenire potui. *Nicolaus Massa* (*m*) nihilominus irascitur illis,
hanc radicem inodoratam dicunt, & scribunt; quum sensus illos redarguat.
Ego, inquit, non semel tantum frustum istius radicis volui mandere, & denti-
s confregi, sed & aliis doctis, & sensatis viris ad masticandum dedi (ne forte
proprio sensu deciperer); qui omnes, & ego etiam, affirmant, post mastica-
tionem saporem aliquem amarum sentiri manifestum, & stypticitatem quamdam.
Similiter post ebullitionem odoravi, & aliis ad olfaciendum dedi; qui mecum omnes
odorem aliquem levem percipi affirmant, & cognoscunt, ut ego cognovi &c.
Dolendum est, & in dedecus arti salutari cedit, dum medici, in arte sua
peritissimi, in diversas adeo sententias abeunt circa remedii cogniti qualitates;
quae sensibus determinari possunt. *Vesalius* (*n*), qui non levi cura examina-
vit chinae radicem, novum tunc temporis remedium, & magnis decantatum
laudibus, cuius virtutem imperator *Carolus quintus* experiri statuerat, sequen-
tia

(l) Andr. Vesal. epist. de radice chinae in aphrodisiaco pag. 584-598.
(n) Aphrodis. pag. 86. (n) Ibidem pag. 588, 589.

tia scripsit: *Utcumque chinam, modo alioqui siccam, & lignosam maslices, u dentibus conteras, nullo illam sapore praeditam affirmare possis, longeque adhuc minus (quantum in illius, non autem in adiacentium pharmacorum natura est) odorati quidquam prae se fert, neque unctuosi quidquam, quod alii in ipsa observasse contendunt, degustanti, aut alias pertractanti ostendit.* Deinde ingentem subiungit catalogum virium medicatarum, quae chinae radicis decocto tri bui solebant; tandem concludit: *Interim dictus iam antea stupidus sapor citr omne adstrictionis indicium in china occurrit, neque, quantumvis simplici aqu. incoquas, alium saporem, quam ex hordeo corticibus non emundato, & minin dulcis radicis portione consurgere animadvertas, rubescente pariter nonnihil c nae decocto fulvi admodum vini instar, aut eius, quod ex longa in canth mora ruborem contraxit; adeo ut hinc, quod ad manifestas qualitates spect vix tantum in sudoris, urinaeque provocatione, & illis virtutibus, quibus ch hodie probatur, ex ipsius decocto, quam ex hordei sperandum sit.*

Nec multum virtutis radici chinae in lue venerea curanda tribuit Ga Fallopius (o), qui ceterum in *observationibus suis anatomicis* satis ac carpsit *Vesalium*. Ille dabat meracius decoctum huius radicis: nam u duas decoquebat in duodecim libris aquae ad medietatis consumtionem cet autem ad alios morbos non inutile crederet hoc remedium, in Gallico curando dissuadet eius usum. Testatur enim, quod ter, & luem curare tentaverit hoc decocto sine ullo successu. Unde monet tia: Ego *usus sum isto medicamento in infirmitatibus viscerum, in cancr ceratis, & in lippitudinibus felici satis successu; sed non in morbo G Nota tamen, quod ex usu radicis illius valde pinguis fiat homo. Reliqu cula in nostro orbe edere respuit.*

Illius efficaciae, qua corporis pinguedinem auget chinae radicis dec oculatum testem se fuisse dicit *Prosper Alpinus* (p). Asiatici nemp li in gynaeceis suis obesulas mulieres praeferunt.

Quamvis ex dictis pateat, non adeo insigni virtute medicata p esse hanc radicem, tamen ratione aquae, qua copiose diluitur haec cum meretur in illa remediorum classe, *quae sanguinem depurantia* cis vocari solent; utpote quae absque motu humorum aucto dilu tenuando, urinae, & sudoris excretionem promovendo, ex humor eluere possunt, & simul vasa sic disponere, ut facile transmittant Aquam solam magnum remedium esse, omnes medici norunt; c tur simul frugalis diaeta, multum boni sperari poterit.

Pro illis, quibus res angusta domi erat, saepius dedi decocti *bardanae*; quae levi pretio ubique haberi possunt, & similem ef maiorem, quam a decocto radicis chinae potato, vidi.

Recentissimis observatis constitit, *cicutae* usum insigniter pro venerea, quae nec salivationi, nec aliis remediis mercurialibus,

(o) Aphrodisiae. pag. 803.

(p) Medicin. Aegypt. III, pag. 16, &

ad omnia rebellis perstiterat. Homini quadragenario
am subito suppressam per iniectionem adstringentem
:roto durus, schirrosus, pugno virili maior: ambo ta-
munes, & sani. Per sesquiannum hunc tumorem gessit;
& alia plura externe, & interne absque ullo successu.
uit una cum copioso decocto radicum bardanae. Sed,
am integram drachmam extracti cicutae sumeret aeger,
ervabatur mutatum. Trigesimo die drachma cum dimi-
e dabatur. Trigesimo tertio die mollior erat tumor, &
uit; trigesimo sexto die datum fuit purgans addito mer-
dragesimo die sumsit quotidie drachmas duas extracti ci-
fuit minor.

e dosi usque in quintum mensem perrexit aeger, interpo-
:imo quarto die lene purgans mercuriale. Tunc tumor erat
us, & homo integre sanus (*q*). Iuvenis novemdecim annorum
pus ulcera venerea habebat, & tibiae os utrumque erat pro-
m. Remedia antivenerea cuiuscumque generis nocuerunt mi-
: iam debilitas, & summa macies. Dubitabat *Storckius* (*r*),
losi, & cautelis debitis haec remedia administrata fuissent; hinc
ntavit varia, sed incassum omnia.

gitur cicutae vires tentare. Ulcera, & loca cariosa linteis fo-
atae madidis tegi curavit; interne datum fuit extractum cicutae
a copia decocti radicis bardanae, addita tertia parte lactis. Intra
ies magna in melius mutatio contigit, & vires increverunt. Circa
cundi mensis omnia cariosa optime separata erant; ulcera plura ob-
tur firmissima cicatrice; dolores nocturni, qui atrocissime torserant
a, sedati erant penitus.

: magna adeo cicutae dosi opus fuit, quum maxima dosis intra 24
non excesserit drachmam. Finito tertio curationis mense optima vi-
tur adesse sanitas; nulli aderant dolores, & vires erant bonae. Nota-
: effectus cicutae & alibi (*s*) habetur.

nsuper pulcherrimis *Storckii* experimentis evictum fuit, *aconitum* ipsum
rbis his curandis servire; infamem olim si ulla alia plantam; in omnium
im ore erat tritum illud:

Lurida terribiles miscent aconita novercae.

Stupebat *Linnaeus* (*t*), dum videbat, vetulam in Lapponia ex aconito pa-
rare ferculum familiae suae, quod impune comedebatur. Unde in mentem ve-
nit *Storckio*, tentare in lue venerea pessima quid praestare posset. Femi-
nam

(*q*) Anton. Storck libell. secund. de cicuta pag. 169. (*r*) Ibid. pag. 171.
(*s*) Henr. Ios. Collin nosocom. civic. Pazmanniani anni tertii pag. 131, & seq.
(*t*) Florae Lapponicae pag. 179.

na 40 annorum iam in octavum annum laborabat lue venerea; in omnibus corporis ossibus tophos habebat exulceratos, maxime in sterno, fauces erant exulceratae, velum pendulum palatinum totum exesum. Omnes luem curandi methodi in hac aegra tentatae sunt, sanabantur multa ulcera, plurimi tophi disparebant, fauces autem, & os sterni in eodem statu permanserunt, nec dolores nocturni fuerunt imminuti; unde aegra vires amisit.

Ter de die dedit *Storckius* granum extracti *aconiti* cum triginta granis sacchari tritum, superbibendo singulis dosibus bina vascula decocti radicum bardanae; quo ante iam utebatur larga copia.

Dolores nocturni brevi mitigati, imo sedati sunt, & ulcera omnia melius mutata. Somnus, appetitus, vires redierunt; membra movebat citius.

Doloribus nocturnis sedatis stetit malum; nec tumores amplius minuebantur, nec ulcera consolidabantur, licet extracti aconiti dosin auxerit, eiusque sex grana quotidie dederit per quinque septimanas. Unde mutavit consilium: sex granis extracti aconiti addidit totidem grana mercurii dulcis, & cum tribus drachmis sacchari albi confecit pulverem, cuius drachmam mediam dedit, ter de die superbibendo infusum, vel infusum quodcumque.

Usu huius remedii intra binos, & dimidium menses disparuerunt omnes tumores ossium; separata sunt magna fragmenta cariosa; coiverunt ulcerum partes deperditae ex velo pendulo, & uvula recreverunt ita, ut aegra bene deglutiverit, & voce distincta potuerit loqui. Sana dein ad solitos labores rediit. Unde conclusit *extractum aconiti* non tantum tuto, & salubri effectu dari posse, sed & aequali copiae mercurii dulcis iunctum quandoque esse efficacius remedium, quam omne aliud remedium mercuriale, etiam fortissimum (*u*).

Sic enumeravi remedia, & varios modos illa exhibendi, quae mihi novi in lue venerea curanda. Omnia evacuant per varias corporis vias plus minusve. Multa ex iis turbant sanitatem, & vires laedunt. Mihi, fateor, semper placuerunt ista, quae morbum tollere poterant, corpusque non turbabant, dum agerent, licet curatio lentius procederet. Multos quidem vidi curatos a lue drasticis remediis, quae rudi agebant modo, saepe cum vitae periculo; sed & ex his plures vidi in morbos immedicabiles incidisse, quosdam languisse tota vita ad omnia vitae munera ineptos, sibi aliisque molestos, & odiosos. Ipse, fateor, acerrimo remedio mercuriali usus sum, mercurio nempe sublimato corrosivo ad curandam luem, illudque alios docui ut tentarent. Verum adeo parca dosi dedi, & tali cum regimine, ut vix umquam inde quid noxae viderim. Attentus semper eram, si aliquod oriretur rem symptoma, quod metum incutere posset vel minimum: tunc statim vel minui dosin remedii, vel integre seposui, & alia tentare praecedentibus monui saepius.

Sed nec in America luem veneream aggrediuntur uno quodam

(*u*) Anton. Storck libellus, quo continuantur experimenta &c. pag. 117—1

omendant. Sic enim legitur (v), *luem veneream* *r specificum aliquod remedium, quod tota substantia* *ausa huic morbo medeatur; quum videamus, plurimas* *imas ab Americanis ad hunc morbum debellandum adhi-* *tes in eo conveniunt, ut sint acres, vel amarae, habeant-* *t, vel diaphoreticam; ut ab auctore nominentur in hoc* *ymali, corymbiferae multae*. Eamdem rem confirmat (w), cuius ad eamdem hanc paragraphum mentionem im lues in Europa apparuit, & postea in Hispaniolam, nentem missus fuit. Postquam enim de ligno guaiaco di- tia: *Nec solo hoc ligno Indi curantur: maximi enim sunt* *imque plantarum tenent cognitionem, quarum facultates ad* *plures profligandos effectus experimento didicere*. a, uti *Sydenhamus* (x) optime monet *inventum est immedia-* *pecificum, cuius ope sine evacuatione praegressa lues debellari* *nim vel mercurius, vel ligna exsiccantia dicta, specificorum titulo* *, nisi exemplis in medium allatis probare quis possit, vel mercu-* *salivatione, vel lignorum decoctum nullo subsequente sudore luis* *ationem quandoque absolvisse*. Solutio sublimati corrosivi curat alivatione, sed non sine omni evacuatione; quum rarius quidem veat, sudores tamen, & urinam moveat crassam, sedimentosam quentissime; unde nec hoc remedium absque evacuatione curat. Di- antea, validos labores in aëre calido cum diaeta rigida maci- rasse luem quandoque; sed & tali sub curatione sudores copiosi ex- ur, & corporis pinguetudo fere tota consumitur, cui contagium luis ere imprimis in praecedentibus probare conatus sum. ime hinc mirum videbitur, satis numerosa inveniri remedia, quae le- dirum hunc morbum, & quandoque curant; evacuando nempe, licet a etis pro specificis decantentur plenis buccis, & magno pretio sub ar- titulo vendantur credulis. Medici, quibus generoso incoctum pectus sto, & salus publica cordi est, non tegunt illa, quae norunt utilia. e spes est, quod plura forte, & cognitis meliora sera docebit dies. io a celeberrimo, & fide dignissimo viro accepi, radicem *lobeliae*, si te, & leniter cum aqua pura coquatur, vel & infundatur, dare reme- um, quod certo & tuto intra decem, vel ad summum viginti dies luem eneream curat. Vacuo ventriculo propinatur hoc decoctum, cuius largior osis vomitum facit, parcior per alvum purgat, minutior adhuc sudores pro- vocat. Est autem *lobelia caule erecto, foliis ovato lanceolatis, crenatis, flori-* *bus lateralibus*. Prodrom. *florae Leydensis*. *Linnaei hort. Cliffort. pag.* 426. *Rapunculus Americanus flore dilute caeruleo*. *Boërhaave index plantar. tom.* I pag. 25. Sed & illud remedium evacuando curat.

§. 1479.

(v) Rerum medicar. novae Hispaniae thesaur. lib. VI, pag. 200 in notis.
(w) Aphrodisiac. pag. 358.
(x) *Epistola responsoria secunda*, pag. 418.

§. 1479. **T**ophi minuuntur emplastris (1461); vel apertura facta osse abraso.

Quid tophi sint, dictum fuit ad §. 1456. Solent plerumque curae generali luis venereae cedere. Dictum antea, pertinaces etiam tophos resolutos fuisse, si solutio mercurii sublimati corrosivi, quae interne datur, diluatur quadruplo aquae purae, & externe applicetur fomenti instar. Si ne quidem cedant, os suppositum cariosum erit, & discissis integumentis, i curatio adhibenda, de qua dictum in *capitulo de morbis ossium*.

[R]ACHITIS.

[Circ]o fere labente feculo decimo feptimo, in mediter-
[r]aneis Britanniae primo, deinde per totum hoc re-
[gnum,] per omnia Europae borealis loca ortus eft mor-
[bus] frequentiffimus, qui *rachitis* appellatur.

[Primus], qui de induftria de hoc morbo fcripfit, fuit *Gliffonius* [in Acade]mia Cantabrigienfi medicinae profeffor, qui teftatur (quan[tum ex] aliorum relatione diligenti facto examine colligere potuit), [morbum] innotuiffe primo in Occidentali Angliae parte triginta circi[ter annis], dum tractatum de *rachitide* fcribebat. Quum autem fecunda [editio t]ractatus prodierit anno 1650, & prima hinc citius collegit Floyer (a), rachitidem morbum in Anglia primo apparuiffe 1620. Teftatur *Gliffonius* (b), quod morbus hic peragraverit pene auftrales & occidentales Angliae partes. In feptentriona[libus] Comitatibus multo rarius hic morbus occurrebat, imo vix dum [com]muniter innotuit in his locis.

[Nomen] morbo impofitum fuit in Anglia *the rickets*. Quis primus morbum [hoc nomi]ne donaverit, valde incertum eft, ut & qua occafione, an cafu, [an confil]io id factum fuerit.

[Mihi no]n videtur verofimile, quum dorfi fpina in hoc morbo, faltem adul[tis, princip]aliter afficiatur, quod morbum fpinae dixerint hoc mali genus; νόσον τῆς [ῥάχεως]; & ficuti laterum morbum ac dolorem πλευρῶν νόσον & πόνον uno voca[bulo πλε]υρῖτιν expreſſerunt Graeci medici, fic fimili modo ῥαχῖτις vocatus [eft] morbus, in quo fpina toties deformabatur miferrime, & quae vel in morbi primordiis fenfim amittebat folitum robur, quo truncus corporis [susti]neri debet in fitu erecto imprimis. Aptiffimum videbatur hoc nomen, [quo]d notabilem aliquam conditionem morbi comprehenderet, & fatis di[stin]ctum foret ab aliorum fymptomatum & morborum nominibus, fimulque [vulga]ris facile pronunciatu effet, nec difficulter memoria retinendum. Facile [a]utem intelligitur, quomodo vocabulum Graecum ῥαχῖτις, errore vulgaris pronunciationis in *rickets* mutari potuerit; quod nomen adhuc hodie in Anglia in communi ufu eft, ut defignetur hic morbus.

Poftquam *rachitis* in aliis pluribus Europae locis fedem figere coepit, ubi lin-

(a) Ψυχρολουσία or the hiftory of Cold Bathing pag. 77. 3 & feq.

(b) De rachitide pag.

lingua Anglica vernacula non erat, vocaverunt hunc morbum a regione, in qua omnium primo apparuisse credebatur; sicque morbus Anglicus plerisque dictus fuit. Quibusdam placuit a symptomate quodam maxime obvio in rachitide nomen desumere, atque ita, quum ossa circa articulos tumeant in hoc morbo, *articulos duplicatos* vocaverunt Germani, *enfants nouez* Galli unde & alii diviserunt rachitidem in *perfectam* & *imperfectam*. Quamdi ossium epiphyses circa articulos tumebant tantum, & tamen aeger adhu incedere poterat utcumque, dicebatur rachitis *imperfecta*; ubi vero incess fiebat tardior, minus firmus, ita ut facile laberentur, unde perpetuo se re, & decumbere cupiebant aegri, vocabatur rachitis *perfecta*. Curan saepius habui infantes, quos matres sollicitae dicebant laborare *magno pate*, dum rachitide aegrotabant manifeste. Postea videbimus, in hoc m bo hepatis molem saepissime auctam fuisse, licet nihil vitii ceteroqui hoc viscere deprehenderetur post mortem. Haec sufficiant de variis m nominibus.

Glissonius (c), qui hunc morbum, una cum aliis septem medicis L nensibus, omni cura examinavit, habito cum iisdem consilio de mor dole, natura, signis tam diagnosticis, quam prognosticis, ubi singuli symbolam conferebant, conclusit, rachitidem novum morbum esse. Dum omnes infantum & puerorum morbos hactenus descriptos conferebat c chitide, tunc temporis in Anglia grassante, nullum invenit, qui exact hoc morbo conveniret. Quin imo ipsa insoliti mali novitas impulit e hos medicos, ut unitis viribus rimarentur morbi indolem, sicque possent detegere optimam medendi methodum. Sollicite hinc, & collecta signa morbi incipientis, increscentis descripserunt; consider quomodo & quibuscum symptomatibus abiret in sanitatem, mort alios morbos; notaverunt, quid inventum fuerit in cadaveribus ho defunctorum; & ex his omnibus deduxerunt indicationem agen hoc morbo curando.

Tribus ex his octo medicis, *Glissonio*, *Bate*, *Regemortero*, t provincia, ut in ordinem redigerent illa, quae communibus omni giis probata fuerant, & dein typis evulgarent. Ne autem seque diversitas, dum tres partitim diviso labore eidem tractatui co incumberent, mutaverunt egregii viri consilium, & soli *Glissonio* missa fuit, ut prima totius operis stamina pertexeret solus. Su laborem ea conditione, ut reliqui duo symbolam suam ex pr hunc affectum observationibus in subtegmen conferrent, & de praestito iudicium dicerent.

Sic simul habetur norma, & pulcrum exemplum, quomodo examinandi sint, & quantum humano generi prodesse possit co absque partium studio, absque invidia cordati medici collima artis unicum, publicam nempe utilitatem. De novitate morb convenerunt medici, dum quidam in illa fuerunt opinione, ve

(c) De rachitide pag. 1, 2.

ne, descriptum, postea a *Glissonio* rachitidem fuisse ad §. 1379 nempe, ubi de variolarum historia agemedicis veteribus, & etiam recentioribus, quos lenper illa, quae mihi profutura sperabam ad cognoorbos. Haec excerpta tali ordine in adversariis meis intuitu videre possem, quae unquam de morbo quoe observaveram. Dum evolvo, quae de rachitide colhoc morbo nihil excerpserim ex veteribus medicis; unde ce mihi licebit, non adeo obviam esse rachitidis descriptioedicorum monumentis, ut ab omnibus facile observetur. tem huius morbi evincere conatur argumentis (*d*) erudinegro capitulo, in quo collecta habentur praecipua argui novitatem rachitidis impugnaverunt, quae certe legi me-

t, omnia praecipua saltem symptomata huius morbi a veata fuisse vel separatim, vel simul unita. Sed certe symptoita definiunt morbum; separata possunt adesse in aliis homidefinitus morbus non adsit in illis. Ut morbus determinetur, drome symptomatum huius morbi, non vero unum aut alterum

mprimis, egregium *Zeviani* (*e*) credidisse, reliquos medicos, i de rachitide conficiendo una cum *Glissonio* operam dederant, isse, quod rachitis novus morbus foret, & ideo noluisse subscribere a, nisi prius indicassent, se aliter sentire quam *Glissonium*, quia longe magis intricata erat, quam ille quidem credebat. In notis autur praefatio, quae huic opusculo praefigitur. Legi, relegi hanc onem, nec diversas has opiniones octo medicorum detegere potui. detur ex incuria error subrepisse.

i conatur idem auctor (*f*) probare, quod *Glissonius* sibi ipse contrat. Sed, si attente legantur loca citata, patebit, quod tantum miretur otuisse se invenire primum huius nominis auctorem. Certe nihil insoliti it morbo incognito, & nondum viso nomen imponatur in illis locis, ubi o apparet, quod deinde retinetur, dum ad alia loca idem malum proditur. Admodum probabile videtur nomen illud a vulgo impositum fuisse, am nullus ante *Glissonium*, quantum novi, de hoc morbo scripserit. Nec ile certe est, post triginta annos elapsos invenire primum huius nominis ctorem, vel aegrotum, cui primum nomen morbi accommodatum fuit. lissonius (*g*) ipse rationem huius difficultatis dat: *Populus nomen morb nactus quasi re gnaviter gesta acquiescit, neque ulterius se sollicitum vult de nominis auctore, aut re ipsa*. Ut morbi huius maior antiquitas demonstretur, deberet demonstrari vocabulum illud *rickets* ante epocham rachitidis in Anglia

(*d*) Zeviani della cura di bambini attaccati dalla rachitide pag. 15 — 39.
(*e*) Ibidem pag. 30.
(*f*) Ibidem pag. 31.
(*g*) De rachitide pag. 4.

glia usitatum fuisse, vel saltem dari ratio, quare morbo iam dudum cognit novum & insolitum nomen vulgus imposuerit.

Sed & postea in aliis regionibus, dum observabatur rachitis, novum p riter nomen datum fuit, sive a regione, ubi primo apparuit, sive ab al quodam morbi symptomate manifesto; uti paullo ante dictum fuit.

Postquam Londini observari coepit rachitis, Londinenses medici non bitaverunt de novitate insoliti mali, sed collata opera plures una cum G *sonio* hoc pensum sibi sumserunt, ut indagarent novi morbi indolem. H non iudicaverunt ex auditu aliorum, sed propriis oculis viderunt morbi cursum totum, rimati sunt in cadaveribus hoc morbo defunctorum illas tationes, quae morbi tempore factae in sensus incurrebant manifeste. quum haec omnia non observavissent antea in ullo alio morbo, concluse rachitidem esse novum morbum, cuius historiam scribere, dum propone indagaverunt merito, in quo loco primo observatus fuerit morbus, & nam fuerit illius nomen. Haec ex aliorum relatione se collegisse fat candide; reliquorum omnium fuerunt testes oculati, idonei, & attent

Allegat *Zeviani* (*h*) magnae in praxi medica auctoritatis *Sydenk* (*i*), acsi ille cum tabe infantum, quae febres autumnales cum continua intermittentes sequitur, consudisset, imo & iisdem remediis sanasse t tres enim infantum post diuturnas febres autumnales inflati, tument duri evadunt; saepe etiam tussis, aliaque tabidorum symptomata na sed mox addit, quae *rachitidem plane mentiantur*. Hunc infantum r purgationibus per plures dies repetitis aggrediebatur, sed moderat iussit, inungi abdomen penetrabili unguento. Quum autem abdome ticorum saepe tumeat, & morbus ille quandoque in tabem defina ratio similitudinis inter binos hos morbos, licet a se mutuo distin Addit *Sydenhamus*, se quam plurimos infantes, etiam *vera rachit* rantes, curasse eadem hac methodo; purgantia autem post diutur autumnales locum habere, modo prudenter adhibeantur, & abdor ctum tumeat, nemo dubitat. At in rachitide, dum non semper in bo talis saburrae copia in primis viis adest, sed turgente hepate intestinis, tumet in his abdomen, longe minus purgantibus indiget hoc morbo laborant. Audiamus ipsum *Sydenhamum* (*k*) in alic nentem sequentia. *Quoad rachitidem hoc notandum, quod in tum qui ventres infantium post longas intermittentes febres olim infesta rachitidi non multum abludentes, repetita catharsis omnino videret quum ante usum corticis Peruviani istae febres in diuturnitatem lo tenderent, ac proinde sedimentum deponerent, huiusmodi tumorum ideo non nisi purgatione repetita abigi poterat. Attamen in rachi tharsica locum non habens, nisi ut semel vel bis ut plurimum a dus, antequam usum alterantium aggrediatur &c. Denique hoc diligenter advertendum volo, quum non paucos infantes atque puer*

(*h*) De rachitide pag. 33.

(*i*) Sect. I cap. V pag. 121.

(*k*) epistol. pag. 511.

forte tumor ventris invitaverat) interemtos fuisse sa-

Sydenhamum non confudisse rachitidem cum tabe infan-
nas febres autumnales, nec eadem methodo curasse bi-
et quid commune videantur habere inter se, tumorem
e quod uterque morbus quandoque in tabem desinat.
ibium superesse possit, notanda sunt sequentia. Clarissimus
n dilectissimi filii, medicinae doctoris, conscripserat pro-
m praxeos medicae, quem & egregio medico usurpan-
a humanitate; qui, ne labili memoria exciderent utilissima
pta in arte medica, typis mandavit, & viginti circiter
vit imprimi, ut amicis quoque inserviret. Quum autem po-
eis curiosis inveniretur idem ille tractatus, sed inepta mole
um hunc elenchum non tantum amicis, sed & publico com-
de postea omnibus eius operibus annexus fuit ille tractatus.
atur descriptio rachitidis (*l*), quae in hoc tractatu habetur
corporis puerorum, quibus abdomen post febres longas autu-
uit, ingens occurret diversitas, & evidentissime patebit, binos
esse omnino diversos. Dein & patet, *Sydenhamum* non eamdem
e curationem in utroque malo. Leguntur enim ibi sequentia: *In
nfantum ventres occupantibus, ab evacuationibus nimiis procedentibus,
viscera herbis corroborantibus confortentur, ut in vera rachitide,
axillae etiam utraeque inungantur, at non artus.*
m ad Bootium attinet, inveni (*m*) quidem *Arnoldum Bootium*
tractatum *de affectibus omissis* editum Londini 1649 in 12°; sed
ulos morborum, de quibus egit, non inveni rachitidem, nec hunc
m reperire potui, dum haec scriberem. Quum autem secunda editio
ii de hoc morbo fuerit anni 1650, credibile est, hunc auctorem vi-
primam editionem *Glissonii*. Dicitur & ille *Bootii* tractatus editus fuisse
um *Petri Borelli* historiarum & observationum medicarum centuriis IV
cof. & Lipf. 1676, sed mala fortuna *Borelli* editionem illam tantum
bam ad manus, quae Parisiis anno 1656 prodiit, in qua ille tractatus
ii non invenitur. Hinc illud testimonium de rachitide prius in Galliis
iliari, antequam hunc morbum in Anglia observavit *Glissonius*, uti affe-
Leviani (*n*), in medio relinquo, quum in loco citato tantum legantur
quentia: *Morbum non ita Anglia dumtaxat & Hybernia, sed & in aliis quo-
ae regionibus grassari verisimile est &c. Boot. de affectibus omissis cap.* 12.
bi saltem nulla fit mentio Galliae.

Illud autem testimonium, quod ex *Boyle* (*o*) adducitur, nullo modo docet,
quod negaverit, rachitidem esse morbum novum, sed tantum, quod nihil hic
affirmare vel negare voluerit. Praeterea egregius ille vir nec medicus erat, &
per

(*l*) Dissertat. epistol. pag. 778, 779. Abrahamo Merckhno pag. 88.
(*m*) Lindenius renovatus a Georgio
(*n*) De rachitide pag. 33 & in notis.
(*o*) De utilitate philof. experim. sect. V pag. 270.

per transennam de hoc morbo loquitur, ut commendet utilitatem *florum colcothbaris* in hoc morbo curando; de quo remedio postea dicetur.

Mirum certe videri debet, Anglos medicos solos obstupuisse novitate r dum rachitidem videbant, quam certe non perfunctorie examinaverunt; d quidam ex Germanis medicis audacter asserebant, nullos novos nasci m bos, sed omnes humani generis calamitates *veteribus non solum utique i tuisse, sed iam ante Hippocratis tempora mortale hominum genus afflixisse duntur simul ac demonstrantur, licet aliis atque diversis nominibus indig* (*p*). Novi quidem, quosdam medicos in hac opinione fuisse, sed demon tionem ignoro. Nec scio, ante Hippocratis tempora exstitisse vetusta m menta, quae ad nos pervenerunt, ex quibus probari posset, omnes mo quos sera posteritas vidit, etiam in remotissima antiquitate cognitos f Ubi de *variolis*, *morbis epidemicis*, *lue venerea* egi, talia credo me at argumenta, quae contrarium probant.

Dum autem *celeberrimus Boërhaavius* de hoc morbo scripsit, non r vit de rachitidis novitate sententiam, quae iam fere exsulabat (*q*); s rimi apud Batavos & alibi medici idem credebant. Verum quide quod medio fere labente seculo decimo sexto statuat, rachitidem app sed novi, hoc per errorem factum fuisse, & ideo in textu correxi. haec est: dum notis numeralibus exprimitur seculum, manet nome elapsi toto decursu seculi sequentis, & hinc facilis error nascitur, d ris Romanis cifrae Arabum describuntur. Novi enim certo, optimu ceptorem circa epocham rachitidis eiusdem cum *Glissonio* fuisse se neque hoc tempus rachitidis voluisse propinquius reddere origini l reae, ut credidit egregius *Zeviani* (*r*), quia in historia huius mo verat §. 1482, illum magis infestum esse his, quorum parentes t reae & iteratis gonorrhoeis multum obnoxii fuerant. Sed notari quod §. 1488, ubi causam proximam rachitidis describit, non af causam proximam rachitidis concurrere luem veneream, sed d proponat sequentia: *Latente forte leni labe venerea permista*. De h dicendum erit. Nunc pergendum ad reliqua.

Tota autem lis illa componeretur statim, si constaret antiquior descripsisse morbum, licet alio nomine indigitatum, qui rachiti mata haberet illa, quae sollicita observatione huius morbi per dicos facta hodie cognita & descripta habentur illo ordine, tuo sequuntur in morbo incipiente, crescente, adulto. Sed qu hoc hactenus demonstratum non fuit.

Egregius medicus *Navier* (*s*) in pulchro tractatu de mol ossium tale exemplum adfert de auctore medico, qui circiter ante epocham dictam rachitidis scripsit, & hunc morbum sic

(*p*) Zeviani de rachitide pag. 34 in notis. (*q*
(*r*) Ibidem pag. 36. (*s*) Observat. theor. & pratiq. s des os. pag. 24.

ıbium fupereſſe poſſit, quod illum cognoverit, licet t, nec aliud quoddam ſingulare nomen ipſi dederit. ɔſius Bononienſis medicus ſcripſit medicinales epiſtolas, *pus Theodoſius* poſt patris obitum collegit, & *Cardinali* ıvit nonis aprilis 1541. Prodierunt in lucem Baſileae ıiorem menſe martio 1554. Epiſtola autem quadrageſima .te habet ſequentia: *Pro puerò ex canſri & bum. multis rante conſilium*. En morbi deſcriptionem: *Eius tempera- d frigidum & humidum, ex quo color totius cutis pallidus d cachexiam tendere videatur, & multae in eo cruditates us eſt debilitas virtutis motivae, ita ut, quum menſium iam ɔn poſſit ullo modo ſe movere, nec ſtare, & quum in ulnis a vix caput poteſt erectum tenere. Symptoma aliud omnium ſae- tebrarum trium in coſtis notis ad exteriora declinatio, & eſt is, & in modum arcus coſtae etiam incurvari videntur*. Si quis cum rachitidis ſignis diagnoſticis, quae §. 1485, 1486, 1487 videbit facile, magnam eſſe horum ſignorum inter ſe diverſi- ı fit mentio in textu hoc tumoris abdominis, protuberantiae nncturas, nec praematuri ingenii acuminis, nec appetitus & di- nae ſatis &c. Imo coſtas in arcus incurvari in hoc puero dici- n rachitide thorax ad latera compreſſus ſit, & ſternum in acumen ɔdoſis coſtarum extremis.

ɔres medicos obſervaſſe cachecticos pueros, & gibboſos, & de- no dubitavit unquam, ſed illos noviſſe morbum, quem hodie ra- vocamus, hactenus demonſtratum non eſt. Quum autem plurima vìdeantur pro morbi huius novitate, liceat mihi hanc opinionem donec meliora & certiora edoctus fuerim.

81. **I**nfantibus ille nunquam connatus, raro ante nonum aeta- tis menſem, vix unquam poſt biennium vitae, ſed ɔ hoc medio frequens accidit.

achitis vel nunquam, vel admodum raro connaſcitur, nec memini unquam vidiſſe recens natum, qui hoc morbo iam laborabat. Licet enim rentum vitia, uti paullo poſt dicetur, prolibus talem corporis diſpoſitio- ɛm concilient, ut facilius hoc morbo corripiantur, rariſſime tamen accidit, t rachitis in actum erumpat ante foetus partum. Quum autem *Gliſſonius*, & alii medici Londinenſes invigilarent huic morbo obſervando, ſcripſit ſe- quentia (*u*): *Teſtatur aliquis noſtrum, ſe ſemel, & ſemel tantum vidiſſe puerum recens natum hoc morbo afflictum. Atque in eo ſpina dorſi, & collum, adeo debilia; ut nulla ratione valuerint grandiuſculum caput ſuſtinere*. Obiit hic

(t) Theodoſii epiſt. medic. pag. 172. Pag. 350.

(*u*) Gliſſonius de rachitide cap. XV.

hinc intra tres menses post partum. Quibus patet, eum gravissime fuisse affectu
Unde & postea, ubi de prognosticis rachitidis signis agit (v), statuit abs
lute sequentia: *Morbus hic proprie nativus, sive qui ante partum invad
periculosissimus est, & rarissime si unquam in sanitatem terminatur. Quo ci
a partu, hoc est, quo iuniores, hic morbus invadit, eo ceteris paribus peric
sior est; tanto enim debiliores sunt vires. Similiter aetate grandiores iuniori
pedibus incedentes non incedentibus facilius curantur.*

In opere posthumo celebris *du Verney* (x) statuitur, rachitidis mor
plerumque invadere quinto vel sexto a nativitate mense. Non quidem n
potest, quod hoc tempore quandoque incipientis morbi vestigia obse
fuerint, sed plerumque serius morbus incipit, imo, uti ad §. 1486 dic
satis frequenter morbus pueros aggreditur, postquam iam coeperint
lare, & signum morbi habetur fere primum, quod incessus in his fia
dior & infirmior, donec aucto malo debilitati perpetuo decumbere
tur. Si nulla signa rachitidis se manifestaverint ante vitae bienniun
bi huius periculum evaserunt plerumque, & ossa iam adeo solida eva
ut corporis pondus sustinere possint, absque eo quod incurventur
Accedit, quod agiles maxime sint infantes hoc aetatis tempore, &
tuo fere corpus moveant, nisi a severis custodibus quiescere cogantu
maior firmitas & robur corpori conciliatur. Unde etiam ad curan
gestationes, concussiones, oscillationes, vectiones, frictiones commer
donec propriis viribus corpus movere possint; de quibus ad §. 148

§. 1482. Maxime autem infestus habetur proli, cuius laxa & debili conditione corporis, otiosi, opipara mensa, cibis pinguibus, saccharatis, pauco pane, cissimis, & aqua multa calida usi, morbis chronicis, vene te exhausti, tabi inprimis venereae, & iteratis gonorrh tum obnoxii, effoetam ferme genituram impenderunt gene beris.

Dum medici omni cura examinabant omnia, quae morbum fuerant, ut indagarent morbi caussas, viderunt, illos infantes i chiticos fieri, quorum parentes debilioris constitutionis erant, otio languidam vitam trahebant vix corpus moventes, dum si mensa quotidie invitabat, ut ultra satietatem manducarent. Ur (y) statuit, *morbum hunc potissimum infestare generosorum cuna eorum, qui molliter vivunt, deinde eorum, qui sedentariam & f*

(v) Glissonius de rachitide cap. XXIII pag. 285.
(x) Tr des os tom. II livre III chap. I pag. 289.
(y) De rac pag. 286.

inas eorum, qui mediocris sunt fortunae, & qui labo-
uos sibi & suis necessaria ad vitam sustentandam
iae enim plebis infantes saepius rachitide afficiuntur,
is minus congruo victu ob penuriam uti coguntur,
das domunculas inhabitant non satis defensi ab aëris
morbo nocere quam maxime postea dicetur.

venatu, equitatione, pilae lusu, aliisque corporis exer-
ient ab illis malis, quae lauta convivia & quotidianas fere
n sequi solent; sed in amabili sexu praecipue a tali
rvantur omnia, dum & longiori somno indulgere simul
riam vitam agunt inerti torpentes otio. Sapiens *Lycur-*
sione ad §. 1291 notavi, futurae progeniei curam habens
ora virginum cursu, lucta, discorum & telorum iactu exer-
ictus radix validum in valentibus exordium sumens germina-
cavit, ne molles & delicatulae mulieres, licet robustis &
ir viris, debilem & morbosam prolem in lucem ederent.

An saccharum adeo noxium sit sanitati, ut quidam volue-
ubitari potest. *Celeberrimus Boërhaavius* (z) habet sequentia
oc corpore, quod vix sibi simile habet. *Saccharum in corpore*
rali latice dilutum lixivium praebet saponaceum, quod oleosa,
itae adiuvante, dissolvit; hinc pituitam nunquam generat, sed dissol-
em auget, aut in illam convertitur, sed aperit, attenuat, dividit.
nen olea nimis solvendo macilentiam inducere potest; ut & attenua-
i debilitatem producit, & laxitatem nimiam. Quare & rachiticis &
nocuisse visum. Paullo ante monuerat (a): *Sine culpa male audit*
n quasi noceret hominum saluti, quum nunquam hoc probatum fuerit.
iam vim solventem forte culpari posset, si nimia eius copia sume-
Memini me legisse olim de *Bernardo Costero* (b), egregio iurescon-
atavo, qui sedentariam vitam egit, sed simul sobrie admodum vixit;
autem in cibo & potu amavit adeo, ut tantam copiam sacchari
ferit solus, quae quinque vel sex aliis hominibus suffecisset, nec ta-
inde unquam nauseam sensit, vel biliosas eructationes, nec morbis ob-
us vixit, sed ultra nonagesimum annum, senio exhaustus non morbo,
ecto mortuus inventus fuit. Plura exempla hominum, qui sacchari ac
ilis ingenti copia usi fuerunt, alibi (c) habentur, & tamen longaevi sa-
que fuerunt.

Salse risit optima mater morosum medicum, qui praescripserat mixturam
aucarum unciarum, quae unciam unam syrupi continebat, dum simul se-
vero vultu monuerat, ne vel minimam sacchari miculam daret aegrotulo,
si filium servatum vellet. Non meminerat medicus, in omnibus syrupis offi-
cinalibus duas tertias partes adesse sacchari.

Mul-

(z) Elem. chemiae tom. II pag. 160. (a) Ibidem pag. 159. (b) Historisch Verhaal &c in de Voor reeden. Londin. 1715 in 8. (c) Slare de sacchato & lapid. Bezoar.

Multo evidentior noxa sanitatis percipitur in illis, qui perpetuis aquo potibus corpus debilitant; qualis mos pessimus apud Batavos invaluit; du una, quum vitae sedentariae indulgent, tota die potibus Asiaticis, ex bac Caffae aut foliis theae paratis abutuntur. Vidi tales, qui toto anno n aquam frigidam, nec cerevisiam, nec vinum potabant, imprimis dum ce bris olim apud Batavos medicus *Bontekoe*, & eius sequaces inculcab omnibus, nullum praestantius esse in morbis remedium, nullum efficac sanitatis conservandae praesidium, quam si corporis humoribus, potibus pidis copiosis, conciliaretur maxima fluiditas, ut liberrime per omnia moveri possent. Unde chlorosis frequentissima, abortus frequentes, fluo bus, languores puerperarum &c. toties fastidium pariebant medicis, vix curatae mulieres de novo his potibus tepidis indulgebant, sicque divam patiebantur frequenter. Quum autem saccharum male audiret multos, novi plures, qui omnino ab hoc abstinebant, vel saltem quam eissime utebantur.

Morbis chronicis, venere, aetate exhausti. Tales parentes debiles, n sos, languidos infantes gignere, nemo dubitat. Unde inter signa sa optimae numeratur (*d*), si quis natus sit parentibus sanis, vegetis, aetatis, rara sed fervida venere utentibus. *Lycurgus*, qui validis exercitat firmabat virginum corpora, antequam viris iungerentur, voluit, ut nupti non cohabitarent, sed clam & furtiva quasi venere uterentur adeoque rara & fervida. Talem curam gessit robustae & bellicosae tatis. Facile patet, qualis proles exspectanda sit a decrepitis, uti & lis, qui in ipso aetatis vigore libidine ac perditissimo vivendi ge hausti coniugia ambiunt, dum ante trigesimum annum iam imbell lectissimas virgines turpiter decipiunt.

Tabi imprimis venereae &c. Tota historia luis venereae, de qua denti capitulo fusius actum fuit, docuit, quam multiplicia mala hoc morbo contingant partibus genitalibus utriusque sexus; si iai tur, humorem genitalem foedo tabo venereo allui, partemque cor illo simul abripi, misceri, facile intelligitur, qualis progenies a rentibus exspectare poterit respublica. Certum est, lue venerea i utero materno prodire infantes saepius, qui nutricibus traditi in feras, illae maritos; cuius calamitatis exempla plura recensita fu vero tales infantes citius aut peius rachitide afficiantur, quam a videtur penitus constare. Rachitis enim, uti postea patebit, div venerea morbus est; qui & facilius curatur, & longe aliam thodum requirit, quam lues, qua infecti nascuntur infantes, no chitide; quae vel nunquam, vel rarissime a nativitate incipit, postea tempore se manifestare solet. Lui congenitae rachitider posse, nullus dubito; sed & certus sum, sanissimos, dum nasc fantes rachitide correptos fuisse, licet nullum omnino nec ir

(*d*) H. Boerhaave institut. medic. §. 885, 1.

in corpore, nec in parentibus ullum signum prae- iiretur.

, luem & frequentes gonorrhoeas sic enervare quando- nis apparatum, ut effoetam ferme genituram impendant beris, videtur concludi posse, sed nullo modo certum pendeat origo rachitidis. Praeterea lues venerea integro rachitide. Forte hoc verum esse posset, vitia parentum, censita, posse sic disponere infantes, ut in rachitidem in- vioribus causis, quas firmiore corpore donati proprio ro- tuissent.

m ad rachitidem prolium faciat laxa, debilis, mucosa ma- ispositio, docet sequens observatio (e). Agebat celebris net (f), de fluore albo simplici, nulla acrimonia venerea qualis in laxis, mollibus, otiosis, & opipara mensa fruenti- currit. Monebat, tales mulieres, nisi integre curentur, ante- facile abortiri, si conceperint. Dum felici arte cavebatur ut foetus ad maturitatem perveniret, notavit sequentia: *Tales te pariunt plerumque infantes crassos, pingues, robustos, & hi ta- per plures menses; postea vero emaciantur, lassi fiunt & membra unt; tandem subsequitur pessima rachitis, quae raro huc usque sa-*

Ubi vero nutricem iisdem affectam malis nactus est, magis augetur infanti praecoci incremento morbus.

m recens nati infantes solo fere lacte ex uberibus ducto vivant, pa- cile, quod si victum praebeat infanti nutrix, in qua similis vitia oc- nt, ac praecedenti paragrapho enumerantur, tunc potius mutanda fo- utrix, ut ingruenti malo obex ponatur. Quamvis autem semper hor- soleam matres, ut propria largiantur prolibus ubera, si sanae fuerint e, tamen in hoc casu sanae & robustae feminae lac praeferrem mater- , si illa inerti otio vitam ducat, debilis sit corpore, & a levi etiam ani- affectu turbetur tota. Saepius rachitis nobilium cunas aggreditur; hinc e pluribus oblatis optimam eligere poterit peritus & prudens medicus; de qua re dictum fuit in *capitulo* de morbis *infantum*. Sed quum ut plurimum tardius rachitis ingruere soleat, saepius ablactandi tempus adest, antequam rachitis incipiens magnum progressum fecerit, etenim satis lente incedit, & in initio, a plebe saltem, non tam cito cognoscitur.

§. 1484.

(e) Amon. Storck. ann. medic. secund. pag. 215.

(f) Ibidem pag. 211.

§. 1484. Inprimis si frigidius, humidiusque tractatur; aquosis, mu cosis, crudis horaeis, piscibus, farinosis azymis, & sac charatis pascitur; febre autumnali intermittente, morbo chronico vel acuto diu laboravit; a scabie, herpete, ulceribus suppres male curatus; balneo, fotu, linimentis, unguentis, vaporibus h midis enervatus; perpetuae quieti in sella perforata addictus i dato inferius corpore.

Consideranda iam sunt illa, quae praecedere observantur rachitidem i pientem saepius, & illum morbum iam praesentem augent insigniter.

Si frigidius humidiusque tractatur. Nimis humidus aër laxat, solvit, bilitat fibras; ob perpetuam respirationem talis aër pulmones afficit, s pulmonum retinet, auget, accumulat, & illorum perspirationem pro (g); quum autem cellulae pulmonum aëreae, si evolutae forent, totam poris superficiem extensione superarent multum, hinc magna admodum pulmonem perspiratio. Si iam humido aëri simul frigus se iungat, s colluvies metuendae sunt & in pulmone, & in ipsis thoracis cavi antea, dum de pectoris hydrope agebatur, pluribus dictum fuit. Ha detur una ex caussis esse, quare toties pectoris vitia comitentur rach

Unde etiam fit, ut rachitis non tantum generosiorum cunas, sed perum tabernas pulset, dum inopia pressi nec cubicula calefacer lintea infantum debito modo exsiccare possunt. Si iam miseri tales humidis & uliginosis habitare cogantur, augmentum malorum s Postea, ubi de cura huius morbi agetur, patebit, quantum prosit dus & siccus: si enim humiditati accedat aestus, in putredinem on tendunt, & vix non certa pernicies imminet.

Aquosis, mucosis, crudis horaeis &c. Omnia enim haec laxant, d & ultimo effectu enervant actionem viscerum primae coctionis. S tet, vitiosum talem victum tantum locum habere posse in adultio pueris, quum iunioribus lac nutricis sufficiat. Solent quidem mulie ctentibus infantibus, imprimis si famelici fuerint, dare subinde ex farina & lacte, imo quandoque misellos infarciunt, dum quei tum infantum oblata pulticula sedare tentant. Dum autem farin non attenuatur per coeptam fermentationem, ut in pane confic solet, brevi totum abdomen glutine collecto infarctum tumet, rime languent infantes. Piscium usus damnatur imprimis ideo, biliorib us naturam suam sequantur, & facile putrescant. Praet ribus piscibus copia pinguis olei adest, quod facile rancescens, ditum insigniter nocere poterit.

De sacchari usu ad §. 1482 dictum fuit. Notavit tamen Gliss

(g) H. Boërhaave instit. medic. §. 748.

(h) De rachitide cap. X?

ſt, *hoc morbo laborantes dulcia, ut ſyrupos, tum bella-*
aut melle condita, quae aliis pueris in delitiis eſſe ſo-
tare videtur, an forte haec illis noxia ſint; quod hu-
aturatiſſima ſacchari ſolutio, ſyrupus nempe, lentorem
addatur quarta tantum aquae pars, illico diffluit len-
ti dictum fuit, ſaccharum ſolvit atque attenuat, non in-

nte autumnali &c. Talia mala debilitando iuniorum cor-
dem illos diſponere poſſe, videtur admodum probabile;
medicos induxiſſe, ut crediderint, rachitidem non eſſe an-
vis morbis, ſed ſemper genus humanum infeſtaſſe, licet alio
poſt alios morbos chronicos, & poſt febres diuturnas abdo-
bus tumere obſervetur, quod idem rachiticis pueris ſolemne eſt.
§. 1480 pluribus demonſtrare conatus fui, optimum in digno-
is iudicem *Sydenhamum* multum diſcriminis poſuiſſe inter ventris
ui febres longas in iunioribus ſequi ſolet, & illum, qui rachiti-
tur. Monet enim de hac re ſequentia (*i*): *Obſervatu non indi-*
quod, quum febres autumnales teneram aetatem diu cruciarint, nulla
dem abigendi, donec abdominis regio, circa lienem praecipue, indu-
tumefieri occoeperit: iisdem enim gradibus, quibus hoc ſymptoma ſu-
, febris etiam fugam meditatur. Neque forte ex meliori prognoſtico
orbum hunc brevi abiturum dixeris, quam ſi ſedula obſervatione ſuboriri
ptoma perſpexeris. Simul monet, dum febres autumnales praedomi-
btinent, tunc tumores illi *tangentis digitum non aliter feriunt, quam ſi*
am aliquam continerent in ſcirrhum induratam, quum qui aliis annis ſimili
ropoxsa contingit, tactum ita afficit, ceu tenſio tantum foret hypochondrio-
a ſubiectis flatibus. Unde etiam in compendio, quod in uſum filii ſui
ci ſcripſit *Sydenhamus* (k), dum enumerat rachitidis ſigna diagnoſtica,
ur: *Abdominis repletio, hypochondriorum tenſio.*
ſcabie, herpete, ulceribus ſuppreſſis male curatus. In iunioribus ſaepius
is eroditur acri ſero; & frequentius ſic afficitur cutis capillata capitis,
ae incipit cum pruritu humeſcere; unde perpetuo caput affricant pulvinari-
s lecti, vel aliis obviis. Quum in initio talis mali ſubacidus ſatis nauſeo-
is odor percipiatur, hinc voluerunt quidam tales cutis eruptiones dictas
uiſſe *acores*. Poſtea incipit rubeſcere cutis, & granuloſa fieri, tunc voca-
verunt *herpetem miliarem*; quia & proſerpit malum, & ex cute quaſi grana
milii prominent. Vocaverunt alii *herpetem ficoſum*; quia, uti in ficu diſciſſa
apparent ſemina parva rotunda, ſic & in cute talia tubercula. Augetur tunc
ſeri effluxus, quod in foedas cruſtas brevi concreſcit, quae aliquando ſatis
denſae fiunt, pluribus foraminulis pertuſae ſunt, & lentiori iam humido
tranſitum permittunt adhuc utcumque; ſed illud cruſtae undique haerere inci-
pit, illiuſque craſſitiem auget; tandem ſub his cruſtis ſerum ex cute prorum-
pens colligitur, putreſcit, cutim erodit, haecque in ulcera profunda degene-
rat,

(i) Sect. I, cap. V, pag. 121, m. (*k*) Ibidem pag. 778.

rat, quae saniem acrem foetidissimam plorant, & uti tinea vestem, sic cutis ichor destruit; unde & *tinea* solet vocari. Alia occasione ad §. 586 edix quod servaverim bregmatis ossa infantis erosa penitus ab hac sanie, qui licet mundata, eumdem foetorem pluribus adhuc mensibus spirabant, e intolerabilis omnibus videbatur, dum miser infans viveret.

Omnibus notum est, quam difficilis cura sit huius mali, ubi ad illum g dum pervenerit, ut ipsa capitis ossa afficere iam coeperit, & quam fun effectus metuendi sint, si imprudenter acris huius ichoris effluxus supprima

Imprimis hoc nocuisse iunioribus, qui ad rachitidem proni erant, test *Glissonius* (*l*). *Ad haec, quod intempestivam impetiginis, aut scabiei suppr nem sequatur, ut frequenter observavimus, quando, rursus erumpente sc atque pruritu excitato, indeque aucto in externis membris calore, tales p facile restitutos vidimus*. Quod & postea confirmat alio loco (*m*), ubi prognostica colligit: *Scabies, & pustulae in cute, pruritusve huic morbo venientes ad curam eiusdem multum conferunt*.

Balneo, fotu, linimentis, unguentis &c. Patebit ex sequentibus, in tide omnia solida corporis emolliri, flaccescere, ne quidem ossibus exceptis, dum simul fluida degenerant in cacochymiam inertem, muc frigidam. Verum omnia hic recensita in textu, si diu continuentur, sani infantis flaccidissimum reddunt, & enervant, adeoque talem dis nem inducunt, qui morbo huic favet, &, si haec iam adsit in corp gebunt illam brevi. Patebit autem, ubi de cura huius morbi agetu traria his prodesse; aërem nempe siccum, & calidiusculum, veste calefacientes, frictiones siccas &c.

Perpetuae quieti in sella perforata &c. Nihil magis noxium est r uti & infantibus ad hunc morbum dispositis, quam si perpetuo in libus perforatis sedere cogantur. Obtinet hic mos in pluribus locis pue apud plebem, cui res angustior domi. Commodum hoc matr dum sic domesticis laboribus operam dare possunt, & reliquae fa ram habere, simulque cavetur, ne urina, & fecibus alvinis tot c tur lintea. In hunc finem nudato inferiori corpore imponuntur sellae dum simul omnis ambitus huius machinulae undique clausus est, arceatur a nudis partibus. Truncus corporis per superiorem pa ginatae tabulae cum artubus superioribus, & capite eminet; tabul tur crepundia, ut sine taedio sic cistulae inclusus infans maneat pe importuno eiulatu matrem a laboribus avocet. Hyberno tempore f supponitur, ne frigescant infantes. Sic inferior trunci pars cum ferioribus in aëre calido haerent perpetuo, & quidem repleto vapor tibus ex corpore infantis, eiusque urina, & fecibus accumulatis in quod sellae perforatae supponitur. Quum autem rachitis vel in i assiduam sedendi voluntatem faciat, per integrum fere diem in sedent quietissimi, &, dum inde eximuntur, tetra mephitis undiq

(*l*) De rachitide cap. V, pag. 36.

(*m*) Ibidem cap. XXIII, num. 27

are debent miselli. Inde patet facile, omnia mala vel rachiticis pueris multum augeri.

oscitur morbus hic incipiens in his, qui nondum in-:dunt, 1 ab aetate, 2 a causis praegressis, 3 a fra-simili malo captis, 4 a tumore flaccido capitis, & : laxa, 6 a tumore abdominis, 7 a macilentia reli-i, imprimis musculorum, 8 a protuberantia epiphyſiων idii, ulnae, humeri, genu, tibiae, fibulae, 9 a ma-:iarum, & venarum iugularium, dum reliquae decrescunt.

t indagentur illa signa, quae demonstrant, morbum incipere, ., & efficax medela adhiberi possit, ne morbus pergat incre-is enim paribus eo facilius morbi sanantur, quo minus invalue-:. Quum autem, uti ad §. 1481 dictum fuit, diverso vitae orbus incipiat, hinc primo agetur de signis rachitidis incipientis is, qui nondum incedunt.
ac re iam dictum fuit.
lae hactenus enumeratae fuerunt, tam quae in parentibus, & nu-bservari potuerunt, quam quae in ipso infante occurrebant.
isputatione medica, quam *Argentorati* anno 1754 habuit egregius is *Buchner* de rachitide perfecta, & imperfecta legitur (*n*) de un-prolibus rachiticis genitis ab eadem matre, quae scrophulosa erat, & agesimo aetatis anno facie vetulam, & effoetam mentiebatur ita, ut etur medicus illam de mensium anomalia conquerentem. Saepius con-t, plures in eadem familia rachitide laborare, licet non omnes, uti in hoc casu contigit. Quum autem pater & ante, & quamdiu genuit, oncussae semper sanitatis fuerit, matris morbus scrophulosus solus inter usas praedisponentes (vide §. 1482) poterit recenseri; cui tribui posset amerosae prolis morbus. De reliquis enim causis eodem loco recensitis nul-a potest esse suspicio facile, quum aerumnosam vitam egerint hi coniuges, inter illos numerandi, quos vitam merendi difficultas conterit, & consumit.
Tales casus non sine aliqua ratione suspicionem fecerunt, an non per con-tagium ex uno in alium transiret rachitis. Morbus enim ille, veteribus non descriptus, occidentales Angliae partes invasit primo, & intra paucos an-nos per totam Angliam, dein & per alias regiones dispersus fuit.
Alia occasione ad §. 1382 notavi, morbos posse nasci in homine a causis manifestis, quarum causarum illi morbi effectus sint; & tamen per hos mor-bos sic mutari corpus hominis aegri, ut per contagium iisdem morbis inficiat alios homines, qui non expositi fuerant causis illis manifestis, a quibus ille aeger morbum sibi contraxerat. Contagium ergo nascitur in humano corpore illo tem-

(*n*) Disputat. ad morbor. histor. opera Halleri tom. VI, pag. 285.

tempore, dum morbus adest absque contagio natus, & per hoc contagium natum semel latissime morbus disseminari poterit. Pluribus eodem in loco hanc rem deducere conatus fui.

Forte & contagii in rachitide suspicionem possent augere illa, quae se quuntur. Celebris artis chirurgicae professor (o) Florentiae dissecuit cada ver nobilis pueri biennalis rachitide mortui, & remoto sterno invenit totum pulmonem tectum lamellis albis, figurae irregularis, magnitudine monetae (*un giulio*), substantiae subpolyposae, laxae adhaerentis pulmoni, ita quaedam ex his lamellis sponte ceciderint in cavum thoracis.

Celebris in arte nostra vir, & utilissimis observationibus notus (*p*) inve in cadaveribus illorum, qui perierant ex febribus contagiosis, in hoc, illo corporis cavo largam puris collectionem. In uno cadavere hominis, undecima *febris flavae* die mortuus erat, in abdomine nihil praeternatu invenit, nisi quod bilis fuerit utcumque spissior, & grumosa; sed in sin thorace aderat aquae flavescentis copia, cui innatabant largae potiones starum flavescentium, sive glutinis, quod perfecte referebat pelliculam i quae tegebat sanguinem venae sectione e brachio eductum. Lamellae referebant substantiam membranaceam, quae incipiebat converti in gela purulentam. Similes laminae externam & internam pleurae superfi uti & externam membranam pulmonis tegebant, in quibusdam laxe rentes, in aliis firmius.

Quum ergo in morbo, qui manifeste contagiosus erat, illae lamell do descriptae in cavo thoracis, & in pulmonis, ac pleurae superfici nirentur, & in rachiticorum cadaveribus adessent similes, hinc falten suspicio subnasci potuit, an non & rachitis se per contagium prop Videri possunt & illa, quae habentur ad §. 1409, ubi de contagio rum epidemicorum actum, & demonstratum fuit, posse causam com in aëre haerentem epidemicos morbos producere, & quidem mali m plures quidem afficiunt eodem tempore, nec tamen ex uno homine transeunt communicato contagio.

Glissonius (*q*), de hac re disputans, non videtur multum alienus fu tagii suspicione, dicens: *Forte equidem nonnullam leviusculam inclin. teri corpori possit imprimere; imo interdum ipsam forte morbi invasio pore insigniter ad eum praedisposito acceleret, aut promoveat, neque tam ea nomen morbi proprie contagiosi mereatur.* Postea de industria in inquirens observavit frequenter *pueros, seu coaetaneos, seu prope alius, aut plures eorum minime laborarent. Imo novimus pueros non mensa, & lecto utentes, quorum alter hoc malo affectus socium convict iisdem aedibus enutritos, quorum unus, aut alter hoc morbo afflictus munibus aedibus, assiduoque mutua societate gaudentes, sed & quot*

(o) Anton. Benevoli dissertazioni, e osservazioni ec. pag. 246, 247.
Lind two papers on fevers and infections pag. 95, 96.
cap. XVI, pag. 183, & seq.

(

itu: quod sane vix videtur contingere potuisse in morbo

naturalium regis Galliae (r) a summis in historia na-
& *Aubenton*, descripto, quem sera mirabitur posteritas,
atur species canis, quem ob humilem staturam *Basset*
udo corporis satis insignis fit. In horum canum sceletis
tas in ossibus extremorum anteriorum invenitur, & tunc
tortis. Simile in ossibus extremorum vitium observatur in
In reliquis sceleti talis canis ossibus nulla apparet defor-
substantia ossium horum deformium nullum observatur vi-
na sunt; quum e contra in rachitide ossium substantia a na-
ifeste degeneret. Hinc dubitat celeberrimus *Aubenton*, an
s in hac specie laboraverint rachitide, quae huic deformitati
isset, & dein sensim evanido hoc morbo mansisset effectus,
tas nempe, ad posteros translata iure haereditario. Imo cre-
infantes, rachiticis parentibus natos, eandem corporis defor-
longam generationum seriem traducere posse post morbum
superstite manente tali deformitate. Ast, quantum novi, in
ere hoc nondum observatum fuit.
nibus rachiticis observatur, quod caput iusto maius sit, & facies
eat, quam requiritur, proportione habita ad reliquas partes cor-
pe satis bonus faciei color manet; sed semper adest simul laxitas.
voluerunt, rachitidem veteribus medicis cognitam fuisse, licet alio
ne descriptam, crediderunt, quod apud illos sub hydrocephali titulo
& a magnitudine capitis, quae semper hunc morbum comitatur,
bate conati sunt. Aliquoties rachiticos hydrocephalo laborare cer-
t; sed in pluribus caput proportionaliter maius est, licet nulla seri
pici copia adsit. Praeterea hydrocephalo decumbentes fiunt hebetes &
osi, dum copia extravasatae aquae augetur, quum e contra, uti se-
i paragrapho dicetur, rachitici praematuro ingenii acumine, & sensuum
ro exercitio, a coaetaneis distinguantur.
mnes auctores, qui de hoc morbo scripserunt, mentionem fecerunt illius
gnitudinis capitis auctae. Imo *Glissonius* (s) testatur, quod in omnibus hoc
rbo exstinctis, quos hactenus viderat, obtinuerit aucta haec capitis moles,
ico tantum excepto, qui simul cum hoc affectu suppuratos habuit pulmo-
es, & phthisi confectus est. Sed & ille habuit per totum fere morbi de-
cursum caput maiusculum, faciemque pleniorem. Quatuordecim vero ante
obitum diebus subito collapsae sunt partes carnosae circa caput, faciesque
hippocratica facta est, stupentibus omnibus subitam hanc mutationem.
§ Et hoc observatur perpetuo. Quum enim musculosa caro in trunco &
artubus minuatur mole, & quasi atrophia absumatur, ideo *cutis universa*, *tum* ve-

(r) Histoire natur. generale & particuliere tom. V pag. 300, 301, tab. 55 & 52.
(s) De rachitide cap. II pag. 10.

vera, *tum membrana carnosa & adiposa*, *flaccida & quasi pendula*, *laxaeque instar chirothecae*, *apparet*, *ita ut multo plus carnium eas continere posse putes* (*t*). Imo nequidem a morte flaccidum corpus obrigescit, nec innatum calorem mox exuit; uti in cadaveribus fieri solet (*u*).

6 Abdomen semper plus minusve tumet: consumitur quidem pinguedo, deficit in musculis torositas, & tamen abdomen prominulum est. Prudenter *Glissonius* (*v*) hoc notavit, dum recenset illa, quae apparent in cadaveribus rachiticorum, antequam dissecentur. *Abdomen exterius quidem*, *respectu nempe partium continentium*, *macrum est*, *interius vero*, *respectu partium contentarum*, *nonnihil prominens & tumidiusculum sentitur*.

Notandum est, tumorem abdominis iunioribus saepius contingere, lic non sint rachitici. Postquam enim primi dentes prodierunt, solent infant esse satis famelici, & saepe parentes oblectantur, dum vident, infantes qu vis oblata avide devorare, etiam duriora, sperantes inde robur insigne c poris futurum. Matres saepe nimis sollicitae de incremento prolium pro vendo illas infarciunt pulticulis farinaceis, ita ut aliquando ventriculus intestina his distentissima inveniantur post mortem. In tali casu purga collectam hanc saburram expellentia, cum prudentia adhibita, egregie sunt; uti etiam, ubi post febres, tam continuas, quam intermittentes toleratas abdomen intumescit; prout ante ad §. 1480 dictum fuit. Se mor abdominis in rachiticis diversus est, & ideo tunc notatum fuit, *hamum* non voluisse, ut medici purgantibus in rachitide uterentur cop quum semel vel bis hoc tentasse sufficeret.

Dum cadavera rachiticorum lustrabat *Glissonius* (*x*), testatur seq *Hepar in omnibus a nobis dissectis iusto maius*, *alias autem non male colo neque valde induratum*, *aliove aliquo notabili vitio contaminatum*. Exc nonnulla cadavera, in quibus nempe ante obitum alii morbi cum ra complicati fuerant; uti in hydropico & extreme tabido se observa minerat. Inde patet ratio, quare in quibusdam locis sub nomine m patis designetur rachitis. Lienem magnitudine, colore, substantia non contemnendum; non negat tamen in hoc viscere propter c tionem rachitidis cum aliis morbis aliter contingere posse.

In cavo abdominis serum hydropicum vidit, sed nec frequente adeo copiosum. Notum est in cadaveribus post morbos chronic guidos, fere semper in corporis cavis aliquam copiam seri extravasa

Ventriculum & intestina ultra morem sanorum nonnihil flatib vidit, & inde causam tensionis hypochondriorum deduxit.

Mesenterium quandoque inculpatum invenit, aliquando glandu bus, si non strumis, obsitum.

(*t*) De rachitide cap. II pag. 10.
(*u*) Disputat. ad morbor. histo tom. VI pag. 287.
(*v*) De rachitide cap. II pag. 11 & cap.
(*x*) Ibidem pag. 11.

eas transversim sub ventriculo ponatur duplicaturae par-
oli involutum, dissecto abdomine non occurrit sensibus,
llius conditione statuere voluit *Glissonius*, sed aliis hoc
. Et ob hanc rationem meretur omnem fidem in illis,
sse in rachiticorum cadaveribus.
.ica satis sana invenit in rachiticis; nisi alius simul adfuisset

s observatis concludit sequentia circa tumorem abdominis,
adest: *Notamus in genere de omnibus visceribus in hoc ventre licet partes ea continentes, ut supra monuimus, multum extelatae occurrant, ipsa tamen aeque magna & plena, si non maiote dictum, quam in sanis deprehendantur* (y).
:hitici cadaver aperuit ante laudatus *Benevoli* (z), & invenit
ninalia mole aucta; intestina nempe ampliora quam naturaliter esse
o respectu ad corporis staturam; lienem & pancreas invenit solito
par prae reliquis magnitudinem auctam habuit; in quo tamen vi-
er molis incrementum nil praeternaturalis inveniebatur. Celeber-
lerus (a), qui Weslariae per triennium habitavit, ut in rachitidis
nquireret accuratius, hoc temporis spatio sex septemve rachitide
um puerorum biennalium & triennalium cadavera incidit; meminitque,
in his omnibus tumidum fuisse; at aperto abdomine nec aquam,
in eius cavo invenit, sed intestina flatibus admodum distenta. Ple-
in intestinis inveniebantur vermes cum pituita copiosa, & in pluribus
glandulae induratae, ac quidem tantae molis in mesenterio, ut pugnum
ent; & tunc in illis abdomen ad tactum durius apparebat, quam in
quod minime mirum videtur. Non meminit hepar mole auctum fuisse;
ne quidem mentionem fecit; uti nec lienis, nec pancreatis. Quum
m celeberrimus *Heisterus* tantus in arte fuerit, & adeo versatus in ana-
icis, dubium inde moveri posset, an aucta hepatis moles adeo frequenter
urrat in rachiticis, ac *Glissonius* statuit.
Sed notari meretur circa hanc rem, sectiones alias rachiticorum factas fuisse
iuventute *Heisteri*, dum adhuc studio medicinae operam daret, & sub au-
piciis ductuque *Molleri*, camerae imperialis medici, felici & numerosa praxi
celebris in arte proficeret. Edidit autem has observationes, postquam septua-
gesimum iam aetatis annum absolverat sanus & vegetus. Unde probabile
videtur, illum tunc praecipue attendisse ad morbosa, quae in cadaveribus
occurrebant, & hepar, quamvis mole auctum, satis illibatum in rachitide
mortuis inveniri solet, ut dictum est. Quum ergo alii graves & fide digni
auctores de hoc hepatis incremento in rachiticis conveniant (b), videtur
statui posse, quod & hepar mole auctum concurrat tanquam causa tumoris
abdominis, qui observatur in rachiticis.

Va-

(y) De rachitide cap. II pag. 12. (z) Dissertazioni & osservazioni &c. pag. 246.
(a) Medicin. chirurg. und anatomische Wahrnehmungen. pag. 25.
(b) Vide Schenk ium observat. lib. II de phthisi observat. 3 pag. 258.

Variam autem in visceribus molem inveniri saepius anatomici noverunt, non tantum si morbosa haec fuerint, verum etiam, dum color, consistentia, situs &c., nihil praeternaturales docerent esse, sed sola moles aucta in sensus occurreret. Neque ante mortem ulla adfuerunt signa saepe, quae suspicionem facere potuissent, morbosi quid latere in hoc vel illo viscere, quod in cadavere solito maiori mole conspicuum inveniebatur. Memini me vidisse in cadavere adolescentis lienem in situ naturali haerentem, sed adeo longum, ut ex trema parte ad cristam ossis ilii descenderet: color erat optimus huius visceris, nihilque praeternaturale in eius parenchymate detectum fuit; licet cu cura a perito anatomico, & medicis praesentibus examinarentur omnia. Quu autem a primis incunabulis defuncti curam gesserim, nihil unquam detege potui, quod vel levissimam suspicionem daret lienis male affecti.

Videntur veteres medici similia observasse, & peculiari nomine denota Vocaverunt enim sic affectos μεγαλόσπλαγχνυς illos, qui magna & in tumo sublata habent viscera. Licet enim tales crederent morbis opportunos viv imo & quandoque eodem nomine uterentur, dum viscera mole aucta mo afficerentur, tamen videntur agnovisse dari homines, qui naturaliter m viscera habent; de qua re videri possunt illa, quae *Foësius* (c) habet.

7.° Ad numerum quintum notatum fuit, omnem pinguedinem minui tuo, & tandem vix non penitus evanescere: sed, uti notum est, muscu biuntur non tantum undique tunica cellulosa, sed & eadem se insinuat singulos fibrarum muscularium fasciculos, ex quibus maior musculus c nitur ad ultimas etiam subdivisiones usque, sicque efficit, ut fibrae lares cum vicinis non concrescant, sed maneant semper separatae. Hi summa illa emaciatio adest, musculorum torositas minuitur, ultra quai potest. Verum quidem est in ultimo senio, dum totum corpus exsuc aridum obrigescit, vix ullum pingue superesse in corpore, & tamen penitus deletum esse motum muscularem, uti nec in consummatissima dum sola cutis ossa tegere videtur tantum. Verum adhuc ipsa musc brica superest illibata, quae sensim in rachitide minui, & tandem detur, dum torositate & mole quasi musculorum fere abolitis illu superest, inerti flacciditate languet. Causa enim muscularis motus musculis, sed in illos aliunde derivatur, dum agunt. Verum, ut fieri possit, requiritur debita structura musculi, ut causa movens allata ad musculum effectum praestare possit. Videantur de ha quae ad §. 1058 & 1059 dicta sunt.

Egregius in historia naturali *Daubenton* (d), ubi describit sceleta gularia rachiticorum, quae in thesauro regio servantur, ob bonae defectum carneas corporis partes debitam firmitatem perdere not ossa satis consolidari, dum increscunt; hinc vertebrae, quarum si rosa admodum est, emolliuntur & subsident; unde sequitur co

(c) Oeconom. Hippoc. litera M. pag. 242.
(d) Histoire natur. gener. & particul. avec la descript. du Cabin. d pag. 56. &c.

rvorum, qui ex spina dorsi emergunt, & potestas mu-
& artuum exercendi impeditur magis magisque, tandem-
:it, dum quotidie augetur malum. Mirae quidem depra-
i in sceletis rachiticorum observantur, nec improbabile
primi tandem medullam spinalem contentam in theca ver-
os inter commissuras vertebrarum ex spinali medulla emer-
:ae paralyses in rachiticis vix observantur. In miseris illis,
.ecta fuit penitus, videmus quosdam emergere totos defor-
.deo distorta, ut vix possibile videatur, hoc contingere po-
mpressione spinalis medullae ac nervorum, & tamen non ob-
is. Quin imo *Glissonius* (c), cuius testimonium maximi pon-
hitidis historia testatur sequentia: *nunquam, quod meminimus, apoplexiam huic affectui supervenisse novimus; deberet autem ius (saltem in morbo confirmato) evenire, si laxitas & debilitas n a defectu influxus cerebri originem duceret.* Minori cum peri-
,unt distorsiones illae in spina dorsi, quia lente & sensim fiunt
, & theca illa vertebrarum, dum divergit a recto tramite, no-
:um circuli facit; unde sensim medulla spinalis se accommodat
gurae canalis ossei, per quem deducitur. Idem verum est de ner-
ex vertebrarum theca toto hoc itinere egrediuntur.

:i sustinendo corpori humano serviunt, firmum fulcrum praestant
mollioribus, quae illis adhaerent, nec possent vasti adeo musculi
ore humano, & animalium maiorum, potentiam, quae adeo valida
ır, exercere, nisi duris affigerentur ossibus illorum extrema.
centis autem animalis corpusculum refert molle gluten, nec ossa ipsa
oliditatis habent in prima origine, quae tamen postea tantum robur
ıriciem acquirunt. Placuit celeberrimo *Hallero* indagare illa, quae in
ıs contingunt, dum ex flexili glutine mutantur in duram adeo sub-
iam, quae per secula aëris iniuriis in coemeteriis publicis exposita ma-
; potest vix non integra. Solita sua incomparabili industria haec expe-
ienta perfecit in pullis nascentibus in ovo incubato. Vidit autem gluti-
s huius transitum in cartilaginem esse satis promtum & facilem: videba-
ur enim tantum requiri maior soliditas; sed non tam facile intelligebatur,
quomodo flexilis & elastica cartilago in durum & fragile os mutaretur.
Cartilago, dum tenuis adhuc est, pellucet; primum ossescentis cartilaginis
indicium est opacitas & color flavescens; simul in eodem loco incipit tunc
apparere fibrosa compages. Haec mutatio in ossibus pulli octavo incuba-
tus die apparet. Decimo die sanguinis rudimentum adest in cartilagine
ossescente; undecimo die rubedo adest dilatatis iam sic arteriis, ut rubras
sanguinis moleculas transmittere possint; eodem tempore & ossea durities
in eodem cartilaginis loco observatur: omnia haec & in callis ossium fra-
ctorum apparent, antequam in os consolidentur. De omnibus his egi alia
occasione ad §. 1261, ubi de calce podagrica agebatur. Illud autem,
quod

(c) De rachitide cap. IV. pag. 26.

quod per arterias, quarum iam aucta magnitudo est, ut crassiora admittant, adfertur ad cartilaginem, videtur esse terra, quae interposita substantiae cartilagineae facit, ut ex flexili & elastica cartilagine durum & fragile os nascatur.

Unde sequitur, si terra illa, quae cartilaginem sua miscela in os convertit, tolli posset ex osse iam facto, tunc os denuo in cartilaginem mutari debere.

Pulcro & certo experimento hoc demonstratur (vide §. 1261). Calvaria enim, quae per plures annos in coemeterio iacuerat, macerata in aqua forti, diluta copiosa aqua pura, tota flexis & elastica facta fuit, ita ut in pavimentum proiecta pilae instar in altum resiliret. Unde merito concluditur cartilaginem differre ab osse, quia caret substantia illa terrea, quae in a dis solvitur, & si ex osse in acidis macerato auferatur illud terreum, dire cartilaginem, quae latuerat in vero osse per tot annos in coeme rio exposito.

Praeterea constitit ex *celeberrimi du Hamel* & aliorum experimentis, ream illam substantiam tingi rubro colore, si *rubia tinctorum* ingeratur cibo animalibus, & illis ossibus in acido maceratis liquore, soluta terra p omnem colorem, & manere cartilaginem non amplius coloratam.

Sed & inde patuit, per ipsas vitae sanae actiones deteri perpetuo p solidas corporis, ne ossibus quidem exceptis, & iisdem vitae sanae ac bus restitui perditas. Dum enim alternatim nutriebat animalia cibis c tis nunc addita rubia tinctorum, nunc non, per aliquod tempus invenit os rum variegata circulis albis & rubris, simulque didicit, mensis spat tabilem terrae copiam ossi appositam fuisse; quod ex colore facile guere poterat. Patuit pariter intra sex septimanas evanescere illam nem, si animal cibis solitis absque additione rubiae tinctorum uteretu nempe iacturam terreae ossium substantiae supplet alia similis mater non tincta amplius rubro colore.

Inde concluditur, quod terrea haec materies, quae cartilagini add in os convertit, fluxerit per vasa cum sanis humoribus, & ossibus r illud, quod quotidie de illorum substantia periit, uti ad id, quod mentum ossium in iunioribus requiritur. Unde ovo incubato pullus gesimo die, qui firmis iam ossibus insistit, & quaquaversum discur

Verum eadem haec terrea materies, dum per morbum mutatur, bus osseis rite applicari nequit, ad alia loca deponitur, vel & elin corpore, uti ad §. 1261 dictum fuit. An simile quid in rachiticis contingit? *Glissonius* (*f*) habet sequentia: *Aliquis nostrum testatur vidisse glandulas strumosas tam numerosas, ut viderentur aequare rare magnitudinem ipsorum pulmonum: sitae autem fuerunt utrimqu mones & mediastinum, & a thymo usque ad diaphragma protensae* vere infantis rachitici membrana pulmones succingens aspera e rantiis, tuberculisque verrucis non dissimilibus. *Apertis pulmonib bus locis tartarea seu gypsea substantia concreverat* (*g*). In cad

(*f*) De rachitide cap. II pag. 13.

(*g*) Bonetii sepulchret. tom.

Benevoli (h) invenit, substantiam pulmonis dissectam cam materia alba, tenaci, crassa, quam pressus pulmo labat: credidit, pulmonem plenum fuisse chylo in hoc ndurato, quod vix verosimile videtur. Similis observa- puero rachitico, in cuius humero dextro supra flexuram it tunica spissa, quasi cartilaginea; qua aperta effluxit nofo lacti aut caseo coagulato similis. Similis in femore ilaginea inveniebatur, quae obvolvebat tumorem, quo juor priori similis, paullo quidem spissior, albus, caseosus, tres circiter uncias.

ateries terrea, a qua ossium firmitas & robur pendet, non & modo debitis, maior flexilitas ossium adest; unde dum s innititur ossibus nondum consolidatis, praessae epiphyses tumere incipiunt; & in iunioribus, qui nondum incesserunt, carpis, tales prominentiae apparent, quia sedentes saepius ma- tur, uti *Glissonius* (*) notavit. Illae protuberantiae si exami- partibus carnosis aut membranosis, sed in ipsis ossium extremis, eorum epiphysibus radicari deprehenduntur. Imo si ossium illae e lima radantur, apparet, quod sint eiusdem similaris substantiae : ossium partes (l). Hoc autem notatu dignum credidit ideo, *coniectarunt aliqui ossa in hoc affectu interdum esse flexibilia instar d nos nusquam id vidimus, neque ab oculato teste fide digno relatum r. Quare, ut fabulosum hoc signum plane reiicimus.* In adultis qui- ervatum fuit, aliquoties ossa penitus emollita fuisse, sed in rachiticis int, minus incurvantur a pondere incumbente, epiphyses pressae pro- it, sicque corpus misere defiguratur, & nisi curetur integre morbus pore ossa illa deformia indurantur denuo, & tota vita manent mise- tolerati morbi vestigia.

Adeo frequens occurrit in rachiticis vasorum caput petentium, vel edeuntium magnitudo, ut plures auctores, qui de hoc morbo egerunt, vo- nt eius essentiam tantum consistere in illa nutritionis depravatione, per m quaedam partes nimio graventur nutrimento, hinc mole augeantur ni- aliae vero tanto minus recipiant, adeoque necessario contabescant. De ceribus mole auctis ante dictum fuit, & notatum, quod non semper mor- sa videantur; uti etiam, quod caput & facies mole aucta appareant, dum eliqua decrescunt potius. Attenti ad causam aucti in superiore parte corporis ncrementi observaverunt arterias & venas iugulares ampliores esse, dum re- liquae decrescunt. *Glissonius* (n) idem quidem affirmat, sed solita fide ad- dit, aliquoties augmentum illud vasorum capitis apparuisse *in corporibus novissi- me*

(h) Dissertazioni ed osservazioni pag. 247.
(i) Acta physico-medica natur. curiosorum tom. I pa . 103.
(k) De rachitide cap. II pag. 10. (*) Ibidem pag. 11.
(l) Ibidem cap. XXI pag. 269. (n) Ibidem cap. II pag. 15.

me apertis, non tamen audet ille concludere illud perpetuo in hoc affectu obtinere, vel non, licet suspicetur, ita se rem perpetuo habere. Rationem, quare huius rei oculatum testem praestare non posset, sequentem adfert: *Non venerat nobis in mentem, id antea ab initio nostrae anatomicae circa hoc subiectum indaginis scrutari.*

§. 1486. In illis vero, qui iam ambulare incoeperant, noscitur adveniens malum 1 ex omnibus antecedentibus; 2 ab incessu tardiore, infirmo, prolapsu, instabilitate, transeunte in assiduam sedendi voluntatem, mox abituram in decubitum perpetuum, tandemque in impotentiam motus quorumcumque artuum, collo flaccidi, capite nutante; 3 ab ingenii praematuro acumine, sensuum acero exercitio, appetitu & digestione ferme illaesis.

Dictum fuit ad §. 1481, rachitidem vix unquam connasci, raro ante nonum vitae mensem incipere, & si nullum inchoati morbi vestigium apparuerit ante biennium aetatis absolutum, postea vix de hoc morbo periclitari pueros; actumque hactenus de signis morbi in illis, qui nondum incedunt; nunc indaganda sunt morbi indicia in illis, qui iam ambulare coeperunt.

1.° De his actum fuit.

2.° Sani infantes, quandiu vigilant, vix unquam quiescunt, sed perpetuo artus movent & totum corpus, nisi coërceantur, perpetuo hinc inde currunt, quaevis obvia arripiunt, quibus dum potiti fuerint, mox rejiciunt, alia festinantes, sic non leviter custodes suas solent fatigare parvuli. Notum est, vix non omnes morbos graviores imprimis a lassitudine spontanea & gravitate corporis incipere; non ita diu post febres, vel & morbi sequuntur haec morborum praeludia. Ubi ergo in iunioribus agilitas illa & puerilis petulantia incipiunt minui, licet nullus alius morbus adsit, tunc rachitidis suspicio nascitur; quae magis magisque confirmatur, si lassitudo insolita & tarditas ad motum corporis diutius perdurent, & augeantur. Haec motus muscularis debilitas incipit a primis morbi initiis. Si intra primum aetatis annum, aut circiter, pueri hoc morbo infestantur, serius solito pedibus insistunt prae illa debilitate, & plerumque prius loquuntur, quam incedunt; quod in Anglia pro malo omine haberi dicitur. Qui ambulare iam coeperunt, antequam morbus ingruat, tardius incedunt, infirmius insistunt, vacillant, titubant, cadunt. Si quando laetentur, non profuse rident, neque tanto cum vigore se excitant, artusve e tractantium manibus exsilire gestirent, nec irati adeo ferociter clamant, neque tanta cum animositate plorant, ac solent sani coaetanei. Iactationibus ab aliis praestita non delectantur, nec motu violentiore, ut

(o) De rachitide cap. XI pag. 263, 264.

sciam aliquam meditabundi essent.

Quum autem exceptis illis, qui in capite & facie locantur, reliquorum musculorum firma torositas sensim minuatur, ita ut laxi & penduli sub flaccida cute tangantur, hinc assidua sedendi voluntas tandem in decubitum perpetuum abit; eo quod sedentes corpus erectum tenere nequeant; sed id inclinantes modo antrorsum, modo retrorsum, modo ad alterutrum latus, quaerunt sustentacula, quibus recumbentes ignaviae suae auxilium praebeant. Miserrimum visu est, quomodo caput mole auctum, dum adultior morbus iam est, tenui collo sustineri amplius nequeat, sed nutando in hanc illamve partem dilabatur. Similis debilitas in spina dorsi observatur. Unde & *Glissonius* (*q*) hanc prognosin dedit: *quo enormior est moles capitis, eo longior & difficilior curatio. Quo debilior est spina dorsi, eo gravior & periculosior morbus.*

3.° Miselli illi, licet debiles, & ad motum corporis artuumque inepti acumine ingenii valent, ac quidem plus, quam in tenera tali aetate quis exspectaret: simul sensuum omnium exercitium illibatum manet. Hinc functiones encephali in hoc morbo satis integrae supersunt; deficit aut languet saltem illa, quae motui musculorum voluntario praesidet. Forte in encephalo non haeret causa labefactati motus muscularis, sed potius pendet a perdita musculorum torositate & inerti languore, qui in rachitide observatur. Ubi enim per idonea remedia emendatur vapida, quae in hoc morbo adest, cacochymia, & restituitur firmis partibus solitum hac aetate robur, muscularis motus pari passu redit, quo haec vitia solidarum & fluidarum corporis partium corriguntur.

Dissimulandum tamen non est egregium *I. Petrum Buchnerum* (*r*), qui indagando huic morbo non levem operam dedit, scripsisse, quae sequuntur: *Ego saltem plures stupidos rachiticos, quam facultatibus animalibus valentes, hactenus vidi: etsi quoque viderim.* Verum notandum est, quod hic agatur de signis rachitidis advenientis in illis, qui iam ambulare coeperant, antequam morbus illos invaderet. Hinc non mirum foret, si rachitici in morbi principio ingenii acumine & sensuum exercitio valerent, dein in morbi aucti decursu stupidi & hebetes fierent. Imprimis hoc continget, si serum extravasatum in calvariae cavo incipiat colligi. *Glissonius* (*s*) de dissectis rachiticorum capitibus testatur sequentia: *Inter duram & piam matrem, atque in ipsis ventriculis cerebri, serosas aquas in nonnullis a nobis dissectis reperimus;* *unde*

(*p*) De rachitide cap. XXI pag. 265.
(*q*) Ibidem capite XXII pag. 286.
(*r*) Disputat. ad morbor. histor. opera Halleri tom. VI pag. 285.
(*s*) De rachitide cap. II pag. 15.

unde patet affectum hunc cum hydrocephalo complicari posse. Cerebrum in aliis a nobis dissectis satis firmum & inculpabile, neque illuvie serosa inundatum deprehendimus. Unde illa hebetudo, si comitetur quandoque rachitidem, non pendet ab ipso huius morbi genio, quum e contra insolitum ingenii acumen toties mirentur medici in rachiticis, sed ab alio morbo accedente ortum ducit, seri nempe aquosi collectione in calvariae cavo.

Sapienter enim *Glissonius* (*t*) monet, medicos morbos fere omnes tractu temporis alios diversi generis sibi adsciscere, & ideo morbos chronicos plerumque ante obitum iam esse complicatos. Non ergo credendum est, quidquid in rachitide defunctorum cadaveribus praeternaturale reperitur, ad hunc morbum pertinere, quum forte potius ad alium morbum rachitidi ante mortem supervenientem spectet. Ut igitur certi quid statui possit, plura cadavera eodem morbo defunctorum debent perlustrari, ut rite distinguatur quaenam perpetuo, quae plerumque, quae frequenter, quae raro in dictis corporibus eodem morbo exstinctorum observentur. Simul monet memoria habendum esse, quod illi, quorum cadavera secantur, rachi gravissime decubuerint, quum succumbere debuerint malo, adeoque non spectanda esse in vivis, recens affectis, eadem symptomata, eamdem magnitudinem, cuius effectus in cadavere reperiuntur. Erroris pericu exponeret, qui post empyema in cadavere repertum concluderet, pus dedisse originem pleuritidi, quae suppurata postea empyema produxit.

Ceterum in hoc morbo imprimis incipiente appetitus & digestio satis integra. Unde subdole prorepit malum sensim auctum. Quum ex praecedentibus patuerit, viscera abdominalia in rachiticis mole augeri, sed ceterum satis sana inveniri non adeo mirum videtur illorum actiones in morbo incipiente perstent adhuc illibatae.

§. 1487. Adultior morbus exhibet magnum caput suturis interstinctum; thoracem ad latera compress sternum in acutum assurgens, cum nodosis costarum extremi men protuberans; cariosos cum nigritudine dentes, quae sen saepe in omni vita perniciosos similes morbos creant, maxim ventosam & cariem ossium.

Sequuntur nunc illae mutationes, quae procedente morbo ob aegris. *Caput magnum suturis amplis interstinctum.* In recens uti notum est, calvaria nondum est tota ossea, sed capitis ossa adhuc separata sunt, & ossis defectum supplet membrana: hoc ut caput infantis partus tempore per ultimas pelvis angustias cedere possit validis parturientis nixibus, & prodire facilius. variae loco, ubi ossa bregmatis cum frontis ossibus unient

(*t*) De rachitide cap. II pag. 8.

est irregularis figurae, ubi nihil offei, sed mera memlo deprehenditur. Locus ille *fontanella* dici solet: prorana haec sensim in os mutatur citius aut serius in dimel fontanellam pro parte adhuc membranaceam fuisse aetatis anno. Ossa cranii postea per suturas uniuntur, o membranaceo, ideo illud interstitium inter ossa cranii em contigua reddita, suturarum nomine venit, quae eo ,unt, quo magis ossa cranii adhuc a se mutuo distent. variae cavum naturaliter semper plenum esse, & patuit ad vulneribus capitis agebatur, nisi ossa cranii coërcerent conlon molle, illud facile protuberaturum illo tempore, dum isu pondus attollit, obstaculum quodvis totis viribus remolvum duram magno conatu exprimit, subito & protracto risu da & repetita sternutatione concutitur. Unde fit, si per vullud propugnaculum laeditur, aut arte chirurgica exscinditur calvaria ossea, ut paretur via humoribus extravasatis sub cras, & molle encephalon comprimentibus, quod chirurgi adeo foll laesum muniant, probe gnari, si hoc neglexerint encephalon in trepanum appellatum fuit, brevi emersurum sub forma luxuriantis substantiae, quae resecta cito recrescit, & non tantum foramen replet, sed etiam ultra eius margines protuberat undique.

ergo notabilis cranii pars in recens natis adhuc membranacea sit ter, sensim in os mutanda, patet ratio, quare caput proportionaliter it in iunioribus etiam sanis, quod pictores & statuarii semper obser- Verum in rachiticis ossa sunt molliora, interstitia membranacea inter alvariae sunt ampliora, hinc calvariae tota compages facilius cedit halo distendenti; unde patet simul ratio, quare capitis moles auctior rachitidis signa diagnostica numeretur. Si iam consideretur copiam & rum humorum versus caput augeri ob magnitudinem arteriarum & vem iugularium (vide §. 1485 n. 9.), patet evidenter, cur ob tres cauconcurrentes ossium mollitiem, partem insignem calvariae adhuc membraceam, & copiosiorem sanguinis appulsum, capitis moles augeatur, dum eliquae partes decrescere videantur potius.

Sic & nascitur dispositio ad *hydrocephalum*, quod malum aliquando comicatur rachitidem, quandoque sequitur..

Antea §. 1485 n. 8 pluribus dictum fuit, soliditatem ossium pendere a terra debita proportione admista, ac adunata, & si illa terra tollatur, tunc os mutari in cartilaginem elasticam flexilem: simul tunc notatum fuit, intime unitam ossibus terram vitae sanae actione deteri, eliminari de corpore, & in eius deperditae locum restitui similem, quae debitam ossium firmitatem conservat. Haec firmitas minuetur, si non restituatur quotidie idem & tale, quale perierat, simulque addatur illa quantitas, quae ad debitum corporis incrementum in hac aetate requiritur. Firmitas certa in ossibus rachiticorum minuitur; hoc omnia morbi phaenomena docent; & non sine ratione roboris in ossibus decre-

decrementum, vel minutae copiae terrae ad firmitatem ossium requisitae, vel vitiosae unioni eius cum reliquis partibus os constituentibus tribui posse videtur.

Pulcra quaedam, quae huc spectant, apud *celeberrimum Boerhaavium* (u) habentur. Agebat ibi de vi solvente aquae simplicis purae, quae sola non solvit terrestria pura corpora, verum si haec acidis corrosa fuerint, tunc perfecte in aqua dilui possunt, & in illa latere, ita ut totus liquor appareat limpidissimus. Animalium pariter verae ultimaeque terrae, osseae, carneae, testaceae, ceteraeque, ita possunt solvi in acidis, & solutae dilui in aqua, sicque efficere cum aqua, in qua latent, pellucidissimum liquorem.

Contrarium obtinet, dum terrestria corpora intime uniuntur salibus alcalinis: tunc enim terra his unita in aqua postea solvi & dilui nequit. Docet hoc vitrum evidentissime, utpote alcali & terra intime coniugatis constans, quod eo minus solubile habetur in aqua, quo arctius haec bina inter se unita fuerint: sic enim formatur materies, qua non habetur alia aquae viribus solventibus magis intacta. Ideo credidit magnus vir, quod naturae auctor alimenta fere omnia animalium paucis admodum exceptis acescentia fecerit. Ita enim acidi sales in prima ventriculi officina praedominantes, felicius ad dissolutionem disponunt nutrimenta assumta, quorum partes firmae per terram imprimis cohaerent, & ideo longe difficilius in liquidum chylum dissolverentur. Verum, ubi postea ex hoc chylo formanda est iterum materies solidis compingendis apta, tunc mutatur prorsus acescentia, quae in chylo parando necessaria fuerat, & alcalescentia salium enascitur, quae apprehendens elementa terrestria compagem format aqua non solubilem, sed humoribus coërcendis parem. Ex quibus omnibus tandem concludit sequentia: *Utique, quando vis mutandi acescentia in alcalia in corpore humano deficit, ossa tum, cartilagines, dentes, ligamenta laxa, debilia, mollia, flexibilia redduntur; ut in rachiticis animadvertitur quotidie.*

Thoracem ad latera compressum &c. Ubi signa rachitidis recenset Glissonius (v), quae apparent in cadaveribus hoc morbo demortuorum, antequam sectio instituatur, sequentia notat, quae circa thoracem apparent: *Pectus* [...]*terius macrum, & valde angustum praesertim sub aliis, & a lateribus* [...] *compressum conspicitur; sternum vero nonnihil acuminatum, instar carinae* [...] *aut pectoris gallinae. Costarum extrema, quibus cum cartilaginibus sterni* [...]*mittuntur, nodosa sunt, quemadmodum de articulis carpi & tali diximus.* C[...] enim ossae requisitam firmitatem non habent; hinc facile introprimuntur [...] custodes infantum, manibus utrimque lateribus applicatis, illos humo [...] vel & ulnis impositos gestant. In quibusdam locis moris est, ut non i[...] infantes custodum brachio; nunc dextro, nunc sinistro, sed lumbis c[...] circumligetur firmum pulvinar, ex crinibus equinis paratum, cui in[...]fans, dum utraque manu custodis thoracis lateribus applicata sustin[...]

(u) Element. chem. tom. I pag. 737.
(v) De rachitide cap. II. pag. 21.

clinans vacillet perpetuo, sed maner in situ erecto pe. autem latera tantum premuntur, columna vertebrarum .terni os antrorsum elevabitur; quumque vertebrae magis .ssurget magis ex hac causa; sicque thoracis cavum late- ldetur angustius, pulmo difficilius poterit dilatari ab aëre .hma, & alii periculosi pectoris morbi toties sequuntur, & nior si fuerit, facile in phthisin migrat. Hinc in prognosi .tuitur: *Asthma (praesertim orthopnoea, atque ea spirandi a decubitus in neutrum latus admittitur) valde periculosum: n sibi comitem perpetuo fere adscripsit, nisi forte alius morbus aut interveniens accelerata morte tabem adventantem praeverterit.*

tuberans. De hoc dictum fuit §. 1485 n. 6.

nigritudine dentes. Quum rachitis frequenter invadere soleat ais tempus, primi dentes solent male affici, imo & sequentes morbus in longum protrahatur. Ita ut aliquot viderim adole- .rum morbus in initio negligentius tractatus fuerat, qui eden- int tota vita: raro quidem hoc contingit; sed saepius observa- iori modo, aliquot ex incisoribus imprimis deficere dentes, quo- tamen circa septimum annum, vel & serius aliquando, quando tes lactei dicti vacillare solent & cadere, renovantur. Quum enim validus fuerit, & diuturnus ossa male afficiantur, mirum non est militer affici. Sub adamantina crusta dicta, quae extra gingivas t, tecta latet substantia ossea tenerior, quae, dum corrumpitur rustillatim excidit. Observavit *Glissonius* (y) dentitionem, dum r rachitidi, morbi progressum multum accelerare; simulque monet se- a: *Dentes nigrescere, aut frustillatim excidere periculo non vacat, atque peius est, quo tardius alii in eorum locum succrescunt.* Docetur enim s medicus validum fuisse malum, si secundi dentes in alveolis adhuc es a prioribus insidentibus corruptis male affecti fuerint, vel saltem ilius cedere medelae adhibitae, & tardius eradicari posse. Observa- antea iam laudatus *Buchnerus* (z); *a dentibus oriri morbum; unde si ans serius post primum annum, v. g. anno uno & dimidio, aut quadrante, t plane expleto iam annorum binario dentes edat, utut antea vegetus & ala- fuerit, metuendum est, ne in spinalem morbum incidat, sive convulsiones lentitioni accedant; vel non. In rachitide imperfecta dentes, carie eiecti, se- ptimo anno reparantur, in perfecta vero non.* Notandum est, hunc auctorem per- fectam rachitidem tunc vocasse, ubi omnino desperabat de morbi curatio- ne. *Rachitis imperfecta difficulter, perfecta vix aut raro curatur. Saltem oblata licet occasione curam periclitari noluit.* Quod tamen laudari nequit, quum toties & in hoc, & in aliis morbis emerserint aegri, qui conclamati omnibus videbantur.

Observavit autem, si dentium cariei accederet insignis oris graveolentia mor-

(x) De rachitide cap. XXIII pag. 288. (y) Ibidem pag. 287, 288.
(z) Disputat. ad morb. histor. opera Halleri tom. VI pag. 286, 287, 288.

morbum fere lethalem esse. Sed & prognosin *Glissonii* circa tardam n
rum dentium in rachitide eruptionem confirmavit (*a*). Tarde enim p
dentes prodierunt, & cum continuis fere convulsionibus: postea rach
incipientis omnia signa adfuerunt, dentes fiebant flavi, dein nigri, &
derunt: ita per quinque annos vixit edentula; tandem undecimo aetatis
unicus dens emersit, qui ad mortem usque perstitit, quae decimo q
aetatis anno calamitosae vitae finem imposuit: miram corporis defo
tem rachitidis tam diu toleratae affectum, tabula huic dissertationi a
exhibet.

Licet enim saepe citius longe morbo succumbant rachitici, tame
pauci emergunt, sed miseram vitam trahunt deformes, & ad omni
inhabiles, nisi in tempore idonea medela adhibeatur; de qua postea
Unde *Glissonius* (*b*) de prognosi huius morbi agens statuit sequentia
statum morbi attingunt, quo nempe is non amplius augetur, omnes si re
tientur, evadunt, nisi forte alius morbus sit coniunctus, aut casu aliquo
veniat, aegrumque in augmentum ulterius deturbet. Declinatio sympt
similiter, sed certius sanitatis restitutionem pollicetur.

Quae sensim aucta saepe in omni vita perniciosos tales morbos creant
me spinam ventosam, & cariem ossium. Ossa debitam firmitatem nc
re in rachiticis antea pluribus demonstratum fuit; hinc naturalem
figuram non retinent, dum premuntur a pondere incumbente corp
cti; unde toties spina dorsi deformatur, uti & extrema inferiora;
mis superioribus idem contingit, dum sedilibus insidentes perpetuo
decumbentes in lectulis, manibus & brachiis innituntur, ut situm
mutare possint, qui si idem manet diu, molestiam sanis etiam &
hominibus creat: unde & observatur in sanis dormientibus, qu
tempore situm mutent aliquoties, ut molestiam leniant, quae senti
pondus corporis iacentis haec vel illa loca premit diutius. Nisi e
situs mutatio obtineret subinde, suffocaretur circulatio in partibus,
cumbimus, & sequeretur gangraena in locis maxime pressis, uti tot
medici factum fuisse, dum aegri hebetes & soporosi decumbunt,
molestiam sentiunt, simulque custodes, licet moniti, situm decumbe
tare negligunt. Quum autem sensuum sincerum exercitium adsit
cis miselli manibus utuntur frequentius, ut situm mutare possint;
tuberant epiphyses radii, ulnae, humeri, & pars ossium inter artic
debita firmitate carens, incipit incurvari. Posset & musculorum
fixorum actio mutare naturalem figuram ossium, quae in hoc m
facile cedunt; sed antea patuit musculorum torositatem ac robu
rachitide, & decrescere illorum activitatem; unde forte minus a
metuendum erit. Dum autem felici cura musculis robur redit,
rat, & simul firmitas in ossibus succedit sensim, tum musculo
affixorum sola vi emendatur ossium incurvatorum figura saepius;

(*a*) Disput. ad morbor. histor. opera Halleri tom. VI pag. 280.
(*b*) De rachitide cap. XXIII pag. 287.

tione huius morbi dicetur. Accuratissimus *Daubenton* non tan-
ibenda corporis humani fabrica, sed cui nullus comparari nequi-
in anatome comparata, ut solet vocari, quae plurimorum ani-
tes describit, & cum humanis eiusdem nominis comparat, unde
astratur intellectus omnium functionum; celeberrimus, inquam, ille
m describit locupletissimum rerum naturalium thesaurum (*c*), cui
io & augendo tanta cum laude praeest, plura specimina describit,
etiam figuris nitidissimis exprimit, quae docent evidenter, quam mi-
ossa humana mutari possint in hoc morbo, imo & quandoque ipsa
ostantia miserrime destrui tandem. Quum autem morbosi hi ossium
accuratius conspici possint in ossibus siccis, hinc & sceleta descripsit
avit, in quibus ossa propriis ligamentis inter se nexa manserant. Omnia
ente legi & considerari merentur.

am, quae ad decimum quartum annum usque cum rachitide luctata
antequam morbo succumberet delineavit *Buchnerus* (*d*). In hac figu-
ens membrorum deformitas apparet quidem, verum ossium partibus
mollibus tectorum status non apparet; sed in sectione cadaveris eiusdem
e (*e*) leguntur sequentia: *Supra modum molles & scissu faciles cartila-
erant. Ipsa vero ossa cartilagineam naturam & mollitie, & facie ipsa
lata sunt. Cultro anatomico absque vi totum os femoris discidi. Articuli
urali sua constitutione, uti totum corpus, degeneraverant. Ita contracta &
sa pelvis ossa erant, ut digitum ano immissum vix admitterent, atque ut
tota vesica in abdomen expulsa peregrinaret. Cavum ossium fistolosorum
inis oppositis lateribus admodum compressum erat, ut cavitas cylindrica in
iam & paralelogrammiformem mutata esset.* Miras tales deformationes in
hitide defunctorum cadaveribus observavit & *Daubenton* (*f*), sed tam
ias, ut de exacta illarum descriptione desperaret, licet ossa sceleti huius
elicta ligamenta, quantum fieri poterat, in naturali situ manserint; unde
oriam huius sceleti sic finit: *uno verbo dicam, pleraque ossa complanata
isse diversimode secundum illorum longitudinem.* Tres pedes & duos polli-
es longum erat illud sceleton, licet ex dimensione ossium singularium, &
ssificationis progressu observato credibile videretur, subiectum hoc octode-
cim aut viginti annorum fuisse, dum ab hoc morbo moreretur. Antea ad
§. 1316, ubi de partu difficili agebatur, notatum fuit, obstetricantes fem-
per difficiliorem partum metuere, dum assistere debent parturientibus, quae
in iuventute laboraverunt rachitide, praecipue si circa ultimas lumborum
vertebras, & ossa, quae pelvis cavum constituunt, notabilis deformitas man-
serit; quae non tantum difficilem partum facere potest, sed & quandoque
penitus impossibilem. Videantur illa, quae in hoc loco dicta fuerunt.
Similia incommoda ab eadem causa nasci poterunt, dum ob spinae defor-
mationem

(*c*) Histoire naturelle avec la description du cabinet du Roy tom. III pag. 57 & suivantes.
(*d*) Disputat. ad morb. histor. opera Haller. tom. VI pag. 300.
(*e*) Ibidem pag. 281.
(*f*) In loco citato pag. 74, 75.

mationem anguſtatur thoracis cavum, ita ut pulmones libere nequeant e: plicari; unde tuſſes moleſtiſſimae, perpetuae, aſthma incurabile, anxietas i credibilis, cum facie livente tumida a motu corporis vel leviter aucto, p monis vomicae, phthiſis incurabilis, ſcirrhi, concretiones pulmonum cu pleura ſequuntur; uti ex praecedentibus patuit.

Sed & in reliquis oſſibus corporis mira vitia contingere obſervata fueru *Daubenton* (g) in illo ſceleto rachiticae, cuius modo mentio facta fuit, p tem oſſium occipitis & parietalium abſcidit, & invenit oſſa parietalia quibuſdam locis ſex lineas craſſa, in aliis vero adeo tenuia, ut pelluce in oſſibus frontis, temporum, in occipitalibus tenuia talia loca invenit. & in extremorum oſſibus tenuia talia loca inveniuntur, in quibus a le vi fractura metuenda eſt? In alio ſceleto, cuius figuram tabula aenea preſſit (h), notavit litera *E* adſcripta in media parte oſſium humeri, r ulnae, femorum, tibiae, & fibulae, iuncturarum quaſi veſtigia per on oſſis ambitum; imo & quaedam ſimilia veſtigia in coſtis apparebant. bitabat egregius vir, an forent fracturarum per callum conſolidatarun ſtigia. Obſtare videbatur difficultas, quomodo frangi potuiſſent tot o hoc corpore, & fracta iterum tam bene conſolidari. Credere malui chitidi tribuenda eſſe, morbumque hunc, qui adeo turbat oſſium inc tum, invertiſſe ſolitum oſteogeniae ordinem, qui a parte media inci verſus extrema oſſium progreditur; per morbum autem pars medi manſiſſet diu cartilaginea, dum interim oſſificatio ab utroque extren incoepta verſus medium progrederetur; binae illae oſſificationes ab e ortae, dum in medio concurrunt, produxiſſent illa iuncturarum v imo olim antequam oſſa penitus induruerant, oſſa haec in medio f tuiſſent; praecipue primo poſt nativitatem tempore.

Unde infer, quod ſi mater talis infantis graviditatis tempore c ſupplicium coram vidiſſet, rachiticus infans natus oſſibus in medi bus ſpecioſum argumentum potuiſſet dare illis, qui vim imaginati ternae in foetum eius utero contentum tueri conatur.

Verum notari meretur, rariſſime, vel nunquam rachitidem conna bum eſſe, uti pluribus ad §. 1481 dictum fuit, & licet foetus in tris iam coepiſſet hoc morbo infici, non potuiſſet primo poſt n tempore adeo invaluiſſe malum, ut tot oſſa fracta fuiſſent. Tota bi hiſtoria docet, tardius incipere rachitidem, & lento gradu aug

Sed plures auctores meminerunt facilis oſſium fracturae in rachi lebris in arte ſua *Petit* (i), ubi de morboſa mutatione oſſium i agit, monet, os humeri quidem vix mutari in figura, quum undiq ſit muſculis, qui fere aequalis roboris ſunt, nec pondus corpo debeat, ut os femoris: notat tamen, ubi per morbum iam mult fuerint oſſa, tunc in loco inſertionis muſculorum deltoidis &

(g) In loco citato pag. 74. (h) Ibidem pag. 76.
(i) Traite des maladies des os tom. II pag. 547, 548.

humeri incurvari sic, ut convexa pars anterior reddatur, pars rior concava fiat: *Verum saepissime in hoc loco os invenitur semi-quod pluribus vicibus viderat. Hoc infortunium non tantum ossi hu-is, sed saepe etiam costis, uti & mediae parti ossium femoris & cra-* puella, quae decimo sexto aetatis anno expleto rachitide periit, empore vitae femoris os levissima vi fractum fuisse, observavit *Bu-k*), licet ultimo hoc morbi stadio nequidem sedere valeret, multo edere. Alia puella per duos ferme annos lactata, satis bene se lein rachitica facta, postquam tertium annum & medium expleve-latea currens os femoris fregit, & licet in cadavere post decem annos mortuae fractura haec consolidata inventa fuerit, tamen au-oo post fracturam gradiendi facultate privata fuit.

sufficere credo ad probandum ossium minutam firmitatem in rachi-e saepius occasionem fracturae ossium.

:rea notari meretur, quod epiphyses ossium protuberent ad iuncturas). 1485 n. 8.), adeoque generaliter omnia ossa tumere circa articu-i in sceletis rachiticorum observavit *Daubenton* (*l*): imprimis ossa : & tibiae circa extrema articulata hoc vitio laborant, neque cava ›rum proportionatam amplitudinem habent, ut possint in se recipere ossis articulandi mole auctum per morbum: unde facilis luxationis um, quae forte frequentius, quam creditur, in rachiticis contingit. ıgna prognostica in hoc morbo recenset *Glissonius* (*m*), inter alia dicit: *ura sursum trahunt, neque ea lubenter extendi patiuntur, difficulter cu-*. Si caput ossi femoris non satis profunde acetabulum ingreditur in icis, ubi ligamenta laxa sunt, facile excidit, & ex articulo suo ela-, sursum retrahitur a musculis; unde membrum accurtatur, nec absque tia extendi poterit. Forte huc & spectat ultima prognosis (*n*): *qui us tolerant omnimodam iactationem corporis, ceteris paribus, facilius cu-tr.* Haec enim tolerantia monstrat, articulos esse bonos non tantum, & pectus esse liberum; quod optimum signum est. Unde in provecta itide, & ubi lethalis exitus metuitur, miselli aegroti non tantum pro-m corpus movere nequeunt, sed nec ab aliis corporis situs mutari po-t absque instantis suffocationis periculo. Vidit summas tales miserias *bnerus* (*o*) in puella rachitica, quae ultimo vitae tempore *integro pede uior reddebatur, & magno capite, ac inter elevatas scapulas quasi gomphosi nisso, brachiis & pedibus curvatis mirumque intortis, elevato sterno & emi-ste abdomine, ex homine in monstrum degenerabat. Tunc nequidem sedere lens, & brachiis & dorso miserandum spectaculum! suspendenda erat. Et re-) nisi caput perpetuo muniretur, mox totum cadebat; quo nempe curvatura rtebrarum colli divertebatur.*

Maxi-

(*k*) Dis ut. ad morbor. histor opera Halleri tom. VI pag. 279.
(*l*) Histoire naturelle avec la descript. du cabinet du Roy tom. III, pag. 74.
(*m*) De rachitide cap. XXIII pag. 287. (*n*) Ibidem pag. 290.
(*o*) Disput. ad morbor. histor opera Halleri, tom. VI pag. 279.

Maxime etiam metuendum videtur in illis, qui ex diuturniore rachitide emerserunt, ne praeter deformitatem staturae supersit hinc inde in ossibus talis mutatio fabricae, unde postea mali ossium morbi curatu difficillimi sequuntur; caries nempe, & spina ventosa.

Antea patuit in firmo & sano osse per ipsas sanitatis actiones deteri & evanescere quasi de corpore illa, a quibus firmitas & robur ossium pendent, quasi nisi ex ingestis vasorum & viscerum actione in naturam fluidarum & solidarum partium nostri corporis conversis restituantur, degenerabit ossium compages a nativa sua indole, & tandem morbosa fiet, si idem defectus diu manserit. Quum autem tota rachitidis historia doceat, morbum solidis partibus corporis, praecipue ossibus noxam inferre, mirum non videbitur, post morbum diutius toleratum in ossibus superesse mali vestigia, quae refectis viribus redeunte sanitate se manifestabunt, & quandoque debebunt separari a sanis partibus ossis; quod quidem optime fieret, si bona suppuratione partium mollium via pararetur ossium affectorum exfoliationi. Verum raro haec felicitas contingit, quum in morbo hoc, si gravior fuerit, magna in putredinem proclivitas adsit, quae quandoque in tantam malignitatem ascendit, ut viderit *Buchnerus* (*p*) miserrimam puellam extremo vitae diu, *adeo tetram ore exspirasse mephitim*, *a qua sanissimus volucris caveae*, *quae puellae vertici perpendicularis imminebat*, *inclusus*, *mox enecatus est*.

Sed, quum antea ad §. 512, & sequentibus peculiari capitulo de morbis ossium actum fuerit, omnia, quae ad hanc rem spectant, ibi videri poterunt.

§. 1488. Toto interim decursu mali lenta febricula depascitur corpus usque in mortem; tumque cadaver omnes fibras, membranas, vasa, viscera, mollia, flaccida, humores solutos, mucososque exhibet.

Quare causa proxima mali cacochymia iners, mucosa, frigida, vappida latent forte leni labe venerea permista cum laxa partium firmarum fabrica.

Rachitis lente progreditur, & non tantum per plures menses, verum etiam per annos decurrit, antequam corpus destruat, uti ex ante dictis colligitur facile. Exempla enim fuerunt allegata, ubi post primam dentitionem se manifestabant prima morbi inchoantis symptomata, & ad decimum quartum, imo ad decimum sextum annum usque misera vita protrahebatur, antequam mors tantis calamitatibus finem imponeret. Considerandum autem est, plures rachitidem in tenera aetate passos longe diutius superesse. Notavit enim *Glissonius* (*q*) illos, qui ante annum quintum aetatis completum non perfecte sanantur, postea miseros ac valetudinarios supervivere, & ante consistentem aetatem

(*p*) Disput. ad morbor. histor. opera Halleri tom. VI pag. 279.
(*q*) De rachitide cap. XXIII. pag. 289.

aetatem asthmaticos, vel cachecticos, aut phthisicos perire, *vel saltem gibbosos, nanos, curvos, aut aliter deformes postmodum superesse*. Verum notum est, omnem morbum triplici modo finiri: vel enim abit in sanitatem, vel in mortem, vel desinit in alium morbum diversum a priori, cui tamen ut caussae originem suam debet. Sic gibbosus non amplius dicitur rachiticus, licet gibbus rachitidi praegraessae originem debeat: idem de aliis deformitatibus rachitidis toleratae sequelis verum est. Hic autem affirmatur, lenta febricula sensim depasci corpus ad mortem usque, dum proprie dicta rachitis adest, licet absit saepe, dum postea in alium morbum rachitis transiverit.

Dubitari tamen potest, an in ipso invadentis rachitidis primordio lenta febricula iam comes adsit.

Glissonius (r), qui tanta cum cura hunc morbum examinavit, fatetur sequentia: *Adeo lente, sensimque obrepit, ut ad plures menses vix sui manifesta vestigia prodat, nisi forte a vehementissimis caussis eius progressus promoveatur, ut a morbo violentiore, aut colliquante, seu antecedente, seu superveniente*. In morbo provectiori adesse illam febriculam lentam, satis convenit inter omnes, sed est *tarditas motus huius morbi in sua prima invasione*. De signis autem incipientis morbi in iunioribus, qui nondum ambulare coeperunt ad §. 1487 dictum, ubi simul notata fuit ad numerum 5 insolita illa flacciditas cadaverum rachiticorum; quum ceterum in aliis morbis obtinere soleat, ut non tantum post mortem, sed quandoque & ante mortem totum corpus rigescat. Unde propinqui ultimum illud obsequium praestant defuncto, ut oculos claudant, maxillas ad se invicem adducant, ne, apertis post mortem oculis, & ore hiante, foedum spectaculum exhibeat cadaver; sic & caput in recto situ deponunt, manusque iungunt. Si nimis diu moras trahant post mortem, tanta observatur in cadavere rigiditas, ut hoc pietatis opus amplius perfici non possit, vel saltem quam difficillime. Sed in rachiticorum cadaveribus omnes articuli flexi manent, & magnum caput sola gravitate, nisi fulciatur, in hanc illamve partem dilabitur.

Humores solutos, mucososque. Merentur hic conferri illa, quae in capitulo *de morbis viscerum debilium, & laxorum* ad §. 41, & sequentes dicta sunt; uti & illa, quae notata fuerunt in morbis fibrae debilis, & laxae §. 24, & de simili vitio in vasis obtinente §. 38, & sequentibus: omnia enim haec in rachitide quoque locum habent. Ad §. 25 demonstratum fuit, defectum motus muscularis inter primarias caussas debilitatis, & laxitatis fibrarum merito recenseri; §. 30 patuit, fibras esse debiles iunioribus, quiescentibus, & crescentibus; §. 35, 2, per quietem in aëre humido frigidiusculo, cum somno pleniore, fibras solidas, nimis rigidas, & elasticas emendari; dum nempe sic redduntur molliores, & debiliores; §. 43, 3 deducitur inde inertia liquidi per maiora vasa fluentis, quae pendet a minuta copia, fluiditate aquosa aucta, & motu musculari torpescente. Sed haec omnia in rachitidis historia habentur; §. 44, ubi mala a vasis, & visceribus nimis debilibus, & laxis oriunda enumerantur, inter praecipua ponuntur *cachexia*, & *cacochymia*,

(r) De rachitide cap. CXVIII, pag. 219.

mia, pessimaeque horum sequelae, *phthisis*, *empyema*, *hydrops*, *atrophia*; quae omnia in rachitidis decursu observantur. Ad §. 48 probatum fuit, ipsum sanguinem, & cruorem esse in robustissimis maxime densum, lentum, blandum, in tenerrimis dissolutum, levem, acrem.

Omnia ergo haec conspirant in rachitide, ut humores soluti sint, nec habeant firmam illam consistentiam sanguinis sani, sed mucosum aliquem lentorem tantum; de quo §. 69, & sequentibus dictum fuit.

Observata fidelia confirmant modo dicta. *Celeberrimus Du Verney* (*s*) affirmat: *carnes rachiticorum albas, molles, decolores esse, sanguinem autem aquosum, & valde dissolutum*. In cadavere puellae rachiticae *sanguis summopere tenuis, resolutus, & rutilus erat*, teste *Buchnero* (*t*).

Quare causa proxima &c. Ex tota historia morbi hactenus descripti sequitur causa proxima rachitidis, qualis hic describitur. Causa proxima morbi dicitur, quae totum iam praesentem directe constituit; cuius praesentia ponit, continuat morbum; cuius absentia eumdem tollit. Degenerant enim humores ab illis conditionibus, quae requiruntur in sanitate, & tunc *cacochymia* adesse dicitur, quae varia esse potest; sed in hoc morbo iners, vappida, & mucosa invenitur. Adest simul laxa nimis partium firmarum corporis fabrica, uti demonstratum fuit; sed humores nostri robore vasorum, & viscerum sic perficiuntur, ut dotes ad sanitatem requisitas acquirant, adeoque sensim degenerant, dum robur solidarum partium debilitatur.

Simul & dubii instar proponitur, an forte adsit in rachitide aliquid labis venereae, sed lenioris tantum.

Celeberrimus *Astruc* (*u*) credidit, contagium luis venereae aliquando posse esse mitioris indolis, ita ut sensim viribus extenuetur, & decrescat copia, tandemque totum evanescat de corpore. Verum simul monet, hanc felicitatem nunquam sperari posse, nisi virus venereum benignum, & paucum fuerit, simulque sanguis purus, rite constitutus, & perfecte elaboratus adsit. Hoc modo, si virus non integre difflaretur de corpore, concipiebat, illud diu superstes manere posse in corpore, *sed ita coërcitum, & refroenatum, ut effectu careat; seu, quod idem est, latebit quidem in sanguine, sed latebit innoxie, quemadmodum in praxi videre obvium est*. Si autem per febrem, aliumque aliquem morbum, per diaetae errores, vigilias, crapulam &c., sanguis a sana indole degeneret, *eadem ratione venenum antea latens viribus, & copia promte invalescet, naturali ferociae restituetur; unde lues manifesta*.

Conatur suam sententiam confirmare argumento a sylvestribus arboribus desumto, quarum fructus acerbum, acrem succum fundunt: qui tamen hortensi cultura sic mitescit, ut blando sapore placeat. Si autem a debita cultura talium

(*s*) Traité des maladies des os Tom. II, pag. 291.

(*t*) Disputat. ad morb. histor. opera Halleri tom. VI, pag. 281.

(*u*) De morbis venereis lib. II, cap. V, pag. 102, 103.

lium arborum cessatum fuerit, fructuum succus ad priorem acerbitatem redit. Idem obtinere statuit in luis veneno, quod innoxie latet, *quamdiu sanguis purior largiorem similis veneni renovationem refroenaturus est; suae vero redditur nativae ferociae, & virulentiae, ubi primum depravata sanguinis integritate datur latenti veneno nocendi locus.*

Inde explicat, quare aliquando lues sequatur, dum coniugum alteruter miasma venereum latens in corpore gerit, licet diu in connubio vixerint simul, a lue manifesta penitus immunes. *Id enim supponit, quidpiam ex alterutra parte mutatum fuisse, unde contagium, quod ab infecto viro manat, iam efficacius fit, vel sanguis mulieris, qui inficiendus est, ad concipiendum venenum magis comparatus.* Quum autem statuat egregius ille vir, strumosas, & rachiticas affectiones esse degeneris luis symptomata, hinc ex eodem fundamento explicat, quare ex pluribus liberis ab iisdem parentibus genitis quidam postea laborent rachitide, alii non. *Id enim arguit, hunc aut illum nativa corporis constitutione, vel morbis, qui, dum utero gestantur, matrem debilitant, ceteris imbecilliorem esse, unde contagio altius inficiatur.* Verum ex historia luis venereae patuit, optimam, & robustissimam sanitatem non enervare susceptum in corpore virus, sed econtra sanissimos, & succis plenos iuvenes peius adhuc infici ab impuro concubitu. Imo, si post curationem luis tentatam aliquid adhuc de contagio venereo latet in corpore, silent omnia luis symptomata, quamdiu languent miseri, validis curationibus, & severa diaeta exhausti, sed simul ac vires redeunt, & bono nutrimento impletur corpus, repullulant omnia mala, & quandoque repeti debet curatio. Praeterea luis venereae symptomata differunt omnino ab illis, quae rachitidem comitantur: de qua re videantur illa, quae ad §. 1482 dicta sunt.

Videtur autem *celeberrimus Astruc* in secunda editione tractatus absolutissimi de *lue venerea* accuratius determinasse, quid sentiat de lue venerea, tanquam causa rachitidis. Quamvis enim in capite quinto libri secundi eadem legantur, quae modo recensui, tamen alio loco (*v*) habentur quaedam, quae in prima editione non inveniuntur. Agit ibidem de variis periodis luis venereae; ubi monet, se non pauca novorum morborum genera, quae a lue venerea sobolescere, vel reviviscere multis credita sunt, prudenter silentio praetermisisse, & postea subiungit, non defuisse, qui putent, ex eodem fonte fluxisse rachitidem. *Sed qui ita putant, semper chorda oberrant eadem; scilicet probant quidem egregie virus venereum degener producendae rachitidi symbolam conferre, ut & producendis non paucis morbis aliis: probant vero minime, venenum idem esse coniunctam, & adaequatam causam rachitidis; quum certum sit rachitide saepius tentari infantes plurimos, quorum parentes omni luis venereae contagio perfectissime semper vacavere.*

Non videtur ergo lues venerea inter causas rachitidis numerari posse, quum certum sit, morbum illum nasci in infantibus absque ulla suspicione contagii venerei prius communicati.

Con-

v) De morbis venereis lib. I, cap. XIII, tom. I, pag. 101, 102.

Confirmatur haec ſententia ulterius, quod longe alia curatione indigeat rachitis, quam lues; imo quod illa, quae ad virus venereum exſtinguendum commendantur, in hoc morbo minime proſint. Monet enim *Gliſſonius* (*x*) ſequentia: *Obſervavimus, pueros nonnullos, unguentis mercurialibus illitos ad necandam ſcabiem, in hunc poſtea morbum incidiſſe.*

Supereſt iam, ut de curatione rachitidis dicatur.

§. 1489. Curatio optima fit. Cibo levi, eupepto, ſicciori, minus pingui, aromatibus mitioribus condito, ſaepe dato, & copia moderata. Potu pauco, meraco, ex cereviſia imprimis, non veteri quidem, at diu cocta, & ſpiſſa. Aëre ſicco, & calidiuſculo. Veſtitu accurate ſicco, calefaciente, ex lana praeprimis confecto. Decubitu ſuper ſtoreis, ex aromaticis, roborantibus, exſiccantibus herbis factis, in elatiori aedium parte, ſupra tabulata lignea. Geſtatione, concuſſione, oſcillatione, vectione in rheda ſuper ſtrata viarum, frictione multa, calida, ſicca, pannis fumo aromatum perfuſis inſtituta, maxime ad abdomen, & ſpinam. Cantharidum iterata quandoque applicatione, vomitoriis lenibus aliquoties cum prudentia repetitis. Purgantibus deinde roborantibus per aliquot dies ſucceſſivos adhibitis. Denique uſu diu continuato medicamentorum roborantium, exſiccantium, antiſcorbuticorum, & ſpiritus excitantium. An & immerſio in frigidam prodeſt. An linimenta. Et quae.

Ex omnibus, quae hactenus de rachitide dicta fuerunt, conſtat, laxam nimis eſſe compagem partium ſolidarum corporis, & in illis deficere elaſticitatem, ac robur. Unde omnia illa, quae antea ad §. 28 pro curatione fibrae ſolidae nimis debilis, & laxae commendata fuerunt, hic etiam conducunt fere, niſi quod in rachitide curanda ſiccior victus ſoleat potius commendari, adeoque a lacte, iuſculis, panis decoctis abſtinere malint medici, & ſicciores potius cibos commendent.

Cibo levi, eupepto, ſicciori &c. Seliguntur illa, quae facile digeruntur, & nihil glutinoſi habent, ſicque promtius vi viſcerum chylopoieticorum ſubigi, & in bonum chylum mutari poſſunt. Notatum fuit ad §. 1486 num. 3, appetitum, & digeſtionem ferme illaeſa manere in hoc morbo, qui abſque hoc non tam diu tolerari poſſet. Dantur tamen haec alimenta copia moderata, & ſaepius de die, ne chylus copioſior pulmonem, ob mutatam thoracis cavitatem (vide §. 1487) plus, minuſve preſſum gravet. Pinguia repudiantur in victu rachiticorum; quia nimia mollities, & flacciditas partium ſolidarum adeſt, & in debilibus corporibus iure metuitur, ne haec in rancidam acrimoniam, quae peſſima eſt, degenerent.

In

(*x*) De rachitide cap. XVI, pag. 188.

In *materia medica* ad hunc numerum recensentur illa, quae praecipue conducunt pro victu in hoc morbo.

Laudatur imprimis panis bene fermentatus, biscoctus: farina enim lentorem habet insignem, qui emendatur, dum pasta ex farina, & aqua simul mistis parata incipit attolli in maiorem molem & fermentari, antequam clibano immittatur, & excoquatur panis. Offas enim ex farina, & aqua paratas absque fermentatione robusta, & duro labore exercita corpora ferre possunt; debiliores autem homines, uti etiam, qui sedentariis artibus sibi victum parare coguntur, a glutinoso tali victu misere languent. Rite sic paratus, & bene excoctus panis in lamellas tenuiores discinditur, & in clibano rursus excoquitur, ideoque vocatur biscoctus panis; qui siccissimus tunc est, & vasis ligneis, siccis, clausis reconditus servari potest diu immutatus, ab humido nempe aëre defensus, ne situm contrahat. Notum est, in longis itineribus saluberrimum navigantibus victum dare panem sic bis coctum. Pro rachiticis paratur ex purissimo tritico panis biscoctus, additis gratissimis, & roborantibus aromatibus, parca copia, quae maiorem saporis gratiam conciliant, & languentes vires blando stimulo excitant. Tales panes biscocti sapore placent iunioribus, saliva statim mollescunt, & penetrantur, ita ut quasi integre deliquescere videantur, sicque utilissimum nutrimentum praebent, quod a debilibus etiam cito, & facile digeritur. Quum autem dentitio saepe tarda fit in hoc morbo, dentes, qui iam emerserunt, cariosi fiant, & frustillatim excidant, panes illi biscocti, tenues quum parentur, etiam edentulis conveniunt, eo quod statim in ore humido emolliantur. Vix credibile est, quantum beneficium a tali pane percipiant rachitici; aliquoties incipientem morbum hoc solo curatum memini. Unde apud Batavos pistorum officinae panum biscoctorum varietate luxuriant, dum sollicitae matres solas has delicias fere dilectis prolibus indulgent.

Ex classe animali conceduntur carnes macilentae, iuniorum imprimis animalium, sed assatae; solent auferre crustam exteriorem, quam ignis vi produxit, proximamque huic carnem in propriis succis coctam sub hac crusta, quae exhalationem subtilioris partis impedit, minutim concidere; & cum pane biscocto contrito, addito pauco sale, & lenibus aromatibus, sic parant fercula sapidissima, quae etiam edentulis prodesse possunt. Grati satis cibi etiam ex cerealibus cum uvis passis parantur, dum haec simul in aqua coquuntur ad mollitiem, & postea pauculum vini additur cum lenioribus aromatibus.

Potu pauco, meraco &c. Imprimis hic laudatur cerevisia, antiquissimus potus: nam varii populi, quibus natura vitis culturam negaverat, ex frugibus aqua maceratis non insuaves potus sibi concinnarunt, ut nusquam cessaret ebrietatis lenocinium. Unde Aegyptii ab Osiride edocti potum ex hordeo, saporis bonitatem paullo vino inferiorem confecerunt, quem οἶνον κρίθινον, vinum ex hordeo vocaverunt. Licet autem ex frumento, & aliis cerealibus parari possit similis potus, illud tamen nomen diu mansit. Cervisia, & cerevisia hinc solet vocari *a Cerere, idest fruge vocata: est enim potio ex seminibus frumenti vario modo parata* (y). Unde & dictum fuit Cereris vinum, universo septen-

(y) Videatur de his Nonnius de re cibaria lib. IV, cap. XVI, & XVII.

ſeptentrioni familiare: provida enim natura, ceſſante ibi vitis cultura ob aëris inclementiam incolis liberali manu frugum copiam dedit, unde non ſolum abunde alimentum ſumerent, ſed & potum ſibi inſtar vini nec inſalubrem, nec inſuavem conficerent. Ab antiquiſſimis ſeculis Germanos hoc potu uſos fuiſſe, *Tacitus* de moribus Germanorum teſtatur. *Potus humor ex hordeo, aut frumento in quamdam ſimilitudinem vini corruptus.*

Notum eſt, cerealia omnia abundare tali ſubſtantia, qua homines, & plurima animalia nutriri commode poſſunt; ſed adeſt in omnibus plus, minuſve lentor, qui incoepta fermentatione, dum panis ex frugibus paratur, dividitur, & attenuatur; ubi autem cereviſiae parandae inſervient, aliud artificium adhibetur, ut lentor ille corrigatur.

Primo hordeum maceratur aqua, donec intumeſcat; mox germen emittit; deinde cum ipſo germine exſiccatur ignis ope, quem in hunc uſum conſtructus fornax per exigua ſpiramenta emittit: raro citra ignis beneficium hoc obtineri poterit, idque nonniſi aeſtivis menſibus vigente aeſtu, cum ſublimi loco in tabulatis ſaepius per diem convertitur, ut humiditas a maceratione relicta diſſlari poſſit, & incoepta germinatio ſuffocari: ſi enim haec pergeret diutius, germen plantulae cito creſcens conſumeret illud nutriens, quod in ſingulis ſeminum cerealium granis contentum cereviſiam parandam ditare debet. Magni momenti in praeparatione cereviſiae eſt; obſervare illud tempus, quo incoepta germinatio ſatis attenuavit farinaceam cerealium partem, ut germen in his latens evolvi, & creſcere incipiat; nec támen eo uſque protrahendum eſt calore, & humiditate germinis incrementum, ut conſumatur nimis illa farinacea frugum pars, a qua cereviſiae efficacia pendet; unde tunc exſiccatione impeditur ulterior germinatio. Hordeum, triticum, & alia frugum genera, quae variis cereviſiis parandis adhibentur, poſtquam hanc incoeptam germinationem ſubierunt, non amplius ſuo nomine vocantur, ſed ſimpliciter dicuntur generali nomine *maltum*. *Aëtius* (z) Βύνη appellavit; *eſt autem hordeum madefactum, deinde cum enatis ligulis toſtum*. Unde cereviſiarii hominem verſatum in hac arte *maltum* ex frugibus parandi conducunt etiam maiori ſtipendio, niſi ipſi huic operi invigilare maluerint.

Maltum mola frangitur in craſſiorem farinam, quam aqua fere fervida digerunt, non tamen ebulliente; ſed ſeparatum poſtea liquidum, *malti* ſubſtantia dives, decoquunt ad variam ſpiſſitudinem, prout meracior, vel dilutior cereviſia deſideratur, quae vel recens potatur in menſis, vel poſt fermentationem abſolutam vim inebriantem, & fragrantiam ſpirituoſam acquirit, & maiori cum cautela uſurpari debet, quum largius potata temulentiam inducat, & quidem magis durabilem, quam a vino naſci obſervatur. Miratus *Plinius* hanc rem exclamat: *Heu mira vitiorum ſolertia! Inventum eſt, quomodo aqua inebriaret.*

Cereviſiae, quae rachiticis commendantur, non ſunt fermentatae, ſed ſaturatae admodum ſubſtantia nutriente frugum, ita ut cibi potabiles dici merean-

tur,

(z) Tetrabib. 1, ſerm. 2, cap. XIX.

tur; & vix in fermentationem deduci possunt ob maiorem spissitudinem, nisi prius aqua addita diluantur. Quamvis enim in praeparatione cerevisiae, uti dictum fuit, *maltum* non coquatur cum aqua, sed infundatur aquae fere fervidae, & perpetua agitatione permisceatur, ut frumenti substantia diluatur in aqua, tamen postea illud infusum decoquunt, postquam a *malto* separatum fuerit, & inspissant pro lubitu; unde pro varia spissitudine pretium talis cerevisiae crescit. Tales cerevisiae recentes laudantur: veteres enim post fermentationem peractam deposito sedimento limpidissimae fiunt, & vinosam fragrantiam acquirunt; sed & simul temulentae redduntur, & per plures annos servari possunt. *Mumma Brunsvicensis* magnam famam obtinuit inter cerevisias huic usui servientes; quae adeo spissa est, ut Cereris extractum liquidum vocari posset. Quum autem ad fermentationem requiratur certa humidi copia, hinc *mumma*, saturatissima quum sit frugum substantia, manet immutata, licet ad dissita deferatur loca. In Indias orientales navibus defertur, & gustavi inde reducem, nec mutatam tamen. Facile intelligitur, meracas has cerevisias siti sedandae impares esse, sed vim roborantem, & nutrientem insignem possident. Uncia una talis cerevisiae ter de die dari solet, cum pane biscocto ante laudato rachitide laborantibus optimo cum effectu. Anglorum, & Batavorum cerevisiae meraciores minus spissae quidem sunt mumma Brunsvicensium, sed saporis magis grati, hinc & instar potus communis adhiberi possent. In *materia medica* ad hunc numerum laudatur, si aestivo tempore, dum minus meraci potus magis placent omnibus, cerevisiae illae diluantur aequali copia aquae spadanae, vel alterius aquae ferratae. Raro obtineri potest, ut iuniores tali potu utantur. Cerevisia enim aqua diluta multum de saporis gratia amittit, & plus adhuc, si aquis medicatis misceatur. Vinum longe melius aquae connubium fert. Medicamenti loco potius servit vinum rubrum adstringens, sed simul bene maturum, si cum pane biscocto sumatur.

Vinum autem Hippocraticum dictum paratur, dum sex libris vini generosi Rhenani infunduntur unc. iv cinnamomi lectissimi forfice conscissi, sed non contusi; infundantur frigide vase clauso per 24 horas, addita simul tali copia sacchari, quae edulcorationi sufficit; dein vinum sic medicatum redditum coletur per saccum laneum conicum, quem *manicam Hippocratis* vocant in officinis, & lagenis optime clausis servetur.

Gratissimum sic habetur remedium, quod subtilissimam tantum cinamomi fragrantiam continet, & ter vel quater de die ad mediam tantum unciam cum pane biscocto datur.

Ceterum & similis potus parari posset, si vino Rhenano substitueretur vinum Florentinum rubrum, Gallicum rubrum adstringens, vinum Graecum nigrescens adstringenti sapore praeditum: talia enim vina & uberrima spirituum copia, & roborante virtute praestant.

Aëre sicco, & calidiusculo. Dictum fuit §. 1484, rachitide corripi tales infantes, qui frigidius, humidiusque tractantur; imprimis si balneo, fotu, vaporibus humidis enerventur. Ad §. 1488 constitit, causam proximam morbi consistere in cacochymia inerti, mucosa, frigida, una cum laxa par-

partium firmarum fabrica. Unde ſponte patet, prodeſſe aërem ſiccum, calidiuſculum, utpote indoli morbi adverſum. Magnus enim calor enervat, debilitat, uti vel robuſtiſſimi homines experiuntur, &, niſi calori moderato aëris iungatur ſimul ſiccitas, nullo modo prodeſſet; a calore enim humido ſolidarum partium laxitas augetur, & ſubito increſcit morbus. Illi, qui maris litora incolunt uſu edocti, infantes rachiticos in collibus arenoſis exponunt aprico ſoli, verno imprimis tempore, & ſerena tempeſtate magno cum emolumento. *Buchnerus* (*a*) notat, puellam, quae rachitica vixit uſque ad decimum quartum aetatis annum, tandem morbo ſuccubuiſſe, poſtquam longa tempeſtas auſtrina praecedens omnia mala auxerat. In alio puero rachitico (*b*) obſervavit, quod pedum officio aeſtate magis valuerit, quam hyeme; praeſertim ſi ſicca fuerit aeſtas. Diuturna autem tempeſtate auſtrina praegreſſa adeo invaluit morbus, ut amplius pedibus incedere non valeret. Unde videtur in prognoſticis pro axiomate poſuiſſe ſequentia (*c*): *Auſtrina tempeſtas rachiticis mala*; *mala hyems*. *Coelum humidum rachiticos facit: hinc & morbum auget*.

Veſtitu accurate ſicco &c. Magni momenti monitum hoc eſt; quod, ſi obſervetur, in rachiticis curandis inſigniter prodeſt. Niſi enim veſtes ſiccae fuerint a corpore calefactae, vaporem humidum emittunt, qui corpus alluens labefactat ulterius nimis flaccidas partes. Hinc ſuaſi ſemper, ut veſtes depoſitae ſiccarentur ſedulo, & ſuffumigiis ex olibano maſtiche imbuerentur, antequam induerentur denuo: idem verum eſt de lectorum ſtragulis. Induſia ex lana parata praeferuntur his, quae ex lino conficiuntur. Linea enim repercutiunt illa, quae irruunt; hinc calefaciunt quidem corpus, ſed calore humido ob repercuſſam exhalationem cutaneam, quae ſi copioſior fuerit, linea induſia penetrantur, & tota madeſcunt. Laneae veſtes bibulae ſunt, &, quum craſſiores ſint lineis, plus humidi in ſe recondunt, antequam humidae ad tactum appareant: hinc ſedulo exſiccandae ſunt, antequam de novo induantur. Quum autem & lanae aſperior ſuperficies ſit, quam lini, ſi nudum corpus tangant veſtes laneae, ab omni corporis motu frictioni ſpecies excitatur, quae inſigniter prodeſt, uti ſtatim dicetur.

Decubitu ſuper ſtoreis ex aromaticis &c. Quum ſaepius rachitici pueri compreſſum ad latera thoracem habeant, qui ad ſternum aſſurgit in acutum, hinc difficilius ab aëre inſpirato pulmones explicantur, & fere ſemper, praecipue adultiori iam morbo, reſpiratio difficilior adeſt; unde ſtoreas, & culcitras plumis refertas non ſine incommodo tolerant miſelli; quum autem fere ubique locorum

Neglectis urenda filix innaſcitur agris,

hinc illi, quibus domi res anguſtior eſt, colligere ſolent filicis folia, vel vili ad-

(*a*) Diſputat. ad morbor. hiſtor. opera Haller. tom. VI, pag. 280. (*b*) Ibidem pag. 284. (*c*) Ibidem pag. 288.

admodum pretio comparant, ut lectulos ac pulvinaria parent prolibus rachiticis, & saepe solis his foliis utuntur, quae firmioris substantiae quum sint, a pondere comprimentis corporis aegri non facile uniuntur inter se in maiores massas; praecipue si prius in umbra siccata fuerint; unde merito ad hunc usum laudantur aptissima.

In materia medica ad hunc numerum specimen habetur, quomodo tales lectuli vel pulvinaria parari poterunt ex foliis filicis & gratis aromaticis herbis, quae iubentur conteri in pulverem tenuem. Forté minutim conscissas forfice herbas addere conduceret magis: pulveres enim a corporis incumbentis humiditate conglobarentur facile non sine aegrorum molestia in maiores massas, & fragrantia herbarum suaveolentium periret citius, dum in pulverem tenuem trita sunt; praecipue quum tales lectuli saepe exsiccari debeant. Ne autem nimia fragrantia incommoda foret aegris, duplum ponderis omnium herbarum simul sumtarum additur de paleis hordei.

Dum de die adhuc surgere, & in sedili sedere possunt, lectulus interea quotidie poterit exsiccari; si autem perpetuo decumbere cogantur, praestat binos tales lectulos conficere, quibus alternatim incumbant, ut singuli exsiccari possint.

In elatiori aedium parte supra tabulata lignea. Maximam partem vitae nostrae omnes transigimus in illis locis, ubi dormimus; & quum aër siccus calidiusculus adeo prosit rachiticis, hinc convenit, ut in altiori aedium loco dormiant: inferiora enim domus conclavia semper humida sunt plus minusve. Aestivo tempore, occiduo sole, imo citius in tellure ros humidus observatur, qui quandoque ad sex vel octo pedes ascendit, & inferiorem domuum partem reddit humidissimam; ita ut situ & fungis obsitos non semel viderim conclavium angulos, & pavimentum, ligneum si fuerit, perpetuo tali madore putrescere. Talis aër pessime nocet hoc morbo decumbentibus; unde patet necessitas, ut aegri superiorem aedium partem incolant, vel saltem ibi dormiant. Lectuli fiant ex ligno, & parietes ligno obtegantur, si sumtibus ferendis sufficiant parentes. Ligna autem, quae his usibus serviunt, sicca debent esse, nec obducta ullo pigmento aut vernice. Observatur enim, quod ligna in se rapiant humidum ex aëre, & quidem magna vi; unde, si libere distendi nequeant in omnem dimensionem, ligna dissiliunt toties cum magno fragore. Ubi autem lignum pigmento oleoso aut vernice obducitur, tunc non amplius absorbet ex aëre aquam in se, sed humida tempestate aqua striatim per superficiem lignorum decurrit.

Gestatione, concussione, oscillatione &c. Quantum prosit corporis motus in curanda fibra debili & laxa, antea ad §. 28, 2 dictum fuit. Verum omnia, quae ibi laudata fuerunt, in rachitide curanda obtinere nequeunt; deficit enim sensim in hoc morbo vis muscularis, ita ut tandem omnimoda impotentia motus quorumcumque artuum adsit. Unde beneficium motus ut sentiant miseri, aliorum viribus indigent, ut absque virium propriarum dispendio omnes fere fructus muscularis motus acquirant.

Facile intelligitur a lenioribus hic incipiendum esse, & sensim ad fortiora progrediendum.

Ge-

Gestatio inter placidissimas atque debiles exercitationes numeratur a *Mercuriali* (d), & *propterea non solum sanis & valetudinariis, verum etiam longis, ac inclinatis morbis, & denique iis, quibus lentae morborum reliquiae remanent, nec aliter eliduntur, accommodatae sunt.* Gestationem coeliacis commendat *Aretaeus* (e); sed illam fieri iussit in locis, ubi lauri, myrti, thymus crescunt; & secundum *Petiti* emendationem (f), qui vocabulum ποιώδεα in genitivum pluralem ποιωδέων mutandum voluit, quod nempe suaveolentium herbarum fragrantia ad bene concoquendum vim quamdam haberet. Certe gestatio in talibus locis, ubi hae plantae crescunt, locum habere posset in rachiticorum cura, quum in eumdem finem decumbere iubeantur in lectulis, qui aromatibus repleti sunt; uti dictum fuit.

Nutricum vel gerularum ulnis iuniores gestari possent quidem, sed ossium mollities magnam hic cautelam poscit. Dum enim ulnis insident aegri, circa thoracem illos sustinere solent manu apposita mulieres, quum proprium corpus sustinere nequeant; sed sic periculum est, ne figura thoracis mutetur. Ubi autem diu eidem brachio insident, dum gestantur, vertebrae in unum latus declinare incipient; hinc tutius est, ut iacentes in lecticis gestationis beneficio fruantur; quod vario modo fieri poterit, uti notum. Ditiores sellis gestatoriis uti possent, quas muli baiulant (litieres); plebs curriculis utitur in eumdem usum, in quibus decumbunt rachitici pueri satis commode; qui a mulieribus trahuntur. Huc referri potest navigatio, si sicca & calidiuscula tempestas fuerit; uti & lecti pensiles, quales sunt cunae fulcris sic sustentatae, ut pavimentum non tangant, quae levi vi agitari possunt absque ullo strepitu excitato. Imo cunae vulgares, quae insistunt binis segmentis circularibus, similem usum habent, nisi quod, dum rotantur supra pavimentum, somnum quandoque impediant sono, quem faciunt, dum moventur. Omnes autem illi motus debent esse primo lenes sensim augendi, sed prudenter. Vidi non semel, a nimis valida cunarum agitatione vertiginem natam primo, dein sequente nausea molesta, & vomitu. Dum tentatur navigatio, sit illa timoribus carens, nec ullo pacto nauseam commoveat.

Oscillatio merito commendari meretur; quod exercitii genus sub *oscellarum* appellatione a veteribus appellatum putat *Mercurialis* (g); *esse funibus quatuor ad laquearia suspenso, & ibi sedentibus pueris aut puellis per aërem iactatis*. Binis pariter vicinis arboribus funem alligare solent, cuius laxe dependentis medio insident, & per aëra pelluntur a sociis: sic levi arte machinam oscillatoriam parant, qua se oblectant. Omnibus his modis, spes est, ut obtineantur sequentes effectus: scilicet, ut pendula viscera abdominalia illis concussionibus agitata roborentur, & concreta resolvantur; ut feces ex ultima digestione residuae eliminentur ex primis viis, quum in rachiticis intestina inflata minus in ingesta agere videantur; tandem & ut im-

(d) De arte gymnastica lib. VI cap. IX pag. 372. (e) De curatione morbor. diuturnor. lib. I cap. VII pag. 133. (f) Ibidem pag. 294. (g) De arte gymnastica lib. III cap. VIII pag. 215.

impetus ac efficacia aëris in pulmones augeatur, ambiensque atmosphaera calore corporis statim tepescens, renovetur assiduo.

Concussiones in teneris illis corporibus non nisi magna cum cautela tentandae sunt, & forte nunquam locum habent, nisi in morbo incipiente, quando nondum ossa firmitatem amiserunt, vel circa finem curae, ubi denuo maximam roboris perditi partem recuperarunt. Docuit historia morbi, ossa sic debilitari, ut levi etiam vi frangantur: disponuntur enim ad cariem & spinam ventosam. Et licet nullum fracturae ossium periculum foret, tamen ossa cederent concussionibus, figura vitiosa illis induceretur; unde plurima & tristissima mala metuenda forent. Concussiones autem tentatas fuisse in curanda rachitide, videtur concludi posse ex ultima prognosi *Glissonii* (*h*), cuius antea memini ad §. 1487, ubi sic habet: *Qui facilius tolerant omnimodam iactationem corporis, ceteris paribus, facilius curantur*. Bonum signum hoc dare lubens agnosco; verum caput magnum nutat sponte quaquaversum, hepar mole auctum ultra limbum costarum prominet, anhelum pectus difficili respiratione vix non opprimitur in morbo iam provecto. An tutum est concutere talia corpora? Molli carpento vehi lente miseros suaderem facile, sed vectione in rheda per strata viarum abstinerem potius ob rationes dictas.

Frictione multa calida &c. Omnes medici, qui frequenter hunc morbum vident, noverunt, quantum boni exspectandum sit a frictionibus. *Asclepiades*, uti notum est, in morbis curandis plurimum sperabat a frictionibus. Sed uti optime monuit *Celsus* (*i*), auctor ille nihil reperit, quod non a vetustissimo auctore *Hippocrate* paucis verbis comprehensum sit; quae sequuntur: *Frictione, si vehemens sit, durari corpus; si lenis molliri; si multa minui; si modica impleri: sequitur ergo, ut tum utendum sit, quum aut adstringendum corpus sit, quod fluens est; aut molliendum, quod induruit; aut digerendum in eo, cui copia nocet; aut alendum id, quod tenue & infirmum est*. Perfricatur autem abdomen mane vacuo adhuc ventriculo, panno laneo, qui imbutus vapore *benzoini*, *succini*, *olibani*, & his similium aromatum, huic usui adhibetur. In *materia medica* ad hunc numerum formula talis suffumigii habetur. Quum autem ex historia morbi patuerit, hepar mole auctum excedere limbos costarum, blanda tantum frictio abdomini applicari poterit, ne vis inferatur hepati. Simul & intestina flatu turgida molliter comprimuntur inter fricandum, sicque cavetur, ne congestiones in illorum cavis accumulentur.

Quum autem caput maius in rachitide sit, lenes frictiones & huic adhibentur, sed magna semper prudentia, quum suturae calvariae multum a se mutuo distent, & totum illud medium interpositum ossibus sit membranaceum, adeoque a validiore frictione comprimi posset, sicque cerebri functiones turbari.

Toti spinae dorsi frictio prodest; sed moderata tantum: semper enim debemus

(*h*) De rachitide cap. XXIII pag. 290.

(*i*) Lib. II cap. XIV pag. 88.

mus memores esse, corporis ossa in hoc morbo mollescere, atque ita rudius tractata facile naturalem amittere figuram; unde & eadem lenitas observanda est, dum artus superiores ac inferiores in carne musculari roborare tentamus sensim. Postquam morbus iam coepit in melius vergere, sensim frictionum robur crescere poterit. Unde & *Celsus* (*k*) monet circa frictiones sequentia: *At ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior, ut tantummodo summam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novae materiae fiat.* Licet enim magnam spem in frictionibus posuerit *Celsus*, tamen intelligebat facile, per illas quidem tolli posse obstacula, quae sanitatem turbant, verum nihil a frictionibus addi corpori, sed potius aliquid tolli (*l*). *Nam & adstringitur aliquid, eo demto, quod interpositum, ut id laxaretur, effeceras: & mollitur eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur, non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea usque ad cutim digestione quadam relaxatam penetrat.*

Cantharidum iterata quandoque applicatione. Caput rachiticorum mole maius est; hinc obtinuit, ut & illud minuere tentarent illi, qui olim morbi curam aggrediebantur, & quidem varia methodo. Memorat *Glissonius* (*m*), Empyricos Anglos, qui hunc morbum tractabant, adhibuisse scarificationem aurium; & sine hac vix felicem curationem sperabant. Plerumque bis vel ter illam adhibebant, & quidem in concha auris: utebantur autem rarius lanceola, vel acutiori scalpello, obtusiori cultello id perficiebant non morantes infantum eiulatus. Sed & quidam iubebant, dextrae auris sanguinem lana exceptum sinistro hypochondrio sinistrae dextro alligari debere. Fatetur *Glissonius*, quod hoc remedii genus non improbet quidem, *viderit tamen absque illius usu nonnullos pueros sanatos*. Quantum novi, hodie illa scarificatio aurium penitus evilvit, nec illam unquam tentatam vidi.

A *fonticulo* videtur *Glissonius* plus boni exspectasse, & dixit: *Hoc solo fere praesidio nonnullos puellos liberatos fuisse novimus*. Credebat enim potens esse remedium, si inter secundam & tertiam colli vertebram poneretur fonticulus, a quo sperabat, enormem capitis magnitudinem imminuendam fore, & superfluam serositatem evacuandam, uti & ossium augmentum nimium impediendum, & nimiam spinalis medullae humiditatem, quam metuebat, exsiccandam. Quum tamen rachitici collum flexile, & caput nutans habere soleant, fonticulus talis difficile tractari poterit, nec levem faciet molestiam; unde concludit, *fonticulum non praescribendum, nisi ea morbi magnitudo sit, ut eam aliis remediis absque hoc satis domari posse vix speremus*. Fateor candide, quod nunquam fonticulum rachiticis applicari suaserim, & tamen successit cura, si adhuc sanabilis morbus foret.

Quum in rachitide adulta imprimis tandem adsit impotentia motus omnium artuum, & antea ad §. 1069, ubi de paralysi curanda dicebitur, vesicatoria laudata fuerint, tamquam efficax remedium ad excitandum motum in musculis para-

(*k*) Lib. II cap. XIV pag. 90. cap. XXIX pag. 339 & seq.

(*l*) Ibidem pag. 88.

(*m*) De rachitide

paralyticis, mirum non est, cantharides a quibusdam laudatas fuisse ad curam rachitidis. Dictum tunc fuit, paralyticis applicari vesicatoria in illo loco spinae dorsi, qui altior est partibus paralysi affectis; sic, si hemiplecticus homo fuerit, vesicatorium applicatur nuchae; si unum ex extremis inferioribus paralyticum sit, vertebris lumborum potius cantharides applicabuntur. Unde in rachiticis, in quibus omnes artuum musculi languent, nuchae vesicatorium applicari deberet; quod ob rationes modo dictas absque molestia fieri non poterit, & quandoque dolorem excitat. Sumus autem certi, in cura huius morbi, rediturum musculis motum, si possimus efficere per artem, ut redeat torositas, quae per morbum perierat musculis. Nec videmur adeo hoc posse exspectare ab evacuatione lymphae, quae ex vesiculis per vesicatoria elevatis, dein ruptis exit. *Glissonius* (*n*) fatetur, quod vesicatoriorum usum in hoc morbo curando nondum satia expertus fuerit, tamen utiliter interdum admitti posse coniectatur.

Notat autem, aliquem ex medicis illis, qui cum ipso rachitidis indolem indagabant, bienni puello hoc morbo affecto, qui in febrim quoque continuam & malignam inciderat, quique iam prope phreniticus factus fuerat, praescripsisse inter alia vesicatorium vertebris colli adhibendum; unde manifestum levamen secutum fuit; & post aliquot dies a febre liberatus est. Postea bis vel ter infusione rhabarbari purgatus praeter omnium exspectationem fere absque aliis remediis rachitidem quoque excussit.

Neque impedire potuit felix ille successus, quin *Glissonius* minus faveret vesicatoriis (*o*): talis enim remedii *vis subito exeritur*, *& mox paullatim exhausta est*; *quod non usquequaque chronico morbo quadrat*. Unde tandem concludit sequentia: *Quocirca vix medicamenti vesicatorii applicationem in hoc curando morbo admittimus, nisi acutus una complicetur morbus, qui sui causâ hoc remedii genus exigat.*

Vomitoriis lenibus aliquoties cum prudentia repetitis. Si nempe signa docuerint, ventriculum, & alia abdominalia biliosis, pituitosis, aliisve sordibus collectis sic gravata esse, ut actionibus suis rite fungi nequeant. Talia quidem in rachiticis contingere posse, negari nequit, attamen non semper in rachitide curanda vomitoriis opus est. Verum quidem (§. 1485, 6) abdomen plerumque in hoc morbo tumidius esse, licet aegri potius macilenti sint; adeoque posset credi, ventriculum & intestina infarcta, adeoque evacuatione opus esse. Sed ad eamdem paragraphum dictum fuit, hepar in rachiticis maiorem molem habere, quandoque & lienem, licet eadem haec viscera bene colorata ac sana videantur, & nullo modo sint indurata, aut alio notabili vitio correpta. Intestina autem flatu distenta inveniuntur saepius post mortem; uti & in viventibus: ex quibus facile patet, quare abdomen nonnihil prominens & tumidiusculum inveniatur in rachiticis.

Non ergo videtur concludi posse, vomitoriis semper opus esse, quum non semper saburra evacuanda adsit; imo saepius, uti §. 1486, 3, dictum fuit, *ap-*

pe-

(*n*) De rachitide ibidem pag. 346. (*o*) Ibidem pag. 348.

petitus & digestio ferme illaesa. Quum autem hepar mole auctum ultra costas toties eminere observetur in rachiticis, an tutum foret unquam valido vomitorio dato viscus illud exponere validis concussionibus diaphragmatis & musculorum abdominalium? Hepar naturaliter costis incumbentibus tuto defenditur. Hinc prudens usus vomitoriorum lenium laudatur tantum, ubi opus erit.

Unde in *materia medica* ad hunc numerum ponitur formula vomitorii, ex granis viginti ipecacuanhae parati, quae per noctem in unc. j vini infusa mane depurata exhibentur, saccharo edulcorata. Lenissimum vomitorium dat, & potest, si iunioribus aegris propinari debeat, quantitas ipecacuanhae tuto minui multum manente tamen efficacia. Egregius medicus *Samuel Pye* (*p*) monet *Sydenhamum*, cuius tempore *ipecacuanha* nondum cognita erat, usum fuisse vomitorio antimoniato; vino benedicto nempe, sed saepius non ausum fuisse illud propinare infantibus, cum nimis valide ab illo corpus turbaretur, licet certo sciret, illos emetico indigere. *Ipecacuanha* licet longe mitius agat antimoniatis emeticis, tamen observaverat, & a viginti huius radicis granis datis non leves in corpore excitari turbas. Egregius ille medicus quadragenariae mulieri, quae emetico indigebat, dedit bina grana *ipecacuanhae*, quae bis vomitum excitaverunt summo cum levamine, & facile. Postea in pluribus adultis ac iunioribus a tam parva dosi similem effectum vidit. Imo medium granum profuit recens natis, & paucorum dierum infantibus: tabellas plures curavit imprimi, quae nomina aegrorum, quandoque & aetatem, uti & vomituum ab exigua dosi ipecacuanhae secuturorum numerum exhibent. Possent ergo leves tales emetici doses tentari, si signa decerent illas requiri.

Facilius, credo, hanc methodum omnis prudens sequetur, quam in tenera aetate audacissima tentare. *Buchnerus* (*q*) infanti rachitico unius anni cum dimidio dedit largas doses resinae scammonei, tartari emetici, sulphuris antimonii aurati; sed frustra: *tandem amplo cingulo mercuriali, cum spiritu vini saepius fricata spina dorsi, & tinctura veneris Helvetii, quae vitriolum Cyprium spiritu vini solutum continet, ita data, ut vomituriendi quidem conatus, raros tamen vomitus cieret, & appetitum plane prosterneret, in integrum restituit: furibundam praxim!* Excusat hanc audaciam, quod morbum crederet extremum esse, adeoque & extrema requiri remedia. Sed simul addit: *Id adhuc notabis, etsi doseos tartari emetici & vitrioli venerei oblitus sim, me tamen obstupuisse, ad excitandam nauseam & inappetentiam ea copia opus fuisse; non propterea, quod stupido drastica convenire ex dogmatibus veterum ignorarem, sed quod eam vim requiri, non augurarer*. Admodum verosimile videtur, puerum, qui tot & tanta pati potuit, leniori arte curari potuisse.

Purgantibus, dein roborantibus per aliquos dies successive adhibitis. Antea ad §. 1480, & 1484, pluribus demonstratum fuit, rachitidem esse morbum distinctum a tumore & duritie abdominis, quae in iunioribus observatur, post

(*p*) Medical observat. and inquiries vol. I pag. 240 & seq.

(*q*) Disputat. ad morb. histor. oper. Haller. tom. VI pag. 286.

post toleratas diu febres autumnales. Probatum tunc fuit ipsissimis *Sydenhami* verbis, quod purgantibus frequenter repetitis expellere tentaverit illud, quod post febres colligebatur in sinistro abdominis latere in iunioribus; sed in rachitidis curatione semel vel bis tantum suadet purgantia dari, quum non paucos infantes a repetitis saepius catharticis periisse vidisset.

Unde etiam in *materia medica* ad hunc numerum non habetur formula remedii purgantis, quod unica vice sumendum foret, sed rhabarbarum cum myrobalanis citreis, & parciori copia agarici trochiscati, infunditur frigido potui infantum communi tantum: succedit enim plerumque satis feliciter in iunioribus, si potus communis reddatur medicatus: in principio quidem difficulter sumunt; sed si sitientibus non detur alius potus, citius assuescunt, quam creditur: imo aliquoties vidi, quod postea puram cerevisiam repudiaverint, dum medicata non amplius indigebant.

Cerevisia fortior huic usui adhibetur, qualis antea laudata fuit. Postquam frigida infusione cerevisia per 24 horas cum his purgantibus digesta fuit, incipiunt uti; hinc quandoque alvus in initio evacuatur; sed, quum nulla sit intentio corpus subito deplendi, si videant alvum nimis evacuari, statim cerevisiam illam vi cathartica imbutam aequali copia cerevisiae purae diluunt, imo & maiore, donec moderatus reddatur admodum alvi fluxus. Quum enim hepar maioris molis sit semper, lenis alvi evacuatio non debilitans sufficiet.

Satis commode obtinetur ille effectus, si omni vesperi lagena repleatur eadem cerevisia: sic enim diluitur magis & magis efficacia catharticorum quotidie; quae non solent renovari: simul hoc commodi sic habetur, quod medicamentorum ingratus sapor quotidie fiat mitior, & vi purgante rhabarbari ac myrobalanorum exhausta iam supersit tantum virtus roborans & adstringens; quae una cum cerevisia fortiori in cura rachitidis quam maxime prodest.

Ubi aqua inservit potui communi, difficillime hoc tentari poterit; quia aqua ex sua natura insipida & inodora sapore purgantium imbuta displicebit nimis. Unde aquae puritatem intemeratam reliqui; & purgantia *hydromelli* recenti puro infundi curavi; pauca copia corticis cinamomi addita; atque talis infusi mane & vesperi cochlear, plus minusve pro varia aetate dedi.

Denique usu diu continuato &c. Laxa omnium partium solidarum fabrica est; iners, mucosa, frigida, vappida humorum indoles; membranae vasa, viscera mollia, flaccida; ossa ipsa consistentiam requisitam non habent. Omnia, quae hactenus ad curam mali laudata fuerunt, conspirant, ut morbosas has solidarum & fluidarum partium dotes mutent, emendent.

In *materia medica* ad hunc numerum recensentur simplicia, qualia & ad §. 28, 4 plura recensita sunt, quae diversis sub formis tentari possunt. Omnium commodissime potus communis aliquibus ex his medicatus reddi poterit. Habentur formulae in *materia medica*, quibus similes plures concinnari poterunt. Vinum medicatum describitur, in quo lenibus aromatibus & roborantibus additur ferri limatura, uncia media nempe libris octo vini; post frigidam infusionem ter de die uncia talis vini datur & magno cum fructu. Quandoque hydro-

hydromelli cortices cinamomi infundi curavi cum parca quantitate limaturae ferri, & bis de die cochlear dedi, augendo quantitatem in adultioribus.

Sed, quum iuniores repudient saepe oblata remedia, coguntur medici quandoque talia adhibere, quae parva sub mole insigniter prosunt. Magnum nomen habuit remedium a *Boyleo* descriptum, *ens veneris* vocatum (*r*), quod specificum contra rachitidem remedium laudabat auctor, quum iam *ultra centum infantes malo hoc ad conditionem usque desperatam laborantes sanati hoc fuissent*. Nec hoc remedium turbabat tenera haec corpora ullo modo, quum ad duo vel tria grana tantum daretur, licet *in quibusdam tamen corporibus absque periculo ad viginti vel triginta* exhiberi potuerit ex aqua destillata, cerevisia tenui, aut vehiculo convenienti quocumque. Si sensibilem operationem faceret, per sudorem, & ex parte per urinam, agebat, eratque specificum certissimum Anglorum contra rachitidem.

In Italia hoc remedium famam retinuit, & celebris *Antonius Benevoli* (*s*) felicissimum successum se vidisse testatur in nobilissima familia, in qua quatuor filii, dum ad terminum secundi aetatis anni pervenerant, rachitide perierant. Quintus filius undecimo aetatis mense eodem morbo laborabat quam certissime; cuius symptomata enumerat. Genuensis medicus per Florentiam transiens rogatus a Benevoli suasit usum *entis veneris Boylei*; quod credebat esse remedium praeparatum ex sublimatione *salis ammoniaci* a *vitriolo Cyprino*. Quum Florentiae non prostaret illud remedium, Genua missum adhibuit quotidie ad grana duo; post aliquot septimanas dedit omni die grana tria; & hoc modo pergebatur per duos menses aliquo mali levamine. Quum autem utile crederetur, usum entis veneris subinde intermittere per aliquot dies, deinde denuo incipere, & hoc tentatum fuit; sed post octo vel decem dies augebantur mala, accedente diarrhoea sanguinolenta, quae 15 vel 20 vicibus alvum evacuabat de die cum febre, urina parca, & macie totius corporis; iterum tunc ens veneris adhibebatur; quum autem adesset anasarca, tentandus videbatur & ferri usus, licet defuncto uni ex fratribus sine fructu adhibitus fuisset. Hinc mane quatuor grana *croci martis aperientis* dabantur, & vesperi tria grana *entis veneris*. Sed non diu datus fuit crocus martis, quin sequeretur haemorrhagia narium, quae quodam vesperi notabiliter augebatur cum vultu inflammato & delirio valido. Unde solo *ente veneris* cura tentabatur. Clysmata tamen adhibebantur ex aqua ferrata cum rosis rubris decocta, vel ex ovo in eadem aqua diluto ad diarrhoeam sedandam. Quum a cibo angeretur, decocto panis, ovo subinde addito, nutriebatur. Indusio laneo tegebatur. In hoc languore mansit usque ad decimum nonum mensem.

Aliquot post biennium mensibus paucorum dierum spatio omnia in peius ruebant subito; gingivae reddebantur nigrae, putridae; maculae lividae tingebant varias corporis partes cum tanta debilitate, ut morti proximus videretur.

(*r*) Robert. Boyle considerat. circa util. philos. natur. exper. exerc. V cap. VI pag. 234.
(*s*) Dissertazioni & osservazioni: tre delle quali sulla rachitide &c. pag. 229.

retur. Aderant macies, debilitas, diarrhoea; datum fuit decoctum *radicum salsaeparillae*, additis aliquot foliis *cochleariae*, *& ivae arthriticae*; simul dabantur mane duo grana *entis veneris*, & totidem vesperi. Tentabatur una & usus lactis muliebris; in quo perrectum fuit per quatuor menses; una cum *ente veneris*; & tertio aetatis anno completo magna malorum pars cessaverat iam; diu adhuc perrectum in usu entis veneris, & integre convaluit. Postea alias similes curas enumerat, quae *entis veneris* in rachitide efficaciam confirmant; imprimis si simul daretur decoctum salsaeparillae, & lac muliebre.

Videtur *Benevoli* credidisse, parum sperandum esse ab usu ferri in rachitide curanda: credebat enim, *ens veneris* Boylei ex vitriolo cyprino parari. Verum quidem est, quod *Boyleus* (*s*) dicat sequentia: *Quamvis medicinae huius experimenta & Helmontii neutiquam convenire, eam tamen e censu ordinariorum eximendam esse, observaverimus, a minerali, e quo ipsam elicuimus, ens primum veneris vocavimus*. Sed sequenti pagina, ubi praeparationem eius describit, nullam mentionem facit vitrioli veneris, sed in formula legitur: *Recipe vitriolum dantiscanum* (*aut huius defectu Ungaricum*, *vel Goslariense*), *& calcina, donec calx colorem purpureum, aut rufum obtineat*. Vitriola haec ferri sunt; & colorem illum rufum, aut purpureum calcinatione acquirunt. Iubet dein, hanc calcem aquae calidae affusione ab omni salsedine liberandam esse, quantum fieri poterit; adeoque superesit sola pars metallica. Misceri iubet hanc calcem edulcoratam & exsiccatam in mortario, contundendo, vel alio quocumque modo exquisitissime cum *sale armoniaco puro* eiusdem ponderis; dein hanc miscelam ex retorta vitrea, igne arenae per gradus aucto sublimari iussit per decem aut duodecim horas, quibus praeterlapsis, ignis augeatur, donec si fieri potest, retortae fundus igneo colore rubescat. Notat simul, sublimatum flavum seu rubicundum colorem habere, & si non fuerit coloris egregie flavi, sed pallidi, hoc contingere ut plurimum, si ingredientia non fuerint exactissime inter se commista; tuncque monet, sublimatum illud cum residuo, capite mortuo nempe, exactius commistum denuo sublimandum esse. Si vero flores illi non a capite mortuo, *sed per se iteratis resublimationibus tractentur*, *quod forsan mirabere*, *color & sublimatum incrementi loco diminuentur*. Si haec omnia considerentur, nullo modo videtur verosimile, *ens veneris* dictum ex vitriolo cupri a *Boyleo* paratum fuisse. Nulla mentio coloris caerulei fit, & addit auctor, hoc remedium *in quibusdam etiam corporibus absque periculo ad viginti vel triginta grana* exhiberi posse. Omnes tamen chemici periti norunt remedia ex cupro parata tantum tentari tuto parca dosi. Si vero videantur illa, quae contingunt, dum recentissime limatum ferrum cum aequali copia salis ammoniaci simili modo tractatur, patebit, *ens veneris* adeo laudatum in cura rachitidis agere vi medicata ferri.

Dum

(*s*) In loco modo citato pag. 233.

Dum enim bina haec conteruntur simul in mortario vitreo (*u*), quo diutius eo melius, ex his antea prorsus inodoris, vapor volatilis subtilissimus, quasi alcalinus prodit: nam, dum acidum salis ammoniaci in ferrum trahitur, pars volatilis alcalina eiusdem liberari incipiens, sponte avolat. Pulvis ille imponitur cucurbitae vitreae, siccae, purae, capaci, ut in fundo satis late explicatus sit. Alembico imposito applicetur excipulum; luto muniantur omnes commissurae; apparatus totus imponatur furno arenae, sic ut solum capitellum emergat; applicato igne 220 graduum prodibit vapor acer; stillabit liquor acer, penetrabilissimus alcalinus maxime volatilis: dum nil amplius ascendit, augeatur ignis, ut alembicus calescat; ascendent exhalationes albae primo, mox variorum colorum, & tota cavitas alembici obducetur mistis variegatisque coloribus albis, rubris, flavis, viridibus, rubris, subnigris, ut variis picturis flores referant; & ideo in officinis *flores salis ammoniaci martiales vocentur*; qui quantocyus inde ablati vitro sicco, calido statim obturando reconduntur; quod nisi fiat, ab aëris humido solvuntur statim in liquorem aureum, pinguiusculum, austerum, salinum. Certum est, salem ammoniacum sursum rapuisse secum ferrum divisum, dum in flores sublimabatur, qui ferri medicata virtute praediti sunt. Ideo *celeberrimus Boërhaevius* (*v*) dicit: *Flores hi habent vires fere easdem, quas in ente veneris dicto Boyleus laudaverat. Est enim hoc medicamentum mirifice instaurans, calefaciens, aperiens, habetque metallici sulphuris apertum corpus.* Si omnia haec inter se conferantur, bina illa medicamenta videntur eiusdem efficaciae esse; sed dubie tantummodo hoc voluit proponere *Boërhaevius*, quia *Boyleus* (*x*) paullo post addit sequentia de eodem remedio: *Interim, quum colcothar hoc exaltatum exigua saltem dosi propinetur, ubi dextre paratum est, haud secus quam ex Helmontii sententia, Butleri medicamen pauperum medicina dici meretur: ut tamen bene praeparetur, plus curae, ne dicam artis requirit, quam processum solum legens suspicari potest.* At, si conferatur descriptio *Boërhaevii* cum illa, quam *Boyleus* dederat, ratio facile patebit.

Quum autem iunioribus saepe difficulter ingeri possint remedia, usus fui non semel *tinctura vitrioli martis aurea* (*y*), cuius paucae guttulae vino Hispanico exceptae, ieiuno datae instaurant, & vires excitant. Paratur ex vitriolo martis in crucibulo ad calcem coloris purpurei rubri usto, quae calx digeritur mensis spatio in phiala alta chemica cum copia vigecupla optimi spiritus salis marini dulcis. Unica huius tincturae guttula incredibilem vim possidet in atro colore producendo: si enim vigesima guttulae parte illinatur vasculum porcellanum purissimum, cui mox infunditur infusum herbae theae, mox nigredo adest. Verum ater ille color ferrum adesse docet; uti notum ex chemicis. Sed spiritus salis marini nunquam totam hanc calcem

(*u*) H. Boërh. chem. tom. II processu CLXIX pag. 447. (*v*) Ibidem pag. 449.
(*x*) Considerat. circa utiliat. philos. natur. exerc. V cap. VI pag. 235.
(*y*) H. Boërh. chem. tom. II processu CLXVI pag. 444.

cem solvit, licet saepius affundatur novus; unde ex calce rubra vitrioli martis partem solvendam tantum elicit. Quare crediderunt quidam, hanc tincturam esse veterum chemicorum aurum potabile. Pane biscocto, cerevisia meraca, generosa, nec acida, nec inebriante numerosos rachiticos me curasse, laetus recordor, dum huius tincturae, quandoque tantum tres vel quatuor guttulas darem, semel, vel bis de die in adultioribus.

Haec videtur esse ratio, quare in *materia medica* ex quatuor formulis tres ferrum contineant: *ens veneris* enim ferri virtutem habere, ex dictis satis patere puto. Hoc remedio egregius *Zeviani* (z) feliciter utitur; sed a lactis usu, quod *Benevoli* commendabat simul, abstinere maluit acidam in rachitide acrimoniam non sine ratione metuens. Ossa certe in hoc morbo firmitatem perdunt, tument circa epiphyses, curvantur; acidisque mollescere ossa constat experimentis. Econtra illa, quae acidam acrimoniam domant, prodesse, observatum fuit. Dedit *celeberrimus de Haen* (a) in rachitide curanda *ostracodermata* in pulverem trita bis vel ter de die ad scrupulum: si simul infantes sole aprico, aëre rurali, motu in curru infantili creberrimo quotidiano, lecto & conlavi siccis, sanisque fruantur alimentis, propemodum omnes cito sanantur. Qui vero horum adminiculorum plerisque carent, solo hoc pulvere, motuque, tardius quidem, tuto tamen & certo curantur; quamdiu degeneratio universae compagis curam necdum reddiderit cuivis noto huc usque remedio impossibilem.

Infans trium annorum pessima laborabat rachitide debilis tumens toto corpore. Tentatis incassum multis, quae in hoc morbo prodesse solent, datum fuit extracti cicutae granum mane & vesperi; quarto iam die grana quatuor per diem exhibita melius appetiit. Octavo die sex grana data sunt, robustior erat; pedibus se sustinuit. Dosis extracti cicutae non amplius aucta fuit, quum omnia quotidie in melius tenderent.

Mensis spatio infans hactenus piger, morosus, meticulosus factus fuit agilis, iucundus, optime comedit; articulorum tumor ad duas tertias decrevit; color faciei fuit ruber & naturalis. Tertio mense fere finito optime sanus erat; & usu cicutae multum increvit, nec unquam malum symptoma observatum fuit (b).

Quum radix *rubiae tinctorum* ingesta animalibus illorum ossa tingat rubro colore; uti alia occasione dictum fuit; celebris in arte obstetricia *Levret* (c) suspicabatur, utile posse esse in rachitide hoc remedium, quum insignes vires diureticas haberet, & in multis morbis chronicis prodesset. Tentavit rubiae tinctorum usum, & profuisse testatur.

Ossa in hoc morbo nimis mollia cedunt corporis ipsius insistentis ponderi, vel & a vicinis duris corporibus pressa incurvantur saepius, unde mirae quandoque fiunt ossium deformationes; quae nisi in tempore emendentur offi-

(z) De rachitide cap. IV pag. 135. (a) Ration. medendi part. IX cap. VI pag. 248. (b) Ant. Storck libell. secund. de cicut. pag. 150. (c) L'art des accouchements §. 1431 pag. 244 & suiv.

ossibus postea solitam duritiem acquirentibus manent tota vita incurabiles.

Interim maxime notandum est, si idonea cura superetur malum, musculis redire citius, quam crederetur, robur & torositatem; quorum numerosissimi ex ossibus originem ducunt, vel ossibus inseruntur. Vis autem muscularis magna est, & ossium figuram per morbum mutatam restituit perfectissime in multis; protuberantes tunc epiphyses mole minuuntur, gibbosa spina dorsi, vel in alterutrum latus declinans ad naturalem figuram redit, licet nullae loricae adhibeantur, nullis fasciis vel ocreis utantur parentes, quandoque nimis solliciti de prolium figura, & huius curam committentes mulierculis, quae valida compressione saepe plus nocent, prosunt quam rarissime. Notabile exemplum talis curae apud *Benevoli* (*d*) legitur de sorore nobilis puellae, cuius casus ante descriptus fuit. Sana nascebatur, & primis vitae mensibus adeo bene colorata, ut omnes sperarent, quod fratrum calamitates evaderet penitus; vix primum vitae annum finiverat, quin iam inciperet pallescere, & angi; abdomen tumescebat, carpi, genua, malleoli protuberabant, elevabatur thorax, claviculae incurvabantur, spina reddebatur tortuosa, omnia capitis ossa surgebant, acsi laborarent exostosi, omnium corporis ossium structura reddebatur vitiosa, scorbutus, anasarca, diarrhoea sanguinea, urinae parcitas, febris, tussis molesta cum anxietate & suffocationis metu affligebant In his miseriis vixit ultra biennium. Fatetur ipse *Benevoli*, quod a remediis, quibus frater servatus fuerat, in hac aegra per triginta menses frustra adhibitis vix non abstinuisset, quum nulla curationis adfulgeret spes, sed optima mater nullis taediis, nec laboribus parcendum voluit, & perrexit indefessa.

Coepit tandem anxietas cum tussi minui, & febris cessavit: melior carnis evadebat color; tumor abdominis minuebatur; spinae curvatura dirigebatur; articulorum protuberantiae minuebantur; sterni elevatio descendebat; clavicularum arcuata figura decrescebat; ossa capitis subsidebant; stare incipiebat, dein incedere; tandem nullum morbi tanti ac tam pertinacis vestigium mansit, roboreque & sanitate aequavit coaetaneas.

Musculorum robur simulac coepit restitui, absque ullis artificiis adhibitis rediit ossibus debita figura, quae per triginta menses adeo vitiosa fuerat.

Confirmavit hoc suis observatis *Zeviani* (*e*), qui merito prohibet, ne rachitici insistant pedibus, vel incedant, quamdiu ossa mollia sunt, & figura illorum a corporis pondere, vel pressione externa facile vitiari potest; maluit, ut horizontaliter decumbant, quam ut circumgestentur in brachiis; quia metuitur, ne spina in hoc illudve latus inclinet, ossa extremorum incurventur magis, thoracis cavum mutetur, dum pectus manibus prehendunt nutrices. In multis locis moris est, ut lectulo incumbant, qui curriculo imponitur, quem protrahunt mulieres, quae rachiticis inserviunt: sic certe aegri lenis beneficio motus, & aëre aprico frui possunt, dum tempestas favet. Ubi morbus bonis remediis minui incipit, motus musculares, vix

(*d*) Dissertazioni & osservazioni, tre delle quali sulla rachitide &c, pag. 236 & seq.

(*e*) De rachitide cap. IV pag. 133 & seq.

vix non deleti antea, vigorem acquirunt, incipiunt artus movere, & sponte corpus erigere in lectulo decumbentes, manibus crepundia tractant, crura movent, & pedibus insistere sponte cupiunt. Ubi hoc videbam, licet ossa crurum adhuc incurva forent, permisi facile, & redibat ossibus nativa figura absque ullis etiam machinis adhibitis.

An & immersio in frigidam prodest: Frigida balnea antiquis temporibus in usu fuisse, hodiernis etiam ad quosdam morbos laudari, & cum fructu usurpari, satis notum est. In illis regionibus, ubi mos obtinet, ut mares natationem discant adolescentiae tempore, balnei frigidi usus frequens est. Legi de balneo frigido meretur Anglus eques *Joannes Floyer*, qui magnam huius remedii vim contra rachitidem commendavit, imo credidit, inter causas rachitidis, novi morbi, neglectum balnei frigidi esse numerandum.

Pluribus demonstrat (*f*), antiquis temporibus Baptismi sacramentum trina totius corporis immersione administratum fuisse baptizandis, non sola aspersione aquae, uti nunc fieri solet. Certum est, olim satis familiare fuisse, ut in proximo flumine, aut piscinis, nudato corpore, baptizarentur homines utriusque sexus. Imo manifestum credit, non fuisse aedificata baptisteria, nisi tertio seculo aerae Christianae; neque erigebantur tunc in templis, sed extra eadem; quod pluribus probat. Unde concludit, immersiones illas in aquis aëri communi expositis factas fuisse.

Simul ostendit, baptismum per immersionem diutius in Anglia, quam in aliis regionibus mansisse immutatum (*g*). Tempore enim Eduardi sexti Angliae regis in *rubrica* 1547 edita legitur sequens baptismi forma: *Sacerdos manibus suis prebendes infantem, rogabit nomen, & ter in aquam demerget: primo immerget latus dextrum; secundo latus sinistrum; tertio demerget faciem versus fontem: sic ut fiat discrete, & prudenter.* Dum autem regnabat *Elisabetha*, tunc rubrica permittebat, si infans debilis foret, vel privatim baptizatus in casu necessitatis, ut aqua ipsi inspergeretur.

Quum auctor credat, rachitidem sanari posse balneo frigido, hinc putat, baptismum per immersionem administratum praeservare illos ab hoc morbo; qui ideo frequens in Anglia apparuit circa annum 1620, dum immersio baptismi tempore incipiebat negligi.

Verum si consideretur, rachitidem raro corripere infantes ante nonum aetatis mensem, an credibile videtur, trinam immersionem simul & semel brevi tempore factam profuisse morbo post tot menses nasci turo? Si immersio baptismi frigida sic firmasset corpus, ut postea non afficeretur a rachitide, cur novus ille morbus prius in Anglia observatus fuit, & increvit validius, quam in aliis regionibus, ubi immersio baptismalis cessavit citius; unde adhuc hodie rachitis vocatur morbus Anglicus? Nec probatur, recens natorum immersionem factam fuisse semper in aquam frigidam; ex rubricis Anglicanis non improbabile videtur, aquam egelidam potius immersioni inserviisse. Imo, si

(*f*) Ψυχρολουσία, or the history of Cold-Bathings pag. 50 & seq. (*g*) Ibidem pag. 60.

si gelidae immersi fuerint, mox linteis calidis exsiccabantur, & statim tegebantur vestibus; unde frigidae immersionis efficacia momentanea tantum esse potuit; quae tamen averteret morbum post plures menses nasciturum.

Nec immersio credebatur necessaria, ut baptismus sacramenti efficaciam haberet (*h*). *Cyprianum* quaerebat *Magnus* sequentia. *Quaesisti, mihi charissime, quid mihi de illis videatur, qui infirmitate & languore gratiam Dei consequuntur; an habendi legitimi christiani, quod aqua salutari non loti, sed perfusi*. Respondet: *In sacramentis salutaribus, necessitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente, totum credentibus conferunt divina compendia*.

Si iam consideretur, recens natum infantem per novem menses haesisse in liquore amnii calido intra corpus maternum, insuetum penitus frigus sentiet, dum tribus immersionibus in aquam frigidam baptizatur imprimis hyberno sub frigore. Parentibus, familiae, medicis periculosum videri debuit, si subito frigori tenellum corpus exponeretur, dum baptismi efficacia nullo modo penderet ab hoc frigore; adeoque procul dubio egelida aqua adhibita fuit saepius; uti adhuc hodie fit.

Quod enim subita haec refrigeratio non leviter mutet corpus, patet ex relationibus illorum, qui balnea frigida in iunioribus adhibuerunt, & illa laudant ad rachitidis curam.

In epistola ex *Newcastle* missa ad equitem *Floyer* leguntur sequentia (*i*): Ad cavendam & curandam rachitidem nihil hic frequentius, & generatim utilius est, quam infantes annuos, & adultiores quotidie immergere frigido fluvio, mensibus iunio & iulio, vespertino tempore, per quatuordecim dies, vel diurius: si infans sit admodum debilis, unus alterve dies, imo & plures dies quandoque intermittuntur totius curationis tempore. Quidam integram immersionem adhibent bis vel ter aliquod temporis spatium remittentes, ut inter singulas immersiones respirare possint; alii immergunt tantum ad cervicem usque, & pileos aquae penitus immersos statim capiti imponunt, ut totum corpus aeque ac in prioribus indusio & pileo madidis tegatur. Omnia haec conficiuntur tam brevi tempore, quam fieri potest. Quidam infundunt aquam capiti, ut madescant toti; alii indusium & pileum penitus madefacta nudato prius corpori applicant. Mox illis applicantur toti corpori & capiti lintea calida, lecto imponuntur, & valide sudant: sic manent tota nocte; mane siccum indusium & pileus datur.

Monet autem, quod trium minutorum spatio redeant a terrore, quem haec immersio induxit. Si annuis infantibus, imo & adultioribus tantus terror contingat a subito illo frigore, an tuto hoc tentari poterit in recens natis?

Simul notat, quod validis illis sudoribus reddantur debiliores; sed tamen gradatim vires recuperent datis gelatinis cornu cervi, pedum vitulinorum &c.; ita ut circa tempus, quo folia arborum cadunt, integre sani sint, vel melius se habeant. Si haec curatio unico anno non successerit, sequenti anno repetenda erit; tuncque generaliter respondet votis.

Un-

(*h*) Ψυχρολουσία, or the history of Cold-Bathings pag. 54. (*i*) Ibidem pag. 123.

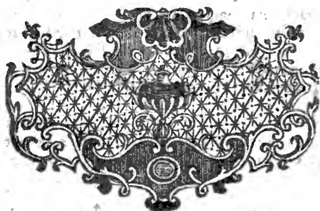
Unde videtur morbus non adeo facile tolli hac methodo & cura per tutiora cum optima ſpe tentari poſſe.

An linimenta, & quae. Omnia, quae in curatione hactenus laudata fuerunt, praecipuum ſcopum habent, ut flaccidas nimis partes roborent, & inertem, mucoſam, vapidam, humorum cacochymiam emendent. Quare linimenta, quae emolliunt, quae lubricant, hic locum non habent. Demonſtratum enim fuit, multum boni exſpectandum eſſe a frictionibus calidis, ſiccis pannis fumo aromatum imbutis; quae imprimis abdomini & ſpinae dorſi applicantur.

Verum quidem eſt, quod apud *Sydenhamum* (*k*) legantur ſequentia. *Quum vero, quae exterius admoventur, tenera infantum corpora facile penetrent, proindeque ſanguinem ipſum qualicumque virtute ſua penitus afficiant, e re erit in tumoribus, qui ventrem eorum occupant, ſive ſcrophulis, ſive rachitidi verae originem illi debeant, linimentis uti, quae ſanguinem & viſcera corroborandi, ac pariter labem aliquam morbificam iis inductam delendi vi pollent*; ſed illud linimentum, cuius formula apud *Sydenhamum* legitur, ex aromaticis, amaris, & roborantibus herbis per 12 horas ſuper cineres calidos cum axungia porcina & ſevo ovillo maceratis paratur. Facile autem poſſet talium uſus tolerari: notandum tamen eſt, talia remedia minus prodeſſe quam creditur. Parantur enim ex herbis recentibus, additur vinum, & poſt macerationem factam pinguia illa debent ebullire ad humiditatis conſumtionem; ſicque fragrantia ingredientium diſſlatur in auras.

Si ſimul conſiderentur illa, quae §. 1480, & §. 1484 dicta fuerunt, apparebit ratio, quare linimentorum uſus in rachitidis curatione occurrat rarius.

(*k*) Diſſertat. epiſtol. pag. 511.

RHEUMATISMUS.

§. 1490. Arthritidi, podagrae, scorbutoque, agnatus morbus frequentissimus deprehenditur, qui *rheumatismus* appellatur.

Non semper in *aphorismis de cognoscendis & curandis morbis*, quos in usum doctrinae domesticae digessit *celeberrimus Boërhaevius*, actum fuit de *rheumatismo*. In prima enim editione, quae prodiit Lugduni Batavorum 1709 apud *Ioannem van der Linden*, ultimus morbus, de quo agitur, est *lues venerea*, nec ulla fit mentio *rachitidis*, & *rheumatismi*; in quinta autem editione aphorismorum, quae auctior est, & ultima, quae vivente auctore prodiit anno 1737, utriusque morbi historia describitur. Sed iam in tertia editione, quae in titulo *auctior* dicitur, uterque morbus adest.

An in secunda editione horum morborum mentio facta fuerit, vel non, certo determinare non possum; quum, dum eiusdem libri, vivente adhuc auctore, nova editio prodit, & auctior, priores vix amplius quaeri soleant; unde hoc tempore inveniuntur difficulter.

Admodum tamen verosimile videtur, quod editioni secundae adfuerit rachitidis historia, sed non rheumatismi. Probe notavit *celeberrimus Boërhaevius* (*l*), quod in toto opusculo (sic placuit auctori vocare hunc artis medicae thesaurum) *aphorismorum de cognoscendis & curandis morbis* nullum commemoraverit medicamentum, ne, audito remedii nomine, & morbi, exercendae se pares arti iactarent empyrici impune in hominum perniciem grassantes. In discipulorum, quibus hos aphorismos explicabat, usum praescripserat pauca de materie medica, & quidam summa cum cautela, ut medicamina morbis curandis rite applicare possent. Quum autem *Boërhaevii* fama iam plurimum increvisset, ipso nec consulto, nec volente, optima haec circa medicaminum usum monita in usus publicos extundenda curavit Londini vir eruditus: neque tamen ita res gesta, quin errores simul bene multi & noxii in edendo contigerint. Coactus hinc recensuit, correxit, amplificavit nonnulla. Quo facto edidit *libellum de materie medica, & remediorum formulis; quae serviunt aphorismis de cognoscendis & curandis morbis*; qui editus fuit Lugduni Batavorum apud *Isaacum Severinum* anno 1719. Ne autem nocerent editiones aliae minori cura impressae, pagina tituli versa sequens habetur monitum: *Auctor nulla huius libelli agnoscit exempla, nisi*

(*l*) In praefatione materiae medicae.

nisi quae sint edita apud bibliopolam, qui suum ipse nomen hic subscripsit; quod etiam in omnibus factum fuit.

Verum in hac editione, cuius tantam curam gessit *celeberrimus auctor*, nulla mentio fit *rheumatismi*; sed ubi enumerata fuerunt remedia ad curam *rachitidis* utilia, pagina 259 subscribitur *finis*. Dein sequitur *index morborum* accuratus: in quo rachitidis nomen habetur, rheumatismi vero nullibi.

Unde concludi posse videtur, quod in secunda editione aphorismorum non fuerit actum de rheumatismo. Sed in tertia editione, quae Lugduni Batavorum anno 1722 prodiit apud *Ioannem van der Linden*, habetur & rachitidis & rheumatismi descriptio; qui morbus tunc additus videtur ideo, quia *celeberrimus Boërhaevius* enormes huius mali cruciatus ipse toleraverat eodem anno.

Magnus ille vir ab optimo patre educatus, qui non magna in re, sed virtutis plenus, novem liberis educandis exemplum praebuit singulare, quid exacta parsimonia valeat & frugalitas (*m*), ab eodem Latinae Graecaeque linguae elementa didicerat. Divisis interim temporibus corpus filii leniori agriculturae exercitio durabat solers pater, atque ipso labore animum lassari nescium ad studia reficiebat (*n*); unde mansit per omnem vitam eiusdem laboris suscipiendi amor, sustinendi vigor, atque ad Herculeam quamdam firmitatem, nervosissimam artuum compagem corroboravit. Sed nemo, qui cum *Boërhaevio* vixit, ignorat, virum alias temperantissimum, intemperantia quadam laborum, firmum, & ad omnia obsequiosum, corpus imperiose & duriter nimis habuisse.

Quamdiu horti botanici curam gessit, ante solis ortum in horto iam aderat, non tantum aestiva, sed & verna, & autumnali tempestate, ut lectioni academicae, quam hora septima matutina tradebat, omnia parata forent. Probe memini, quod anno 1721 dolorem rheumaticum passus fuerit in cervice & scapulis satis molestum, dum fervidissima aestate numerosissimis hominibus consilia dabat in loco frigidiori aedium, quas incolebat, & minus tecto corpore; sed brevi cessit malum; sequenti anno rediit saevissimum.

Valetudinis enim prodigus, & nimis fidens ferreo corporis robori, diro longumque duraturo morbo correptus fuit augusto mense fere medio anni 1722. Per quinque lunas inde, lecto immobiliter adfixus, immanes cruciatus toleravit (*o*).

Causam tanti mali ipse aeger candide fassus fuit. En ipsissima eius verba (*p*): *Lecti tepore relaxata corporis spiramenta antelucano frigori, & penetrabili irrigui roris humori, exponens, vitam fere perdidit, in se, in se incuriosus committens, quae ut cum cura caverent, aliis fideliter inculcarat.*

Forte mirum videbitur, quod crudelibus & perpetuis adeo doloribus vix non enectus *Boërhaevius* potuerit aphorismis eodem anno editis addere historiam rheumatismi, quo iam laborabat medio augusti mense. An praete-

(*m*) Alberti Schultens oratio academica in memoriam Hermanni Boërhaevii pag. 5.
(*n*) Ibidem pag. 10. (*o*) Ibidem pag. 39. (*p*) Ibidem pag. 66.

terito anno toleratum malum, licet multo levius & brevi cedens, illum impulit, ut de hoc morbo ageret, antequam eodem, sed gravissimo corriperetur. Non videtur hoc omnino absonum. Sed illa, quae de rheumatismo scripsit, nequidem implent binas pagellas, & finem aphorismorum faciunt. Praeterea tanta erat animi constantia in summo hoc viro, ut non dubitem, quin saevi morbi tempore haec scripserit. Confirmat hanc opinionem sequens *celeberrimi Schultensii* testimonium (*q*). Aliquot ante mortem annis *celeberrimus Boërhaevius* retulit ipsi, aliquid penitius de acerbitate morbi istius requirenti familiariter, se insomnes per noctes, diebus continuatas, immanes dolores non alio allevamento mitigasse felicius, quam contentissima cogitatione percurrendo, & quasi relegendo in memoria, quidquid unquam legisset, dumque equuleo ipsum admoveret dirus morbus, se literarium sibimet ludum aperuisse intus, quo carnificinam tamquam musarum cantu sopiret.

Dum sanus circa finem iunii sequentis anni de rheumatismo coram discipulis suis verba faceret, dixit quod per tres fere integros menses dolores acerbissimos passus tandem iacuerit resolutus, ut vix amplius sensus ullus, nullus utique motus inferioribus artubus superesset. Addebat, quod simulac dolor parum remitteret, coeperit evolvere omnes auctores antiquos & recentiores: excitabat enim attentio ad propria mala; sed simul monebat, quod non multum bonae frugis invenerit, praeterquam in solo *Sydenhamo*. Ex quibus omnibus credo satis confirmari, quod *Boërhaevius* morbi tempore scripserit illa, quae de rheumatismo in aphorismis habentur; licet illa editio prodierit anno 1722.

Quum autem prima editio *materiae medicae* anno 1719 impressa fuerit, mirum non est, quod nulla in hac fiat mentio rheumatismi. Sed & in secunda, quae anno 1727 Lugduni Batavorum apud eundem *Severinum* prodiit, nec in tertia editione, quae post mortem *Boerhaevii* ab eodem bibliopola anno 1740 edita fuit, aliquid de remediis ad hunc morbum invenitur; licet in titulo haec editio dicatur *auctior* atque *accuratissima* non tantum, sed & in *monito* ausus fuerit dicere sequentia: *Libellus, in quo ipse auctor plura adscripsit nova tam simplicia, quam composita medicamenta, vivensque adhuc typis concessit*. Haec nullo modo vera esse mihi videntur.

Minime mirum videtur, quod *celeberrimus auctor*, licet aphorismos descriptione rheumatismi auxerit, morbi remedia tamen non addiderit sequenti editioni *materiae medicae*. Si enim consideretur §. 1493, ubi morbi cura describitur, patebit, nulla laudari remedia, nisi talia, quorum iam saepius mentio facta fuit. Purgantia antiphlogistica, vesicatoria, medicamenta diluentia, emollientia, antiscorbutica, fomenta antiphlogistica omnino cognita erunt illis, qui attenta mente operam dederunt his aphorismis intelligendis; sique non statim memoriae occurrerent haec remedia, materiae medicae subiungitur in-

(*q*) Alberti Schultens oratio academica in memoriam Hermanni Boërhaeve pag. 67.

index, in quo facile illorum nomina inveniuntur una cum pagina, ubi exacte describuntur.

Haec praemittenda credidi, antequam morbi descriptionem aggrederer.

Rheumatismus a ῥέω, fluo, nomen habet; unde ῥεῦμα apud medicos fluxio vocatur, ex quacumque parte prodeat, & in quamcumque partem incidat. Catarrhi similiter ἀπὸ τοῦ καταῤῥεῖν dicti, quia credebantur a capite semper deorsum fluere, & articulos a quacumque causa debilitatos aptiores evadere, ut materies morbosa versus illos determinaretur. Alia occasione ad §. 1261, ubi de podagra agebatur, credo me demonstrasse, quod non erraverint veteres, quando materiam catarrhi a capite incipientem descendere versus inferiora vocarunt defluxionem.

Quum autem omnia articulorum cava muco lubrico subpingui inungantur, si similis mutatio hic contingat, ac in membrana mucosa, nares, fauces, pulmonem &c. investiente fit, dum adest defluxio, molestissima in articulis mala sequi poterunt ab iisdem causis. Sic vere & autumno catarrhi ac coryzae frequenter occurrunt; sed & tunc morbi articulares solent frequentes esse. Si ex calido cubiculo in aërem frigidum non bene tecto corpore prodeat homo, catarrho laborabit; & ab eadem causa sanissimi homines post saevos dolores toleratos articulorum motum perdiderunt toties.

Pertinet ergo rheumatismus ad illos morbos, quos veteres vocaverunt fluxiones, defluxiones; qui morbi materiam impellebant in quamdam partem cum dolore magno, licet in hac non apparuerit antea notabile vitium. Sic otalgia subito oritur, licet in aure nec eius vicinia apparuerit quid mali, unde aurium fluxio vocari solet. Sic & aliquoties saevam odontalgiam vidi, licet in nullo dente mali quid observaretur antea: solet tamen fluxio plerumque derivari in dentem cariosum potius, si ullus in ore adfuerit.

Rheumatismi nomen rarius occurrit apud veteres medicos; videntur tamen illum satis cognovisse, & sub arthritidis nomine descripsisse (*r*): *Communis enim omnium articulorum dolor est arthritis; sed pedum dolorem podagram vocamus, coxendicum ischiada, manuum vero chiragram.* Quum autem in podagra intervallo inter paroxysmos sensim accumuletur morbi materia, antequam in pedes deponatur, & morbum faciat, contingit saepe, ut podagrici mutatam sanitatem sentiant aliquo tempore, antequam dolores in pedibus sentiant (vide §. 1257); sed rheumatismus subito ingruit saepius. Videtur & *Aretaeus* hoc notasse: *Nempe aut ex tempore dolor est, si ex aliqua parum durante causa consurgat; aut latenter meditationibus longo tempore contractus est morbus, quum ab exigua occasione dolor & morbus accenduntur.* Nam ad §. 1258 enumerantur illa, quae accelerant, & inexspectatos paroxysmos accersunt; imo ad hanc rem sufficit vitium quodcumque admissum in sex rebus non naturalibus; unde cruditas oritur.

Hinc *Petitus* (*s*) in commentariis & animadversionibus suis ad *Aretaeum* con-

(*r*) Aretaeus de caus. & sign. morbor. diuturn. lib. II cap. XII pag. 66.
(*s*) Ibidem pag. 212.

concludit, quod auctor ille *duas arthritidis differentias faciat iuxta diversum generationis modum: propterea quod alia repente a causis recentibus & temporariis conflatur; alia occulte & progressu temporis obrepit; donec cuiusvis exiguae causae impulsu excitetur, atque in apertum erumpat.*

Confirmatur hoc, quia *Aretaeus* (*t*) dixit in eodem capite de *arthritide*: *Quibusdam in pedum articulis usque ad mortem residet morbus; quibusdam in omnis corporis ambitum vagatur.* Ob hanc rationem recentiores medici rheumatismum vocaverunt arthritidem vagam. *Transitus quoque in dorsi thoracisque musculos fit, & incredibile est, quam late malum serpat. Vertebrae cervicis & dorsi dolent, & in summo sacri ossis dolor inhaeret.* Haec proclivitas locum mutandi maior longe est in rheumatismo, quam in arthritide, quae articulos occupat; quam & *Aretaeus* (*u*) notavit, quod nempe dolores rheumatici maxillarum & temporum musculos invadant: *Post omnia nares, & aures, & labia inficiuntur; nam quoquoversus nervi & musculi in capite feruntur; dolent capitis suturae, & quid doleat aegrotus ignorans, indicat suturarum species, obliquam, rectam, transversam, posterius, anterius.* Verum quidem est, quod in podagra morbus etiam diversos articulos & varia loca corporis aggrediatur, uti in eius historia probatum fuit. Ast hoc observatur, ubi iam inveteravit morbus; in rheumatismo hoc fit, & in morbo incipiente.

Dum *Boërhaevius* de rheumatismo loquebatur coram auditoribus suis dixit, quod circa medium mensis augusti, dum hora quarta matutina observationibus in horto botanico faciendis occupabatur, senserit dolorem quasi nephriticum, quem mirabatur; dolor a renis sinistri regione incipiens secundum decursum ureteris ad os pubis usque tanta cum vehementia pergebat, ut crederet, calculum de rene per ureterem in vesicam descendere: simul aderat propensio in vomitum. Utebatur copia mollissimi decocti ex farina seminum lini parati; oriebatur ingens tenesmus, ita ut calculus praesens esse videretur, quem sperabat exiturum; unde pergebat animose in eodem remedio, ut laxaret & lubricaret viam: sumsit eodem tempore aliquot guttulas *aroph* Paracelsi, extractum nempe croci ope alcoholis purissimi paratum (*v*), quod tanti fecerunt chemicorum principes, ut aroma philosophorum appellaverint, perque primas literas vocabulorum *aroph*. Paullo post aberat omnis dolor; sed sequenti die immanis aderat in lumbis, qui duravit per tres menses eadem vehementia. Postquam parum remittere incipiebat illud tormentum, evolvit auctores, & vidit *Sydenhamum* notasse illa, quae passus fuerat; reliquos vix quid bonae frugis dixisse. Dum enim agit de rheumatismo (*x*), habet sequentia: *Est & alia huius morbi species, licet non huius prosapiae vulgo credatur, quae lumbago rheumatica aptissime dicetur: immanis dolor scilicet, idemque fixus circa lumborum regionem, ipsumque aliquando ad os sacrum se demittens, paroxysmum nephriticum mau-*

(*t*) Aretaeus de caus. & sign. morbor. diuturn. lib. II cap. XII pag. 66. (*u*) Ibidem. (*v*) H. Boërhaevii elem. chem. tom. II pag. 344. (*x*) Sect. VI cap. V pag. 345.

mentitur, nisi quod aeger non vomituriat: nam praeter dolorem atrocissimum & vix ferendum circa ipsos renes, aliquando & ureteres per omnem eorum ductum ad vesicam usque eodem, licet mitiori tentantur. Qui & mihi olim imposuit, tamquam a materia aliqua sabulosa in iis partibus haerente penderet, quum revera materiae rheumatismi peccanti & inflammatae ortum suum debeat; quae quidem partes illas iam solas urit intacto reliquo corpore.

Notari meretur apud *Aretaeum* aliquid reperiri, quod videtur docere, illum simile quid novisse, ac quod *Sydenhamus* tam accurate descripsit (*y*). Postquam enim coepit describere partes, quas arthritis aggreditur quandoque, secundum ingeniosam emendationem textus certo vitiosi factam a *Petito* (*z*), addit: *Omnium simul partium morbus est, & proprius cuiusque partis dolor.* Et paullo post: *Item communicatur renibus & vesicae. O rem admirabilem!* Unde videtur sequi, quod cognoverit *Aretaeus*, in hoc morbo quandoque contingere nephritica mala, & tenesmum dolentissimum vesicae, similem illi, dum calculus a rene descendens per ureterem exitum molitur.

Trallianus (*a*) in describendo podagram saepius *rheumatismi* vocabulo utitur; & dum diversam podagram statuit pro varietate materiae in articulos defluentis, sanguineae nempe, biliosae, pituitosae, atrabilariae, dein addit sequentia: *Porro rheumatismi, non solum ob materiae influxum articulis oboriri solent, sed etiam propter nudam qualitatem solam, calidam & frigidam; ad haec siccitas & humiditas fiunt saepe causa rheumatismorum.* Et ubi de podagra biliosa agit, monet medicamento bilem evacuante utendum esse; non semel autem, verum saepe, si res postulet, aeger purgandus est. *Sic enim articulos a recrementis & a fluxionibus tutos* (τὰ ἄρθρα ἀῤῥευμάτιστα) *servare poteris* (*b*). Ubi postea de podagra sanguinea agit, suadet, ut sanguinis missione & moderata diaeta reddatur aeger ἀῤῥευμάτιστος.

Videntur ergo antiqui medici observasse rheumatismum, sed sub nomine arthritidis morbi articularis descripsisse, imo & in podagrae descriptione talia quandoque enumerasse symptomata, quae in rheumatismo hodie vocato morbo apparent. Quum autem secundum quatuor humores, bilem, sanguinem, pituitam, atram bilem, dividerent morbos articularios, & diversam curandi methodum adhiberent, invenimus plurima rheumatismi signa in descriptionibus podagrae & arthritidis biliosae ac sanguineae, dum nimirum illi duo ex quatuor humoribus, nimia copia, vel acriori indole peccare credebantur, vel copia & acrimonia simul iunctis, a quibus nascebatur peior morbus. Rheumatismi tamen nomen *Trallianum* saepius occurrit; uti patuit, & quidem in variis morbis articularibus.

Hinc non videtur absolute verum esse, quod egregius in arte nostra vir eruditissimus *Tralles* (*c*) statuit; apud veteres nempe rheumatismi nomen nullibi legi: illud tamen verissimum est, quod omnes dolores in artubus toto-

(*y*) De causis & signis morbor. diuturn. lib. II cap. XII pag. 66. (*z*) Ibidem pag. 215. (*a*) Lib. XI cap. I pag. 599. (*b*) Ibidem pag. 600.
(*c*) Usus opii salubris & noxius in morborum medela. Sectione 2 pag. 301.

totoque ambitu externi corporis obvios ſalutaverint nomine arthritidis, aut podagrae. Merentur certe legi, quae eodem loco habentur de doctiſſimis medicis Gallis, qui ſuperiori ſeculo rheumatiſmi vocem in medicinam practicam demum introduxerunt. Videtur tamen ex omnibus, quae ibi collecta habentur, celeberrimos medicos, Gallos, Germanos, Anglos, &c. ceſpitaſſe in determinandis ſignis diagnoſticis, quibus rheumatiſmus ab arthritide diſtingui poſſit; unde *Tralles* ex *Chesnau* adducit ſequentia: *In primo inſultu difficile eſt internoſcere, utrum morbus rheumatiſmus, vel arthritis dici debeat. Rheumatiſmus enim, qui tantum articulos aggreditur, maximam affinitatem habet cum arthritide, nec niſi temporis progreſſu agnoſcitur, quum pluries irruunt in articulos fluxiones dolorificae, quod non ſit in rheumatiſmo, qui quandoque toto vitae decurſu ſemel tantum infeſtat, generalis praecipue dictus, utpote qui aliis magis proprie hoc nomen ſibi vindicat* (*d*).

Rheumatiſmi vocabulum & apud *Caelium Aurelianum* (*e*) habetur: auctor ille aliquanto *Galeno* ſuperior fuiſſe creditur; quia non meminit *Galeni*; quod mirum foret, ſi poſt eum vixiſſet, quum tot minorum gentium Graecos citaverit (*f*). Sectae methodicorum addictus erat, qui univerſum morborum exercitum in duas phalanges dividebant, alios *ſtricturae*, alios *ſolutionis* morbos appellantes. Dum peripneumoniam definit (*g*), dicit: *Eſt autem paſſio generaliter acuta, atque ſtrictura ſuffecta, adiuncto levi humoris fluore, quem rheumatiſmum vocant.* Sed ad §. 1495 dicetur de frequentia rheumatiſmi varia eius morbi facie, & ſummo periculo, ſi cerebro, vel pulmoni incubuerit, dum ſimul adeſt maxima difficultas eum hic detegendi. An non veroſimile videtur, quod haec obſervaverit *Caelius Aurelianus*? Alio autem loco (*h*), ubi de articulorum paſſione quam Graeci ἀρθρῖτιν vocant, enumerat plura, quae in rheumatiſmo hodie dicto occurrunt. Sic dicit (*i*): *Saepe denique prioris articuli dolore declinante ſecundus invadit, atque eodem ſimiliter miteſcente tertius ſumit exordium, conſentiente etiam veſica, atque ſpinae maioribus nervis, quos τένοντας appellant; & in ſtomacho etiam nauſea vel vomitu iactantur aegrotantes &c.*. Ubi imprimis notandum eſt, quod & veſicam conſentire his doloribus monuerit. Plures certe vidi auctores, qui de rheumatiſmo ſcripſerunt. Sed mihi viſa fuit ſemper aliqua manere difficultas in diſtinctione adaequata inter rheumatiſmum & arthritidem. An ideo forte *celeberrimus Boërhaevius* maluit dicere, quod rheumatiſmus, licet frequentiſſimus, ſit morbus agnatus arthritidi, podagrae, & ſcorbuto, quam aliam definitionem dare, quae illum ab his morbis accurate diſtingueret. Ipſe rheumatiſmum ſaevum paſſus fuerat, & ſub hoc nomine coram diſcipulis quotannis morbum hunc deſcribebat. Tamen in oratione funebri, quam *celeberrimus Schultenſius* in memoriam *Boërhaevii* pu-

(*d*) Uſus opii ſalubris & noxius in morborum medela. Sectione 2 pag. 302, 303.
(*e*) Morbor. acutor. lib. II cap. XXVII pag. 139 (*f*) In praefatione pag. 10.
(*g*) Ibidem pag. 139. (*h*) Morbor. chronic. lib. V cap. II pag. 557.
(*i*) Ibidem pag. 559.

publice dixit, leguntur sequentia: *Arthritidis exquisitissimae tormentis discruciatus tandem iacuit resolutus, ut vix amplius sensus ullus, nullus utique motus inferioribus artubus superesset*. Forte quis credere posset, *Schultensium*, maximum academiae Lugduno Batavae ornamentum, arthritidis nomen substituisse, quum medicus non esset, sed linguarum orientalium celeberrimus professor. Verum in praefatione monet, quod commentariolum studiorum & vitae Cl. defuncti habuerit, quo usus fuit, additque: *Insignes hae pericopae, ut lectorem adverterent, eas maiusculis literis a reliquo contextu distinxi & eminere iussi*. Commentariolus enim ille propria Boërhaevii manu scriptus erat.

Dum haec omnia perpendebam, videbatur mihi *Caelius Aurelianus* (*k*), ubi de variis nominibus morborum articularium agit, non sine ratione dixisse sequentia: *Sed de his nominibus, quae locorum causa discreta esse videntur, unius tamen virtutis esse intelliguntur, in curationibus certandum non est. Sunt enim harum passionum causae antecedentes variae, ut vinolentia, frigus profundum, cruditatio, libido venerea, labor immodicus, vel repentina desertio solitae exercitationis, &c.*

Verum rheumatismus non sine ratione scorbuto agnatus morbus dicitur, si considerentur illa, quae ad §. 1151 in historia scorbuti dicta sunt. *Eugalenus* (*l*), dum signa & symptomata scorbuti enumerat, recenset arthriticos dolores, & statim monet medicos sequentibus: *Quapropter diligentem animadversionem, & exactam a veterum arthritide distinctionem, haec res exigit, & meretur, ne curando prius impingamus, quam morbus eiusque causa nobis sit cognita atque perspecta*.

Noluit, in his doloribus, qui scorbutum comitantur, dari in morbi principio cathartica fortiora; quia inde exasperantur dolores, & morbus ipse in deterius vergit. Monuit autem, scorbuticos illos dolores maxime in morbi initio errabundos esse, ad alium atque alium eiusdem vel oppositi lateris articulum transire, & per vagam hanc loci affecti mutationem imprimis distingui a doloribus arthriticis.

Sydenhamus (*m*), qui summa cum attentione animi examinabat morbos, quos pertractabat, notat, ubi rheumatismus non feliciter & bona methodo curatus fuerat, aegros per totam vitam fuisse discruciatos doloribus vagis, nunc quidem mitioribus, nunc vero atrocioribus, qui a minus cautis pro scorbuti symptomatibus haberi solent. Licet enim non dubitaret, quin scorbutus in plagis borealibus revera inveniretur, tamen non credebat, illum adeo frequentem esse, ac quidem fert vulgi opinio; sed *multos ex iis affectibus, quorum nomine scorbutum incusamus, vel morborum fientium, nondum vero factorum, quique nullum adhuc certum induerunt typum, effecta esse, vel etiam infelices reliquias morbi alicuius nondum penitus devicti, a quibus sanguis ceterique humores contaminantur. Verbi gratia, quibus in corporibus materia aliqua*,

(*k*) Morbor. chronic. lib. V cap. II pag. 557. (*l*) De morbo scorbuto num. XXX pag. 85, 86. (*m*) Sect. VI cap. V pag. 349.

aliqua, arthritidi producendae apta, recens generatur, nondum tamen in artus depluit, varia se ostendunt symptomata, quae scorbuti suspicionem facient, donec arthritis, iam formata, atque actu se exserens, nullum amplius dubitandi locum relinquat. Optime notat; nisi ad modo dicta serio attendere velint in praxi medici, scorbuti nomen crescet in immensum, & omnem fere absolvet numerum morborum, imprimis chronicorum. Unde in illis regionibus, in quibus scorbutus frequens est, in medicorum formulis occurrunt fere semper antiscorbutica, in initio omnium morborum fere, nec ab his abstinent, antequam observentur talia symptomata, quae praesentiam alterius morbi, a scorbuto diversi, certo annuntient. Quum autem morborum chronicorum decursus lento procedant gradu, in ipso hydrope solent dicere; *Ubi desinit scorbutus, ibi incipit hydrops* (*n*). Verum optime *Sydenhamus* addit sequentia: *Haec tamen regula saepe saepius non aliter est accipienda, quam quod, ubi primum se hydrops manifestis prodit indiciis, praeconcepta de scorbuto opinio statim collabascat.*

Licet ergo peritus distinctos morbos esse crediderit auctor egregius, fatetur tamen (*o*), esse speciem rheumatismi, quae ad scorbutum quam proxime accedit, & insigniora huius morbi symptomata aemulatur, ideoque vocatur ipsi *rheumatismus scorbuticus*; qui eadem pariter remedia poscit ac scorbutus; quorum formulae legi possunt (*p*); quarum usu quam facillime debellari & vinci posse hanc rheumatismi speciem testatur. Plurimos sic ipse sanavit, quibus repetitae venae sectiones, catarthica, diaeta lactea, pulveres testacei &c., nihil profuerant.

Describit hanc speciem rheumatismi sequenti modo. Dolor nunc hanc nunc illam partem obsidet, sed eamdem in tumorem raro attollit, neque febrim sibi comitem adiungit. Nec adeo fixus manet; sed magis vagus est, & anomalis inconditisque symptomatibus stipatus. Nunc hunc vel illum artum discruciat, mox internas partes solum afficit, & aegritudinem parit, quae redeunte externarum partium dolore iterum disparet, sicque alternatim divexat aegros, & fit morbus chronicus quam maxime. Observavit etiam, quod rheumatismus ille scorbuticus foeminas prae reliquis adoriatur; uti & viros, qui imbecillioris naturae sunt; hinc fatetur *Sidenhamus*, se suspicatum fuisse, morbum hunc ad hystericorum classem referendum esse; sed experientia edoctus fuit, remediis hystericis morbum minime cessisse. Simul notat, illos, qui longum & repetitum corticis Peruviani usum experti sunt, huic morbo esse obnoxios, hocque esse unicum incommodum, quod ex usu corticis observavit unquam (*q*). Si iam omnia dicta ad hanc paragraphum considerentur, patebit ratio, quare rheumatismus, morbus frequentissimus, dicatur agnatus arthritidi, podagrae, & scorbuto.

(*n*) Sect. VI cap. V pag. 350. (*o*) Ibidem pag. 351. (*p*) Ibidem pag. 352. (*q*) Ibidem pag. 351.

§. 1491.

§. 1491. Quem antecedunt temperies sanguinolenta labe acri infecta, aetas mascula, victus lautior, calefacto corpori subito admissum frigus, autumnalis tempestas, perspiratio prohibita, diathesis inflammatoria lentior cruore pleuritico se manifestans. Cum febre continua incipiens dolorem creat atrocissimum, dilacerantem ad minimum motum saevissime auctum, diu in uno loco fixum, iuncturas quorumcumque artuum obsidentem, ceterum genubus magis infestum, lumbis, & coxendici quandoque cerebrum, pulmones, viscera excruciantem cum tumore, & rubedine loci, periodico itu, & reditu.

Sequitur, ut considerentur illa, quae observata fuerunt frequenter, praecedere rheumatismum, & ideo quandoque inter causas morbi, praedisponentes saltem numerari solent.

Temperies sanguinolenta labe acri infecta. Veteres, uti ad praecedentem paragraphum dictum fuit, rheumatismum, & alios articulares morbos distinxerunt a quatuor humoribus, sanguine, bile flava, bile atra, phlegmate, & variam curam adhibuerunt, prout hic, vel ille ex quatuor istis humoribus praedominabatur. Hinc & ipsam podagram sanguineam esse quandoque statuerunt. In rheumatismo autem calido saepe morbo sanguinis copiam abundantem accusaverunt saepius, &, uti postea in curatione dicetur per sanguinis missionem etiam repetitam, rheumatismi cura a medicis tentari solet frequenter. Haec videtur esse ratio, quare sanguinolenta temperies ad rheumatismum disponere credatur. Quum autem & in sanis ceteroquin hominibus sanguinis boni copia adsit, ab hac causa sola vix oritur rheumatismus, nisi alia causa simul accedat. Imprimis enim metuendus est ille morbus, si in sanguineae temperiei hominibus adsit simul acris labes.

Humores corporis humani, etiam optimi per sanitatis actiones inevitabilem acquirunt acrimoniam, nisi illud acre eliminetur de corpore per vias naturales, antequam nocere possit, sequuntur morbi brevi. Per urinam, sales, & olea sanguinis acriora iam facta exeunt; per cutanea vasa difflantur talia, quae diutius relicta in corpore nocerent insensibili perspiratione, vel sudore; dum simul per utramque hanc viam exit abundans in sanguine aquosum, in quo soluta haerent olea, & sales iam acriore facta, sicque facilius expelluntur. Per alvum exeunt foeces ab ingestis residuae, uti & omnia illa, quae ab humoribus sanis in oesophagum, ventriculum, intestina depluentibus, resorpto prius per venas omni utili, manserunt residua.

Si ergo quacumque de causa horum acrium separatio ab humoribus sanis, & separatorum libera de corpore expulsio impedita fuerit, nascitur acris in sanguine labes, quae pluribus morbis originem dare poterit.

Observata autem docuerunt, a causis similibus rheumatismum, & diuturnum quidem nasci posse.

Testa-

Teſtatur celebris medicus (*r*), quod viderit in rheumatiſmis longis in cute exſurgere efflorefcentiam ſalinam.

Ho veduto nei lunghi reumatiſmi, o vogliamo dire doglie articolari, fiorire ſulla cute un minuto principio biancaſtro tale, quale è un fiore ſalino, che penetra i vaſi, nei quali ſi chiude il ſale. Si libera perſpiratio adfuiſſet, ſalinum illud concreviſſet minime ſupra cutim, ſed ſolutum defluxiſſet facile. *Sydenhamus* (*s*), qui in febribus omnibus, quae inflammationis intenſioris ſunt participes, cavebat, ut non ſemper lecto incarcerarentur aegri; fatetur tamen, *eoſdem, ſi diutius quam par erat, pro una vice lecto abſuerint, declinante praeſertim morbo, in dolores vagos, qui in rheumatiſmum deſinere poſſunt, nonnunquam facile incidere &c.: quae ſi contingant, lecto addicendus eſt, quo apertis cutis ſpiraculis commode diſſlari poſſint iſtiuſmodi particulae, quae malo fomitem praebent; hoc vero ad diem unum, aut alterum tantum ſudore non provocato* (*ut* nempe illud acre, quod perſpiratione cutis exit de corpore, non retineatur amplius). Idem verum eſt de ſale acri, quod cum urina exit de corpore. Obſervatum dicitur, quod in rheumatiſmo laborantibus tantum trigeſima pars illius ſalis inveniatur, quae in urina ſanorum hominum adeſt (*t*). In febribus arthriticis, & rheumaticis obſervavit *Storckius* (*u*), *quod in magna dolorum exacerbatione, urina plerumque prodiit tenuis, pallida, quandoque ſtranguriofa; decreſcente autem dolore urina primo prodiens erat ruffa; ſecunda vero turbida, & mox foetuit, ac poſuit ſedimentum furfuraceum, ſubalbidum.* Haec omnia videntur probare, quod in rheumatiſmo acris labes adſit, quae quandoque copioſis urinis, & ſponte obortis ſudoribus ſalutariter expellitur, vel per metaſtaſin ad alia loca depoſita a dolore requiem concedit. Teſtatur *Hofſmannus* (*v*), quod ſaepius notaverit, *artuum dolores ulceribus ſponte ſubortis in pedibus mox conquieviſſe, qui poſtquam arte conſolidata fuerant, mox reſuſcitati ſunt. Novimus pariter, immanes artuum dolores, oborta pſora, vel ſcabie leprae albae naturam habente ſublatos.*

Antea ad §. 1051 7, dum de morbis chronicis agebatur, monui, ab acrioribus ingeſtis frequenter & copioſe acrimoniam conciliari poſſe ſanguini; ab aromatum calidorum, piperis imprimis, alliorum, ceparum, ſinapi, raphani ruſticani, & ſimilium, immodico in condimentis uſu, & dolentiſſimum, & longum toties morbum, rheumatiſmum nempe, produci poſſe.

Eruditus medicus *Baynard* (*x*) fuit in hac opinione, dolores rheumaticos non adſcribendos eſſe ſalinae, aut acidae ſanguinis acrimoniae, ſed potius oriri a viſcida denſitate ſanguinis, diſtendentis vaſa, per quae difficulter fluit: poſtea patebit, lentorem morboſum ſanguinis adeſſe in rheumaticis; ſed non inde ſequitur, quod non ſimul adſit acrimonia, quae viſcoſis, & lentis humoribus irretita haeret pertinacius in partibus affectis, & difficilius ablui poteſt. Ipſe egre-

(*r*) Pietro Cornacchini della pazzía pag. 64. (*s*) Sect. V cap. II, pag. 283. (*t*) Raulin. des maladies occaſionées par le promptes & frequentes variations de l'air pag. 308. (*u*) Ann. medic. ſecund. pag. 121. (*w*) Medic. ration. tom. IV, part. 2, pag. 437. (*x*) Philoſophic. tranſact. abridged. tom. III, pag. 265.

egregius auctor asserit, adesse copiam salis acris alcalini in humoribus rheumaticorum, quod acre non satis eluitur per urinam; quam in rheumate laborantibus longe minus salsam esse dicit, quam in sanis. Ipsi enim huic medico debetur experimentum, quo demonstratur, urinam rheumaticorum habere tantum trigesimam partem materiae salinae, quae in urina sanorum adesse solet. Viscidum lentorem in locis rheumatico dolore occupatis adesse statuerunt plures celebresque medici, & in cadaveribus hoc morbo defunctorum se vidisse testantur. *Ballonius* (*y*) in cadavere viri, qui saepius dolores circa scapulas, & humeros passus fuerat, invenit, quod *omnes nervi, & ligamenta musculorum humeralium erant oppleta sero pingui: idem observatum in aliis similes dolores passis, quos nulla pene ars levaverat*. Celeb. is auctor Anglus *Clopton Havers* (*z*), plurima experimenta tentavit circa mucilaginem, quam in articulis maiorum animalium collegerat, & credidit, illam inspissari ab acribus admistis, acidis imprimis. Notat, vesicatoria applicata locis dolentibus excitare vesicas, quae plenae sunt spissa gelatina cutim spissam referente. Sed imprimis innititur testimonio *Drelincurtii* celebris medicinae professoris Lugduni Batavorum, qui testabatur, quod in cadavere hominis rheumatismo mortui invenerit gelatinam concretam supra musculos, quae duos tresve aureos crassitie aequabat. Sed & postea *Havers* ipse vidit binos casus, qui *Drelincurtii* observationem confirmabant.

Pulcra experimenta tentata fuerunt circa similem materiam gelatinosam ex ingenti femoris tumore sub periosteo haerente variis tentaminibus eductam (*a*), quae docent, acidam acrimoniam adfuisse in hoc gelatinoso. Non tamen videtur absolute inde concludi posse, quod acrimonia, quae rheumatismum comitatur, semper acida sit. Nam in mucilagine articulorum desumta ex maioribus animalibus, & ex hominibus similia tentamina facta fuerunt, quae docere videntur, quandoque non acidam, sed alcalinam acrimoniam adfuisse (*b*); licet tamen in plerisque acidi signa inventa fuisse fateantur.

Omnia hactenus dicta satis probant, temperiem sanguineam labe acri infectam antecedere frequenter rheumatismum, & acrimoniam illam non semper eamdem, sed variam esse posse. Sic ex ante dictis patet, acrimoniam scorbuticam saepius incusandam esse, quum rheumatismus dicatur inde scorbuto agnatus morbus.

Credidit egregius *Raulin* (*c*), aliquando de luis venereae acrimonia in hoc morbo cogitandum esse; imprimis in illis, quos non sua culpa, sed parentum, quidquam de foedo morbo contraxisse, credi potest. Putat enim, quo longinquior fuerit prima origo luis venereae, eo magis aequivocos esse dolores, quibus miseri tales excruciantur, & eo similiores esse doloribus rheumaticis. Fatetur candide, se deceptum fuisse, dum nimis tarde revelabatur ipsi

hoc

(*y*) Ephemerid. lib. I, tom. I, pag. 30. (*z*) Osteolog. nova pag. 226, 227. (*a*) Memoires de l'academ. de chirurgie, tom. 1, pag. 277, 278. (*b*) De Bonon. scient., & artium instit., atque academ. commentar. tom. I, pag. 148, & seq. (*c*) Des maladies occasionées par les promptes, & frequentes variations de l'air pag. 306.

hoc familiae arcanum, & in altero simili casu mercurium profuisse solum, incassum tentatis illis, quae ad rheumatismum curandum adhiberi solent.

Aetas mascula. Ubi de articulorum, & coxendicis dolore agit *Aretaeus* (*d*), monet, viros facilius in hunc morbum incidere, & ex mulieribus agiliores. Viri duris laboribus, aëris iniuriis, itineribus, belli calamitatibus, victui inordinato magis exponuntur, quam mulieres; hinc minime mirum est, quod talibus morbis corripiantur frequentius, quam mulieres, nisi illae, ut *Seneca* in epistolis in luxum invehens de feminis sui temporis dicit: *Beneficium sexus vitiis perdiderunt*, *&*, *quia feminam exuerunt*, *damnatae sunt morbis virilibus* (*e*). Notat tamen & *Aretaeus* (*f*) sequentia: *Mulieres*, *licet rarius quam viri*, *difficilius tamen hoc vitio laborant*. *Quod enim neque usitatum*, *neque familiare est*, *id si aliqua urgente causa potentius evaserit*, *violentum quum sit*, *maiorem calamitatem infert*. Vidi sic in femina macilenta, hysterica, quae a motu corporis incalescens multum exposita fuerat aëri vespertino frigido, autumnali, dolorem acerbissimum natum circa os coccygis, qui subinde levior dispergebatur per totum corpus, dein redibat ad os coccygis longe molestior, ita ut nec in lecto manere posset: febris aderat satis lenis. Trium septimanarum spatio morbus sanatus fuit quidem, sed singulis autumnis postea sensit aliquas eiusdem mali reliquias.

Puella nobilis a corporis motu valido incaluerat multum, dein in scapha aperta sedens quieta exponebatur rori vespertino. Sequenti die dolor cervicis validus aderat, qui inde per totum corpus dispergebatur miris vagus modis, pedes, cubitos, digitos manuum occupans; quandoque & lobum auriculae invadebat cum rubore, & tumore. *Aretaeus* (*g*), dum vagam horum dolorum indolem describit, dicit: *Post omnia nares*, *&* *aures*, *&* *labia afficiuntur*.

Victus lautior. Quia inde temperies sanguinea augetur. Saepe etiam in conviviis lautioribus condimenta acriora offeruntur, dum fames non amplius cibos poscit; unde acris labes sanguini inducitur.

Calefacto corpori subito admissum frigus. Nulla inter causas rheumatismi frequentior est, nulla validior, quod & confirmatur testimonio *Sydenhami* (*h*), agentis de rheumatismo. *Hac ut plurimum occasione nascitur aeger sc.*, *sive exercitio aliquo vehementiore*, *sive alio modo ex calefactus mox repentinum frigus admisit*.

Calor sive ab aëere nimis aestuante, sive ab exercitiis corporis validis productus fuerit, humores externos semper tenuiores aufert, internos residuos excoquit, dissipat mobiliora, lentiora aggregat, compingit, exsiccat (*i*), tandem in massas irresolubiles adunat; unde immeabilitas humorum, simulque elongatio, & debilitatio solidorum. *Hippocrates* (*k*) a calore ischiadem nasci mo-

(*d*) Morbor. diuturn. lib. II, cap. XII, pag. 67. (*e*) Ibidem pag. 260. (*f*) Ibidem pag. 67. (*g*) Ibidem pag. 66. (*h*) Sect. VI. cap. V, pag. 344. (*i*) Herm. Boërhaeve instit. medic. §. 746. (*k*) De internis affectionibus cap. LIII, charter. tom. VII, pag. 676.

monet: *Si quis per multum tempus in ſole iter fecerit, & coxendices incaluerint, & qui humor articulis ineſt, ab aeſtu reſiccatus fuerit. Quod autem reſiccetur, & dureſcat, id mihi certum ſignum eſt. Aeger enim articulos prae dolore, qui in eis eſt, vertere, aut movere non poteſt; & eo quod digiti rigidi non moveantur.* Notari meretur, quod *Cornarius* illam lectionem praetulerit, quae loco τοὺς δακτύλους habet τοὺς σπονδύλους, dum in iſchiade malum potius ad vertebras, quam ad digitos tranſit.

Corporis calore aucto funditur pinguedo, quae antea quieta haerebat in tunica celluloſa, omento, meſenterio &c., ſubito miſcetur ſanguini, & humorum circulantium molem auget. Videmus in calefactis hominibus vaſa turgida, faciem rubram, uti & artus, imo totum corpus, adeoque ſanguinem rubrum penetraſſe in vaſa minora, per quorum extrema vel omnino non, vel ſaltem difficulter aucto circulationis motu penetrare poterit in venas; unde obſtructionis, & inflammationis periculum ſequitur. Si iam corpori per calorem ſic mutato frigus ſubitum admittatur, fibrae ſolidae denſantur, roborantur, vaſorum cavitas minuitur ſubito, partes craſſiores in vaſa prius dilatata ingreſſae haerent immobiles; adeoque omnia haec mala, a calore prius producta, augentur plurimum, & difficiles morbos producere poſſunt. Conferantur & illa, quae in pleuritidis hiſtoria §. 881, 2 dicta ſunt.

Haec dum conſiderabat celeberrimus medicinae, & anatomes profeſſor *Simſonus* (*l*) ſtatuit, a ſubito frigore admiſſo conſtringi vaſa, quae per externam ſuperficiem corporis diſtribuuntur, & humorum liberum tranſitum per illa impediri. Illa vero vaſa, quae profundius locantur, tardius longe a frigore admiſſo afficientur, hinc totam vim, & impetum ſanguinis patientur, qui per externa vaſa ſubito frigore conſtricta libere tranſire non poteſt. Sic autem plures rheumatiſmi effectus explicat.

Si ponamus, magnam ſummi corporis partem ſimul excipi frigore, ex eoque rheuma quaquaverſum ſpargi in multos tam muſculos, quam articulos, facile intelligetur, qui ſingulorum muſculorum uſum, & actionem ſequatur dolor, atque punctio; qui variata corporis poſitura punctiones illae ſubito de loco in locum migrent, pari ſcilicet celeritate, atque ſe mutuo excipiant muſculi, quorum uſus eſt in corpore vertendo, ſurrigendo, vel alio quovis modo inflectendo; qui etiam ceteris rheumatiſmis gravior ſit is, qui inquietes ſpiritui trahendo, & reddendo muſculos infeſtat. Denique cur deſtillatio, ſi circum articulos diutius haeret, & in partes ambientes redundat, earum tandem tonum, & vigorem ex nimia diſtenſione prorſum infringat, quarum ubi deſiit actio in liquores hos extravaſatos, efficitur, ut ne amplius liquores ipſi fluidi remaneant, habileſque, qui viciſſim abſorbeantur, ſed contra, ut facile coagulentur, & indureſcant, poſtremo ut reddant articulum plane immobilem, qualem eventum ſaepe oſtendit uſus.

Merentur legi, quae celeberrimus auctor de origine rheumatiſmi latius deducit, quam adſcribit huic imprimis cauſae, quod nempe vaſa profundius demerſa totam vim, & impetum ſanguinis patiantur, qui per vaſa corporis ſuperficiem

(*l*) De re medica differtat. quatuor, pag. 110, 111.

ficiem perreptantia, subito frigore constricta, libere transire non potest, adeoque tanto validius urgeat illa vasa, quae profundius sita sunt, & simul horum vasorum secretiones naturales augeat; unde deducit causam, quare pars rheumatismo affecta saepe cum rubore intumescat.

Simul sic explicat, *cur aër per angustam rimam irruens corpori constanter imprimat frigoris symptomata, illique praecipue parti, quam perflavit proxime* (*m*). Concludit hinc catharrum, tussim, rheumatismum &c. solidarum, non fluidarum partium corporis morbos esse. Interim videtur & admissum frigus subitum in humores vasis contentos agere, illorumque fluiditatem minuere. Sanguinis ex naribus sani hominis labentes guttulae in aquam frigidam statim perdunt fluorem. *Argineta* (*) monet sequentia: *Et humor a natura alienus, & particularum imbecillitas morbum adfert articularium.*

Iuvenes, tenelli, aliique debiles in hos morbos proclives sunt; quia in illis latera vasorum facilius cedunt impulsis liquidis. Inde etiam intelligitur, quo saepius, diutiusque pars aliqua rheumatismo affecta fuit, eo promtius postea reversurum morbum; quia vasa saepius, vel diu distracta labefactantur, & postea cedunt promtius cuilibet vi ingruenti. Femina illa hysterica, cuius paullo ante in eadem hac paragrapho mentionem feci, sensit singulis autumnis redeuntis morbi minas.

Quum ergo articuli, & tendinosae expansiones musculos tegentes, in pluribus locis corporis non multum a cute remota ponantur, in quam subito admissum frigus statim agit, intelligitur ratio, quare toties in illis rheumatismus contingat.

An validum frigus subito admissum calenti valde corpori posset partium mollium, quae ossa tegunt, vasa sic subito stringere, ut rheumatismus interna ossium cavorum vasa afficeret, quae non tam cito a frigore affici possunt, adeoque fortiter irruentium humorum impetum sustinebunt. *Storckius* (*n*) credit, se tales casus observasse, dum aër humidus, nebulosus, frigidus autumno, hyeme, & vere frequenter fuerat. Licet enim reliqua symptomata, quae comitantur rheumatismum, adessent, aegri quidam externum adtactum, quamvis satis rudem, sine magna molestia ferebant. Febris etiam erat valde mitis in his; sed in pectore siccitas, & frequens tussis semper aderant: vires brevi concidebant, & corpus extenuabatur.

Remedia penetrantia, sudorifera calidiora, diuretica calidiora his maxime nocuerunt. Medicamenta emollientissima profueruut; a quibus per plures dies copiose, & calide sumtis circa articulos coeperunt apparere tumores; molesta vigilia, & inquietudo cessabant, dum aegri placide obdormiverant.

Autumnalis tempestas. Mane, & vesperi frigus saepe adest, quod toties laedit incautos, qui diurni caloris impatientes corpus non satis tegunt vestibus. Monuit *Galenus* (*o*), ut matutina frigora devitent, nec ob aestum vestes exuant,

(*m*) De re medica differtat. quatuor, pag. 119, 120. (*) Lib. III, cap LXXVII, pag. 257. (*n*) Ann. medic. secund. pag. 124. (*o*) De human. corpor. constitut. Charter. tom. VI, pag. 441.

exuant homines autumnali tempore; quod & confirmavit *Celsus* (*p*), dicens: *Per autumnum neque sine veste, neque sine calceamentis prodire oportet, praecipue diebus frigidioribus, neque sub divo nocte dormire, aut certe bene operiri.* Quum in Hungaria matutina illa, & vespertina frigora autumnali tempore non tantum, sed & provecta iam aestate adsint saepius, licet in meridie aestus sit molestus adhuc, solent huius regni incolae pallio pelliceo corpus tegere fere semper; quod a collo pendulum, dum meridianis horis calet aër, vix molestum, a tergo fluctuat satis libere, & brachia, manusque libera relinquit ac intecta. Ubi vero frigus matutinum, vel vespertinum ingruit, levi negotio manus, & brachia manicis pallio annexis muniunt, dum simul pallio adducto thoracem, & abdomen ab omni frigore defendunt facile. Sic vestita haec gens bellicosa in castris autumnalis aëris intemperiem tolerat facilius.

Dum *Hippocrates* (*q*) morbos autumnales enumerat, inter illos & *ischiades* recenset; quod nomen datur rheumatismo, dum coxam occupat. Ischiadas autem tempore autumnali ex humorum cum malignitate, tum refrigeratione maxime fieri, *Galenus* (*r*) in commentario huius aphorismi statuit. *Sydenhamus* (*s*) pariter observavit, quod nullo non tempore invadat rheumatismus, sed maxime autumno.

Perspiratio prohibita. Totum corpus humanum perspirare *Hippocrates*, & *Galenus* probe iam noverant, posteaque a *Sanctorio*, *Keil*, *de Gorter*, *Kau* pulcre confirmatum fuit, qui per observationes omni cum attentione factas, & experimenta tentata maximam utilitatem arti medicae conciliaverunt.

Demonstratum enim iam est evidenter, per arterias cutaneas, & emissaria cryptularum cutanearum ex pulmone, naribus, ore vaporem tenuem, copiosum difflari in aëra: tenuissimus autem debet esse perspirationis humor, quum *celeberrimus Simson* (*t*) saepius tentato experimento invenerit, indusium, quo corpus tota nocte tectum fuerat, ne grano quidem ponderosius inventum mane fuisse, licet integra libra facile tempore noctis perspiraverit de corpore. Imo in indusio, quod per tres dies, ac noctes gestaverat continuo, nullum ponderis augmentum invenit.

Quum observaretur, perspirationis excretionem magis mutari a motibus animi, quam corporis, & simul adeo subtile esset liquidum perspirans, ut nec indusii corpus tegentis pondus augeret, hinc dubitaverunt quidam, an forte pars subtilissimi liquidi, quod per nervos movetur, hac via difflaretur de corpore. Sed & tenuis illa lympha, quae nervos involucris suis tectos alluit, humectat, fovet, & sic impedit, ne fibrillae nervosae in maiori trunco nerveo collectae haerentes concrescant inter se, videtur per viam perspirationis posse difflari de corpore, quum involucra haec secedant a nervis, dum illorum extrema ad cutim pervenerunt, ut tactus organum constituant.

Dif-

(*p*) Lib. I, cap. III, pag. 5. (*q*) Aphor. XXII, sect. III, Charter. tom. IX, pag. 117. (*r*) Ibidem. (*s*) Sect. VI, cap. V, pag. 344.
(*t*) An inquiry how far the vital and animal actions can be accounted for independent of the Brain. essay IV, pag. 196.

Difflantur perfpiratione & quaedam, quae diutius relicta in corpore nocerent, morborumque caufae fieri poffent; eft & alia perfpirabilis liquidi pars, quae per vias urinae exire poffet tuto; & hinc minuta perfpiratione urinae copiam augeri obfervatur, ac contra. Videntur per cutis fpiracula difflari illa, quae per alias vias integre de corpore expelli nequeunt, & fic perfpiratione prohibita retinentur nocitura.

An, dum in morbis acutis periculofis tota cutis arida fit, non ceffat omnis perfpiratio? An non illud perfpirabile per vafa exhalantia exire nequiens, introrfum repulfum, pallidas, & decolores urinas facit, quas periti medici in talibus morbis metuunt femper? Quum autem in iifdem morbis omnia in putredinem tendant, an non aliquid volatile, alcalinae fere iam naturae, in corpore retinetur magno cum periculo, quod perfpirationis ope difflari potuiffet? Unde medici gaudent, dum talium aegrorum cutis ficca humefcere incipit. Videtur probabile, tenuiorem partem chyli cum fanguine quidem fluentis, fed nondum naturam humorum noftrorum adepti perfpiratione invifibili expelli de corpore. Auctores, qui de perfpiratione fcripferunt, ftatuunt, trihorio poft prandium minorem perfpirationem obfervari; dum nempe ex ingeftis chylus paratur; fequentibus horis augeri denuo; dum chylus iam paratus cum fanguine per vafa fluit. An non verofimile eft, quafdam ingeftorum partes in chylum iam mutatas, fed quae nimis refifterent integrae fubactioni, qua ex chylo fanguis paratur, per vafa cutis perfpirantia difflari? In hominibus, qui copiofo allio utebantur in cibis quotidie, puto me olfeciffe quandoque allii odorem ex digitorum apicibus exfpirantem. Si per impeditam perfpirationem ingeftorum acrium fubtiles partes retinentur diutius, acri labe poterit infici fanguis, & fic difponi ad rheumatifmum producendum; uti in eadem hac paragrapho dictum fuit. Antea ad §. 586 *β*, ubi de febrium caufis agebatur, ex *Hippocrate* (*u*) fequentia allegavi: *Qui probe perfpirant, imbecilliores, & falubriores exfiftunt, & facile convalefcunt. Qui male perfpirant, priusquam aegrotent, robuftiores funt. Quum vero in morbum inciderint, difficilius fanantur. Haec autem & toti, & parti.* Quamdiu enim in debilioris fabricae hominibus perfpiratio rite procedit, optime fe folent habere; quumque a levioribus caufis haec quidem impediatur in iifdem, fed & facile reftituatur, convalefcunt facilius. Qui vero minus perfpirant, robuftiores funt plerumque ceteris paribus, neque a levibus adeo caufis laeduntur. Ubi vero a validioribus morborum caufis naturale talium robur fuperatur, periculofius aegrotant, & difficilius convalefcunt. Ob hanc rationem videtur aetas mafcula inter praecedentes caufas recenfita fuiffe; quia mares ceteris paribus feminis funt rubuftiores.

Diathefis inflammatoria lentior, cruore pleuritico fe manifeftans. Quando rheumatifmo laborantibus vena fecatur, invenitur, quod cruoris emiffi pars rubra fero innatans tegatur alba, dura, craffa, rigida pelle, fere inftar co-

(*u*) De alimento Charter. tom. VI, pag. 287.

corii porcini; hunc cruorem vocant sanguinem pleuriticum; quoniam talis crusta in hoc morbo fere semper invenitur; unde concluditur, in rheumaticis diathesin inflammatoriam lentiorem adesse. Videri poterunt illa, quae in historia inflammationis de hoc sanguine inflammatorio pleuritico dicto habentur ad §. 384.

In rheumatismo decumbentibus, quem ingens febris comitabatur, secta vena, *sanguis semper tegebatur crusta flava, crassa, tenacissima; serum a sanguine subinde per quatuor, aut quinque horas non secessit, & quod secessit, paucum fuit, & crassum, & aliquoties observavit (v), id virgula elevatum fila egisse*. Unde proponit: *An in sero sanguinis erat praecipua mali sedes*. In his enim aegris *secundo, aut quandoque primo statim die partes dolentes tumore albo inflabantur, & inde omnia adeo erant tensa, ut aegri nullum membrum absque summo dolore potuerint movere (x)*. Imo & a minimo adtactu tantus excitabatur dolor, ut miseri clamorem inhibere non potuerint.

Multi aegri tumore rheumatico universali adficiebantur; etenim tertio, vel quarto morbi die cutis totius corporis coepit tendi, albo tumore elevari, & acute dolere; ipsa quoque facies tumere deformis facta est (y). Haec omnia videntur confirmare, quod aliquando in sero, forte & in lympha sanguinis, rheumatismi praecipua sedes fit. Quandoque & articuli in hoc morbo affecti parvo tumore subrubelli coloris prominent, uti saepius vidi.

Si post talem tumorem rheumaticum universalem subito omnia membra detumescerent, materies per totum corpus dispersa in unum locum confluens ingentes tumores lymphaticos formavit, qui plerumque genua, coxas, aut inguina occupabant. Nec cesserunt hi tumores remediis discutientibus externe applicatis, nec sudoriferis, aut diureticis datis de corpore expelli poterant; sed scalpello debebat parari via *& semper tunc prodiit serum flavum viscidum, quod leni calore potuit inspissari (z)*. In unico aegro tumor talis inter scapulas nascebatur caput humanum mole excedens; ex quo aperto novem librae flavi viscidi effluxerunt.

Hinc lentor, & viscriditas, ac facilis humorum concretio videntur in rheumatismo adesse, forte & iam aliquatenus praeexstitisse ante eius originem, quae quandoque admodum subitanea est; uti postea patebit. Concretiones enim fluidorum nostri corporis subito fieri posse, satis notum est. In morbis acutis quandoque paucae guttulae sanguinis de naribus cadunt, fluidae adhuc, sed momento post solidae, ac concretae. Ille sanguis paullo ante per pulmonem transire potuit in cor sinistrum, &, simulac de vasis exivit, soliditatem acquirit. Unde pro malo omine periti medici hoc habere solent, dum credunt, sanguinem in subitam concretionem pronum tunc esse, simulac vasorum in liquida contenta actio concretionem impediens a quacumque demum causa minui incipit.

Quare, si diathesis inflammatoria lentior in sanguine adsit, quidquid liberi-

(v) Anton. Storck ann. medic. secund. pag. 115. (x) Ibidem pag. 114.
(y) Ibidem pag. 116. (z) Ibidem pag. 117.

rimam circulationem impedit, poterit rheumatismo originem dare. *Celeberrimus Hofmannus* (*a*) monet, se aliquoties observasse, *quod a paullo strictiori ligatura post sectam venam ob inflictum paullo gravius vulnus in pedibus per 24 horas relicta, dolor ipsos pedum, & maxime pollicis articulos, non secus ac in podagra fieri solet, per multos dies cum molestia durans invaserit.* Imprimis hoc contigerat celebri medico, qui sibi in sura venam pertundi iusserat, & ob profundiorem venae situm fortiori ligatura opus habuerat: sed altero mane atrox dolor non tantum suram, verum ipsos quoque pedis articulos infestavit.

Cum febre continua incipiens dolorem creat atrocissimum dilacerantem &c. Sequitur nunc considerandum, quomodo rheumatismus incipiat, qualis sit eius decursus, quibus symptomatibus stipatus progredi soleat. *Sydenhamus* (*b*) sequentem huius morbi descriptionem dedit: *A rigore, atque horrore orditur tragoediam; quos statim excipiunt calor, inquietudo, sitis, & reliqua illa infelix symptomatum caterva, quibus stipantur febres. Elapso uno die alterove (est & ubi citius) aeger atroci dolore nunc in hoc, nunc in illo artu infestatur, in carpis, humeris, genubus praesertim, qui locum subinde mutans vicissim illos occupat, rubore quodam, & tumore in parte, quam postremum affecit adhuc residuis. Primis aliquot diebus febris, & symptomata iam memorata quandoque coincidunt; febris autem sensim evanescit manente dolore, quin & nonnunquam immanius saeviente, materia scilicet febrili in artus translata; quod satis arguit febris ipsa saepius recrudescens ob materiam morbificam ab intempestivo externorum usu repercussam.*

Quandoque post aliquot horas febris inceptae percipitur dolor vagus, eodem adhuc die, quandoque & sequenti sedem figens in hoc, vel illo loco, qui quandoque intumescit; aliquando nullus tumor observatur, sed adtactus loci occupati semper dolorem auget (*c*). Aliquando contingit, subito excitari dolores tales, & acerrimos quidem. Puella 21 annorum sana, sed sanguinei temperamenti autumnali tempore coepit conqueri de dolore circa cristam ossis ilii dextri: sequenti die flectens subito corpus, ut aliquid humo tolleret, dolor ille uno momento augebatur immaniter, & mox se dispersit per totum latus dextrum, crus, ac brachium dextrum, imo & per latus dextrum capitis; a levissimo corporis motu dolor augebatur. Sanguinis missione facta statim menstrua prodierunt. Quarto die morbi urina subsedit albo crasso copioso sedimento; uti & sequenti die; sexto die urina naturalis; septimo die cessavit omnis dolor.

Quo validior est febris, a qua morbus incipit, eo plerumque acrior dolor, & molestior totius morbi decursus. Licet saepe hunc vel illum articulum occupet dolor, & ibi figatur malum, febre plurimum minuta, vel & omnino cessante, tamen non semper in eodem loco fixus manet. Aliquoties vidi, ex dextra manu v. g. in sinistrum genu dolorem rheumaticum migrasse, inde re-

(*a*) Medicin. ration. tom. IV, parte secunda, cap. VIII, pag. 434. (*b*) Sect. VI, cap. V, pag. 344. (*c*) Anton. Storck ann. medic. secund. pag. 112, 113.

rediisse ad locum priorem, vel & alias corporis partes, imo quandoque relicto priore loco totum corpus occupasse. Similia & ab aliis medicis observata fuerunt. Sic *Storkius* (*d*) vidit, materiam, quae articulos manuum, & pedum occupavit, per totum corpus fuisse dispersam, summos excitasse dolores, atque universalem induxisse rigorem, imo tetanum. Sola tamen maxilla inferior mansit libera: ipsi oculi sanguine suffusi protrudebantur, & prae dolore lacrymae acerrimae, quae genas eroserunt, defluxere: postea pectus fuit affectum cum respiratione sublimi, & suffocationis metu. Applicabantur sinapismi satis fortes articulis manuum, ac pedum, & post sesquihoram ingens dolor occupavit genua, carposque manuum, minuto statim suffocationis periculo, subito aderat dolor acutissimus circa umbilicum, qui illico disparuit, scybalis multis durissimis post enema iniectum evacuatis. Inguina porro invasit dolor, qui dein transivit ad testiculos sequentibus convulsionibus, & animi deliquio cum perfecta asphyxia, quae per septem minuta duraverunt; dein calor extremorum, & pulsus redierunt; sequebatur placidus somnus cum sudore continuo in genubus, & carpis manuum levis mollis tumor apparebat cum dolore exiguo, & octiduo elapso rediit sanitas post copiosissimam urinam expulsam usu infusi florum sambuci, ac seri lactis.

Plures casus vidi, qui docent, materiam morbosam in rheumatismo mira satis mobilitate subito locum mutare, & iuncturas quorumcumque artuum obsidere; licet genubus, lumbis, coxendici magis infestus sit morbus. Sed non tantum articulos obsidet morbus, verum & expansiones tendinosas, dictas aponeuroticas, quibus teguntur musculi colli, dorsi, & artuum; quam rem optime notavit celeberrimus *Cocchi* (*e*).

Quandoque cerebrum, pulmones, viscera excruciantem. Ex illis, quae hactenus dicta sunt, haec res satis evidenter patuit. Verum quandoque contingit, ut materies rheumatica admodum vaga sit, & mox externas, mox internas partes occupet (*f*); unde tales aegri in maiori versantur periculo. Aliquando enim dolor in membris disparet, oritur pectoris anxietas, cordis palpitatio, pulsus intermittens, & redeunte ad membra dolore haec symptomata disparent, pulsusque paullo ante tremulus, & intermittens denuo aequalis, & liberrimus est. Alibi (*g*) describuntur plures similes morbi, qui mense novembri 1759 in *nosocomio Pasmanniano* aderant, quorum initium fuit horror per totum corpus, dein languor; postea dolor rheumaticus partim vagus, partim fixus, qui omnia membra obsedit, & subinde post unam alteramve horam cessavit, tuncque pectus oppressum fuit, & aegri coeperunt tussitare. Caput etiam doluit vario modo. Quandoque post plures horas dolor rheumaticus de novo per omnia membra diffusus est; & tunc illico desiit dolor capitis, pectoris oppressio, & tussis evanuerunt. Illae autem mutationes in eodem aegro saepius contigerunt.

Haec

(*d*) Anton. Storck ann. medic. secund. pag. 126, 127.
(*e*) Dei bagni di Pisa trectato pag. 171.
(*f*) Anton. Storck ann. medic. secund. pag. 126.
(*g*) Ibidem pag. 40, 41.

Haec materies rheumatica quandoque adeo mobilis, & vaga, nisi bona curatione, de qua paullo post dicetur, dissipari possit de corpore, vel expelli, in unum locum confluit aliquando, & ingentes tumores lymphaticos producit; de quibus eadem hac paragrapho dictum fuit, quomodo in externa corporis superficie appareant, &, illis pertusis exiverit semper serum flavum viscidum, quod leni calore potuit inspissari. Quum ergo pateat, eamdem hanc materiem ex artubus derivari posse ad caput, ad pectus, si nec inde salutari metastasi redeat ad artus, nec curatione expellatur de corpore, poterunt tales tumores in interioribus colligi, & pessima mala producere, imo mortem, uti cadaverum hoc morbo defunctorum sectio docuit.

Tres aegri, in quibus serum per universam corporis superficiem antea dispersum subito interiora occupavit, rheumatismo perierunt (*h*). In binis cadaveribus reperiebatur copiosissima flava gelatinosa materia inter membranam pulmones ambientem, & ipsos pulmones, totaque pulmonum substantia in admodum parvam molem compressa erat. Talis materies valde copiosa quoque inter piam matrem, & cerebrum, atque cerebellum haesit; anteriores cerebri ventriculi simili gelatina pleni erant.

In tertio aegro disparuit tumor artuum, secuta fuit difficilis respiratio, & tussis convulsiva, quae nullis remediis obedivit; unde miser intra quatuordecim dies, omnibus viribus exhaustus periit. In medio pulmonis dextri detegebatur saccus, qui quinque libras seri flavi subacris reclusit. Cetera fuerunt sana.

Sydenhamus (*i*), dum de rheumatismo agit, dicit sequentia: *Iam plus satis grassatur hic morbus, & licet rarissime hominem e medio tollat febre semel depulsa, tamen & vehementia doloris, & diuturnitas eum prorsus contemni non sinunt. Etenim, si minus perite tractetur, non ad menses tantum, sed ad annos etiam aliquot, imo per omnem adeo vitam miserum haud infrequenter discruciat.* Verum ex illis, quae sequuntur immediate, satis patet, quod hanc prognosin fecerit de rheumatismo, qui articulationes obsidet, & in illis fixam sedem obtinuit. Ubi enim vaga materia rheumatica locum mutat, & ad vitalia viscera deponitur, tunc de hoc morbo non posset dici, quod rarissime hominem e medio tollat. Postea ad §. 1495 patebit, quod maxima saepe difficultas adsit morbum detegendi, dum cerebrum, aut pulmonem occupat: tunc enim summum periculum adest, & mors sequens non tribuetur rheumatismo, ut causae.

Ipse *Sydenhamus* (*k*) monuit, se observasse affectum quemdam, modo rheumatismum aemulantem, modo a nephritico dolore, quoad saevissimum lumborum cruciatum non multum abludentem, qui febres intermittentes excipere solet, & hunc morbum translationi materiae febrilis in musculosas corporis partes adscripsit. Huic malo illam methodum medendi adhibendam iussit, quae febri intermittenti convenit. *Quum a frequenti venae sectione, & quibuscum-*

(*h*) Anton. Storck ann. medic. secund. pag. 119. (*i*) Sect. VI, cap. V, pag. 345.
(k) In epistola I responsoria ad Robertum Brady in fine, pag. 406.

cumque aliis evacuationibus, exasperetur illud, atque aeger in vitae discrimen coniiceretur.

Notabilem observationem vidi apud *Storckium*, quae huc referri meretur (*l*); per quam confirmatur, consortium febris intermittentis cum rheumatismo quandoque contingere.

Aeger validissimo dolore rheumatico per totum corpus torquebatur; febrim habuit valde mitem, & subinde per tres quatuorve horas ab omni dolore liber fuit. Simulac dolor aberat, tertio quovis ictu intermisit pulsus, & tempus intermissionis aequabat longitudine illud, quo tres priores pulsus peragebantur.

Aeger tamen nunquam de pectoris anxietate conquestus fuit, sibi praesens semper, nec multas vires amisit.

Quarto die mane omnia erant valde mitia; circa meridiem rigor, febris exacerbatio, sed absque dolorum augmento, nox sequens inquieta. Quinto die dolores cessabant; sed tertio quovis ictu pulsus intermisit; circa meridiem redierunt dolores & febris, praegresso rigore, fuit adeo vehemens, ut vires plurimum minutae essent; ideo statim datus fuit cortex Peruvianus; nox sequens, dato paregorico, quieta erat.

Sexto die febris mitis; circa meridiem vix ulla exacerbatio; dolores manserunt aeque validi. Cortex Peruvianus conservis antiscorbuticis mistus, magna dosi quotidie adhibitus fuit una cum sero lactis floribus sambuci infuso. Sic penitus suppressa febris, sed dolores nequaquam minuti fuerunt; si minuerentur, post tertium quemvis ictum pulsus intermisit.

In horum medicamentorum usu perrexit ad duodecimum diem usque, quo erupit sudor copiosus, foetidus, subfuscus, tenax, qui aegrum valde debilem reddidit: dolores autem penitus evanuerunt; pulsus naturalis esse coepit.

Postea, sepositis hactenus usitatis remediis, *claretum* datum fuit, & serum lactis pro potu. Diaeta molli, ac probe nutriente intra aliquot dies redierunt vires, & aeger optime convaluit.

In quibus praecipue notari meretur, corticem Peruvianum abstulisse febrim; sed dolores rheumaticos, pulsusque intermissionem mansisse; solo foedo hoc sudore expulso, omnia haec mala fuerunt superata.

Cum tumore, & rubedine loci. Sic saepius contingere solet, non semper tamen. Vidi aliquoties, acerrimum adfuisse dolorem absque ullo tumore, vel rubedine partis affectae. *Storckius* (*m*) notat sequentia: *Plaga dolore affecta quandoque intumuit, quandoque nullus tumor advertebatur; omnis autem adtactus dolorem auxit.* Vidit quandoque in multis aegris (*n*), praegresso horrore, ingentem febrim ortam, & secundo, quandoque statim primo die partes dolentes albo tumore inflabantur; unde omnia adeo erant tensa, ut aegri nullum membrum absque summo dolore potuerint movere. Vidit (*o*) & *multos aegros tumore rheumatico universali affici. Etenim tertio, vel quarto morbi die*

(*l*) Ann medic. secund. pag. 128, & seq. (*m*) Ibidem pag. 113, 122. (*n*) Ibidem pag. 114. (*o*) Ibidem pag. 116.

die cutis totius corporis coepit tendi, albo tumore elevari, & acute dolere. Aliquoties me vidisse memini articulum quemdam acerrimo dolore rheumatico afflictum, sed non tumentem; dum postea in alium articulum migrabat malum, locus prius affectus subrubello colore tumidus apparebat; simul in eodem loco doloris lenimen aderat. Videtur & *Sydenhamus* hoc notasse (*p*), dum de dolore rheumatico agit; dicit enim: *Qui locum subinde mutans, vicissim illos occupat, rubore quodam & tumore in parte, quam postremum affecit, adhuc residuis.*

Periodico itu & reditu. Ad praecedentem paragraphum, ubi de rheumatismi definitione agebatur, patuit, quod ille morbus merito dicatur agnatus arthritidi, podagrae, & scorbuto; hinc mirum non est, si quaedam, quae his morbis praecipue conveniunt, etiam rheumatismo tribuantur. Arthritidem, & podagram, periodico itu & reditu renovare cruciatus, apud medicos in confesso est. Dixit *Sydenhamus* (*q*), de hoc morbo agens: *Morbus hic, quoties a febre seiungitur, arthritis saepe audit, quamvis essentialiter ab illa distinguatur, prout cuivis facile constabit, cui uterque morbus intimius fuerit perspectus.* Verum ipse paullo ante dixerat, febrim in rheumatismo sensim evanescere, manente interim dolore, quin & nonnunquam immanius saeviente: non mirum ergo foret, quod a quibusdam dolores tales absque febre comite pro arthritide habiti fuerint. Notavit autem (*r*), rheumatismum, si minori tractetur peritia, quandoque diuturnum fieri morbum; *in hoc casu, non eodem semper vigore, sed paroxysmis quibusdam periodice repetentibus, adinstar arthritidis, subinde lacessit.* Quum autem rheumatismus (vide §. 1490) frequentissimus morbus sit, datur satis frequens occasio medicis illum considerandi; &, credo, patebit, rheumatismum ex sua natura non habere semper illos periodicos itus & reditus, qui in podagra & arthritide observantur. Plurimos novi, qui tantum semel in vita rheumatismum passi sunt, licet satis acrem; quo prudentiores facti cavebant frequentissimam huius morbi causam, subito admissum frigus calefacto corpori. Vidi plures post male curatum rheumatismum diu miseros; nec potui detegere, quod determinato tempore dolorum paroxysmi redirent; sed potius a temperie aëris subito mutata videbantur excitari; neque erant illi dolores adeo validi, ac fuerant illi, qui initium rheumatismi comitabantur.

§. 1492. Si durat, & augetur, saepe post atrocissima tormenta articulum motu privat, anchylosin creat, vix ulli cedentem remedio.

Ex antedictis patuit, rheumatismum non tantum articulos, sed & musculos, illosque tegentes membranas occupare; in sequentibus patebit, membranas nervos tegentes eodem quoque morbo posse affici. In hac paragrapho agi-

(*p*) Sect. VI cap. V pag. 344. (*q*) Ibidem. (*r*) Ibidem pag. 345.

agitur de illis malis, quae articulis a rheumatiſmo accidunt; imprimis, ſi augeatur malum, & diu duret.

Diuturnos ex defluxione affectus, qui nempe circa articulos omnes, & praecipue circa coxam fiunt, *Galenus* (*s*) κίδμασ vocavit; in alio loco eodem nomine deſcribit decumbentes in crura defluxiones, eaſque potiſſimum, quae primam articulationem iuxta coxendicem occupant.

Antea ad §. 362, ubi de *luxatis* agebatur, dictum fuit de cauſa luxationis, quae cavo articuli increta, os articulatum extrudit. Ibi notatum fuit, quod ligamenta articulorum ex illis locis, ubi epiphyſes reliquo oſſi iunguntur, enata, capſulae cavae inſtar, totum articulum ambiant, neque aliquid foris ingredi, vel intus elabi patiantur. In hac capſula cava adſunt extrema oſſis excipientis & excepti, cartilagine undique incruſtata; & in maioribus articulis glandulae ſatis inſignes, imo ſimiles minores, copioſae, internam ligamenti articulum ambientis ſuperficiem occupant. Simul ibi probatum fuit, oleum tenue medullare, quod in cavernoſa oſſium parte prope articulos haeret, ſatis copioſum tranſudare per cartilaginea oſſium articulatorum extrema in articuli cavum.

Per has glandulas ſecernitur mucus inſtar albuminis ovi, ſaporis ſubſalſi, qui cum oleo medulloſo permiſtus conſtituit illud linimentum, quod oſſium articulatorum extrema inungit, & lubriciſſima reddit, ut ſine multo attritu oſſium ad ſe mutuo articuli moveri poſſint. Simul & in cavum articuli ex ultimis arteriolis exhalantibus tenuis ille ros expellitur, quem in omnibus cavis corporis, maioribus atque minoribus, adeſſe novimus.

Si ergo rheumatiſmus in articulo quodam duret, & augeatur, turbabitur naturalis ſecretio muci articularis; uti & excretio olei medulloſi in cavum articuli; unde merito concludit *Simſonus* (*t*) ſequentem prognoſin. *Si circum articulos diutius haereat, & in partes ambientes redundet, earum tandem tonum & vigorem ex nimia diſtenſione prorſum infringit; quarum ubi deſiit actio in liquores hoſce extravaſatos, efficitur, ut ne amplius liquores ipſi fluidi remaneant, habileſque, qui viciſſim abſorbeantur, ſed contra ut facile coagulentur & indureſcant, poſtremo, ut reddant articulum plane immobilem.*

Unde apparet, quanta cura ſtatim rheumatiſmo ſuccurrendum ſit, quum mora ſola morbum augere poſſit. Saepius contingit, ut aegri tardius opem petant; *quamobrem in inſanabilem affectum inciderunt; quoniam principiis, quum debiliſſimus morbus eſt, medicus non reſtitit; qui ut temporis ſpatio vires acquiſivit, nihil medici diligentia proficitur* (*u*).

In ſpina dorſi poſt toleratos dolores rheumatiſmi tales anchyloſes natas ſaepius vidi, quae cogebant miſeros tota vita antrorſum flexo corpore incedere, quod nunquam potuerunt poſtea erigere. Agricolae illi, qui olera culinis ſervientia in hortis ſuis colunt, prae reliquis tali infortunio exponuntur; quia an-

(*s*) Foëſii oeconom. Hippocrat. pag. 201, 202.

(*t*) De re medica diſſert. quatuor pag. 111.

(*u*) Aret. Cappadoc. de cauſ. & ſign. morb. diuturn. lib. II cap. XII pag. 66.

antrorsum inflexo corpore labores suos peragunt. Si aestivo sole spina dorsi incaluerit, & subito cadente pluvia, ut toties fit, maduerit indusium, aut vestis calefactae spinae dorsi subito admissum frigus humidum rheumatismum saepe producit, quem toties negligunt miseri, vel noxiis remediis tractant. Contingit his hominibus, postquam diu acres dolores passi sunt, ut illi tandem sponte cessent, ac licet in his stomachus valeat, & quoad cetera sani videantur, manet tamen in spina dorsi ad mortem usque anchylosis insanabilis. Observavit similia infortunia *Sydenhamus* (v). Vidit enim, post cessationem dolorum, *digitorum articulos quasi inversos, & protuberantiis, ut in arthritide, nodosis, in interna magis quam externa digitorum parte se prodentibus*.

Antea ad §. 1490 dictum fuit, *Sydenhamum* (x) observasse rheumatismi speciem, quem scorbuticum vocat; quia insigniora huius morbi symptomata aemulatur; sic autem describit: *Dolor nunc hanc nunc illam partem obsidet; sed eamdem in tumorem, ac in alia specie, raro attollit; neque febrem sibi comitem adiungit. Insuper non adeo fixus manet, sed indolem magis vagam ac incertam refert, cum anomalis inconditisque symptomatibus stipatus*. Quandoquidem autem foeminas prae reliquis adoriretur hic morbus, uti & viros imbecillioris naturae suspicabatur, ad affectuum hystericorum classem referri debere hunc morbum; qui tamen remediis antihystericis minime cessit. Triginta quatuor anni elapsi sunt, quod primo viderim hanc rheumatismi speciem in muliere 25 annorum, tenerae penitus fabricae, saepius valido terrore perculsae, quae calefactum motu corpus aëri frigido exposuerat per rimam fenestrae adacto. Dolores acres valde sensit, nunc in hac, nunc in alia parte corporis, qui durabant per tres, vel quatuor horas, dein minuebantur cum tumore articulorum prius acerbe dolentium: manifesta scorbuti incipientis indicia in gingivis apparebant. Per decem septimanas morbum tulerat, antequam meum consilium peteret. Levamen a praescriptis remediis sensit; post quatriduum sensit dolorem in humero dextro, auctum insigniter, dum tentabat brachium elevare. Post octiduum, mane de lecto surgens, sensit omnes artus rigidos; imprimis humeros; sed illa rigiditas brevi evanuit, post aliud octiduum; manus difficulter flecti poterant circa carpos. Quum sibi satis sana in reliquis videretur, & dolores, qui subinde in diversis locis redibant, admodum tolerabiles forent, artis medicae auxilium sprevit. Post aliquot menses vidi tumidos articulos digitorum manuum, & genua tumentia; difficulter omnes hi articuli flecti poterant; tandem fere integra aderat anchylosis, quae ad mortem usque duravit.

Postea adhuc aliquot similes casus vidi.

Monuerat de his morbis agens *Paulus Aegineta* (y) sequentia: *Humor superans, qui iuncturis sese inserit, nunc biliosus, nunc sanguineus, alias atra bile vitiosus, plerumque etiam pituitosus, crudusque, copia alimenti, aut cruditate, aut otio, congestus, vetustate in articulis crassescit, & glutinosior evadit, sic ut* in

(v) Sect. VI cap. V pag. 345. (x) Ibidem pag. 351. (y) Lib. III cap. LXXVIII pag. 258.

in duritiem contumacissimam, quam Latini tophum, Graeci poron appellant, ossallescat.

Imprimis hoc contingit, si adsint *& humor a natura alienus, & particularum imbecillitas* (z).

§. 1493. Causa proxima eius videtur inflammatio in arteriis lymphaticis membranarum, quae ad ligamenta iuncturarum, non tam saeva ut in suppurationem eat. Curatur missione sanguinis, purgatione antiphlogistica repetita & semper vesperi per narcoticum sedata, balneo leni, tepido, fomentis antiphlogisticis loco affecto applicatis, vesicatoriis validioribus, & cauteriis, medicamentis summopere diluentibus atque emollientibus simul, victu tenuissimo, quiete, tepore lecti, & ad finem curationis frictione sicca, calida una cum usu antiscorbuticorum.

Si considerentur illa, quae ad §. 1491 dicta sunt, patebit satis, rheumatismum pertinere ad classem morborum inflammatoriorum; adoritur enim praecipue tales, qui ad hos morbos dispositi sunt, & temperiem sanguinolentam labe acri infectam habent, lautoque victu utuntur; imprimis tales, in quibus diathesis inflammatoria lentior cruore pleuritico se manifestat; sed & frequentissima inflammationum causa calefacto corpori subito admissum frigus toties rheumatismum antecedit. Unde conclusit *Sydenhamus* (a): quod *neque quisquam reperiatur, qui hos (rheumaticos nempe) inflammatione laborare vel dubitaverit.* Adest haec inflammatio in arteriis lymphaticis membranarum, quae ad ligamenta iuncturarum pertinent; sed antea iam dictum, membranas, quae musculos tegunt, & aponeuroses, toties a rheumatismo affici: idem contingit in vaginis nervos investientibus, de qua re ad sequentem paragraphum plura dicenda erunt; unde & dolores rheumatici ab involucris nervorum sic affectis diu saepe durant absque nervorum destructione. Quandoque in tali casu sequitur paralysis; quae tamen sensim postea evanescit; quia integri manserunt nervi. *Celeberrimus Boërhaevius* tormentis his discruciatus tandem iacuit resolutus, ut vix amplius sensus ullus, nullus utique motus inferioribus artubus superesset. *Nempe consumtis vi cruciatuum succis paralyticus femora, crura, pedes movere impos, integros menses in dorsum recumbere coactus fuit* (b). Tamen post quinque menses, 11 ianuarii 1723, scholas aperuit, licet infirmior adhuc; & postea integre convaluit, rediitque in artubus inferioribus movendi potestas, quae per quindecim & ultra annos ad mortem nempe usque illibata perstitit.

Hoc videtur confirmare, in rheumatismo inflammationem obtinere in membra-

(z) Paulus Aegineta lib III cap. LXXVIII pag. 257. (a) Sect. VI cap. V pag. 346.
(b) Alberti Schultens oratio academica in memoriam Hermanni Boërhaevii pag. 67.

branis, quae ad ligamenta iuncturarum pertinent, vel musculos & nervos involvunt. Unde *celeberrimus Hofmannus* (c) monet, quod ingens plerumque admittatur confusio in cognitione doloris arthritici & rheumatici, quos morbos dein sic distinguit: *Quod dolor arthriticus a sero tartareo acri intra iuncturas articulorum obhaerescente, proficiscatur; in rheumatico vero materia illa serosa-salino caustica membranis musculorum, & ligamentis articulorum exterius potius insideat. In arthritide quoque tum glandulae, quae in articulationibus reconduntur, mucosae a Cl. Anglo Clopton Havers inventae, tum ligamenta glandulosa materiam arthritidis evomunt: contra ea in rheumatismo stagnans illud acre serum ex sanguine in canalibus nimium congesto inter membranarum & musculorum interstitia magis secedit & colligitur.*

Quamvis autem rheumatismus pro causa proxima inflammationem habeat, exitus tamen inflammationis in suppurationem raro sequitur admodum, & ita rheumatismus ab aliis morbis inflammatoriis differt. *Celeberrimus Boërhaevius* per quinque menses cruciatibus rheumaticis miserrime vexatus nullam suppurationem passus fuit. Ad §. 1491 pluribus exemplis constitit, tumores a rheumatismo valido productos non continuisse pus, sed viscidum lentum humorem. Egregius medicus *Raubin* (d) testatur, rheumatismum raro in abscessum abire, licet partes his doloribus affectae tumeant insigniter: vidit in homine, dolores rheumaticos in genu fixatos fuisse, illudque intumuisse admodum: &, licet in hoc tumore manifesta adesset fluctuatio, paucis diebus totus dissipabatur.

Iam monuerat *Hippocrates* (e) sequentia: *quibus ab ischiade diuturna vexatis ischium excidit, & rursus incidit, iis muci innascantur.* In commentario ad hunc aphorismum *Galenus* (f) probat, *ischii* vocabulo significari in hoc loco *ischii articulum.*

An rheumatismus absolute nunquam in suppurationem abire posset, dubium videtur; sed satis certo constat, raro hoc contingere (g). *Celeberrimus Tissot*, dum varios rheumatismi exitus enumerat, notat, quandoque abscessum formari in parte affecta, vel in vicinia. Vidit ipse, hominem acrem lumbaginem passum in suprema femoris parte habuisse abscessum ingentem; quem aeger neglexit, & ex quo postea dissecto puris ingens copia exivit. Post aliquod tempus miser ille periit.

Quum autem in illis partibus, quas rheumatismus occupat, & vera phlegmone nasci possit, omni cum cura attendendum est, ut bona diagnosis habeatur mali praesentis. De signis rheumatismi amplo satis sermone actum fuit §. 1491.

Imprimis talis error metuendus videtur in ischiade, ne abscessum comitantes dolores pro rheumatismi cruciatibus habeantur. En locum *Hippocratis*, qui diagnosis difficultatem confirmare videtur (h): *Eupolemis in oeniadis ischii*

(c) Med. Ratio. systemat. tom. III chap. III §. 34 pag. 49. (d) Des maladies occasionnées par les promptes & frequentes variat. de l'air chap. XV pag. 301.
(e) Aphor. 59 sect. VI Charter. Tom. IX pag. 289. (f) Ibidem pag 290.
(g) Avis au people sur sa santé chap. XI. (h) Epidemic. lib. V. Texto V. Charter. tom. IX pag. 334.

ischii dexteri, & inguinis, & propinquae ischii iuncturae ab inguine & anteriore ischii positae dolore vexabatur. Huic sanguis ex malleolo detractus copiosissimus, & niger & crassus, epotoque pharmaco deorsum alvum purgante, tum multum purgatus est, tum melius quadantenus habuit. Sed dolores non cessabant, verum potius extendebantur latius. *Pus os potius quam carnem alte pervadebat, & aliquamdiu sic se habere ignoratus est, donec admodum debilis exstitit. Postea crustis permultis, iisque magnis, ac densis inustus est; pusque multum & crassum effluxit, ac paucis post diebus interiit tum ex ulcerum magnitudine & multitudine, tum ex corporis imbecillitate.* Fatetur *Hippocrates*, aegrum hunc servari potuisse, si in tempore ampla sectio facta fuisset. Quod autem imprimis notari meretur, est, quod *Hippocrates* in eodem loco alium aegrum viderit, *Lyconem* nempe, qui reliqua quidem eadem patiebatur, sed dolores ad crus non admodum pervadebant, neque suppuratus factus est, sed sanus longo tempore.

Si ergo *Hippocrates*, uti ipse ingenue fatetur, errare potuerit in tali casu, quanta cura indigebunt omnes medici, ne ipsis simile quid contingat? Apud *Tulpium* (*i*) habetur casus matronae, quae post partum haemorrhagia uterina fere integre exhausta infestabatur coxae dolore acerbissimo, qui coëgit miseram per totos quadraginta dies eidem incumbere loco. Neque latum unguem inde recedere licebat, quin protinus *deficeret anima, distraherentur nervi, & obrigeret instar alicuius stipitis corpus universum.* Quod autem rheumaticum hunc dolorem aestimaverit *Tulpius*, patet inde, quod crediderit, a valida uteri haemorrhagia *infirmatis viribus, & exhausto impense calido innato tantam imbecillitatem contraxisse artus, genio fraudatos, ut nequiverint a se depellere destillationes, quas nimis quam frequenter ipsis transmitteret refrigeratum cerebrum.*

Notum est, *Tulpii* tempore, communem fuisse fere medicorum opinionem, fluxiones, ῥεύματα, a cerebro descendere in artus, & rheumatismum producere. Valentissima remedia adhibita fuerunt absque ullo levamine. *Tulit tandem suppetias Deus, expulso immedicabili hoc dolore per insignem femoris abscessum, in quo tantum puris fuit collectum, ut inde, primo eruptionis die, profluxerint ultra decem vascula.* Convaluit tamen, *postea gemellos peperit, vivens non minus prospere, quam unquam ante inflictum infortunium.*

Curatur missione sanguinis. Quum causa proxima rheumatismi accusetur inflammatio, mirum non est, quod missio sanguinis in rheumatismo curando laudetur fere ab omnibus medicis, & a multis quidem satis larga. Veteres quidam medici, dum de his morbis, rheumatismo, arthritide, podagra, agebant, causam quaerebant in quatuor humoribus, sanguine nempe, pituita, bile flava, & bile atra, diversamque curam praescribebant, prout hic vel ille ex his quatuor humoribus praedominari credebatur. Sic *Trallianus* (*k*) dixit: *si humor, qui articulis influit, acris & biliosus esse, ex indiciis, quae commemoravimus, tibi appareat, liquet, sanguinis vacuationem adhibendam non esse,*

(*i*) Observat. medic. lib. III cap. XXV pag. 222.

(*k*) Lib. XI cap. I pag. 600.

esse, sed medicamento potius bilem ducente utendum. In illis autem, in quibus sanguineus humor abundat, protinus sanguinem mittendum esse, iubet *Aegineta* (*l*) neque tantum in his, sed etiam in pituitosioribus, ac melancholicis idem fieri suadet. *Galenus* (*m*) in sanguineis laudat dicens: *novi enim ischiadas una die sanatas facta ex cruribus evacuatione* (*sanguinis*). Sed addit prudenter mox sequentia: *nimirum, ubi non ex frigore, sed impletis sanguine, quae in coxa sunt, venis, provenissent.* Videtur talis venae sectio satis larga fuisse; quia dicit, quod *secta in poplite vena commodior ita affectis, quam in malleolo. Scarificatio autem nihil perspicuo illis prodest.*

Quum autem *quisquis intolerabilis dolor est* (*n*), sanguinis missionem postulet, patet ratio, quare rheumatismi curatio a venae sectione incipere soleat fere semper.

Unde *Sydenhamus* (*o*) ut primum accersebitur, statim uncias decem sanguinis ex brachio lateris affecti iussit emitti; sequenti die tantundem sanguinis detrahi praecipiebat; atque intercalato uno die alterove pro aegri viribus, tertio dein interiecto trium quatuorve dierum intervallo (prout aegri vires, aetas, constitutio, aliaeque circumstantiae suadent monentque) quarto, atque ultimo ut plurimum venae sectionem repeti iussit. Statuebat enim pro axiomate practico; *curationem non aliunde, quam a phlebotomia, debere sumi.*

Raro plus quam quater venam secari iubebat; & tantum tunc, quando regimen iusto calidius praecesserat, vel medicamenta calidiora aegro erant ingesta, aut anodynis & paregoricis acerbi dolores sopiti fuerant, quorum usu magis figebatur morbus, pluribus sanguinis missionibus opus fuit.

Videtur tamen in illa opinione fuisse *Sydenhamus*, quatuor sanguinis missiones requiri ad debellandum rheumatismum, non tantum recentem, sed & annosum ac inveteratum. Sic enim habet (*p*): *Sed hic notandum, non adeo consultum esse, quando rheumatismus aliquot annorum diuturnitate altas radices egit, sanguinem tam brevibus, ac sub eiusdem primordiis fiebat, intervallis mittere, quin praestare, septimanarum aliquot intercapedine repetitas illas venae sectiones disterminare, quae tandem vel penitus morbificam materiam averruncabunt, vel saltem eo conducent &c. &c. ut reliquiae eius exstirpentur.*

Ex his apparet, magnum illum virum materiae morbificae evacuationem exspectavisse a repetitis illis sanguinis missionibus. Si autem considerentur illa, quae in cura inflammationis de venae sectione dicta fuerunt §. 396, & sequentibus, patebit forte, quod alia utilitas a sanguinis missione exspectari possit potius, quam morbosae materiae evacuatio, & praecipue in rheumatismo annoso, qui altas iam radices egit.

Interim, quum magni *Sydenhami* auctoritas apud omnes medicos summo iure magnum pondus habuerit semper, & casu factae ingentes sanguinis evacua-

(*l*) Lib. III cap. LXXVII pag. 261. (*m*) De curandi ratione per venae sectionem cap. XXVIII, Charter tom. X pag. 448. (*n*) Celsus lib. II cap. X pag. 79. (*o*) Sectione VI cap. V pag. 346 & seq. (*p*) Ibidem pag. 350.

curationes rheumaticis aliquando profuerint insigniter, hinc contingit, ut multi a sola venae sectione copiosa, vel & frequentius repetita, curam huius morbi exspectaverint.

Vidit *Galenus* (*q*) casu vulneratam fuisse in malleolo arteriam; nec sanguinis fluxus cessavit, donec ipse vocatus arteriam vulneratam dissecuerit totam, & sine aneurusmate sequente curatum fuit vulnus. *Vir autem ille, quartam iam annum, haud exiguis temporum intervallis coxae dolore vexatus, exinde prorsum sanus exstitit.*

Mulier iam in senium vergens, nec firmae constitutionis per plures septimanas laboraverat febre rheumatica, a qua vix evasit post repetitas sanguinis missiones, & alia remedia. Post duos annos iisdem corripitur symptomatibus, quae comitabantur priorem morbum incipientem. Morbus coepit mane vesperi, eodem die unciae quatuordecim sanguinis ex brachii vena eductae fuerunt, vix ullo cum levamine: de nocte sanguis erupit ex vena vesperi secta, & copiosus quidem; antequam observaretur hoc contigisse, in somnum incidebat; mane evigilans, de nullo conquerebatur malo (*r*).

In castris frequenter rheumatismum observavit *Pringle* (*s*), & magnam curae spem posuit in repetitis sanguinis missionibus fere quotidie adhibitis, donec abesset febris, & cessarent dolores, vel saltem lenirentur. Quum autem plurimi milites in aetatis vigore sint, & plethorici, aut satis apti ad ferendas magnas evacuationes, audacter insistebat huic curandi methodo, quum simul crederet, frequentes sanguinis missiones minus debilitare corpus in rheumatismo, quam in ullo alio morbo. Interim optimus ille medicus prudenter repetebat sanguinis missiones, dum urgebat validus morbus. Si vero rheumatismus unicam corporis partem occupabat tantum, & febris exigua, vel nulla adesset, unica venae sectione contentus ad alia pergebat remedia, de quibus postea dicetur (*t*). Imo, ubi repetitis venae sectionibus febris impetus mitigatus erat, attamen dolor & tumor articulorum persistebant; applicabat sanguisugas loco, in quo inflammatio tumorque maxime apparebant, & deciduis sanguisugis sanguinem ex vulnere exire sinebat, donec sponte cessaret ille effluxus. Quum autem minor copia sanguinis sic tollatur, quam per venae sectionem, hinc non putavit esse operae pretium, ut limitaretur sanguisugarum repetita applicatio.

Prodiit Parisiis 1747 libellus (*u*) mentionem faciens anonymi cuiusdam medici Monspeliensis, qui omnes rheumatismi species sanabat ingenti sanguinis iactura, dum intra triginta sex horarum spatium ex vena in brachio & pede simul aperta educebat plus quam viginti sanguinis libras. Fatetur animi deliquia, convulsiones contigisse, dum una vice quatuor libras sanguinis educeret; suadet tunc, ut chirurgus sanguinis exitum vel digito vel ligatura coër-

(*q*) Libri de venae sectione capite ultimo. Charter. tom. X pag. 451, 452.
(*r*) Alexander Monro in medic. Essays and observat tom. V part. 2 pag. 502.
(*s*) Observat. on the Diseases of the army part. 3 cap. II pag. 182. (*t*) Ibidem pag. 185.
(*u*) Observations interessantes sur la cure de la goute & du rheumatisme. Praefat. pag. VI & pag. 329 & seq.

coërceat tantum, donec vires redierint aegro, tuncque ex vena educat determinatam sanguinis quantitatem.

Quamvis de utilitate sanguinis missionis in cura rheumatismi satis conveniant medici, tamen prudentia hic opus esse pro diversa morbi intensitate, & varia aegri constitutione, nemo dubitat.

Sydenhamus (v) quater venam secare in cura rheumatismi commendat; sed ubi aegri febre continua laborantes, diutius, quam par erat, pro una vice lecto absfuerant, incidebant in dolores vagos, qui in rheumatismum desinere possent. His non suadet sanguinis missionem, sed lecti teporem tantum; ut apertis cutis spiraculis, difflari possint illa, quae tali malo fomitem praebent. Alibi monet (x), affectum rheumatismum aemulantem excipere febres intermittentes ob translationem materiae febrilis in musculosas corporis partes. Sollicite autem monet, quod hoc symptoma non postulet diversam medendi methodum, quam ipsa febris intermittens; *quum a frequenti phlebotomia, & quibuscumque aliis evacuationibus exasperetur illud, atque aeger in vitae discrimen coniiceretur.*

Videtur nihilominus *Sydenhamus* etiam in vero & proprie dicendo rheumatismo postea minori copia sanguinem detraxisse, quam antea suaserat in cura rheumatismi. Sic enim loquitur (y): *Tametsi ex quo cum scripsi, experientia didicerim, satius esse post secundam vel tertiam venae sectionem ad plurimum cathartica saepe saepius exhibere, atque repetere, donec symptomata omnia penitus cessaverint, quam phlebotomiae rem totam committere. Etenim ob catharsin suppetias ferentem phlebotomiae ad everruncandum morbum citra ingentem illam sanguinis iacturam subsistere fas erit.* Imo in pharmocopoeo, qui decimo ab hinc anno rheumatismo miserrime cruciabatur, cui antea sanguinis missiones adhibuerat saepe repetitas, tandem hunc morbum aggressus fuit solo sero lactis ac pane pro nutrimento dato, & curavit feliciter absque ulla sanguinis missione: morbus tamen gravis erat; a coxendice coeperat, & per biduum claudicabat miser; exinde pulmones tentabantur dolore gravativo cum dyspnoea, quae post aliud ferme biduum evanescebat; dein caput vehementer coepit dolere, mox etiam coxendix dextri lateris, quae omnium primo laborabat, & postea pro morbi indole, omnes fere tam brachiorum, quam crurum articuli per vices molestabantur. Dyspnoea certe, & vehemens capitis dolor sanguinis missionem poscere videbantur; sed iure metuebat *Sydenhamus* (z), ne minus firmas iam diu vires labescentesque demto copiosius sanguine prorsus exsolveret, & aestas iam adultior quum esset, facile praevidebat, hyemem superventuram, quae viribus in debili corpore redintegrandis minus favet; hinc solo lactis sero per quatuor dies ut viveret aeger, suasit. Quotidie autem utebatur sero domi parato ex octo lactis libris, & satis bene nutriebatur: postea panem similagineum concessit, prandii loco; deinde eamdem panis copiam pro coena dedit. Felix hanc curae methodum eventus probavit.

Quod

(v) Sect. V cap. II pag. 283. (x) Epist. I responsor. pag. 406.
(y) Ibidem pag. 405. (z) Ibidem pag. 402.

Quod autem optimus *Sydenhamus* in eadem sententia, quoad usum venae sectionis in curando rheumatismo, postea manserit, patet ex ultimo eius scripto (*a*), quod posteritati reliquit, in quo habentur sequentia: *Sedulo observandum est, quod in hoc febris genere (perinde hac in rheumatismo & aliis morbis quamplurimis, quorum curatio solis evacuationibus absolvitur), si dictis evacuationibus pertinaciter insistamus, usque dum symptomata omnia prorsus ablegaverimus, saepius aegro non nisi morte medebimur*. Optime notat, residuas morborum reliquias deberi quandoque evacuationibus praegressis, & exinanitioni illi corporis, quam abstinentia a consuetis cibis ac potibus produxit. *Quapropter post factas, quae tollendo morbo sufficere queant evacuationes, prudentis medici est ab importuna earumdem ordinatione sibi temperare, & paulisper attendere, quid tempus medicorum saepe felicissimus optimusque ad leviculorum illorum symptomatum depulsionem conferre possit, quae quidem saepe numero, prout multoties repetita observatione comperi, a paregorico duabus vel tribus noctibus assumto sine alio quovis apparatu sub morbi huiusmodi exitu devincuntur*.

Operibus *Sydenhami* adiuncti sunt integri processus de morbis fere omnibus curandis, quos in usum proprii filii conscripsit auctor, & hinc magni faciendos esse in eodem hoc capitulo monui. Leguntur in his sequentia (*b*): *In iuvenibus, atque iis, qui temperate vixerunt, vino non plus aequo dediti, rheumatismus diaeta admodum refrigerante simplici, & mediocriter nutriente, aeque feliciter ac repetitis venae sectionibus (quas minus ferre queant), profligari potest*.

Si rheumatismus in initio levem tantum febrim comitem haberet, nec dolor adeo immanis esset, saepius mihi successit absque sanguinis missione cura solis diluentibus mollibus copiose sumtis; & levior talis febris quandoque secundo, tertio die cessavit penitus. Ubi vero post horrorem praegressum, febris sequebatur valida cum pulsu duro, pleno, celeri, siti magna, dolore acutissimo, statim mittendum sanguinem suasi, & venae sectio repetita fuit; donec minuerentur symptomata haec gravia & periculosa. Unde venae sectionum numerum certum nunquam habui; qui determinabatur tantum maiori vel minori vehementia morbi: raro quarta venae sectione opus habui; rarissime ad plures ascendi in curatione huius morbi. Idem *Storckius* (*c*) observavit. Videri possunt & alia, quae ad §. 609 de moderando febris impetu dicta fuerunt; ubi simul demonstratum fuit, quod vis ipsius febris, ita moderata primarium remedium sit ad solvendam viscíditatem & lentorem humorum, qui in rheumatismo adeo manifeste observatur adesse.

Purgatione antiphlogistica repetita, & semper vesperi per narcoticum sedata. Quum cura inflammationis soleat adhiberi rheumatismo; uti modo dictum fuit, dum de venae sectione in hoc morbo applicanda agebatur; etiam cogitatum fuit de aliis remediis, quae in cura inflammationis laudantur. Ad §. 396, ubi de illis agitur, per quae ulterior vasculorum inflamma-

(*a*) Schedula monitor. de novae febris ingressu pag. 676.
(*b*) Sydenam. oper. pag. 735. (*c*) Anno medico secundo pag. 113 & 114.

matorum laesio impediri potest, laudata fuit fortis alvi subductio; & §. 398 ad conciliandam materiae obstruenti fluiditatem commendabatur una cum sanguinis missione purgatio multa; ad quam obtinendam in *materia medica* §. 396, uti & §. 334 habentur plures formulae purgantes, quae antiphlogisticae vocari solent, quia tuto adhiberi in morbis, quos inflammatio comitatur, possunt.

Vidi aliquoties in gravi rheumatismo, sponte natum alvi fluxum insigniter profuisse. Celeberrimus *Tissot* (*d*) observavit pariter rheumatismum finiri quandoque alvi evacuationibus. *Trallianus* (*e*), ubi a bilioso humore morbum ortum esse per signa constitit, medicamento bilem purgante utendum iussit, ubi prius acrimonia humoris aut rosionis humectata fuit, & contemperata. Sed leniora purgantia praefert; nam non cupiebat simul & semel catharsi valida expellere morbi causam. Hinc dixit: *Non semel autem, verum saepe si res postulet purgandus est ager; ita namque articulos a recrementis & fluxionibus tutos servare poteris, si materiam superantem, non universam, sed per vices semper subtrahere coneris.*

Purgantia in rheumatismi curatione serius adhibuit *Sydenhamus* (*f*) non initio: nam primum morbi octiduum sanguinis missionibus quatuor destinatum erat, dum simul tenui diaeta, & ptisanae aut tenuis cerevisiae potu, sustinebantur aegri. Enema quidem ex lacte saccharato curavit subinde iniici, ut alvus duceretur, diebus scilicet a phlebotomia liberis; sed serio hortatur, & monet, ut haec omnia ad dies minimum octo ab ultima venae sectione observentur, & diligenter quidem. Hoc tempore elapso praescribebat potionem catharticam e lenitivis mane hauriendam, eodem die vesperi dabat dosin paullo liberaliorem *Syr. de Meconio*, ut sanguinis orgasmus, cathartico excitatus, a quo recidivae periculum metuebat, penitus reprimeretur.

His factis aeger pedetentim redibat ad pristinum vitae genus; hac lege tamen, ut a vino & spirituosis, cibisque sale vel aromatibus conditis, diu adhuc abstineret; uti & ab omnibus, quae difficilius digeruntur.

Dolores hac methodo admodum quidem imminuebantur, nondum prorsus evanescebant, nec videtur tamen aliud quid tentasse postea. Observaverat enim, quod refarcita, quam fecerat sanguinis detractio, virium iactura, & superveniente illo anni tempore, quod magis faveret ad redintegrandum corporis robur, quam id, quo primum decubuerat aeger, symptomata ad unum omnia cessarent, & aeger pancratice imposterum valeret. Quum autem, uti ad §. 1491 dictum fuit autumnali tempestate rheumatismi occurrant frequentius, verna tempestas dissipare debebat gravis morbi, qui praecesserat, reliquias.

Verum postea egregius *Sydenhamus* (*g*) minus indulsit venae sectionibus; uti paullo ante dictum fuit; & catharticis usus fuit frequentius in rheumatismo

(*d*) Avis au peuple sur sa santé chap. XI §. 156 pag. 197.
(*e*) Lib. XI cap. I pag 600. (*f*) Sect. 6 cap. V. pag. 348.
(*g*) Epist. I respons. pag. 405.

tismo curando. Experientia enim didicerat, *satius esse, post secundam, vel ad plurimum post tertiam venae sectionem cathartica saepe saepius exhibere, atque repetere, donec symptomata omnia penitus cessaverint, quam phlebotomiae totam rem committere*. Lenitiva tantum purgantia commendavit: *Tamarindos, senae folia, rheum, mannam, syrup. rosar. solutivum; quum alia, quae ex scammonio, zalapio &c. parantur, tumultum cieant, & dolorem exasperent.*

Hoc *Sydenhami* monitum secutus fuit *Storckius* (*h*). Praemissa enim sanguinis missione etiam repetita, si magna febris adesset, & dolores acutissimi, omni tertio die optimo cum effectu purgans antiphlogisticum dedit.

Raro ante quartum, quintum, sextum, septimum, aut quandoque octavum diem aegri levamen perceperunt; dein remisit dolor, & tensio in partibus affectis.

Nec tamen nimis diu indulsit catharticorum usui. Quam primum enim symptomatum vehementia remittebat, & tumores fiebant molles, ac flaccidi, aegrique membra movere poterant absque magno dolore, non amplius necesse fuit toties repetere purgantia: nimis frequens illorum usus aegros debilitabat, & morbus prolungabatur.

Nunquam ante vigesimum diem omnis dolor abivit; qui quandoque ultra trigesimum, aut quadragesimum durabat.

Sydenhamus (*i*) dum per sanguinis missiones repetitas rheumatismi curam tentabat, observaverat, paregoricis datis effusiorem sanguinis missionem requiri, quod evitare cupiebat; unde monet sequentia: *Quamobrem, ut ut saeviat dolor, per omnem huius morbi decursum, religiose mihi ab his temperandum existimo: modo mihi animo sit curationem a sanguinis missione solum petere; quum illorum usu figatur morbus, neque tam facile venae sectioni cedat; quae ideo ob haec medicamenta nimis officiose exhibita saepius quam erat opus celebranda*. Imo observaverat, quod in morbi statu anodyna non efficerent illud, quod titulo pollicentur. Quum autem post purgantia remedia data soleret *Sydenhamus* dare anodyna vesperi, idem fecit in hoc casu: iubet enim, *ut singulis vespertinis post peractam catharsin uncia syrupi de meconio aliquantulum temporius, quam id fieri solet, propinetur* (k). Unde aegri dolorum, qui adhuc aderant, levamen procul dubio receperunt.

Fuerunt tamen medici quidam, circa narcoticorum usum in cura rheumatismi, non eiusdem opinionis cum *Sydenhamo*. Sic *Raulin* (*l*) consulit, ut statim post primas sanguinis missiones dentur quotidie vesperi narcotica. Vidi, hanc methodum tentatam fuisse, sed effectus non respondebant spei, quae de usu horum remediorum concepta fuerat.

In omnibus fere aegris febre arthritica, aut rheumatica affectis febris, & dolores circa vesperam augebantur, & datum tunc paregoricum semper male cessit: *Nam aegri admodum inquiete dormiverunt, delirarunt, habuerunt anxia*

(*h*) Ann. medic. secund. pag. 115, 116.

(*i*) Sect. VI, cap. V, pag. 347.

(*k*) Epist. I respons. pag. 406.

(*l*) Des maladies occasionées par les variations de l'air, chap. XV, pag. 315.

xia insomnia saepe subito evigilaverunt, coacto hoc somno multum defatigati sunt, toto postero die erant soporosi, subdeliri, & pulsus fuit celer, inaequalis, contractus (*m*).

In quibusdam ex his aegris mane dolor remittebat; tunc sponte tranquillum coeperunt somnum, leviter sudarunt, & post longe fuerunt alacriores: multi etiam ex his manebant vigiles, & debilitabantur. Ideo matutino tempore circa doloris remissionem dabatur his paregoricum remedium; a quo producebatur somnus tranquillus, reficiens, & aegri reddebantur aptiores ad sustinendam exacerbationem dolorum vesperi secuturam.

Quantae utilitatis sit sollicita observatio nocentium & iuvantium in morbis curandis ad §. 601, 7 dictum fuit.

Si aegri admodum debilitati essent, & dolorum exacerbatio quotidie stata hora rediret praecedente horripilatione, tremore, & frigore, tunc uncia media pulveris corticis Peruviani intercalari tempore data maximum levamen attulit.

Ubi a nimia dolorum exacerbatione tendinum subsultus, & membrorum convulsiones oriebantur, quod aliquoties contigit, tunc opio per epicrasin dato licuit mitigare, sopire. Videtur tamen prudentia suadere, ut memores simus semper moniti, quod *Aegineta* (*n*) dedit: *His, quae torporem inducunt membris, narcotica Graeci vocant, diutius non erit insistendum, quam ut doloris vehementiam saltem lenierint. Si quidem largior ipsorum usus sic infertum constringit humorem, ut in tophaceas durities, quas Graeci πώρους appellant, occallescat, ac diuturnas motus difficultates pariat.*

Balneo leni tepido, fomentis antiphlogisticis loco affecto applicatis. Quantum haec prodesse possint, pluribus dictum fuit ad §. 396, ubi de inflammationis curatione agebatur. *Sydenhamus* (*o*) loco dolenti perpetuo applicabat cataplasma, e mica panis siliginei & lacte croco tincto, vel *fol. brassicae*; & hoc saepe renovandum voluit. Alii multi saponem Venetum in aquae & lactis partibus aequalibus solvunt, fomentumque tale dolentibus locis applicant perpetuo. Uncia media saponis Veneti in binis libris hydrogalae solvitur plerumque ad hunc usum. Solent omnia haec balnea, & fomenta tepide saltem applicari locis affectis.

Hombergius (*p*) opinionem, quae aliis parodoxa videbatur, habuit, rheumatismum posse curari balneo frigido aeque ac balneo calido & sudore. Causam rheumatismi statuit serum acre, & tenue satis, quod de venis exitum inveniens, diffundatur per musculos, quorum fibras pungendo turbet motum, quumque magnam subtilitatem possideat illud serum, diffundatur quam plurimum, nec possit denuo recipi venis, ex quibus egressum fuit.

Cura ergo eadem videbatur exspectanda, sive serum hoc expelleretur de corpore, sive ingrederetur denuo venas, ex quibus exiverat. Maior calor ex-

(*m*) Storck anno medico secundo pag. 120, 121.

(*n*) Lib. III cap. LXXVIII pag. 260.

(*o*) Sect. VI cap. V pag. 347.

(*p*) Academ. royale des sciences l'an 1710 histoire pag. 46.

expellet illud ſerum extravaſatum per tranſpirationem. Frigus conſtringet partes, ſicque ſerum denuo in venas adiget. Frigido balneo magis favebat *Hombergius* ideo, quod per frigus applicatum credebat impediri novi ſeri exitum de venis, dum interim ſerum antea extravaſatum morbi cauſa attenuatur & diſſipatur. Calido balneo videbatur ipſi ſubtile hoc ſerum ſic diſponi, ut facilius de vaſis exire poſſet.

Circa finem elapſi ſeculi, & initio huius nobilis Anglus *Iohn Floyer* (*q*) multum laudavit uſum balnei frigidi ad variorum morborum curam, & imprimis rheumatiſmi. Venae ſectionem, ac cathartici uſum praemittebat. Diaetae ratio, & remediorum uſus determinabantur a medico, prout morbi indoles, & aegri conſtitutio requirebant.

Balneum frigidum non adhibebatur, ſi aeger incaluiſſet, aut ſudaret, ſed exſpectabatur, donec haec ceſſaſſent. Non diutius manebant in balneo frigido aegri, quam per duo, aut tria horae minuta. In primo balneo, poſtquam corpus totum penitus immerſum fuerat, nullam faciebant moram; ſed exibant ſtatim. Novem, aut decem vicibus his balneis utebantur tantum, ita ut bis vel ter ad minimum ſeptimanae ſpatio balneum frigidum ingrederentur (*r*).

Deſcribit caſum aegrae, quae iam integro quadriennio laborabat rheumatiſmo (*s*). *Articuli cubitorum, pugnorum, genuum, malleolorum tumebant multum, & duri erant; delebant omnes adeo, ut nullum motum ferre poſſet; digiti contracti erant omnino; brachia, & manus miro modo diſtorta; macies aderat corporis, & tuſſicula, quae tabis dabant ſuſpicionem.* Difficilis cura tanti mali praevidebatur facile. Quum autem nullum motum ferre poſſet aegra, ſellae inſidens ter immergebatur balneo frigido, & terna talis immerſio pro uno balneo computabatur. Novem talia balnea adhibita fuerunt. Sed poſt ſingula balnea in lectum deponebatur, bibebat cereviſiam calidam, dabatur aliquid de *ſpiritu cornu cervi*, unde profuſus ſudor ſequebatur cum levamine. Dum ſemel, vel bis non ſequeretur ſudor, minus levamen percepit. Uſu ſic balnei frigidi, ſudoreque ſequenti dolores, & tumores ſtatim minuebantur; dein omnino ceſſabant; artubus redibat motus, appetitus melior fiebat, toroſitas corpori reddebatur, ſicca tuſſis minuebatur.

Hoc felici ſucceſſu non tantum, ſed & plurimis aliis ſimilibus edoctus auctor ſtatuit ſequentia: *Balnea frigida levare dolores rheumaticos repellendo humores ſtagnantes in vaſa circulantia, qui dein ſequente ſudore evacuantur facile. Ideo ſudores inveniebat neceſſarios poſt balneum frigidum in cura rheumatiſmi adhibitum* (*t*). Ob hanc cauſam ſerio monet, non diu relinquendos eſſe tales aegros in balneo frigido, ſed tantum ter mergendos eſſe, ſtatim educendos, ut cito redeat nativus calor, & ſudor ſequatur, qui diſcutiet dolores ac tumores. Plures caſus enarrat idem auctor, quibus ſuam opinionem probat (*u*).

Videntur balnea frigida tentata fuiſſe praecipue in rheumatiſmis inveteratis, dum non ſucceſſerant aliae curandi methodi prius tentatae. Sed *Antonius Cocchi*

(*q*) Of Cold-Bathing pag. 174. (*r*) Ibidem pag. 24. (*s*) Ibidem pag. 175. (*t*) Ibidem pag. 177, 178. (*u*) Ibidem pag. 224, 225.

Cocchi (*v*), qui balnea Pisana descripsit, & illorum efficaciam laudat in curando rheumatismo, notavit sequentia: *Verum est, quod in quibusdam casibus rheumatismi recentis, mediocris, & extensi per superficiem, in personis satis robustis, mira promtitudine, & felicitate dissolvimus morbum sola affusione* (*docciatura*) *aquae frigidae ad partem dolentem aliquoties repetita. Unde per contractionem, & relaxationem canalium vicissim factam, quam mechanicum tale remedium facit, humores stagnantes moventur, & in massam communem reduces libere circulant*. Antea in *capitulo inflammationis* §. 390, & 396, 6, ubi de sedando impetu in ipso loco inflammato agebatur, dictum fuit, hoc posse fieri duplici modo; vel laxando sic vasa obstructa, ut transmittant per ultimos fines suos in venas moleculas obstruentes immeabiles; vel sic constringendo vasa per refrigerantia, repellentia, aut adstringentia, ut retropellatur obstruens immeabile ex angustiis, in quibus haeret, ad latiorem vasis locum: simul tunc notatum fuit, hanc methodum repellentem a veteribus medicis saepe fuisse usitatam, quando a nulla evidente causa praegressa subito inflammabatur pars corporis; tuncque a fluxione deducebant originem. Sed simul pluribus probatum fuit, non semper prodesse refrigerantium, ac repellentium usum, & requiri cautelam in horum applicatione, quum magnopere laedere possint, si non profuerint. Prudentis ergo medici est pro re nata diversam seligere methodum.

Probe memini, me lumbaginem rheumaticam molestissimam variis methodis tentatam absque ullo effectu curasse, dum bis de die infusum thymi, dilutum satis, forma vaporis, calidum, per tubum dirigebam ad locum dolentem mediae horae spatio; deinde leniter perfricabatur linteo calido per quadrantem horae.

Vesicatoriis. Quum, uti antea dictum fuit, colluvie mucosa tectae partes inventae fuerint in cadaveribus rheumaticorum; quum tumores quandoque nascantur in rheumaticis, quibus dissectis similis prodit materia satis lenta; quum, licet morbus a febre incipiat, sedata febre tamen saepe dolor augeatur; mirum non est, si a vesicatoriorum usu curae spem magnam conceperint medici in rheumatismo ad sedandos dolores; praecipue si febris iam cessaret penitus, vel saltem longe mitior tantum superesset. Solvunt, uti notum est, vesicatoria epidermidem a cute, & sub elevata epidermide colligitur magna lympha copia, quae aliquando etiam satis viscida est, & pertusa tali vesica, per plures dies effluere pergit; unde non sine ratione crediderunt, partem materiae morbosae, atque acrimoniae irritantis sic tolli, & morbum minui. Observavit celeberrimus *Tissot* (*x*), naturam ipsam tale quid indicare. Quandoque enim licet rarius terminatur rheumatismus per metastasin materiae acris ad crura, quae statim vesicas elevat; hae apertae in ulcera degenerant; quae si nimis cito claudantur, redeunt dolores rheumatici.

Magnum a vesicatoriis emolumentum vidi saepius. Curavi a molestissimo tali

(*v*) Dei bagni di Pisa capit. IV, pag. 172.

(*x*) Avis au peuple sur sa santé, chap. XI, pag. 197.

tali cervicis dolore nobilem virum, qui numerosa tentaverat remedia incassum, cucurbitas, embrochas thermarum Aquisgranensium, unguenta, emplastra, frictiones &c. largum, acre satis, vesicatorium suasi ut applicaretur loco dolenti; obluctabatur aeger; impetravi tandem; ingens lymphae copia effluxit cum insigni levamine; & paucorum dierum spatio integre convaluit.

Per haec enim, & his similia irritantia morbi materies vel educitur, vel quandoque locum mutat, sicque pars affecta dolore liberatur. Celebris apud Vratislavienses medicus *Tralles* (y) a suppressa saepius perspiratione, dum ex conclavibus aegrorum calefactis egrediens exponebatur aëri frigido, nebulis, ventis, dolentissimo rheumatismo, humerum & scapulam sinistri lateris occupante corripiebatur. Aberat febris; sed ardebat humerus cum scapula, ita ut erisipelaceum ruborem adesse coniiceret; cuius nullum tamen vestigium aderat. Dolor molestissimus extendebatur ad pectoris musculos, & pleuritidem spuriam inducebat. Post largam venae sectionem, & optima remedia interna externaque adhibita, idem dolor pertinaciter urgebat per quatuor dies. Confecit tunc emplastrum ex contuso semine sinapi in aceto fortissimo macerato, additis cera & therebinthina; quo imposito *brevi erysipelacens rubor & dolor in exterioribus quem antea falso adesse existimaverat, vere movebatur, atque intus saeviens rheumatismus feliciter abigebatur.*

Confirmavit tutum in hoc morbo vesicatoriorum usum *Storckius* (z), qui febre ad iustum moderamen redacta applicuit locis dolentibus latum vesicatorium; quod simulac coepit epidermidem elevare, dolores vel penitus delevit, vel multum imminuit saltem. Testatur, quod nullum unquam malum symptoma ex visicantium applicatione observaverit; hinc nullus fere fuit in corpore locus, cui haec non applicuerit aliquando, si dolor urgeret. Tentavit & *ranunculi pratensis* folia recentia in pultem contusa; quae partibus dolentibus applicuit vesicatorii loco. Magnum semper dolorem excitavit hoc remedium; dein epidermide in vesicam elevata magna seri copia effluxit; quo facto dolores rheumatici penitus dissipabantur. Unde in pertinacissimis & inveteratis articulorum doloribus *ranunculi* folia in pultem trita magnam dederunt utilitatem. Sed ulcus a ranunculi foliis productum longe diutius stillavit serum acre, & difficilius curabatur, quam si vesicatorium applicatum fuisset.

Cauteriis. Ultimum fere hoc remedium fuit a veteribus medicis satis laudatum, quod recenti rheumatismo non novi applicatum fuisse, sed inveterato morbo postquam alia remedia plura frustra tentata fuerant. Cauterium tam actuale, quam potentiale dictum sequitur suppuratio, per quam separatur eschara a cauterio applicato producta a partibus sanis; quod dum fit, saepe copiosius ichor exit ex ulcere cum mali levamine. *Gesnerus* (a) dum acerrime laboraret ischiade, testatur sequentia: *A principio etiam morbi, sponte ortum est ulcus in eiusdem lateris nate; quod mihi profuisse non dubito, & tan-*

(y) Usus opii salubris & noxius. Tom. II pag. 312. (z) Ann. medic. secund. pag. 122 123. (a) Epistolar. medic. lib. III pag. 83 versa.

cauterii alicuius vicem praestitisse. Unde apparet, *Gesnerum* in illa opinione fuisse, quod ulcus a cauterio excitatum profit, quum, eschara separata, facilis exitus fit noxiis, quae profundius latebant. Ad levandum dolorem ischiadicum iusserat medicus, ut panis, ex clibano prodiens, calidissimus, discissus per medium, linteo prius obvolutus, applicaretur loco dolenti. Oblitus aeger huius cautelae, panem calidissimum nudum applicuit; unde cutis combustio satis profunda, suppurata postea, longo satis tempore pus fudit; &, sanato hoc ulcere, nullus dolor supererat (*b*). Similem casum notavit *celeberrimus Tissot* (*c*) de uxore, quae dolentissimum rheumatismum brachii, quo laborabat maritus, perfricabat spiritu vini; qui, casu a vicina candela accensus, combussit partem affectam. Dum curabatur haec ambustio, dolor rheumaticus integre desiit.

Veteres medici cauteriis in hoc morbo curando frequenter usi fuerunt; in pertinaci nempe morbo, nec aliis remediis cedente. *Hippocrates* (*) de ischiade agens, dixit: *si in unum aliquem locum decubuerit dolor, & constiterit, neque medicamentis expellatur, urito, quocumque loco dolor, exstiterit, sed eum lino crudo inurito.* Haec erat lenior ustionis species, non absimilis ill, quae postea *moxa* Asiaticorum tentata fuit. Unde alio loco (*d*) de inustionibus loquens dicit: *urendae vero sunt carnosae quidem partes ferramentis, osseae vero & nervosae fungis.* Nec tantum uno in loco has ustiones tentavit; sed, postquam lacte prius crassum reddiderat aegrum, tredecim locis cauteria applicuit; si in dextra corporis parte morbus adesset, sub scapula dextra quatuor crustas inussit, coxendici dextrae tres, natibus duas, medio femori duas, genu unam, & unam malleolo. *Hic si ita ustus fuerit neque sursum, neque deorsum morbum progredi sinit* (*e*). Alibi (*), ubi de quadruplici ischiade agit, postquam varia medicamenta praescripsit, dicit: *& si quidem ab his iuvetur; sin minus, ipsum pluribus & aliis crustis, in osseis quidem partibus per fungos, in carnosis vero per ferramenta, inurito.*

Ex his omnibus apparet, cauteria tantum adhibita fuisse, postquam plura alia absque effectu tentata fuerant. Simul videntur sperasse, ut ulcere, inustionem semper sequente, via pararetur materiae morbosae, quae dolorem producit circa articulos. *Celsus* (*f*) hoc optime notavit. Ubi enim de coxarum morbis agit, pro ultimo remedio suadet, *tribus, aut quatuor locis, super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare.* Quum enim carnosa adeo haec pars sit, leniora caustica, quae per *moxam* Asiaticorum accensam hodie tentari solent, quandoque non sufficerent. *Quum vero saepe aliquid exulcerandum sit candenti ferramento, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, huius generis ulcera sanare, sed ea trahere, donec id vitium, cui per haec opitulamur, conquiescat.*

Videtur

(*b*) Van der heyden discours & advis sur les flus de ventre douleureux pag. 131
(*c*) Avis au peuple sur sa santé pag. 206. (*) Libro de affectionibus cap. VIII Charter. tom. VII pag. 629. (*d*) Libro de internis affectionibus cap. XIX Charter. Tom. VII pag. 652. (*e*) Ibidem. (*) Ibidem cap. LIII pag. 677.
(*f*) Lib. IV cap. XXII pag. 236.

Videtur & *Hippocrates* similem effectum sperasse a cauteriis. Dicit enim (*g*): *Quibus ab ischiade diuturna vexatis ischium e proprio loco excidit; atque rursus incidit, iis muci innascuntur.* In commentariis ad hunc aphorismum *Galenus* monet, per ischium hic intelligi articulum ischii, & noluit sequentem aphorismum (*h*) separandum esse a priori, sed ambos simul in unam orationem coniungendos. Sic autem habet: *quibus ischiade diuturna vexatis ischium excidit, iis crus tabescit, & claudicant, nisi urantur.* Tum ut exficcetur mucus, uti *Galenus* (*i*) dicit: *sicque mucosa illuvies absumatur, tum ut cutis laxitas, in quam articulus elabebatur, per adustionem ad condensationem ducta, articulum arctet, & loco moveri prohibeat.*

Mitiora cauteria, quae veteres parabant ex lino crudo, fungis, & aliis quibusdam similibus, hodie ex foliorum artemisiae lanugine parantur: quae tunc *moxa* vocatur; longe leniora sunt haec, nec cutem in escharam comburunt, dolorque inde natus satis tolerabilis est, quum in Asia pueri etiam absque eiulatu cauterium ex *moxa* paratum ferant. Applicui proprio femori satis magnum moxae conum, quem accendi in apice, & facile dolorem inde natum tolerare potui. Nullibi dolebam; sed experimenti causa hoc tentare volui, antequam in aegris periculum facerem. Tota spes videtur in eo consistere, ut ignis actione citius dissipetur materia morbosa, quae ad artus deposita molestos illos dolores facit. Tentavi in ischiadico dolore, sed absque successu. Profundius videtur haerere morbi causa, quam ut a leni moxae cauterio superari possit.

Videantur illa, quae ad §. 1278 de moxa, eiusque usu, dicta fuerunt.

Crudelior longe inustio candenti ferro facta; quam horrent omnes, pauci subire volunt, paucissimi tolerare possunt illa constantia, quam *Tulpius* (*k*) vidit in animoso iuvene, qui coxae dolore excruciatus remediis adhibitis nihil proficientibus, decrevit vehementi morbo succurrere remedio aeque vehementi. Iussit chirurgo, ut ferro candenti non tantum exureret cutem coxae impositam, sed ad os usque per carnes adigeret. Insitata haec crudelitas perterruit magis ferme medicos, quam aegrum, qui fortiter haec tormenta sustulit, dum non cursim, sed lenta manu candens ferrum imprimebatur. A morbo ipsum ex toto vindicavit haec crudelis medicina, per continuum profundi ulceris profluvium; quod tamdiu servavit, donec, evacuata omni materia fuerit extra omnem recidivae metum.

Magnam procul dubio laudem merentur illi, qui conati sunt tentare novis remediis curam huius morbi, dum medicamentis hactenus cognitis pertinaciter resistebat malum, ita, ut cauterii crudelis usus tantum superesse videretur. Tentavit *cicutae* usum *Storckius* (*l*) in homine 42 annorum, qui iam a plurimis annis passus fuerat dolorem vagum arthriticum calore lecti multum auctum. Variis, externis, internis remediis usus fuerat absque ullo

(*g*) Sect. VI aphorism. 59 Charter tom. IX pag. 289. (*h*) Aphor. 60. ibidem pag. 290. (*i*) Ibidem. (k) Observat. medic. lib. III cap. XXVI pag. 225. (*l*) Libell. secund. de cicut. pag. 75.

ullo levamine. Nec balnea sulphurea, aliaque diversissimi generis longo tempore adhibita quidquam profuerant. Tandem materies haec vaga figebatur ad humerum dextrum, & coxendicem eiusdem lateris. Minuta est eius lateris sensibilitas, accessit macies. Varia interne, externe tentata fuerunt absque ullo successu. Nec vis electrica per trimestre spatium applicata quidquam profuit.

Quum multis aegris in doloribus rheumaticis vagis & fixis profuisse vidisset cicutam, dedit mane & vesperi decem grana extracti cicutae, simulque copiosum usum decocti radicum bardanae consuluit.

Post octiduum rediit aeger; conquerebatur, auctos esse humeri & coxendicis dolores, simul accessisse ingratam per totum brachium & pedem formicationem.

Sumsit tunc mane & vesperi sedecim grana extracti cicutae, & perrexit in usu decocti radicum bardanae.

Die decimo quarto dolores minores erant. Verum in toto latere affecto, ut in pede & brachio, percipiebatur sudor pruriens, foetens; oriebantur pustulae albicantes, pellucidae, acri sero plenae; sensibilitas longe maior aderat in latere affecto; appetitus bonus erat, alvus naturalis, vires sat, magnae; fluxit urina copiosa ardorem excitans in urethra, dum prodiret.

Coepit aeger tunc sumere mane & vesperi viginti grana extracti cicutae & perrexit in usu decocti radicum bardanae.

Vigesimo quarto die aucta apparuit brachii torositas, & aliqua advertebatur mobilitas; pustulae autem semper apparuerunt copiosiores, nec desiit pruritus.

Trigesimo sexto die aeger per universum corpus ingratum ardorem, & pruritum conquerebatur; oriebantur ex ruptis pustulis crustae crassae; & scabies superveniebat. Sed pes & brachium longe erant mobiliora, sat robusta, optime sensibilia. Bis quotidie tunc lavabatur totum corpus infuso cicutae cum lacte parato; unde intra paucos dies crustae plurimae ceciderunt: pustulae autem hinc inde longe frequentiores comparuerunt; & augebatur pruritus.

Quinquagesimo die brachium moveri poterat in omnem partem; pes autem aegro videbatur adhucdum gravis; ceteroquin erat mobilis, flexilis, & in omni loco aderant optima sensationis signa.

Dedit tunc mane & vesperi triginta grana, adeoque per diem integram drachmam extracti cicutae, & loco decocti bardanae exhibuit serum lactis. Corpus quotidie bis lavabatur infuso cicutae cum lacte parato.

Octidui deinde spatio omnis pruritus cessavit; disparuerunt postulae, & omnes crustae; aeger optime convalescere coepit.

Sexagesimo nono die aeger ambulare potuit, & brachium in omnem partem movere, neque ex itinere unius & dimidiae horae multum defatigabatur.

Sensim tunc minuta fuit dosis extracti cicutae, nec corpus amplius infuso cicutae lotum fuit, sed iussum aegro, ut seri lactis ingentem copiam quotidie biberet.

Octua-

Octuagesimo die sanissimus accessit *Storckium*, & gratias egit (*m*).

Postea placuit eidem *Storckio*, dum iam archiatri munere fungebatur, explorare *aconiti* efficaciam in proprio corpore. Habebatur haec planta venenata admodum; sed vetula Lapponica, oleris instar, hac planta utebatur, ut prandium sibi, marito, liberis pararet, & monita *celeberrimi Linnaei*, qui aderat, ridens, impune comedit hunc cibum.

Hortorum ornamento serviebat haec planta frequenter; sed ab eius medico usu abstinebant omnes. Pulverem ex foliis & caule paravit *Storckius*, cuius pauculum linguae imposuit: sequebatur ardor linguae inhaerens diu, & momentanei, vagi, lancinantesque dolores linguam pervadebant saepius. Ast licet pulvisculus ille per bina horae minuta supra linguam maneret, nec inflammationem, nec rubedinem linguae attulit (*n*); sed quamdiu ardoris sensus in lingua aderat, copiosa affluebat saliva: ceterum nil mali.

Inspersit eumdem pulverem ulceri cancroso, fungoso; sed nullus dolor, nec ardor sequebatur. Per quinque dies idem tentabat, nec consumebatur haec fungositas.

Extractum dein ex hac planta paravit, cuius pauculum linguae impositum levem tantum excitabat titillationem. Granum extracti aconiti posuit inter palpebram inferiorem & bulbum oculi, nec inde afficiebatur aliter, quam a quocumque alio corpore heterogeneo. Per bina minuta reliquit extractum aconiti in hoc loco, copiosae quidem profluxerunt lacrimae, sed nullum peculiarem ardorem sensit. Dein tentavit, quid idem hoc extractum deglutitum in corpore proprio faceret, grana duo extracti aconiti diu contrivit in mortario marmoreo cum sacchari albi drachmis duabus, ut fieret pulvis subtilissimus, cuius sex grana sumsit mane vacuo ventriculo absque ullo effectu observabili; secundo die eiusdem pulveris grana octo, tertio die grana decem sumsit absque ulla observabili corporis mutatione.

Audacior factus, quarto die mane sumsit viginti grana eiusdem pulveris; nec tamen ulla actio corporis turbabatur; sed extrema, & totum corpus praeter consuetudinem multum transpirabant, madescebantque toto die.

Idem tentavit per tres dies sequentes cum eodem effectu.

Octavo die a pulveris usu cessavit; sed mador ille non aderat amplius.

Repetiit haec experimenta; aderat semper ille mador, si pulverem hunc sumsisset; si non, nullus mador sequebatur.

Hinc conclusit, aconiti extractum promovere transpirationem, sudorem, & quum nullae functiones in corpore turbatae fuerint, illud exhiberi posse aegris incipiendo ab exigua dosi. Grana enim viginti huius pulveris continebant tantum tertiam partem grani extracti aconiti. Hinc convenire posse morbis, in quibus materies peccans per vias sudoriferas potest expelli.

Tentavit pulveris huius effectum in homine triginta & aliquot annorum (*o*), qui mense octobri tertiana febre laborabat, a qua curatus satis bene se habuit. Sed.

(*m*) Libell. secund. de cicut. pag. 80.

(*n*) Libell. de stramon. hyosc. aconit. cap. III pag 71.

(*o*) Ibidem pag. 75.

Sed mense novembri ingens dolor corripuit totum latus dextrum; aeger nec manum movere potuit; appetitus erat deletus, noctes insomnes.

In quartum mensem usque remedia omnis generis adhibita fuerunt leniora, fortissima, tam externa, quam interna absque ullo successu.

Dolores quandoque erant adeo vehementes, ut eiularet aeger instar illorum, qui crudelem torturam subeunt.

Data fuerunt grana decem pulveris modo descripti mane, & totidem vesperi, superbibendo iusculum, vel infusum qualecumque. Prima nocte sudavit aeger copiose; quod ei antea non contigerat. Altero die iidem pulvisculi dati sunt, & dolores fuerunt multo mitiores: noctu iterum sudor, sed multum foetidus; nec debilitabatur ab his sudoribus aeger. Tertio die dabantur tres tales pulvisculi; noctu sequebatur sudor. Eadem dosis data fuit quotidie, id est medium granum extracti aconiti usque ad duodecimum diem; omni nocte corpus sudore maduit, uti etiam de die, dum aeger in lecto fuit; sexto iam die aeger ab omni dolore liber fuit, & extra lectum ambulare potuit, appetitus rediit, alvus quotidie naturalis, somnus tranquillus.

Decimo tertio die aeger, quum optime se haberet, abstinuit ab horum pulverum usu; sed sensit membra languere, & dolorem minari reditum. Iussit hinc *Storckius*, ut per tres septimanas absque ulla interruptione quotidie sumeret triginta huius pulveris grana. Fecit hoc aeger; actiones omnes restauratae sunt, macies disparuit, nec rediit dolor, postquam a pulverum usu cessavit. Binis autem ultimis septimanis, quibus hunc pulverem aeger sumsit, nullus observabatur sudor.

Alia occasione, ubi de calculi renalis diagnosi agebatur, ad §. 1422 dictum fuit, quod in urina arthritide vaga laborantium saepe fluctuent filamenta quaedam, quae, licet minus transpareant, quam urina, tamen inde educta instar crystalli pellucida sunt, in magnam longitudinem distrahi possunt, & dum exsiccantur, in calcem albam abeunt. Haec credebatur esse materies morbi. Sed certe in eodem hoc aegro *Storckius* observavit, *urinam solito copiosius fluxisse, & multa gessisse flocculamenta, & fila mucosa* (*p*).

Pluribus dein felicibus curationibus efficaciam extracti aconiti confirmat, proponitque sequentia (*q*): *Aconiti extractum esse innocuum, & valde efficax, medicamentum. Parva dosi praestat id quandoque, quod alia fortissima remedia, magna dosi, & longo tempore exhibita efficere nequeunt. Acre, quod circa articulos tendines, & ossa haeret, irritat nervos, excitatque summos dolores, solvitur inde, agitur in motum, & per urinam, vel alvi fluxum, vel sudorem, vel insensibilem transpirationem ex corpore eiicitur.*

Certe plerisque aegris, quorum casus describit, dedit tantum granum medium extracti aconiti singulis diebus. In unico homine a tali dosi coepit, sed tertia septimana dedit quotidie tres quartas partes grani; & in principio secundi mensis auxit dosin ita, ut aeger quater de die quindecim grana sumeret

(*p*) Libell. de stramon. hyosc. aconit. cap. III pag. 78.

(*q*) Ibidem pag. 110.

ret huius pulveris, ficque integrum granum extracti aconiti fumeret quotidie; nec opus fuit dofin augere poltea, quum optatus inde fequeretur fucceffus (*r*).

Effectus huius remedii erat, ut plurimum aucta perfpiratio, & fudor in quadam femina ab ufu illius augebatur totius corporis perfpiratio quidem, fed & alvus aliquoties quotidie folvebatur (*s*). Femina quadragenaria, quae integrum annum hos cruciatus paffa fuerat, & cui in manuum ac digitorum articulis nodi tophique duriffimi, quafi verae exoftofes, formabantur, qui mole nucem iuglandem maiorem fuperabant, nec prae dolore attactum ferebant, eiusdem remedii ufu primo quatriduo ingens levamen percepit, & finito tertio menfe folo ufu extracti aconiti curata nofocomio valedixit. Nec per alvum, nec per urinam, nec per vias fudoriferas manifefta evacuatio fuit obfervata (*t*).

Non credo, aegrum hoc morbo afflictum facile candentis ferri tormentis fe traditurum, nifi prius tentaverit illa, quae modo laudata funt. Pulcrum horum effectum toties vidi, & plures alii mecum, ut nunquam poftea fuaferim cauteria in curando rheumatifmo.

Medicamentis fummopere diluentibus, atque emollientibus fimul. Haec imprimis in initio morbi locum habent: tunc enim cum febre continua dolor atrociffimus dilacerans adeft, qui ad minimum motum faeviffime augetur. Solet hinc rheumatifmus incipiens tractari, ut morbus inflammatorius. De his remediis in cura inflammationis, & morborum inflammatoriorum, iam dictum fuit faepius. Larga copia haec folent adminiftrari, quantum ventriculus aegri tolerare poteft. Dum *Sydenhamus* de cura rheumatifmi agit, remediorum talium fimplicem ufum commendat (*u*), dicens: *Nifi obftarent praeiudicia vulgi, nullus dubitarem, methodum iam dictam aliis etiam morbis, quorum impraefentiarum nomen reticere libet, accommodare. Quod fane aegris magis prodeffet, quam folemnior illa remediorum pompa, quae in iam moribundis, tamquam beftiis, ut mox immolentur, coronatis male collocatur.*

Egregius medicus *Brocklesby* (*v*), dum curabat in caftris milites a rheumatifmo incipiente, fi athleticum habitum haberent, largam venae fectionem imperabat, & dein largam copiam decocti avenae propinabat, in fingula cuius libra folvebat drachmam nitri puri; quandoque & addebat faccharum pro edulcoratione. Suafit, ut huius remedii, fed calidi tantam fumerent copiam, quantum ventriculus ferre poffet, & obtinuit quandoque, ut primis 24 horis milites biberent fex, octo, decem, imo duodecim libras decocti avenae nitrofi; repetebat venae fectionem, fi opus effet; & pergebat in largo hoc nitri ufu per tres vel quatuor dies optimo cum fucceffu. Levamen infigne percipiebant aegri; fed & faepe fanabantur integre, copiofiffimo otto fudore. Simul a copiofo nitro fumto alvus evacuabatur femel vel bis de die fatis magna copia. In paucis, qui falubri illo fudore diffluebant, ftrictior alvus per clyfma duci debuit.

Ple-

(*r*) Libell. de ftramon. hyofc. aconit. cap. III pag. 100. (*s*) Ibidem pag. 106. (*t*) Ibidem pag. 103. (*u*) Epift. 2 refponforia pag. 403. (*v*) Oeconomic. and medical obfervations pag. 116.

Plerumque in dolentissimo inflammatorio rheumatismo intra septem vel octo dies cura succedebat radicalis; in illis nempe, qui in vigore aetatis hoc morbo tentabantur.

In morbis acutis inflammatoriis largo usui nitri indulsi satis; unciam mediam, imo & drachmas sex intra viginti quatuor horas dedi saepius; sed semper curam habui, ut magnam diluentium copiam simul sumerent aegri. Nihil metuebam a vi frigefaciente nitri, quum certo scirem, illam tantum obtinere illo tempore, dum nitrum solvitur, evanescere satis cito, postquam nitrum solutum est; quod optime notat egregius auctor, & experimentis probat (*x*).

Prudenter autem addit (*y*), talem methodum non tentandam esse, nisi in rheumatismo inflammatorio incipiente. Ubi enim morbus iam remittit, uti & in illis, qui rheumaticos dolores vagos patiuntur absque febre, vel cum febre modica tantum, & in his, qui diuturno iam rheumatismo, aut ischiadico & coxario dolore torquentur, alias curandi methodos adhibuit.

In doloribus rheumaticis inveteratis vel ad quamvis etiam aëris externi mutationem recrudescentibus nil mihi successit melius, quam si darem aegris largam copiam infusi, vel decocti ex talibus parati, quae magnos motus non excitant in corpore, fundunt tamen omnia fere concreta, diluunt, perspirationem augent leniter; *Ligni sassaphras* uncia media duabus libris aquae fervidae infusa, leve tale decoctum ex tribus *lignis santalis*, ex *quinque radicibus aperientibus*, felicem effectum praestitit saepius. *Radicem levistici* & *glycirrhizae* plebeiis aegris suasi, ut instar potus theae infunderent aquae fervidae, & potarent calide saepius de die. Levi pretio haec haberi possunt, & insigniter prosunt, nec corpus ullo modo turbant.

Victu tenuissimo. In hac re satis severus fuit *Sydenhamus* (*z*), qui interdixit prorsus carnibus non tantum, sed & illarum iusculo, quantumlibet tenui lympidoque. Concedebat tantum iuscula hordeacea, avenacea, panatellam, & eiusmodi cum aqua pura parata; pro potu cerevisiam tenuem, mitemque; cui tamen praeferebat ptisanam ex hordeo rad. liquirit. acetosa &c. paratam. *Boërhaevius*, dum exquisitissimis huius morbi tormentis discruciaretur, solo lactis sero vitam sustinuit per dies duodecim, satis constantibus corporis viribus. Facile apparet, tenuissimum victum tantum habere locum in primo morbi vigore. Dum enim dolores & reliqua symptomata remittunt, vel levior rheumatismus in longum trahitur, severa illa victus tenuissimi regula non amplius locum habet.

Quiete. Tepore lecti. Notum est, & antea in morborum acutorum cura saepius dictum fuit, *Sydenhamum* laudasse, ut aegri subinde lecto exirent, & in sedili manerent per aliquod tempus, prout vires tolerare poterant; sic observabat febrium intensitatem minui, & erecto corporis situ, a capite averti morbi impetum. Quum autem rheumatismus a febre continua inciperet, dixit

(*x*) Oeconomic. and medical observations pag. 122 & seq. (*y*) Ibidem pag. 126.
(*z*) Sect. VI cap. V pag. 347.

dixit *Sydenhamus* (*a*): *Volo interim, ut per aliquot horas singulis diebus lecto se abstineat, quum calor, qui a iugi decubitu nascitur, morbum promoveat, intendatque*. Dum rheumatismus artus superiores occupat, hoc tentari posset, sed, si lumbos, vel artus inferiores occupet, vix possibile videtur, ut aegri lectum relinquant. *Boërhaavius* (*b*), dum saevum rheumatismum patiebatur, *integros menses in dorsum recumbere coactus fuit absque ut vel tantillum se commovere auderet, quod ad minimam inflexionem laterum irritata tormentorum saevities praesentissimam necem intentaret*.

Praeterea blandus lecti tepor huius morbi curationi prodest: licet enim non semper opus sit largum promovere sudorem, debitam tamen perspirationem conservare summopere necessarium est. Unde aegri monentur a medicis, ut morbo iam remittente, vel & penitus cessante non exponant se aëri frigidiori ob periculum recidivae, quae saepe curatu longe est difficilior. Inde etiam autumnali tempore valido rheumatismo correpti vix in integrum restituuntur, antequam gratus verni aëris tepor adspiret.

Et ad finem curationis frictione sicca, calida. Quando nempe dolor iam eo usque remisit, ut frictionem ferre possint aegri. Quandoque enim post rheumatismum superest in articulis tumor, & difficilior mobilitas, quae frictionibus multum poterunt emendari.

Pulcherrime de frictionum efficacia scripsit *Celsus* (*c*), & statuit, *usus frictionum omnes ex una causa pendere, quae demit. Nam & adstringitur aliquid, eo dempto quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat; & emollitur, eo detracto, quod duritiem creabat, & impletur, non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea ad cutim digestione quadam relaxatam penetrat*. Videantur & illa, quae de frictionum usu ad §. 28, & ad §. 133 in curandis obstructionibus dicta sunt. Sed frictione oritur velocior humorum motus per vasa in parte, quae fricatur, augeturque calor, & quidem satis valide, si valida, & diuturna adhibeatur frictio; unde in fine curationis rheumatismi frictio laudatur, quae in morbi principio noceret, & aegris intolerabilis foret ob doloris augmentum. Unde prudenter de frictionibus *Celsus* (*d*) dixit: *Amat hoc auxilium valetudo longa, & iam a primo impetu inclinata*. Refutat autem illos, qui statuebant, omne auxilium necessarium esse increscentibus morbis, non quum iam per se finiuntur; unde sequeretur, etiam in principio rheumatismi frictiones adhibendas esse. *Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus, citius tamen adhibito auxilio tolli &c. potest morbus minus gravis esse, quam fuerit, neque ideo tamen solui, sed reliquiis quibusdam inhaerere, quas admodum aliquod auxilium discutiat* (*e*). Hinc, ubi de coxarum morbis agit (*f*), quorum ingens dolor esse consuevit, & qui difficillime curantur, suadet: *Fricatione quoque utendum est maxime in sole, & eodem die saepius: quo facilius ea, quae coëundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam* ipsis

(*a*) Sect. VI, cap. V, pag. 347. (*b*) Alberti Schultens orat. academ. in memor. Herm. Boërhaavii pag. 67. (*c*) Lib. II, cap. XIV, pag. 88. (*d*) Ibidem pag. 89. (*e*) Ibidem. (*f*) Lib. IV, cap. XXII, pag. 235, 236.

ipsis coxis, si est, ceteris partibus adhibenda est. De reliquis, quae ad lumbaginem rheumaticam, & dolorem coxarium, vel ischiadicum curandum spectant, quaedam adhuc sequenti paragrapho dicentur.

Una cum usu antiscorbuticorum. Quum rheumatismus (§. 1493) arthritidi, podagrae, scorbutoque agnatus morbus vocari soleat, mirum non est, antiscorbutica remedia ad curandum hunc morbum adhibita fuisse: *Boërhaevius* (*g*) non in morbi principio, & summo eius vigore, *sed quum iam eatenus remisisset, ut medicinam pati, & audire velle videretur, succos pressos bibit herbarum cichorei, endiviae, fumariae, nasturtii aquatici, veronicae aquaticae latifoliae, copia ingenti; simul deglutiens abundantissime gummi ferulacea Asiatica. Inde ad miraculum convaluit.* Probe memini, quod, dum in collegiis postea de hoc morbo loqueretur, dixerit saepius, se & *trifolii aquatici* succum amarum valde addidisse reliquis, idemque hoc remedium aliis commendasse tamquam efficacissimum.

Quandoque contigit *Storckio* (*h*), dum plures rheumaticos curandos habebat in nosocomio, cuius curam gerebat, ut *tumores circa articulos comparuerint absque magna febre, & sine multo dolore. In his casibus remedia antiscorbutica plurimum iuverunt.* Succum *cochleariae, nasturtii aquatici* dedit optimo cum effectu. Verum his tantum usus fuit, postquam morbus iam mitesceret per venae sectiones, & alia remedia adhibita, vel ex sua indole lenior esset.

Quum morbus ille saepe sit pertinax, & quandoque resistat optimis quibusvis remediis, uti ex ante dictis satis patuit, mirum non est, quod optimi etiam medici tentaverint nova quaedam remedia, & efficacia, quae nondum ad curam huius morbi adhibita fuerant.

Celebris in arte medica *Ioannes Huxham* (*i*), dum describit febrim catarrhalem mense novembri 1737 epidemice grassantem, notat, quod sequenti mense evanesceret, sed permulti inciderent in arthritidem, & rheumatismum pertinacem, cuius curam optime describit. Quum nihil magis in hoc morbo prodesse videret blando, tepido, per omnia membra diffuso sudore, hunc bonis remediis promovere conabatur. Observabat tamen post febrim penitus subactam obstinatissimos saepe permanere dolores rheumaticos; pro quibus expugnandis nihil invenit praestantius, quam *vitri antimonii* infusum in vino generoso factum, aromate addito aliquo stomachali. *Possidet enim, experto crede, possidet totas antimonii vires; quippequod epotum largiter maximas movet vomitiones; in minuta tantum quantitate ad guttas viginti, aut triginta exhibitum sudores elicit benignos; paullo maiore dosi alvum solvit leniter.*

Quum mirabilis illa vitri antimonii efficacia vino concilietur absque ulla fere iactura ponderis, minutissimis stibii effluviis tribui debent omnes illi effectus; quae angustissima corporis vasa permeant facile absque laesionis periculo. Li-

(*g*) Albert. Schulkens orat. academ. in obitum Herm. Boërhaevii pag. 67.
(*h*) Anno medico secundo pag. 121.
(*i*) Observat. de aëre, & morbis epidem. pag. 140, 141.

Licet autem olim *Huxhamus* varios chemistarum, & alchemistarum processus tentaverit, ut ex stibio medicamentum aliquod utile expromeret, & plures antimonii praeparationes mirabilis agnoscat virtutis, *hoc tamen affirmat sanctissime, nihil inde melius, nihil tutius, nihil efficatius deprehendi unquam, quam tritum illud, & simplex vitri antimonialis infusum ex vino albo generoso.*

Scripserat mihi ante viginti annos celeberrimus *Sauvages*, quod vis electrica applicata loco dolenti in rheumatismo profuerit insigniter. Mulieri integro biennio arthriticis doloribus dire cruciatae applicuit electricos succussus celeberrimus *Haenius* (k); sed paucos tantum ictus primis diebus adhibuit, quos tulit egregie; tulitque eosdem postmodum sensim auctiores. Tertia dein septimana motui apta, & doloribus libera fuit, ita ut per quinos dies integre curatam se crederet; sed rediit partim saltem antiquum malum, percepitque ad carpum utrumque tumorem, qui remittente dolore abiit, dolore repetente rediit. Hinc loco mota fuisse videtur morbi materia, non exturbata de corpore. Hoc confirmatur & experimentis, quae in nosocomio Upsaliensi tentata leguntur (*l*). Saepe enim inventum fuit, articulorum dolores evanescere; dum scintillae electricae prosiliunt; sed videbatur morbi materia introrsum pelli, & sequebantur periculosa magis symptomata. Saepe enim post repetita haec tentamina sequebantur capitis dolores, vertigines, ventriculi molestiae, validi dolores abdominis, qui denuo sedabantur, simulac morbosa materies articulos iterum occuparet. Quidam, dum haec tentabantur, copiosam excernebant urinam, & nocte sudabant valide; unde sperabatur, morbi pertinaciam sic vinci posse; verum prius enumerata mala redibant, & vehementiora quidem.

In dolore ischiadico, dum applicabatur vis electrica, quidam insigne levamen perceperunt; sed redibant postea dolores. In aliis nullum sequebatur levamen. In quibusdam vis electrica statim dabât magnam felicis successus spem; verum post paucos dies elapsos morbi vis diris doloribus viscera occupabat (*m*).

§. 1494. **Si** lumborum sedem occupans lumbago rheumatica, si coxam ischiadicus, vel coxarius dolor audiens, eadem methodo, licet paullo difficilius curatur.

Hic agitur de rheumatismo, qui lumborum regionem occupat, & de ischiade, dum rheumatismus coxae articulum, ac vicina obsidet. Verum quidem est, quod eadem curandi methodus adhibeatur, de qua actum fuit praecedenti paragrapho; attamen unanimiter conveniunt medici, quod in binis his locis si figatur rheumatismus, cura difficilior fit, & longior plerumque, quam in aliis

(*k*) Rat. medendi part. III, cap. VI, pag. 240. (*l*) Verhandelingen uytgegeeven door de Hollandse Maatschappy der Wetenschappen te Haerlem 3 Deel pag. 526. (*m*) Ibidem pag. 530.

aliis corporis locis. Simul patebit ex mox dicendis, quod & aliqua in cura varietas quandoque occurrat, de qua re agendum erit.

Muſcularis, quae in lumbis locatur fabrica, nervi ex medulla ſpinali orti, vertebrae dorſi, expanſiones tendinoſae, coxae articulus profundus muſculis validis tectus, nervi iſchiadici adeo magni &c. facile demonſtrant, ingentes moleſtias a rheumatiſmo in his locis exſpectandas eſſe, & curam ceteris paribus fore difficiliorem.

At quo magis in tenuiſſimis fuerit venulis, ac in plurima corporis neceſſitate conſtitutis, & in nervis, & oſſibus multis, ac denſis eo ſane tum permanentiſſimus morbus eſt, tum aegerrime profligatur (*n*). Obſervavit & eadem, quae in iſchiade laborantibus toties contingere videmus. *Quum iſchias fit, dolor coxae connexionem invadit, & extremam natem, & lumbum; tandem vero per totum etiam crus dolor decrrat* (*o*). Tunc enim non levis ſuſpicio eſt, nervum iſchiadicum ab hoc morbo affectum eſſe; quod confirmatur ex illis, quae *Celſus* de eodem morbo dixit (*p*): *In coxae doloribus, ſi vehemens torpor eſt, frigeſcitque crus, & coxa, alvuſque niſi coacta non reddit, idque, quod excernitur, mucoſum eſt, iamque aetas huius hominis quadrageſimum annum exceſſit, is morbus erit longiſſimus, minimumque annuus.* Non ſine ratione ergo *Cotunnius* (*q*) de iſchiade nervoſa ſcripſit; quam diſtinguit iure ab aliis coxae malis, licet ſimilibus: *Duas ſummas iſchiadis ſpecies diſtinxit: alteram in qua dolor fixus in coxa ulterius non excurrit: alteram vero, in qua ſubiectum laeſae coxae pedem continuo tractu propagatus attingit.* Ultimam hanc iſchiadis nervoſae nomen mereri iudicavit egregius auctor, cuius tractatus de hac re editus ab omnibus legi meretur. Videmus iam apud veteres medicos hinc inde quaedam iſchiadis nervoſae veſtigia. Dum *Aretaeus* (*r*) de hoc morbo agit, dicit: *Quod ſi dolor in intimis nervis demoretur, & articulus non calens collapſus ſit, neque extumeat, frigidum hunc eſſe dixerim, in quo ad caloris revocationem medicamenta calida requiruntur: multis autem valde acribus opus eſt.* Iſchiadicus enim ille dolor ſaepius occurrit abſque ullis inflammationis ſignis, abſque febre, & hinc mirum non eſt, quod frigidus talis morbus a veteribus vocetur; vel ſi febris & inflammationis ſigna in initio adfuerint, hisque iam ſuperatis manet tamen dolor ille pertinax. Sic *Trallianus* (*s*) notat, *Euphorbium* magnos dolores a frigido humore natos mitigaſſe, & in genere uſum eorum, quae cutim calefaciunt, rodunt, vellicant, profuiſſe. Unde teſtatur, ſe vidiſſe inſigne levamen a *ſeminibus ſinapi*, & a *cantharidibus* applicatis. *Nam puſtula, quae a medicamento fiebat, rupta, multus humor excernebatur, atque hoc exeunte multum ſe levari dicebat aeger.* Verum quidem eſt, quod *Trallianus*, licet hos effectus vidiſſet, non laudet haec experimenta, quum acria per ſe admoveantur lo-

(*n*) Hippocrat. de affectionibus cap. VIII, Charter. tom. VII, pag. 629. (*o*) Ibidem. (*p*) Lib. II, cap. VIII, pag. 75. (*q*) De iſchiade nervoſa commentar. pag. 6, & 2. (*r*) Lib. II de cauſ. & ſign. morb. diuturn. cap. XII, pag. 67. (*s*) Lib. XI, cap. I, pag. 623, 624, 625, Paul. Aeginet. lib. III, cap. LXXVIII, pag. 264.

loco dolenti. Credebat enim sic evacuari tantum illud, quod tenue est, crassum autem, & terrestre relinqui, & infigi articulis; quod integram morbi sanationem redderet difficiliorem. Nec videtur absque ratione hoc metuisse *Trallianus*. Fatetur enim *Cotunnius* (*t*) sequentia: *Accidit etiam iis, qui nervosa ischiade postica laboraverant, ut emplastri* (*vesicatorii*) *opera excitata vesica serum quandoque funderet tenacissimum, glutinique par, quod serum, quum evasit, vetus ischias evanuit. Adeo ut in his aegris, si primi vesicantis opere emersit lentus ille, & tenax humor, primum vesicans depulerit omnino morbum: sin minus, primi vesicantis ulcere consolidato toties oportuit vesicans iterare, donec glutineum illud penitus eliceretur. Habeo frequentes casus, qui vel tertium vesicans repetito exegerint* (*u*). Plures dein aegrorum casus describit, qui modo dicta probant. In uno ex his a primo vesicatorio effluxit flavissimum tenue serum, cum doloris levamine. A secundo vesicatorio excitata vesica ampla, quae rupta exivit serum ichtyocollae tenacitatem habens. Dolor adhuc inde imminutus fuit. Post tertium vesicatorium orta vesica tres fere uncias lymphae mucosissimae continebat, & post triduum omnis dolor evanuit (*w*).

Tenuius illud serum post primum vesicatorium applicatum ex maxima vesica sponte rupta per crus depluens latissime excoriavit omnia cutis loca, quae attigit (*x*).

Acre ergo adest in tali morbo; quo educto lenitur; sed & acre illud tenaci mucoso humore inviscatum morbi pertinaciam constituit vix superandam, nisi illud viscidum, cui irretitum haeret, tolli de loco affecto possit.

Acre illud variam nocendi intensitatem habere posse, docent observata. Lumbago, & ischias merito inter morbos chronicos numerantur. Septuagenario maiorem hominem vidit *Cotunnius* (*y*), qui per triginta fere annos ischiadem toleravit, cetera sanus. *Storckius* (*z*) in nosocomio suo adstitit homini, qui una cum valida admodum febre dolorem ad lumborum vertebras patiebatur adeo acutum, ut diu noctuque eiularet. Venae sectiones repetitae, remedia antiphlogistica externe interne applicata nequaquam dolorem mitigaverunt; nec iuvit quarta morbi die applicatum vesicans latum; omnia in peius ruebant, & septimo die periit convulsus. *Sectione anatomica binae ultimae lumborum vertebrae, ea parte, qua medullam spinalem ambiunt, inventae sunt penitus putridae, & in nigrum foetidum ichorem solutae.* Caput ossis femoris in minutissima fragmenta corrosum aliquoties vidit (*a*).

Hinc videtur patere ratio, cur medici tentaverint, morbi materiam per alvi evacuationes tollere: per anum enim acria ingesta, bilis corrupta, & similes alii humores degeneres toties cum successu evacuantur. A dysenteria intempestive suppressa quandoque dolor ischiadicus ortus fuit. In sene illo septuagenario tot annis ischiadem passo tanta manserat in crure affecto motus facultas, ut baculo innixus satis commode incederet. *Cotunnius* (*b*) credit, hoc factum

(*t*) De ischiade nervosa pag. 72. (*u*) Ibidem pag. 72. (*w*) Ibidem pag. 73, 74. (*x*) Ibidem pag. 72. (*y*) Ibidem pag. 6. (*z*) Ann. medic. secund. pag. 124. (*a*) Ann. medic. pag. 98. (*b*) De ischiade nervosa pag. 8.

factum fuisse, quia tertio quoque mense, etiam in provecta hac aetate insignem sanguinis copiam per haemorroides excerneret.

Magnae mutationes partium, quae coxendici vicinae sunt, forte quandoque prosunt: *Quaedam priusquam conciperet, coxendicem dolebat; postquam vero concepit, non amplius dolebat. Vigesima autem a partu die iterum doluit* (*c*). Quantum mutetur uterus tempore graviditatis notum est; sed viginti dies post partum mutatio illa vel in integrum restituta est, vel saltem insigniter minuta.

Sed videntur medici sperasse ischiadis levamen a mutato intestino recto imprimis. Sic *Hippocrates* (*d*) de ischiade agens ex sale, oleo, & decocto hordei paratum clysma iniici iubet; *si a sanguine aegrotanti velis enemate alvum subluere, quo pituitam, & sanguinem a coxendicibus revoces*. Verum eodem loco postquam granum cnidium propinavit, acrius clysma ex cumino trito, colocynthide tenuissime trita, sale, & melle adhibet. Acris succi *tithymali* guttas quinque ficu exceptas commendat *Galenus* (*e*). Ubi de *thlaspi* seminibus agit (*f*), agnoscit, quod acrem vim habeant, adeo ut internos abscessus rumpant, si potentur, menses moveant, & foetum necent. *Semen hoc per sedem infusum sanguinolenta evacuans prodest ischiadicis*. Clysmata ex colocynthide, & nitro parata, adeo acria, ut sanguinem educant, laudat *Rhazes* (*g*) ad curandam ischiadem, additque, quod in mille aegris, & amplius semper successerit cura, & tantum defecerit, ubi adeo inveteratum esset malum, ut exustionem requireret.

Fatetur *Cotunnius* (*h*) ingenue, quod haec tentamina ischiadem curandi per acria clysmata viderit, & ab his factas perfectas curationes observaverit; plurimas etiam acceperit ab hominibus fide dignis. Agyrtae enim, & agricolae sambuci decoctum, cui tithymali lac uberrime addebant, toties per anum iniiciebant, donec deiectiones sanguineae sequerentur. Alii ex saturo bryoniae decocto magna copia parato tot clysteres consequenter iniectabant, donec inter summos cruciatus sanguinem funderent intestina. *In quibus tamen affuit saepe, cohorruit, & aegrotantium miseram doluit vicem, quos videbat sub ista clysterum carnificina fere exanimes; magis etiam illos, qui bis novis cruciatibus toleratis, morbum nihilominus integrum retulerunt*.

Unde confirmari videntur illa, quae *Rhazes* dixerat; qui, ubi haec incassum tentata fuerant, unicam sanationis spem in cauterii actualis usu posuisse videtur; sed *Cotunnius* (*i*) in presbytero triginta trium annorum ischiade laborante plura incassum tentata fuisse asserit. *Intra biennium bis dolentior sedes post maiorem femoris trochanterem ignito ferro fuit inusta profunde; bis plena tolerata hydrargyrosis; ex bryoniae decocto pluries usurpati clysteres, usque ad*

(*c*) Epidem. lib. II, Charter. tom. IX, pag. 139. (*d*) De internis affectionibus, cap. LIII. Charter. tom. VII, pag. 677. (*e*) Lib. II de remed. parabil. cap. XXIV, Charter. tom. X, pag. 631. (*f*) De simplic. medic. facult. lib. VI, cap. VIII, Charter. tom. XIII, pag. 178. (*g*) Freind history of Physick tom. II, pag. 52. (*h*) De ischiade nervosa pag. 59. (*i*) Ibidem pag. 61.

ad sanguinis deiectionem &c., dolentiori coxae loco superposita cutis setaceo traiecta est, maximaque mercurii dulcis stibio adnexi per tres pene menses copia data, sic ut saliva ubertim efflueret; morbo tamen, uti iam antea, viribus integro.

Dum haec omnia perpenderet attenta mente egregius ille auctor, causam ischiadis posse haerere in ipsis nervis, imprimis in ipsis nervorum truncis, vel & in ramis maioribus credidit, & hanc rem sedulo investigavit. Non quidem putavit, quod acre quid haereret unquam in liquido hoc subtilissimo, quod per nervos ab encephalo receptum distribuitur per totum corpus. Sed consideravit, nervosam substantiam, dum a capite per corpus distribuitur, & tenerrimae fabricae est, semper muniri vaginis, satisque firmis quidem, & solidis; vasa sanguinea perreptant has vaginas satis copiosa, & in maioribus truncis nervosis magnae satis molis inveniuntur. Ab his vasis secerni credit tenuem lympham, quae perpetuo fovet, & humectat nervosam proprie dicendam substantiam, & ab omni exsiccatione defendit; lymphamque hanc tenuem a venis bibulis resorberi denuo, posiquam munere suo functa est: nisi enim hoc fieret perpetuo ex osculis arteriarum in cavam vaginam hiantibus excreta augeretur nimia eius copia, & vaginae hydropem produceret.

In hac lympha acre solutum potest haerere, & dolorem magnum excitare in substantia nervosa, quae membranosa hac vagina continetur, & defenditur.

Verum notari meretur, quod spinae dorsi cavum, medullam spinalem continens maius sit, nec integre repleatur a medulla; adeoque circa medullam spinalem per cavum spinae dorsi descendentem spatium insigne superest: dura mater per magnum occipitis foramen transit, & vaginae cavae instar usque ad imum os sacrum spinalem medullam includit.

Vagina haec durae matris adeo ampla non est, ut undique ambitum attingat circumpositi spinae cavi, neque adeo angusta est, ut inclusam medullam proxime complectatur; sed a spinae cavo aliquantum distat, maxime retrorsum ad sedem apophysium spinosarum, & ab ambitu inclusae medullae insigni spatio seiungitur. Duo haec intervalla, quum integer est homo, vacua non sunt, sed quoque sua repletur materia. Nam quantum dura mater a spinae cavae parietibus distat, tantum sarcimine semper celluloso repletum vidit *Cotunnius* molli, fluenti, & pinguedine saepe diviti; cuius vice in tabidis vapor mucidus, mucus verus in hydropicis, sanguineus vapor in foetibus adfuit, qui laboriosum ob partum suffocati perierint. Quidquid autem spatii est inter vaginam durae matris, & medullam spinalem, id omne plenum etiam semper est: non medulla quidem ipsa in viventibus turgidiori, non nube vaporosa, quod in re adhuc obscura suspicantur summi viri, sed *aqua* ei quidem simili, quam circa cor continet pericardium, quae ventriculorum cerebri cava implet, quae auris labyrinthum, quae reliqua tandem complet corporis cava libero aëri nequaquam adeunda.

Similem aquam adesse in calvariae cavo credidit egregius auctor, & omnia replere intervalla, quae inter cerebrum, ac durae matris ambitum inveniuntur; qualia sub cerebri basi semper aliquot occurrunt: haec imprimis in tabidis, & se-

senibus apparent, in quibus cerebrum insigniter contrahatur, duriusque fit, quodque natura vix capere calvaria potuit, aetatis incremento, aut tabis vi duratur, & sensim fit calvaria minus. Unde in tabidorum, & senum cadaveribus, calvariae fornice diligenter exsecto, sicubi iam illaesa dura mater circa cerebrum incidatur, aquosus rivus statim exsilit; quo exhausto concidit dura mater in cerebrum, laxa tota, & in rugas fatiscit.

Unde conclusit *Cotunnius* (*k*), quod in hominibus haec lex obtinere videatur, ut circa ambitum medullae spinalis spatium aqua completum crescat aetate. Nam, quod nullum est pene in foetu, cuius medullam, maxime in collo, durae matris vagina amplectitur, aetatis incremento in magnam amplitudinem evadit. Ipsissimis fere *Cotunnii* verbis usus sum, ut tanto evidentius pateret eius de ischiade nervosa sententia.

Credidit simul, anatomicos non observasse illam aquae circa cerebrum, & in spina collectionem, quia cerebrum perscrutaturi caput a cervice resecant, hinc effluit omnis humor circa cerebrum, & medullam spinalem collectus. Quare dat methodum dissecandi integri cadaveris, ut illa lympha demonstrari possit. Lobis enim cerebri suspensa manu elevatis, utraque ethmoidis cribrosa sedes aqua scatere observabitur; cerebrique reliqui elevatione apparebit sub nervorum opticorum coniunctione, & ad latera protuberantiae ovalis, quidquid in capitibus a collo seiunctis vacuum apparet, aqua plenum esse; quae & sinum vaginalem quinti paris, & meatum acousticum totum implet. Circa caudicem vero oblongatae medullae omnis intercapedo aqua completur, & si encephalo integre ablato erigatur totus cadaveris truncus, vagina durae matris, quae spinalem medullam continet, aqua medullam omnem circumcingente plena observabitur. Si his factis ab aliquot lumborum vertebris latera praescindantur, atque inferior pars vaginae durae matris caudam equinam complectentis iam detecta incidatur, humor lympidus effluet, & humor, qui circa summam medullam spinalem aderat, sensim descendet, donec per imam aperturam totus effundatur. Quod si capite integro lumborum vertebrae aperiantur, & dura mater medullam spinalem includens incidatur, humor affatim emerget; quo exhausto, si caput cadaveris attollatur, & concutiatur versus locum apertum, quasi nova scaturigine reserata, vis aquae uberior redundabit.

Quum haec tentamina in viginti pene adultorum hominum cadaveribus iteraverit, quatuor uncias aliquando & quinque ex spinae cavo educere potuit aquae lympidae, quandoque in flavedinem vergentis; in foetibus vero difficili partu suffocatis subrubram semper, atque opacam offendit (*l*).

Aqua haec igni admota non concrescit, sed, dum ebullit, spumescit, odorem exhalat iuris carnium calentis odori persimilem, & sensim resoluta in vaporem absque minimo coaguli signo evanuit. Septies haec experimenta tentavit eodem cum successu.

Quum autem singulos nervos ex medulla spinali productos, appendice quadam

(*k*) De ischiade nervosa pag. 6, 9.

(*l*) Ibidem pag. 10, 11.

dam infundibulo fimili laxaeque inftar vaginae excipiat dura mater, hinc videtur lympha fpinalem medullam ambiens in has nervorum vaginas tranfire poffe. Plura tentamina inftituit *Cotunnius* (*m*), in iis potiffimum nervorum vaginis, quae nervos in ifchiadicum truncum coalituros extra fpinam perducunt. Laxior haec vagina eft, quae truncum ifchiadicum ambit, & arteriarum ibi magnitudo tanta eft, quantam non vidit in aliis ullis nervorum vaginis *Cotunnius* (*n*); unde deducit rationem, quare ifchias nervofa frequentius oriatur.

Hinc patet, ifchiadem nervofam oriri poffe a nimia copia lymphae, qua diftrahitur nervi vagina, & inclufa nervofa filamenta comprimuntur; unde dolebit minus, quam torpebit crus. Si acrimonia lymphae peccet; tunc dolor erit acrior, & permanens. Sed utralibet ex caufa duxerit originem, vefpertinis temporibus ifchiadica paffio erit acerbior (*o*).

Ifchiadem nervofam in duas fpecies diftinxit *Cotunnius* (*p*); in pofticam nempe, & anticam.

Poftica fixum dolorem habet in coxa, praecipue poft maiorem femoris trochanterem, qui furfum ad os facrum, deorfum per externus femoris latus ad poplitem ufque vim fuam extendit: raro hic dolor in poplitem definit, fed fere femper a poplite per capitis fibulae exteriora declinans in priorem defcendit cruris partem, quam fecundum exterius latus fpinae tibiae anterioris percurrens ante malleolum exteriorem, in dorfum pedis tandem definit.

Altera fpecies ifchiadis nervofae, antica nempe, fixum dolorem in inguine oftendit, qui per interiorem femoris ac furae partem propagatur.

Monet (*q*), quod ifchias nervofa poftica morbus fit longe frequentiffimus, antica longe rarior, minufque molefta: infidet haec nervo crurali, cuius ductum doloris fenfus manifefte perfequitur. Quum autem ille nervus in toto fuo decurfu undique ftipetur mufculis, difpellitur humor, qui in vagina moram trahendo plus augeretur. Unde facilius curatur, & femper ceffit miffo primum fanguine ex haemorrhoidibus, vel pede fubiecto, tum alvo matutinis horis evacuata communibus clyfteribus. Memini, me in *Hippocrate* (*r*) legiffe fequentia, quae partim ad ifchiadem anticam, partim ad pofticam forte referri poffent. De coxendicum morbis agens dicit: *Quibus hic morbus eft quidem in lumbis & cruribus, non autem affligit adeo, ut decumbant, confiderare oportet, an alicubi fint collectiones in coxa, & interrogare, an ad inguen dolor progrediatur; fi enim utrumque haec habet, diuturnus fit morbus*. Haec ad anticam ifchiadem fpectare videntur. Dein fubiungit: *Interrogandum infuper eft, an in femore torpores adfint, & ad poplitem progrediantur, & fi hoc confiteatur, rurfus interrogandum, an & per tibiam ad fummum pedem procedant: quicumque enim pleraque horum confeffi fuerint, his dicendum eft, quod crura ipfis aliquando calida, aliquando frigida fiant*. Ifta ad pofticam ifchiadem potius referenda videntur.

Dein

(*m*) De ifchiade nervofa pag. 26. (*n*) Ibidem pag. 32. (*o*) Ibidem pag. 36, & 37. (*p*) Ibidem pag. 2. (*q*) Ibidem pag. 78. (*r*) Praedict. lib. II cap. XVIII Charter. tom. VIII pag. 827.

Dein generalem prognosin dat. *Quod si morbus hic, lumbos relinquens, aliquibus ad infernas partes vertatur, eos confidentes esse iube. Quibuscumque vero, coxas & lumbos non relinquens, ad supernas partes convertitur, malum esse id praedicendum est.*

Postica ergo ischias, quae antica longe frequentior est, maiorem curae difficultatem habet: illam consistere in nervi ischiadici affectione, *Cotunnius* (*s*) statuit, nec potuit in cadavere unquam investigare huius asserti veritatem, quum hac ischiade peremtus nemo ipsi occurrerit. *Quod ad sedem doloris attinet, ea est talis, ut si velit aeger eius deorsum ab osse sacro ad subiectum pedem digito, commonstrare ille, velut peritissimus anatomicus, succurrentis ischiadici nervi viam egregie persequetur.*

Confirmari videtur hoc assertum ex epistola *Conradi Gesneri*, quam misit 15 novembris 1560 *Cosmae Holtzashio* medico, describens ischiadem, qua laboraverat; ubi sequentia leguntur: *Laboravi hoc malo acerrime, quum prius fere ignorarem, quid dolor esset: in coxendice quidem levis dolor fuit, sed ingens ad quatuor sub genu digitos, parte exteriori, ubi etiamnum manent reliquiae, si digito praesertim premam. Quum doloris vehementia cessaret, stupor quidam & gravitas excepit* (*t*). Est hic praecise ille locus, cui *Cotunnius* vesicatorium iussit applicari ad curandam posticam ischiadem nervosam.

Contigit tamen postea *Cotunnio*, ut homo moreretur, qui ischiadem nervosam passus fuerat, exstinctus febre epidemica putrida, & ingenti alvi fluxu. In cadavere nates corruptae erant, & pes uterque ad tibiam mediam usque laborabat aqua intercute. Inveniebatur nervus ischiadicus dexter, adhuc vaginis indutus, a coxa ad tibiam solito coloratior, quum omnes vaginae flavescerent, crassiores solito: ipse nervus etsi pallidior, non erat a colore flavo immunis: a fibulae capite ad pedem imum albidior erat nervus, & lympha plenus, ita ut vaginae repletae insigniter distarent a nervo.

Ut posset constare, an color ille nervi ischiadici dextri forte proprius & naturalis in hoc homine esset, oportuisset videre & sinistrum nervum ischiadicum, qui hoc morbo non laboraverat. Verum fervida tempestas, aperti abdominis eluniumque foetor, & metus contagii, qui summus erat apud omnes, impediverunt, ne hoc tentaretur. Unde fatetur auctor, quod nihil ex hac dissectione decernere ausus fuerit (*u*).

Ad curationem obtinendam ischiadis morbosae posticae maximam spem posuit in applicatione vesicatorii, etiam repetita ad talem locum, ubi nervi notabiles, nullis fere musculis tecti, sub cute incumbente decurrunt. Quum autem in hac ischiade a coxa ad fibulam dolor magis saeviat, a fibula ad pedem minus, credidit, materiae acris maiorem copiam a coxa ad fibulam in nervi vaginis haerere, indeque metuendum, ne, vesicatorio ad imam tibiam dorsumque pedis applicato, viae longitudo, aut vaginarum nervosarum

(*s*) De ischiade nervosa pag. 4.

(*t*) Epistol. medicin. Conrad. Gesneri lib. III pag. 83 versa.

(*u*) Cotunnius de ischiade nervosa pag. 42, ad 45.

rum maior in illis locis angustia, descensui materiae & eius evacuationi obstaculum facerent; hinc applicuit illi loco, ubi caput fibulae locatur, sub genu, in externa cruris parte vesicatorium, & in femoris crurisque delineatione, quam dedit, hunc locum exacte notavit.

Probat huius curae efficaciam variis observationibus. Notabant autem aegri, dum flueret locus a vesicatorio irritatus, supernas sedes doloris originem relinquere, & sensim versus ulcus vesicantis descendere, donec irritans lympha exivisset tota. Postea dolor, qui adhuc aderat, a fibula ad pedem usque evanuit; quo tempore ulcus vesicantis solidatum est. Unde putavit, ob situm cruris horizonti paralelum, aeque ad ulcus descendisse humorem occupantem nervi vaginas tum a coxa ad fibulam, tum a fibula ad pedem, eademque via fuisse evacuatam (v).

Fatetur auctor, quosdam casus se vidisse, ubi vesicatorio ad caput fibulae applicato, dolor a coxa ad fibulam evanuerit, manente tamen dolore a fibulae capite ad pedem usque. In tali casu ad imum tibiae quatuor transversis digitis supra malleolum exteriorem, aut ad summum pedis dorsum, vesicans applicuit, felicissimo cum effectu. Bina haec loca in icone huic libello affixa exacte notata sunt. Fatetur, quod olim crediderit, vesicatorio pedis dorso applicato posse directe omnem humorem, qui superas omnes ischiadici nervi vaginas infarciret, educi. Sed constanti experimento didicit, nullibi vesicatorium dolentius agere, quam in hoc loco; unde dein non amplius tentavit.

§. 1495. Hinc apparet morbi huius frequentia, varia admodum facies, summum periculum, si cerebrò vel pulmoni incubuerit, maxima difficultas eum hic detegendi, discrimen in quod praecipitat calidiorum usus, vel praematura narcoticorum exhibitio.

Ex illis, quae hactenus dicta sunt in praecedentibus paragraphis, patet rheumatismum frequenter satis occurrere medicis, imo quandoque epidemico modo grassari; imprimis autumnali tempestate (vide §. 1491); quumque toties originem ducat, dum calefactum corpus subito frigori exponitur, nova ratio frequentiae huius mali patet.

Varia autem facies morbi est, quum demonstratum sit §. 1490, quod arthritidi, podagrae, scorbuto agnatus sit rheumatismus; quum iuncturas quorumcumque artuum obsideat; quum toties locum mutet, quandoque idoneae curationi cedat feliciter, aliquando pertinaciter resistat (vide §. 1492), & articulos motu privet per totam vitam. Si lumbos, vel coxam obsideat, curatur difficilius (vide §. 1494).

Quamdiu rheumatismus articulos occupat tantum, acerbissimis saepe dolori-

(v) Cotunnius de ischiade nervosa pag. 70, 71.

ribus miseros torquet aegros, & magnas molestias per totam vitam relinquit, sed raro lethalis est; ubi capiti, vel pulmoni incubuit, summum adest statim periculum, & quandoque subita mors sequitur (vide §. 1491.). Difficultas detegendi rheumatismum, dum cerebrum vel pulmonem occupat, quandoque non levis est. Ubi prius articulos occupavit malum, & dolores articulorum absque bonis signis levantur subito, novaque apparent symptomata, quae cerebrum aut pulmonem affici docent, peritus medicus non dubitabit de metastasi materiae morbosae in haec viscera, & monebit, summum vitae periculum adesse. Verum, si incipiens rheumatismus, antequam ullam partem corporis affecerit prius, statim pulmoni aut cerebro incumberet, in diagnosi morbi summa foret difficultas. Quum autem (vide §. 1493) in rheumatismo curando antiphlogistica adhibeantur remedia, in medendi methodo non sequeretur insignis error ab hac causa.

Calidiorum remediorum usum imprimis non vacare periculo, praecipue in morbo incipiente, eodem loco monitum fuit. Postquam autem febris, rheumatismi comes, desiit, vel insigniter minuta fuit, feliciter & tuto calida remedia larga aquae copia diluta data fuerunt; uti pariter ibidem dictum fuit.

Narcotica remedia spe leniendi acerbos rheumatismi dolores exhibita nocuisse saepius, (§. 1493) constitit, simulque monitum fuit, quo morbi tempore, qua cum cautela illorum usus concedi possit. Quae omnia fidelibus optimorum medicorum observationibus confirmata sunt.

F I N I S.

INDEX

INDEX AUCTORUM.

H.

stematica. Francofurti 1738, 4to. 5 tom.

HOFFMANNI (FRID.) Opuscula physico-medica. Ulmae 1725, 4to. 2 vol.

HOLLAND (RICHARD) Observations on the Small. pox. London. 1741, 8vo.

HOLLERI Stempani. Omnia opera practica cum scholiis eiusdem & Lud. Dureti & Ant. Valetii exercitationibus. Genevae 1623, 4to.

HOLLERI Stempani. Opera omnia practica. Coloniae Allobrog. 1623, 4to.

HOMERI quae extant Graece cum versione Lat. & com. Io. Spondani. Basileae fol. 1606.

HORATII Flacci poëmata cura Io. Cuningami Hagae comit. 1721, 8vo. 2 vol.

HORNE (Io. VAN) Opuscula anatomico chirurgica, studio Io. Guil. Pauli. Lipsiae 1707, 8vo.

HUXHAM (Jo.) an essay of fevers and their various Kinds. London 1750, 8vo.

HUXHAM (Io.) Observationes de aëre & morbis epidemicis. Londini 1739, 8vo. 1 vol.

J.

JALLABERT. Experiences sur l'electricitè. Paris 1749, 8vo.

JAMES (R.) a nevv method of preventing and curing the madness caused by the bite of mad Dog. London 1743, edit. 2da.

JOURNAL des sçavans par le sieur Houdeville. Amsterdam 1685, 8vo.

JOURNAL de medicine, ou recueil periodique de medicine, chirurgie, & pharmacie. Paris 1754, 8vo. 30 vol.

JOURNAL Britannique par Maty. 8vo. 24 vol.

IUSTINI Historiae Philippicae cum notis variorum, cura Abr. Gronovii. Lugd. Bat. 1719, 8vo.

IUVENALIS, & Aulii Persii Flacci satyrae curante Cornelio Schrevelio. Lugduni Batavor. 1648, 8vo.

K.

KAAU (ABRAH.) Perspiratio dicta Hippocrati per universum corpus anatomice illustrata. Lugd. Bat. 1738, 8vo.

KAAU (HERMAN.) Dissertatio inauguralis de argento vivo. Lugd. Bat. 1729, 8vo.

KAEMPFERI (ENGELB.) Beschryving van Iapan Amsterd. 1733, fol.

KAEMPFERI (ENGELB.) Amoenitatum exoticarum politico physico-medicarum fasciculi V. Lemgoviae 1712, 4to.

KETELAER (VINCENT.) Commentarius medicus de aphthis nostratibus. Lugd. Bat. 1672, 12.

KIRCKPATRICK The analysis of inoculation. London 1754, 8vo.

KOLBE (PETER) Beschryving van de Kaap de Goede Hoop. te Amsterdam 1727, fol. 2 vol.

L.

LABAT (P.) Nouveau voyage aux isles Ameriques. A la Haye. 1724, 4to. 2 vol.

LAISSE (DE) Recueil d'observations de chirurgie. Paris 1753, 8vo.

LAMZVVEERDE (Io. BAPT.) Historia naturalis molarum uteri. Lugd. Bat. 1686, 8vo.

LANCISII (Io. M.) De motu cordis, & aneurismatibus opus posthumum. Lugd. Bat. 1740, 4to.

LANCISII (Io. M.) De subitaneis mortibus libri duo. Luccae 1707, 4to.

LAUTTER (FR. Io.) Historia medica biennalis morborum ruralium anni 1759. Viennae 1761, 8vo.

LEEUVVENHOECK (ANTONII) Arcana naturae detecta. Lugd. 1522, 4to. 4 vol.

LETTRES edifiantes, & curieuses ecrites des missions etrangeres par quelques missionaires de la Comp. de Jesus. Paris 1717, 8vo. 28 vol.

LEVRET. L'art des accouchemens. 1753. A Paris 8vo.

LEVRET. Observations sur la cure radicale de plusieur polypes, de la matrice, de la gorge, & du nez. Paris 1749, 8vo.

LIGER (CH. LOUIS) Traitè de la goutte. Paris 1753, 8vo.

LILLE (CHR. EV. DE) Tractatus de palpitatione cordis. Zvvollae 1755, 8vo.

M.

N.

O.

S.

guinis historia. Hagae Com. 1743, 8vo.

SCHVVEDISCHEN Academie der Wissenschaften abhandlungen aus den Schvvedischer übersezet. 1739, 8vo. 10 vol.

SCOPOLI (Io. ANT.) De Hydrargyro Idriensi tentamina Venetiis 1761, 8vo.

SCRIBONII Largi. De compositione medicamentorum liber, cura Ruellii apud Cratandrum 1529, 8vo.

SCRIPTORES rei rusticae veteres Latini, Cato, Varro, &c. curante Matthia Gesnero. Lipsiae 1735, 4to. 2 vol.

SENAC. Traité de la structure du coeur, de son action, & des maladies. Paris 1749, 4to. 2 vol.

SENECAE (L. AN.) Opera a Iusto Lipsio illustrata. Antverpiae 1652, fol.

SENNERTI (DAN.) Opera. Lugduni 1650, fol. 3 vol.

SEVERIN. (M. AUR.) De efficaci medicina libri III. Francofurti 1682, fol.

SEVERINI (M. AUR.) De recondita abscessuum natura libri VIII. Lugd. Bat. 1724, 4to.

SEVERINI (M. AUR.) Trimembris chirurgia. Lugd. Bat. 1725, 4to.

SEVERINI (M. AUR.) Antiperipetias adversus Aristoteleos de respiratione piscium diatriba. Amstelod. 1661, fol.

SIMSON (THOM.) The system of the Womb. Edinburgh. 1729, 8vo.

SIMSON (THOM.) De re medica dissertationes quatuor. Edinburgi 1726, 8vo.

SIMSON (THOM.) An inquiry hovv far the vital and animal actions of the more perfect animals can be accounted for independent of the brain. Edinburgh 1752, 8vo.

SINOPAEI (DAM.) Parerga medica. Petropoli 1734, 8vo.

SLARE. De saccharo, & lap. bezoar. Londini 1715, 8vo.

SOLANO de Luque. Lapis lydius Apollinis. Madrid 1731, fol.

SOLANO de Luque. Origen morboso, comun, y universal generante de los accidentes todos segun la doctrina del grande Hippocrates. Malaga 1718, 8vo.

peste Viennensi. 1679, 8vo.

SORBAIT (PAUL. DE) Consilium medicum, seu dialogus, oder freundliches gesehprach über den betrübten zustand der Stadt Wienn bey dieser gefärlichen contagion. Wien. 4to.

SPACHII (ISAAEL) Gyneciorum, sive de mulierum tum communibus, tum gravidarum, parientium, & puerperarum affectibus & morbis libri Graec., Arabum, Lat., Veterum. Argentinae 1597, fol.

SPECIMEN. Novi medicinae conspectus. Paris 1751, 8vo.

SPIGELII (ADRIAN.) De humani corporis fabrica libri X. Venetiis 1627, fol.

SPRINGSFELD (GOT. CAR.) Commentatio de praerogativa thermarum Carolinarum in dissolvendo calculo vesicae. Lipsiae 1756, 4to.

STORCK (ANT.) Annus medicus, quo sistuntur observationes circa morbos acutos, & chronicos. Vindobonae 1759, 8vo. 2 vol.

STORCK (ANT.) Libellus, quo continuantur experimenta & observationes circa nova sua medicamenta. Viennae 1765, 8vo.

STORCK (ANT.) Libellus de stramonio, hyosciamo, & aconito. Vindobonae 1762, 8vo.

STORCK (ANT.) Libellus secundus, quo confirmatur cicutam non solum usu interno tutissime exhiberi &c. Vindobonae 1761, 8vo. & Primii 2 vol.

STORCHS (D. IOH.) Historia hydropis universalis. Eisenach. 1752, 4to.

SUETON. (C. TRANQUILL.) Opera ex recens. Graevii cum comment. variorum. Traiecti ad Rhenum 1708, 4to.

SUIDAE Lexicon Graeco Lat., cura Aemilii Porti. Colon. Allobrog. 1619, fol. 2 vol.

SUTERLAND (ALEX.) A medical essay vvith observations on the small pox. London 1750, 8vo.

SUTTON (SAM.) Methode de pomper le mauvais air des vaisseaux, avec une dissertation sur le scorbut par le Dr. Mead. Paris 1749, 8vo.

SVVAMMERDAMII (IOAN.) Biblia naturae, sive historia insectorum Hollandice, & Latine

versa per H. D. Gaubium. Leidae 1737, fol. 2 vol.

SYDENHAM (THOM.) Praxis medica experimentalis, siue opuscula universalia. Lipsiae 1711, 8vo.

SYLVIUS de la Boe (vide in B.)

T.

TABARRANI (P.) Observationes anatomicae. Luccae 1742, 8vo.

TACHENII (OTTON.) Hippocrates chymicus. Lugd. Bat. 1671, 8vo.

TACITI (CORN.) Opera, cura Iusti Lipsii. Antverpiae 1668, fol.

TAGLIACOTTI (GASP.) De curtorum chirurgia per insitionem libri duo. Venetiis 1597, fol.

TARGIONI TOZZETTI (GIOV.) Prima raccolta di osservazioni mediche. Firenze 1752, 8vo.

TARGIONI TOZZETTI (GIOV.) Sopra le cause e sopra i remedi dell'insalubrità dell'aria della Valdinievole. Firenze 1761. 4to. 2 vol.

TERENTII (PUB.) Comoediae sex cum notis variorum, cura Corn. Schrevelii. Lugd. Batav. 1671, 8vo.

THEODOSII (IO. BAPT.) Epistolae medicinales. Basileae 1553, 8vo.

THEORIE and practice of chirurgical pharmacii. London 1761, 8vo.

TILLING (IO. CHR.) De calculo ad vesicam adhaerente. Lipsiae. 1737. 4to.

TISSOT. Avis au peuple sur la sante. Lausanne 1761, 8vo.

TISSOT De morbo nigro, scirris viscerum, cephalia, &c. Lausannae 1760, 8vo.

TITSINGH (ABR.) Verhandeling over de tegenoatuurlyke splytinge der Ruggegraat. te Amsterdam 1732, 8vo.

TORTI (FRANC.) Therapeuticae specialis ad febres periodicas perniciosas. Mutinae 1730, 4to.

TOURNEFORT (PITTON.) Rélation d'un voyage au Levant. Amsterdam 1718, 4to. 2 vol.

TRALLES (B. LUD.) Vexatissimum nostra aetate de variolarum insitione argumentum. Vratislaviae 1765, 8vo.

TRALLES (B. LUD.) Usus opii salubris & noxius in morborum medela. Vratislaviae 1759. 4to. 2 vol.

TRALLIANI (ALEX.) Libri XII. Graec. & Lat. Io. Guinterio interprete. Basileae 1556, 8vo.

TREMBLEY. Mémoires pour servir à l'histoire d'un genre des polypes de l'eau douce à bras. Leide 1744, 4to.

TRILLERI (DAN. WILH.) Epistolae duo de anthracibus, & variolis veterum ad Gothofr. de Hahn. 4to.

TRILLERI (DAN. WILH.) Succincta commentatio de pleuritide eiusque curatione. Francofurti 1740. 8vo.

TRIOEN (CORN.) Observationum medico-chirurgicarum fasciculus. Lugd. Batav. 1743, 4to.

TRONCHIN (T.) De colica pictonum. Genevae 1757, 8vo.

TULPII (NIC.) Observationes medicae. Amsteled. 1672, Elzev. 8vo.

TURNER (DAN.) Syphilis a practical dissertation of venereal disease. London 1732, 8vo.

V.

VADERLANDSCH. Histoire vervattende de Geschiedenissen der Vereenigde Nederlanden. Amsterd. 1749, 8vo. 21 vol.

VALER. Maximi. De exemplis memorabilibus lib. 9 ad usum Delphini. Parisiis 1679, 4to.

VALSALV. (ANT. MAR.) De aure humana tractatus. Traiecti ad Rhenum 1717, 4to.

VANDEL. (DOM.) Dissertationes tres de aponi thermis, de insectis terrestribus, & marinis, & de vermium terrae reproductione. Patavii 1758, 8vo.

VANIER. (IAC.) Praedium rusticum. Colon. Munat. 1750, 8vo.

VAN DER MOND. Essai sur la manière de perfectioner l'espèce humaine. Paris 1756, 8vo. 2 vol.

VELSE (HENR. COR.) Dissertatio inauguralis de mutuo ingressu intestinorum & aliis machinae humanae extraordinariis. Lugd. Bat. 1742, 4to.

VERCELLON. (IAC.) De pudendorum morbis, & lue venerea. Lugd. Batav. 1722, 8vo.

VERHANDELING. Van de Tegenwoordige Ziekte en Sterfte van het Rundvee door vier Geneesheeren. in 's Hage 1645, 4to.

VERHANDELING. uitgegeeven door de Hollandsche Maatscappy der Weetenschappen te Haarlem. Haarlem 1755, 8vo. 9 vol.

VERNEY (DU) Traité des maladies des os. Paris 1751, 8vo. 2 vol.

VESAL. (ANDR.) Opera omnia anatomica & chirurgica, cura Hermanni Boerhaave, & Bern. Sigfr. Albini. Lugduni 1725, fol. 2 vol.

VIEUSSENS (RAYMUND.) Neurographia universalis. Lugduni 1761, fol.

VILLERS (SERV. DE) Analyse des eaux minérales du Chateau Rey. de Marimont en Hainaut. à Louvain 1741, 8vo.

VIOLANTE (PHIL.) De variolis, & morbillis tractatus. Dresdae 1750, 4to.

VIRGIL. (P.) Maronis opera cum notis varior. Lugd. Bat. 1680, 8vo. 3 vol.

W.

WEPFER. (IAC.) Cicutae aquaticae historia & noxae. Basileae, 4to.

WEPFER. (IOH. IAC.) Observationes medico-practicae de affectibus capitis internis & externis. Scaphusii 1727, 4to.

WEPFER. (IO. IAC.) Historiae apoplecticorum observationibus, & scholiis illustratae &c. Amstelod. 1724, 8vo.

WERLHOF (PAUL. GOTTL.) Disquisitio medica, & philologica de variolis, & anthracibus. Hannoverae 1735, 4to.

WARTHON (TH.) Adenographia, sive glandularum totius corporis descriptio. Vetaliae 1771, 8vo.

WIANN. Pest beschreibung, und infections ordinung. Wienn. 1727, fol.

WIEL (STALPART. VAN DER) Observationum rariorum medic. anatomic. chirurgicarum centur. Lugduni 1687, 8vo. 2 vol.

WILLIS (THOM.) Pharmaceutice rationalis, sive diatriba de medicamentorum operationibus in corpore humano. Hag. Com. 1675, 2 vol.

WILLIS (THOM.) Opera omnia, cura Ger. Blasii M. D. Amstelodami 1682, 4to. 2 vol.

WILLIS (THOM.) Pathologia cerebri & nervosi generis specimen. Oxoniae 1667, 8vo.

WITRINGHAM (CLIFT.) Commentarium nosologicum in urbe Eboracensi, & locis vicinis. Londini 1733, 8vo.

WINSLOVV (IAC. BEN.) Exposition anatomique de la structure du corps humain. Paris 1732, 4to.

Z.

ZACUT. Lusitan. Opera medica. Lugduni 1667, fol. 2 vol.

ZACUT. Lusitani. De medicorum principum historia. Lugduni 1642, fol. 2 vol.

ZEVIANI (GIO. VERARD.) Della cura de' bambini attaccati dalla rachitide. Verona. 1761. 4to.

LITTERA Tomum indicat usque ad quintum: at in Tomo quinto partis alterae inscripta est Littera F, a NUMERO vero pagina indicatur.

 unde

Sub

Borax

C

Cancri

Carnes

D

Dyspoea

Harum

G

H

I

K

L

M

N

Nu-

Pa-

quas

vero

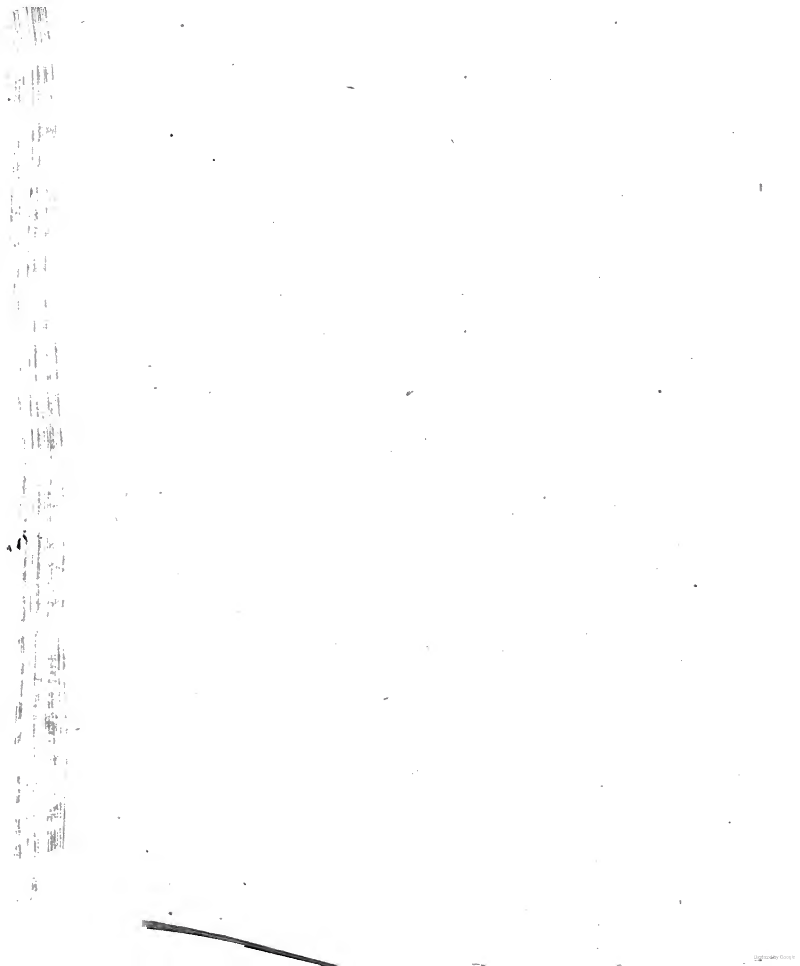
Sapo-

T

Ven-

Uteri

Z

HERMANNI BOERHAAVE
LIBELLUS
DE
MATERIE MEDICA
ET
REMEDIORUM FORMULIS,
QUAE SERVIUNT
APHORISMIS
DE
COGNOSCENDIS ET CURANDIS MORBIS.

AUDITORIBUS SUIS
S.
H. BOËRHAAVE.

Ergo, poſtquam animum medicinae ex auctori-
tate Procerum academicorum docendae ap-
plicui, id imprimis credidi mei eſſe muneris,
candide ut vobis exponerem, ſimpliciterque ſin-
illa, quae veris experimentorum ſucceſſuumque eventis h
ma in arte cognoſcuntur.

Sane eo quidem propoſito perſcrutabar relicta nobis ſatiſ
die ex iis, quae ſapienti induſtria explorata ſibi reh
ſpectata tradidere veteres. Illa vero, ubi compoſui
quas medicinam faciendo deprehendebam, inveni obſerv
ſollicite naturae veſtigia ubique preſſa: neque adeo ce
quid ſperari poſſe, neque aliunde colligi meliora.

Ferebat interim animus & illa utcumque perluſtr
quae dominante per Europam barbarie Arabes, Priſco
nacti monumenta, eorum inventis addiderunt, quae qu
Latinum verſa ſermonem noſtrae intelligentiae patebant.
dolui gentem ſolertiſſimam, licet ſubnixa eſſet tam utilibus
adminiculis eius ſubtilitas, parum boni, mali plurimum,
medicae attuliſſe diſciplinae.

Neque perfunctorie deinde excuſſi recentiorum placita,
pulcherrima profecto commendata ſpecie, ſive phyſices ex-
cultae fructus, ſive ſpectaveris artium liberalium medicinae

promovendae adhibitarum effectus. Gaudebat utique his intentus animus. Interea tamen licentia fingendi, assumendi audacia, festina nimis, & ambitiosa ad consummandam medicinam properatione, primorum vero auctorum contemptu, neglectu, vel ignoratione, ipsa quidem scientia medica damni plus, quam emolumenti, omni hoc molimine accepisse videbatur: materiem certe, unde instrui felicius queat illa; liberalissime aggestam a nostris ut gratamur arti, ita deploramus eius fata, quod tumultuaria opum collectione obruta verius, quam adiuta fiet.

Instituto itaque hoc rerum examine, quid, quaeso, rationi consentaneum magis, quam ut coniicerentur in adversaria, quaecumque in omnibus hisce adeo sana, ut peritus nemo de fide horum ambigat? Hac itaque perfuncto opera prius dein conandum fuit, ut ex sparsis his conficeretur corpusculum quoddam ad leges disciplinae concinnatum, in quod & ipse intueri possem sedulo, quoties in artis exercitatione versarer, simulque eo referre, si quid novi forte aut insoliti appareret; postremo ut hac agendi ratione veri quid & digesti animo impressum meo vestros in usus fideliter effundere liceret.

His demum causis natum vidistis *libellum*, quo ausus fui scripta aggravare medica *de cognoscendis, & curandis morbis.* Cuius profecto toties me puduit, quoties defectus eius mihi nimis notos ipsi putare aggredior, veterumve componere operibus. Hoc scilicet me metiens pede impar deprehendor,

qui legitime auctoris boni titulum ambire sustineam. Neque tamen abesse poteram ab audacia evulgandi hosce *aphorismos*, nisi deesse voluissem muneri, quod mihi dederat publica auctoritas, cui obsequia debeo.

Opus igitur aggressus quum cogitarem semper, sola ut esset cura mederi, atque cavere quam religiosissime, ne quid irreperet, quod periculoso semper hac in arte errori causam praeberet, necessarium duxi in toto opusculo nullum commemorare medicamentum.

Nec iniuria: namque id imprimis arbitrabar nocere, pare
dum, audito remedii nomine & morbi, exercendae se grassa
arti iactant empirici, impune in hominum perniciem grassa
tes, donec sero solo tandem cadaverum experimento sapiu

Quum interim discipulis deberem exempla, praescri
ram ideo in privatos horum usus pauca *de materie med.*
huiusque ordinandae legibus, tantum ut servirent iis,
intento me animo audiverant differentem in scholis do
sticis de occasione, qua sola utilia evaderent.

Estis vero idonei vos testes, quanta circumspecti
utar, quam saepe taediose fere ad fastidium usque mi
tiarum consideratione odiosus sim, priusquam vobis titu
medicamenti nomine vel minimum quid laudare ausim: pul
cre gnarus nihil dari, quod ubique bonum; contra vero
id, quod hac rerum facie salutare fuerat mutata conditio-
ne perniciosum saepe deprehendi.

Nefas itaque putavi *medicaminum* nomine haec ipsa evulgare, sed cum admonitione severa modo describenda dare his, qui operam mihi sedulo dederant, pro tenuitate mea idoneas cautelas inculcare conanti. Sed, quod doleo, longe aliter evenit: me quippe nec consulto, nec volente, in usus publicos extundenda curavit haec Lundini vir eruditus, alte nimis de vili hoc opusculo, eiusque auctore, sentiens & scribens; neque tamen ita res gesta, quin errores simul bene multi, & noxii in edendo contigerint.

Coactus ita recensui, correxi, amplificavi nonnulla: unde describendi labore levati iis utamini. Audacter interim & moneo fideliter, morbi historiam fideliter edocti, scrutati *materiae medicae* noxios aeque ac effectus salubres, ita demum auxilii utilis bonitatem affectetis assequi: ceteris nocebit magis quam proderit, quidquid hoc opellae est. Cui, ut emaculatius prodiret, curam impendit, vestrosque in usus indicem adscripsit eruditissimus Vir SAMUEL DU RY, medicinae doctor, atque excultor laudatissimus. Valete. Scripsi Ludg. Bat. 17 11/2 19.

IN

SECT. 28, n. 1.

M*ateries, in qua elementa apta constituendae fibrae forti, continentur.*

Lac feminae sanae, aetate integra, motu salubri exercitatae, victu laudabili utentis, si suctu hauritur, aut calidum bibitur illico, non mutatum igne. Hoc reliqua superat, si post coctionem in nutrice peractam potatur. Proximum est asininum; dein caprinum, ac bubulum. *Usus definitur iisdem legibus.*

Ovi recentis albumen adhuc tepens, dilutum in lactis & aquae aequa portione sine ullo igne adhibito. Iura carnium optima huic proposito, quae parantur ex carne a pinguitudine accurate repurgata, animalis sani, iunioris, exercitati, contusa, minutim scissa, in machina Papiniana elixa, frigefacta dein in hac ipsa machina, iterum ab omni supernatante pingui, & faecibus depurata.

Si olla haec deficit, ahenum substitui quidem potest, sed subtilius exhalando perit: unde patet causa ferociae animalium, quae ex raptu aliorum, quae viva devorant, aluntur.

Ex Gallinaceo genere paratum praefertur ceteris, vitulinum dein, postea ovillum, bubulum denique probantur: quae ex permistis fiunt, meraciora habentur reliquis.

Decoctum panis.

℞. *Panis tritici cum furfuribus rite fermentati, bis cocti, unc.* viij.
Aq. putealis purissim. lib. iij.

Coque in vase figulino clauso per spatium unius horae, addendo semper, quantum coctione exhalat, aquae, dein cola per setaceum.

Gelatina panis fit,

Si decoctum praecedens exhalat ad ignem, donec eius pauxillum in lapide frigido fusum coëat.

Cremor panis erit,

Si frigefactum decoctum spissitudinem cremoris induit.

Si huius *gelatinae* pauxillum lact aqu iusculo, vino, cerevisiae, aut miscetur, fiunt varia levis nutrim genera.

Si sumitur decocti descripti lib. j.
Succi citrei unc. ß.
Aq. stil. cinnam. drach. ij.
Vini Rhenani unc. iv.
Sacchari q. s. ad gratum sapo

habetur decoctum panis gratissim saluberrimum. *Cuius dosis* unc. j. *hora calide sumenda.*

Rursum, si eidem *vitelli* ov misceantur, fit aliud, sed viribus i edulii genus; *cuius parcior,* cer *idem, usus.*

Vina Florentina austera, item lica rubra acerba, ut & Graeca praecedita, grescentia adstringenti sapore praeda commendantur: quia & uberrima spirituum copia, & roborante fibras virtute, praestant.

SECT. 28, n. 4.

Acido-austera vegetabilia.

Acaciae fructus, succus, flos, cortex.

tex. *dof.* fucci infpiffati *a gran.* iv *ad drach.* j.
Acaciae germanicae, feu pruni fylveftris, fuccus infpiffatus *gran.* vi *ad drach.* iff.
Acetofae fpecies, fuccus.
Anferina.
Belliricae *drach.* i. *ad* iv.
Berberis fructus, fuccus.
Biftortae radix.
Capparis fructus, cortex, radix.
Corni fructus immaturi, folia.
Cupreffi fructus, folia.
Cynosbatos flores, fructus, fpongia.
Cydonia mala, & pyra, & horum mivae.
Filicis radix.
Fragraria.
Fraxini cortex.
Granatorum flos, poma, cortex.
Hypericum totum.
Hypociftidis fuccus infpiffatus *drach.* j. *ad* v.
Lapathi folia, flos, femen, radix.
Mefpilorum fructus immaturi.
Myrobalani omnes *gran.* v. *ad drach.* ij.
Myrti folia.
Nymphaeae mai. folia, flores.
Omphacium.
Pimpinella.
Portulaca.
Pruna fylveftria.
Pyra auftera.
Quercus folia, glandes.
Quinquefolium.
Rhabarbarum *drach.* ff. *ad drach.* ij.
Rhus obfoniorum folia, grana.
Rofarum rubrarum flores.
Sanguiforba.
Sedum maius.
Sorbi fructus.
Tamarindorum fructus *unc.* j. *ad unc.* ij. pulpa rite preffa, & purgata *unc.* ff. *ad un.* ij.
Tamarifci cortex.
Terra falfo dicta catechu.
Tormentillae radix.
Ex quibus infufa, decocta, extracta pilulae, vina medicata, formae variae facile parantur, v. gr.

Infufum abftringens.

℞. *Anferinae* m. j.
Pimpinellae, m. ff.
Tormentillae rad. unc. ff.
Confciffa infundantur cum *lib.* iff. aquae fervidae fpatio i. horae.
Dofis unc. j. *omni triborio interdiu.*

Decoctum fimile.

℞. *Fol. oxylapathi* m. j.
Flor. rofar. rubr. unc. iv.
Cort. tamarifci unc. ij.
Rad. acetofae unc. iv.
Sem. contuforum Lapathi drach. ij.
Coque cum aquae ferratae libris viij. per $\frac{1}{2}$ horae. Colature unc. j. Capiat ter, quater, in die.
Capiat unc. j. *ter*, *quater in die.*

Vel.

℞. *Acetofae* m. ij.
Rad. biftortae unc. ff.
Flor. granator. drach. ij.
Cum aq. decoct. fpatio $\frac{1}{4}$ horae *lib.* j. admifce *fyrup. myrtini* unc. j. *Ufus idem.*

Conditum fimile.

℞. *Mivae cydoneorum* unc. j.
Conferv. rofar. rubr. unc. ff.
Flor. granat. drach. j.
Syrup. myrtini q. f.
F. Conditum.
Dof. drach. j. *ter*, *vel quatuor de die.*

Extra-

Extractum simile.

℞. *Acetosae* m. viij.
Lapathi hortensis m. iv.
Quinquefolii m. viij.
Minutim scissa, bene pura, in aquae q. s. cocta, fortiter pressa per praelum, in vase amplo exhalent in spissitatem extracti a *gran.* x ad *drach.* ij, vel adde huic extracto.
Radic. bistortae siccae q. s.
ad massam idoneam formandis pilulis.
Dos. gran. iv *ad* xv.

Vinum medicatum.

℞. *Sem. contus. Acetosae maior. drach.* vj.
Flor. granator. drach. v.
Rad. cappar. unc. ij.
Cortic. fraxini drach. x.
Fol. pimpinellae m. ij.
Conscissa & contusa infunde ad vini rubri *Gravish* dicti, vel *Pontacq*, lib. iij.
Capiat unc. j. *ter*, *quater in die.*

℞. *Cortic. radic. capparid.*
Tamarisc. ana unc. j.
Flor hyperici cum stipit. unc. ij.
F. S. A. vinum medicatum cum vini austeri rupri *lib.* iij.

Acido austera fossilia.

Acida in terrenis absorpta potentiora, quo ponderosius, quae eo plus terrae absorbuit. acidum Martis in vino Rhenano soluti *drach.* j. *ad drach.* iv.
—— —— aceto vini soluti *gut.* x *ad* xxx.
—— —— oleo vitrioli soluti *gr.* 1 *ad* vj.
Rubrica fabrilis.
Vitriolum album, nativum *gr.* 1 *ad* iv.
—— —— Stanni *gr.* 1 *ad* vj.
Alumin. Romani *gr.* 1 *ad* xxx.
Ex his infinitae fiunt formulae.

Pulvis.

℞. *Alumin.* gr. x.
Rhei. gr. v.
Cort. Granat. gr. iij.
M. F. P. *pro una dosi.*

Pilulae.

℞. *Vitriol. Martis calcinati ad alb.* drach. *ß.*
Gallar. quercin. gr. x.
Rad. tormentillae drach. j.
Succi hypocistidis q. s.
ut fiant pil. singulae *gr.* ij.
Capiat aeger unam ter, quater de d[ie]

IN MORBIS FIBRAE RIGIDAE ET ELASTICAE.

SECT. 35, n. 1.

α Decocta panis dilutiora. Vid. 18, n. 1.
β Succi maturorum fructuum horaeorum crudi, vel cum aqua diluente parum cocti, & sacchar mitificati.
Aurant. malorum succus.
Baccarum sambuci succus.
Cerasorum dulcium omnia genera.
Citria poma bene matura, dulcia.
Cucumeres mites.
Cucurbitae mites.
Ficus.
Fraga.
Granata poma matura.
Iuiubae.
Limonia dulcia.
Mala armeniaca.

Melones.

Melones.
Mora.
Persica mala.
Poma acido-dulcia.
Pruna dulcia.
Ribesia rubra, alba, nigra.
Rubi Idaei fructus.
Ex quibus coctione, assatione, &c. multa *edulia* praeparari possunt, e. g.

Decoctum diaeteticum.

℞. *Pomorum maturorum decorticat.* unc. x.
Cum aqua decoct. spatio unius horae contere & per setaceum cola, tunc huius *unc.* xxiv adde
Nucis myristicae contritae drach. j.
Panis bis cocti contriti unc. j.
Vini Rhenani unc. ij.
Sacchari q. s.

Olera mollissima, & farinosa mollia.

Olera, vel his similia.

Atriplex.
Battatas.
Beta.
Borrago.
Brassica rubra.
Bulbocastana.
Chaerophyllum.
Cichorea omnia.
Cinara.
Cucumerus.
Dens leonis.
Endiviae.
Lactucae omnes fere.
Pastinacae.
Portulacae.
Rapa.
Sisari *radix.*
Scorzonerae *radix.*
Spinachia.
Tragopogoni *radix.*
Valeriana pratensis.

Farinosa.

Amygdalae dulces.
Avena.
Fagopyrum, *vel*
Frumentum Saracenicum.
Hordeum.
Mays.
Milium.
Oryza.
Panicum.
Pistachia.
Triticum.
Secale.
Spelta.

Ex his fiunt decoct. cremor. puls. ut de pane 28, n. 1.

Ex iisdem fiunt crudis emulsa.

Emulsio emolliens.

℞. *Avenae excorticat.* unc. iij.
Amygdal. dulc. unc. j.
Cum aq. decoct. hord. F. emulsio, cuius *unc.* xxiv. admisce
Syrup. violar. unc. ß.
Aq. stillat. cinnamom. drach. iv.
Capiat unc. j. *omni hora diei.*

Simile decoctum laxans & emolliens.

℞. *Fol. recen.* Borragin.
Lactucae,
Valeriancllae arvensis ana m. iß.
Rad. recent. contusar., *scorzonerae* unc. iv.
Sem. contus. hordei unc. ij.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae *lib.* iv. admisce
Syrup. Althaeae,
Violar. ana unc. j.
Bibat unc. ij. *omni hora.*

SECT.

SECT. 35, n. 3.

Aquosa, subfarinosa, suboleosa, mollia, emollientia.

A. Aq. decoct. cum farinosis n. 1 hui. §.
B. —— —— —— emollientibus n. 1 huius §.

Abutilon.
Alceae *rad. fol. flor. sem.*
Alchimilla.
Alsine.
Altheae *flor. fol. rad.*
Bellis.
Bonus Henricus.
Branca ursina.
Consolida maior,
minor,
media.
Cynoglossa.
Hyoscyami *fol.*
Liliorum albor. *bulbi*.
Linaria.
Linum.
Lotus haemorrhoïdalis, & lotus odora.
Malvae, bismalvae *fol. flor. rad.*
Melilot *flor. fol.*
Mercurialis.
Parietaria.
Populi *folia*, *gemmae*.
Prunella.
Pulmonaria.
Sambuci *fol. flor.*
Scabiosa.
Sigillum Salom.
Solanum.
Telephium.
Trifolium bituminosum.
Verbascum.
Violaria.

Vulneraria rustica.
C. butyrum recens, cremor lactis.
Pinguedo volucrum *anat., anser., capon.*
Medulla *bovis*.

Olea lenia ex farinosis blandis.

Ol. amygdal. amarar.
dulc.
Lini.
Mucaginum.
Olivar.
Palmae.
Papaveris albi.
Solani.
Trifolii odorati.
Violarum.

Syrupi similes.

Syrupus althaeae Fernelii.
Borraginis.
Syrupus capillorum veneris.
Iuiubinus.
Papaveris albi,
erratici.
Symphyti Fernelii.
Violaceus simplex.
Mel mercuriale.

Unguenta talia.

Unguentum Althaeae compositum.
Aureum.
Basilicon.
Populeum.

Ex his balnea, vapores, fotus, litus, decocta, potus, clysmata &c. fiunt; cynoglossa vero & hyoscyamus tantum externo prosunt usu.

CON-

CONTRA MORBOS VISCERUM FORTIUM ET RIGIDORUM.

SECT. 54, n. 2.

Copia minuitur miſſo ſanguine.

Denſitas minuitur 1 per aquam tepidam & ſerum lactis, 2 per minuentia copiam, 3 per minuentia preſſionem.

Preſſio minuitur 1 minuta copia, 2 minuta denſitate, 3 minuto motu.

SECT. 54, n. 3.

Quies corporis & animi huc ſpectat.

SECT. 54, n. 4.

Humectantia ſunt, quae multa aqua cum ſaponaceo, vel farinoſo admiſto conſtant, e. g.

α Aq. decocta cum farinoſis 25, n. 1.
β —— —— — emollientibus 35, n. 1.
γ —— —— — fructibus horeis 35, n. 1.
δ —— —— — oleribus 35, n. 1.
ε —— —— — carne recent. inſulſa, vel cum oſſibus & cornubus.
ζ Aq. decocta cum piſcibus fluviatilibus, vel marinis, cancris, oſtreis, aſtacis, viperis &c.

Ius carnium humectans, leniens, emolliens, reſolvens.

℞. *Carnis vitulinae macilentae bene contuſae* lib. ij.
Hordei mundati unc. ij.
Cum *lib.* viij aquae decoctis, ſpatio iij. horarum, vaſe rite clauſo, ſub finem adde
Lactucae recentiſſimae ſativae lib. ß.
Agninae dictae unc. iv.
Radic. ſcorzonerae unc. vj.
Tum ebulliant rurſum ſpatio ¼ horae, addendo ſemper tantum aquae, ut a coctione ſuperſint *lib.* vj.

Ius Cancrorum fluviatilium, ad humectandum, leniendum, emolliendum.

℞. *Cancror. fluviatil. vivor.* lib. iij. Coque ſpatio horae cum aq. *lib.* xij, tum exemtos contunde una cum teſtis, atque coque in priori iure proprio adhuc per horas iv addendo ſemper tantum aque, ut a coctione *lib.* viij circiter ſuperſint, tum ius fortiter exprime, atque ei infunde.
Flor. Borragin. unc. iß.
Bugloſſ. unc. j.
Radic. Tragopogon. unc. iiij.
Siſari unc. ij.
Dein ebulliant ſimul ſpatio $\frac{1}{16}$ horae. Sumatur de utrovis horum ad *unc.* iiß omni bihorio.

Decoctum humectans.

℞. *Sem. Papaveris alb. contuſ.* unc. j.
Avenae integrae drach. iv.
Cicer. rub. contuſor. drach xij.
Flor. Borragin.
Althaeae ana drach. vij.
Rad. Scorzoner. unc. ij.
Glycyrrhizae drach. ij.
Fol. Malvae,
Parietariae ana m. ß.
cum aq. decoct. ſpatio ¼ horae; pint. ij. admiſce
Rob. Ribeſiorum.
Sambuci ana unc. j.
Capiat unc. ij. *omni hora diei.*

Le-

Lenientia

Sunt, quae duritiem, i. e. rigiditatem tollunt. Vid. § 35.

Emollientia

Fere eadem ac lenientia.

Diluentia

Sunt haec quidem primaria.

1 *Aq. pura* ad teporem ſani corporis calida, balneo, fotu, vapore, clyſmate, potu, applicata.

2 *Serum lactis* recens ſimiliter uſurpatum.

Reſolventia

Sunt, quae id, quod prius fluidum, dein concretum fuerat, iterum in fluidum reducunt.

1 Diluentia.

2 Salina ex ſale marino, gemmae, nitro, ammoniaco, borace, alcalicis volatilibus, vel fixis. Acida rite fermentata &c. compoſita ex his, ſal polychreſtus, tartarus tartariſatus, tartarus purgans ſennerti, panacea duplicata ducis Holſatiae, nitrum ſtibiatum, ſal viperarum ſaturatus tachenii &c.

3 Saponacea, ſales volatiles ſpirituoſi, aromatici, oleoſi.

4 Sapo chemicorum ex ol. deſtillat. & alcali fixo. Domeſticus ex ol. expreſſo & alcali fixo.

5 Mellita.

6 Succi horaei maturi, & Aloëtica.

7 Remedia mechanica, frictiones &c.

Haec iterum tot diverſis modis applicari poſſunt, v. g.

Forma miſturae, quae reſolvit.

℞. *Aq. ſtillatit.*, *rutae* unc. xij.
Borac. Venet. drac. ij.
Sal. volat. oleoſ. drach. iij.
Mellis puriſſ. unc. iij.
M.

Capiat unc. j. *omni hora diei.*

In guttis.

℞. Elix. *pp. cum ſale tartar. praeparat.*
Sal. vol. oleoſ.
Sal. purgant., *ſennerti* ana unc. ß.

Capiat gut. xxv. *quater de die ex vino.*

Pilulae reſolventes, ſaponaceae.

℞. *Sapon. Venet.*
Boracis.
Aloës purae ana drach. ij.

M. F. Pil. ſingulae *gr.* iij.

Capiat unam *quater de die.*

Decoctum ſimile.

℞. *Herbae recentis Soponariae* m. iij.
Becabungae m. ij.
Fumariae m. j.
Rad. recent. graminis.
Cichorei ana unc. ij.

cum aq. decoct. vaſe clauſo ſpatio horae, per pannum expreſſi, per quietem depurati, decocti pint. iij. admiſc.
Rob. ſambuci.
Oxymel. ſimplicis ana unc. ij.

Capiat ij. unc. *omni hora calidas.*

In pulvere.

℞. *Spermat. ceti.*
Boracis ana drach. ij.

M. F. Pulv. divid. in dos viij.

Capiat j. *omni biborio ex pauxillo vini.*

Abſtergentia.

Sunt, quae glutinoſa fluida, vel corrupta ſolida, depellunt a locis, quibus ſua tenacitate adhaeſerunt, ſuntque

1 Diluentia.

2 Reſolventia.

3 Maxime ſaponacea, lixivioſa, fixa, & mellita cum aceto.

AD

AD MORBOS EX ACIDO SPONTANEO.

SECT. 66, n. 1.

Iura ex avibus, piſcibus, & quadrupedibus. Ipſae horum carnes imprimis aſſae. Gelatinae ex iure inſpiſſato. Vinum cum ſale pauco alcalino.

℞. *Sal. abſinthii* drach. ij.
Vini gallici albi unc. xxiv.
M.

Bibatur unc. j. *omni triborio.*

Vegetabilia antacida.

Abſinthium.
Alliaria.
Allia.
Anethum.
Anthora.
Angelica.
Aniſum.
Apium celeri.
Ariſtolochia longa,
rotunda.
Armoracia.
Arum.
Aſclepias.
Aſparagus.
Aſphodelus albus.
Baſilicum.
Braſſica.
Calamus aromat.
Calamentha.
Card. bened.
Carduus Mariae.
Carum.
Caryophyllata.
Caryophylli aromatici.
Cochlearia.
Cepae.
Centaur. min.
Dauci.
Eruca.
Eryngium.
Eryſimum.
Eupatorium.
Galanga maior,
minor.
Helenium.
Lepidium.
Maiorana.
Marrubium.
Matricaria.
Mezereon.
Napus.
Naſturtium.
Nepeta.
Origanum.
Piper.
Porrum.
Pyrethrum.
Raphani.
Ruta.
Saponaria.
Satyrion.
Serpillum.
Sabina.
Satureia.
Sedum acre vermic.
Sinapi.
Squilla.
Thymus.
Thlaſpi.
Victorialis.
Urtica.
Zedoaria.
Zingiber.

SECT. 66, n. 2.

Tales ſunt aves & aviculae, quae paſcuntur inſectis, imprimis & piſciculis, ut anas, anſer, paſſer, fringilla, alauda, turdus, perdix roſtrata, latus, coturnix. Harum omnium ova.

Sect.

SECT. 66, n. 3.

Roborantia.

Sunt, quae fibris, vasis, membranis, visceribus vim elasticam addunt: 28 n. 1, 4. Item spirituosa fermentata, cerevisia generosa, vina, hydromel, sp. vini.

SECT. 66, n. 5.

Absorbentia acidi.

Quibus immersa acida vim acrem amittunt ita, ut nec ut acida, nec ut acria agere porro queant: dum interea nullam ipsa acrimoniam habent, qua corpori noceant; inde aliis saepe praeferri solent. Uno hoc damnosa, si inerti pituitae mista mole nocent & pondere.

Sunt ossa sicca piscium; mandibulae lucii &c.
Lapis, chelys, testa cancrorum, astacorum.
Ostreodermata, conchae mytulorum &c.
Coralia, perlae, mater perlarum &c.
Creta, bolus, osteocolla, marga.
Lapis haematitis *gran.* xv.
Limatura stanni *gr.* viij.
Limatura ferri *gr.* xij.

Diluentia acidi.

Aqua & aquosa 54, n. 4.

Obtundentia acidi.

Quae molli suo lentore inviscant acria acida ita, ut acies eorum hebetata amittat noxiam; dum simul defendunt membranas, ne offendantur a spiculis acidis; itaque & effecta horum iam impressa tollunt. Solum obsunt quandoque iis, quibus laxa nimis corporis compages ultra labefactaretur.

1 *Oleosa.*
Amygdalae dulces & amarae.
Pistachiae.
Nuces avellanae, iuglandes, cocos.
Sem. papaver. alb.
Ol. expressa ex his, tum olivarum &c.
2 *Gelatinosa* ex iusculis inspissatis carnium & piscium.
3 *Aromata oleosa*, *leniora*, *ratione olei*. Vid. § 66, n. 1.
Tum praeparata ex his infinita.

Immutantia acidi.

Quae cum acidis mista statim cum hisce effervescunt, itaque motum cient, stimulant, agitantque fibras; postea vero ipsis cum acidis unita constituunt novam salis speciem, in qua vis stimulans, diaphoretica, diuretica, resolvens adhuc superest. Male cedunt tantum his, quibus nimius motus adest infestus.

Sales alcalini fixi ex quocunque combusto vegetante parati *gr.* vi.
— volatiles ex destillatione animalium, stirpium putrefactarum, aut plantarum antacidarum recentium parati. Vid. § 66, n. 1, *gr.* x.
Saponacei fixi, sapo Venetus &c. *drac.* j.
— volatiles *drach.* ß.

Qui triplices imprimis.

1 Spiritus volatiles, oleosi salini sanguinis, urinae, cornu cervi, serici &c.

2 Offa helmontiana ex alcohole vini purissimo, & sp. salis ammoniaci fortissimo mistis, & destillando unitis.

3 Sales volatiles alcalini fortissimi cum oleis aromatum saepe sublimati, atque ita uniti, e. g.

℞. *Sal.* C. C. *purissimi*, *sicci* unc. j.
Olei stillatit., *cortic. citrei* drach. j.
Sublima aliquoties ex phiala.

Tum praeparata ex hisce.

CON-

CONTRA MORBOS A GLUTINOSO SPONTANEO.

SECT. 75, n. 1.

Aromata, quibus cibi potusque condiri commode possunt, sunt primaria:
Cinnamomum.
Macis.
Nux myristica.
Cort. aurantiorum.
Thymus.
Origanum.
Caryophyl. arom.
Zinziber.
Piper.
Galanga min.
Cortex citri.
Anisum.
Coriandrum.
Serpillum.
Cardomomum.

Haec pani, vino, cerevisiae, fermentandis mista prosunt.

SECT. 75, n. 2.

Vid. 66, n. 1, 2.

SECT. 75, n. 3.

Vid. 28 & 47.

SECT. 75, n. 5.

Diluentia, resolventia, vide 54 n. 4.

Stimulantia.

Quae mole, densitate, figura, mobilitate, fibrillis vasculorum impacta, vim contractilem augent. Primaria sunt,

1 *Acida salina.*

Nativa.

Succi Citri.
Aurantii.
Uvarum.
Horaei acidi.
Sales ex succis vegetantibus pressis sola parati mora.

Fermentata.

Vinum Rhenanum.
Mosellanum.
Acetum Vini.
Cerevisiae.
Sp. Aceti.
Tartarus.
Crem. Tart.
Lac acescens.
Serum lactis acidum.

Igne producta.

Sp. salis Marini.
Gemmae.
Nitri.
Vitrioli.
Sulphuris per campanam.

2 *Alcalina salina.*

Fixa.

Omnia ex cineribus plantarum, ut,

Sal. Absinthii.
Card. bened.
Tartari.
Cineres clavell. *gr.* vj.

Volatilia.

Omnia ex destillatis vel putrefactis animalibus, ut,

Sal.

Sal. & sp. C. C.
Humani sanguinis.
Ossium.
Sal. ammoniaci.

3 *Salina composita.*

Sal. marin.
Gemmae.
Ammoniac. nat.
—— —— artificial.
Nitri.
Borax.
Tart. tartarisatus.
—— regeneratus.

4 *Olea acria aromatica vel ambusta.*

Olea stillatit. absinthii
Cortic. citrei.
——— aurantiorum.
Cassiae ligneae.
Chamaemeli.
Cinnamomi.
Caryphyll. arom.
Hyssopi.
Ligni guaiac.
—— iuniperi.
—— sassafras.
Macis.
Maioranae.
Menthae.
Nucis myristicae.
Origani cretic.
Pulegii.
Olea stillatit. Rhodii lini,
Rorismarini, rutae
Sabinae, salviae, spicae,
Sem. anisi, anethi, cari, foeniculi.
Succini, tanaceti, terebinth.

Olea pressa.

Amygdalarum amararum.
Laurinum.
Macis.
Nucis myristicae.

Olea nativa.

Balsamus Hieruchuntanus.
Tolutanus.
Palmae.
Peru.
Copaibae.
Meccae.
Terebinth.

Olea ambusta acria per retortam destillata.

Ol. ambust. sanguinis.
Ossium.
Cornuum.
Ovorum.
Urinae.
Lignorum.
De lateribus &c.

5 *Spiritus inflammabiles fermentati.*

Farinae & succorum horaeorum.

6 *Plantae acres aromat. dictae, quae sale n. 2, oleoque n. 4, abundant.*

Folia. abrotani.
Absinthii.
Agerati.
Anethi.
Anisi.
Aristolochiae.
Ari.
Betonicae.
Calaminthae.
Cardiacae.
Chamaedryos.
Chamaepityos.
Chelidon. mai.

Folia. Cochleariae.
Dictamni.
Hepaticae nobilis.
Eryſimi.
Eupator. cannab.
Foeniculi.
Hederae terreſt.
—— arbor.
Hyſſopi.
Lauri.
Leviſtici.
Maioranae.
Marrubii.
Matricariae.
Meliſſae.
Menthae.
Naſturtii.
Nepetae.
Nicotianae.
Origani.
Piperitidis.
Perſicariae acris.
Porri.
Pulegii.
Roriſmarini.
Rutae.
Sabinae.
Salviae.
Satureiae.
Scordii.
Serpilli.
Soldanellae.
Thymi.
Tanaceti.
Thlaſpi.
Veronicae.
Urticae.

Stimulantia aromat.

Flores herbarum, quarum folia mox recenſita ſunt, imprimis.

Flores. Agerati.
Aurantior.
Calthae.
Caryophyl. hortenſis.
Centaur. minor.
Chamaemeli.
Citri.
Croci.
Eupatorii.
Lilior. convall.
Lupuli.
Meliloti.
Mari .Syriaci.
Salviae.
Scabioſae.
Schoenanthi.
Spicae.
Stoechad. Arab.
Tanaceti.
Tiliae.

Stimulantes aromaticae radices.

Radices Acori.
Allii.
Angelicae.
Anthorae.
Ariſtoloch.
Armoraciae.
Carlinae.
Caryoph. mont.
Ceparum.
Chelidon. mai.
Contrayervae.
Coſti hortens.
—— Oriental.
Curcumae.
Cyclaminis.
Cyperi.
Doronici.
Fraxinelliae.
Fumariae bulb.
Galangae.
Gentianae.
Helenii.
Imperator.
Iridis.
Leviſtici.

Mei.

Radices. Mei.
Ninzing.
Oxonidis.
Petasitidis,
Petroselini.
Peucedani.
Paeoniae.
Porri.
Ptarmicae.
Pyrethri.
Raphani.
Rubiae.
Rusci.
Satyrionis.
Scrophular.
Seseli.
Squillae.
Valerianae.
Victorialis.
Vincetoxici.
Zedoariae.
Zingiberis.

Stimulantia aromatica semina.

Semina. Anacardii.
Anethi.
Anisi.
Apii.
Aquilegiae.
Bardanae.
Cardamomi.
Cari.
Celeri.
Chermes.
Coriandri.
Cumini.
Cubebae.
Dauci.
Erucae.
Erysimi.
Foenigraeci.
Iuniperi.
Lauri.
Levistici.

Semina. Napi.
Nasturtii.
Nigellae.
Pastinacae.
Petroselini.
Porri.
Raphani.
Santonici.
Seselios.
Sinapi.
Thlapsi.
Nux myristica.
Nuclei persicorum.

Stimulantes cortices.

Cortices. Guaiaci.
Sassafras.
Iuniperi.
Aurantiorum.
Citreorum.
Limoniorum.
Cinnamomi.

Stimulantes aromat. succi.

Aloë.
Ambra grisea,
—— liquida.
Asa foetida.
Ammoniac. gum.
Anime.
Bdellium.
Benzoin.
Elemi.
Galbanum.
Iuniperi.
Lacca.
Labdanum.
Mastiche.
Myrrha.
Sagapen.
Styrax.
Tacamacha.
Tus.

7 *Insecta*, *aselli*, *formicae*, *vermes maiales*, *cantharides*.

Partes animalium.

Castoreum, zibethum, moschus, urina, stercora avium parum bibentium.

8 *Stimulantia composita.*

Sunt decocta, extracta, conservae, condita, tinctura, spiritus, aquae, sales volatiles, oleosi, spirituosi, pilulae, pulveres.

Decoctum contra glutinosa stimulans.

℞. *Fol. aristoloch. rotund.*
Chamaedryos.
Rutae ana m. j.
Flor. calthae.
Eupator ana unc. ß.
Rad. angelic.
Imperator. ana drach. vj.
Sem. celeri.
Raphan. hortens ana drach. iv.
Cort. sassafras unc. j.
Magellanic. drach. ij.
Cum aq. infundantur fere fervida spatio ij. horar. dein decoct. vase clauso, spatio $\frac{1}{10}$ horae *unc.* XLVI. exhibe.
Capiat unc. j. *omni hora calide.*

Extractum contra glutinosa stimulans & attenuans.

℞. *Flor. recent. absinthii.*
Eupator. cannab.
Marrub. albi.
Tanacet. ana q. s.
Conscissis minutim, contritis dein, per praelum succum exprime; hunc leni igne depura per secessum fecis, dein exhala ad spissitudinem mellis crassi, cui adde
Salis absinthii tacheniani $\frac{1}{10}$
Dos. drach. ß. *bis de die*, *vacuo stomacho*, ex *vin. Gall.*
Similia *extracta* fiunt ex *decoctis* inspissatis, & per praelum pressis.

Conserva stimulans contra glutinosa.

℞. *Summitat. recent. rutae,*
Tanacet. ana unc. j.
Flor. recent. mari Syriac.
Rorismar.
Lavand. ana drach. IV.
Rad. recen. Helenii,
Vincetox. ana unc. j.
Semin. raphan.
Nasturtii ana drach. IV.
Contusis admisce S. A.
Sacchar. alb. unc. IV.
Capiat drach. j. *quater de die*, *vacuo stomacho*, *ex vino Gallico albo*, *vel Hispanico*, *Malvatico*, *Canariensi* &c.

Conditum, *calidum*, *stomachicum*, *stimulans.*

℞. Zingiber. *condit.*
Rad. Helen. condit.
Cortic. magell. ana unc. j.
Syrup. menth. q. s.
Ut F. conditum.
Capias drach. ß. *sexies de die.*

Tinctura stimulans, *calefaciens.*

℞. *Rad. gentian.*
Anthorae ana unc. j.
Flor. centuar. min. unc. j.
Croci drach. j.
Bacc. lauri.
Iuniperi.
Sem. erucae.
Sinapi ana unc. iß.
Cum sp. vini in phiala alta vitrea decoct. spatio xij. horar. *lib.* iij. serva.
Dosis drach. ij. *ter de die*, *vacuo stomacho ex* unc. j. *Hydromell.*

Spi-

Spiritus aromaticus ſtimulans.

℞. *Flor.* *Lavand.*
Tanacet.
Aurant.
Rorisſmar. ana unc. j.
Rad. *Angelic.*
Helenii.
Imperat.
Leviſtic. ana unc. iſſ.
Fol. *Calaminth.*
Cochlear.
Matricar. ana m. j.
Sem. *Cari*,
Celeri.
Erucae.
Naſturt. ana unc. j.
Cort. *Iunip.*
Saſſafras.
Cinnam. ana unc. iſſ.

Cum ſp. vini deſtill. ad dimidium, ut habeantur lib. iij. bis cohobando ex veſica.

Capiat drach. ij. *ex vino*, *vel hydromelle ter de die.*

Aqua aromatica.

Si loco ſp. vini *aqua* ſumatur in praecedenti, habetur *aqua aromatica.*
Doſ. unc. iſſ. *ter de die.*

Sal volatile oleoſum.

℞. *Sp. praecedent.* lib. ij.
Ciner. clavell. unc. iij.
Sal. ammon. unc. iſſ.

Deſtil. ex retort. ad *lib.* j. in hoc diſſolve
Ol. ſtillat. cort. citri gut. vj.
Lavand. gut. xx.
Maioran. gut. vj.

Doſ. gut. lx *ter*, *quater de die ex Hydromellis vel vini* unc. j.

Pilulae ſtomachicae ſtimulantes.

℞. *Gumm. ammoniac.*
Opopanac. ana drach. j.
Bulbi ari recentis drach. ij.
Sapon. Venet. drach. j.
Ol. ſtillat. tanaceti gutt. x.

M. F. pilulae ſingul. *gr.* iij. deaurandae.

Capiat I *omni trihorio de die.*

Pulvis calefaciens, *ſtimulans.*

℞. *Ol. deſtill. menthae.*
Maioran.
Tanaceti ana gut. vj.
Sacchari albi ſicciſſimi unc. j.

F. S. A. elaeoſaccharum, cui admiſce
Rad. zingib. alb.
Cort. magellanic. ana drach. iv.

Capiat drach. *ſſ. ter de die ex vino.*

Vinum medicatum.

Fiat ut *ſpiritus* hac ſectione deſcriptus, vel ut *tinctura* decoquendo *cum vino*, loco *ſp. vini.*
Doſ. unc. ij. *ter*, *quater de die.*

Cereviſia medicata.

Eadem ingredientia ſpiritus eadem copia infundantur in ¼ tonnae cereviſiae adhuc ferventis.
Pro potu adſiduo adhibeatur.

Branded

Linked

Bilioſa.

Fel animalium quadruplum, & fel piſcium, lupi imprimis, & anguillae, v. gr.

Pilulae bilioſae, *ſtimulantes.*

℞. *Fell.* *Tauri.*
Lupi piſcis ana drach. iv.

Leni igne lente exhalent in mellis ſpiſſitudinem, tum admiſce
Farinae bulb. Ari recentiſſ. q. ſ.

F. pil. ſing. *gr.* iij. deaurandae.

B 3 *Capiat*

Capiat j. *mane*, *meridie*, *vesperi*, *una ante cibum hora.*

Huc lapis hystricis, *pedra del porco dictus*, referendus; cuius infusio in *aq. stillatit. Card. bened.* vel & in *vino Rhenano*, facta, *propinatur* ad unc. ij. vel iij.

Item Helmontianum ex *hepate* & *felle anguillae* leni igne tostis in pulverem, dein *datis* ad drach. j. ex oblati involucro cum *vini Rhenani* unc. iij.

Saponacea.

Vid. §. 54, n. 4 inter *resolventia.*

SECT. 75, n. 6.

Balneum ad glutinosa.

℞. *Summitatum. rutae,*
Sabinae.
Absinthii,
Tanacet.
Chamaemel. ana m. iij.

Cum aq. decoct. pintis xij. admisce
Sapon. Venet. unc. iv.
Sal. sarmentor. unc. j.

Vesicatoria.

℞. *Raphani rustican. recentis & succulenti*, *contrit.* unc. ʃʃ.

Applica ad cutim per horae dimidium, *aut tamdiu*, *donec inflammationem satis magnam excitatam dolor fervidus*, *& rubor partis tumens testetur*,

℞. *Sinapi cum aceto contriti* drach. iv.
Applica per horas quatuor.

℞. *Cantharid. sine alis contritar. in pulv. tenuem* drach. ij.

Accurate misceantur cum *drach.* vi. *Fermenti panis pauxillo cum aceto subacti. Applica spatio* xij. *horarum*, *vel donec in vesicam manifesto epidermis elata sit.*

CONTRA MORBOS EX ALCALINO SPONTANEO.

SECT. 76.

Herbae alcalescentes.

Edules condimentis servientes, *venenata.*

Absinthium.
Alliaria.
Allium.
Alysson.
Armoracia.
Arum.
Atriplex olida.
Asparagus.
Barbarea.
Brassicae.
Bryonia alba,
——— nigra.
Bunium.
Camelina.
Capsica.
Cardiaca.
Cardamine.
Cataputia.
Centaurium minus.
Chamaedrys.
Chelidonium maius.
Chelidonium minus.
Cochlearia.
Cepae.
Dentillaria.
Digitalis.
Erucae.
Erysimum.
Esula.

Eupa-

Eupatorium cannabinum.
Gratiola.
Iberis.
Laureola.
Lepidium.
Napus.
Nasturtium aquaticum.
hortense.
Nerium.
Persicaria acris.
Porrum.
Raphani.
Ruta.
Sabina.
Satureia.
Sedum acre min.
Sinapi.
Squilla.
Thlaspi.
Victorialis.

Sect. 78.

Ruminantia vel non ruminantia.

Asina, bos, capra, equa, ovis &c. dant lac acescens.

Animalia, quibus victus ex vegetantibus, gramineis, fructibus horaeis, vel cerealibus, carnes dant & humores haud ita proclives in putredinem alcalescentem: unde & cibi inde petiti homini calido tutius concedendi. Sunt autem.

Agnus.
Anas cicur, vel domesticus, cerealibus pastus.
Anser cicur, vel domesticus.
Aper.
Aries.
Bos.
Capra.
Capella.
Caprillus.
Capo.
Cervus.
Columba.
Coturnix.
Cuniculus.
Gallinae domesticae.
Haedus.
Lepus.
Perdix domi saginata.
Phasianus domesticus.
Porcus.
Sturnus.
Turdus.
Turtur.
Vervex.
Vitulus.

Huic classi adscribere cochleas & limaces licet.

Sect. 79.

Omnes fere pisces tam marini, quam fluviatiles, sive molles, sive crustacei, sive ossa habentes; vix ullo excepto.

Alauda.
Anas fluviatilis.
Anser marinus.
Cygnus.
Gallinago maior,
minor.
Merula.
Pardalus.
Passer.
Phasianus sylvestris.
Vanellus.

Avium vero multae ambiguae animalculis pascuntur, vel vegetantibus.

Sect. 88, n. 1.

Vid. 35, n. 1.

Sect. 88, n. 2.

Vid. 75, n. 5.

Stimulantia acida salina.

SECT. 88, n. 5.

Decoctum leniens acescens.

℞. *Avenae cum cortic.* unc. ij.
Aq. purae lib. iij.
Decoct. ad residuum *lib.* ij. transcolato admisce
Succi citr. recentis unc. j.
Aq stillat. cinnamom. drach. ij.
Syrup. mororum unc. j,
utatur pro cibo & potu.

Aut

℞. *Avenae excorticat.* unc. ij.
Aquae purae lib. iij.
Decoctum ad residuum *lib.* ij. depuratum stet in tepore per horas xij, vel donec lenissime acescat, tum adde
Syrup. violar. unc. iß.
Vini Rhenani lib. ß.
Aq. stillatit. cortic. citrei unc. iß,
in usus eosdem.

Emulsio similis, anti-alcalica.

℞. *Avenae excorticat.* unc. iij.
Fiat cum aq. q. s. emulsio, cuius *lib.* iß. admisce
Nitri puri drach. ß.
Syrup. violar. unc. j.
Aceti squillit. drach. ij,
utatur pro potu familiari.

SECT. 88, n. 6.

Misturae saponaceae, abstergentes, acidae, suboleosae.

℞. *Oxymell. squillit.* unc. iij.
Aceti squillit. drach. ij.
Myrrhae in aceto in tincturam dr. j.
Aq. stillit. cichorei unc. iv.
M.
Capiat unc. ß. *omni hora.*

Vel

℞. *Aceti in spissitudinem mellis per coctionem redacti* unc. ß.
Mellis puri unc. j.
Syrup. cichorei unc. iß.
Aq. stillat. fumar. unc. vj.
M.
Usus ut prioris.

Vel

℞. *Rob. ribesior.*
Sambuci ana unc. ij.
Oxymell. simplic. ana unc. j.
Sp. sal. commun. gutt. xx.
Aq. decoct. hord. lib. iv.
M.
Utatur pro potu assiduo ad lubitum.

CONTRA MORBOS ORIUNDOS AB EXCESSU MOTUS CIRCULATORII SOLO.

SECT. 105.

Dolorem tolentia.

Vid. §. 222, 229 postea, ubi omnino de hac re agitur.

CONTRA

CONTRA MORBOS EX DEFECTU CIRCULATIONIS, ET EX PLETHORA.

SECT. 106, L. ζ.

Cibi acres.

Vid. §. 67.

Condimenta acria aromatica §. 75, n. 1.

—— —— Acida §. 75, n. 5, classe prima, sub titulo *acida salina.*

CONTRA OBSTRUCTIONES.

SECT. 135, n. 3.

Sapones in obstructione attenuantes.

Sapones *nativi* ex oleo & alcali sunt succi recentes, maturi, pressi, ex herbis omnibus acrimonia alcalina validis §. 76, vel admodum aromaticis §. 75, n. 6.

Sapones arte *compositi* ex alcali & oleo.

Sapo niger, Venetus. } *drach.* j. *drach.* ij.

Starkeyanus, sive Helmontianus *gr.* iv, *scrup.* j.

Sapones *fuliginosi volatiles.*

Sp. oleosi, alcalini ex aromatibus alcalescentibus §. 76, *gutt.* xv.

—— —— —— Fuligine *gutt.* xv.

—— —— —— Omni humore, vel solida parte animalium *gutt.* xviij.

Fuligo ipsa.

SECT. 135, n. 4.

Merc. dulcis *ad. gr.* x.

Merc. sublimat. corrosivus *ad gran.* $\frac{1}{2}$ dilutus.

—— Praecipitat. ruber. *ad gr.* ii.

—— —— —— albus *ad gr.* iv.

—— Turbith. *ad gr.* ij.

—— Niger *ad gr.* xvj.

Attrahentia.

Sunt, quae laxant locum, quo adducendum, arctant unde deducendum. Vid. §. 35, 28, n. 4.

Derivantia.

Quae liquores pellunt in locum datum; talia sunt evacuantia in loco; frictio artificiosa in vicinis.

Propellentia.

Sunt stimulantia §. 75, n. 5.

IN VULNERIBUS.

SECT. 198.

Agrimonia.
Alchimilla.
Aristolochia.
Baccae iuniperi.
Betonica.
Buxus.
Beta.
Centuarium min.
Consolida regia.
—— —— media.

Conso-

Confolida Saracena.
Cyclamen.
Diapenfia.
Dracunculus.
Hypericum.
Limonium.
Lil. convallium.
Ophiogloffum.
Paftinaca.
Periclymenon.
Perficaria.
Polytrichon Apuleii.
Sanicula alba,
——— fylveftris.
Sophia.
Symphytum.
Valeriana.
Veronica.
Vinca pervinca.

Decocta vulneraria & potus.

1 *Attenuans.*

℞. *Fol. Daphnoid.*
Veronicae.
Rutae ana unc. iff.
Rad. caryophyllat. unc. j.
Flor. centaur. min. pug. ij.
Decoct. ex aqua *lib.* iij. admifce
Sal. card. benedict. drach. j.
Syrup. 5. *rad. aper.* unc. iij.
Bibat. unc. iv. *quater de die calidas.*

2 *Infpiffans.*

℞. *Teleph.*
Confolid. mai.
min.
Malvae.
Parietariae ana m. j.
Decoct. ex aqua *lib.* iij. admifce
Syrup. altheae unc. ij.
Vfus ut prioris.

Huc etiam referri poffunt.

Rheum.
Rhaponticum.
Hypericum.

3 *Mitigans.*

℞. *Sem. contufor. papav. alb.* unc. iij.
Flor. verbafci unc. ij.
Fol. bugulae m. ij.
Rad. fcorxoner. unc. ij.
Glycirrhizae unc. j.
Cum aqua decoct. *lib.* iij.
Exhibe in ufum eumdem.

4 *Excitans.*

℞. *Rad. Imperator.*
Vincetox ana unc. j.
Fol. rutae.
Scordii ana m. j.
Sem. contufor. bardan. drach. ʒ.
Sem. contufor. cardamom. drac. iv.
Flor. lavendul.
Centaur. min. ana unc. ij.
Cum aqua decoct, *lib.* iij.
Exhibe ut prius.

5 *Singulari virtute emendans.*

2 Glutinofi. Vide *Attenuans.*
1 Acidi.
℞. *Sem. Sinapi* unc. ß.
Rad. armorac.
Fol. eryfimi.
Fol. nafturt. ana unc. ij.
Vafe claufo leviter decoct. *lib.* ij. exhibe.
Sumat. unc. ij. *quater de die.*
3 Alcali.
℞. *Rad. oxylapath.* unc. ij.
Fol. trifol. acetos m. ij.
Rad. acetofell. unc. j.
Flor. borrag. drach. xij.
Cum aqua decoct. leviter. *lib.* ij.
Exhibe in eumdem ufum.
4 Oleofi.
℞. *Tamarind.* unc. ij.

Cryftall.

Cryſtall. tartari drach. vj.
Rad. gramin. unc. v.
Cum aq. decoct. *lib.* ij. admiſce
Rob. ſambuci unc. ij.
Uſus idem.
5 Aperiens. Vid. *Attenuans.*
6 Laxans. Vid. §. 54, n. 4. *Decoct. humectans.*
7 Adſtringens. Vid. §. 28, n. 4. Titul. *Decoct.*

SECT. 201.

Emolientia Alvi.

α Iura carnis bubulae recent. pinguia.
β Olera leni iuri incocta §. 35, n. 1.
γ Emollientia & humectantia epota, & iniecta §. 35, n. 3, §. 54, n. 4.
δ Olea imprimis preſſa, recentia, amygdal. dulcium, olivarum.
Laxantia alvi fere eadem emolientibus.

Ἐκκοπρωτικά.

α Fructus maturi, horaei, acido dulces, pulpoſi, ſucculenti.
Alkekengi.
Baccae ebuli,
ſambuci.
Caricae.
Ceraſa hortenſia quaecunque.
Chamaemora.
Chamaerubi.
Fraga.
Iuiubae.
Mala Armeniaca, Perſica vulgaria.
Pruna hortenſia alba, coerulea,
—— Damaſcena, Gallica, Prignolenſia, rubra.
Ribeſia alba, nigra, rubra.
Rubi vulgares nigri.
Idaei albi, rubri.
Sebeſten.
Tamarindi.
Uvae vitis omnes ſpecies.
—— Gruinae.
—— Criſpae.
β Horum ſucci recentes & muſta.
γ Caſſiae *unc.* ij.
Mannae *un.* ij.
Tamarindi *unc.* ij.
Pulpae tamarindor. *unc.* ij.
Succi roſar. pallidar. *unc.* j.
Aloës roſati *gr.* vj.
Paſſulae *unc.* iv.
Galban. *ſcrup.* ß.
Radic. polypodii quercini *unc.* iß.
Rhabarbari *ſcrup.* iß.
Rhabarbari in infuſo *drach.* j.
Syrup. altheae fernelli *unc.* iij.
—— Cichorei cum rheo *unc.* iß.
—— Fumariae *unc.* ij.
—— Roſ. ſolutiv. *unc.* iß.
—— Violar. ſimpl. *unc.* ij.
Mellis ſimplicis in aqua dilut. *unc.* ij.
Pilulae ruſi *ad gran.* vj.
Electuarium ſucci roſar.
—— —— Diaphoenic.
—— —— Benedict. laxativ.

SECT. 202.

Anodyna ſunt,

Quae cauſas doloris tollunt, minuunt.
1 Diluentia §. 54, n. 4.
2 Laxantia §. 35, n. 1.
3 Humectantia §. 35, n. 4.
4 Acre emendantia §. 66, 68.
5 Tumores diſtendentes reſolventia §. 54, n. 4.

Narcotica ſunt,

Quae acumen ſenſus obtundunt, & ſunt.
1 *Paregorica mitiſſima, ut*
Sem. papaver. alb. contuſor. *unc.* ij.
Syrup. capit. papav. alb. *unc.* iß.

Syrup. diacod. *unc.* iſſ.
—— Florum rhoeados *unc.* iij.
Hinc varia commode parari, adhiberi tuto queunt, v. g.

Hauſtus peregoricus mitiſſimus.

℞. *Aq. ſtillatit. flor. rhoead.* unc. iij.
Fabar. unc. j.
Aq. ſtillat. flor. paeoniae.
Sambuci ana unc. iſſ.
Tiliae unc. j.
Syrup. flor. rhoeados unc. iſſ.
M.

Idem paullo magis hypnoticus.

℞. In praecedenti miſtura loco *ſyrupi rhoeados*, tantumdem *ſyrup. diacodii*, vel *ſyrup. capit. papav. albi.*

Emulſio anodyna mitiſſima.

℞. *Amygdal. dulc.*
Strobylor. pini.
Sem. papav. alb. ana unc. j.
Cum *aqua ſtillat. flor. rhoead.* q. ſ.
F. S. A. emulſio cuius *unc.* x. admiſce
Syrup. flor. Rhoead. unc. j.

Eadem paullo plus ſoporata.

℞. Loco *ſyrupi flor. rhoead.* eamdem doſin *ſyrup. diacodii*, vel *capit. papi albi*, in praecedenti emulſione.
2 *Fortiora narcotica.*

Pilulae narcoticae.

℞. *Opii puriſſimi* gr. ij.
F. pil. iij.
Detur una pro doſi repetendo poſt horam, ſi prior nihil effecit, ſic & tertio.

Pulvis ſimilis.

℞. *Opii puriſſ. parum ſiccati* gr. ij.
Corall. rubr.
Sacchar. perlat. ana drach. ſſ.
M. F. pulv. dividatur in doſ. iij.
Uſus idem, qui in pilulis modo deſcriptus.

Conditum ſimile.

℞. *Opii in pulverem redacti praecedentis* doſin unam.
Mivae cydoniorum drach. j.
M. F. bolus.
Hic uſurpari geminarique poteſt eodem modo.

Hauſtus in guttulis.

℞. *Opii parum ſiccati* drach. j.
Spir. vini rectificat. unc. j.
F. Tinctura.
Doſ. gut. xxx. *ex*
Aq. ſtillatit. meliſſae unc. ij.
Syr. flor. rhoeados unc. ſſ.

Vel

℞. *Opii parum ſiccati* drach. j.
Sp. aceti unc. j.
F. Tinctura.
Doſ. gutt. xxx. *ex*
Aq. ſtillat. flor. rhoead. unc. ij.
Syrup. flor. rhoead. unc. ſſ.
M.

Miſtura narcotica calida.

℞. *Tinct. opii cum ſp. vini rectif.* gutt. LXX.
Syrup. papav. albi drach. vj.
Aq. ſtill. cortic. citri.
Aurantior.
Cinnam. ana unc. iij.
M.
Sumat. cochlear. 1 *omni* ½ *hora, donec ſopiatur dolor.*

Miſtura

Mistura similis frigida.

℞. *Tinct. opii cum sp. aceti pp.* gutt. LXXX.
Syrup. moror. drach. vj.
Aq. stillatit. borraginis.
Papav. erratic. ana un. iij.
M.
In eosdem usus.

Emulsio narcotica fortior.

℞. *Sem. papav. alb. cont.* unc. ij.
Cum aq. decocta. hord. F. emulsio, cuius *unc.* x. admisce
Syrup. diacod. unc. iß.
Tinct. opii cum sp. vini rectif. gutt. XX.
Aq. stillat. cinnamom. drach. ij.
Cortic. citri drach. x.
Capiat. unc. iß. *omni hora, donec incipiat leniri dolor.*

Epithema narcoticum.

℞. *Tinct. opii in sp. aceti* drach. iij.
Aq. stillat. flor. sambuci.
Rosarum ana unc. iij.
Aceti sambucini.
Rosacei ana unc. ß.
M.
Cum pannis applicetur temporibus utrinque.

Iuvat hic maxime parti dolenti demulcentia ita apponere, ut tollatur causa, quae his aegris somnum arcet, qui est dolor in ipsa hac parte. Eo imprimis valent sequentia tepide applicata, atque in eodem tempore bene conservata tamdiu, donec dolor levatus erit.

Cataplasma narcoticum, emolliens.

℞. *Folior. recent. papav. hortens.* m. j.
Hyoscyami nigri m. ß.
Altheae m. iv.
Cum lacte recenti decoct. sub. finem admisce.
Farin. sem. lini unc. j.
Olei recent. press. sem. lini unc. ij.
F. S. A. cataplasma.

Fomentum simile.

℞. *Succum expressum ex decocto priori cataplasmatis dilutius parato* lib. iij.
Admisce S. A.
Opii puri drach. ß.
F. Fomentum.
℞. *Aceti rosacei*, diu digesti cum *radice Hyoscyami.*

SECT. 204.

Balsami blandi vulnerarii ad vulnera pura.

Colla in vino soluta illico consolidat.
1 Balsami nativi copaybae.
de Gilead.
Liquidambar.
de Mecha.
Opobalsamum.
Palmae.
de Peru.
-- Tolu.
-- Terebinthina.
Resina abiegna, & laricea.
Butyrum.
Medulla.
Mel.

2 Balsami artificiales simplices vulnerarii, blandi.
Olea rectificat. cerae.
Terebinth. crassum.
Lini.
Hyperici.
Rosarum.
Solani.
Trifol. odorat.

Bury-

Butyrum recens, aut cum floribus, & pauco sale.

3 Balsami artificiales compositi similes.

℞. *Flor. sulph.* drach. iiij.
Ol. lini vel *olivarum* unc. iiij.
Leni igne coq. ad dissolutionem sulphuris integrum.

℞. *Gumm. elemi purissimi minutissime conscissi* p. 1.
Leni igne lente dissolut. admisce
Terebinth. Venet. purae nativae p. 1.
Soluta per linteum traiice, tum admisce
Medullae bovin. coctae & separatae a membranis p. ij.
Est balsamus universalis instar *Arcei.*

℞. *Ligni santali rubr.* lib. j.
Aq. communis lib. iv.
Coq. spatio 2 horarum, cola, inspissa in extractum spissum, cui admisce
Sang. dracon. minutissimam in farinam redacti drach. ij.
Huius aliquantulum misce *balsamo praescripto*, donec habeat gratum rubrum colorem. Erit balsam. ruber.

℞. *Ol. olivarum* lib. iß.
Lign. santali rub. unc. ß.
Coque leniter, donec Ol. saturate rubrum, tum fervidum cola per linteum, in eo solve ad ignem lenem
Cerae citrinae lib. j.
Terebinth. opt. lib. iß.
Est instar balsami *Lucatelli.*
Si ei admisces
Balsam. Peru. unc. j.
Erit eo praestantior.

Usus omnium: calefact. instilla vulneri, superpone pulmaceolum balsamo tinctum, deliga semel singulis 24 *horis.*

℞. *Mastiches.*
Olibani.
Sarcocollae ana q. pl.
M. f. *pulvis subtilissimus inspergendus vulneri.*

SECT. 205.

Emplastrum defensivum rubrum.

℞. *Ol. rosac.*
Cerae alb. ana unc. vj.
Bol. Armen.
Sang. dracon ana unc. iß.
Rosar. rubr. pulveris unc. ß.
M. Agita donec refrigefacta.

Emplastrum defensivum caeruleum.
——— ——— de minio.

SECT. 207.

Digestivum.

℞. *Terebinth. nativ.* unc. j.
Vitell. ovorum n. 1.
Exacte mistis adde miscendo
Mell. rosar. unc. ß.

Abstergens.

℞. *Aloës.*
Myrrhae. } *minutiss. pulverisat.*
Flor. scord. } ana drach. ij.
Sapon. Venet. tenuissime rasi drac. j.
Accurate contritis simul admisce
digestivi praeced. unc. iij.

Corrodentia.

1 *Mitissima.*
Alumen ustum.
Cinis ligni viridis combusti.
Mercurius dulcis.
albus praecipitatus.
Vitriolum album.

2 *Fortiora.*
Mercurius ruber praecipitatus.
Vitrioli

Vitrioli colcothar.
Trochisci de minio Vigonis.

3 *Fortissima.*
Butyrum antimonii.
Lapis infernalis.
Mercurius sublimatus corrosivus.
Oleum tartari per deliquium.
Oleum vitrioli.

Quo fortiora, eo prudentius usurpanda.

Elixir corrodens.

℞. *Aloës.*
Myrrh. ana drach. j.
Sal. tartari drach. ij.
Aq. comm. unc. ij.
M.

Coque in elixir.

Unguentum exsiccans.

℞. *Aerugin.* unc. v.
Aluminis crudi unc. i.
Aceti fortis unc. vij.
Mellis puri unc. xiv.

Coque in unguentum.

Exsiccantia.

Alumen leviter calcinatum.
Aqua calcis vivae.
Lapis haematites.
Mastiche.
Sanguis draconis.
Sarcocolla.

SECT. 209.

Carnem generantia, sarcotica dicta.

Balsami vulnerarii § 204.
℞. *Cerae citrin.*
Picis nigr.
Resin. vulg. ana lib. ſſ.
Ol. lini lib. ij.
M.

Est basilicon, seu tetrapharmacum.

℞. *Cerae citrinae* unc. vj.
Olei florum hyperic. infusione parati lib. iiſſ.

Lenissimo igne fusis adde
Resinae pini siccae, contritae.
Colophoniae vulgaris electae. ana un. iſſ.

Ubi simul fluunt remota ab igne, per linteum traiectis admisce
Terebinthinae Venetae purae unc. ij.

Baculo mota, ubi densari incipiunt, insperge
Mastiches electae.
Olibani puri ana unc. j.
Croci tenuissime contriti drach. j.

Est unguentum aureum.

SECT. 212.

Emplastra tenacia.

℞. *Emplast. diapalmae* q. s.
Ol. olivar. parum.
Solve.

℞. *Picis vulgaris* q. s.

Extensa ad linteum applicentur.

SECT. 127.

Cicatrisans, epuloticum dictum.

Unguentum desiccativum rubrum.
Diapompholyg.
Calcis.
Nutritum.
Album rhasis.

Emplastrum album coctum.
de Lapide calaminari, seu griseum.
Minio rubrum.

Sparadrapum Gualtheri.
Colophonia ex terebinth. cocta in farinam redacta.
Tus.
Olibanum.
Mastiche.

CON-

CONTRA HAEMORRHAGIAM.

SECT. 218.

Corrosiva.

Vitriolum album.
Lapis infernalis.
Oleum vitrioli.

Adstringentia.

1 *Quae vasa contrahunt.*
Alcohol.
Sp. terebinth.
Succus cydoneorum recens immaturorum.
Sanguis draconis.
Crepitus lupi.
Crocus martis.

2 *Quae cruorem coagulant.*
Alcohol.
Farina volatilis.
Spirit. nitri.
—— sulphuris.
Vitriolum calcinatum.
Sacchar. Saturni.
Granatorum cortex.
—— —— flores.
Lapis haematites.

SECT. 219.

Mastiche.
Olibanum.
Sarcocolla.
Terebinthina ad duritiem cocta.

CONTRA DOLORES.

SECT. 28 & 29.

Vid. 202.

CONTRA CONVULSIONES.

SECT. 234, n. 2.

Vid. 66, 88.

SECT. 134, n. 4.

Tale est ius carnium recentium.

SECT. 235.

Antispasmodica.

1 Laxantia.
2 Diluentia.
3 Resolventia.
4 Absorbentia.
Lapis cancrorum.
Margarita.
Ebur.
Cornu cervi.
Sanguis hirci.
Dens apri.
Ungula alcis &c. § 66, n. 5.
5 Opiata § 202.
6 Nervos sopientia.
Oleum terebinthinae.
—— Copaybae &c.

SECT. 236.

Diluitur cruor coagulatus, extravasatus, his vel similibus.

℞. *Mell.*

℞. *Mell. commun.* unc. ij.
Sapon. Venet. drach. ij.
Sal. marin. drach. iv.
Aq. pluviae unc. xij.
M.

℞. *Sal. ammoniac.*
nitri ana drach. iij.
Urinae recent. sam. unc. xij.
Mel. commun. unc. ij.
M.

℞. *Aloës in aqua solutae a fecibus resinosis rite depuratae, iterum leniter inspissatae* drach. iv.
Ammoniaci salis drach. ij.
Boracis drach. ij.
Mellis puri unc. ij.
Vini Gallici albi unc. ij.
Aq. pluviae unc. ix.
M.

Horum tepefactorum prudens iniectio, lenis dein in loco cum sanguine ibi stagnante conquassatio diluit, resolvit, a putredine praeservat, egressum parat: unde summus horum usus, ubi cruor extra vasa elapsus in magnis cavitatibus stagnat, coit.

IN CAPITIS VULNERIBUS.

SECT. 247.

Unguentum digestivum ad contusa attenuans, antisepticum.

Valent, quae attenuant, diluunt, putredine servant.

1 Imponatur unguent. hoc digerens plumaceolis exceptum.
℞. *Terebinth.* unc. ij.
Vitelli ovor. n. 1.
Exacte mistis admisce
Unguent. basilici unc. ij.
Aloës purae drach. iv.

2 Huic superponatur emplastrum hoc.
℞. *Gum. galban. depurati, & dein cum*
Ovi vitello subacti unc. iv.
Cerae citrin. unc. ij.
Ol. hyperici drach. iij.
M.

3 *Tandem huic apparatui superadde hoc* fomentum *pannis laneis calidis exceptum, expressum, digerens, antisepticum, quantum ferri potest calidissime applicatum.*

℞. *Fol. recent. rutae.*
Scord. ana m. ij.
Flor. centaur. min.
Sambuci.
Rosarum ana unc. iij.
Cum aq. decoct. & express. *unc.* xxx. admisce
Sp. vin. unc. v.
Sapon. Venet. drach. ij.

SECT. 252, n. 2.

℞. *Sp. vini semel rectificat.* unc. j.
Aq. stillat. rosar. unc. ß.
Mastiches pulverisat. drach. iij.
In phiala alta coctum serva usui.

SECT. 279.

Purgatio hic conducens.

Haustus aquam purgans, nec acriter tamen irritans ad extravasatum in venas resorbendum.
℞. *Scammon. Syriac. puri* gr. xiv.
Sp. reginae Hungariae drach. ij.
In mortario vitreo S. A. tritis, & a fece separatis admisce

Syrup. rosar. solut. cum senna dr. vj.
F. haustus.

℞. *Radic. ialapp. pulv.* drach. j.
Sacchari puri drach. ij.
In mortario vitreo diu tritis admisce sensim, & divisim.
Aq. pluviae unc. iij.
F. emulsio S. A., cui dein affunde
Syrup. rhei unc. ʃʃ.
F. haustus.

SECT. 281, n. 2.

Decoctum attenuans, diluens, aquosum, hic bonum.

℞. *Lign. santal. alb.* unc. ʃʃ.
citrini unc. j.
Sassafras unc. ʃʃ.
Folia rutae m. ʃʃ.
Agrimon m. j.
Flor. staechad. Arab.
Lavendul. ana drach. ij.
Rad. foeniculi.
Petroselini.
Rusci ana unc. j.
Cum aqua decoct. vase clauso spatio ½ horae *lib.* iv. exhibe
Sumat. unc. ij. *omni semihorio sorbendo.*

SECT. 281, n. 3.

Vid. 247, n. 2, 3.

SECT. 295.

De his remediis singulatim in historia horum morborum.

CONTRA VULNERA THORACIS.

SECT. 303, n. 3.

Vid. 236.

CONTRA VULNERA ABDOMINIS.

SECT. 315.

Fomentum idoneum, sive fotus antisepticus calorem vitalem resuscitans, intestino per vulnus abdominis egresso conveniens.

℞. *Intestina pura animalis iunioris* q. s.
Coque in aqua q. s. spatio ½ horae, dein adde
Flor. chamaemel.
Lavend.
Centuar. ana m. ʃʃ.
Fol. Menth. m. j.
Stent deinde in infusione per ½ horae.
Tum decoctum inserviat pro fomento cum pannis applicando.

Extemporaneum.

Sit lac recens tepidum.

SECT. 319.

Fotus.

Vid. 315.

SECT. 320.

Clysma lenissime stimulans in vulneribus abdominis.

℞. *Mell. commun.* unc. iij.

Sal.

Sal maris drach. j.
Aq. decoct. hord. unc. vij.
M. F. clyster.
Mane & vesperi, primis tribus a vulneris inflictu diebus, inijciendus.
Diaeta fit ex solo iure carnium cum pauxillo salis.

AD CONTUSA.

SECT. 334.

Purgatio fortis nec inflammans.

℞. *Agarici* drach. iiß.
Sal polychrest. scrup. j.
M. F. P.

℞. *Ebuli, vel sambuchi, corticis medii, cent.* unc. j.
Conterendo cum aq. pluv., deinde parum coquendo, tandem exprimendo.
F. haustus *unc.* iv.

℞. *Ialapp. pp. ut sect.* 279.
℞. *Ialapp. radic. pulv.* drach. iß.
℞. *Mechoacann. rad. pulv.* drach. ij.
℞. *Soldanellae recentis fol.* unc. ij.

℞. *Agaric.* drach. ij.
Fol. sennae drach. iij.
Rad. mechoacan. drach. j.
Tamarind. unc. ij.
Conscissa & contusa macera in aqua pluvia spatio ½ horae, dein ebulliant leniter spatio ½ horae, tum decocti percolati *un.* ix. admisce.
Sal. prunel. drach. ß.
Syrup. rof. solut. cum senna drac. ix.
Capiat unc. j. *omni semihora, donec purgetur satis fortiter.*

Minori forma idem efficere.

℞. *Scammon. Syriac.* gr. xiij.
Stib. diaphoret. gr. xx.
Syrup. rosar. solut. cum senna dr. vj.
Exacte contritis admisce
Aq. stillat. cichorei unc. ß.
F. haustus.

Fomentum ad contusa laxans, penetrans, resolvens.

℞. *Rad. bryon. alb.* unc. ij.
Aristoloch. rotund. unc. j.
Fol. rutae recent.
Sabinae ana m. j.
Flor. tanacet.
Chamaemel.
Matricar. ana unc. j.
Cepar. recent. un. vj.
Cum aqua vase clauso in gradu caloris fere ebullientis digere per horae dimidium, dein uno momento ebulliant; tum succi per pannum fortiter expressi *unc.* xxv. admisce
Farin. lini unc. ß.
Ebulliant denuo parum: tum toti decocto frigefacto admisce
Sp. vini theriacal. unc. ij.
Sal. ammon. unc. j.
Applicetur pannis laneis.

Cataplasma ad contusa simile.

℞. *Ingredientia eadem*,
Praepara in cataplasmata; sub finem admisce
Farin. lini q. s.
Galban. in vitello ovi soluti unc. j.
Ol. Chamaemel. unc. iß.

Emplastrum ad eadem.

℞. *Rad. bryon. in farinam redact.* unc. ij.
Flor.

Flor. sulphur. unc. j.
Mercur. nigr. drach. iij.
Galbani puri & S. A. soluti un. iv.
Emplastr. de melilot. unc. ix.
Ol. Chamaemel. q. s.
Ut F. emplastrum.

Bona hic

Emplastra de galbano, seu ceratum matricale, vel antidotar. correctius Gandavense.
—— —— Baccis lauri mesuae.
—— —— Betonicae.
—— —— Cumino.
—— Cephalicum.
—— Diaphyl. cum gumm.
Emplastrum diaphoreticum.
—— —— Ischiadicum,
—— —— de meliloto.
—— —— Mucilaginibus.
—— —— Oxycroceum.
—— —— de ranis,
—— —— —— — cum mercurio.

Resolventia interna.

Vid. in §. 54, n. 4.

Eo referri possunt.

Rhabarbarum.
Sperma ceti.
Gummi lacca.
Myrrha.
Radix asclepiad.

Sudorifera sunt.

1 Diluentia calida epota, §. 54, n. 4.
2 Resolventia interna, §. 54, n. 4.
3 Stimulantia, §. 75, n. 5.
4 Laxantia, §. 35, n. 3.
5 Calor externus humidus ad cutim determinatus.

Diuretica sunt.

1 Diluentia frigida & tepida epota, §. 54, n. 4.
2 Resolventia interna, §. 54, n. 4.
3 Stimulantia: imprimis salina, saponacea, § 75, n. 5.
4 Laxantia, § 35, n. 3, imprimis fotu, clysmate, renibus applicata.
5 Calor renibus, hypogastrio, perinaeo applicatus, frigore vero reliquo corpori simul dato paullo magis solito.

SECT. 336.

Vid. 88, n. 1, & 35, n. 1.

IN INFLAMMATIONE.

SECT. 396, n. 2.

Purgatio antiphlogistica.

Cremor tartari *drach.* vj.
Cryftall. tart. *drach.* vj.
Ipse tartarus *drach.* vj.
Sal. polychrest. *scrup.* v.
Pulp. tamarind. *unc.* iij.
Tamarindi *unc.* iv.
Rob. sambuc. *unc.* iv.
Rhabarbari *drach.* iss.

Purgans antiphlogisticum, evacuans, revellens.

℞. *Rhei electi* drach. j.
Sal. polychrest. scrup. iss.
Syrup. cichor. cum rheo unc. j.
S. A. accurate contrita simul dilue in
Aq. stillatit. flor. sambuc. unc. ij.
Cinnamom. drach. ij.
F. haustus.

Bolus

Bolus purgans antiphogisticus, impetum cruoris minuens.

℞. *Tamarind. elect. pulp.* unc. ij.
Cryftall. tartar. minutim pulveris drach. iij.
M.
Capiat omni ½ horae drach. j. *donec commode purgetur.*

Hauftus fimilis.

℞. *Fol. fenn. fine ftipit. elect.* drach. ij.
Agarici optim. drach. j.
Tamarind. elect. unc. ij.
Cum *aq. ftil. flor. famb.* vafe claufo decoct. fpatio ¼ horae, tum decocti per pannum expreffi *an.* v. admifce
Nitri puri drach. j.
Syrup. rofar. folut. cum fenna dr. vj.
F. Hauftus.

Decoctum fimile.

℞. *Fol. fennae* drach. iij.
Tamarind. unc. ij.
Agarici drach. iij.
Cum aq. decoct. fpatio ¼ horae *pint.* 1 admifce
Syrup. cichor. cum rheo. unc. j.
Capiat unc. j. *omni femihora, donec purgetur.*

Reliqua vid. §. 334.

SECT. 396, n. 4.

Epifpaftica.

Conftant attrahentibus ad locum §. 135, n. 4.
Derivantibus eo §. 135, n. 4.
Propellentibus ab illo §. 135, n. 4, & §. 135, n. 5.

Veficantia.

Vid. §. 75, n. 6.

SECT. 396, n. 5.

Medicamentum diluens & refrigerans fimul in hoc cafu.

Decocti forma.

℞. *Rad. acetofae* unc. ij.
Gramin.
Scorzon. ana unc. iij.
Fol. Becabung.
Acetofellae.
Agrimon. ana m. j.
Cum aq. decoct. fpatio ½ horae, adde
Flor. Borragin.
Bugloff.
Rofar.
Violar. ana pug. 1.
Stent in digeftione, vafe claufo fpatio ½ horae, tum depurati, *pint.* iij. admifce
Nitri puri drach. ij.
Rob. famb. unc. iij.
Capiat unc. iij. omni hora diei.

Miftura diluens, refrigerans, antiphlogiftica.

℞. *Aq. ftill. flor. fambuci* unc. xv.
Rob. fambuci unc. ij.
Nitri puri drach. j.
M.
Capiat unc. j. *omni hora.*

Emulfio fimilis.

℞. *Semin. contuf. Bardan.* drach. iv.
Petrofelini drach. vj.
Cichorei unc. j.
Cum *aqua. ftillat. petrofelini.*
F. emulfio, cuius *unc.* xij. admifce
Nitri puri drach. j.
Syrup. 5 radic. aperient. unc. j.
Capiat unc. j. *omni hora.*

Pulvis refrigerans, resolvens.

℞. *Stibii diaphoret. non ablut.* drach. j.
Lapid. prunell. drach. ß.
Rad. zedoar. scrup. j.
M. F. P. dividendus in vj. dos.
Capiat unam *omni trihorio ex ptisana.*

SECT. 398, n. 1.

Liquidum tenue aromaticum, calide potandum.

℞. *Ligni santali albi.*
Citrini.
Rubr. ana unc. j.
Rad. carlinae unc. j.
Petroselini
Foeniculi ana unc. iij.
Ononidis unc. ij.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ horae, adde
Ligni sassafras rasi unc. ij.
Fol. betonic.
Rutae.
Scabiosae.
Tussilaginis ana m. j.
Stent in digestione fervida spatio $\frac{1}{2}$ horae, clauso vase, tum puri liquoris *lib.* v. exhibe.
Sorbeat omni hora unc. ij. *fervidas.*

SECT. 389, n. 1, 2, 3.

Vid. §. 107, ad 144.

AD ABSCESSUS.

SECT. 403, n. 1, 2.

Maturantia in pus.

1 Gumm. aromatica simplicia.
Ammoniacum.
Bdellium.
Elemni.
Galbanum.
Opopanax.
Sagapenum.
2 Emollientia, laxantia, humectantia §. 54, n. 4.

Cataplasma emolliens & maturans.

℞. *Farin. secales* unc. iv.
Aceti drach. ij.
Gumm. galban. in vitello ovi solut. unc. j.
Cum aq. decoct. in cataplasma, adde sub finem
Ol. lil. alb. unc. j.
F. cataplasma.

℞. *Fol. acetos. recent.* m. iv.
Butyri insulsi unc. j.
Ad ignem leniter decoctis parum adde
Fermenti panis unc. ij.
Gumm. sagapen. in vitello ovi solut. drach. iv.
F. S. A. cataplasma.

Vel

℞. *Mellis ad spissitudinem paullo maiorem cocti* unc. iv.
Ceparum sub cineribus assatar. un. iij.
Ficuum pinguium unc. iv.
Cum pauxillo aq. S. A. decoct. in cataplasma, adde
Farin. lini unc. iß.
F. cataplasma.

Vel

℞. *Avenae excorticat.* unc. j.
Farin. lini recentis unc. ij.
Bulbor. lil. albor. unc. iij.
Flor. altheae unc. j.
Cum lacte recenti decoctis S. A. adde
Butyri

Butyri insulsi unc. ij.
F. cataplasma.

SECT. 403, n. 3.

Usus decocti §. 898, n. 1 huic proposito motum excitat sufficientem.

SECT. 409.

Cataplasma modice acre, emolliens, oleosum, tegumenta mortua resolvens.

℞. *Fermenti panis atris* unc. ij.
Sapon. Venet. rasi. drach. ij.
Mellis unc. ß.
Ol. Chamaemel. infus. drach. ij.
M. F. S. A. cataplasma.

Profunt & praescripta §. 403, n. 1, 2.

SECT. 412.

℞. *Cinerum clavellat.* unc. iv.
Calcis vivae Leodiensis unc. vj.
Contusa misce; dein in loco humido liquescant: filtra, inspissa; fusa ad ignem validum in crucibulo effunde in lapillos caute in vase sicco bene obturato asservandos.

Horum pauxillum abrasum, plumaceolo exceptum applicetur spatio duarum horarum, dein applica deterso priori butyrum.

Butyri antimonii *pauxillum imponatur apici protuberantis apostematis;*

Aut teneatur lapis infernalis *eidem apici aliquamdiu applicatus.*

IN FISTULIS CURANDIS.

SECT. 415.

Iniectio digestiva liquefacta.

℞. *Terebinth. nativ.* unc. ij.
Vitell. ovorum unc. j.
S. A. subactis, admisce
Mellis commun. unc. ij.
Sp. vini commun. drach. iv.
Aq. commun. unc. iv.
Calefactum & probe mistum iniice.

Vel

℞. *Balsami Arcaei.*
Vitell. ovorum ana unc. j.
Mista dilue in
Sp. vini commun. unc. viij.
Usus, ut prioris.

Iniectio detersiva.

℞. *Mellis rosar.* unc. ij.
Elixir. propr. cum sale tartari pp. unc. ß.
Lexivii barbitonsor unc. viij.
M.

℞. *Aloës.*
Croci.
Myrrhae ana drach. j.
Salis communis drach. iij.
Coctis in aqua, & filtratis *unc.* x.
adde *vini* ana.

Vel

Decoctum balsamicum, consolidans fistulam puram.

℞. *Rad. aristoloch. maior.* unc. ij.
Fol. sicc. scordii unc. xx. admisce
Baccar. iunip. contus. unc. j.
Cum spir. vini debili decoct. in phiala alta spatio 1 horae *unc.* xx. admisce
Sapon. Venet. unc. j.

Usus,

Usus, ut prioris.

Ubi pura fistula, hanc consolidat sequens

Iniectum.

℞. *Ol. infusi hyperici* unc. iv.
Aloës
Myrrhae.
Olibani ana drach ij.
Coquendo leniter, mista subige cum
Vitelli ovorum unc. ij.
Dein, calefacta parum, in fistulam puram inice.

IN GANGRAENA.

SECT. 434, n. 1.

Mistura spiritus excitans in gangraena a causa calida, temperie alcalina.

℞. *Succ. rec. expressi citri* unc. ij.
Aurantior. unc. j.
Syrup. recent. moror. unc. ij.
Aq. stillat. citri totius unc. iv.
Melissae unc. ij.
Cinnamomi unc. j.
Vini Rhenani unc. vj.
Addito, si opus, *saccaro.*
M.
Bibat unc. j. *omni hora vel & semi hora.*

Vel

℞. *Rob. ribesiorum.*
Berberis ana unc. ij.
Sp. salis drach. ß.
Aq. stillat. melissae unc. vj.
Vini Rhenani unc. x.
M.
Capiat unc. j. *omni hora.*
Si frigida laborat gangraena, temperies plegmatica vel acida.

Mistura, spiritus excitans, calida.

℞. *Sal. vol. oleosi* drach. iij.
Elixir. propr. cum sale tartari pp. drach. ij.
Aq. stillat. vitae Matthioli unc. iij.
Corticis citrei unc. vj.
Syrup. 5 rad. aperient.
Artemisiae Foeniculi ana un. j.
Confect. Alkermes completae drac. ij.
In usum eumdem.

SECT. 434, n. 2.

In temperie acida §. 66, n. 1, 2.
—— —— Alcalina §. 88, n. 5, 6.

SECT. 434, n. 3.

In casu alcalescente calido.

℞. *Vini Rhenani* lib. j.
Cinnamom.
Caryophyllorum.
Fol. maceris.
Nucis myristicae ana drach. ij.
Coq. in phiala alta vitrea, in arena.
Hoc decocto imbue panem tostum.

In casu acido, frigido.

℞. *Sal. vol. oleos.* unc. ß.
Sp. cortic. citrei unc. ij.
Sp. lavendulae.
Menthae ana unc. j.
Theriacal. unc. ij.
M.
Atque hoc tostum panem imbue.

Sect.

SECT. 435, n. 2.

Fomentum ad gangraenam emolliens, antisepticum, resolvens, putrefacti introitum in venas impediens.

℞. *Fol. recent. rutae* m. iv.
Malvae m. ij.
Alliariae m. j.
Farin. lini unc. j.
Cum aqua decoct. vase clauso *lib.* iv. admisce
Sapon. Venet. drach. ij.
F. fomentum.
Laneis pannis applicandum.

℞. *Aceti sambuci* unc. ij.
Aq. flor. sambuci unc. x.
Salis ammoniac. drach. ij.
Vini albi Gallici unc. vi.
M. pro fomento.

Cataplasma simile.

℞. *Flor. meliloti.*
Sambuci.
Althaeae.
Chamaemel.
Calend. ana unc. iij.
Cum aq. decoct. in cataplasma adde sub finem
Farinae lini unc. j.
Ol. lini unc. iss.

SECT. 438.

Condimentis talibus materiem praebent.

Sal ammoniacus.
Borax.
Gemmae.
Nitri.
Maris regeneratus residuus a restillatione sp. sal. ammon.

Acetum.
Calendulae.
Destillatum.
Dracunculi hortensis.
Lavendulae.
Rosaceum.
Rutaceum.
Sambucinum.
Scilliticum.
Theriacale.

Sp. nitri.
Salis.
Sulphuris per campanam.
Vitrioli.
} simplex, vel cum triplo alcoholis, dulcis.

Vina Rhenana imprimis.

Aromata hic fere propria.

Abrotanum.
Absinthium.
Alliaria.
Angelica.
Balsamita.
Carduus benedictus.
Centaurium minus.
Chamaedrys.
Dictamnus Creticus.
Geranium Robertianum.
Lavendula.
Maiorana.
Marrubium album.
Myrtus.
Origanum.
Polium.
Pulegium.
Rosmarinus.
Ruta.
Sabina.
Salvia.
Scordium.
Tanacetum.
Thuya.

Fomentum putredinem incipientem corrigens.

℞. *Fol. rutae.*
Scordii.
Absinthii ana unc. iv.
Menthae

Menthae unc. j.
Cum *aquâ* & *aceti ana* q. f. decoct. vafe claufo *lib.* iv. admifce
Sal. gemmae drach. iv.
Sp. vini theriac. unc. ij.
F. fomentum.

Cataplafma antifepticum ad gangraenam.

℞. *Eadem.*
Coq. in cataplafma, fub finem addendo
Sal. ammon. drach. iv.
Farin. lini unc. ij.
Ol. infufi rutae unc. iſſ.
F. cataplafma, tempore ufus irrorandum
Sp. vini theriac. vel fp. vini camph. tantillo.

SECT. 448.

Liquor calidus, corruptioni refiftens.

℞. *Aceti dracunculi hortenf.* unc. vj.
Rofac. unc. ij.
Sp. vini theriacal. unc. j.
Sal. marini unc. j.
Aq. decoct. fcordii unc. xij.
M.

Efcharae gangrenofae emolliendae optimum hoc cataplafma.

℞. *Fol. fcord.* m. ij.
Malvae m. j.
Flor. lavend.
Altheae ana unc. j.
Cum *aceto* decoct. in cataplafma admifce
Farin. lini unc. iij.
Ol. lini unc. j.
Sal. ammon. drach. j.

Unguentum aureum.
Bafilicon.

SECT. 450.

Cataplafma emolliens, diaphoreticum, anodynum.

℞. *Fol. rec. abrotan. mar.*
Abfinth. pontici.
Rutae hortenf.
Scordii.
Alliariae.
Eupator. cannab.
Marrub. alb.
Nicotianae ana m. ſſ.
Hyofcyami m. j.
Flor. calthae terreftr.
Centaur. min.
Meliloti.
Matricariae.
Tanaceti. ana unc. ij.
Altheae.
Papav. errat. ana unc. j.
Cum aq. decoct. vafe claufo fpatio ½ horae admifce
Farina lini unc. iv.
Ol. infuf. rutae unc. ij.
Sp. vini theriac. ana unc. j.
Sal. ammon. drach. j.

SECT. 456.

Miftura cardiaca, calida in gangraena, a caufa frigida.

℞. *Aq. ftillat. theriac.* unc. j.
Prophylact. Sylvii dr. vj.
Vitae Matthiol. unc. j.
Rutae unc. ix.
Syrup. artemif. Fernelii.
Radic. 5 aperient. ana un. iſſ.
Elixir. propr. cum fale tartari pp. drach. ij.
M.
Capiat. cochleare j. *omni* ⅛ *horae*: *fuperbibendo* unc. unam vel alteram *fequentis.*

℞. *Aq.*

IN GANGRAENA.

℞. *Aq. decoct. hordei* pint. ij.
Vini Gallici pint. j.
Zingiber. pulveris drach. ij.
Syrup. botryos. unc. iij.
M.

℞. *Camphorae* gran. viij.
Theriac. drach. ij.
Zingiberi drach. iij.
M.
Scrup. j. *omni biborio.*

AD SPHACELUM.

SECT. 462.

Acre lixivium.

℞. *Calc. viv. ex saxis exustis p.* 1.
Hanc tege
Cinerum clavellat. p. iij.
In loco subterraneo liquefacta, filtrataque serva.
Aut & ipsa calx viva tenuiter in pollinem acta inspergi poterit.

Sed & pulcherrime separationes fiunt, si escharae mortuae applicatu putrefacientis remedii mollitae, in tabum solutae, difluentes a sana parte recedunt; dum interea vivae partes fotu vivifico animantur. Vid. 435, n. 2.

SECT. 469, n. 5.

Pulvis cardiacus, calidus, narcoticus.

℞. *Ol. stillat. cinnamom.* gutt. ij.
Carophyll. gutt. j.
Cort. citrei gutt. ij.
Sacchari puri drach. ij.
F. S. A. elaeosaccharum, cui admisce
Corall. rubr. drach. j.
Laud. puri gr. ij.
M. F. pulv. divid. in ij. dos.
Capiat unam *hora una ante actionem, & si nihil sopivit*, alteram ½ *horae ante eamdem.*

SECT. 471, n. 5.

Pulvis adstringens ad sistendam haemorrhagiam vulneris externi.

℞. *Sang. draconis* drach. j.
Sarcocoll. drach. ij.
Lapid. haematit. drach. ß.
Bol. armen. drach. viij.
M. F. pulv. tenuissimus.

℞. *Farin. volatil. in molendinis, vel pistrinis collectae* unc. iv.
Colcothar. vitrioli fortiter exusti & edulcorati drach. ß.
M. exacte.

℞. *Fungi lycoperdi dicti bene maturi, atque siccissimi, collectum pulverem, eum vulneri insperge, mox aperti interiorem superficiem applica.*

IN COMBUSTIONE.

SECT. 479.

Mistura refrigerans, antiphlogistica.

℞. *Fol. rec. sedi mai.* unc. iij.
Contritis expresso succo, admisce
Syrup. rosarum.
Violarum ana unc. j.
Nitri scrup. ß.
Spirit. salis gutt. x.
Aquae pluvial. lib. ij.

Sect.

SECT. 480.

Fotus partem combustam contra putredinem condiens.

℞. *Aceti lithargyrii* unc. ij.
Vini Gallici unc. xij.
Aq. stillatit. flor. sambuc. unc. xiv.
M.

Fotus similis, resolvens, emolliens.

℞. *Flor. sambuci.*
Meliloti.
Altheae. ana unc. j.
Cum aq. decoct. & expressis *lib.* iss. admisce
Sp. vini theriac. unc. ij.
Aceti sambuc. unc. j.
Sal. maris drach. j.
Linteis calidis applicetur.

Cataplasma emolliens, resolvens.

℞. *Fol. malv.*
Bismalv. ana m. ij.
Flor. melilot. unc. ij.
Cum aq. decoct. sub finem admisce
Farin. lini q. s.
Sp. vini theriac. unc. j.
Ol. lini unc. ss.
F. cataplasma.

Unguentum simile.

℞. *Butyri recentis* q. pl. cum *aqua frigida* ablue, donec albescat.

℞. *Huius butyri.*
Spermat. ranarum.
Succi sedi. ana.
M. S. A.

AD SCIRRHUM.

SECT. 490, n. 1.

Fotus ad scirrhum resolvens, emolliens.

℞. *Flor. altheae.*
Chamaemel.
Melilot.
Sambuc. ana m. j.
Centaur. min. m. ss.
Fol. absinth.
Marrub. alb.
Rutae.
Sabinae ana m. j.
Rad. bryon. alb. unc. iv.
Angelic. sativ. unc. j.
Cum aq. decoct. vase clauso, & per pannum express. *lib.* iv. admisce
Sp. vini theriac. unc. iv.
Applicetur pannis laneis ad cutim nudam, superapponendo extrinsecus supra pannos vesicam suillam expansam, atque pauxillo olei prius inunctam.

Cataplasma simile.

Ex iisdem coque cum s. q. aq. cataplasma, sub finem addendo
Gumm. Galbani in vitello ovi subacti unc. iij.
Farin. lini unc. ij.
Ol. lini unc. iij.

Emplastrum ad scirrhum simile.

℞. *Gumm. ammon.*
Galban.
Sagapen.
Opopanac. ana unc. ij.
Leni igne in testa soluta depura, tum admisce accurate
Vitel. ovorum bene concussor. n. iv.
Cerae citrinae unc. ij.
Farin.

Farin. rad. bryon. alb. unc. iij.
Ol. infus. rutae q. s.
Ut F. S. A. emplastrum.

SECT. 490, n. 4.

Victus esto ex lacte recenti, lacte ebutyrato, & sero lactis.
Ex iure carnium quarumcumque recentium de quadrupedibus & volatilibus.
Ex frumentaceis, avena, hordeo, milio, phalaride, secali, tritico, zea.
Ex oleribus, §. 35, n. 1.
Ex fructibus mitibus, maturis, horaeis, acido dulcibus, imprimis coctis.
Ex hordeatis, panatellis &c.
Potus esto decoctum ex rad. chinae, sarsaparillae, lignorum santalorum trium &c.

Decoctum anodynum in scirrho non movendo.

℞. *Semin. papaver alb. contus.* unc. ij.
Rad. foenicul. unc. iv.
Flor. papav. errat. drach. vi.
Fol. malvae m. j.
Cum aq. decoct. vase clauso spatio ¼ horae, *pint.* ij. admisce
Syrup. papav. alb. unc. iiß.
Bibat subinde unc. iij, vel iv.

Pulvis similis.

℞. *Spermat. ceti.*
Coral. rubr.
Stibii diaphoret. non abluti ana dr. j.
Laudani puri gr. ij.
M. F. pulv. tenuissim. dividendus in iv. dos. aequales:
Quarum unam *capiat mane & vesperi, urgente dolore.*

Haec pro internis.

Externe fomentum simile.

℞. *Flor. hyoscyami.*
Meliloti.
Papaver. rhoead.
Sambuci ana *pug. j.*
Cum aq. decoct. vase clauso *pint. iß.* admisce
Aceti sambuci.
Rosac. ana unc. ij.
Sp. vini rectific. drach. iv.

Unguentum anodynum, saturninum, blandum ad litum.

℞. *Aceti lithargyrii* unc. j.
Ol. express. semin. hyoscyami.
Papav. alb.
Rosar. infus. ana drach. ij.
F. S. A. nutritum, cui sub finem admisce
Opii puri gr. vj.

Emplastrum.

Emplastrum de minio.
Unguentum diapompholygos.

Emplastrum anodynum, blandum, motum sedans, ad scirrhum, nec resolutione, nec exstirpatione, medicabilem.

℞. *Succi* recent. expressi & puri.
Fol. hyoscyami.
Papaver. hortens.
Phellandrii ana unc. iv.
Leni igne coque, inspissa, sub finem admisce
Cerae albae unc. viij.
Ol. infus. rosar. unc. j.
F. S. A. emplastrum.

Empla-

Emplastum saturnium, mercuriale blandum.

℞. *Sacchar. saturni.*
Cerussae.
Amalgam. mercur. & saturn. ana drach. ij.
Cerae albae unc. iv.
Ol. infus. rosar. drach. ij.
M. F. emplastrum.

IN CANCRO.

SECT. 507, n. 1.

Vid. *emplastrum* §. 490, n. 4.

Aq. stillat. spermatis ranar.
Sperma ranarum.

SECT. 507, n. 2.

Pulvis purgans in cancro nondum exulcerato.

℞. *Resin. ialapp.* gr. vj.
Diagrydii gr. vij.
Stibii diaphoret. non ablut. gr. xxiv.
M. F. pulv.

Similis mercurialis.

℞. *Mercur. dulc.* gr. xv.
Diagryd. gr. xij.
M. F. pulv.
Capiat semel in septimana.

SECT. 507, n. 3.

Decocta ex bardana.
China.
Foeniculo.
Petroselino.
Sarsaparilla.
Scorzonera.

Pulvis aperiens, blandus.

℞. *Antimon. diaphoret. non ablut.* gr. viij.
Sperm. ceti. drach. j.
M. F. pulv. divid. in ij. dos.
Sumat unam *mane & vesperi.*

SECT. 509.

Fomenta & litus.

Fomentum lene, saturnium, anodynum.

℞. *Aq. stillat. papav. rhoead.*
Rosar.
Sambuci ana unc. ij.
Sacchar. saturni drach. j.
Tinct. opii drach. j.
Sp. vini theriacal. drach. ij.

Linimentum saturninum, lene.

℞. *Aceti lithargyrii* drach. vj.
Ol. rosacei drach. iv.
F. nutritum.

IN MORBIS OSSIUM.

SECT. 529, n. 1.

Infuso-decoctum abstergens, antisepticum, in spina ventosa.

℞. *Ligni guaiaci virid. ponderos. rasi* u. x.
Sal. tartari drach. ß.
Cum aqua comm. *lib.* vi. spatio xxiv. horar. digestum in diplomate decoque spatio 2 horar. sub finem admiscendo
Sp. vin. rectific. unc. iv.
Ebulliant iterum parumper, tum exhibe.

Super

Super residuo decocti novae aq. *lib.* iij. affusae ebulliant per iv. horas

Prioris decocti unc. iv. *sumat quater de die vacuo stomacho: mane hora septima, dein hora undecima, iterum quarta pomeridiana, & ultimo hora septima vespertina.*

Altero decocto utantur pro potu quotidiano.

Sic ex ligno iuniperino, *sassafras*, buxi, quercino &c. decoctum fieri potest.

Lintea bis decoctis madida fomenta sunto.

IN CURATIONE FEBRIUM IN GENERE.

SECT. 599.

Vid. 28, n. 1, 4.

SECT. 603.

Fomentum mucosum, anodynum, blandum, leniter aperiens.

℞. *Semin. pomor. cotoneor.* n. vj.
Cum *aq. stillat. flor. rosar.*
Sambuc. ana un. iij.
F. S. A. emulsio, cuius puro liquori admisce
Sp. vin. rectific. unc. ß.
Tinct. opii drach. j.
Unguentum aureum.
Basilicum.
Diapompholyg.
Nutritum.
Populeum.
Rosarum.

SECT. 605, n. 1.

Ptisanae.
Decoctum laxans.

SECT. 605, n. 2.

Mistura subacida, nitrosa, in febribus a nimio calore.

℞. *Aqua decoct. hord.* unc. xxv.
Nitri puri drach. j.
Vini Rhenani unc. vj.
Rob. ribesior.
Sambuci ana unc. ij.
M.
Capiat omni $\frac{1}{4}$ *horae* unc. j. *vel* ij.

℞. *Aq. stillat. cichorei.*
Fumar.
Meliss. ana unc. iij.
Sp. salis comm. drach. j.
Syrup. moror. unc. ij.
Nitri puri drach. ß.
M.
Capiat cochlear. j. *omni semihorio.*

Pulvis similis.

℞. *Cryst all. tartari* drach. ij.
Nitri puri drach. ß.
M. F. pul.
Capiat scrup. ß. *omni trihorio ex ptisana.* Reliqua vid. in cap. *de putredine alcalina*, & *de excessu circulationis.*

SECT. 605, n. 3.

Pulvis temperans, aromaticus, in febribus ab aëre humido.

℞. *Herb. recent. maioran.*
Menth. crisp.
Origani.
Rorismar. ana m. ij.

Flor.

Flor. chamaemel. Roman.
Rosar. rubr.
Tanacet.
Lavend. ana m. j.
Mari Syriaci m. *ß.*
Rad. irid. Florent.
Angelic. sativ.
Imperat. ana unc. iij.
Rasur. lign. sassafr. unc. ij.
Semin. contus. celeri unc. iij.
Conscissorum F. pulv.
Spargendus in loco ubi aeger est.

SECT. 605, n. 10.

Vomitoria lenia in febribus ex copia ciborum.

℞. *Aq. decoct. bord. levis* unc. xxxvj.
Oxymell. squillit. unc. iij.
Tart. vitriolat. non acidi drach. ij.
M.
Capiat unc. ij. *omni semihorio.*

Vel

℞. *Rob. samb.* unc. iij.
Aceti squillit. unc. j.
Aq. stillat. meliss. unc. vj.
M.
Capiat unc. *ß. omni semihorio.*

℞. *Tartar. emetici* gr. v.
Pro una dosi.

℞. *Vini emetici* unc. i*ß.*
Pro una dosi.

℞. *Rad. ypecacuanh. alb.* scrup. j.
F. pulvis.
Pro una dosi.

Haustus emeticus, ventriculo cibis nimium infarcto.

℞. *Rad. ypecacuanh. pulveris.* scrup. iv.
Cum *vini albi* unc. iij.
Coque in phiala alta per hor. quatuor.
Colaturam exhibe pro una dosi.

Vel

℞. *Fol. recent. asari conscis.* n. v.
Cum aq. fervida infusis spatio ½ horae absque ebullitione,
Succum expressum exhibe pro una dosi.

SECT. 610.

Clysma motum temperans, refrigerans in febribus.

℞. *Nitri puri* drach. ij.
Mell. rosar. unc. j.
Seri lactis recent. unc. xij.
M.

Vel

℞. *Aceti comm.* unc. j.
Nitri nativ. drach. iij.
Syrup. rosar. solutiv. cum senna un. ij.
Aq. decoct. bord. unc. ix.
M.

Vel

℞. *Lact. ebutyrati* unc. x.
Syrup. ros. pallid. unc. ij.
M.

Vel

℞. *Decocti comm. emollient.* unc. xj.
Nitri puri drach. iij.
Mell. mercurial. unc. i*ß.*
M.

SECT. 611.

Medicamenta in languore febrili. Mistura aromatica cardiaca.

℞. *Oxymell. squillit.* unc. iij.
Sp. vitae matthiol. drach. iij.
Aq.

Aq. ſtillat. menthae unc. iv.
Cinnam. unc. j.
M.
Capiat unc. j. *omni hora.*

Similis calida.

℞. *Diaſcord. Sylvii* ſcrup. iß.
Theriac. Androm. drach. iß.
Syrup. 5 *radic. aperient.* unc. ij.
Aq. ſtillat. cardui bened. unc. vj.
M.
In eundem uſum.

Conditum calidum, aromaticum, excitans, in eodem caſu.

℞. *Confect. Alkerm.* drach. j.
Zingib. condit. drach. vj.
Rad. contraieru.
Serpentar. virgin. ana drach. j.
Syrup. 5 *radic. aperient.* q. ſ.
Ut F. conditum.
Capiat drach. ß. *omni quadriborio.*

℞. *Pulv. comitiſſae Kent.* ſcrup. iß.
Detur omni quadriborio.

Pulveres ſimiles in eodem caſu.

℞. *Zing. alb.*
Cortic. winteran.
Rad. zedoar.
Contraieru.
Serpent. virgin. ana drach. j.
Trochiſc. de viperis drach. ij.
M. F. pulv. tenuis divid. in doſes *ſcrup.* ß.
Capiat unam *omni quadriborio.*

℞. *Sal. card. bened.* drach. ß.
C. C. *alb.* drach. j.
Corall. rubr. ſcrup. ij.
Ol. ſtillat. cinnam.
Cortis citrei ana gutt. iij.
M. F. pulv. divid. in x. doſes.
In eoſdem uſus.

SECT. 614.

Amara lacteſcentia frigida.

Chondrillae.
Cichorea.
Hieracia.
Intubi.
Lactucae.
Scorzonera.
Sonchi.
Taraxaea.
Tragopogona.

IN FRIGORE FEBRILI.

SECT. 625.

Potus in frigore febris ſumendus.

℞. *Aq. decoct. hord.* unc. xxx.
Nitri puri drach. ij.
Oxymell. ſimpl. unc. iij.
Aq ſtillat. caryophyll. arom. unc. ij.
M.
Capiat unc. ij. *omni* $\frac{1}{4}$ *horae*, *calide valde ſorbendas.*

Emulſio in eumdem finem.

℞. *Quatuor ſem. frigid. mai. min* ana dr. ij.
Cum aq. F. emulſio, cuius *lib.* iij. admiſce
Aq. ſtillatit. foeniculi unc. iv.
Sal. prunell. ſcrup. ij.
Syrup. 5 *rad. aper.* unc. ij.
Violarum unc. ß.
Uſus idem.

Mistura similis.

℞. *Aq. stillat. borragin.* lib. j.
Flor. rosar. unc. j.
Sambuc. unc. viij.
Cinnam. unc. iß.
Sp. vitae Matth. unc. ß.
Syrup. artemis. Fernel. unc. ij.
M.

Usus ut supra.

Decoctum coffe.
—— —— Ligni sassafras,
—— —— —— santali,
& similia hic valent, imprimis si pauxillum aromatis circa finem addis.

Decoctum simile.

℞. *Ligni santali albi.*
citrin.
rubr. ana unc. j.
F. cum aqua decoct. spatio ¼ horae, tum adde
Radic. foenic. unc. iv.
Rasur. sassafr. unc. ij.
Glycirrhizae unc. ß.
Ebulliant iterum uno momento, dein decocti *lib.* iv. exhibe
In eumdem usum.

IN ANXIETATE FEBRILI.

SECT. 634.

Vomitoria in febre commoda.

℞. *Oxymell. scillit.* unc. iij.
Aq. stillat. cichorei unc. v.
M.

Pro haustu.

℞. *Fol. asari recent.* n. viij.
Cum *aq. stillat. card. bened.*
F. infusio spatio quatuor horarum, dein
Expressae tincturae unc. v.
Exhibe
Pro haustu.

℞. *Vitrioli alb.* gr. xxv.
F. pulv.
Ex pauxillo cerevisiae hauriendus.

Purgantia in febribus.

℞. *Cryståll. tart.* drach. v.
Ex sero lactis tepefacto.

Pulvis lenissime purgans.

℞. *Crystall. tartar.* drach. ij.
Sal. prunell. gr. xij.
Polychrest. gr. xvj.
M. F. pulv.

Haustus similis, fortior.

℞. *Scammon.* gr. vij.
Cum *aqua stillat. cichor.* unc. ß.
F. S. A. emulsio, cui adde
Syrup. ros. solutiv. cum senna drach. xij.
F. haustus.

Decoctum simile.

℞. *Tamarind.* unc. iij.
Agaric. trochisc. drach. iij.
Fol. sennae drac. j.
Scrophular. mai. aquat. unc. ß.
Cum aq. decoct. & express. *unc.* viij. adde
Sal. prunell. drach. ß.
Syrup. ros. solutiv. cum senna unc. iß.
Capiat unc. ij. *omni dimid. hora, donec purgari incipiat.*

Decoctum simile.

℞. *Prunor. acido-dulc.* unc. iv.
Tamarind. unc. j.

Fol.

Fol. ʃenn. drach. ij.
Scrophular. aquat. drach. vj.
Cum aq. decoct. ʃpatio ½ horae, deinde per pannum expreʃʃ. *unc.* xij. admiʃce
Syrup. cichor. cum rheo. unc. ij.
Capiat unc. iij. *omni ½ hora, donec purgari incipiat.*

Bolus purgans.

℞. *Electuar. diaprun. Sylvii* drach. iʃʃ.
Fol. ʃenn. pulv. ʃcrup. j.
M. F. bolus.

Electuarium diaprun. ʃeu cholagogum Sylvii *unc.* ʃʃ.
Confectio Hamech. *drach.* iv.
Hiera picra Galeni *drach.* iʃʃ.
Electuarium lenitivum *unc.* j.
—— —— Succi roʃarum *unc.* ʃʃ.

Sudorifera in febribus.

Sunt ʃemper diluentia & aperientia.

Decoctum ʃudoriferum.

℞. *Rad. apii* unc. ʃʃ.
Bardan.
Chinae ana unc. j.
Cichor.
Gramin.
Napor.
Petroʃelin.
Rapar.
Rusci ana unc. ʃʃ.
Sarsaparill. unc. j.
Scorzon. unc. ʃʃ.
Fol. acetoʃ.
Cichor.
Endiv.
Taraxaci ana m. j.
Flor. ʃambuc. unc. ij.
Sem. contuʃ. apii.
Petroʃelin. ana unc. j.
Cum aqua decoct. pint. iij. exhibe.
Hauriat unc. iij. *calidas omni quadrante horae, donec leviter ʃudet.*

Ex hac formula infinitae aliae concinnari poʃʃunt.

Diuretica.

Hydrogala ex *lactis recent.* p. j. *aquae* p. iij.
Serum lactis.
Lac ebutyratum.
Lachryma betulae.
Succi maturi rec. horaei, aqua diluti.
Sal nitrum.
Nitrum antimoniatum.
Sal polychreʃtum.
Decocta praecedentia ʃudorifera *cum regimine ad diureʃin.*

Abʃterʃiva.

Sunt eadem.

IN SITI FEBRILI.

SECT. 640.

Potus commodiʃʃimi in febribus.

℞. *Aq. hord. comm. ʃimpl.* unc. xx.
Rob. Ribeʃior. unc. iv.
Sp. ʃalis tot guttas, *quot ʃufficiunt ad gratum acorem.*
Aq. ʃtillat. cinnam. unc. j.
M.
Pro potu aʃʃiduo.

℞. Gelatinae, Rob. Syrupi. {
Ribesiorum.
Pomorum cydonior.
Cerasorum nigr.
Berberis.
Mororum.
Baccarum rubi Idaei.
Pomorum granator.
Limonior.
Citriorum.
Aurantior.
Chinensium.
} *Horum cuiuslibet* unc. iv.

Praepara ut prius, v. gr.

℞. *Gelatinae cydonior.* unc. j.
Diamori Nicolai unc. ij.
Syrup. acetos. citrei unc. j.
Aq. stillat. borrag.
Melissae ana unc. iv.
simplicis unc. xxiv.
Vini Rhenani unc. iij.
M.

Hydrogala.
Serum lactis.
Lac ebutyratum.
Cerevesia tenuissima.
Potus coffe.
Vini p. 1 aq. purae p. xij, succi citri parum.

SECT. 641.

Decoctum in valida siti & debilitate summa.

℞. *Pomorum elect. rec. citri, expurgatis seminibus*, n. ij.
Cum cortice conscissa, abiecta alba, fungosa, carne, contusaque immitte
Aq. decocti hordei simpl. unc. xxxij.
Adde *syrup. mororum* unc. iss.
Vini Rhenani unc. viij.
Panis tosti unc. ij.
In vase fictili clauso serventur
Pro potu assiduo.

Vel

℞. *Syrup. de limon.* unc. iij.
Sp. vini puri unc. iss.
Vini Rhenani unc. iv.
Aq. comm. purae unc. xiv.

AD NAUSEAM FEBRILEM.

SECT. 644.

Potus ad primum.

Vid. §. 640, 641.

Potus ad secundum & medicamina.

Vid. §. 634.

Ad quintam speciem.

Mistura austera, anodyna.

℞. *Mivae cydonior.* unc. iv.
Syrup. limon. unc. ij.
Aq. still. vitae Matthioli unc. j.
Cinnam. drach. vj.
Cort. citrei unc. vj.
Tinct. opii gut. LX.
M. accurate.
Capiat unc. j. *donec nausea sedetur.*

℞. *Aq. stillatit. menthae fortis q. s.*
Bibat unc. j. *omni* ¼ *horae frigidam.*

℞. *Mivae cydonior. q. s.*
Assumat drach. j. *omni semihora.*

Haustus anti-emeticus.

℞. *Succi recentis citrei* unc. ss.
Vini

Vini Rhenani unc. j.
Bene mistis, adde
Salis absinthii drach. j.
In ipso actu effervescentiae potentur.

℞. *Taleolas tenues citrei, saccharo re-spersas*, impositas linguae ore detineat.

In omnibus interim iuvant fere epithemata, fomenta, cerata, stomachica, imprimis ubi inflammatio abest.

℞. Succi menthae cum aceto extracti *cum pane cocto applica.*

Scutum stomachicum, ad nauseam a motu liquidi nervosi inordinato ortam.

℞. *Pulv. aromatic. rosac.*
Diagalang.
Diarrhod. abb. ana unc. j.
M.

Insuta sindoni applica epigastrio.

Emplastrum in nausea febrili, ex liquido nervoso turbato, stomachicum.

℞. *Cerati stomachici Galeni q. s.*
Ut extensum ad alutam F. emplastr. stomach.
Valet quamdiu adhaerescit.

Epithema ad nauseam ab inordinato liquidi nervosi motu ortam.

℞. *Aq. vitae Matthiol.* unc. j.
Sp. rad. angelic.
Carmin. sylv.
Menthae ana unc. ij.
Taleola panis triticei tosti, bene irrorata his, applicetur calide epigastrio, super applicetur vesica suilla oleo humectata, & dein supra hanc ligatura renovetur post xij. *horas.*

IN DEBILITATE FEBRILI.

SECT. 667.

Ius ex carne bubula,
Vitulina,
Ovilla,
Galinacea. ana
Decocta in aq. resperge *pauco sale* & *succo citri.*
Lac recens.
Decocta § 28, n. 1.

IN FEBRI INTERMITTENTE.

SECT. 758.

Medicamenta huc referenda.

Sales herbarum Tacheniani omnes, quorum praecipui ex absinthio, Carduo bened., Stipitibus fabarum, parantur.
Nitrum.
——— *Stibiatum*, &
Stibium diaphoreticum non ablutum.
Sal ammoniacus.
Prunellae.
Polychrestus.
Tartarus regeneratus.
tartarisatus.
Sal tartari cum ol. terebinth. in saponaceam massam redactus.
Herbae omnes aromaticae in omnibus suis partibus. Vid. totum §. 75, n. 5, §. 54, n. 4, maxime ad titulum *resolventium.*

SECT. 759.

Vomitorium in febri intermittente.

℞. *Tart. emetic.* gr. v.
F. pulv.
Una dosi sumendus.

Pilulae emeticae.

℞. *Tart. emetic.* gr. v.
Micae panis q. s.
Ut F. pil. n. v.
Pro una dosi.

Haustus emeticus valde movens.

℞. *Vini emetici* unc. ij.
Oxymell. scillit. drach. vj.
M. F. haustus.

℞. *Tart. emetici* gr. v.
Gelatinae ribesior. unc. ß.
Ol. cinnam. gutt. j.
M. F. bolus.

Purgans.

Pulvis.

℞. *Pulv. cornachin.* scrup. ij.
Pro una dosi.

Potus.

℞. *Pil. coch. mai.* scrup. ij.
Syrup. rosar. solut. unc. ß.
Aq. stillat. flor. sambuci unc. ij.
F. haustus.

Pilulae.

℞. *Aloës lotae* gr. xij.
Myrrhae gr. x.
Opopanac. gr. v.
Sal. gemmae gr. v.
M. F. pil. n. ix.

SECT. 761.

Sudoriferum antipyreticon, raro fallens, misturae forma.

℞. *Sal. polycrest.* drach. ij.
Syrup. 5. *rad. aperient.* unc. ij.
Opii puri gr. ij.
Aq. stillat. ferment. card. bened.
Absinthii.
Rutae.
Maioranae.
Menthae ana unc. j.
Extract. absinthii. unc. ij.
M.
Capiat cochleare j. *omni quadrante horae: superbibendo* unc. iv. *sequent. decocti post singula quaeque.*

Simile, decocti forma.

℞. *Rad. imperat.* drach. vj.
Ligni sassafr.
Santal. rubr. ana unc. ij.
Fol. virgae aureae m. ij.
Flor. centaur. min. unc. ß.
Semin. contus. dauci cretici. drac. vj.
Infusa vase arcte clauso per horas ij. absque ebullitione, sed fere fervida, dein parum ebulliant, tum *decocti* pint. ij. exhibe.

SECT. 763.

Vid. 643, 640.

SECT. 767.

Pulvis in febri autumnali diuturna, corpore debilitato, sumendus.

℞. *Cortic. Peruviani boni* unc. j.
F. pulv. dividend. in xij. dos., exhibe.
Capiat omni bihorio unam *ex vino.*

Deco-

Decoctum in eodem casu.

℞. *Cortic. Peruviani* unc. iij.
Aq. comm. unc. xij.
Infusa spatio duarum horarum, dein per horam ebulliant: tum adde
Vini Gallici unc. iv.
Ebulliant rursum parum in vase alto, dein *decoctum* purum exhibe.
Capiat unc. iss. *omni biborio.*

℞. *Cortic. Peruviani* unc. iij.
Vase clauso spatio 2 horar. in aqua comm. decoctae *unc.* xvj. exhibe.
Capiat ut praecedens.

Extractum simile.

℞. *Decoctum praeced.*
Exhala ad mellis spissitudinem.
Sumat divisum in iv. doses.

℞. *Extractum praeced.*
Dilue in *syrup:* 5 *rad. aperient.* unc. j.
Erit syrupus;
Usus ut extracti.

℞. *Extractum praeced.*
Admisce *pulv. glycirrh.* q. s.
Ut F. pil. *gr.* iv.
Consumat omnes *spatio* ἀπυρεξίας.

SECT. 768.

Linimentum calidum ad spinam dorsi iungendam.

℞. *Ol. scorpionum.*
Castorei.
Baccar. iuniperi.
Camphorae de radicibus cinnamomi.
Laurinum.
Terebinth.
Balsam. sulphur. Terebinth. ana un. ss.
M. pro linimento descripto.

Decoctum adstringens.

℞. *Plantagin. totius latifol.* unc. x.
Rad tormentill. rec. unc. ij.
Decoct. in aq. pint. ij. exhibe.
Bibat unc. iij. *omni biborio.*

Pulvis similis.

℞. *Alumin. rup.* drach. j.
Nucis myristic. drach. ij.
Pulv. boli Armen. gr. xij.
M. F. pulv.
Hora una ante paroxysmum hauriendus.

Epithemata.

℞. *Uvar. Corinthiac.*
Summit. lupuli.
Sal. marin. ana unc. ij.
Contusa in pultem,
Pulsuum locis applica ad arterias.

℞. *Summit. rutae virid.* unc. ij.
Semin. sinapi drach. ij.
Contusa exibe ad Epicarpia.

IN ANGINA AQUOSA.

SECT. 796.

Vide ad { n. 1, §. 54, n. 4.
n. 2, §. 201.

IN ANGINA SCIRRHOSA.

SECT. 797.

℞. *Ol. Tartari per deliquium.*
Penicillo ex linteo carpto, ad calamum aptato, per cannulam applicato, eo humectato, locus sensim erodatur.
Id fortius paratur cum *calce viva*, sed plus discriminis habet applicatio.

IN ANGINA INFLAMMATORIA.

SECT. 809, n. 2.

Haustus purgans.

℞. *Diagryd.* gr. xviij.
F. cum aq. emulsio, cuius *unc. ß.* admisce
Syrup. sennae unc. ijß.
F. haustus.

Clysma simile.

℞. *Fol. senn.* unc. j.
Decoct. cum. aq. *unc.* viij. admisce
Nitri unc. j.
Syrup. senn. unc. j.
F. clysma.

SECT. 809, n. 5.

Vaporarium particulare, emolliens, resolvens.

℞. *Aceti samb.*
Rosar.
Calendul. ana unc. j.
Aq. still. samb. unc. vj.
M.
Vapor calidus hauriatur infundibuli ope in fauces.

SECT. 810.

Cataplasma laxans, emolliens.

℞. *Lentis palustr.* unc. vj.
Fol. nymphaeae rec. unc. v.
Papav. hortens. unc. viij.
Bismalvae unc. vj.
Flor. sambuc.
Melilot. ana unc. iv.
Cum aq. decoct. sub finem adde
Nid. hirundin. n. ij.
Semin. lini q. s.
Ol. lilior. alb. unc. iij.
F. cataplasma.

Decoctum esto pro *fomento.*

SECT. 811.

Gargarisma emolliens, attenuans, nitrosum.

℞. *Decoct. a cataplas. praeced.* un. xij.
Aceti samb. unc. ij.
Syrup. althaeae
Nitri puri drach. ij.
℞. *Ficuum pinguium* n. xxij.
Fol. althaeae unc. ij.

De-

Decoctis diu *unc.* xxx. expressis utatur.

SECT. 813.

Clysmata nutrientia.

℞. *Ius carnium* ad unc. x.
Sal. nitri gr. x.
Sp. salis gut. vj.
M.

Iniiciatur octava quaque hora, postquam primo clysmate purgante elota alvus fuit.

IN PERIPNEUMONIA VERA.

SECT. 850.

Potus lenis resolvens.

℞. *Aq. decoct. hord.* unc. XL.
Nitri drach. ij.
Oxymell. unc. iv.
M.

Bibat unc. ij. *calidas omni quadrante horae.*

SECT. 851.

Decoctum emolliens, sputorum exscreationem promovens.

℞. *Fol. parietar.*
Agrimon.
Tarraxac. ana m. j.
Semin. contus. papav. alb.
Foeniculi ana unc. j.
Glycirrhizae unc. iß.
Cum aq. decoct. *unc.* L. exhibe.
Usus ac praecedentis.

SECT. 853.

Decoctum aperiens, diureticum.

℞. *Rad. gramin.*
Rusci.
Petroselini.
Foeniculi ana unc. ij.
Imperator. drach. ij.
Semin. contus. bardanae.
Petroselini ana un. j.
Cum aqua decoct. *unc.* XL. exhibe.
In eumdem usum.

SECT. 855, n. 2.

Victus.

Olera.
Farinosa.
Pisa.
Fructus horaei maturi } Vid. §. 35, n. 1.

SECT. 855, n. 3.

Sunt vapores §. 809, n. 5.

SECT. 855, n. 4.

Mistura attenuans, tussim leniter movens.

℞. *Aceti scillit.* drach. vi.
Oxymell. scillit. unc. iij.
Sal. polychrest. drach. j.
Aq. decoct. hord. unc. viij.
stillat. hyssopi unc. iv.
M.

Bibat unc. j. *omni hora dimidiata.*

℞. *Potus coffe* lib. ij.
Mellis unc. ij.
Aceti sambuc. unc. ß.
M.

Sorbeat fervida quantum iuvat.

Sect.

SECT. 858.

Aperientia detersiva ad ulcus apertum pulmonis.

FOLIA adianthi vulgaris.
— — albi. s. rutae murariae.
— — nigri.
— — Adianthi aurei.
Agrimoniae.
Alchimillae.
Becabungae.
Betonicae.
Bellidis pratensis.
Borraginis.
Botryos.
Bugulae.
Ceterach.
Chamaedryos.
Chamaepityos.
Cichorei.
Dentis leonis.
Endiviae.
Erysimi.
Foeniculi.
Fumariae.
Hederae terrestris.
Hepaticae nobilis.
— — terrestris.
Hipposelini.
Hyperici.
Hyssopi.
Isatidis.
Lactucae.
Linguae cervinae.
Marrubii albi.
Morsus diaboli.
Nummulariae.
Ononidis.
Primulae veris.
Prunellae.
Pulmonariae maculatae.
Saponariae.
Scabiosae.

FOLIA scordii.
Sigilli Salomonis.
Sophiae chirurg.
Tussilaginis.
Valerianae hortensis.
— — sylvestris.
Verbenae.
Veronicae.
Vincae pervincae.
Virgae aureae.
GUMMI ammoniacum.
Galbanum.
Opopanax
Sarcocolla.
Mastiche.
Myrrha.
Olibanum.
Terebinthina.

Decoctum aperiens detersivum.

℞. *Fol. recent. agrimon.*
Virgae aureae.
Betonicae.
Valerian. hortens. ana m. j.
Marrubii alb. m. ß.
Rad. 5 *aperient.* ana unc. j.
Flor. centaur. min.
Agrimon.
Hyperici ana m. j.
Cum aq. decoct. pint. iv. exhibe.
Bibat unc. ij. *omni biborio dici.*

Aliud.

℞. *Rad. bardan.*
Chinae.
Sarsaparill. ana unc. iij.
Cum aq. decoct. spatio semihorae, adde
Ligni sassafr. unc. iij.
Ubi iterum parum ebullierint, admisceto decoct. *lib.* iij.
Syrup. 5 *rad. aperient.* unc. ij.
Usus ut prius.

Pilulae

Pilulae in eumdem usum.

℞. *Myrrh. lucid. elect.* drach. ij.
Cum *vitelli ovi rec.* scrup. j.
In mortario vitreo diu contritis simul admisce
Turis elect. scrup. ij.
F. pil. sing. *gr.* iij.
Capiat unam vel alteram *ante usum decocti.*

Pulvis similis emolliens.

℞. *Myrrh. elect.* drach. ij.
Spermat. ceti. drach. j.
M. F. pulv. dividend. in xij. dos. aequales.
Capiat unam *mane* & *vesperi cum decocto.*

Electuarium simile.

℞. *Myrrhae.*
Olibani. ana drach. j.
Mellis albi unc. ij.
M. S. A.
Sumat drach. j. *omni hora.*

Lenia opiata vespertina.

℞. *Pilul. de cynogloss.* scrup. j.
F. pil. n. vj.
Capiat unam *vel* alteram *vesperi ante somnum.*

℞. *Pilul. de styrace* simili dosi.
In eumdem usum.

Pulvis narcoticus.

℞. *Opii lamellatim tenuiter scissi & lente exsiccati* gr. j.
Corall. rubr. gr. xij.
Oliban. gr. vj.
M. F. pulv. tenuis.

℞. *Syrup. diacodii* unc. ß.
Aq. vitae Matthiol. drach. j.
stillat. hyssopi unc. j.
M. F. haustus.
Vesperi sumendus.

℞. *Opii* gr. j.
F. pilul. 2.
Capiat unam *vesperi.*

℞. *opii* gr. j.
Syrup. capill. veneris drach. iv.
Aq. stillat. flor. papav. Rhoead. un. j.
M. F. haustus.

Vapores emollientes.

℞. *Fol. malvae.*
Bismalvae.
Mercurial.
Parietar. ana m. ij.
Farin. semin. lini unc. ij.
Cum aq. decoct.
Vaporem excipe cum aëre adducendo.

SECT. 859.

Vide *Decoctum secundum* §. 858.

Mistura emolliens, & aperiens.

℞. *Choerophyll. recentis expressi succi.*
Lactis dulc. ana unc. iv.
Syrup. hyssop. unc. j.
M.
Bibat unc. j. *omni biborio.*

SECT. 861.

Decoctum post suppurationem, vergente pure ad hepar, magis aperiens, detersivum.

℞. *Lychnid. saponar. mai.* m. ij.
Endiv. recent. m. iv.
Fol. cichor. sylvestr. m. iij.
Cum

Cum aq. decoct. & express. pint. iij. exhibe.

Bibat omni biborio unc. ij.

SECT. 866.

Vapor.

Vide 858.

Mistura aperiens, resolvens.

℞. *Oxymell. simpl.* unc. iij.
Syrup. 5 *radic. aperient.* unc. ij.
Decoct. hederae terrest. unc. x.
Nitri puri drach. j.
M.

Bibat unc. j. *omni hora.*

Pulvis leniter, sputo suppresso, resolvens, antipyreticus.

℞. *Laudani puri* gr. ij.
Flor. sulph.
Spermat. ceti.
Stibii diaphoretici non abluti ana drach. j.

M. F. pulv. tenuis, divid. in xij. partes aequales.

Capiat unam *omni triborio cum* uncia una, *vel* altera, *misturae praecedentis.*

Vel

℞. *Flor. sulph.* drach. ij.
Olibani scrup. j.
Spermat. ceti. drach. ß.
Stib. diaphor. non abluti. drach. j.

M. F. P. divid. in xij. doses.

Sumat unam *omni hora cum* unc. j. *misturae prioris.*

Linctus valde emolliens, & lubricans, ad sputa suppressa.

℞. *Olei amygdalar. dulc. recent. press.* unc. iß.
Syrup. violar.
Mell. virgin.
M. accurate.

Lingat unc. ß. *omni hora, donec sputa redeunt.*

PERIPNEUMONIA NOTHA.

SECT. 873, n. 2.

Clysma hic esto hocce.

℞. *Mell.* unc. iij.
Nitri drach. j.
Vitell. ovor. n. 1.
Aq. decoct. hordei unc. viij.

F. S. A. clysma.

SECT. 873, n. 4.

Decoctum diluens, abstergens, lenissime aperiens.

℞. *Radic. foenicul.* unc. ij.
Gramin. unc. iv.
Fol. Parietar.
Agrimon. ana m. iß.
Sem. contus. papaver. alb. unc. j.
Glycirrhizae unc. iß.

Cum aqua decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae p. iiß. exhibe.

Capiat unc. ij. *omni biborio.*

IN

SECT. 887.

Vid. *Decoct.* §. 873, n. 4, 861, 859.

SECT. 890, n. 2.

Fomentum laxans, resolvens, mitificans, paregoricum.

℞. *Fol. malvae.*
Bismalvae.
Parietar. ana m. ij.
Papaver. hortens.
Hyoscyami ana m. j.
Flor. sambuci.
Chamaemel.
Melilot. ana unc. iij.
Cum *lacte dulci* decoct. est fomentum.

Hinc balnea & tepefactoria intelliguntur.

Linimentum ad inungenda latera laxans, resolvens, avertens.

℞. *Sacchari saturni* drach. iv.
Aceti drach. vj.
Ol. rosac. infus. unc. j.
M. F. nutritum.

℞. *Unguenti popul.* unc. ij.

℞. *Emplastr. diapomphol.* q. s.
Extende ad alutam.

SECT. 890, n. 3.

Decoctum laxans, resolvens, leniter aperiens

℞. *Fol. tussilagin.*
Malvae ana m. ij.
Flor. papaver. errat.
Altheae ana m. ß.
Rad. Petroselin.
Sarsaparill. ana unc. iij.
Sem. Lini contus. drach. iv.
Lactucae.
Card. Mariae ana unc. j.
Cum aq. decoct. pintas iij. exhibe.
Bibat unc. ij. *omni hora.*

Emulsio similis.

℞. *Sem. 4 frigid. maj.*
min. ana drach. iij.
Papaver. alb. unc. ij.
Cum *aqua decoct. hordei* F. S. A. emulsio, cuius unc. xiv. admisce
Nitri puri drach. ß.
Syrup. capill. veneris unc. j.
Bibat unc. j. *omni hora, vel & omni* $\frac{1}{4}$ *horae.*

Mistura in eumdem usum.

℞. *Aq. still. flor. rhoeados.*
Sambuc. ana unc. viij.
Borraginis unc. v.
Lapid. cancror. drach. ij.
Prunellae drach. j.
Syrup. flor. rhoead.
Papav. alb. ana unc. j.
M.
Bibat uncias ij. *omni semihora.*

SECT. 903.

Decoctum antisepticum, aperiens.

℞. *Fol. scordii.*
Alliariae.
Marrub. alb. ana unc. ij.
Cum aq. decoct. pint. ij. admisce
Oxymel. scillit. unc. viij.
Nitri drach. iij.
Aceti theriacal. unc. j.
Bibat unc. ij. *omni* $\frac{1}{2}$ *horae calidissimas.*

IN

Cum aq. decoct. & express. pint. iij. exhibe.
Bibat omni biborio unc. ij.

SECT. 866.

Vapor.

Vide 858.

Mistura aperiens, resolvens.

℞. *Oxymell. simpl.* unc. iij.
Syrup. 5 radic. aperient. unc. ij.
Decoct. hederae terrest. unc. x.
Nitri puri drach. j.
M.
Bibat unc. j. *omni hora.*

Pulvis leniter, sputo suppresso, resolvens, antipyreticus.

℞. *Laudani puri* gr. ij.
Flor. sulph.
Spermat. ceti.
Stibii diaphoretici non abluti ana drach. j.
M. F. pulv. tenuis, divid. in xij. partes aequales.
Capiat unam *omni triborio cum* uncia una, *vel* altera, *misturae praecedentis.*

Vel

℞. *Flor. sulph.* drach. ij.
Olibani scrup. j.
Spermat. ceti. drach. ß.
Stib. diaphor. non abluti. drach. j.
M. F. P. divid. in xij. doses.
Sumat unam *omni hora cum* unc. j. *misturae prioris.*

Linctus valde emolliens, & lubricans, ad sputa suppressa.

℞. *Olei amygdalar. dulc. recent. press.* unc. iß.
Syrup. violar.
Mell. virgin.
M. accurate.
Lingat unc. ß. *omni hora*, *donec sputa redeunt.*

PERIPNEUMONIA NOTHA.

SECT. 873, n. 2.

Clysma hic esto hocce.

℞. *Mell.* unc. iij.
Nitri drach. j.
Vitell. ovor. n. 1.
Aq. decoct. hordei unc. viij.
F. S. A. clysma.

SECT. 873, n. 4.

Decoctum diluens, abstergens, lenissime aperiens.

℞. *Radic. foenicul.* unc. ij.
Gramin. unc. iv.
Fol. Parietar.
Agrimon. ana m. iß.
Sem. contus. papaver. alb. unc. j.
Glycirrhizae unc. iß.
Cum aqua decoct. spatio ¼ horae p. iiß. exhibe.
Capiat unc. ij. *omni biborio.*

IN

SECT. 887.

Vid. *Decoct.* §. 873, n. 4, 861, 859.

SECT. 890, n. 2.

Fomentum laxans, resolvens, mitificans, paregoricum.

℞. *Fol. malvae.*
Bismalvae.
Parietar. ana m. ij.
Papaver. hortens.
Hyoscyami ana m. j.
Flor. sambuci.
Chamaemel.
Melilot. ana unc. iij.
Cum *lacte dulci* decoct. est fomentum.

Hinc balnea & tepefactoria intelliguntur.

Linimentum ad inungenda latera laxans, resolvens, avertens.

℞. *Sacchari saturni* drach. iv.
Aceti drach. vj.
Ol. rosac. infus. unc. j.
M. F. nutritum.

℞. *Unguenti popul.* unc. ij.

℞. *Emplastr. diapomphol.* q. s.
Extende ad alutam.

SECT. 890, n. 3.

Decoctum laxans, resolvens, leniter aperiens

℞. *Fol. tussilagin.*
Malvae ana m. ij.
Flor. papaver. errat.
Althrae ana m. ss.
Rad. Petroselin.
Sarsaparill. ana unc. iij.
Sem. Lini contus. drach. iv.
Lactucae.
Card. Mariae ana unc. j.
Cum aq. decoct. pintas iij. exhibe.
Bibat unc. ij. *omni hora.*

Emulsio similis.

℞. *Sem. 4 frigid. mai.*
min. ana drach. iij.
Papaver. alb. unc. ij.
Cum *aqua decoct. hordei* F. S. A. emulsio, cuius *unc.* xiv. admisce
Nitri puri drach. iss.
Syrup. capill. veneris unc. j.
Bibat unc. j. *omni hora, vel & omni* $\frac{1}{4}$ *horae.*

Mistura in eumdem usum.

℞. *Aq. still. flor. rhoeados.*
Sambuc. ana unc. viij.
Borraginis unc. v.
Lapid. cancror. drach. ij.
Prunellae drach. j.
Syrup. flor. rhoead.
Papav. alb. ana unc. j.
M.
Bibat uncias ij. *omni semihora.*

SECT. 903.

Decoctum antisepticum, aperiens.

℞. *Fol. scordii.*
Alliariae.
Marrub. alb. ana unc. ij.
Cum aq. decoct. pint. ij. admisce
Oxymel. scillit. unc. viij.
Nitri drach. iij.
Aceti theriacal. unc. j.
Bibat unc. ij. *omni* $\frac{1}{2}$ *horae calidissimas.*

IN

IN HEPATITIDE ET ICTERO MULTIPLICI.

SECT. 922.

Vide de resolutione §. { 54, n. 4. 75, n. 5. 88, n. 5, 6, 135.

SECT. 924.

Vide §. { 54, n. 4. 88, n. 5, 6.

SECT. 927.

Stipticum hic necessarium in haemorrhagia narium.

1 *Lenius.*

℞. *Alumin. rup.* drach. j.
Aq. stillat. plantag. unc. j.
M. solve.

Turundis ingestis applicetur cavo narium.

2 *Fortius.*

℞. *Sacchar. saturn.* drach. j.
Aq. stillat. rosar. unc. j.
M.

In eosdem usus.

3 *Fortissimum.*

℞. *Vitriol. commun.* drach. j.
Aq. stillat. rosar. drach. vj.
M.

Similes in usus.

SECT. 928.

Vide 54, n. 4.

SECT. 930.

Remedia hic fere propria.

Acetosa hortensis,
pratensis,
rotundifolia.
Acetosella.
Atriplex sylvestris.
Bonus Henricus.
Chondrilla.
Cichoreum agreste,
sativum.
Dens leonis.
Endivia.
Fumaria.
Hieracium.
Lactuca.
Oxylapathum.
Portulaca.
Syrupus borraginis *unc.* ij.
Cichorei cum rhab. *unc.* iij.
Fumariae *unc.* ij.
5 Rad. aperient. *unc.* ij.

Decoctum antiphlogisticum aperiens, leniter alvum movens.

℞. *Tamarind.* unc. j.
Prunor. acido-dulc. unc. iij.
Uvar. passular. sine gigartis.
Corinthiacar. ana unc. ij.
Flor. taraxac.
Cichorei sylvestris ana unc. j.
Rad. scorzoner. unc. iv.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae *lib.* ij.
admisce
Sal. polychrest. drach. j.

Syrup.

Syrup. cichor. cum rheo unc. iſſ.
Bibat unc. j. *omni ſemiborio, donec leniatur alvus cum regimine.*

Miſtura ſimilis.

℞. *Syrup. cichor. cum rheo.* unc. iſſ.
Sal. prunell. drach. j.
Aq. ſtillat. cichorei.
Fumar. ana unc. ij.
M.
Capiat cochleare j. *omni ſemiborio in eoſdem uſus.*

SECT. 944.

Aeſtivo tempore.

Hauſtus refrigerans, putredini reſiſtens, vires refocillans, ſitim ſedans.

℞. *Baccar. matur. mori.*
Ribeſior.
Sambuci.
Ceraſor.
Berberis ana un. iv.
Contuſis expreſſum ſuccum decoque, tum *unc.* j. huius ſucci admiſce
Vitell. ovorum n. j.
Succi citrei drach. j.
Vini Rhenani unc. j.
Panis toſti tenuiſſime contriti q. ſ.
Sacchari q. ſ.
F. hauſtus.
Hyemali tempore.

Similis, ſed paullo calidior.

℞. *Rob. ex iiſdem* unc. j.
Elaeoſacch. de nuce myriſt. gr. v.
Aq. ſtillat. cortic. citrei unc. ij.
Vini Rhenani unc. j.
Vitell. ovorum n. j.
Sacchar. q. ſ.
Haec cum pauxillo *panis toſti* infuſa expreſſa exhibe.

Ad idem.

℞. *Fol. elect. rec. & caulium lactucae*
Endiviae.
Taraxac.
Portulac. ana unc. vj.
Acetoſae unc. iij.
Mundata, lota, iterum excuſſa aqua, cum *iure carnium & pauxillo butyri, ſalis, & nuc. myriſticae,* leniter vaſe clauſo cocta comedat.

AD VENTRICULI INFLAMMATIONEM.

SECT. 954.

Potus leniens &c.

℞. *Fol. rec. trifol. acetoſ.* unc. iij.
Malvae m. iſſ.
Avenae integrae unc. j.
Cum *ſero lactis rec.* decoct. *unc.* xiij. adde
Vitell. ovorum n. ij.
Rob. ribeſior. unc. j.

Clyſma leniens, emolliens.

℞. *Fol. recent. endiv.*
Cichor.
Fumar.
Malvae.
Biſmalvae ana m. j.
Cum *ſero lactis* decoct. & expreſſ. *unc.* x.
Adhibe pro clyſmate bis vel ter de die.

AD

AD INTESTINORUM INFLAMMATIONEM.

SECT. 966.

Victus medicamentosus.

℞. *Rad. scorzoner.*
Tragopog.
Sisari.
Petroselin.
Cichor. ana unc. ij.
Cum *iure carnis* S. A. decoct. ad unc. xxx. iusculo admisce
Vitell. ovorum n. ij.
Salis q. s.

Decoctum balsamicum, detergens.

℞. *Rad. valerian. hortens.* unc. ij.
Fol. levistici m. ij.
Flor. hyperici m. j.
Agrimon. unc. ij.
Cum aqua decoct. *lib.* ij. exhibe.
Bibat unc. ij. *omni hora.*

Ex eodem etiam fit *clysma.*

AD APHTHAS.

SECT. 990, n. 1.

Potus emolliens, leniens.

℞. *Amygd. dulc. excortic. contus.* unc. ij.
Pistachior. unc. j.
Semin. 4 frigid. mai. } *contus.* ana
min. } drach. ij.
Avenae excortic. drach. iij.
Cum aq. vase clauso decoque spatio 1 horae, tum adde
Rad. excortic. glycirrhiz. unc. j.
Ebulliant denuo parum, tum decocti accurate contriti *lib.* ij. exhibe.
Hoc bibat, fauces eo colluat &c.

Vel

Decoctum magis aperiens, & abstergens.

℞. *Rad. pastinacae tenuifol. rubr.*
Sisari.
Chinae.
Sarsaparillae.
Raparum ana unc. iv.
Hord. integri unc. j.

Minutim contusa cum aq. decoct. & fortiter express. *unc.* xxx. admisce
Syrup. altheae unc. j.
In usus eosdem.

Succus diluens, resolvens, abstergens.

℞. *Bulb. rapar. cum cortice q. s.*
Tyrocnesti, vel radula, ex bractea ferrata, radantur: tum exprimatur succus, qui ebulliens leniter despumetur, huius *unc.* xvj. admisce
Vitell. ovorum n. ij.
Syrup. violar. drach. iv.
Bibat unc. ß. *omni semihora.*

Cibi optimi.

Vid. §. 35, n. 1, 3.

SECT. 990, n. 2.

Decoctum emolliens, detergens.

℞. *Fol. malvae.*
Branc. ursin.

Altheae

Altheae.
Parietar.
Verbasc.
Mercurial.
Alchimill. ana unc. ij.
Rad. altheae unc. j.
Bulbor. rapar. unc. x.
Cum aq. decoct. & express. *unc.* xxxvj. admisce
Vitell. ovorum n. iv.
Mel. rosar. unc. ij.
F. collutorium semper in ore tenendum, & gargarisma assiduum.

Fiat ex fece residua *cataplasma externe faucibus applicandum.*

Clysma, ex iisdem.

SECT. 990, n. 3.

Mistura emolliens, anodyna, parum roborans.

℞. *Syrup. papav. alb.* unc. ij.
Cremor. lact. dulc. unc. ij.
Vitell. ovorum n. ij.
Aq. stillat. rosar. unc. ij.
M.
Huius pauxillum ore assiduo contineat.

Vel

℞. *Gelatinae CC.* aut
Carnis bene spissae, in frustra conscissae parum q. s.
Assiduo imponatur linguae, ut soluta ibi obliniat: & sic lente deglutiatur.

Haec leniunt excoriata.

Decoctum in aphthis deciduis, resolvens, cor roborans.

℞. *Decoct. fol. rec. agrim.* unc. vij.
Mell. rosar. unc. j.
M.
In eosdem usus.
Hoc laxata roborat.

SECT. 990, n. 4.

Decoctum post aphthas, adstringens, magis roborans.

℞. *Rad. oxylapath.* unc. ß.
Cortic. Peruvian. drach. vj.
Tamarisc. drach. vj.
Fol. agrimon. m. j.
Cum aq. decoct. *lib.* iß. admisce
Syrup. kermes unc. j.
Bibat unc. ß. *omni hora.*
Hoc intestinorum laxata vascula roborat.

SECT. 990, n. 5.

Haustus purgans, & simul post operationem roborans.

℞. *Rhei* drach. iß.
Myrobalan. citrin. sine nucleis. un. iß.
Cum aq. decoct. & express. *unc.* iij. admisce
Syrup. cicor. cum rheo. drach. xij.
F. haustus.

IN NEPHRITIDE.

SECT. 997, n. 2.

Decoctum antiphlogisticum, leniens, aperiens.

℞. *Fol. recent. chaerophyll.*
Becabung.
Parietar. ana unc. ij.
Rad. acetosell.
Cichor.
Bardan. ana unc. ij.
Cicer. rubr. unc. iß.
Semin. contus. papav. alb.

Card. Mariae ana
drach. vj.
Cum aq. decoct. spatio ½ horae *lib.* iij. exhibe.
Capiat unc. ij. *omni* ½ *horae.*

Simile.

℞. *Rad. gramin.* unc. vj.
Semin. contus. melonum unc. iss.
Glycirrhiz. unc. j.
Cum aq. decoct. *lib.* iij. exhibe.
In usus eosdem.

SECT. 1000.

Remedia hic propria.

Agrimonia.
Alcea.
Alchimilla.
Althea.
Becabunga.
Bellis minor.
Bugula.
Chaerophyllum.
Daucus sylvestris.
Dens leonis.
Foeniculum.
Fraga.
Glycirrhiza.
Gramen.
Herniaria.
Lactuca.
Lingua cervina.
Mercurialis.
Nummularia.
Nymphaea.
Ononis.
Parietaria.
Persicaria.
Scabiosa.
Virga aurea.
Urtica.

Syrup. altheae Fernelii.
Capillor. veneris.
Cichorei cum rheo.
Papav. alb.
—— erratici.
Violaceus.

Sal ammoniacus.
Gemmae.
Marinus.

IN APOPLEXIA.

SECT. 1025.

Collutoria & gargarismata in hoc casu.

Decoctum sialogogum, impetum sanguinis a capite revellens, ingruente apoplexia frigida utilissimum.

℞. *Rad. imperator.*
Pyrethri.
Galang. ana unc. j.
Fol. recent. origani.
Rutae.
Thymi ana m. j.
Flor. Lavendul.
Matricar. ana unc. j.
Cort. magellan. drach. vj.
Cum aq. decoct. vase clauso *lib.* iij. admisce
Sp. sal. ammon. drach. iij.

Masticatoria salivam moventia.

℞. *Mastich.*
Cerae alb.
Zingib. ana unc. j.
F. S. A. parvi pastilli.

Apo-

Apophlegmatisantia fiunt ex iisdem.

SECT. 1026.

Vomitoria.

℞. *Vini emetici* unc. iiß.
Oxymell. scillit. unc. j.
M. F. haustus.

℞. *Cremor. Tartari emet.* gr. vij.
F. una dosis.

℞. *Succi ex raphan. rustic. express.* un. j.
Oxymell. scillit. unc. ij.
M. F. haustus.

℞. *Mercurii vitae* gr. ij.

Purgans.

℞. *Diagryd.* gr. x.
Resin. ialapp. gr. x.
Sp. vini rectific. drach. ij.
Accurate tritis, & solutis admisce
Syrup. rosar. solutiv. cum senn. drach. vj.
F. haustus.

SECT. 1028.

Vapor stimulans nares.

℞. *Tinct. castor.*
Sp. sal. ammon. ana drach. ij.
M.
Subolfaciat saepe.

℞. *Aceti acerrimi.*
Tinct. castor. ana drach. ij.
M.
In eosdem usus.

Balsamus in apopl. lenta calidus.

℞. *Ol. stillat. rorismar.*
Tanacet.
Lavend.
Rutae.
Absinth. ana gut. iv.
Infusi castor. drach. j.
Unguent. nervini unc. j.
Sal. vol. oleos. drach. j.
M. F. S. A. balsamus.
Pro suffitu sub naribus, & circa tempora affricandus.

Acre clysma.

℞. *Pulp. colocynth.* drach. ß.
Fol. tabaci drach. iß.
Aq. unc. x. incoctis admisce
Solis gemm. drach. ij.
F. clysma.

SECT. 1030, n. 2.

I primis vero ex *senna* & *tamarindis.*

Vide §. 396, n. 2.

SECT. 1030, n. 3.

Vide §. 954, 966.

IN PARALYSI.

SECT. 1068.

Vide 75, n. 5, §. 54, n. 4.

SECT. 1069.

Pulvis aromaticus pro suffimigio.

℞. *Mastiches.*
Olibani.
Succini ana unc. ß.
M. F. pulv.
Hujus drach. j. *super prunam sparsae, fumus excipiatur panno sicco, calido ex lana. Quo dein fortiter fricentur partes.* Mi-

Miſtura penetrans, nervina ad partes flaccidas ſtimulandas.

℞. *Sp. lavendulae* unc. iij.
Sal. ammon. drach. ij.
Tinctur. caſtorei drach. iv.
Aq. ſtillat. lavendulae unc. vj.
M.
Perfricentur hac cum miſtura partes.

Emplaſtrum acre, aromaticum, calidum.

℞. *Emplaſt. de cumin.*
Melilot.
Galbani purati ana unc. j.
Olei caſtorei unc. ß.
M. F. emplaſtrum ad alutam.
Parti affectae, prius fricatae, apponatur.

Linimentum ad paralyſin nervinum, penetrans.

℞. *Olei infuſ. abſinth.*
Anethi.
Chamaemel.
Nepetae.
Rutae.
Trifol. odorat. ana drac. j.
Caſtorei.
Crocini.
Irini.
Lumbricor. terreſtr.
Nardini.
Terrae ana drach. j.
Unguent. agrippae.
Arthanitae.
Martiat.
Nervin. ana drach. vj.
M. F. linimentum.

Emplaſtra acria,

De cumino.
Galbano.
Melilotto &c.

IN MANIA.

SECT. 1126.

Conditum roborans, cardiacum.

℞. *Cortic. Peruvian.* drach. ij.
Magellan. drach. iij.
Conſerv. anthos unc. j.
Syrup. kermes q. ſ.
Ut F. conditum.
Capiat drach. ß. *omni triborio de die.*

Vel ſimile.

℞. *Diaſcord. Sylvii* drach. j.
Elaeoſacchar. ex ol. citri drach. ij.
Rad. Helenii condit. unc. j.
Syrup. 5 rad. aperient. q. ſ.
Ut F. conditum.
Uſus idem.

Vel magis aromaticum.

℞. *Rad. zingib. condit.* unc. iij.
Cortic. aurant. condit. unc. ij.
Nucis myriſt. drach. iv.
Syrup. artemiſ. Fernel. q. ſ.
Ut F. conditum.
Capiat ut prius.

Vel ſimile.

℞. *Theriac. androm.*
Diateſſar. meſuae ana un. j.
Conſerv. abſinth. unc. ß.
Rad. angelic. drach. ij.
Syrup. tunicae q. ſ.
F. conditum.
Sumat drach. j. *quater interdiu.*

Vinum

Vinum medicatum cardiacum, calidum, roborans.

℞. *Cortic. Peruvian.*
Magellan.
Citrei.
Aurantior.
Chinae.
Cinnam. ana unc. j.
Summit. Serpill.
Thymi.
Fl. Stoechad.
Marz Syriac. ana unc. ß.
Lavend. Arab.
Tanacet. ana unc. j.
Lini Agalloch.
Sassafr. ana drach. vj.
Cum *vini Hispan.* lib. vj.
F. S. A. vinum medicat.
Capiat unc. ij. *quater de die vacuo stomacho.*

IN RABIE CANINA.

SECT. 1143, n. 6.

Potus parati ex pomis, prunis sylvestribus, limonibus, aceto rosaceo. *Victus* brassica muria condita &c.

SECT. 1144.

Clysma refrigerans.

℞. *Nitri* drach. ij.
Aceti sambuc.
Mell. rosar. ana unc. j.
Aq. decoct. hord. unc. x.
M. F. clysma.

Simile.

℞. *Sal. marin.* drach. ij.
Aceti flor. calend. drach. vj.
Mell. commun. unc. j.
Aq. stillat. rutae unc. x.
F. clyster.

AD SCORBUTUM.

SECT. 1160, L. *a.*

Pulvis purgans.

℞. *Tartar. vitriol. non acid.*
Cristall. tartar.
Sal. polychrest. ana drach. ß.
M. F. pulv.
Mane hauriendus ex sero lactis: superbibat dein seri unc. xij.

Aliud purgans haustus forma.

℞. *Sal. polychrest.* drach. ij.
Pil. coch. mai. scrup. j.
Syrup. rosar. solut. cum senn. dr. vj.
Aq. stillat. cichor. unc. ij.
M. F. haustus.

Similis virtutis.

℞. *Elixir. propr. cum sale tart. pp.* drach. ij.
Syrup. rosar. solut. cum senn. drac. vij.
Aq. still. fumar. unc. ij.
M. F. haustus.

Pilulae purgantes in scorbuti principio.

℞. *Pil. coch. mai.* drach. j.
F. pil. n. xxj.

Capiat duas *vesperi ante somnum*, *mane* quinque *ante ientaculum*.

SECT. 1160, L. β.

Attenuantia digerentia.

Tinctura salis tartar. helmontiana *dr.* j.
Ex vini unc. ij.
——— ——— Harveiana *drach.* iv.
Ex vini unc. iij.
——— ——— Martis Ludovici *drach.* j.
Ex vini unc. j.
Tartarus vitriolatus.
Crystalli & cremor tartari.
Vitriolum martis.
} *Singula sumi possunt ad* drac. *ss.*
Sal polychrestus.
Sales tacheniani ex vegetabil. *drach.* j.
Ex *vini* unc. iij.
Elixir propr. cum sp. aceti pp. *drach.* ij.
Sale tartar. pp. *drac.* ij.
Aquis aromat. pp. *dr.* iij.
Sales volat. oleosi, aromatici *drach.* j.
Sapo Venetus *drach.* iv.
Starkeianus *scrup. ss.*
Oxymel. simplex *unc.* iv.
Scilliticum simplex *unc.* iij.
compositum *un.* ij.
Conserva acetosae.
Luiulae.
Poma aurantia.
Chinensia.
Citrea.
Limonia.
Granata.

SECT. 1160, L. γ.

Specifica antiscorbutica leniora.

Abrotanum mas.
femina.
Absinthium latifolium.
tenuifolium.
Acetosae omnes species.
Acetosellae omnes species.
Ageratum.
Agrimonia.
Anagallis mas.
femina.
Artemisia.
Balsamita.
Bardana.
Becabunga.
Botrys.
Brassica rubra, capitata.
Bunium.
Buxus.
Chaerophyllum.
Chamaedrys.
Chamaepitys.
Cichorea.
Crambe.
Cuminoides.
Endivia.
Eupatorium cannabinum.
Foeniculum.
Fumaria.
Galegae ambae species.
Hedera terrestris.
Lapatha.
Levisticum.
Maiorana.
Melissa.
Mentha.
Nasturtium aquaticum.
hortense.
Nummularia.
Rheum barbarum.
Salvia.
Scabiosa.
Scordium.
Sophia.
Veronica.
Urtica.

Poma

Poma aromatica odorata.

Aurantia.
Citrea.
Granata.
Limonia.

Fructus berberis.
Cerasa matura quaecunque.
Fraga.
Grossulariae.
Mori.
Poma acido dulcia.
—— Armeniaca.
—— Persica.
Pruna matura quaecunque.

Fructus rubi vulgari caesii.
—— —— —— rubri.
—— —— Idaei.
—— Sambuci.
—— Tamarindi.
—— Vitis idaeae.

SECT. 1161.

Scorbutica acriora.

Acriviola.
Allia.
Alliaria.
Arum.
Armoracia.
Absinthium.
Cepae.
Chelidon maius.
Cochlearia.
Enula.
Erysimum.
Eruca.
Gentiana.
Gratiola.
Isatis.
Piperitis *vel* lepidium.
Porrum.
Ptarmica draco.
Raphanus hortensis.
——— rusticanus.
Ruta.
Sabina.
Santonicum.
Saponaria.
Sedum minus vermiculare acre.
Sinapi.
Trifolium aquaticum.

Succus expressus, antiscorbuticus.

℞. *Raphan. rustican. radula rasi.* un. iv.
Fol. rec. cochlear.
Nummular.
Urticae ana m. iv.
Succum S. A. exprime & saccharo misce.
Capiat drac. ij. *quater vel sexies de die.*

Spiritus similis.

℞. *Semin. sinapi.*
Raphan. hortens.
Erucae.
Erysimi.
Nasturt. hortens. ana unc. j.
Fol. cochlear.
Lepidii.
Raphan. rusticani ana m. ij.
Conscissis & contusis adde
Sal. marini unc. ij.
Flor. cerevisiae unc. j.
Sp. vini q. s. ad excessum duorum digitorum.
Destilla & cohoba ter.

Sal volatile.

Praecedentibus, loco *salis marin. & flor. cerevisiae*, admisce

Sal. ammon. contusi.
Cinerum clavellat. unc. vij.
Destilla ut ante.

Cerevisia medicata, antiscorbutica.

℞. *Fol. recent. cochlear.*
Erucae.
Erysimi.
Trifol. aquat. ana m. j.
Semin. recent. contus. nasturt. hortens.
Raphani hortens.
ana unc. ij.
Flor. centaur. min. unc. j.
Rad. raphan. rustic. unc. v.
Conscissa reconde in Cerevisiae recentis & fervescentis ½ dolio:
Pro potu assiduo.

Vinum medicatum simile.

℞. *Bulb. ari recent. effossi.* unc. ß.
Raphan. rustic. unc. j.
Fol. cochlear.
Trifol. aquatic. ana m. j.
Semin. sinapi unc. ij.
Vini Rhenani lib. vj.
F. S. A. vinum medicatum.

SECT. 1162.

Antiscorbutica modice adstringentia.

Capparis.
Flos genistae.
Fraxinus.
Lapathum, omnesque eius species.
Lupulus.
Polypodium quercin.
Rhabarbarum.
Tamariscus.

Antiscorbutica frigidiuscula.

Poma odorata. { Aurantia. Citrea. Limonia. Chinensia. Granata.

Fructus horaei acido dulces.

Acetosa.
Acetosella.
Cichorea.
Endivia.
Luiula.
Lactucae.
Taraxaca.
Hydrogala, aestate.
Serum lactis.
Lac ebutyratum.

Tartarus & omnia acida tartarisata.

Calida & acria.

Vide §. 1161.

SECT. 1163.

Collutoria oris.

In calidis.

℞. *Myriae limonum.*
Mell. rosac. ana unc. ij.
Sp. sal. dulc. drach. ß.
Aq. stillat. rutae unc. ij.
M.

℞. *Sp. salis marini* drach. ij.
Aq. stillatit. salviae unc. viij.
M.

℞. *Succi limon. recent.* unc. j.
Salis ammoniac. drach. j.
Aq. stillatit. rutae unc. vj.
M.

In frigidis.

℞. *Sp. theriacal.*
Cochlear. ana unc. j.
Mell. Anthosat. unc. ij.
M.

℞. *Sp. vini camphorati* unc. ß.
Tinctur. myrrhae unc. j.
Rob. iuniperin. unc. ß.
Aq. stillatit. absinth. unc. iv.
Sal. gemmae drach. j.
M.

SECT. 1164.

Decoctum in scorbuto acri lene, antisepticum.

℞. *Fumariae.*
Acetosae.
Becabungae.
Trifol. aquat. ana m. j.
Seri lactis.
Lactis ebutyrati ana pint. ij.
F. decoctum.

Serum lactis anti-scorbuticum.

℞. *Acetosellae* m. iß.
Betonicae.
Chaerophylli ana m. ß.
Tamarindor. unc. iß.
Conscissa infunde cum
Seri lactis aestivi lib. iij.
Spatio horae, in calore fere fervido, absque ebullitione tamen, dein per linteum expresso admisce.
Syrup. e succo citri.
Rubi idaei.
Violacei ana unc. j.
Bibat de alterutro omni semihorio interdiu unciam unam.

IN PHTHISI PULMONALI.

SECT. 1200, n. 2.

Conditum incrassans, stypticum.

℞. *Conserv. ros. rubr.* unc. iij.
Bol. armen. laevigat. drac. ij.
Syrup. myrtin. q. s. ut
F. conditum.
Capiat drach. j. *omni bihorio.*

Conserva refrigerans, styptica.

℞. *Fol. teneror. plantagin.* unc. iij.
Flor. papaver. rhaead. unc. iß.
Semin. plantag. rec. unc. j.
M. S. A. cum s. q. *sacchari*, ut
F. conserva.
Dosis ut supra.

Decoctum refrigerans, antisepticum.

℞. *Fol. acetosae* m. ij.
In *seri lactis* lib. j. decocti & expressi,
Unc. j. *bibatur omni hora diei.*

Simile stypticum.

℞. *Rad. tormentill.* unc. ij.
Pentaphylloides argentinae m. iij.
Flor. pentaphylloid. rubr. palustr. unc. j.
Semin. contus. acetosae unc. ß.
Cortic. tamarisci unc. ij.
Cum aq. decoct. spatio ½ hor. *lib.* iv. admisce
Syrup. myrtin. unc. ij.
Bibat unc. ij. *omni bihorio diei.*

Balsa-

Balsamica lenissima.

Oleum expressum, lenientissimum.

℞. *Amygdal. dulc.*
Nucleor. cocos.
Pistachior.
Semin. papav. albi ana unc. iv.
Accurate contusis S. A. sine multo igne exprime oleum.
Huius ol. drach. j. *bibatur omni biborio, vel quadriborio cum regimine.*

Pilulae balsamicae, lenes.

℞. *Terebinth. nativ.* unc. ß.
Glycirrhiz. q. s. ut
F. massa pil. formandis idonea.
Capiatur una gr. iv. *omni quadriborio.*

Vel

℞. *Terebinth. nativ.* unc. ß.
Gumm. tragacanth. pulveris. drac. v.
Amyli q. s. ut
F. massa *in eosdem usus.*

Balsamus lucatellae. *Capiat* drach. ß. *ter quotidie, vacuo ventriculo, superbibendo* unc. j. *mulsae sequentis.*

Mulsa balsamica.

℞. *Flor. purorum, recentium betonicae.*
Hyperici.
Paralyseos.
ana pug. j.
Cum aq. calida fiat infusio, vase clauso, spatio semihorii, tum infusi puri *lib.* iß. admisce
Mellis Massiliensis unc. iiß.

SECT. 1200, n. 3.

℞. *Aq. purae* lib. ij.
Lactis recens mulsi. lib. j.
M.
Hoc solo utatur pro potu, quantum lubet.

℞. *Lactis recens mulsi.* lib. ß.
Panis biscocti unc. j.
Sacchari drach. ij.
Cruda misce.
Sumatur quater quotidie, nec utatur alio cibo.

Pulvis antacidus.

℞. *Lapid. cancror.* drach. ij.
Sapon. Veneti drach. ß.
Sacchari perlati drach. ij.
M. F. pulv. divid. in xij. dos.
Capiat semper unam *ante usum lactis cum pane.*

SECT. 1209.

Mistura aperiens acida.

℞. *Oxymell. simpl.* unc. iv.
Tart. vitriolat. drach. j.
Syrup. 5. rad. aperient. unc. ij.
Aq. stillat. fermentatae absinthii.
Card. bened.
Hyssopi. ana unc. iv.
M.
Bibat unc. iij. *omni biborio.*

Thea medicata anti-phthisica.

℞. *Lignor. trium santalor.* ana unc. j.
Sassafr. unc. iß.
Rad. chinae.
Sarsaparil. ana unc. iij.
Flor. centaur. min. unc. ß.
Cum aqua decoct. vase clauso S. A. spatio dimid. horae, adde
Glycirrhiz. decortic. unc. j.
Ebulliant denuo parum: dein decocti *lib.* iv. exhibe.

Similis

Similis magis composita.

℞. *Rad.* *caryophyllat. montan.* unc. ij.
Apii.
Bardanae.
Eryngii.
Graminis.
Liquiritiae.
Mei Athamant.
Petroselini.
Phu.
Rubiae tinctor. ana unc. j.
Fol. *Agrimoniae.*
Artemisiae.
Capill. veneris.
Chamaedryos.
Chamaepityos.
Hyssopi.
Parietariae.
Scabiosae.
Tussilaginis.
Urticae.
Chaerophylli ana m. j.
Semin. *apii.*
Hyperici.
Poeoniae ana unc. j.
Flor. *betonicae.*
Hyperici.
Centaur. min. ana pugn. j.
Ex his vel ex quibusdam horum F. decoctum S. A.
Cuius unc. iij. *bibantur omni triborio.*

Pilulae balsamicae sanguinis corruptioni ab admisto pure resistentes.

℞. *Myrrhae tenuissime contritae* drac. ij.
Spermat. ceti drach. iv.
Accurate trita permisce
Terebinth. nativ. unc. ß.
Admisce
Pulveris Olibani q. s. ut
F. massa formandis pil. apta.
Capiat gr. iij. *omni triborio.*

℞. *Balsam. Peruvian. albi.*
Copayb. albi ana drach. ij.
Vitell. ovor. unc. ß.
Accurate subactis adde
Pulv. glycirrhiz. q. s. ut
F. massa pilularis.
Capiat gr. ij. *mane, meridie, vesperi.*
℞. *Mastiches.*
Myrrhae.
Olibani ana drach. ij.
F. pulv. subtilis, interim fluat in fictili ad ignem lenissimum.
Succi glycirrhizae, inspissatae.
Therebinthinae purissimae ana un. ß.
Tum admisce *pulverem praescriptum* sub finem addendo
Balsami ex Mecha drach. j.
F. massa copioso *glycirrhizae* pulvere respergenda.
Sumat quotidie quater, vacuo ventriculo, massulam granor. vj. *superbibendo* unc. vj. *sequentis potus.*

Infusum vulnerarium balsamicum.

℞. *Fol. tenerior.* *agrimon.*
Betonicae.
Botryos.
Hederae terrestr.
Scabiosae.
Tussilaginis.
Veronicae ana unc. ß.
Glycirrhizae unc. iß.
F. infusum sine ebullitione in magno calore, vaso accurate clauso, cum aquae *lib.* ij.

SECT. 1210.

Vid. omnia praescripta §. 1209.

Decoctum detersivum aperiens.

℞. *Fol. recent.* *veronic. maris.* m. iß.
Parietar.
Rutae ana m. j.
Valerian. hortens. m. ß.
Semin.

Semin. papaver. contus. unc. iij.
Rad. petroselin. unc. vj.
Cum aq. S. A. decoct. ʒiv. adde
Syrup. capill. veneris unc. ij.
Bibat unc. iv. *omni triborio.*

Vesperi sumat *pilulam* unam harum.

℞. *Pilul. cynogloss.* drach. j.
F. pil. *gr.* iv.

Consolidans paregoricum, dandum ubi iam desinit pus cum levamine decocti forma.

℞. *Fol. recent. Borragin.*
Symphyti min.
Malvae ana m. j.
Flor. papav. rhoead.
Verbasci.
Hyperici ana unc. j.
Rad. symphyt. mai. unc. ß.
Altheae unc. ..
Semin. contus. melon.
Papav. alb. ana unc. j.
Cortic. Peruvian. drach. vj.
Cum aq. decoct. *lib.* iv. exhibe.
Bibat unc. iij. *omni quadriorio.*

IN HYDROPE.

SECT. 1233.

Vinum medicatum ex stomachicis & roborantibus ad fluorem stagnanti lymphae conciliandum.

℞. *Rad. imperator.*
Aristoloch. utriusque.
Zedoar.
Siler. montan. ana unc. j.
Zingib. drach. vj.
Flor. Centaur. minor. unc. ij.
Rorismar. unc. j.
Gratiol. Germanor. drach. iv.
Baccar. lauri.
Iuniperi ana unc. iß.
Thymi.
Serpill.
Mari Syriaci ana unc. j.
Semin. absinth.
Tanacet.
Santon. ana unc. j.
M. F. S. A. omnium pulv. tenuis, tum

℞. *Pulv. praescript.* unc. vj.
Vini Gallici meri lib. iv.
F. S. A. vinum medicatum.
Bibat unc. ij. *quater de die vacuo stomacho cum regimine.*

Vel conditum simile.

℞. *Pulv. praescript.* unc. ij.
Conserv. anthos. unc. j.
Syrup. artemis. Fernelii. q. s. ut
F. conditum.
Dosis drach. ß. *omni quadrihorio.*

Aut

℞. *Pulv. praeced.* unc. xij.
Cerevisiae meracioris ¼ tonnae.
F. cerevisia medicata.
In usus quotidianos.

Quin

℞. *Pulv. eiusd.* drach. iv.
Vini albi generosi. unc. viij.
F. S. A. infusio.
Bibat unc. j. *omni biborio.*

Huc,

Huc, elixiria propriet.
Sales vol. Oleosi.
—— —— —— Aromatici.
Sp. vol. —— Oleosi.
—— —— —— Aromatici.
—— —— —— Cephalici.
—— —— —— Matricales.
—— —— —— Stomachici.
&c. pertinent.
Vide §. 75, n. §. 54, n. 4, §. 135.

SECT. 1234.

Mistura aromatica, cardiaca, acida, sitim sedans, vires vitales excitans, lymphae fluorum concilians.

℞. *Ol. stillat. cortic. citrei.*
Aurant.
Cinnam. ana gut. iij.
Flor. lavend.
Iuniperi ana gut. ij.
Cum *sacchari* drach. vj.
F. S. A. elaeosaccharum, quod admisceto dein
Rob. samb.
Iuniperi.
Sp. salis drach. j.
Aq. stillat. cortic. citrei.
Aurant.
Cinnam. ana unc. ij.
Menthae unc. x.
Capiat unc. j. *omni biborio.*

Decoctum aperiens, acidum.

℞. *Succi rec. expressi ex tota rec. herba conscissa.* { *Fumariae.* *Cichorei.* *Taraxaci.* *Acetosae.* } ana *lib.* j.
Cremor. tartari lib. ß.
Leni igne decoque ad $\frac{1}{4}$, dein depurati huius decocti *unc.* x. admisce

Rob. sambuci unc. x.
Capiat unc. ß. *omni biborio.*

Mistura cardiaca, aperiens, acida.

℞. *Sp. nitri dulcis* drach. iv.
Cochleariae drach. vj.
Syrup. cichorei cum rheo.
rad. aperient. ana unc. j.
Vini Rhenani lib. j.
M.
Bibat unc. j. *omni biborio.*

SECT. 1237, n. 3.

Pulverum purgantium mercurialium formulae.

℞. *Turbith. mineral.* gr. ß.
Zingib. albi gr. x.
M. F. pulv.
Mane sumendus alterno die, ex pauxillo pulpae pomi tosti.

℞. *Mercur. praecipit. rubri* gr. j.
Nucis myrist. gr. vj.
M. F. pulv.
In usus eosdem sumendus ut prior.

℞. *Mercur. sublim. dulc.* gr. vij.
Cortic. magellan. gr. viij.
M. F. pulv.
In usus eosdem.

Pulvis emeticus.

℞. *Tartari emetici* gr. ß.
Elaeosacchari citrei gr. vj.
M. F. pulv.
Tertio quoque die sumendus.

℞. *Emetici mitissimi ex antimon.* p. ij.
Nitri p. v. *detonando praeparati.* gr. iv.
F. pulv.
Omni mane assumendus.

Tinctura

Tinctura diuretica, solvens.

℞. *Limatur. cupri* gr. x.
Sal. vol. oleosi drach. vj.
M. F. tinctura coerulea.
Capiat gutt. xij. *ter de die vacuo stomacho ex syrup.* 5 *rad. aperient.* unc. ß.

SECT. 1243.

Vide 334.

SECT. 1245.

Medicamenta fortia, saepe, sine longa mora interposita, repetenda.

℞. *Vini emetici vulg.* unc. iiß.
Una dosi.

℞. *Tartari emetici* gr. vj.
Una dosi.

℞. *Turbith. mineral.* gr. vij.
Una dosi.

℞. *Succi recent. expressi cortic. medii. Sambuci* unc. j.
Syrup. violar. unc. ß.
Pro una dosi.

℞. *Fol. soldanellae marin.* unc. j.
Comedat una vice.

℞. *Elaterii* gr. iv.
Syrup. de baccis rhamni cathartic. unc. j.
M.
Pro una dosi.

SECT. 1247.

Tinctura fortiter purgans.

℞. *Resin. ialapp.*
Scammon. ana drach. j.
Fol. sennae pulv.
Semin. contus. carthami ana drach. iv.
Sp. vini rectific. lib. j.
F. S. A. tinctura, cui purae admisce
Syrup. rosar. solut. cum senna unc. vj.
Bibat unc. j. *mane.*

℞. *Lunae purgativae Boyleanae.*
Micae panis ana gr. iv.
M. F. pil. gr. ij.
Capiatur una *omni semihorio, donec incipiat purgatio.*

SECT. 1250.

Vinum medicatum roborans.

℞. *Limaturae ferri rec. non rubigin.* unc. ij.
Cortic. Peruviani.
Magellan. ana unc. ij.
Rad. rhei exsiccatae unc. ß.
Vini Rhenani generosissimi lb. ij.
F. S. A. vinum medicatum.
Dos. unc. ij. *ter de die vacuo stomacho.*

SECT. 1252, n. 2.

Cataplasma valde discutiens.

℞. *Rad. elect. Bryon.*
Ialapp.
Fol. rutae.
Absinthii.
Cinarae hortens. ana unc. ij.
Flor. Melilot.
Centaur. min.
Bulb. Ceparum.
Allior. ana unc. ij.
Cum aq. comm. q. s. decoct. S. A. in cataplasma sub finem admisce
Galbani in vitello ovi s. a. subacti unc. ij.

Farin.

Farin. lini unc. j.
Ol. lini drach. iv.
Sal. ammon. drach. iv.
M.

Fomentum in eumdem usum.

℞. *Sapon. Venet.* drach. iv.
Sp. vini theriacal. unc. xij.
M. accurate pro fomento,
Cum laneis pannis applicando.

Epithema siccum ad hydrocelen, serum dissipans, educens.

℞. *Sal. marin. decrepit. siccissimi, calidi, tenuissime triti q. s.*
Intra lintea consuta applicetur, renovando simulac maduerit.

Pulvis pro suffimigio, discutiens, ad hydrocelen.

℞. *Benzoin.*
Olibani.
Sacocollae.
Resin. guaiaci ana unc. ss.
Camphorae drach. ss.
Mastiches. unc. j.
Salis ammoniac. scrup. ij.
M. F. pulv. *Cuius incensi vapor excipiatur nudo scroto, dein panni lanei fumo hoc vaporosi, calidi superapplicentur.*

IN PODAGRA.

SECT. 1275, L. α.

Vide 1233.

SECT. 1275, L. β.

℞. *Alcahest. Glauberi.* unc. j.
Sumat omni mane gutt. ix. *ex iure vitulino.*

℞. *Ciner. genistae* unc. j.
Vini Rhenani lib. iss.
M.
Bibat depurati liquoris un. ss. *omni mane.*

IN MORBIS VIRGINUM.

SECT. 1291, n. 3.

Aloë.
Myrrha.
Bryonia.
Colocynthis.
Gumm. Ammon.
Bdellium.
Sagapenum.
Opopanax.
Galbanum.
Asa foetida.

Elixir proprietatis quodcumque.

SECT. 1291, n. 4.

Omnia hic supra n. 3.
Aristolochia.
Artemisia.
Cardiaca.
Chamaemelum.
Iuniperus.
Maiorana.
Marum.
Matricaria.
Pulegium.
Ruta.
Sabina.
Salvia.
Sambucus.
Serpillum.
Tanacetum.
Thuya.
Thymus.

Tum

Tum §. 75, n. 5, §. 54, n. 4.

SECT. 1291, n. 5.

Emplaſtra de cumino.
Meliloto.
Galbano.
Baccis lauri.
Labdano.
Oxycroceum.
Applicata cavis pedum, umbilico & inguinibus.
Fotus *ex ſapone Venet. & decoct. herbarum*
N. 4, §. 1291.

Linimenta ex unguento martiato.
Nervino.
Enulato ſine mercur.
Agrippae.
De Arthanita.
Olea aromatica ſtillatitia vid. §. 75, n. 5 inter ſtimulantia praecipue vero
Oleum ſtillatit. baccar. iuniperi.
Hyſſopi.
Macis.
Maioranae.
Origani cretici.
Roſmarini.
Sabinae.
Spicae.
Tanaceti.
Succini.
Olea infuſa abſinth.
Anethi.
Chamaemeli.
Nepetae.
Rutae.
Caſtorei.
Crocini.
Irini.
Lumbricor. terreſtr.

V. G.

Linimentum ſtimulans.

℞. *Unguent. marciat.*
Nervini ana unc. j.
Olei ſtillatit. baccar. iuniperi drach. j.
Sabinae.
Infuſi rutae.
Caſtorei ana unc. ß.
M. F. linimentum in hoc caſu,
Umbilico, pubi, inguinibus applicandum.
Vapores ex decocto n. 4. *Utero excepti.*

SECT. 1291, n. 6.

Vide 1250.

AD GRAVIDARUM MORBOS.

SECT. 1360.

Vinum medicatum, aromaticum, cardiacum.

℞. *Corcic. elect. depurat. citrei.*
Aurantior.
ana unc. ij.
Cinnam. drach. vj.
Magellan. drach. ij.
Vini Hiſpan. lib. iij.
F. vin. medicatum.
Capiat unc. ij. *veſperi itura cubitum.*

Tinctura cardiaca, antihyſterica.

℞. *Sal. vol. oleoſ.* drach. j.
Tinct. gumm. lacc. drach. ij.
Caſtor. drach. ß.
M.
Capiat gutt. xij. *in paroxyſmo hyſterico.*

Miſtura

Mistura cardiaca, aromatica, acida.

℞. *Succ. citrei rec. expressi.* unc. iv.
Syrup. kermesin. unc. iv.
Vini Rhenani lib. iij.
Tinct. cinnam. unc. ij.
Cortic. citrei. unc. ij.
M.

Capiat unc. iss. *in languore.*

Similis.

℞. *Rob ribessor.*
Mivae cydonior.
Syrup. berberis condit.
Acetos., *citrei.* ana unc. ij.
Sp. vitae Matthioli unc. j.
Aq. stillat. cortic. citrei unc. xij.
M.

Capiat unc. ss. *in languore.*

SECT. 1302.

Linimentum emolliens.

℞. *Unguent. popul.*
Rosat. ana unc. j.
Nutrit. drach. vj.
Sacchar. saturni scrup. j.
Ol. infus. rosar.
Violar.
Hyperici ana unc. ss.
M. F. linimentum huic casui aptum.

SECT. 1307.

Mistura adstringens, opiata.

℞. *Lapid. haematit.*
Bol. Armen.
Sang. dracon. ana drach. j.
Syrup. myrtini unc. j.
Laud. puri gr. iij.
Aq. stillat. plantag. unc. vj.
M.

Capiat unc. ss. *omni* $\frac{1}{2}$ *horae*, *donec incaeperit leniri malum*; si medicamento huiusmodi superabile sit.

AD PUERPERIOS MORBOS.

SECT. 1316.

Linimenta.

Vide §. 35, n. 3, §. 1302.

IN PARTU DIFFICILI.

SECT. 1324.

Mistura cardiaca, antacida anodyna, ad dolores a partu.

℞. *Lapid. cancr.* drach. iij.
Corall. rubr. drach. ij.
Margarit. drach. j.
Laud. puri gr. iij.
Syrup. kermes drach. vj.
Aq. stillat. cort. citrei.
Meliss.
Maioran. ana unc. iij.
M.

Capiat unc. ss. *omni* $\frac{1}{4}$ *horae*, *donec sopiatur dolor*, *superbibendo* unc. ij. *sequent.*

Decoctum cardiacum, diluens, levissime nutriens.

℞. *Hord. mund.*
Avenae integrae ana unc. j.

Cum

Cum aq. decoct. spatio ½ horae *lib.* iij. admisce
Vini Rhen. lib. j.
Aq. stillat. cinnam. unc. ij.
Syrup. Kermesin. unc. iß.

Pulvis antacidus, anodynus.

℞. *Olei stillat. cinnam.* gutt. ij.
Sacchari perlati drach. j.
F. S. A. elaeosaccharum, cui dein admisce
Margarit. occid. drach. ß.
Matris perlar. drach. j.
Corall. rubr. drach. ß.
Laudani puri gr. iij.
M. F. pulv. subtiliss. divid. in vj. dos. aeq.
Sumat unam *omni semihora ex vini Rhenani* unc. ß. *donec dolor mitescit, dein detur* una *tantum, mane & vesperi per binos dies.*

SECT. 1336, n. 1.

Antacida.

Vide §. 66, n. 5, §. 67, & §. 1324.

SECT. 1336, n. 2.

Diluentia.

Vide §. 54, n. 4.

SECT. 1336, n. 3.

Discutientia hic bona.

℞. *Flor. Chamaemel.*
Sambuc.
Melilot.
Lavend. ana unc. ij.
Croci drach. j.
Cum *lacte dulc.* decoct. in cataplasma admisce
Sapon. Venet. drach. ij.
Micae panis albi q. s.

SECT. 1336.

℞. *Sp. flor. rorismar.* q. s.
Applicetur cum linteo.

Linimentum leniens, discutiens.

℞. *Ol. Amygdal. dulc.*
Infusi hyperici.
Violar.
Rosar. ana unc. ß.
M. F. linimentum.

℞. *Unguent. rosar.*
Popul.
Nutrit. ana unc. ß.
M.

IN MORBIS INFANTUM.

SECT. 1342.

Mistura glutinosa, dissolvens.

℞. *Mell.*
Vini Gall.
Hydromell. ana unc. ß.
M.
Una dosis.

Similis leniter purgans.

℞. *Syrup. cichor. cum rheo* drach. iij.
Sapon. Venet. drach. ß.
Aq. stillat. melissae unc. ß.
M.
Una dosis.

SECT. 1343.

Tinctura aromatica, spirituosa, pro epithemate.

℞. *Cinnam.*
Maceris.

Nucis

Nucis myrist.
Mastich.
Olibani ana drach. ij.
Sp. vini theriacal. unc. iv.
F. tinctura.

Epithema aromaticum, promovens saburrae intestinalis excretionem in infante recens nato.

Dein
℞. *Vitell. ovi.* n. j.
Tincturae praescriptae unc. ß.
Aq. stillat. rosar. drach. ij.
Excepta pauxillo micae panis stomacho applicentur.

℞. *Flaved. cortic. citrei rasi* unc. ß.
Nucis myrist. drach. ij.
Vini Hispan. drach. iij.
M. conterendo simul in mortario.
Et mica panis excepta applica ut prius.

SECT. 1346.

Syrupus leniter purgans, expellendo meconio idoneus.

℞. *Cassiae rec. extract.* drach. ß.
Rhei. gr. iij.
Syrup. cichor. cum rhab. drach. ij.
M.
Pro una dosi.

Mistura in eumdem finem.

℞. *Mannae Calabrin.* drach. ij.
Syrup. rosar. solut. drach. j.
Aq. stillat. flor. sambuci drach. iv.
M.
Pro una dosi.

℞. *Mell. albi* drach. iij.
Syrup. rosar. solut. cum senna drac. j.
Aq. stillat. cichor. drach. iv.
M.
Pro una dosi.

℞. *Rhei. elect.* gr. vj.
Agaric. elect. gr. ij.
Syrup. violar. drach. ij.
Exacte contritis admisceto
Aq. stillat. meliss. drach. ij.
Pro una dosi.

℞. *Sapon. Venet.* parum in globulum vel conum formati.

℞. *Globulum exiguum* vel *conulum*, factum *ex saccharo coniformi.*

℞. *Mel* ad duritiem coctum & in suppositorum exiguum formatum.

℞. *Sebi candelarum parum*, forma in speciem debitam.

Cardiaca hic bona, haustus meconium propellentes cardiaci.

℞. *Mell.* drach. j.
Vini Hispan. drach. ij.
Vitell. ovi. drach. ij.
M. F. haustus.

℞. *Aq. stillat. cinnam.* drach. ij.
Elixir. propr. cum sale tartar. gut. vj.
Syrup. Kermes. drach. j.
M. F. haustus.

SECT. 1347.

Haustus meconii duritiem emolliens.

℞. *Seri lact. rec.* drach. vj.
Mellis drac. j.
M. F. haustus.

Clysma in eumdem finem.

℞. *Seri lact. rec.* unc. ij.
Sapon. Venet. drach. iſſ.
Mell. drach. ij.
M. F. clyſma.

SECT. 1348.

Linctus oleosi ad intestina, duro Meconio repleta, lubricanda.

℞. *Ol. lini* drach. j.
Syrup. altheae drach. ij.
M.
Pro una dosi.

℞. *Ol. olivar.*
Syrup. capillor. vener. ana drach. ij.
M.
Pro una dosi.

℞. *Ol. amygdal. dulc. rec.* drach. iij.
Syrup. glycirrhiz. drach. ij.
Pro una dosi.

Clysma in eumdem usum.

℞. *Olei lini* unc. ſſ.
Vitell. ovi drach. ij.
Mell. mercurial. unc. ſſ.
Seri lactis recent. unc. j.
M. F. clyſma.
Applicandum semel quotidie, donec lubricitas apparet.

Linimentum in eumdem finem.

℞. *Unguent. altheae compos.* unc. j.
Olei lini unc. ſſ.
M. F. linimentum.
Quo abdomen inungatur mane & vesperi.

SECT. 1350.

Pulvis antacidus absorbens.

℞. *Lapid. cancror.*
Osteocoll.
Cretae.
Mandibul. lucii piscis.
Ostracoderm. ostreor. ana drach. ij.
M. F. pulv.
Dosis gr. vij. *bis vel ter de die.*

Mistura antacida.

℞. *Aq. stillatit. flor. rhoead.*
Foeniculi. ana unc. ij.
Lapid. cancror. drach. ij.
Sapon. Venet. gr. vij.
Syrup. altheae unc. ſſ.
M.
Bibat drac. ij. *omni hora, si non dormit.*

SECT. 1356.

Mistura antacida, lac coagulatum resolvens, alvum leniter stimulans.

℞. *Sapon. Venet.* drach. ij.
Vitell. ovor. drach. iv.
Lapid. cancror. drach. iij.
Rhei. drach. ſſ.
Bene terendo miſce cum
Aq. stillat. menth. unc. iv.
Syrup. altheae unc. iſſ.
Capias unc. ſſ. *omni hora, donec sedentur symptomata.*

Clysmatum formulae ad lac in intestinis coagulatum dissolvendum.

℞. *Sapon. Venet.* drach. ſſ.
Sal. Gemm. gr. iij.
Mell. Anthosat. unc. ſſ.
Aq. stillatit. foeniculi unc. iſſ.
M. F. clyſma.

℞. *Fellis bubuli* drach. ſſ.
Mell. mercurial. unc. ſſ.
Aq. stillatit. menth. unc. iſſ.
M. F. clyſma.

Oleosa

Oleosa interna.

Vide §. 1348.

Oleosa externa hic.

Ung. martiat.
Nervin.

Olea infusa absinthii.
Anethi.
Chamaemeli.
Rutae.

Olea pressa lauri.
Macis.
Nucis myristicae.
Palmae.

SECT. 1369.

Mistura attenuans, nidum vermium destruens.

℞. *Gumm. opopanac.* drach. j.
Vitell. ovor. drach. ij.
M. S. A. dein adde
Sapon. Venet. drach. j.
Syrup. artemis. unc. iß.
Aq. stillat. foeniculi unc. iij.
Capiat drac. j. *omni quadrihorio uno vel altero die cum regimine.*

Pulvis purgans, mercurialis antihelminticus.

℞. *Mercur. nigri.*
Agarici trochisc. ana drach. j.
Sacchari puri drach. iß.
M. F. pulv. dividendus in x. partes.
Capiat unam *mane & vesperi, vacuo stomacho.*

Mistura attenuans, antihelmintica.

℞. *Sal. card. bened.* drach. ij.
Syrup. 5. rad. aperient. unc. j.
Aq. stillat. fumar. unc. iv.
M.

Capiat drach. iij. *omni trihorio.*

Electuarium simile.

℞. *Semin. absinth. vulg.*
Santonic.
Tanacet. ana drach. ij.
Mell. unc. ij.
M.

Sumat drach. ij. *omni mane.*

SECT. 1370.

Linimentum nidum vermium destruens, & simul purgans.

℞. *Unguent. Agripp.*
Arthanit. ana unc. j.
M. F. linimentum.
Cujus pauxillo inungatur subinde locus umbilici.

Unguentum purgans, antihelminticum.

℞. *Fellis taurini.*
Aloës pur. ana drach. j.
Unguent. altheae unc. j.
M.

In similes usus.

Simile, valde aromaticum, sed sine purgantibus.

℞. *Ol. Tanaceti.*
Castorei. ana unc. ß.
Unguent. nervin. unc. j.
M.

In eumdem effectum.

In quibus observandum, an nimis turbet alvum; id quippe accidit saepe: ne in dysenteriam prolabatur infans ex usu nimio, cavendum tunc erit.

SECT. 1371.

Mistura vermes necans.

℞. *Mell.* unc. ij.
Sal. gemm. drach. iſſ.
Aq. ſtill. cichor. unc. iv.
M. F. potus.
Cuius unc. ſſ. *bibat omni hora diei.*

Pulveres ſimiles.

℞. *Corn. cerv. uſtum.* ad ſcrup. j.
Capiat quater de die, quo tempore vacuus eſt ſtomachus, ex
Syrup. roſar. pallid. drach. ij.

℞. *Corallin. marin.* drach. ij.
Limatur. martis drach. ſſ.
M. F. pulv. dividendus in doſ. xvj.
In uſum eumdem.

℞. *Sem. ſantonici.*
Rutae.
Tanaceti.
Abſinthii ana drach. j.
Sacchari drach. iij.
M. F. pulv. dividendus in doſ. xvj.
In uſus eoſdem.

Vinum medicatum, antihelminticum.

℞. *Hydromell. rec.* lib. j.
Semin. ſantonici.
Tanacet. ana unc. j.
F. S. A. Vin. medicatum, cui dein puro admiſceto
Mellis albi unc. ij.
Capiat unc. j. *mane, vacuo ſtomacho.*

Pulveres mercuriales, antihelmintici.

℞. *Mercur. nigr.* gr. viij.
Vitriol. martis parum calcinati gr. ij.
M. F. pulvis dividendus in ij. doſes.
Capiat unam *mane*, alteram *veſperi, inani ſtomacho.*

℞. *Mercur. dulc.* gr. vij.
Diagryd gr. v.
M. F. pulv.
Mane hauriendus ex hydromelle.

Similis, ſed ſine mercurialibus.

℞. *Tartar. vitriolat.* gr. iv.
Vitriol. martis gr. iij.
M. F. pulv. tenuiſſimus, divide in doſ. iij.
Capiat unam *mane, circa meridiem, veſperi, vacuo ſtomacho.*

℞. *Vitriol. comm.* gr. ij.
Syrup. violar. drach. iv.
M.
Pro una doſi, mane, ieiuno ſtomacho, aſſumenda.

SECT. 1372.

Pulveres mercuriales ad vermes necandos, & per alvum expellendos.

℞. *Diagryd.* gr. iv.
Mercur. dulc. gr. vi.
M. F. pulv. tenuis.
Pro una doſi.

℞. *Rad. ialapp.*
Mercur. nigri ana gr. xij.
M. F. pulv.
Ut prius.

℞. *Agaric.* gr. viij.
Mercur. nigri gr. xij.
M. F. pulv.
Ut prius.

Pulvis

Pulvis purgans, antihelminticus.

℞. *Aloës* gr. iij.
Resin. ialapp. gr. j.
Vitriol. martis gr. ij.
M. F. pulv.

Ut prius.

SECT. 1373.

Clysmatum antihelminticorum formulae.

℞. *Ol. lini* unc. iij.
F. clysma.

℞. *Mell.* unc. ij.
Aq. still. cichor. unc. ij.
F. clyster.

℞. *Decoct. tanacet.* unc. iij.
Aloës gr. vj.
M. F. enema.

℞. *Vitriol. martis* gr. xv.
Aq. stillat. cichor. unc. iv.
M. F. lavamentum dictum.

Suppositorium simile.

℞. *Mell. cocti ad spissitudinem debitam* unc. iv.
Aloës unc. ß.
Vitrioli martis drach. ij.
M. S. A. F. parva suppositoria,

Applicanda post alvum exoneratum.

Unguenta externa.

Vide §. 1370.

SECT. 1377.

Misturae refrigerantes antiphlogisticae.

℞. *Nitri* gr. xx.
Sp. sal. gutt. v.
Syrup. violar. unc. j.
Aq. stillat. flor. sambuc. unc. iij.
M.

His foveantur gingivae.

℞. *Cremor lactis rec.*
Vitell. ovor. ana unc. j.
Syrup. violar. drach. vj.
Aq. stillat. rosar. unc. iij.
M.

In eosdem usus.

℞. *Flor. recent. rosar.*
Sambuci ana pug. ß.

Includantur linteo, appenso, ut in fundo maneant, plumbo, tum immittantur vitro longo, cylindrico, affundatur lac recens; ponantur in digestione; *cremor supernatans adhibeatur inflammatas ad gingivas.*

SECT. 1378.

℞. *Spirit. corn. cerv.* gutt. iij.

Bibat ex syrup. kermes dr. ij. *ter de die.*

IN VARIOLIS.

SECT. 1492.

Pulveres mercuriales & antimoniales, forti veneno varioloso antidoti.

℞. *Antimon. diaphoret. una cum suo nitro fixante conservati* drach. vj.
Mercur. dulc. drach ß.
Sal. polychrest. veri drach. j.

Diu terendo F. pulv. tenuissimus, dividendus in xxiv. dos. aequales.

Capiat unam tertia quaque hora, superbibendo, post singulas, seri lact. rec. unc. iv.

℞. *Flor. sulphur.* drach. j.
Cinnabar. antimon. scrup. j.
Stibii diaphoret. nitrati
Salis polychrest. ana drach. iss.
M. F. pulv. subtilissimus, dividendus &
Sumendus ut prius.

Sect. 1394, n. 2.

Clysma laxans.

℞. *Flor. malvae.*
Altheae.
Taraxaci.
Verbasci.
Lychnid. saponar. ana unc. ss.
Farin. lini drach. ij.
Coq. cum aq. ad *unc.* xij.
F. clysma.
Iniiciendum duodecima quaque hora.
Panni lanei eodem decocto *madidi, expressique iterum, calidi applicentur corpori inferiori, pedibus, poplitibus, inguinibus, cruribus, femoribus.*
Eodem os, nares, fauces, colluantur, humectentur, foveantur.

Sect. 1394, n. 3.

Decoctum diluens, acidulum, nitrosum, ad stimulum variolosum expellendum.

℞. *Flor. papaver. errat.*
recentiss. sambuci ana unc. j.
Avenae integrae unc. ss.
Cum aq. decoct. *unc.* xx. admisce
Nitri stibiati, h. e. ab antimon. diaphoretico lavando, & crystallisando, separati unc. ss.
Succi citrei recent. unc. j.
Syrup. violar. unc. iss.
Bibat quantum lubet.

Sect. 1394, n. 4.

Vide 28, n. 1.

Sect. 1399, n. 1.

Vide 28, n. 1.

Sect. 1399, n. 2.

Vid. 1394, n. 3.

Sect. 1399, n. 3.

Succus antipycius in statu phlogistico variolarum.

℞. *Succi recens expressi cicorei.*
Lactucae.
Taraxaci.
Fumariae ana unc. ij.
Radic. scorzoner. unc. iv.
Nitri puri drach. iss.
M.
Bibat unc. j. *omni hora diei.*

Decoctum simile.

℞. *Radic. sarsaparill.*
Chinae.
Gramin. ana unc. ij.
Scorzoner. unc. viij.
Flor. Sambuci unc. j.
Cum aq. decoct. spatio 1 horae *pint.* vj. exhibe.
Bibat unc. v. *omni hora.*

Sect. 1399, n. 4.

Epispaticum, impetum humorum a nobilioribus partibus derivans.

℞. *Emplastr. de meliloto.*
Galbani.

Saga-

Sagapeni ana unc. j.
M.
Extensa ad alutam applica cavis pedum.

Idem fortius.

℞. *Fermenti acidi panis* unc. vj.
Rutae m. j.
Semin. sinapi contusi drach. vj.
Salis drach. iv.
Aceti drach. iv.
M.
Applica ad cava pedum & poplitum noctes atque dies.

SECT. 1399, n. 6.

Haustus anodyni.

℞. *Syrup. papav. albi* unc. j.
F. haustus.
℞. *Laudani puri* gr. j.
F. pilula.
℞. *Laudani puri* gr. j.
Aq. stillat. melissae unc. ß.
M. F. haustus.

SECT. 1402.

Vid. scripta ad 1394, & 1399, n. 6.

AD CALCULUM.

SECT. 1425.

Olera hic bona.

Borrago.
Chaerophylla.
Chondrilla.
Lactuca.
Petroselinum.
Radices dauci.
Raparum.
Sisari.
Sonchus.
Scorzonera.
Taraxacum.
Tragopogon.

Haec, horumve quaedam, cum iure carnium cocta pro victu optima.

Serum lactis. } Animalium solo
Lac. } gramine pastorum.
Lac ebutyratum. }

Plurimum valet usus horum tamdiu continuatus; donec alvus fit, manetque, aliquamdiu laxa; licet debilitas inde quaedam successerit: haec quippe felix saepe solvit vel inveteratum malum.

SECT. 1426.

Clysma aperiens, laxans, molliens, calculum leniter propellens.

℞. *Fol. malvae.*
Althaeae.
Ibisci.
Mercurialis.
Parietariae.
Brancae ursinae.
Atriplicis. ana m. iv.

Ex eodem decocto fiant clysmata, & etiam potulenta assidua: nam, laxant, aperiunt, molliunt, pellunt.

Decoctum oleosum ad lubricandum.

℞. *Amygdal. dulc.* n. xxx.
Pistachior. n. xx.
Semin. papav. contus. unc. iij.
Excorticata, & contusa decoque cum *Aq. vulgari* q. s. spatio ½ horae, tum fortiter

fortiter & diu contritis simul S. A. adde

Sapon. Venet. drach. iv.
Glycirrhiz. unc. ij.

Ebulliant denuo parum, dein decocti *lib.* iij. exhibe.

Bibat un. viij. *quater de die vacuo stomacho, & dein parum leniter deambulet.*

Opiatum, anodynum, aperiens.

℞. *Syrup.* 5. *rad. aperient.* unc. iss.
Laudani puri gr. ij.
Nitri puri gr. xx.
Aq. stillat. petroselini unc. vj.
M.

Bibat unc. ss. *omni hora.*

Propellens diureticum.

℞. *Cicer. rubr. contus.* unc. ij.
Semin. petroselini unc. j.
Rad. gramin.
Petroselini ana unc. iv.
Fol. agrimon.
Virg. aureae.
Veronic. maris ana m. ss.
Glycirrhiz. unc. j.

Cum aq. decoct. spatio ½ horae *lib.* iij. admisce

Nitri drach. ij.

Bibat unc. ij. *omni hora.*

IN LUE VENEREA.

SECT. 1458.

Balneum ex antisepticis ad partes affectus a putredine servandas, pro viris.

℞. *Fol. rec. rutae.*
Scordii.
Alliariae.
Malvae ana m. ij.

Cum aq. decoct. & expressa admisce ad *lib.* ij.

Sapon. Venet. drach. j.
Sp. vin. comm. drach. vj.

In hoc tepido virga, & scrotum, immergantur ter quaterve de die, spatio ½ horae, dein panni lanei praescripto decocto immersi, & expressi, omni applicentur pubi, scroto, perinaeo.

Fiant ex iisdem *iniectiones.*

Iniectio detergens ad urethram ulcere venereo erosam.

℞. *Mell. rosar.* unc. j.
Aloës puriss. gr. x.
Sal. ammon. gr. v.
Aq. stillat. foenicul. unc. vj.
M. pro iniectione.

Purgatio.

℞. *Rad. ialapp.* drach. j.
Mercur. dulc. scrup. j.
F. pulv.

Pro una dosi.

℞. *Scammon.* gr. xij.
Rad. ialapp. gr. xviij.
Mercur. dulc. gr. xxv.
M.

Ut prius.

℞. *Pil. cocb. mai.* gr. xl.
Praecipit. albi gr. iij.
M. accurate; F. pil. n. ix.

Summa aurora devorandae.

Emulsio refrigerans.

℞. *Semin.* 4 *frigid. maior. & minor.* ana drach. iij.

Cum

Cum *aqua hordei* F. emulsio, cuius *unc.* xxij. admisce
Nitri drach. j.
Syrup. diacod. unc. ß.

Pilulae balsamicae per epicrasin purgantes.

℞. *Terebinth. vulg.* unc. j.
Rhei-barb. drach. iv.
Glycirrhiz. siccae q. s. ut F. massa ad formandas pilulas.
Capiat j. *omni hora* gr. iv.

SECT. 1460.

Cataplasma discutiens, anodynum.

℞. *Flor. samb.*
Melilot.
Chamaemel.
Papav. errat.
Althaeae ana unc. ij.
Cum *lacte ebutyrato* coctis admisce
Farin. lini unc. j.
Ol. lini unc. ß.
Sp. vini theriacal. unc. j.
F. cataplasma.

SECT. 1461.

Emplastrum dissipans.

℞. *Flor. sulph.* unc. ij.
Mercur. nigr. drach. ij.
Sacchar. saturni drach. iij.
Emplastr. de Meliloto.
Cumino.
Galbano.
Ammoniaco.
Sagapeno ana unc. ß.
M. F. S. A. emplastr.
Cum aluta applicandum.
℞. *Flor. sulph.* drach. iv.
Sacchari saturni drach. j.
Picis sutoriae unc. ij.
M.
In eosdem usus.

Cataplasma suppurans ad bubonem venereum.

℞. *Ficus molles, maturas ad* lib. ß.
Mell. recent. unc. ij.
Galbani in vitello ovi soluti unc. j.
F. S. A. cum aq. coquendo cataplasma.

Pulvis depurans ad bubonem venereum apertum.

℞. *Pulv. fol. siccator. scordii* unc. ij.
Vitrioli albi drach. ij.
Aloës drach. j.
M. F. pulv.
Aperto ulceri, deterso prius, inspergendus ad depurandum.

SECT. 1462.

℞. *Emplastr. de Meliloto.*
Diapamphol. ana q. s.
℞. *Emplastr. vigon. cum mercur. duplic.* q. s.
Extens. ad alutam exhibe.

SECT. 1463.

℞. *Mercur. sublimati* drach. j.
Aq. calcis vivae unc. ij.
M.
Hac aqua tangantur lenissime una vel altera vice.
Dein fiat aucta copia *aquae calcis* sensim lenior.

SECT. 1466.

Fomentum detergens antisepticum.

℞. *Fol. recent. scordii.*

Flor.

Flor. recent. absinth.
Alliar.
Rutae.
Rorismar. ana m. ij.
Tanacet.
Centaur. min.
Card. bened. ana m. iß.
Rad. imperator.
Hellebori nigri ana unc. j.
Cum aq. decoct. *lib.* v. admisce
Sapon. Venet. unc. iß.
Hoc fomento pudenda depurentur.

℞. *Mell. rosar.* unc. iv.
Mercur. sublim. corrosiv. drach. ß.
Aq. stillat. rutae unc. x.
M.
In eumdem usum.

SECT. 1468.

Decoctum diluens, aperiens, ante salivationem sumendum.

℞. *Rad. gramin.*
Chinae.
Sarsaparill. ana unc. ij.
Hord. mundati drach. vj.
Glycirrhiz. unc. iß.
Cum aq. decoct. spatio 2 horar. *lib.* iij. exhibe.
Bibat de hoc decocto unc. iv. *omni hora diei.*

SECT. 1469.

Bolus sialogogus.

℞. *Mercur. dulc. triti* gr. iv.
F. *una dosis.*

SECT. 1473.

Clysma purgans, salivationis impetum minuens.

℞. *Fol. sennae* unc. ß.
Agarici drach. iv.
Semin. carthami drach. ij.
Rad. ialapp. drach. j.
Cum aq. decoct.
Unc. xij. *iniice pro clysmate.*

Haustus purgans in eumdem finem.

℞. *Diagryd.* gr. xv.
Syrup. rosar. solut. cum senna dr. vj.
M.
Pro una dosi.

℞. *Diascord. Sylvii* gr. xxiv.
F. *una dosi pro sudorifero.*

SECT. 1474.

Pulvis anodynus ad fluxum alvi, a salivatione cohibendum.

℞. *Laudan. puri* gr. iij.
Corall. rubr. drach. j.
Sacchari perlati drach. ij.
M. F. pulv. tenuissimus divid. in vj. dos. aequales.
Capiat unam *omni* ¼ *horae, donec sedetur dolor alvi, & diarrhoea.*

Vel mistura anodyna & diaphoretica in eumdem finem.

℞. *Diascord. Sylvii* drac. j.
Syrup. diacod. drach. ij.
Aq. stillat. cortic. citrei unc. iv.
M.
Capiat unc. ß. *omni* ¼ *horae, donec sedentur modo dicta.*

℞. *Theriac. Andromach.* unc. ij.
Extensam ad alutam applica abdomini in usum eumdem.

SECT. 1475.

Vid. 1426.

IN

IN RACHITIDE.

SECT. 1489.

Cibus optimus.

1 Panis bene fermentatus, biscoctus cum admisto pauco croco, nuce myristica, cardamomo, cinnamomo, semine celeri, atque similibus gratissimis, & roborantibus aromatibus.

2 Caro columbarum, gallinaceorum, cuniculorum, ovilla, hoedina, vitulina, macilentior, leniter assa, minutim incisa; dein intermisto pane biscocto, sale, & pauco petroselini, thymi, nucis myristicae, aut similium, parata.

3 Oryza, milium, hordeum cum aqua, & uvis passis cocta; dein cum pauxillo vini, & leniorum aromatum, condita.

Potus optimus.

Vinum Gallicum maturum, rubrum, adstringens *ter quaterve de die ad* unc. j. *exhibitum.*

Vinum Hippocraticum *ita datum ad* unc. ß. *eodem tempore.*

Cerevisiae recentes, ut
- Mumma Brunsvicensis.
- Ale Brittannorum.
- Cerevisia Batava, *quae* xij. *florenorum pretio venalis.*

Hisce aestivo tempore aequa portio aquae ♁ ferratae medicatae *admisceri potest*, *imprimis vero* acidularum spadanarum.

Pulvis aromaticus, roborans, exsiccans pro lectulo & pulvinari roborante.

℞. *Folior. recent. in umbra siccatorum,*
Filicis maris. lib. iij.
Folior. recent. maioranae.
Melissae.
Menthae ana m. ij.
Flor. recent. in umbra siccatorum,
Meliloti.
Trifolii odorati.
Sambuci.
Rosarum ana unc. ij.

Terantur in pulverem tenuem, misceantur duplo tanto *paleae hordei*, atque dein his linteo immissis fiant lectuli & pulvinaria, quibus incumbant, quique ab humido rite defendantur, & saepe exsiccentur.

Similis pro suffumigio.

℞. *Benzoini.*
Mastiches.
Olibani.
Succini.
Turis ana unc. j.
M. F. pulv.

De hoc pulvere inspersum parum prunae fumet, super hoc fumo panni lanei detenti fricandis partibus adhibentur.

Haustus emeticus mitior pro infante.

℞. *Radic. hipecacuanhae* scrup. j.
Vini albi Gallici unc. j.
Sacchari drach. ij.

Infusa totam noctem, depurata exhibe mane.

Hoc repetatur quarta quaque die in vicem quintam.

Similis purgans, & simul roborans.

℞. *Rhei. selecti.* unc. ß.
Myrobolani citrini sine nucleis dr. iij.
Agarici trochiscati scrup. ij.

Infun-

Infundantur frigida cum *cerevisiae fortioris* lib. iv.

Post xxiv. horas paratus erit potus, *quo utatur pro familiari quotidiano, spatio* iv. *septimanarum.*

Si vero nimis inde purgetur, aqua copiae cerevisiae alterius dilui poterit, aut etiam maiore, si usus indicat.

Herbae roborantes, siccantes, excitantes, antiscorbuticae, rachitidi sanandae propriae.

Agrimonia.
Betonica.
Capparidis cortex ex radice.
Ceterach.
Cichoreum.
Cuscuta.
Diapensia.
Endivia.
Filix mas.
Hepatica.
Lingua cervina.
Melissa.
Myrobalani pruna.
Osmunda regalis.
Polypodium.
Quercus folia, glandesque.
Rhabarbarum.
Rubi folia & radix.
Ruta muraria.
Scabiosa.
Tamarisci cortex, flores, folia.
Trichomanes.
Veronica.

Ex his *cerevisiae*, *vina*, *infusa*, medicata parari queunt, maximo cum fructu, aut & *condita*, & similia componi, ex. gr.

Cerevisia medicata excitans, roborans, siccans.

℞. *Agrimoniae.*
Ceterach.
Filicis radic.
Linguae cervinae.
Polypodii radic.
Rutae murariae ana unc. ij.

Minutim scissa, mista, linteo immissa, infundantur frigida cum *lib.* xij. *cerevisiae.*

Utatur pro potu communi.

Vel vinum ex similibus.

℞. *Folior. & flor. Betonicae* unc. iij.
Cortic. radic. Capparidis.
Tamarisci.
Rubi sylvestris.
Trichomanis ana unc. ij.
Limaturae martis unc. ß.

Cum *vini* lib. viij. in frigore infusa adhibeantur, *ter de die*, *ad* unc. j.

℞. *Entis veneris Boylei.* gr. ij.

Exhibe vesperi, ex vino Canariensi, quotidie, spatio iij. *septimanarum.*

Tinctura martialis roborans.

℞. *Limatura martis* unc. j.
Aceti stillatit. acerrimi unc. x.
Sacchari unc. iij.

In phiala alta ebulliant leniter spatio xxvj. horarum; filtratus liquor servetur vase clauso.

Dentur gutt. vj. *horis quotidie, horis medicis, ex pauxillo vini Hispanici.*

